UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS
FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES
DEPARTAMENT DE CIÈNCIES HISTÒRIQUES I TEORIA DE LES ARTS

EL TRIENNI LIBERAL A MALLORCA, 1820-1823

Tesi Doctoral de Valentí Valenciano i López

Tesi codirigida per

Dr. **Josep Fontana i Lázaro**
Professor emèrit
Catedràtic d'Història Contemporània
Universitat Pompeu Fabra
i
Dr. **Sebastià Serra i Busquets**
catedràtic d'Història Contemporània
Universitat de les Illes Balears

Palma a 31 de gener del 2012

ÍNDEX

ABREVIATURES

CAPÍTOL I INTRODUCCIÓ

1.1 DEFINICIÓ DEL PROBLEMA

1.2 ESTAT DE LA QÜESTIÓ I MARC TEÒRIC

1.3 FORMULACIÓ D'HIPÒTESIS

1.4 METODOLOGIA

CAPÍTOL II EL SEXENNI ABSOLUTISTA: LA MALLORCA DE 1814 A 1819

2.1 INTRODUCCIÓ: ANTECEDENTS
2.1.1 L'Espanya servil de 1814 a 1819
2.1.2 La Mallorca servil de 1814 a 1819
2.1.3 Sobre la premsa del sexenni

2.2 LA POLÍTICA DURANT EL SEXENNI ABSOLUTISTA A MALLORCA
2.2.1 Retorn a l'absolutisme, primeres passes
2.2.2 El retorn a l'Antic Règim
2.2.3 Repressió i lloa del nou règim
2.2.4 Intervencions del capità general, marquès de Coupigny i el batle Juan Manuel Lubet a la premsa
2.2.5 Les eleccions a les institucions municipals al sexenni absolutista: Diputats del Comú i Síndic Personer
2.2.6 El paper de la premsa durant el període
2.2.7 L'Església de Mallorca

2.3 LA HISENDA PÚBLICA

2.3.1 La mala situació de la Hisenda pública
2.3.2 La Hisenda pública a Mallorca durant el sexenni
2.3.3 Mallorca, la contribució general i l'Apeo de Garay

2.4 DISCURS ECONÒMIC, DE COMERÇ I LIBERALITZACIÓ DE L'ECONOMIA AL SEXENNI

2.5 L'EDUCACIO COM A APOSTA DE FUTUR
2.5.1 Introducció
2.5.2 Sobre la politica educativa
2.5.3 El mètode de Lancaster a Mallorca, els primers passos
2.5.4 Oferta educativa a l'illa: publicitat d'escoles i de classes particulars
2.5.5 La Universitat Literària durant el sexenni
2.5.6 Manifestació de l'interès per la cultura mallorquina al sexenni

2.6 EUROPEISME I ACTITUD ENVERS UNA NOVA CULTURA MODERNA AL SEXENNI
2.6.1 Europeisme
2.6.2 Actitud envers la nova cultura moderna durant el sexenni

2.7 1820, L'AVANTSALA DEL CANVI: la revolta de l'exèrcit de *La Isla*

CAPÍTOL III LA REVOLUCUÓ DE 1820 A MALLORCA

3.1 ELS TRES PRIMERS DIES DEL CANVI

3.2 ELS NOUS AJUNTAMENTS CONSTITUCIONALS

3.3 ELS PRIMERS PASSOS FINS A FINALS DE MAIG

3.4 L'ELECCIÓ DE DIPUTATS A CORTS I DELS MEMBRES DE LA DIPUTACIÓ

3.5 EL DISCURS POLÍTIC INICIAL

3.6 EL PAPER DEL CONSOLAT DE MAR I TERRA

3.7 DOS CORRENTS LIBERALS? NEIX EL CORREO CONSTITUCIONAL DE MALLORCA
3.8 LA SOCIETAT PATRIÒTICA MALLORQUINA

CAPÍTOL IV ELS DIPUTATS DE LES ILLES BALEARS AL CONGRÉS

4.1 INTRODUCCIÓ

4.2 ELS DIPUTATS DE LA 1ª LEGISLATURA, 1820-1822, I LA SEVA TASCA

4.3 ELS DIPUTATS DE LA 2ª LEGISLATURA I LA SEVA TASCA

4.4. EL DECRET D'ABOLICIÓ DE SENYORIUS
4.4.1. Situació dels senyorius a Malloca
4.4.2. Intervenció dels diputats mallorquins a les Corts de Cadis
4.4.3 El decret de 19 de juliol de 1813
4.4.4 Intervenció dels diputats mallorquins en el Trienni Liberal sobre el decret d'Abolició de Senyorius

4.5 EL DECRET D'ABOLICIÓ DE LES VINCULACIONS
4.5.1. Situació dels fideïcomisos a Mallorca
4.5.2. Intervenció dels diputats mallorquins a les Corts de Cadis sobre abolició de vinculacions
4.5.3. Intervenció dels diputats mallorquins en el Trienni Liberal a les Corts sobre el decret d'Abolició de Vinculacions

4.6 ELS DIPUTATS ILLENCS I LA SEVA VISIÓ DE L'ESGLÉSIA A LES CORTS

4.7. ELS DIPUTATS ILLENCS I LA HISENDA PÚBLICA
4.7.1 Primera legislatura 1820 1822

4.7.2 Segona legislatura 1822-1823

CAPÍTOL V LA DIPUTACIÓ COM A INSTITUCIÓ DE GOVERN DE LES ILLES

5.1. EL FUNCIONAMENT INTERN
5.1.1 Les primeres passes de la Diputació
5.1.2 Membres de la Diputació i comissions de 1820 i 1821
5.1.3 Membres de la Diputació i comissions a la legislatura de 1822-1823
5.1.4 La seu de la Diputació
5.1.5 El personal de la Diputació

5.2. LES COMPETÈNCIES DE LA DIPUTACIÓ

5.3. TUTELA I CONTROL DELS AJUNTAMENTS

5.4. LA PLANIFICACIO I LA VISIÓ DE CONJUNT
5.4.1 El Sindicat Forà, la Diputació i la representació de Mallorca

5.5. RELACIÓ DE LA DIPUTACIÓ AMB ELS ALTRES PODERS
5.5.1 Relacions amb el cap polític
5.5.2 Relacions amb el Comandant general
5.5.3 Relacions amb la Intendència
5.5.4 Relacions amb l'Audiència de Mallorca
5.5.5 Relacions amb l'ajuntament de Palma
5.5.6 Dos casos de suspensió de dos batles de Palma (1821 i 1823)
5.5.7 Relacions amb els diputats a Corts
5.5.8 Representacions de la Diputació a les Corts o al Govern

5.6. CONTROL POLÍTIC I DEFENSA DEL NOU RÈGIM
5.6.1 Explicació de la constitució
5.6.2 Làpides de la constitució
5.6.3 Moviments de la reacció

5.7. LA DIPUTACIÓ I EL MÓN DE L'EDUCACIÓ
5.7.1
5.7.2 La Diputació i la Universitat
5.7.3 Estudis de medicina i enviament d'alumnes i professor a estudiar a França
5.7.4 Educació i l'ajuntament de Palma
5.7.5 La Diputació i l'educació als Pobles
5.7.6 La Diputació i els títols de mestre

5.8. LA DIPUTACIÓ I EL SISTEMA DE BENEFICÈNCIA
5.8.1. El marc general
5.8.2. El cas exemplar de la beneficència a la vall de Sóller
5.8.3. La Diputació i les institucions de beneficència

CAPÍTOL VI ELS PROBLEMES DE LA HISENDA

6.1 PRIMER ANY ECONÒMIC, DE JULIOL DE 1820 A JUNY DE 1821

6.2 SEGON ANY ECONÒMIC, DE JULIOL 1821 A JUNY DE 1822
6.2.1 Sobre el nou impost de consums
6.2.3 Cobrament de la meitat del delme

6.3 TERCER ANY ECONÒMIC, DE JULIOL DE 1822 A JUNY DE 1823

6.4 LA DESAMORTITZACIÓ A MALLORCA
6.4.1 Introducció
6.4.2 Suport a la desamortització
6.4.3 Seguiment de la desamortització
6.4.4 Muntant de la desamortització
6.4.5 Els municipis i els edificis conventuals
6.4.6 La Diputació i la desamortització
6.4.7 La *Sociedad Patriótica de la Unión*, de Palma, i la desamortització

CAPÍTOL VII LA DIPUTACIÓ, EL COMERÇ DE GRANS I EL PORT DE MAÓ

7.1 SOBRE LA IMPORTÀNCIA DEL COMERÇ MARÍTIM AL PORT DE MAÓ

7.2 LA POLÍTICA DE GRANS A LA LEGISLATURA DE 1820-1821

7.3 LA POLÍTICA DE GRANS EL 1822

CAPÍTOL VIII UNA APROXIMACIÓ A LA MILÍCIA NACIONAL VOLUNTÀRIA A PALMA

8.1 INTRODUCCIÓ
8.1.1 Antecedents
8.1.2 Anàlisi Crítica de les Fonts

8.2 ELS INICIS DE LA MILÍCIA NACIONAL A MALLORCA

8.3 CREACIÓ DE LA MNV A PALMA

8.4 COM FOU VISTA LA MILÍCIA EN ELS SEUS INICIS SEGONS UNA PERSONA CULTA D'UN POBLE DE MALLORCA

8.5 ELS VOLUNTARIS A 1822 I 1823

8.6 LA MILÍCIA JUVENIL DE PALMA

8.7 LA MILÍCIA NACIONAL VOLUNTÀRIA ALS POBLES

8.8 ANÀLISI DEL MILICIANS DE LA MNV DE PALMA

8.9 SUBSCRIPCIÓ DEL JUNY DE 1823 PER UNIFORMAR ELS CIUTADANS QUE PER MANCA D'HAVERS NO PODEN ALLISTAR-SE A LA MNV

8.10 VOLUNTARIS REIALISTES A 1824

CAPÍTOL IX EL FINAL DEL TRIENNI LIBERAL A MALLORCA

9.1. LA LLUITA MODERATS EXALTATS A LA PREMSA

9.2. MOVIMENTS DE LA REACCIÓ EL 1823

9.3. LES SOCIETATS PATRIÒTIQUES EL 1823 I LES SOCIETATS SECRETES

9.4. LA POLÍTICA DE GRANS EN LA CRISI POLÍTICA DE 1823

9.5. LES CONSEQÜÈNCIES DE LA INVASIÓ (LA DIPUTACIÓ ASSUMEIX LA JUNTA AUXILIAR DE DEFENSA NACIONAL) I EL FINAL DEL SISTEMA

ANNEXOS

BIBLIOGRAFIA esmentada

FONTS Esmentades

ARXIUS Consultats

PREMSA Consultada

ABREVIATURES

ACMJ, Archivo Central del Ministerio de Justícia

AGCM, Arxiu General del Consell de Mallorca

AGMS, Archivo General Militar de Segovia

AHMIB = Arxiu Històric Militar de les Illes Balears

AL, El Atleta de la Libertad

AMAlgaida, Arxiu Municipal d'Algaida

AMBinissalem, Arxiu Municipal de Binissalem

AMLloret, Arxiu Municipal de Lloret

AMP, Arxiu Municipal de Palma

AMPamplona, Arxiu Municipal de Pamplona

AMSóller, Arxiu Municipal de Sóller

AHN, Archivo Histórico Nacional

APM, Aurora Patriótica Mallorquina, periòdic

ARM Arxiu del Regne de Mallorca

BBM, Biblioteca Bartomeu March

BN, Biblioteca Nacional

CCLPMP, Correo Constitucional, Literario, Político y Mercantil de Palma

CCM, Correo Constitucional de Mallorca

DB, Diario Balear

DCP, Diario Constitucional de Palma

DCPMP, Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma

DM, Diario de Mallorca

DPMP, Diario Político i Mercantil de Palma

DPUE, Diario Patriótico de la Unión Española

DSC, Diari de Sessions de les Corts

ECO, El Eco de Colom

GEC, Gran Enciclopèdia Catalana

GEM, Gran Enciclopèdia de Mallorca

GM, Gazeta de Madrid

RCPM, Redactor Constitucional y Político de Mallorca

RS, Revisor Semanal

SCPM, Semanario Cristiano Político de Mallorca

SCPMM, Setmanari Constitucional, Polític i Mercantil de Mallorca

SEMAP, Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País

SPM, Sociedad Patriótica Mallorquina

SEPOMA, Semanario Politécnico de Mallorca

SSEMAP, Setmanari de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País

CAPÍTOL I INTRODUCCIÓ: ANTECEDENTS

1.4 Definició del problema

Els estudis sobre la Mallorca de la primera meitat del XIX són més bé minsos. De forma que sobre aquesta època continuem amb la mateixa visió de fa prou d'anys.

En la Memòria d'Investigació, que abraçava de 1779 a 1814, sobre l'estudi del primer liberalisme, feia èmfasi que no acabava d'encaixar que persones que, de sempre, han estat gent activa, orientades al mar, per la necessitat imperiosa d'intercanvis, gent que la naturalesa obligava a ser emprenedora i comunicar-se amb altres indrets, no es corresponia amb la visió d'una societat tancada, aïllada i, fins i tot, caduca, tal i com s'ha vista per bona part de la historiografia mallorquina que tracta aquesta època.

El resultat d'aquella investigació va ser constatar que existia un sector de la població que apostava pel primer liberalisme. És a dir, per les noves idees, per la liberalització de l'economia, per l'abolició dels vincles senyorials, dels fideïcomisos, per les novetats, etc. I aquest sector, majoritàriament era de gent de l'illa, conscients de la necessitat de transformar la societat i adequar-la als nous temps.

Pel que fa a la política, es va constatar que Mallorca estava integrada en els corrents de pensament que hi havia a Espanya i a Europa. I que el debat que es va produir en el si d'aquesta societat, fonamentalment, fou en la mateixa línia que a la resta de l'estat, més que un debat d'índole estrictament local.

El Trienni liberal s'insereix en el llarg procés de crisi de l'Antic Règim i de la revolució burgesa a Espanya. Període que anirà des del darrer terç del segle XVIII als anys quaranta del segle XIX. En aquest context, el trienni ocupa un lloc central. En aquest pocs anys es va crear la legislació bàsica, es van difondre les idees i perfilar els instruments polítics a través dels quals la burgesia va exercir el seu poder. Josep Fontana ha insistit en prou ocasions a destacar la importància del Trienni dins el segle XIX. El Trienni liberal és la primera oportunitat amb què es van posar en marxa les mesures liberals, d'acord amb la seva teoria constitucional, la constitució de Cadis. De forma que és una oportunitat única, per comprovar si a Mallorca hi continuava existint un nucli de liberals mallorquins que van apostar per la reforma del seu país o, contràriament, amb la repressió del sexenni, i per ser una societat sotmesa, no fou així.

De forma que la pregunta que es planteja respondre és:

Si la revolució de 1820 a 1823 a Mallorca fou una època en què les mesures venien imposades des de fora i la societat mallorquina n'era refractària; o, altrament, aquestes mesures també foren impulsades i compartides des de Mallorca, i els mallorquins hi participaren activament.

Què podem usar per constatar això? Certament, haurem d'avaluar actituds. I les haurem d'avaluar a base de decisions constatades (com ara una normativa), altres fets (decisions que han arribat al nostre coneixement en base a algun rastre) o, també, opinions (com ara a la premsa, correspondència, etc.).

Una part fonamental del treball serà analitzar la vida pública, que, al cap i a la fi, és la que prou vegades expressa la voluntat de la majoria, quan les persones que decideixen són elegides de forma oberta entre la població, malgrat que en el nostre cas, la possibilitat d'elecció era restringida, en funció del seu estatus econòmic.

És molt difícil, a l'actualitat, mitjançant el rastre oral, conèixer i seguir quin era el pensament de les persones de l'època. I en el món escrit, els mallorquins tenim la sort de comptar amb una riquesa periodística. Com argumenta Jordi Cassassas, "*no hi ha actuacions polítiques sense actuacions simbòliques (discursives o no) i, en últim terme, no hi ha un espai geopolític sense un mateix espai de comunicació*", (Cassassas, J.; 2005:13). La premsa esdevé aleshores un dels principals vehicles, de cada vegada més important, per exercir aquesta tasca de creació simbòlica, mentre es definia, progressivament, aquest nou espai de comunicació.

És important poder fugir de les vinculacions polítiques i ideològiques que pot tenir la història. Per això, les conclusions a què s'arribi s'han de poder comprovar. Al coneixement de les causes no hi arribarem mitjançant clarividències. Sinó, només, quan n'haguem trobat un rastre a les fonts. És a dir, un testimoni. I els testimonis usats en la investigació seran documents escrits. Certament que en l'època gairebé la majoria de la població de l'illa no sabia ni llegir ni escriure. I la minoria més majoritària que usava paper es trobava a la Ciutat. De forma que els nostres testimonis, majoritàriament, seran d'aquestes persones, que, aleshores, eren aquells que podien influir en les decisions públiques de l'illa de forma més directa.

Altra cosa ben diferent serà poder arribar a conèixer la motivació d'aquestes persones. Un dels majors problemes amb els testimonis voluntaris -o sigui, aquells que ens transmeten la seva opinió directament- és conèixer la motivació del seu interès. Prou vegades és difícil interpretar les seves intencions. ¿Com hem d'interpretar el testimoni? Per a posar un cas concret: com hem d'interpretar les paraules d'un

comerciant que defensava la llibertat de preus al 1812 a Palma com a un element de justícia i de millora econòmica i social, quan alhora hi havia denuncies d'especulació per la manca d'aliments entre la població i d'enriquiment ràpid de prou membres del seu gremi?

Òbviament, l'investigador ha de passar totes aquestes opinions per una mena de sedàs. I encara no s'ha trobat cap regla universal, de probitat, que ens indiqui quan un testimoni diu o no la veritat o en funció de què parla. I no sempre es pot contrastar la font. Sempre que s'ha pogut, en aquest treball, s'ha fet ús d'aquest «mètode comparatiu», de discutir i analitzar a fons el contingut dels testimonis voluntaris. Amb tot i això, a vegades, l'investigador es queda sol. Sense recursos.

Així, com poden comprovar, encara són vigents les paraules de Marc Bloch, quan el 1943 deia que «*no hi ha testimonis que les seves paraules siguin fidedignes en tots els temes i en totes les circumstàncies*», (Bloch, M.; 1998:204). Per tant, si en aquest treball es topen amb algun error, mala interpretació, o amb alguna conclusió que troben que no és del tot correcte, no tinguin cap mena de dubte: només ha estat per mor de la manca de perícia de l'autor.

1.2 Estat de la Qüestió i Marc Teòric

El Trienni Liberal és una època del procés revolucionari liberal espanyol poc coneguda. Basta anar a qualsevol biblioteca o analitzar les relacions bibliogràfiques de la història d'Espanya del segle XIX i comparar aquest període amb altres. I això contrasta amb la importància que va tenir.

I també va tenir una gran repercussió a Europa. Va commocionar la Restauració europea, de forma que aquesta va tractar d'impedir els intents de revolució liberal a altres països. La revolució espanyola va contagiar, bàsicament, Portugal i Itàlia, de forma que les potències europees ràpidament van intentar jugular aquests nous sistemes. Així, des de 1823 a 1830, eliminats els focus revolucionaris, la situació va estar sota el control dels poders absolutistes.

A Espanya, els governs absolutistes del sexenni (1814-1820) no van funcionar. De forma que el triomf del liberalisme a Espanya va ser més degut al fracàs d'aquests que a l'ímpetu del liberalisme. Però, un cop ja s'ha instal·lat aquest sistema polític, pivotant al voltant del rei, les forces absolutistes es recuperen i comencen una ofensiva, combinant conspiracions, amb la major o menor complicitat del monarca. Però, alhora, aquest període compta amb unes característiques pròpies que li donen una fisonomia

particular dins el procés revolucionari espanyol. Com destacava Juan Sisínio Pérez Garzón: "*en modo alguno puede considerarse el Trienio como un parentesis... Con frecuencia se acude al Trienio para escudriñar precedentes, comienzos, gérmenes... y de este modo, sin profundizar se agolpan los tópicos*", (Pérez, J.S.; 1978:97).

L'Espanya liberal no va comptar amb suports socials majoritaris. Els pagesos, i la gent relacionada amb el camp es va mostrar poc entusiasmada. I el poc desenvolupament industrial feia que els suports socials del liberalisme no fossin allò que aquests desitjaven. Sobretot, el seu suport es trobava a les grans ciutats.

Una altra dinàmica que s'ha de tenir en compte és la divisió del liberalisme. A grans trets entre moderats i exaltats. Segons els estudiosos de la matèria, els moderats defensaven pràcticament els interessos de l'alta burgesia. I segons Alberto Gil Novales i Juan Sisínio Pérez Garzón, intenten arribar a acords amb els sectors menys reaccionaris de l'aristocràcia. Aquesta posició durà als moderats a defensar un model d'estat liberal, però, amb els menors elements democràtics possibles.

Per a Josep Fontana, la revolució liberal de 1820 a 1823 fou una revolució frustrada. Els plans econòmics que es van posar en marxa eren de naturalesa específicament burgesa, subestimant les dificultats de les economies camperoles. Es pensava afavorir un trànsit sense enfrontaments de la vella societat feudal a la nova propietat capitalista, a expenses de l'església, tot i prescindint de la gran massa de la pagesia. Els governs liberals tampoc no van aconseguir consolidar els primers passos que havien donat, com ara l'aplicació del decret de senyorius. I a mesura que passava el temps, augmentaven les tensions entre els liberals moderats i els exaltats, i el règim comptava amb més resistències, fomentades des de sectors vinculats a l'església o a d'altres països. La política agrària, fonamental per a l'època, derivada del model anglès, era favorable sobretot a la gran propietat i en segon terme a la mitjana, però gens profitosa per les economies familiars que vivien en un règim en part de subsistència, a les quals es volia empènyer fora de l'explotació per proletaritzar els seus membres.

De la lluita entre els liberals moderats i exaltats, aquests darrers, poc més nombrosos segons uns -o que potser al principi destacaven menys o estaven més a l'expectativa- es comencen a diferenciar progressivament, a mesura que passa el temps, de forma que el 1822 aconsegueixen controlar les Corts. Els representants d'aquest sector pertanyien a sectors mitjans de la burgesia, professionals urbans, empleats públics, menestrals, etc. I defensen un model d'estat més participatiu. De forma que els exaltats sempre intenten

una aliança amb les classes mitjanes i populars, usant un discurs més radical i una actitud més combativa.

Finalment, però, el liberalisme va aconseguir vèncer les resistències interiors. I, previsiblement, podria haver resistit, en cas de no haver existit una invasió estrangera. Ara bé, també s'ha de constatar que el règim va caure igual que ho feu l'anterior durant el sexenni, sense que ningú el defensés d'una forma aferrissada.

És clar que aquest model explicat no ha de funcionar mimèticament a tot l'estat. En el cas de València, per exemple, M. C. Romeo, discrepa que en aquella terra no hi va haver intents d'aproximació entre els moderats i l'aristocràcia, ja que, segons aquesta autora, aquest sector dels liberals necessitava aconseguir més terres mitjançant la desamortització.

Disposem de bones redaccions sobre el trienni, tot i que fonamentalment polítiques, realitzades per coetanis. Com ara, la del marquès de Miraflores, d'Estanislao K. Bayo, d'Agustín Argüelles, de Sebastian Miñano o de Juan Romero Alpuente. També es disposen d'obres literàries destacades sobre aquests anys, com ara és el cas de Joaquim Llorenç Villanueva i Astengo o, altrament, per posar un exemple radicalment diferent, la de Benito Pérez Galdós. I també hi ha una historiografia de caire marcadament conservador que ha dedicat la seva atenció sobre el trienni, sobretot José Luís Comellas, però amb unes aportacions més ideològiques que historiogràfiques.

Finalment, assenyalarem que les aportacions d'Alberto Gil Novales i Miquel Artola, fetes sobretot en els anys seixanta i setanta del segle passat, han contribuït a un millor coneixement i anàlisi d'aquest període. A més dels treballs de Josep Fontana, que ha permès situar el trienni en el procés de la revolució burgesa espanyola. I en àmbits geogràfics més reduïts, el de Ramon Arnabat, de Catalunya o el d'Isidoro Lara Martín Portugués, a Jaén.

Les línies actuals d'investigació històrica sobre aquesta època, del primer liberalisme, estan diversificades en diferents àmbits. D'una forma succinta les podem agrupar:

1. Per una banda, a base d'anàlisis de tipus socioeconòmic: revolució liberal versus revolució burgesa; anàlisi exhaustiu dels autèntics protagonistes del canvi, per zones, ja que prou vegades no es pot generalitzar, i quins interessos econòmics i cívics els movien; influència del paper de la propietat, i la seguretat, en la decisió política, etc.

2. Estudis sobre les institucions, del clientelisme polític, com a incapacitat de l'aparell administratiu de controlar fins el darrer racó de l'estat, cosa que permet als poders locals assentar-se. Quantificació dels processos electorals, intentant trobar relacions entre els resultats i els motius dels votants per tal de definir les noves xarxes de poder, etc.
3. Anàlisi de l'ús dels sentiments irracionals, introducció de nous valors, creació de nous mites, relectura de la història, estudi de les noves festes, admiració pel sistema anglès, etc., usant mètodes sociològics i antropològics.
4. Estudis sobre el paper que va jugar la monarquia en el procés de desaparició de l'Antic Règim.
5. Estudis sobre el fracàs del nacionalisme espanyol del segle XIX, per no acabar d'imposar-se en les regions perifèriques, apuntant que el seu discurs no era omnicomprensiu, i només es fonamentava en allò castellà. El problema de la doble pàtria, d'una bona part del país, i de les identitats compartides, etc.
6. I, per acabar, les relacions de gènere i la revolució liberals, el nou rol de les dones i el doble llenguatge de la ideologia, entre d'altres.

Pel que fa a Mallorca no podem parlar de línies d'investigació. En tot cas, d'alguna individualitat, com ara Miquel Ferrer i Flórez, que ha conreat estudis parcials del primer terç del segle XIX. O d'altres, que ho han fet d'una forma més secundària.

Les idees força que ha sostingut fins avui la historiografia mallorquina són:

1. Que Mallorca sempre era tardana en l'evolució del pensament polític i, en conseqüència, el moviment liberal comptava amb una escassa o nul·la repercussió en la societat de l'illa.
2. Que els sectors que es van interessar en el liberalisme foren sectors marginals, com ara els jueus conversos, o d'altres que dirigits per alguns exaltats (generalment militars) van repercutir en les capes populars.
3. Que l'actitud majoritària de la població era hostil al liberalisme. I que per això, aquests eren més actius, i, per tant, la seva gestió política durant el trienni fou més efervescent.
4. I que malgrat l'aparent entusiasme popular envers el constitucionalisme, en realitat hi havia un ambient d'inseguretat política rellevant, promogut pels sectors més absolutistes.

Comptem, a Mallorca, amb una historiografia poc densa sobre aquest període, amb escassos estudis parcials, i amb una visió general que fa prou temps que no s'ha revisat. O sigui, una situació que requereix més estudis que puguin aprofundir en la matèria per corroborar, o posar en dubte, tot allò que s'ha suposat fins avui.

Pel que fa a la viabilitat d'aquest estudi, és necessari analitzar l'existència de fonts. Hem de dir que les de l'ajuntament de Palma sobre l'època són bastant completes. Que a l'Arxiu del Regne de Mallorca també hi ha bastants expedients sobre l'època. I que a l'Arxiu General del Consell de Mallorca s'hi troben les actes de la Diputació completes; però, pel que fa referència als expedients, n'hi ha ben pocs. Del Govern Civil, gairebé no es troba res. Lamentablement, sembla ser que es van vendre per fer paper. I dels arxius municipals, a molts s'ha perdut la documentació per diferents motius, com ara incendis o desaparició per motius polítics. Amb tot i això, compten amb alguna sèrie completa d'actes dels plens d'alguns municipis l'època, i d'altres expedients.

Prèviament a analitzar el liberalisme de 1820 a 1823, és convenient conèixer, fins on es pugui arribar, què va passar amb els liberals durant el sexenni absolutista (1814-1820). Van deixar d'existir o van gaudir d'una certa capacitat d'influència social? Va continuar existint un interès social per l'educació durant el sexenni? Hi havia interès i predisposició a les innovacions? Continuava existint un interès per la ciència i l'ús el mètode científic? Hi hagué un interès a planificar o anticipar-se a activitats futures? Van intentar defensar les mesures econòmiques que s'havien aplicat durant el període constitucional?

Si hi hagués una resposta afirmativa a aquestes qüestions, ens indicaria que el liberalisme a l'illa no va ser una simple moda de pas, sinó que, més o menys, estava arrelat socialment. Ara bé, analitzar això en una època de repressió és més complicat, per la qual cosa, s'hauran de recercar testimonis que ens puguin permetre l'existència, o no, d'aquests fets.

Per avaluar la solidesa del liberalisme mallorquí de l'època del trienni, ho haurem de fer des de diferents àmbits. I, concretament, ho farem des de quatre aspectes. En primer lloc, des de l'àmbit institucional. Analitzar el funcionament de les institucions a l'àmbit de l'illa, tant les actuacions de les de l'estat, com les elegides a Mallorca. I, d'entre d'elles, sobretot una, la Diputació. Per ser una institució creada pel liberalisme. I, per això, comprovar com va funcionar i la seva solidesa, front les altres, en certa manera, ens permetrà comprovar la seva capacitat d'influència i la seva consolidació social, com a assentament del liberalisme. Pel que fa als representants de les institucions

estatals, Comandant general i Intendència, s'arribarà fins on permetin les fonts. Així com també del govern civil.

A l'àmbit de l'estat, l'estudi de les institucions liberals del trienni s'han centrat sobretot en les diputacions. Un treball més general a remarcar sobre la Diputació és el de Manuel Santana Molina. I sobre diputacions concretes, hi ha diferents estudis, com ara el cas de Pablo González Mariñas, amb la de Galícia; el de Josep Sarrión i Gualda, sobre la de Catalunya; o els d'Esteva Canales i Pere Voltes, sobre la de Barcelona.

El segon aspecte que s'haurà d'analitzar serà el funcionament de la hisenda a l'illa. Comprovar si el liberalisme a l'illa va comptar amb els mateixos problemes que a la resta de l'estat. Si a Mallorca es va donar suport, o no, a les mesures del nou sistema polític que intentava resoldre tot allò que no havien aconseguit a l'anterior sexenni. És a dir, el comportament dels mallorquins envers la hisenda i com reaccionaren davant els canvis hisendístics que es van produir al llarg del trienni.

Sobre la hisenda de l'època que tractem, a l'àmbit estatal comptem amb els estudis de Josep Fontana, Miquel Artola o Francisco Tomás y Valiente. O d'alguns treballs més específics, com ara el de Sonia González Alvarado, Joaquín del Moral Ruíz o J. Torras. I pel que fa als d'indrets més concrets podem destacar alguns casos, com ara el de Catalunya, de Ramon Arnabat.

Dintre de l'apartat econòmic, hi ha un aspecte cabdal a tenir en compte: la política de grans. Aquesta ja va ser estudiada a la memòria de llicenciatura sota el nom de debat de política de preus, de 1812 a 1814. Allà va quedar palesa la importància d'aquesta matèria, en una illa on, generalment, no es produïa el suficient gra per alimentar tota la població, per la qual cosa s'havia d'aconseguir mitjançant un comerç exterior imprescindible. En línies generals, la producció de blat d'inicis del segle XIX aproximadament es trobava en els mateixos nivells quantitatius que dos-cents anys abans. Les crisis de producció continuaven apareixent regularment, amb la seva tradicional virulència, i provocaven les conseqüents contraccions demogràfiques. Per això, els anys de males collites conduïen a la paràlisi de l'activitat rural i prou jornalers passaven a la categoria de pobres, quan els seus braços no eren necessaris al camp.

En plena Guerra del Francès, a Mallorca hi va haver moltes més boques a alimentar, per mor dels refugiats de la península que van venir a l'illa. De forma que la població s'incrementà de forma prou substancial. Amb l'aplicació del programa liberal, i eliminació de les taxes, els preus pujaren, perjudicant, negativament, les economies domèstiques, sobretot aquelles que depenien d'un sou fix, que no creixia al ritme de la

inflació galopant que es va viure, com ara funcionaris, militars, etc. L'interès d'anar imposant les noves tesis econòmiques liberals, sempre fou defensat des del periòdic liberal *La Aurora Patriótica Mallorquina* i els seus col·laboradors. Aquests, van imposar la llibertat de comerç i defensar la necessitat social dels comerciants, en aquells moments, tot posat en entredit per una part de la població. També hi havia liberals contraris a una total liberalització de l'economia i, per tant, enfrontats, amb els liberals defensors. Els hisendats i comerciants defensaven la liberalització total, per la qual cosa es va produir una divisió en el bàndol liberal de l'època, (Valenciano, V.; 2008). Per a què van apostar els liberals al trienni?

D'altra banda, també existia un interès especial entre els sectors econòmics mallorquins per reclamar la llibertat de comerç interior, entre els territoris de l'estat. Interessava als productors mallorquins poder vendre els seus excedents a aquests mercats. Així queda palès en el treball, *Memoria sobre las ventajas de la Agricultura de Mallorca, la preferencia de proteccion que merece, las trabas que sufre, y los auxilios que necesita*, que el 1797 va premiar la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. Tot, amb l'objectiu de consolidar el lideratge de les classes dirigents, en base a uns canvis que permetessin una major ocupació de la població, un major control social i, alhora, gaudir d'uns majors beneficis, (Valenciano, V.; 2008-B). Així, de feia algunes dècades, a Mallorca ja s'havia plantejat la qüestió del «mercat únic».

Així, aquest serà el tercer eix. Ens centrarem en la política de grans. En una illa on no es produeix suficientment gra pel consum, i que, per tant, gairebé cada any n'ha d'importar, la política de grans sobrepassava de ser un simple apartat de l'economia. Era un element cabdal. El cost de transport dels grans peninsulars era molt alt. No permetre introduir grans estrangers volia dir protegir els productors de cereals, permetre especular als comerciants i castigar amb l'increment de preus la resta de la població no vinculada directament amb aquests dos sectors. S'hauran d'analitzar quins eren els diferents actors socials que intervenien en aquesta política i quins interessos defensava cada sector. I també, s'haurà d'avaluar l'actuació de les institucions sobre aquesta matèria. A quins sectors van afavorir? Van seguir sempre els liberals de Mallorca els dictats de Madrid, pel que fa referència a aplicar el decret de prohibició d'entrada de grans, o van intentar defensar els interessos de la resta de la població?

El quart aspecte que ens permetrà avaluar la solidesa del nou règim durant el trienni serà el suport de persones decidides a defensar-lo. És a dir, d'una banda mitjançant la Milícia Nacional Voluntària. Sobre aquest aspecte ja existeixen alguns estudis, de

ciutats concretes o de zones de major influència, que han complert aquest objectiu. Hem de destacar el de Juan Sisínio Pérez Garzón, de la milícia a Madrid; el de Francisco Dueñas, de la de Barcelona; el de José María García León, de la de Cadis; o el d'Antonio Guillem Gómez, de la d'Almeria.

I d'altra banda, un aspecte a tenir en compte és el polític. I, per tant, el suport que va comptar el liberalisme des de les societats patriòtiques, les societats secretes o de persones concretes, que van apostar de forma decidida per aquest sistema polític.

Aquest aspecte el podem trobar en estudis concrets, com ara l'excel·lent treball d'Alberto Gil Novales, sobre les societats patriòtiques. I en aquest cas és de destacar també el treball de Miquel Ferrer Flórez, el qual en el seu estudi sobre la repressió a Mallorca també analitza la participació de liberals en societats secretes.

Òbviament, les fonts trobades també han marcat l'estructura de la tesi. Així, dels cinc aspectes que hem assenyalat, per avaluar la solidesa del liberalisme a l'illa, les hem organitzades en vuit capítols. A cadascun es desenvoluparà aquest estat de la qüestió, ja que sembla que d'aquesta forma, per ser cinc aspectes ben diferents, el treball hi guanyarà amb claredat i coherència.

1.3 Formulació d'Hipòtesis

La qüestió en què es centra aquest treball és intentar respondre si a Mallorca, quan hi hagué un canvi de règim polític a la Corona espanyola, de 1820 a 1823, d'acord amb una nova concepció social diferent, la societat mallorquina era refractària a les mesures emanades pel nou poder constituent o, altrament, aquestes foren també impulsades des de Mallorca i mallorquins hi participaren.

Davant situacions de canvi, l'opinió de les persones se sol polaritzar més. I sempre les coses no són del tot blanques o negres. És evident que en aquella època, com en anteriors, hi havia mallorquins amb opinions contraposades. Per això, es tractarà de comprovar de forma fefaent la presència activa d'aquest nucli.

Així, es partirà de la *hipòtesi* que *des de la societat mallorquina també foren impulsades i es participà amb les mesures, accions i ideari que participaven del nou ordre constituït* durant el Trienni Liberal.

Hem esmentat també, que per avaluar la solidesa d'aquest liberalisme a Mallorca, s'hauria d'analitzar l'actuació d'aquestes persones durant el sexenni absolutista. I que el seu rastre seria més difícil de trobar, donada la situació de repressió a què estaven sotmesos. Per la qual cosa haurem de cercar testimonis que, a vegades,

hauran de ser indirectes. Una *primera hipòtesi parcial* que es planteja en aquest apartat és que, *efectivament, hi haurà elements que permetran suposar l'existència d'un nucli de liberals que van continuar intentant tenir presència a la vida municipal. Aquest nucli, el març de 1820, va possibilitar posar en marxa el moviment liberal a l'illa*.

A l'àmbit de les institucions liberals a l'illa, ens centrarem en la Diputació per dos motius. Per ser aquella sobre la qual ha de pivotar la política de la província, juntament amb el Cap polític. I en segon lloc, per ser una institució nova, creada específicament pels liberals. No ho podem fer amb la institució del Govern Civil, perquè gairebé no es troben fonts, (els arxius d'aquesta institució s'han escolat en el temps, sembla ser que foren venuts per paper, (veure Annex 1)). D'aquesta manera s'analitzarà amb més detall el funcionament de la Diputació des de diferents àmbits. I la *segona hipòtesi parcial* serà que, efectivament, *la nova Diputació va comptar amb els mateixos problemes d'arrelament que d'altres de l'estat, però, que va aconseguir imposar els seus criteris i coordinar de forma efectiva les accions i polítiques que tenia encarregades*.

Pel que fa a l'anàlisi del funcionament de la hisenda, aquesta també es farà pivotar a través de la Diputació. La manca de documentació també marcarà l'enfocament d'aquest capítol. De la política d'hisenda destaquen dos pilars: els imposts i el procés de desamortització. Així, la *tercera hipòtesi parcial* serà comprovar que *hi hagué suport i participació en la política d'hisenda i de desamortització, i que la problemàtica envers al canvi d'imposició que es va produir, va funcionar com a la resta del país.*

Dintre de l'aspecte econòmic, hem apuntat que era especialment delicada la política sobre introducció de grans. Com sabem, aquesta fou objecte de debat a cada província en funció de les seves necessitats. Però, també, alhora, es plantejava la necessitat d'una política que s'orientés a la creació d'un mercat únic. De forma que la *quarta hipòtesi parcial* serà que, a Mallorca, *la política de grans de les institucions – com a continuïtat amb la que es va defensar durant la Guerra del Francès- sempre va tendir a actuar a favor dels comerciants i productors de gra mallorquins*.

Pel que fa a l'aspecte de suport al règim, una forma de mesurar-lo és mitjançant les persones que li van voler donar un suport armat voluntari, allistant-se a la Milícia Nacional Voluntària. Així, la *cinquena hipòtesi parcial* serà que *hi va haver prou persones decidides a participar en la defensa del sistema polític liberal, allistant-se a la Milícia Nacional Voluntària, i que el seu número no era gaire distant del que va rebre*

en posterioritat un altre grup de voluntaris que van defensar l'absolutisme, els Voluntaris Reialistes.

El suport polític al règim també el podem analitzar des d'un altre aspectes, l'associatiu. L'estudi de les societats patriòtiques i secretes. Foren minoritàries? Hi participaren les classes populars? I el clergat?

És de remarcar que la historiografia, fins gairebé avui, havia decidit explicar el procés de transició entre l'Antic Règim i el nou model econòmic buscant un pacte entre dues classes socials: l'elit econòmica emergent i la del poder polític decadent. Els sectors populars, s'ha suposat prou vegades, que no gaudien d'autonomia. En aquest treball posarem aquesta suposició en entredit i intentarem buscar elements que ens acostin més a les classes populars de l'època i als seus anhels. Al cap i a la fi, eren persones; i segur que moltes d'elles no es resignaven a la situació de pobresa amb què havien nascut. Per això, ens percaçarem a intentar trobar a les fonts que s'usin elements liberals d'aquesta classe, malgrat que el seu rastre sigui més difícil de trobar.

La *sisena hipòtesi parcial* d'aquest treball serà que *hi va haver un nucli considerable de persones decidides que van participar en societats patriòtiques, secretes o en tertúlies, també amb la participació de classes populars i amb presència del clergat*.

I, finalment, hem de tenir en compte la reacció. No hi ha revolució sense contrarevolució, constata en la seva tesi Ramon Arnabat, quan estudia aquest mateix període a Catalunya. La *setena hipòtesi parcial* serà comprovar que *malgrat tots els intents de la reacció a Mallorca, mai no va aconseguir controlar la situació, ni tan sols el 1823, quan el règim es mostrava més dèbil, de forma que no va aconseguir comptar amb la mateixa capacitat d'influència que a d'altres indrets de l'estat i, per tant, potser no comptava amb un suport tan aclaparador de la població com s'ha fet veure.*

1.4 Metodologia

Definides les hipòtesis, general i parcials, la qüestió que es planteja és de quina manera les podem constatar. I, també comptem amb l'obligació d'assenyalar quin són els nostres fonaments. Com diu Josep Fontana, "*L'exigència de definir explícitament els supòsits en què basem als nostres raonaments no és solament una exigència de la història econòmetrica, sinó de qualsevol forma d'història*", (Fontana, 1992:36). En aquest treball ens interessa definir algunes variables i d'altres components que ens permetin, o no, corroborar les nostres hipòtesis. Ara bé, aquestes diferents components,

quan els valorem, o quan en fem una mesura, també haurem de posar en dubte la seva fiabilitat. A quins tipus de dubte ens referim? Atès que les fonts que haurem de valorar, o mesurar, no les podem repetir o falsar, haurem d'avaluar la seva fiabilitat mitjançant la seva coherència. Amb què? Ho haurem de determinar en cada cas i per a cada variable o component. Hem de tenir en compte que la pretensió d'aquest treball no és elaborar una ciència, sinó incrementar els coneixements històrics amb el major rigor científic possible, d'acord amb L. Febvre, (Arostegui, J.; 2001:60).

En primer lloc, per demostrar que hi havia un grup de liberals haurem de confirmar l'existència de persones que es confessessin partidàries d'aquesta nova ideologia, el liberalisme. Aquesta confessió de fe política com sabem es pot explicitar de prou formes. De les múltiples que n'hi pugui haver, sense menysprear-ne cap, sobretot, ens centrarem en les dues més freqüents: amb una expressió pública voluntària –cosa que avui en dia només la podem trobar a documents escrits, com ara la premsa, correspondència, actes, papers solts, llibres, pertinença a un organisme defensor del sistema, etc.-; o participant en les noves institucions amb càrrecs rellevants, per tal de poder fer efectiva la implantació del nou règim.

No plantejarem la qüestió sobre què significa el concepte de liberalisme, ni com es podria definir, avui, si una persona era *liberal* o *reialista* aleshores. Hi ha prou treballs actuals sobre aquesta qüestió, com ara els de Lucien Jaume (Jaume, L.; 2002). Simplement aplicarem el concepte que s'usi en el llenguatge de les fonts, és a dir, la pròpia valoració que se'n va fer a l'època –la forma en què s'identificaven els mateixos personatges i els que van col·laborar amb ells-, sense intentar aplicar la terminologia moderna. Hi ha diferents maneres de pensar el passat i concebre la temporalitat. Per la qual cosa s'ha de deixar palès, quan allò que s'usa és el llenguatge i conceptes dels propis actors del passat. De la mateixa manera que s'ha de deixar palès, també, quan s'usa el d'avui, pel que fa al llenguatge i l'aparell analític conceptual usat pels historiadors, per intentar explicar, interpretar o comprendre els fets, (Fernández, J; Fuentes, J.F.; 2004a). Amb tot i això, d'acord amb Francisco Fuentes Sebastián, sabem que podem comptar amb un marge d'error, sobre els conceptes que usaven els nostres personatges de l'època. Es constata la manca d'una estabilitat, precisió i fixació semàntica en el vocabulari polític, d'acord amb allò que es dedueix quan es fa una lectura atenta de les fonts de l'època, la qual cosa permet comprovar l'existència d'una enorme profusió de discursos i arguments concurrents –i a vegades contradictoris- pivotant sobre una pocs conceptes fonamentals. És a dir, en una part dels casos potser es

pot demostrar erroni pensar que els nostres protagonistes de l'època comptaven amb una idea clara del concepte que manejaven, (Fuentes, J.; 2004b:144). Per això, volem assenyalar aquest possible marge d'error en la mesura.

D'aquesta manera es podrà aconseguir una relació nominal, quantitativa, de persones que en aquesta etapa, el trienni liberal, donaren suport al règim. Aquests serien els *Agents Socials del Liberalisme*.

Ara bé, el número no ho és tot. A la historiografia mallorquina s'hi troben treballs on s'ha avaluat el pes polític d'un grup de persones amb un simple quocient entre el número del grup avaluat i la resta de la població. Això significa, en primer lloc, suposar que tota la població, excepte la de la relació trobada, confessava la ideologia contrària. Això és molt suposar. I, en segon lloc, que s'havien trobat tots els que hi havia. Aquest és el cas de Miquel dels Sants Oliver i el seu treball sobre la primera revolució a Mallorca, (Oliver, M. dels S.; 1901). D'altres investigadors, més acurats, en algun treball han intentat avaluar numèricament els membres dels dos bàndols i fer-se una idea del pes polític en funció del suport explícit que s'ha trobat avui de cada bàndol, tot i sabent que això també era una simple aproximació, (Roura, Ll.; 1985). Si en el nostre cas es volgués elaborar una valoració semblant a la segona, potser podríem arribar a conclusions semblants, amb la limitació que patiria saber que ni tan sols podem abraçar a totes aquelles persones que deixaren un rastre, per la magnitud del treball, malgrat que fossin una autèntica minoria, lluny de ser encara una part significativa de la població. I amb molt més motiu comptaríem amb més problemes per trobar el rastre de la gran majoria de la població, la qual, en cap cas, sense conèixer-los, com hem esmentat, no podem presumir quines eren les seves preferències.

El número, prou vegades, no sempre fa la força, sinó que hi ha d'altres elements a valorar i a tenir en compte. Per això, altra cosa seria valorar el pes polític i social d'aquest grup, la seva força, la seva empenta. Ara bé, per comprovar el pes polític del grup de persones que donaren suport a la nova situació no es farà en base a una avaluació quantitativa, ja que considerem que no es donen les condicions per treure'n conclusions que considerem versemblants.

Els problema que ens resta plantejat, doncs, es veure de quina forma es pot avaluar la força del grup que donà suport i dirigí, a Mallorca, la política liberal del trienni. Per ponderar aquest fet, no ens podem quedar amb la cronística, una simple constatació de les declaracions d'unes quantes persones. Es tracta de buscar la

metodologia mitjançant la qual podem constatar amb el màxim rigor aquest suport, que, al cap i a la fi, significa una actuar amb una predisposició propícia envers un canvi.

Hi haurà casos en què trobarem fets, que ens permetran constatar l'actitud positiva, com ara, algun escrit a un diari, de forma que serà el propi actor aquell que es definirà. Certament que hi podem trobar voluntats que podrien ser interessades o enrevessades. Com distingir-les? Per la coherència amb la seva trajectòria anterior i posterior, si és possible. Hi haurà d'altres casos en que serà una interpretació coherent amb alguns fets, allò que ens indicarà la seva actitud.

Thomas Kuhn assegura que "*Las revoluciones políticas comienzan a partir de una sensación creciente, muchas veces limitada a un sector de la comunidad política, de que las instituciones vigentes han dejado de resolver con eficacia los problemas planteados por un contexto que, en parte, ellas mismas han forjado*", (Kuhn, T.; 1979:144). Durant l'època que estudiem han existit prou canvis bruscs, els quals han estat promoguts per grups reduïts de persones. El segle XIX, als territoris de la Corona espanyola, fou una època de prou vaivens. Però, més que buscar i estudiar únicament un nucli de revolucionaris, o de persones que promouen un canvi, ens interessa avaluar, també, diferents aspectes de la societat, tant de l'època progressista com de repressió, per constatar que en qualsevol temps hi hagué uns elements que varen romandre de forma constant en la vida mallorquina. Per això, no ens centrarem en la recerca del rastre de cap revolució, malgrat seria una altra línia possible d'investigació.

Sabem que l'època del trienni políticament no fou una època tranquil·la. Van existir prou moments de tensió i fins i tot de sublevació d'algunes poblacions i comarques arreu de tot l'estat. Mallorca no fou una excepció de la presència d'aquest moviment absolutista. En alguns llocs de la península, aquest moviment triomfà durant un temps, fins que, finalment, fou allisat. A Mallorca, a la mateixa època, també hi hagué algun intent d'aixecament, però, cap va aconseguir l'èxit que d'altres van aconseguir al continent. Haurem d'analitzar el per què. El fet que a Mallorca no quallés pot ser adduït a diferents motius: manca de suport popular, mala planificació o mala execució del pla, mala sort... o que el govern liberal local no era tan feble com s'ha suposat, ja que va superar tots els embats. En el cas que l'anàlisi d'aquests fets durant el Trienni a Mallorca es demostrés l'existència d'un govern illenc fort i estable, que en tot moment comptava amb el control de la situació, serà un element primordial per constatar la solidesa del govern de l'illa i, per tant, del grup que el gestionava. En canvi, si la gestió del conflicte mostra debilitats i es constata un suport de la població a

l'element reaccionari, posarà prou en entredit la força i solidesa del grup governant. S'haurà, així, de dedicar un apartat d'aquest treball a valorar la reacció enfront de la nova situació política i a avaluar els intents i/o aixecaments que hi va haver a Mallorca, la seva evolució i l'avaluació de les seves forces. Per això, s'intentarà avaluar la *solidesa de l'actuació de la Diputació*.

Però, a més de la solidesa de la Diputació, també haurem de comprovar la solidesa de les institucions polítiques que feren front a la reacció, com ara els ajuntaments i el Cap polític, ajudats per la Milícia i l'Exèrcit. En aquest sentit, s'haurà d'avaluar la *solidesa de les Institucions enfront de la Reacció*.

Finalment, per analitzar el rastre de liberalisme al sexenni (1814-1820), no ens serveixen les variables anteriors. En un període de repressió, hem de poder constatar, de forma fefaent, una actitud positiva en la voluntat d'un canvi. Així, en primer lloc, anem a recercar quins són els elements que ens permetran reconèixer els trets del canvi. Aquesta és una qüestió que ha sigut prou estudiada, tant des de l'àmbit de la Història com en el de la Sociologia. Segons W. Ogburn, hi ha una sèrie de motivacions de predisposició a acceptar un canvi o a ser receptor de nous valors, i aquests valors no han de provenir del món social o de la política. "*Existen diversas razones que explican la predisposición de los pueblos modernos al cambio. En primer lugar, el porcentaje de inventos materiales... a traves de estos inventos, cuyo número y frecuencia vienen determinados en parte por la acumulación cultural existente, los pueblos han ido acostumbrándose al cambio. Además, el desarrollo del conocimiento ha dado una mayor seguridad a la experimentación*", (Ogburn, 1979:63). Pertànyer a una societat en què dins la pròpia rutina social conviuen elements que són objecte d'innovació, això també pot predisposar favorablement al canvi: "*las normas consuetudinarias de una cultura pueden englobar una actitud definida a favor o en contra del cambio. Sin embargo, la frecuencia del cambio no sólo es producto de tal actitud, sino también su causa. Si los inventos, determinados en parte por la cultura material existente, se producen con frecuencia, un pueblo se acostumbra al cambio y tiende a desaparecer la hostilidad hacia éste. Por otra parte, si las invenciones materiales de la cultura no son frecuentes, los cambios pueden ser raros y temidos*", (Ogburn, 1979:64). És a dir, una cultura que es desenvolupa amb un número progressiu de canvis, es va habituant a aquest fenomen. ¿Encaixa això en una societat en què bona part de l'alimentació anual de la població depenia del comerç i aquest era un element fonamental de la seva

economia? ¿És el comerç un element que sempre es manté estàtic o es troba sotmès a canvis i fluctuacions continues en funció de múltiples variables?

Anem a veure els canvis entre l'època de l'Antic Règim i la moderna que han trobat els historiadors i els sociòlegs. Piotr Sztompka, en el seu llibre *Sociología del cambio social* els analitza en tots els seu àmbits possibles: economia, estratificació de l'estructura social, política, cultura i vida quotidiana. D'entre aquests, per a la nostra recerca ens interessen especialment els de l'àmbit cultural, que són: 1, secularització, disminució de la importància de mites, creences i normes màgiques o religioses; 2, centralitat del paper de la ciència; 3, democratització de l'educació, a base d'integrar a segments cada cop més grans de població; i 4, aparició d'una cultura de masses com a bé de consum, (Sztompka, P.; 1993:100).

I Alex Inkeles en el seus treballs d'investigació sobre la construcció d'un model analític de la personalitat moderna, hi observa els següents trets: 1, predisposició a experiències noves i obertura a les innovacions i el canvi; 2, predisposició a formar o a sostenir opinions sobre una gran quantitat de temes de naturalesa amplia, pública, i reconèixer la diversitat d'opinions; 3, orientació específica cap el temps: èmfasi en el present i el futur, enlloc del passat; 4, eficàcia, confiança de l'home en la seva habilitat; 5, planificació, anticipació i organització d'activitats futures; 6, confiança amb la regularitat i predictivitat de la vida social; 7, sentit de justícia distributiva, les recompenses en funció de regles no de capricis; 8, interès i alta valoració de l'educació; i 9, respecte per la dignitat dels altres, inclosos els d'estatus inferior (Sztompka, P.; 1993:101). A més, hem de recordar que Lewis Morgan va introduir una variant d'idea evolutiva centrada en el domini de la tecnologia. Ell fou el primer de tota una saga de deterministes tecnològics que pensava que eren precisament aquests canvis els que feien gravitar el canvi social; que la pressió de les innovacions tecnològiques s'origina en les necessitats naturals experimentades pels homes, (Sztopmka, P.; 1993:130).

Així, com podríem definir la *Actitud envers la Nova Cultura Moderna*? Hem de comptar que una actitud és forçosament una variable inferida, ja que no es directament observable, per la qual cosa hem avaluat amb anterioritat quins eren els seus trets. A més, la idea d'actitud designa una predisposició específica per a l'acció, implica una relació subjecte-objecte en la mesura que caracteritza la persona i la seva vinculació a objectes o situacions; i que aquesta predisposició sol ser duradora. A més, aquesta actitud, generalment, admet la polarització, com és en el nostre cas. I finalment, l'actitud es pot adquirir i és susceptible d'acusar els efectes d'influències externes. I pel

que fa a la predisposició al canvi ens centrarem en les que són generals, (Stoetzel, J. i Lazarsfeld, P.; 1973:244).

A partir d'aquests antecedents, ens aventurarem a donar una definició, sabent a priori que serà imprecisa i, per tant, del tot millorable. Anomenarem *Actitud envers la Nova Cultura Moderna* a la predisposició a interessar-se o donar suport a experiències noves o innovacions, o a usar els nous elements metodològics propis de la personalitat de la cultura moderna, contraposats als de la cultura de l'Antic Règim.

Així, la nostra tasca consistirà a rastrejar en els documents i en la premsa de l'època per comprovar si trobem vestigis d'aquests elements, d'aquesta *Actitud envers la Nova Cultura Moderna*. Les dimensions d'aquesta variable sobre les quals centrarem la recerca seran: 1, predisposició a les innovacions; 2, major centralitat de la ciència; 3, planificació i anticipació d'activitats futures; 4, tolerància i reconeixement de la diversitat d'opinions; 5, democratització de l'educació; 6, justícia distributiva; i 7, aparició de la cultura de masses com a bé de consum.

En el cas que la resposta sigui positiva, que mesurem que hi ha una *Actitud envers la Nova Cultura Moderna* prou clara, òbviament, no serà cap prova irrefutable de l'actitud envers un canvi. Però sí que serà la demostració que hi ha elements que permeten suposar-ho. I si a això hi sumem que s'hagi pogut comprovar la solidesa de les variables anteriors, com ara la solidesa del govern liberal enfront de l'embat de les forces reialistes contràries, podrem considerar que efectivament ens trobam davants un indicis respectables; i, per això, podríem definir el seu resultat com a «sensibilitzador», en el sentit que usa Ignasi Brunet, (Brunet, I.; 2002:232).

En resum, per contrastar les hipòtesis parcials i la general usarem les següents variables:

1. *Agents Socials del Liberalisme*, que avaluarà individualment les persones que s'hagin trobat que n'eren agents difusors o col·laboradors, concretant en el cas que sigui possible la seva professió, estatus social, càrrecs, participació, etc. I es comprovarà la seva força front la reacció, a més d'intentar fer alguna comparativa quantitativa en relació a ambdues forces.
2. *Solidesa de la Diputació*, que avaluarà si la Diputació es va mostrar feble en els conflictes amb altres institucions o persones o, altrament, va saber mantenir el seu poder i va actuar en funció del paper que li corresponia. I es farà especial esment al cas de la hisenda i la política de grans.

3. *Solidesa de les Institucions enfront de la Reacció*, que avaluarà la resistència d'aquestes a les actuacions de la reacció (ajuntaments, cap polític, Milícia i Exèrcit).
4. *Actitud envers la nova cultura moderna*, analitzant la predisposició a les innovacions, la centralitat de la ciència, la planificació i anticipació d'activitats futures, la tolerància, la democratització de l'educació, la justícia distributiva i l'aparició de la cultura de masses.

D'aquesta manera, per contrastar les hipòtesis parcials, per la primera usarem la variable 4 i la 1 (la que fes referència a les persones a l'inici del 1820). La segona, tercera i quarta, es constrastaran amb la variable 2. La cinquena i la sisena amb la variable 1. I la setena, amb la 3. Finalment, per contrastar l'hipòtesi principal s'usaran les quatre.

CAPÍTOL II EL SEXENNI ABSOLUTISTA: LA MALLORCA DE 1814 A 1819

2.1 INTRODUCCIÓ

2.1.1 L'Espanya servil de 1814 a 1819

Treballs específics que tractin únicament d'aquest període a l'àmbit estatal no n'hi ha gaire. Però, n'hi ha un que sobresurt sobre la resta, "*La quiebra de la monarquia absoluta*", de Josep Fontana. Aquest text, en el seu moment mostrà una nova manera d'analitzar i comprendre la crisi de l'Antic Règim al nostre estat, explorant la relació d'un sistema polític amb les seves bases financeres. En canvi, que tractin sobre el regnat de Ferran VII, la formació del liberalisme o la burgesia n'hi ha més. Podem destacar el de Miquel Artola, "*La España de Fernando VII*", en què hi ha un estudi rigorós sobre el període, (Artola, M.;1983); o el de Maria C. Romeo Mateo, "*Entre el orden y la revolución. La formación de la burguesía en la crisis de la monarquía absoluta*", en el qual treballa sobre la formació de la burgesia liberal i el liberalisme progressista, (Romeo, M.C.; 1993); entre molts d'altres. Una de les millors síntesis més recents sobre el sexenni és troba a "*La época del liberalismo*", (Fontana, J.; 2007), text que ens servirà de fil conductor. En aquest treball es deixa palesa la impossibilitat del monarca a poder esborrar tots els avanços que s'havien aconseguit durant el període de la Guerra del Francès.

Tal i com assenyala Miquel Artola, el sexenni "*no se limita al simple restablecimiento de la vieja monarquía política, cuyos defectos eran patentes desde la anterior centuria, sino que trata de restablecer la situación social existente al comenzar la guerra de la Independencia y, con ella, la preeminencia socioeconómica de los estamentos privilegiados*", (Artola, M.; 1983:552). La situació de l'estat en aquells moments era complicada. La gran majoria del territori peninsular havia patit directament les conseqüències de la guerra, amb el conseqüent empobriment de la ramaderia i part de l'agricultura. El deute públic havia incrementat en més de 4500 milions de reials de velló sense cap possibilitat de crèdit, els cabals provinents d'Amèrica entraven en recessió fins a la seva desaparició, els ingressos –a l'etapa de 1814 a 1819- caigueren a la meitat i l'increment imprescindible de la pressió fiscal requeia especialment en els pagesos. L'escassesa de plata i d'altres metalls nobles provocà la manca de moneda, que conduí a una situació de deflació, de manera que en

segons quins llocs es tornà al rudimentari intercanvi de mercaderies. Els governants espanyols esperaven que els problemes es resolguessin amb una impossible restauració de l'economia imperial.

El missatge d'una possible modernització econòmica, fonamentat en la construcció d'un mercat nacional, no era compartit pels governants de l'absolutisme, ja que això implicava canvis en el model social, com ara la desamortització de la propietat i la liquidació del règim senyorial i dels delmes. La reimplantació del règim senyorial es va topar amb la resistència dels pagesos, que pledejaven per negar-se a pagar o, en alguns casos, responien amb la pràctica del frau, (Fontana, J.; 2007:79 i seg.).

Pel que fa a la restauració política de l'absolutisme, el sexenni fou una època d'inestabilitat. En els sis anys van desfilar nou ministres d'Hisenda i un total de més de trenta ministres diferents, cosa que demostra la impotència de la Corona per fer front a la situació. Allò que més destaca és l'intent de reforma de la Hisenda. El nou sistema fou publicat en un decret, de 30 de maig de 1817, que el trobem publicat a Mallorca el mes de juliol. La base del nou sistema consistia en substituir les "rendes provincials" per una contribució general fixada en relació als ingressos dels contribuents. Aquest impost s'aplicaria a totes les poblacions excepte les capitals de província i els ports principals on, en lloc de la contribució directa, s'aplicaria una impost indirecte, el dret de portes a tots els articles que s'introduïen al casc urbà. De forma que l'antiga imposició es substituïa per un impost directe sobre l'Espanya rural i un d'indirecte sobre la part urbana.

El nou sistema era ambiciós, però, tenia carències. Una era posar-se en vigor abans d'haver efectuat els càlculs del seu repartiment. No existien encara les tarifes del dret de portes i tardaren un any i mig a sortir. I les estadístiques per avaluar les bases contributives de l'impost, les elaboraven unes juntes en base a les respostes a un formulari enviat als pobles. Les dificultats d'elaborar aquests documents, la confusió i la manca d'una metodologia clara, foren unes de les principals conseqüències del seu fracàs, (Fontana, J.; 2007:87 i seg.). Acabat de redactar el projecte d'Hisenda, inicià els estudis per resoldre el problema de Crèdit Públic, del qual completà l'informe el juny de 1817, en què s'admetia una fallida parcial, es projectava pagar primer les amortitzacions del deute de forma progressiva, i, per afrontar els pagaments, una part es faria en metàl·lic i l'altra en paper que seria vàlid per adquirir propietats de l'estat i de l'Església. Es tractava d'un projecte desamortitzador que desagradà a l'Església i també al rei, per la qual cosa no es pogué disposar d'aquests béns, (Alonso, N.; 2006).

La conjuntura internacional passa durant el sexenni per un canvi. Josep Fontana analitzant diferents sèries de preus de l'època, posa de manifest que de 1810 a 1817 hi ha una fase de creixement econòmic. A partir de 1817 hi ha una fase de descens, una caiguda ràpida que es manté fins la meitat de la dècada dels vint, confirmant una depressió general europea de postguerra, (Fontana, J.; 2002:69).

Un dels problemes a l'hora d'estudiar el sexenni és la forma personalista de governar del rei. Els consells, tan usats anteriorment per la monarquia espanyola, perden importància i ens trobem en un règim en què la voluntat del rei no troba cap contrapès. Conseqüència d'això és la carència actual de documentació que ens pugui donar llum sobre la vida política de l'època. I prou aspectes de les motivacions del monarca a decidir o a conèixer els programes d'acció política, avui ens són desconegudes, (Artola, M.; 1983:557).

Els intents per restablir el liberalisme començaren aviat. El fet de recórrer a l'exèrcit i actuar a base de *pronunciaments* –fenomen i terme nou inaugurat per Elío el 1814- per a resoldre una divergència política reflexa el resultat de la crisi social per la qual passava el país, (Artola, M.; 1983:617). El setembre de 1814 es produí el primer, per part d'Espoz y Mina. El 19 de setembre de 1815 l'intent de Juan Díaz Porlier, que fou penjat a la forca a A Corunya. El 1816 la "*conspiració del triangle*" que es proposava acabar amb la vida del rei – de la qual encara no se n'ha aconseguit una explicació prou clara. El 1817, a Catalunya, el moviment de Lacy i Milans del Bosch, els quals comptaven amb un ampli suport social i que acabà amb l'afusellament del general Lacy a Palma a principis de juliol. El mateix any, la conjura maçònica de Granada. El 1819 un intent frustrat a València del coronel Vidal, a principis de gener, (Fontana, J.; 2007:95). Ens trobem en un ambient on regna una situació de descontent, que es reflectia en diferents intents armats per redreçar la situació.

2.1.2 La Mallorca servil de 1814 a 1819

El sexenni absolutista també és una de les etapes menys estudiada de l'època contemporània de la història de Mallorca. Gairebé només s'hi ha dedicat un poc a fons un investigador, Miguel Ferrer Flórez. Aquest, és autor de nombrosos treballs sobre la Guerra del Francès i també d'altres sobre personatges, aspectes religiosos o militars, situats en aquesta època. El treball que estudia més en detall el sexenni és al seu llibre *El Gobierno del Marqués de Coupigny en Mallorca (1812-1820)*, (Ferrer, M.; 1996).

Miguel Ferrer veu en el primer liberalisme de Mallorca un moviment renovador del pensament i de les estructures socials, polítiques i econòmiques. I en el si d'aquest moviment mallorquí hi troba dues modalitats. D'una banda, una minoria culta que forma part de la classe dirigent i s'apropia dels ressorts de poder. Aquesta minoria, dirigent, actua aconseguint millores i progressos malgrat s'hagi d'enfrontar amb la Església. I, d'altra banda, s'hi troben "*elementos inquietos del pueblo que decide aprovechar las ventajas que se le ofrecen en el orden social preferentemente y también económico. Este sector actúa tímidamente y siempre bajo los auspicios del elemento dirigente, puesto que carece de experiencia en materia de gobierno y en él tiene una importancia notable el grupo de militares que apoyaron la difusión del liberalismo y aun animaron con su conducta y actitud a otros grupos de población. Mención especial hay que hacer de los judíos conversos, inquietos por la discriminación que sufrían desde siglos atrás y que en el liberalismo vieron un camino abierto para su redención*", (Ferrer, M.; 1996:11).

Contraposat al liberalisme, òbviament, hi ha la reacció, favorable a l'absolutisme. Aquesta reacció, contra els liberals, aferrant-se a la tradició, formes de vida i fe religiosa, defensava de forma aferrissada els seus interessos, (Ferrer, M.; 1996:206).

De manera que la visió de la societat d'aquesta època, segons aquest autor, la podem resumir d'aquesta forma: noblesa, clarament a favor de mantenir la situació anterior, aposta per la continuïtat de l'Antic Règim, excepte una minoria; una classe mitjana incipient, d'influència progressista, constituïda per professionals liberals (metges, empleats, professors, homes de lleis, comerciants, militars i d'altres); i una classe inferior que dóna suport massivament a l'Antic Règim.

La figura de responsabilitat política més cabdal del sexenni Miquel Ferrer la veu en el marquès de Coupigny. La segona, és el batle de Palma, Juan Manuel Lubet. Juan Manuel Lubet i Rossell (Cadis 24-4-1769 – després de 1824), era un individu d'idees il·lustrades i reformistes, que pren una posició moderada durant la vigència del sistema constitucional. Persona de geni destemprat i caràcter violent, era prou pagat de sí mateix. Molt agressiu amb els seus enemics -que comptava amb facilitat per procurar-se'ls per on passava-, també era un home tenaç amb la defensa de les seves idees i interessos, amb un estrany sentit de l'humor, (Durán, F.;2001).

La seva estada a Palma, Fernando Durán López la veu així: "*Como de costumbre, iba a presumir luego de lo mucho que hizo en todos los terrenos para*

mejorar la vida de la ciudad, de su diligencia y eficacia en sus funciones y de lo mal que se lo pagaba la malquerencia de sus muchos enemigos. En cambio, otros le acusaban de acudir al trabajo borracho, de agresiones y maltratos a sus subordinados, de toda una serie de trapicheos y abusos en la gestión de los asuntos públicos. Las imputaciones tendrían alguna solvencia cuando motivaron que a fines de 1817 fuese suspendido de su empleo por el Consejo de Castilla y se le abriese un proceso, que iba a durar varios años. Luego él atribuiría tal persecución a cuestiones políticas, afirmando que no colaboró en la represión de los liberales de la isla que le ordenaban desde el gobierno, pero en modo alguno parece que fuese identificado entre los mallorquines como un liberal, sino que más bien lo asociaban con el régimen fernandino, como autoridad que había sido de este en Palma", (Duran, F.; 2001).

El dos de març de 1818 el Reial Acord comunica a l'Ajuntament la suspensió i desterrament de Mallorca de Lubet, (LLabrés, J.; 1958:546). El desterrament no es complí i continuà residint a Mallorca fins l'arribada del nou sistema liberal, (Durán, F.; 2001).

Així, ens trobem davant dues persones que executen de forma meticulosa totes les ordres que provenen del govern de la Corona. Un dels pilars d'aquests política serà la repressió. La percepció que en transmet Miguel Ferrer d'aquesta etapa la resumeix la següent frase: "*en los seis años de gobierno conservador (1814-1820) se cometieron tantos atropellos y vejaciones que favorecieron una evolución rápida del pensamiento liberal y su deseo de ocupar el poder*", (Ferrer, M.; 2002:155). Un dels col·laboradors civils amb la repressió fou Josep Desbrull i Boil d'Arenós, cavaller, batle de Palma el 1814, futur marquès de Desbrull i partidari de l'Antic Règim, conjuntat amb el despotisme il·lustrat, el qual, sembla ser que facilitava informació política durant el sexenni a les autoritats de l'illa (Ferrer, M.; 2001:120).

Segons Miguel Ferrer, el govern de l'illa, centrat en Coupigny "*no se distinguió por la equidad ni por el respeto a otras formas de pensar. Antes al contrario se persiguió duramente al liberalismo cometiendo numerosas arbitrariedades y el favoritismo con el consiguiente abuso de poder, estuvieron presentes desde los primeros momentos. (...) En lo que a Mallorca se refiere este proceso viene caracterizado por las notas siguientes: Una represión de las ideas liberales persiguiendo a los hombres que habían posibilitado su triunfo. Una propagación del ideal religioso fiel a la tradición que intenta recuperar el terreno perdido no acertando en adecuarlo al estilo de los nuevos tiempos. Un gobierno que intenta desarrollar*

positivamente un sistema caracterizado por afanes ordenancistas en las órdenes político, social y económico. Se intenta encauzar la vida del pueblo para que la sociedad quede organizada conforme al ideal tradicional", (Ferrer, M.; 1996:135).

Sobre la repressió a les illes podríem distingir dos aspectes, d'una banda les ordres que anaven rebent del govern de la Corona, que afectava a l'estabilitat del règim, com ara, mesures de cautela contra possibles aixecaments, com el de Mina, Lacy, etc. O de prevenció dictades des de Madrid, com una ordre del marquès de Campo Sagrado davant la nombrosa concurrència de tripulació estrangera, sobretot holandesa, a vaixells que es trobaven al port de Maó, (Ferrer, M.; 1996:151). I de l'altra, les que eren més casolanes i afectaven a les persones de les illes. I sembla ser que aquestes segones comptaven amb la mateixa pressió que les primeres.

Pel que fa a les societats secretes, per a Miquel Ferrer Flórez era un fet que n'hi havia a les illes. La prova en què es basa és que el 27 d'abril de 1817 el Reial Acord estableix que tots els dies una persona distingida es traslladi al port per indicar la procedència, estat, ofici i destí de les persones que arribin, particularment les que vinguin de Catalunya o Valencia. La veritat és que fóra més possible que aquesta mesura de prevenció i control fos conseqüència del descobriment de la conjura de Lacy (4 abril del 1817), com veurem més tard.

De fet, les fonts en els quals es fonamenta l'existència de la repressió són, en primer lloc, els esdeveniments del moment del canvi, d'eufòria absolutista i de persecució de liberals els primers dies, amb la crema de Constitucions i documents. En segon lloc, els bans que van sortir al *Diario Balear* de l'època i, finalment, documents del Fons Desbrull, dipositats a l'Arxiu Municipal de Palma, sobretot cartes i documents de Josep Desbrull-Font de la Roqueta i Boil d'Arenós -com hem esmentat- col·laborador amb la repressió. No hem trobat publicat cap cas de denuncia, escorcoll o procés de cap nom, ni llistat de cap societat secreta o trama mallorquina de l'època. Sí en canvi, per exemple, una referència a la repressió en un paper solt on es diu: "*La sumaria formada en 1818 contra los ministros de esta Audiencia puede haber dado margen á que el pueblo haya formado una opinion poco favorable de los Señores Veleña y Lizana, ú otra de la que les dispensó anteriormente*", (CCLPMP, Fe de erratas publicado por la Junta Superior de Sanidad, 25 d'agost de 1820).

Pel que fa referència als diferents aspectes de la vida econòmica i social de l'illa, patia els mateixos problemes de l'època que hi havia als diferents territoris de la Corona. Una hisenda sense fons, amb problemes de recaptació i amb prou compromisos

econòmics, una economia depauperada, amb intents de millorar-la, com ara la millora dels canals de l'albufera de Muro i Sa Pobla, o la dessecació del Pla de Sant Jordi. Continuava la preocupació tradicional de l'època a Mallorca de la política preventiva en sanitat. I pel que fa a la vida social hi trobem els mateixos bans que ja es donen a etapes anteriors sobre la vida i neteja al carrer o els balls de màscares.

Pel que fa a la situació econòmica de les illes durant el sexenni, tampoc no hi ha cap estudi específic. Podem trobar alguna informació parcial en el treball de Carles Manera, *Història del creixement econòmic a Mallorca (1700-2000)*, però no una visió de globalitat del període. Aquest treball, emperò, sense comptar amb una anàlisi concreta del sexenni, és l'estudi més complet sobre la història econòmica de l'illa a l'època contemporània. I si continuem amb l'anàlisi dels preus de l'època, ara a Mallorca, en el cas concret dels cereals i l'oli, de la mateixa forma que Josep Fontana ho troba al conjunt de l'estat, també hi trobem a l'illa un creixement dels preus fins 1814 i després s'inicia una davallada que dura fins la segona part de la dècada dels anys vint, (Manera, C.; 2001:116).

2.1.3 Sobre la premsa del sexenni

Sobre els papers periòdics del sexenni 1814-1819 no es troba cap treball centrat en aquest aspecte. Només farem algunes referències succintes que ens donin els grans trets de la política del període, al qual només dedicarem uns pocs paràgrafs. En primer lloc, són d'esmentar les mesures repressives que segueixen a la derogació de la constitució de Cadis, la persecució dels liberals i el retorn de la Inquisició. Al 1815 se li sumarà la mesura del tancament dels periòdics. I poca cosa més, fins el trienni liberal. Segons Javier Fernández Sebastián "*el desolador panorama hemerográfico apenas se verá amenizado en los próximos años por algunas publicaciones científicas o literarias, entre las que destacamos la reaparecida* Minerva, *de Pedro M. Olive, que inicia esta segunda época en 1817, la* Miscelánea *de Javier de Burgos y la* Crónica científica y Literaria *de José J. de Mora, donde el 1819 el joven Ramón de la Sagra escribe algunas páginas sobre el pensamiento de Kant. Junto a los intentos fallidos de restablecer el régimen constitucioonal por la vía militar –Mina, Porlier, Lacy- y a la actividad secreta de las logias masónicas, retorna la pràctica de los manifiestos que, dirigidos al monarca, tienen en realidad como último destinatario a la opinión pública*", (Fuentes, J.F.; 1998:58).

Del maig del 1814 fins el març de 1820, María Cruz Seoane hi veu dues etapes, pel que fa referència a les publicacions periòdiques. La primera, fins el decret de prohibició del maig de 1815, que provocà el tancament de les dues publicacions que hi havia a Mallorca aleshores: el *Diario Balear* i el setmanari de la SEMAP. La segona, des de la reaparició dels esmentats papers periòdics; a Mallorca, l'u d'abril de 1816 el *Diario Balear* i el 7 de setembre de 1816 el setmanari, fins el Trienni Liberal.

En aquest període es constata en l'àmbit de l'estat una baixada de producció en el camp editorial. Com explica Enrique Rubio Cremades, dels vint-i-tres periòdics que es publicaven a Madrid el 1814, només n'apareixen quatre el 1815 –*Atalaya de la Mancha en Madrid*, *Diario de Madrid*, *La Gaceta* i *Mercurio de España*-, tres el 1816 –*Diario de Madrid*, *La Gaceta* y *Mercurio*-, cinc el 1817 –*Crónica Científica y Literaria* (1817) de José Joaquin Mora, *La Minerva o el Revisor General* (1816-1818) de Pedro María Olive i les tres publicacions anteriorment al·ludides-, y sis en els anys 1818 y 1819, ja que als anteriors periòdics s'hi suma l'*Almacen de frutos literarios* (1818-1819), (Rubio, E.). És a dir, a la capital s'autoritzen quatre papers periòdics, ja que als tres anteriorment esmentats (*Crónica Científica y Literaria*, *La Minerva* i *Almacen de Frutos Literarios*), hi hem d'afegir *Miscelania de Comercio, Artes y Literatura* (1819) de Javier de Burgos.

Òbviament, en aquestes publicacions no es tractaven temes polítics. De manera que s'hi troben articles sobre la temàtica científica més variada, divulgació d'innovacions, avenços en les ciències humanes, descobriments geogràfics, etc. D'entre aquests periòdics ens interessa destacar la *Crónica Científica y Literaria*:

"*La Crónica tiene especial interés para la historia del Romanticismo español. Mora, que había de convertirse a las ideas románticas durante su exilio en Inglaterra después de 1823, defiende aquí el clasicismo frente a las extravagancias «ossiánicas» o «romanescas», adjetivos con que son designados en la Crónica los nuevos gustos y actitudes literarias, hasta que el 26 de junio de 1818 emplea por primera vez la palabra «romántico». Sobre estos temas sostienen Mora y Alcalá Galiano –otro converso al Romanticismo después-, desde las páginas de la* Crónica, *la célebre polémica con Nicolás Böhl de Faber, que escribe en el* Diario Mercantil *de Cadis. No está exenta de connotaciones políticas la polémica, pues el entusiamo de Böhl por Calderón no era ajeno el que sentía por los principios políticos y religiosos que en su época imperaban, mientras que para Alcalá Galiano y Mora, la idea de clasicismo era inseparable de las*

del Siglo de las Luces en que aquellos principios empezaron a ser puestos en cuestión", (Seoane, M.C.; 1983:85).

Ens trobam així, davant un debat polític que va tenir lloc a finals del sexenni, però sostingut en el terreny literari. Per això, ens hi detindrem especialment en aquest aspecte, per poder avaluar, després, la seva repercussió a l'illa.

Juan Nicolás Böhl de Faber estava vinculat amb el primer romanticisme espanyol. Alemany protestant, casat amb Francisca Ruíz de Larrea (el 1796), el 1805 el matrimoni es desplaça a Alemanya, retornant ella, a l'any següent, al nostre país. Sembla ser que uns dels motius de la separació foren les diferències religioses. La propera reunió del matrimoni fou el 1812, en plena guerra a Espanya. Amb la reconciliació, Juan Nicolas es fa catòlic (1813) i ja compten amb una gran comunió política i religiosa. El gener de 1813, de Faber manté correspondència amb August Guillem Schlegel, sobre les seves idees. El 1814 Francisca publica a Cadis, un pamflet *Fernando en Zaragoza*, amb el pseudònim de *Cymodocea*, en què exalta la Guerra d'Independència i el patriotisme del poble, insistint en el conservadorisme del poble espanyol. I aquest mateix any, s'inicia una polèmica a la premsa de Cadis entre Juan Nicolás i José Joaquín de Mora, ran d'un article, *Reflexiones de Schlegel sobre el teatro...*, inserit en el *Mercurio Gaditano*, en el número 121 de 16 de setembre de 1814, (Arias, F. 2007). A més, ran de la polèmica, publica un fullet, *Donde las dan las toman*, amb col·laboració amb Vargas Ponce. El document consta de quatre textos, un de Vargas Ponce i la resta de Böhl de Faber. En aquests tres textos s'hi troben tres respostes a *Mirtilo*, pseudònim que usà en la polèmica José Joaquin de Mora.

Quan l'u d'abril de 1817, surt el primer número de la *Crónica Científica y Literaria*, promogut per José Joaquín de Mora, es parla d'una forma vaga d'«Il·lustració». Aquesta paraula preocupa Böhl de Faber i envia un article –*Artículo remitido*- al periòdic que es publicat en el seu número 3, de 8 d'abril, signat com a *B. de T.* L'autor es mostra d'acord amb la paraula «Il·lustració» si significa difusió del progrés científic; però, no hi està d'acord si això vol dir la pretensió d'usar la crítica neoclàssica o idees fonamentades en el liberalisme polític. Resumint, Böhl de Faber defensa una il·lustració espanyola que ha de significar un conservadorisme polític, amb nostàlgies imperials, i amb les referències literàries de la dramatúrgia calderoniana. Continua Böhl de Faber, des de les pàgines del *Diario Mercantil* de Cadis el 1818, el 5 de juliol, defensant les seves tesis, a més de publicar papers solts, com ara, *Pasatiempo crítico en que se ventilan los méritos de Calderón*, en què el primer comença per: "*¿Por*

qué odian los Mirtilos a Calderón?". I es continua el debat, amb altres papers solts, noves parts del *Pasatiempo crítico*, i articles, fins el 1820 i amb posterioritat, (Carnero, G.;1982).

Com podem observar, amb el motiu d'un debat literari, a les pàgines de distints periòdics es defensaven, en el fons, posicions polítiques diferents. Unes, les de Böhl de Faber, que consistien a adoptar programes de caràcter conservador, en base a la singularitat del caràcter nacional i a èpoques del passat; contra les idees innovadores -el racionalisme il·lustrat. Per a Iris Zavala, estudiosa de la matèria, en aquest debat acalorat s'oposaven al nacionalisme catòlic amb un to apologètic dos joves liberals, també de Cadis, defensant l'esperit enciclopèdic i el racionalisme de les Corts de Cadis, contraris a l'antic Règim, (Zavala, I.; 1982:8).

D'aquests debats, del rastre que n'hem trobat a la premsa mallorquina, hem observat que alguns són reproduïts sense donar la font (*Crónica Científica y Literaria*), d'acord amb el treball de G. Carnero, (Carnero, G.; 1982:220). I també, a més, s'hi troben bastants poemes reproduïts de la *Crónica* donant suport a un dels dos criteris en pugna. Ara bé, a més dels articles de la *Crónica*, en trobam d'altres que fa referència a la mateixa polèmica, a favor de les tesis liberals. Podem destacar, *Sobre la degradacion de la poesía*, del *Diario Mercantil de Cádiz*, (DB, 1819:1, d'11 d'agost) o un altre article sense signar, que també deixa ben palesa quina és la seva posició i els seus referents, (DB, 1819:6 de 12 de novembre).

És a dir, que la posició del *Diario Balear*, pel que fa referència a aquesta pugna literària liberal/servil, que, com hem vist, comptava amb un rerefons clarament polític, hem constatat com en aquesta publicació es difonen les tesis de la *Crónica*, és a dir, les liberals.

2.2 LA POLÍTICA DURANT EL SEXENNI ABSOLUTISTA A MALLORCA

2.2.1 Retorn a l'absolutisme, primeres passes.

El dia 21 de maig és quan arriba la noticia del triomf del cop d'estat de Ferran VII. A partir d'aquí ningú posa en dubte la legalitat de la nova situació. Allò primer que es produeix és l'exteriorització de l'alegria desbordant del sector servil. Els fets del mes de maig, la cremada de llibres i la celebració del retorn de l'absolutisme, estan prou explicats, i lloats en algun cas, per la historiografia mallorquina, com ara per Miquel dels Sants Oliver o Miguel Ferrer Flórez, entre d'altres. Ara, ens interessa constatar

aquells esdeveniments que ens permet resseguir la premsa de l'època de l'illa podem durant aquest període.

Com és de suposar, a partir del dia 21 de maig hi ha un canvi en la línia política del *Diario de Mallorca*. Aquest mateix dia es descriu l'entrada triomfal de Ferran VII a Madrid, la destrossa de la làpida de la Constitució i una primera llista de personalitats empresonades. I l'endemà, el 22 de maig, amb vuit pàgines i amb el títol *Primera Gazeta del Rey*, es publica el text íntegre del decret de 4 de maig signat a València. No hi trobam en els primers dies posteriors al coneixement del cop d'estat cap tipus d'informació planificada envers l'opinió pública. Es continua informant sobre noticies europees (condicions entre Lord Wellington i les tropes franceses), alguns poemes i lloes a la figura del rei i a l'Antic Règim, i publicitat de predicacions i actes religiosos, d'acció de gràcies -com era usual en aquella època-, o la vindicació dels frares que havien estat defensors de l'absolutisme. Tot centrat a Palma. De la part forana, cal destacar la *Noticia de lo ocurrido en Villafranca el dia 22 de mayo de 1814 á las 4 de la tarde*, que explica com celebraren els absolutistes la noticia, reunint-se a l'Ajuntament, cantant un Te-Deum i fent a la plaça una gran foguera on el batle, amb un exemplar de la Constitució, el potejà, li llançaren pedres, va manar als soldats que el travessessin amb les baionetes i llançaren les restes a la foguera, per després anar a resar al temple, tot això de la mà del vicari, (DM, 1814:612 de 29 de maig).

2.2.2 El retorn a l'Antic Règim

El retorn a la situació de l'Antic Règim, obsessió del monarca, no es va fer de forma immediata, sinó progressivament, a mesura que ho manaven les necessitats. Durant el mes de maig gairebé només es publica el decret de València, on s'anul·lava la Constitució. És al cap d'un mes, a partir del mes de juny, quan comencen a aparèixer els *Artículos de Oficio*, on es comencen a publicar els decrets que intenten retornar les coses a l'estat anterior de la guerra. En conjunt, són articles que arriben a emplenar prou pàgines. D'entre la normativa que es va publicar en el *Diario de Mallorca*, per la seva importància, cal destacar:

a. El de 4 de maig redactat a València, que hem esmentat, anul·lació de la constitució i els seus decrets.
b. La reial ordre de 20 de maig, Madrid, sobre el retorn dels convents i propietats als regulars, (DM, 1814:693 de 18 de juny).

c. 30 de maig de 1814, València, Circular de la Secretaria de Gràcia i Justícia, sobre els afrancesats que intenten tornar a Espanya, (DM, 1814:680 de 15 de juny).
d. Circular del ministeri de Gracia y Justícia d'1 de juny, sobre empresonament de persones amb provés d'abús, (DM, 1814:695 de 19 de juny).
e. Restabliment de la *sala Alcaldes de casa y corte*, (DM, 1814:723 de 26 de juny).
f. Decret de 3 de juny de declarar nul·les les places del Consell d'Estat, (DM, 1814:695 de 19 de juny).
g. Decret de 15 de juny de supressió de les Diputacions, (DM, 1814:765 de 4 de juliol)
h. Circular del Consell Reial de 14 de juny, sobre l'expedició exclusiva de passaports dels Comandants i Governadors militars, (DM, 1814 de 11 de juliol).
i. Decret de 23 de juny de 1814 sobre derogació de 13 de setembre de 1813 de contribució directa, (DM, 1814:803 de 13 de juliol).
j. Circular del ministeri de la Guerra de 27 de juny, sobre l'abolició de l'Estat Major dels reials exèrcits, (DM, 1814:847 de 24 de juliol).
k. Restabliment de la institució del Consell de Guerra, (DM, 1814:855 de 26 de juliol).
l. Decret de 18 de juny on es decideix que la batalla de Bailén ha de passar a la història, (DM, 875 de 31 de juliol).
m. Ordre de Joaquín Ibáñez Cuebas, Baró d'Eroles, capità general de Catalunya, de 12 de juliol, sobre reunions, ús d'armes i tranquil·litat pública, (DM, 1814:887 de 3 d'agost).
n. Decret de 21 de juliol, de restitució del tribunal de la Inquisició, (DM, 1814:895 de 5 d'agost).
o. Circular de 30 de juliol, sobre dissolució d'ajuntaments constitucionals i substitució pels que regien el 1808, (DM, 1814:944 de 17 d'agost).
p. Reial cèdula de 25 de juliol, sobre ús abusiu de constrenyiments i turment personal per part de jutges, (DM, 1814:959 de 21 d'agost).
q. Ban de Madrid de 2 d'agost, sobre blasfèmies, juraments i malediccions al carrer, (DM, 1814:963 de 22 d'agost).
r. Ban de Madrid de 8 d'agost, sobre joc, (DM, 1814:995 de 30 d'agost).
s. Decret de 11 d'agost, de retorn a l'anterior sistema administratiu i econòmic de les rendes de la Corona, (DM, 1814:1015 de 4 de setembre).

t. Indult a sergents, caporals i soldats, de 2 de setembre, (DM, 1814:1119 de 29 de setembre).
u. Reial ordre de 8 de setembre sobre fets de 27 d'agost a Cadis, (DM, 1814:1175 de 12 d'octubre).
v. Reial cèdula de 15 de setembre, sobre revocació decret de Corts de 6 d'agost de 1811, d'abolició de senyorius, (DM, 1814:1215 de 22 d'octubre i tornada a publicar el 31-10-1814).
w. Proclama de 19 de setembre de Francisco José Bernaldo de Quirós, Capità general de Catalunya, sobre fets de Cadis de 27 de setembre i creació d'una comissió militar per tal de vigilar i actuar sobre la seguretat pública, (DM, 1814:1111 de 27 de setembre).
x. Reial cèdula de 19 d'octubre sobre monts i derogació del decret de Corts de 14 de gener de 1812, (DM, 1814:1415 de 11 de desembre).

Com es pot observar, la publicació no es feu en un breu espai de temps, sinó que s'anà recuperant l'anterior normativa de forma progressiva. Per exemple, fins el 5 d'agost no s'informà a les illes de la restitució del tribunal de la Inquisició. O fins el 17 d'agost, durant gairebé tres mesos, els càrrecs municipals continuaven sent els elegits constitucionalment. També comprovam que la normativa més qüestionada, com l'abolició dels drets de senyorius, o el decret sobre ús de monts -d'aquest darrer s'informà del canvi el mes de desembre-, havien passat set mesos. És a dir, que, vist des de Mallorca, el retorn a l'Antic Règim no es féu de forma immediata i tampoc, sembla, planificada. Allò que primer es varen suprimir foren els Caps polítics, (SSEMAP, 1814:87 de 28 de maig) i les Diputacions (DM, 1814:765 de 4 de juliol), els nous elements de poder creats i més afins al sistema constitucional. Els ajuntaments, en canvi, tardaren molt més temps.

2.2.3 Repressió i lloa del nou règim

Hi hagué un especial interès a promocionar la figura de Ferran VII com a rei paternalista, preocupat pel benestar dels seus vassalls, pel bon funcionament de les coses i dedicat amb cos i ànima a la tasca de l'Estat. Per tal de popularitzar la figura del rei, surten tot un seguint d'informacions sobre els seus costums, ja a partir del mes de juny; com ara, *Ocupaciones cristiana y civiles de nuestro señor Rey D. Fernando VII*, (DM, 1814:667 de 12 de juny), que es tornà a reproduir el dia 16 de juny; *Rasgo de*

benficencia de S.M., (DM, 1814:955 de 20 d'agost), etc.. O de visites programades, o inesperades, a distints organismes oficials o d'altres institucions.

Però, a part d'això, la figura de Ferran VII també era popularitzada d'altres maneres, com ara, amb la venda de gravats amb el seu retrat, (DM, 1814:601 de 26 de maig). Aquesta intenció informativa conduí a publicar a Mallorca un paper solt "*Quaderno. Relacion sucinta, pero verídica, de las extraordinarias demostraciones de alegria con que se ha distinguido esta ciudad de Palma capital del reyno de Mallorca por el feliz y deseado regreso de su amantísimo Soberano el Sr. D. Fernando VII al trono de sus mayores. Compuesta por un amante de la Religion y del Rey. Se vende en la imprenta de este periódico y en casa de Moll plaza de Cort, á 6 rs. de vn.*", (DB:3 de 23 de desembre de 1814).

També es tingué especial esment a reivindicar la figura dels predicadors que plantaren cara al liberalisme, cosa també ja recollida en la historiografia mallorquina. Del *Diario de Mallorca*, podem destacar el cas, no tan conegut, de l'article, *El triunfo de la inocencia*, referint-se a Antonio de Alfaro. Alfaro, caputxí, l'11 d'abril de 1814 havia fet una predicació, va ser denunciat i, a instàncies del bisbe Nadal, reclòs i privat de les funcions del seu ministeri, a part d'obrir-li un expedient judicial. Per mor de les dilatacions de l'expedient, quan li passaren aquest al bisbe, el 22 de maig, el cop d'estat ja era efectiu, per la qual cosa el bisbe va reivindicar la seva figura i va reposar el seu bon nom, (DM, 1814:508 de 28 de maig). Posteriorment, l'ajuntament de Palma decidí publicar una predicació seva, una oració eucarística, a la impremta de Melcior Guasp. I, aquest impressor, al cap d'un any, reclamava encara a l'Ajuntament els diners del seu treball, (AMP, Actes ple de dia 28 de maig de 1816).

Es féu també publicitat de personatges coneguts, de destacats reaccionaris durant la guerra, com ara, del nomenament del bisbe d'Orense com a arquebisbe de Sevilla, (DM 1814:691 de 18 de juny); de l'edició d'una col·lecció de les representacions i edictes que van fer els bisbes refugiats a l'illa, (DM, 1814:1121 de 29 de setembre); o d'una apologia del P. Alvarado, *Filósofo rancio, A la buena memòria del siempre digno elogio el padre y maestro fray Francisco Alvarado*, a la seva mort, (DM, 1814:1155 de 7 d'octubre). Al mateix temps, tal i com han remarcat d'altres historiadors, al principi es publicitaren els diferents actes religiosos pel retorn de la figura del rei. Amb aquest nom, aprofitaven els absolutistes per fer-ne un acte reivindicatiu de la seva professió de fe. Amb posterioritat, cap el mes de juliol, amb el retorn del papa Pius VII a Roma, després de la derrota de Napoleó, es torna a aprofitar l'ocasió per tornar a celebrar actes

religiosos que servien per reforçar la posició dels reaccionaris, els quals, algun historiador ha barrejat amb els primers.

El canvi de règim va voler animar la població i fer veure que s'havia trobat el remei a tots els mals, no tan sols a la Corona espanyola, sinó per a tota Europa, pel fet d'haver caigut el *tirà* Napoleó. Així el 12 de juny es transmetia a la població que "*Por los papeles extrangeros recibidos en el último correo vemos igualmente que se trabaja con la mayor actividad para restablecer el órden y la union que en unas mas que en otras de todas las potencias de Europa habia alterado ó trastornado la revolucion Francesa*". A més afegia més endavant: "*el comercio de las naciones florecerá tambien en breve, y ya se han empezado á sentir sus benéficos efectos*", (DM, 1814:668 de 12 de juny).

Ara bé, la figura cabdal en qui es centra tota la propaganda favorable al règim és el rei i la seva família. Així, podem trobar com a cada onomàstica, aniversari, matrimoni, embaràs, naixement o defunció d'algun membre de la seva família, li corresponen actes públics i religiosos, que promouen i donen suport totes les institucions de l'illa. A més, en prou d'ells, s'hi troba la participació de ciutadans, els quals, mitjançant, sobretot, poemes –de palla o reble, prou vegades-, emplenen pàgines i pàgines de diaris per lloar la saga dels Borbons, la monarquia o les persones del seu entorn.

Quan hi ha una boda del rei –que es va casar dues vegades en aquesta època- durant dies i setmanes la premsa publica diferents escrits relacionats amb l'efemèride. Primer amb l'anunci, després amb informació sobre la seva futura esposa, després amb el seu viatge a Espanya, continuaven amb el viatge a la cort, les noces, etc. A continuació venia la qüestió de la descendència, el possible embaràs, acompanyades de rogatives públiques perquè les coses rutllin oportunament. I per a cadascuna d'aquestes celebracions, al palau del Capità general hi ha una reunió, prou vegades besamans, a la qual podem observar com a les actes municipals de l'ajuntament de Palma s'hi envia una comitiva oficial, si més no, de tres regidors, a part de l'alta societat illenca.

És a dir, que es procurava mantenir una relació entre la festivitat de les efemèrides i la preocupació per la família reial, com a eix vertebrador de la vida social, econòmica i política.

La repressió als inicis del sexenni absolutista

Sobre la repressió, la primera i immediata fou la dels absolutistes durant els primers dies quan va arribar la noticia del canvi de règim. D'aquests fets ja se n'han encarregat la historiografia mallorquina de donar-los a conèixer, de forma que no hi farem gaire èmfasi. El dia 21 de maig el *Diario de Mallorca* informa sobre la destrossa de la làpida de la Constitució a Madrid i el llistat de presos de la capital de la Corona. El dia 23, amb el lema que publica a la portada del mateix diari, un article de Bonaventura Villalonga, excusant-se per les publicacions liberals durant la guerra; i la informació de dia 29 de maig sobre els fets de Villafranca. Però, hem de fer notar que no informa gens sobre allò que va succeir a Palma. Ens han arribat per altres fonts, com ara els escrits del batle constitucional de Palma de llavors, 1814, Josep Desbrull, que ens descriu la reacció de cremar llibres i papers, i l'actuació de les autoritats, (AMP, fons Desbrull, caixa LXXXII).

Una informació que cal destacar, del dia 2 de juny, és el nomenament d'una Junta de Censura per a que "*exâminen los papeles que se quieran imprimir y los libros que se vendan é introduzcan*", formada per eclesiàstics destacats defensors de l'absolutisme: Joan Ferrà, Antoni Llaneres, Raimon Strauch i Miquel Lledó. A Guillem Ramon li encarreguen "*la misma vigilancia en las piezas teatrales*", (DM, 1814:630 de 2 de juny). El nomenament dels membres de la Junta el féu l'encara batle constitucional de Palma, (AMP, Fons Desbrull, caixa LXXXII). De manera que a partir d'aquesta data, es torna a instaurar-se la censura prèvia.

Les primeres setmanes el *Diario de Mallorca* donà més informació sobre la persecució de liberals, sobretot els més destacats, Argüelles, Conde de Toreno, etc., (DM, 1814:627 de 2 de juny); a vegades les quals són adornades amb noticies sobre fets esporàdics que pretenien mostrar la victòria, també moral, de l'absolutisme i la desesperació dels liberals. Un exemple és la noticia que un liberal de Madrid es llançà al terra des d'un tercer pis, (DM, 1814:632 de 3 de juny). I també de la posta en marxa de la censura sobre papers solts concrets, com ara al paper titulat *Mi asistente y yo*, acusat d'atacar directament els drets del rei, (DM, 1814:666 de 11 de juny). En canvi, al diari no es diu res de la repressió que sofriren les persones de Mallorca. I a partir del mes de juliol, les úniques notícies que trobam sobre la repressió són de normativa o per interès del règim, les quals són motivades per mantenir l'atenció vigilant de les autoritats illenques i alhora, atemorir la població.

De la relació anterior, de decrets o normativa més important, publicada al *Diario de Mallorca*, n'hi ha una bona part relacionats amb la repressió. Per ordre cronològic, el primer, la circular de la secretaria de *Gracia y Justicia*, fa referència als afrancesats que intenten tornar a Espanya, (DM, 1814:680 de 15 de juny). El segon és una altra circular del mateix ministeri, sobre la forma d'empresonament de les persones. Perquè ens facem una idea de com era la situació, i de les persones que s'empresonaven, basta llegir detingudament els arguments de l'esmentada circular:

"*El Rey ha observado por las noticias que llegan diariamente al Ministerio de Gracia y Justicia; que se executan prisiones de personas, las quales aunque por las opiniones que acaso hayan manifestado; hayan dado muestras de afecto á las novedades que se iban introduciendo, y que á haber tomado consistencia habrian acarreado à la nacion grandes males; todavía la opinion comun no las señala por tumultuantes y sediciosas, de manera que puedan, estando en la libertad que los demas gozan, comprometer la tranquilidad y sosiego público. Por donde los arrestos de tales personas contristan á las familias (...) aunque considera necesario el castigo y escarmiento de los malos, que descaradamente han tratado de trastornar la constitucion fundamental del reyno, ó de establecer y sostener el gobierno intruso, empleando públicamente para uno ú otro quantos medios tuvieron en su poder; tambien está persuadido de que los demas que no han llegado á este punto no deben ser tratados como unos delinquentes (...) y que basta que su conducta de presente se observe y zele; y no perturbando con discursos tenidos en público, ni con sus acciones el órden, se les dexe gozar de la libertad civil y seguridad individual en que deben permanecer...*", (DM, 1814: 695 de 19 de juny).

Òbviament, aquesta és una circular dirigida a tot l'Estat i no sabem fins a quin punt va afectar les illes. En el mateix sentit general, de contenir excessos, també hi trobem una altra normativa, la reial cèdula de 21 de juliol sobre ús abusiu de constrenyiments i turment personal per part de jutges, (DM, 1814:959 de 21 d'agost).

Dels fets polítics dels inicis del retorn de l'absolutisme, n'hi ha dos que van comptar amb un tractament especial al diari. El primer, sobre els fets del 27 d'agost a Cadis. La primera informació que surt en el diari sobre aquests fets prové de Barcelona. L'escrit, probablement, el va fer publicar el capità general de Catalunya, Francisco José Bernaldo de Quirós, a la premsa de la ciutat comtal i la reproduí el *Diario de Mallorca*, també probablement a instàncies del Càpita general del regne de Mallorca. Es tracta d'un escrit a Madrid, el 6 setembre, d'Eguía, dirigit al Capità general de Catalunya. Ran

d'això, s'informava de la creació de comissions militars per totes les províncies, per tal de prevenir i vigilar la seguretat pública, (DM, 1814:1111 de 27 de setembre).

La segona notícia que surt és del dia 12 d'octubre, la reial ordre de 8 de setembre, que la fa publicar el Capità general del regne de Mallorca, Antoni Malet, marquès de Coupigny. En aquest mateix diari es dóna la llista de membres de la comissió militar d'aquesta província i també va acompanyada d'un manifest, *Mallorquines y habitantes de las islas Baleares*, de Coupigny, dirigit als ciutadans i que analitzarem a continuació.

El segon fet polític publicat més destacat d'aquest primer mig any, sobre les discrepàncies amb el règim, és l'intent de sublevació d'Espoz y Mina del mes de setembre. El 25 d'octubre es publica una proclama, *La Diputacion de Navarra á los navarros*, en què s'explica l'intent d'insurrecció. Aquest escrit va acompanyat d'una nota del diari, contrària als liberals i aduladora envers l'absolutisme, (DM, 1814:1228 de 25 i 26 d'octubre). I a continuació, l'endemà, dia 27, el diari publica, emplenant tot el número, una carta d'una persona de Santa Margalida, signada com a R.C., a favor del rei, i contrària als interessos egoistes de la gent que no paga puntualment els impostos, els quals, malgrat no siguin liberals, els ajuden indirectament, (DM, 1814:1235, de 27 d'octubre).

És a partir de mitjans mes d'agost quan podríem dir que el cop d'estat ha posat en marxa tots els seus efectius. Primer amb la incorporació del nou Capità general, persona que coneix les illes i que ja havia exercitat el càrrec, i el dia 19 d'agost amb la constitució dels Ajuntaments, en base a les persones que ocupaven els mateixos càrrecs el maig de 1808. En aquest any, el Capità general es dirigeix a la població mitjançant la premsa dues vegades per tractar aquesta matèria. La primera, ran del seu nomenament, el dia 13 d'agost. Es tracta d'un manifest, *Mallorquines y habitantes de las Islas Baleares*, en el qual comença recordant la seva destitució, per una pretesa infracció de la Constitució, la necessitat social de la tranquil·litat i d'ordre, cosa que s'havia perdut a l'etapa anterior, a causa del ressentiment a les noves institucions, ja que hi havia gent que considerava que amb el compliment de les lleis antigues n'hi havia prou. Com és normal, assegura que són molt més els que han decidit a seguir el partit del rei, però, també assenyala que:

"*Y como puede suceder que no falten todavía algunos, que con expresiones anárquicas, sediciosas, republicanas, irreligiosas, ó de otro modo dén margen á semejante desórden, hago saber á todos los amantes del orden, que à qualquiera hora*

del dia y de la noche me tendran pronto para oir sus quexas y hacerles pronta justicia; conducta que observaran tambien los tribunales, luego que se les eleven asuntos de esta naturaleza, haciendo en todo caso por mi parte que se proceda de modo que no se dé lugar á dilaciones ni á quexas fundadas. Con este motivo pido encarecidamente á todos, y á cada uno en particular, que vigilen sobre el espíritu público, y con toda particularidad sobre la reaccion de gentes sospechosas que traten ò con fundamento se presuma, que tratan de asuntos opuestos á los legítimos derechos de nuestro Augusto Soberano, ó desprecios de su soberanía; que qualquiera que tenga noticias de semejantes reuniones, ò que alguno haya proferido expresiones contra dichos derechos del Monarca, ó contra su Real Persona, me dé inmediatamente parte; que se vele sobre la introduccion, circulacion ó retencion de libros ó escrtios contrarios à la Religion Católica ó á nuestro amado Soberano, y que se procure por todos los medios posibles la conservacion del órden y de la tranquilidad pública, sin olvidar el decoro y la honestidad y decencia en los trages que tan poderosamente influyen en las costumbres públicas", (DM, 1814:927 de 13 d'agost).

Els membres que formaren la Comissió militar foren: president, Miguel de los Rios, brigadier; fiscal accidental, Eusebio Ruíz, coronel; Ramon Abilés, brigadier; José de Pineda, brigadier; Diego Ochando, coronel; Bartolomé Reynaud, coronel; Manuel de S. Juan, coronel; Luís Babelon, coronel; Joaquín Arconada, tinent coronel; Manuel Morete, tinent coronel; Secretari 1er., Bartolomé Gómez, tinent coronel; Secretari 2on, Antonio Loarte, capità; i d'Assessor, Francesc March. Sabem que, posteriorment, ocupà el càrrec de fiscal, Rafael Cornejo. El fet que aquestes persones formessin part d'un organisme de repressió de l'absolutisme no significa que aquestes fossin sempre reaccionàries. Per exemple, el fiscal Rafael Cornejo fou signant de l'escrit de felicitació a les Corts per l'abolició de la Inquisició, així com també Manuel Morete. En canvi, trobam a Bartolomé Reynaud com a subscriptor del *Semanario Cristiano-Político de Malllorca*, publicació marcadament servil. En aquesta Comissió hi va haver canvis posteriors, per defunció d'alguns dels seus membres, com ara, el president, que finí el 20 de març de 1817, (LLabrés, J.; 1958:525).

La segona vegada que Coupigny es dirigeix a la població mitjançant la premsa és el 12 d'octubre de 1814, ran de la reacció absolutista sobre els fets de Cadis del 27 d'agost i la creació de comissions militars. En aquest segon ban, al cap de dos mesos, si fem cas a les paraules de Coupigny, la situació ha millorat pels absolutistes, és a dir, s'ha anat estabilitzant:

"...desde mis útlimas proclamas, se ha mejorado mucho entre vosotros el espíritu público... pero todavía exîste entre vosotros un puñado de perversos, compuesto de hombres ambiciosos, comprometidos por sus opiniones exâltadas al extremo, irreconciliables enemigos del Altar y del Trono, de intrigantes acostumbrados en esos útlimos tiempos calamitosos á quererlo gobernar todo, y à calumniar alternativamente el gobierno y el pueblo, quanto conviene á su interés. De Agiotistas acostumbrados á aumentar sus riquezas con las calamidades públicas, y empleando todos los medios que solo para ellos parecen licitos. Estos son los autores de todas las falsas noticias que han corrido en estos últimos tiempos, contra los intereses de nuestro Monarca... desearian en su delirio ver el gobierno rodeado de embarazos, que no se estableciese un sistema sólido de Hacienda, principal base del órden y felicidad pública, aconsejando á los pueblos no pagar las imposiciones ó emplear todos los sofismas para dilatarlas; privando así las tropas, y demas empleados de su sustento; alarman continuamente sobre la situacion de las Américas, quando se sabe positivamente por otra parte, que estas regiones despues de tantas agitaciones y crueldades que horrorizan à todo hombre sensible, no suspiran por otra cosa, que el gobierno de su amado Rey y el reposo; en fin quisieran ver renacer el tiempo de la anarquía en el qual se aprovechaban tanto: A este corto número de hombres, son á quienes hablo por la última vez, y á quien advierto que la policía general y todas las Autoridades, me serán responsables de sus palabras, y de su conducta...", (DM, 1814:1175 de 12 d'octubre).

Ara bé, amb tot i això, podem observar quines són les coses que preocupen a aquesta autoritat –al poder- i quines constata.

Els problemes que esmenta són: 1) La inseguretat de Ferran VII en el tron (ja hem vist que fins i tot sorgiren rumors sobre el retorn de Carles IV, cosa que corrobora amb posterioritat Lord Holland l'any 1816 en la seva correspondència, (Moreno, M.; 1997:271)). 2) Els problemes de la hisenda pública, sobre la gravetat dels quals incidirem més endavant. 3) Els problemes del manteniment i manutenció de l'exèrcit, cosa que també ens toparem al llarg de tot el període. 4) L'alarmant situació de les colònies d'Amèrica, que preocupava i era signe que les coses no anaven tant bé, com es demostrà amb posterioritat. I 5) confirma l'existència d'un nucli resistent de liberals, per la qual cosa continua demanant a la població que els acusi o que denunciï allò que sàpiga.

Durant el sexenni la Corona va viure una inestabilitat política. El 1815, quan l'ambaixador de Portugal va proposar una aliança defensiva entre ambdós països, Espanya i Portugal, el ministre espanyol Cevallos proposava afegir-hi que aquesta s'havia de fer extensiva també als dominis americans, i afegia, "*o por lo menos debía aplicarse, en la Península, contra los [enemigos] interiores que excitan tumultos y revoluciones, contra la inviolabilidad sagrada de la persona del Rey y contra la Tranquilidad y el orden público*", (Fontana, J.; 2002:125). El mateix ministre, l'any següent, quan fa una valoració del Tractat de Viena, expressa que "*las revoluciones, qual fuego devorador, se propagan en los paises vecinos.(...) De nuestras plazas fronterizas, unas no tienen su verdadera situación militar, otras estan derruidas y mal artilladas, y muchas faltan en los puntos más atacables. Nuestra sociedad civil está devorada con el fuego de los partidos (...) Para comprometerse a una guerra al mismo tiempo que se tienen temores del fermento sedicioso de los partidos, es preciso suponer que se necesitan dos ejércitos: uno para obrar donde llaman las atenciones externas, y otro para enfrenar los partidos y mantener la calma interior*". (Fontana, J.; 2002:123).

Aquesta inestabilitat també es percep amb la normativa que s'elabora per controlar les predicacions des de la trona, com ara la reial ordre manant als predicadors que nomes exposin als oients les doctrines evangèliques i tot allò que sigui convenient per reprendre i corregir els vicis, sense que de cap manera es puguin mesclar a anunciar cap mena de novetats, (AMPamplona, Llibre de negocis eclesiàstics, Leg. 26, p. 5; o a AHN, Consejos, lib. 1544, fol. 77).

Sobre la repressió d'aquests inicis del retorn a l'absolutisme a Mallorca, els historiadors s'han fixat sobretot en l'onada dels primers dies, però, a partir de l'arribada de Coupigny a les illes se n'ha parlat ben poc. Una prova del funcionament de l'aparell repressiu a aquesta època, i de la col·laboració d'una part de la població en la repressió, és la denuncia efectuada per Llorenç Seguí, presbíter de Campanet, doctor en teologia, dia 11 de novembre de 1814. Diu que ho fa per mor de la seva consciència i el seu honor. Llorenç Seguí assegura que el tinent de cura de Búger, Antoni Guasp, li contà que quan un artiller que passava per Algaida, camí de Felanitx, li explicà al seu pare, que era sagristà de la parròquia d'Algaida, que el general Mina s'havia revoltat contra el rei, perquè aquest havia abandonat les seves tropes, matava de fam a l'exèrcit i lliurava l'or i els cabdals a frares i monges. Al mateix temps acusà al metge de Selva, doctor Tous, que un clergue de Lleida li havia escrit sobre la revolta de Mina; i també que un germà del metge de Campanet, Pere Josep Seguí, havia esmentat que el col·legial de

Lluc, Joan Bisbal, s'havia barallat amb un *Senyor*, sense aportar-ne el nom, defensor acèrrim del sistema constitucional, i posava en boca d'aquest que, malgrat hagués d'anar a la forca, continuaria defensant el sistema.

Només hem pogut fer un seguiment de la primera denúncia. L'artiller Bartomeu Barceló, de Felanitx, acabava d'arribar al port de Palma amb la seva companyia i es dirigia a visitar el seu pare a Felanitx. Passava per Algaida i es topà amb el metge de la localitat, Pere Josep Oliver, i el seu germà Guillem. Parlaren i els contà allò que sabia de la revolta del general Ezpoz y Mina; i a més hi afegí que el rei tenia abandonades a les tropes i que els diners anaven a parar a mans de frares i monges. El metge contà la topada al sagristà del poble, aquest al seu fill, cura de Búger, i aquest últim al delator, Llorenç Seguí, presbíter de Campanet. Entre els fets i la delació hi ha un mes. Quan se sap el nom del soldat, l'empresonen. El procés durà fins el 12 d'abril (6 mesos) i el soldat fou condemnat a dos anys a Ceuta a una companyia d'allà, d'artilleria. Bartomeu Barceló feia temps que era soldat. Participà en la defensa de Tarragona i fou fet presoner. Va estar tancat 10 mesos al dipòsit d'Abbeville, al nord de França, i 10 mesos mes a una altra plaça. I una de les preocupacions constants del fiscal en els interrogatoris era saber si estaven interessats a propagar el rumor, (AGCM 1814, sig. 265-4110).

Així, ens trobam davant una societat viva, amb gent que es mou, amb gent que viatja per diferents motius, que parla amb els seus conciutadans i informa sobre allò que veu. La circulació de les notícies es pot produir de diferents formes, sense necessitat de passar per cap censura. Com hem vist en les denúncies anteriors, una fou per una carta, també sobre la revolta de Mina. Hem de tenir en compte que la noticia sobre la revolta del general Mina es va publicar el 25 d'octubre a Mallorca i hem vist que els fets anteriors, la xerrada de Bartomeu Barceló amb els germans Oliver fou sobre el 10 o 15 d'octubre, és a dir, abans de la publicació en el diari. I també la carta al metge Tous, de Selva. I la tercera denúncia, contra un *Senyor*, o sigui, un propietari de terres o un hisendat, que es declara liberal, malgrat que hagi d'anar a la forca. Aquest fet demostra l'existència de persones que opinaven, malgrat la repressió. Per a Bartomeu Barceló, expressar el seu descontent va tenir conseqüències. I del cas del *Senyor* no podem assegurar res.

En la majoria dels diferents documents analitzats, hem trobat l'interès a identificar el bé amb l'absolutisme i el mal amb el liberalisme. Un article, reproduït del *Mercurio Gaditano*, va una mica més enllà. El mal el veu en l'existència de partits i

també en les opinions exaltades, és a dir, en els radicalismes. És clar que només es refereix a radicalismes d'un bàndol. A més, també compta amb l'interès d'expressar de forma clara la defensa política de la necessitat de l'absolutisme de llavors. L'home és dèbil i amb facilitat escull el camí més fàcil i irreflexiu per a satisfer enganyat les seves passions; i amb això arrastra els ingenus. D'aquí la necessitat d'un govern que vetlli per la seguretat i sossec de les persones sanes i nobles, a les quals trasbalsava l'anterior situació, (DM, 1814:1135 de 3 d'octubre).

I també es comença a fer fefaent la repressió en el diari a base de notícies de diferents tipologies, com ara la circulació de papers subversius (DM, 1814: 666 de 11 de juny). Al cap de pocs dies de sortir el *Diario Balear* s'hi publica un article signat pel comte de Santa Maria de Formiguera, titulat *Las obligaciones que todo vasallo debe a su Soberano*. El comte de Santa Maria de Formiguera, Vicenç Zaforteza i Morro, *olim* Vicenç Ferrer de Sant Jordi, aconseguiria entrar com a regidor en l'ajuntament de la Ciutat com a substitut de Nicolau Dameto i Gual, per mort d'aquest, (ARM, sig. AH 2136/1, ple de 16 de febrer de 1817). Aquest document és un dels escassísims articles reaccionaris del període –inclòs el de la guerra- signat per un civil mallorquí noble. En el període anterior de la guerra, la majoria aclaparadora dels articles reaccionaris eren de membres del clergat regular. En aquest text, de suport a l'antic Règim, el comte, en primer lloc, i com a eix fonamental, assenyala la unió íntima de l'altar amb el tron. El seu escrit comença així:

"*Los Reyes son los ungidos del Señor, y su consagracion es tanto mas augusta, quanto que el mismo Dios determinó el modo como debian ser consagrados los gefes de su pueblo*", per continuar dient: "*Dios gobierna al mundo de un modo invisible, es verdad, pero quiere que los Reyes que son su imagen en la tierra, lo representen, y en su nombre hagan administrar recta la justicia, de donde se deduce, que es faltar al mismo Dios, dexar de obedecer las órdenes del Soberano. (...) Para cumplir con la obligacion de buen vasallo, se ha de respetar igualmente y obedecer los ministros, que en su Real nombre mandan, y hacen obedecer las órdenes del Soberano; de donde se deduce, que todos aquellos que se atreven hablar de estos encargados de administrar ó hacer administrar la justicia, ó dexan de obedecer sus órdenes, merecen ser castigados*". I acaba el seu escrit, que potser pretenia ser una declaració de principis i de suport públic, "*No lo dudemos, la Religion santa que profesamos es la que enseña à los hombres cumplir este deber. Pueblos dichosos, escuchad esta Santa Religion que no*

cesa de hablaros de la obediencia, y respecto que debeis á aquel, que Dios nuestro Señor há destinado para governaros", (DB:2 de 4 de novembre de 1814).

A més, també en el mateix diari, en el seu període de novembre a desembre de 1814, surten altres opinions o informacions, comentaris breus, en contra dels liberals o de persones concretes. Un exemple d'una informació genèrica podria ser un comentari ran de la publicació del quadern, que ja hem esmentat, sobre les celebracions a la Ciutat sobre el retorn de Ferran VII i el seu nou règim, i en referència a l'atac a la religió dels liberals: "*No porque los del partido bueno en realidad, interpretasen malísimamente las expresiones de los del partido liberal; sino porque los liberales proferían y daban á la prensa con el mayor descaro é insolencia infinitas proposiciones que en efecto eran anti-religiosas, anti-cristianas; anti-católicas, jansenisticas, revolucionarias y democráticas*", (DB:3 de 23 de desembre del 1814).

La informació sobre la repressió de persones o elements del liberalisme afectaren, entre d'altres a Guillem Ignasi de Montis, anterior Cap polític de les illes. Montis fou detingut el 21 de juny a la matinada a la seva possessió Bellveure, de Binissalem, i fou traslladat a la torre de l'Àngel (Barberí, 1905:99). Fou condemnat a quatre anys de desterrament a Menorca i en podia rescatar dos abonant la quantia de 500 lliures i els costos del procés sumari, (LLabrés, J.;1958:470).

A Montis li dedicaren un article sense signar, *A los Labradores*, títol que era la rèplica d'un altre article que sortí el mateix any al *Diario Político y Mercantil de Palma*, *Proclama a los labradores*, reproduït d'un diari de Reus, (DPMP de 5 de maig de 1814), on en el *Semanario Cristiano Político de Mallorca* de 19 de maig de 1814, setmanari acèrrim contrari al liberalisme, s'apuntava que l'autoria era de Montis. Ara, en aquest article, una altra vegada es repeteix la denúncia insinuant que l'autor de la proclama no era de Reus: "*Una pluma asesina mojada en la sangre de nuestros semejantes, quiso sin fruto trastornar el corazon de los pacificos, y beneméritos Labradores, hechandoles un vergonzoso borron á su acreditada conducta, y quiriendoles mezclar en sus condenadas mâximas. Digalo el supuesto Labrador de Reus...*", (DB, 1814:5 de 17 de novembre). Aquesta difamació hem descobert que va quedar destapada el dia 24 de març de 1817, quan es publica un document de la Inquisició sobre libres i escrits prohibits. Entre d'aquests hi trobam: "*Prohibidos in Totum para los que no tienen licencia... 10. Proclama de un labrador inserta en el núm. 71 del periódico político y mercantil de la villa de Reus, reimpreso en Cuenca y otras partes de la Península: por sedicion, injuriosa al Estado eclesiástico secular y regular,*

escándalosa y subversiva del Gobierno monárquico", (DB, 1817:2 de 25 de març). En cap moment s'ha trobat en la premsa del període cap rectificació sobre aquesta difamació, de forma que entenem que formava part de la praxi política de l'absolutisme i de la repressió, inventar-se fets, o acusar falsament. Allò que sí que ben bé podria ser és que Guillem Ignasi de Montis fos un del promotors de la reproducció del text, però, de cap manera l'autor.

També es fa befa contra Isidoro de Antillon, quan ja era mort. Antillon havia sofert feia gairebé un any, el novembre de 1813, un atemptat a Cadis que quasi li costà la vida. Com a conseqüència d'això a Palma es digué una missa en acció de gràcies i a favor de la seva recuperació, (APM, 1813:431 de 23 de desembre). Així, al cap d'un any el *Diario Balear* publicava, "*Hoy, aniversario de la apoteosis de San Antillon, que celebró en la Parroquia de San Jayme de esta Ciudad un brillante concurso de sabios de nuevo cuño, con música y sermon, que predicó el M. .. Sr. Don ex-Fray Manuel de Rullan, elevado á la dignidad de Prior in capite de la gran casa del Temple; habrá besamanos con gala y uniforme en la hermosa plaza de las Enramadas, con lustroso acompañamiento, numeroso concurso, y harmoniosa orquesta de Papos y lechones, y se cantará el celebre duo; el Musól y la Maturranga*", (DB, 1814:4 de 21 de desembre).

Sobre Joaquín Pérez de Arrieta: "*Por el presente se cita y llama á D. Joaquin Perez de Arrieta (*) reo ausente y fugitivo... (*) Nota del editor.= El gozo cayó en el pozo. Así se produxo este grandísimo cobarde con ocasion que acababan de meter en las cárceles de la Inquisicion á un héroe que nunca ha visto la cara al miedo. Este Arrieta es aquel valiente, que tanto ha dado que reir á esta ciudad con sus triunfos y glorias militares. Este es el mismo, que mató de hambre á la* Antorcha*, al* Diario de Palma *que habia adoptado, y abandonó á su infeliz suerte al* Diario Mercantil *en los dias de su mayor gloria. Este es el digno suplefaltas y ausencias del* FEO SIDONIO [Isidoro de Antillon] *quando este para vengarse del vapuleo diablesco hacia sus gestiones en el gran Club para que no azotasen á los niños de la escuela. Este es en fin aquel machi burra de quien cantó un poeta: ¿Quien es aquel grande macho,/ Que tiene el nombre de burra?/ A qualquiera que le ocurra/ Que lo diga sin empacho.*", (DB:1814:3 de 7 de novembre).

Apart d'aquest noms, també surten el de Miquel Domingo (editor de *La Aurora Patriótica Mallorquina* i el *Diario Político Mercantil de Palma*), el jutge Ignacio Pablo Sandino de Castro, el fiscal Miquel Ferrà, Antonio Díaz del Moral o Josep Moragas,

comerciant de Maó, el qual va haver de pagar una multa de 3.000 duros, (DB, 1814:2 de 11 de desembre).

A part de denigrar o ironitzar sobre les persones que estaven empresonades, o havien hagut de fugir, també es continuaven publicant de llistes de persones que havien destacat en l'àmbit estatal, de reconegut prestigi en l'anterior règim constitucional encausades judicialment. Podem posar el cas a les illes de Juan O-Donojú, ex ministre de la guerra, condemnat a quatre anys de presidi al castell de San Carles, de l'illa, i quatre anys més de no poder tornar ni a Madrid ni als reials llocs, (DB, 1814:4 de 27 de novembre).

Un altre aspecte repressiu que també es pot trobar en altre tipus d'informacions són les amenaces: "*Delatores y censuradores del periódico titulado: Semanario cristiano politico que en esta isla defendió tan gloriosamente los derechos de nuestro amado Soberano el Señor Don Fernando VII y los intereses de la religion católica apostólica romana, ojo alerta*", (DB, 1814:4 de 14 de novembre). La prohibició d'escrits: "*Habiendo llegado á manos del Rey un libro escrito en frances y castellano, titulado Representacion del Consejero de Estado Español Don Francisco Amorós á S.M. el Rey Don Fernando VII, impreso en Paris en el presente año, quiere S.M. que el Consejo dé las órdenes convenientes para recoger á mano Real quantos esemplares se encuentren, é impedir su introduccion en el Reyno...*", (DB, 1814:3 de 13 de desembre). O d'altres papers, com ara el paper solt, *A la nacion española*, (DB, 1815:2 de 24 de febrer). O l'intent d'atemorir a la població, amb la idea que la lectura de llibres irreligiosos pot conduir a conductes indesitjables, com a l'extrem d'exterminar la seva pròpia família voluntàriament i sense cap motivació, (DB, 1814:3 de 24 de novembre).

La Inquisició I la censura de libres i costums

L'ordre que permetia el retorn del tribunal de la Inquisició es va publicar el 5 d'agost, (DM, 1814:895 de 5 d'agost). Era una demanda d'una part del clergat que tant va lluitar contra la promulgació del decret de Corts i per la seva abolició. L'endemà que arribés la noticia del cop d'estat, el dia 21 de maig, en plena efervescència popular, ja s'ha esmentat que gent es dirigí a la seu de l'antiga Inquisició i van tornar a penjar les gramalletes al claustre de Sant Domingo. I al mateix horabaixa, l'ex diputat Antoni Llaneres, rector de Sant Nicolau, va proposar una moció a la gent: que el mateix poble restablís el sant tribunal. El mes d'agost, un cop coneguda l'ordre reial del seu

restabliment, es celebrà una festa i un Te Deum a la seu per a festejar-ho, (LLabrés, J.; 1958:453).

El tribunal de la Inquisició va tornar a començar a actuar. El 15 d'agost el rei va decretar que no es posés cap obstacle a retornar les propietats, llibres i documents processals desapareguts. Conseqüència d'això fou la publicació d'un edicte de la Inquisició on demanaven a la gent que manifestés o lliurés els esmentats documents, ja que en cas contrari serien excomunicats i multats amb 200 ducats, els posseïdors de llibres sense llicència, (DB, 1814:1 de 19 de desembre).

A principis de 1815 es publica un edicte de la Inquisició a instàncies del papa Pius VII contra els francmaçons, traduït de l'italià. En aquest escrit parla d'aquestes societats "*que se conocen con la denominacion de los asi dichos francmasones, ó iluminados ó egipcianos, ú otros semejantes, como que acompañan sus tenebrosas operaciones con fórmulas, ceremonias, ritos y juramentos de secreto sospechoso á los menos, y especialmente con la gregacion indistinta de personas de todas clases y naciones, y de qualquiera moralidad ó culto, y que por tanto no pueden menos de dar la mas fundada sospecha de que conspiran, no solamente contra los Tronos, sino mucho mas contra la Religion y especialmente contra la única verdadera de Jesu-Cristo...*". L'esmentat edicte en prohibia les reunions, guardar instruments de les seves cerimònies, obligava a delatar-los amb la condició de no violar el secret de la denúncia i abonament d'una gratificació, les condemnes, i que els edificis on es practicaven les reunions es cedirien a favor del fisc, (DB, 1815:1 de 30 de gener). I el 27 de febrer sortia una pròrroga en el termini de gràcia en la delació fins la propera Pasqua, (DB, 1815:3 de 27 de febrer).

El rei Ferran VII va procurar fer fefaent la seva aposta i suport al tribunal de la Inquisició. Per això, en les visites programades del rei a diferents organismes i institucions, també hi posà la del Sant Ofici la qual fou objecte de redacció de la corresponent notícia, publicada a Mallorca el 20 de maig. I el mes de juliol es publica un edicte a Sevilla on, després d'haver analitzat els diferents papers públics de l'etapa de la guerra, es demana la recollida de nombrosos documents, entre els quals se'n troben 21, publicats o relacionats amb Mallorca, (LLabrés, J.; 1958:481). Alguns d'aquests papers prohibits d'aquesta llista, ja eren objecte de persecució, com ara el publicat el 1813, *A la Nacion Española*, del qual es demana la recollida, (DB, 1815:2 de 24 de febrer).

Al cap d'un poc més de dos anys, el 1817 torna sortir una altra llista, publicada en 5 dies seguits, d'escrits censurats, en què figuren 47 de *prohibits in totum*, sense llicència; 8, *prohibits in totum* malgrat tinguin llicència, i 3 manats a expurgar, entre els quals n'hi ha alguns editats a Mallorca, a la impremta de Miquel Domingo: *Disciplina eclesiàstica nacional observaciones sobre la autoridad del Papa, y mudanzas en la Iglesia Española*; *Política eclesiàstica, observaciones sobre el juramento de obediencia que los Obispos prestan al Papa en el acto de la consagracion*; *Cuatro verdades útiles á la nacion, extractadas de algunos escritos españoles* (d'Antillon); i *Noticias históricas de D. Gaspar de Jovellanos; consagradas á sus respetables cenizas I.M. de A.M.* (també d'Antillon), (DB, 1817:2 de 24 de març).

El dia 21 de juny s'aprovà una circular on recorda la obligatorietat de comptar amb la llicència per imprimir llibres, aquesta s'ha de posar, així com les dades de l'autor i l'impressor, el lloc i la data, sense fraus. També prohibeix l'entrada de llibres de fora, malgrat que l'autor sigui natural del regne, "*ni obras de romance compuestas por los naturales de estos reinos impresos fuera de ellos, sin especial Real licencia so pena de muerte, y de perdimiento de bienes. Y esta pena de muerte que impone la ley se conmute en cuatro años de presidio, y se aumente á la contumacia*", (DB, 1817:2 de 23 de juliol).

Apart de la repressió política contra els liberals, o contra persones desafectes a l'absolutisme, també hi ha una repressió social que afecta els costums de l'època. Un exemple és la circular també del *Consejo Real*, de 23 de març, tramesa a la premsa com a *Artículo de Oficio*, que diu: "*Excmo. Sr.: El Rey quiere que el Consejo cuide de que se castiguen los escándalos y delitos públicos ocurridos por voluntarias separaciones de los matrimonios y vida licenciosa de los cónyugues ó algunos de ellos, por amancebamientos tambien públicos de personas solteras, y por la inobservancia de las fiestas eclesiásticas; y asimismo las palabras obscenas, las injurias hechas á los Ministros de la Religion, el desprecio con que se hable de ellos, y las irreverencias en el templo; igualmente quiere S. M. que los Jueces Reales auxilien francamente á los Esclesiásticos y Párrocos para el cumplimiento de lo que paternalmente hubieren dispuesto para realizar el arreglo de las costumbres, y evitar los referidos escándalos públicos, valiéndose unos y otros de amonestaciones y exhortaciones privadas, procediendo conforme á derecho contra los que obstinadamente las desprecien. Lo comunico á V.E. de órden de S.M. para intelidencia y cumplimiento del Consejo*", (DB, 1815:3 de 3 d'abril).

Aquest tipus de repressió social, combinada amb la moral, l'Església, com hem pogut deduir, comptava amb un paper important, que anava encara més enllà. Des de la mateixa Corona, en una altra *Circular del Consejo Real*, es demanava als eclesiàstics que vetllessin en l'aplicació d'un major rigor en la relaxació dels costums dins les esglésies, (DB, 1815:2 de 12 de febrer). O sigui, com hem comprovat, algunes vegades, l'origen d'una major repressió en temes religiosos no sortia, si més no formalment, des del si dels estaments eclesiàstics, sinó que era el mateix estat que denunciava la relaxació de costums permesa pels mateixos religiosos a les Esglésies.

Aquesta política repressiva també comptava amb la vessant civil, amb els bans municipals o del Capità general. "*Siendo un deber en la Sala cuidar de que los pueblos, cuya tranquilidad y seguridad le está encargada, no olviden el cumplimiento... 1º Que no puedan hacerse bayles aun los permitidos para divertirse las familias, sin permiso del Excmo. Señor Capitan General Presidente, ó de los Señores Jueces de Quartel... Se exceptuan de este artículo las casas de personas de distincion... 2º Se prohibe absolutamente el uso de màscara y de toda clase de disfraz, tanto en las diversiones permitidas en el artículo anterior, como en casas particulares, aunque se digan recreos, y desaogos domésticos... 3º Para cortar en su raiz un desórdenque tantos males ha producido á la sociedad, y de que se han seguido otros mayores á la pureza de la Religion: se prohibe el que ninguno pueda fabricar ni vender máscaras. 4º... se prohibe que en ninguna casa se admitan máscaras ni disfraces...*", (DB, 1817:5 de 15 de gener).

La informació sobre els diferents intents de cop d'estat o de revolta

Ja hem esmentat que al 1814 es donà informació el mes d'octubre sobre la revolta d'Espoz y Mina a Navarra. De les següents que es van produir, fins el 1819, també trobem un reflex a la premsa mallorquina. No de totes, però sí de les més conegudes. Una comptà amb una relació especial amb Mallorca, ja que el seu promotor, Lluís Lacy i Gauthier, fou traslladat a l'illa per ser afusellat. Lacy era una persona coneguda a l'illa, sobretot des que el 1811 fou nomenat Capità general de Catalunya, per la qual cosa fou objecte d'atenció per part de la premsa periòdica de l'època a Mallorca, a part de visitar l'illa un parell de vegades durant l'època de la guerra a visitar la seva dona i fill, nascut a Mallorca, refugiats.

La primera noticia que trobem és al *Diario Balear* el dia 20 d'abril. Reprodueix la informació que el 12 d'abril va facilitar el Capità general de Catalunya, Xavier de Castaños, a la opinió pública. "*Barcelona 13 de abril. Una conspiracion horrible,*

concertada al parecer por los individuos de varias clases, y en que se hallan mezclados los generales Don Luis Lacy y Don Francisco Milans, que en otro tiempo han hecho servicios tan singulares á la Patria, debia llevarse á efecto la noche del 5 del corriente...", (DB, 1817:6 de 20 d'abril). No afegia la informació cap més comentari d'interès. Al cap de pocs dies, fou publicat un altre escrit del Capità general de les Illes, el dia 25 d'abril al *Diario Balear*, reproduint un altre document de Catalunya, l'ordre general que van rebre a Barcelona el 16 d'abril enviada pel Secretari d'Estat i Despatx de la Guerra al Capità general de Catalunya, la qual tracta als dos generals revoltosos de deslleials, apel·lant l'honor dels seus militars lleials, que "*prefieren toda especie de privaciones a manchar su distinguida conducta con el mayor de los crímenes, abrigado sólo de hombres cuya existencia deben a su paternal amor...*", (DB, 1817:3 de 25 d'abril).

Segurament, els primers dies desconeixien l'abast de la conspiració fora de Catalunya i, per precaució, o per motius fundats, decidiren destacar una persona al port per controlar les persones que entraven a l'illa. Així, el dia 27 del mateix mes, el Reial Acord instà a l'Ajuntament que destinés una persona "*de distinción*" tots els dies a vigilar el port per examinar els passatgers que arribessin del continent, en especial de Catalunya i València. Havia d'indagar l'edat, estat, ofici, destí i el lloc on s'estarien a l'illa, passant-ne notícia al capità general i al corregidor, (LLabrés, J.; 1958:527).

La noticia de l'intent de revolta de Lacy fou objecte d'atenció de la premsa estrangera, la qual, com anem observant al llarg d'aquest període, també era objecte d'atenció per part de l'illa. En aquest sentit, al *Diario Balear* hi trobem la següent informació: "*En el periódico frances intitulado la Quotidiana se lee en el articulo de Tolosa de fecha 19 de abril de este año lo que sigue: Por un aviso oficial que ha recibido el Sr. Prefecto de esta ciudad fechado el 14 de de este mes, se sabe que se ha descubierto en Barcelona un complot que tenia por objeto sustraer la Cataluña de la autoridad de S.M.C....* ". El text de la noticia ben bé podria ser una adequació de l'original, retocat per les autoritats illenques. Vegem alguns elements que descriu. En primer lloc, s'assegura que es desitjava la separació de Catalunya, cosa que sembla no fou l'objectiu del cop d'estat. En segon lloc, vincula la intenció del cop d'estat amb el d'una revolució social de un major abast, (DB, 1817:2 de 5 de juny).

Com hem vist amb anterioritat, la censura funcionava en els papers públics de l'illa i, també, les autoritats hi intervenien, a vegades induint a publicar alguns tipus de notícies. La iniciativa sobre la informació va venir ordenada directament del Capità

general, el qual al final de l'escrit deixava ben clar que es va publicar perquè ell ho manava. També succeeix amb el cas de la revolta d'Espoz y Mina, la informació, d'una forma o d'altra arribava a la gent del poble. De manera que les autoritats, sabent que la gent parlava i especulava sobre els fets, potser preferiren intervenir i donar la seva versió –per influir- intentant demostrar un control absolut de la situació. És una possibilitat. Ara bé, el fet és que no silenciaren aquests fets, les revoltes contra la Corona, sinó que intervingueren i participaren en el debat públic donant la seva versió dels fets, cosa que veurem que s'anirà repetint fins el 1820.

De la mateixa manera també es va informar sobre la repressió que va tenir lloc a València per part del general Elío. El general Francisco Javier de Elío va publicar un escrit el 20 de gener de 1819 a València, el qual es va reproduir en un suplement del *Diario Balear* amb un escrit seu, que comença dient: "*Valencianos honrados, militares fieles mis compañeros de armas*". En el text s'acusa als conspiradors de voler "*acabar con la Monarquía, destruir las leyes, perpetuar el robo, la venganza, el asesinato y en fin derramar sangre abundante eran los objetos que buscaban...*", (DB, 1819, suplement de 31 de gener). Com podem veure argument semblant a l'escrit reproduït de *Le Quotidien*, que era la imatge que pretenien amb què es veiessin els liberals.

Sobre la repressió dels emigrants i afrancesats

Un altre aspecte de la repressió sobre la qual informava la premsa a la població fou sobre la situació dels emigrats i els afrancesats. Ja hem esmentat la circular de la secretaria de *Gracia y Justicia*, fa referència a aquests darrers que intenten tornar a Espanya, (DM, 1814:680 de 15 de juny). Aquesta mateixa ordre es recordava el 8 de març de 1816, quan havia sorgit el dubte sobre si afectava també als canonges de les catedrals i esglésies metropolitanes, als quals incloïa, (DB, 1816:3 de 18 d'abril). I al cap de dos anys, la reial cèdula de 15 de febrer de 1818, retornava sobre la mateixa qüestió, del retorn de les persones que van entrar a França al final de la guerra, d'allò que s'ha de fer amb els seus béns i com s'ha de procedir. Hi havia cinc tipus de persones que sense una gràcia o perdó especial del rei, no podien tornar, les mateixes de la circular de 30 de maig de 1814 que hem esmentat, (DB, 1818:1 de 21 d'abril).

Apart dels emigrats a França, també es fa ressò d'altres emigrants. De Gran Bretanya informa sobre la renovació de l'*allien bill*, llei que permetia treure fora del país els estrangers sospitosos. Sabem que Gran Bretanya fou un dels llocs on anà a parar una bona part de l'emigració contrària a l'absolutisme espanyol. Emperò, la informació

feia èmfasi que hi ha una part dels estrangers d'un país que necessiten "*la mayor vigilancia*", i aprofita per afegir, "*en el reyno de los Paises Bajos donde no hay ley de excepcion contra los extrangeros, es el punto de reunion de una muchedumbre de malcontentos que maquinan contra la paz de que goza la Europa; y habiendose hecho propietarios de los periódicos espercen en ellos la calumnia y la impostura, y hacen una guerra continua á los gobiernos legítimos...*", (DB, 1818:1 de 12 de juny).

Un dels afrancesats més conegut de Mallorca fou el tresorer i canonge de la Seu Cristòfol Cladera i Company (Sa Pobla,1760-1816). Cladera, que entrà a estudiar a la Universitat Literària de Mallorca, després teologia a Múrcia, es doctorà a València amb dret civil i canònic. Obtingué un benefici a la catedral de Sevilla i després es desplaçà a Madrid, on començà a escriure llibres i traduir-ne. D'aquesta època data la seva publicació *Espíritu de los mejores diarios de Europa*, que tant d'èxit va tenir i que ha estat esmentada en multitud d'estudis sobre la il·lustració de l'època. Diputat per les Illes a Baiona, fou secretari d'Estat i Ministre d'Interior de la cort de Josep I. El 1814 s'exilià a França per la qual cosa sembla ser que fou desposseït dels seus béns. Obtingué el permís reial per tornar i poder defensar-se de la causa que se li obrí. Quan tornà a Mallorca passà a viure a Son Fe (Alcúdia), des del segle XVIII propietat de la família Verí, i morí a Palma el 1816.

Però, a part dels afrancesats coneguts, també hi havia altres casos que foren objecte de l'actuació de l'aparell repressiu, sobretot a l'exèrcit, a la recerca d'elements sospitosos. Exposarem el cas d'Antonio de Crespo y Domínguez. El 1816 era sergent major, en comissió d'agregat, al regiment de Nàpols, a Palma, i comptava amb vint-i-vuit anys. El vint-i-sis d'agost de 1816 se li va obrir un procés per esbrinar els motius que el van conduir a jurar fidelitat al govern intrús. La seva història és aquesta: Antonio de Crespo y Domínguez era fill de Barbastre, de professió llaurador. Als 21 anys era tinent i participar en la defensa de Saragossa. Al segon setge va caure ferit i fou conduït presoner a Pamplona l'abril de 1809. Va haver de fer la marxa a peu, cosa que agreujà la seva situació. Als ferits que no podien continuar la marxa, els afusellaven. Per mor de les ferides obertes que comptava i al seu estat llastimós, el van portar a un Hospital de Pamplona, el de les monges de Sant Pere. Una altra partida de presoners anaren destinats a França. A l'hospital obligaren a tots els malalts a jurar fidelitat al govern de Josep I. El 25 d'abril aconsegueix escapolir-se, amb el suport d'uns comerciants de Pamplona. El 4 de maig es topa amb el mariscal de camp Josep Joaquím Duran. Encara té ferides obertes, i es dirigeix a Tarazona. Al cap de pocs dies, a Molina d'Aragó

s'ajunta amb el regiment de Sòria a les ordres de Rafel Paredes, a l'actualitat coronel a la plaça de Barcelona. Des d'allà continua la lluita, fins avui, que es troba amb aquest ensurt. Va aportar noms i fets, que avalaven tot el seu historial. Al cap de més de vuit mesos de procés angoixós, se li dicta sentència el 31 de març de 1817: "*Que sea absuelto del juramento prestado por la buena conducta militar que ha tenido, sin que pueda servirle de perjuicio a las demas que haya podido haber obtenido en la ultima guerra*...=El Marques de Coupigny= Marques de Bellpuig= Jorge Truyols= El Conde de Montenegro= Tomas de Verí= Felip Cristen= Bartholome Reynaud ", (AGCM, sgt 205/2984).

Hem de constatar que no hem trobat cap relació exhaustiva, de persones represaliades. I pel que fa a l'existència de societats maçòniques a l'illa, no hem trobat cap document en aquest període que ho acrediti. Amb tot i això, hem d'esmentar la cita que fa Joan Llabrés Bernal, el qual simplement apunta que "*Se formaron sociedades secretas (masónicas y antirrealistas), por forasteros y militares sobre todo*", (LLabrés, J.; 1958:497, de 30 de desembre de 1815). De forma que és possible que n'existissin, sense ser detectades per les autoritats.

2.2.4 Intervencions del Capità general, marquès de Coupigny i el batle Juan Manuel Lubet a la premsa

Durant aquest període foren nombroses les proclames, bans i intervencions del Capità general, marquès de Coupigny, a la premsa. A vegades es feia com un simple tràmit administratiu, o de bans que es repetien amb una certa periodicitat, com ara el que feia referència als balls de màscares, la impossibilitat de construir vora les murades, sobre higiene, contraban, etc. En aquest període ja s'usa la premsa de forma prioritària per informar a la població, a més de penjar els escrits als llocs més habituals dels carrers.

Però, apart d'aquestes publicacions, també hi trobam d'altres escrits on el marquès de Coupigny intenta influir en els continguts d'aquest nou mitjà de comunicació. Per una banda fa publicar diferents escrits de diversa índole, com ara, el desembarcament de la futura reina a Cadis, Maria Francisca de Asís, escrit que ocupa una pàgina i que formava part de la política del règim, de donar a conèixer i fomentar l'estima de la família reial. Al final de la informació hi trobam l'interès del Capità general a que es publiquin. Diu el següent:

"*... Cuyos artículos de oficio ha mandado al Excmo. Sr. Capitan general de este Egército y Reyno marques de Coupigny, se insertáran con anticipacion en este Diario, para mas pronto saber el público una tan agradable, y plausible noticia. Imprimase: Coupigny./ Nota: Asi mesmo de órden del expresado Capitan General saldrán en el Diario de mañana, de oficio, los documentos relativos al glorioso resultado de la expedicion contra Argel*", (DB, 1816:4 de 22 de setembre).

Un altre exemple clar de la intervenció del poder polític sobre els continguts que es publicaven a la premsa la trobam el 1818, quan el Capità general fa traduir una obra d'agricultura i publicar-la al *Diario Balear*:

"*NOTICIAS PARTICULARES DE PALMA. El Excmo. Señor Marques de Coupigny Capitan General de este Egercito y Reyno que se interesa eficazmente en la prosperidad de este hermoso Pais, ha mandado traducir y publicar por medio de este Periodico quanto dice el Autor Italiano el Parroco D. Juan Bautista Landeschi en su obra de agricultura, corregido y aumentado con notas del Señor Antonio Bicchi Academico Georgofilo, relativo à la Planta llamada Lupinela, que en Español se dice Onobrigue, Esparceta, Pipirigallo ó Sulla. No ignora S.E. que en este pais hay sugetos ilustrados que poseen el Diccionario de Agricultura del abate Rozier, traducido al castellano por el Señor Alvarez Guerra. Sabe tambien S.E. que la ilustrada Sociedad de Amigos del Pais de esta Capital, animada de los mismos sentimientos que S.E., ha ofrecido premios para fomentar el cultivo de tan preciosa planta; pero creyen, de que no se ha generalizado el conocimiento de sus ventajas, quiere hacer un obsequio á esta Isla, ofreciendo dar gratuitamente la porcion de Semilla de la misma planta, y un exemplar de la traduccion, á todos los que queriendo sugetarse á ella, quieran hacer ensayos, ó sembrar praderas en un pais, que generalmente hablando, no abunda de pastos*", (DB, 1818:1 de 20 de novembre).

Algú pot pensar que aquesta intervenció sobre la premsa és benèvola. Però, si tenim en compte que en el setmanari de la SEMAP a partir del 21 de setembre de 1816 fins al 1820 trobam la reproducció de les "*Lecciones de Agricultura esplicadas en el Curso Público del Real Jardin Botánico de madrid el año de 1815, por Don Antonio Sandalio de Arias y Costa, Catedrático de Agricultura en propiedad, y Jardinero mayor interino de dicho establecimiento, Individuo de mérito de la Real Sociedad Económica Matritense y Secretario de su clase de Agricultura*", (SSEMAP, 1816:10 de 21 de setembre), aquesta intervenció no és tan banal. A partir d'aquesta data, setembre de 1816, al setmanari, excepte les informacions de bans, edictes o normes, només surten

aquestes lliçons d'agricultura durant anys. No cal dir que aquest paper periòdic així perd bona part del seu interès informatiu i, probablement, aquesta fou també una de les causes de la seva decadència i desaparició.

Com podem comprovar, això formava part de la política absolutista: usar els papers periòdics com a divulgadors de coneixements, alhora estrangulant qualsevol altre tipus de continguts, (DB, 1817:1 de 22 de gener). D'aquí a la publicació de les lliçons d'agricultura en exclusiva només hi havia un pas, que es va donar. En reconeixement a la tasca de l'esmentat autor, la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País, el 23 de maig de 1818 el va nombrar soci, a Madrid, de la mateixa , (LLabrés, J.; 1958:550).

Pel que fa al batle de Palma, Juan Manuel Lubet, des de finals de 1815 fins que fou separat del seu càrrec, també manté una forta presència al *Diario Balear*, sobretot el 1817 i 1818, mitjançant la publicació de bans o insertant article per qualsevol motiu o ordre de la Corona.

2.2.5 Les eleccions a les institucions municipals al sexenni absolutista: Diputats del Comú i Síndic Personer

Amb el retorn al sistema institucional anterior a 1808 als ajuntaments, el mes de desembre de 1814 es posaren en marxa les eleccions per escollir els batles reials i el Diputat del comú i Síndic personer per a 1815. D'un bon principi, hem d'esperar que amb el retorn al règim absolutista, amb un major control de la informació i de les opinions, aquestes eleccions estaven perfectament controlades pel poder.

Els batles eren elegits d'acord amb la *Ordenanza general formada de orden de Su Majestad para el gobierno e instrucción de Intendentes, Subdelegados y demás empleados en Indias*, la qual, en el seu article 40, tractava de la " *Permanencia de Alcaldes Ordinarios, y su creación y modo de elegirlos donde no los hubiere y puedan ser necesarios*". Aquests s'havien d'anomenar cada any y ser confirmats per les autoritats civils i militars, segons cada cas, i "*á cuyo fin tomarán con anticipacion y reserva los informes conducentes al acierto, procurando que dichos empleos recaygan siempre en sugetos, que por su edad, conducta y demas circunstancias sean los mas á propósito para desempeñarlos conforma á las Leyes... y para que no de dilate la creacion de nuevos alcaldes, tomando los Intendentes las noticias oportunas del vecindario y proporciones de los Pueblos, las trasladarán con su informe al Virrey ó Capitan general, para que oyendo al acuerdo de la Audiencia, resuleva si debe ó no verificarse el nombramiento*", (BN de Madrid, sig. 3/12312, p. 29-30, art. 40).

És a dir, que era una elecció perfectament controlada per la Corona. Per veure'n un cas concret, hem escollit el cas de l'elecció de batle reial pel 1818 al municipi de Binissalem. Al llibre d'actes d'aquest poble del 1817 trobam intercalat el següent document:

"*El Real Acuerso en vista de los sugetos que van propuestos en la terna para Bayle que ha remitido el Ayuntamiento de esa villa, há acordado que méjore esta terna dentro del tercero dia arreglandose á la Instruccion que se le tiene comunicada bajo la multa de cinquanta ducados de efectiva exâccion, expresando al mismo tiempo lo que ha correspondido pagar por constribucion general á los sugetos que propongan. Lo que comunico a V.E. orden del Real Acuerdo a fin de que lo haga presente á ese Ayuntamiento para su inteligencia y cumplimiento. Dios guarde a V. M. A. Palma 28 de Noviembre de 1817*", (AMBinissalem, Llibre actes plens, p. 260).

Aquest és seguit d'una altra conseqüència d'una consulta de l'Ajuntament per veure si en la terna s'hi poden posar uns oficials urbans, cosa que el fiscal de l'Audiència denega. Gairebé immediatament l'ajuntament de Binissalem es reuní en plenari, el 3 de desembre, amb l'objecte de "*mejorar la terna de Bayle Real de la presente villa... han hecho las reflexiones posibles para mejorar la terna y en su consequencia acordaron y resolvieron... Primer lugar: D. Juan Salom, familiar del Sto. Oficio, de edad de 52 años mas ó menos, a quien corresponde pagar por contribucion general ochocientas libras. Segundo lugar: D. Sebastian Moyá de Sebastian, de edad de 56 años poco mas ó menos, a quien corresponde pagar por contribucion general quatro libras diez y siete sueldos, sin contar la de sus bienes en Alaró y Sancellas. Tercer lugar: D. Jayme Villalonga de Jayme, de edad de 58 años poco mas ó menos, y á quien correspondio pagar por contribucion general catorce libras*", (AMBinissalem, Llibre actes plens, p. 261).

El batle que va sortir, Sebastià Moyà, al cap de tres mesos va ser exonerat pel Reial Acord del seu càrrec, per mor de malalties i dolències, per la qual cosa l'Ajuntament es va haver de reunir i tornar a presentar una terna. L'Ajuntament reunit "*dando cumplimiento al citado Real auto despues de haver reflexionado quanto les ha sido posible para formar nueva terna de sugetos idoneos y habiles, no se han encontrado estos ni los hay en esta villa, sin tener excepciones descritas en la Instruccion comunicada*", per la qual cosa ja nomes envien el nom i l'edat de tres persones. Torna a respondre l'Audiencia que s'ajustin a la normativa. Podem comprovar així, si més no en el cas de Binissalem, que l'ofici de batle reial no era tan preuat i, a

vegades, es veien amb problemes per trobar persona sacrificada, (AMBinissalem, Llibre actes plens, p. 270).

L'elecció de Diputat del comú i Síndic Personer es feia amb una normativa més antiga. I les candidatures sembla ser que no sofrien aquesta espècie de censura o control per part de la Corona. La Reial Audiència, envià una circular recordant la normativa i ordenant que es fessin les esmentades eleccions. La normativa a aplicar era la *Instruccion, que se debe observar en la eleccion de Diputados, y Personero del Comun, y en el uso y prerrogativas de estos Oficios, que se forma de orden del Consejo, para la resolucion de las dudas ocurrentes, con presencia de las hasta aqui se han decidido*, de 26 de juny de 1766, acompanyada d'una altra resolució, de 27 de setembre de 1766, en què es resolien uns quants dubtes sobre la matèria. Aquestes eren les úniques eleccions en què anualment participava la ciutadania, no tota, només els caps de cada casa. S'elegien els comissaris electors, 12 per cada parròquia; i si el municipi només comptava amb una, n'elegien 24. I aquests, en una altra elecció, que es feia a la Casa Consistorial, escollien els càrrecs municipals. De forma que allò que va succeir en aquestes primeres eleccions on hi participava una part de la ciutadania podria servir de termòmetre de la situació política de la Mallorca de l'època.

De la mateixa forma que va passar a l'ajuntament de la Ciutat, que regidors perpetus del 1808 eren partidaris del canvi i afins a la causa liberal, també podria succeir el mateix en els pobles de l'illa. Per això, podria resultar interessant anar a buscar les possibles discrepàncies que haguessin sorgit en aquestes eleccions als pobles. Fins a quin punt arribava el control de la Corona sobre la població? Hi hagué una especial incidència que només sortissin elements afins a l'absolutisme imperant? I quan hi havia impugnacions, eren arbitràries a favor d'uns, o s'atenien les queixes i es procurava una certa imparcialitat? No sabem si des de l'Audiència es van impulsar candidatures. Tampoc no hem trobat cap document en aquest sentit. Ni tampoc, de moment, hem trobat indicacions sobre la presentació d'algunes candidatures. Per això, s'ha fet una recerca de les protestes i impugnacions electorals del sexenni. La seva anàlisi potser ens podria donar un poc més de llum a tot allò que va succeir i a com es vivia la situació.

Sobre les eleccions de càrrecs pel 1815, de Diputat del comú i Síndic personer, a l'Arxiu del Regne de Mallorca, s'hi troben dipositats els expedients del Reial Acord, que fan referència a les impugnacions que es van produir a aquestes eleccions. Hem trobat que hi va haver conflictes als municipis d'Esporles (del qual depenien

Banyalbufar i Establiments), Porreres, Santanyí, Palma, Manacor, Alcúdia i Santa Maria. Són 7 municipis en un any, si menys no, de més d'una trentena que existien durant aquella època, xifra significativa en una situació política com la que analitzem. Aquests seran els primers que analitzarem.

El cas del conflicte d'Esporles, a part de les diferències polítiques dels electors, s'hi suma un problema de representació territorial, per estar conformat aquest municipi en tres nuclis, Esporles, Banyalbufar i Establiments, els tres amb parròquia. Així la primera elecció, la dels compromissaris, sembla que es feia a cada població. Després, els electors s'ajuntaven el mateix dia a les cases consistorials del poble i es decidia el nom dels representants. A aquest municipi, l'elecció dels compromissaris s'havia de fer el dia 27 de desembre, dimarts. I la reunió dels compromissaris havia de ser el dissabte dia 31 a les cases consistorials de Banyalbufar. Aquest dia, el 31, no aparegué cap compromissari d'Esporles, de forma que només s'hi trobaren els de Banyalbufar. Esperaren i decidiren fer l'elecció. Impugnat l'acord, per part de la gent d'Esporles, van fer observar que el dia 27 el Capità general havia obligat al tinent de batle del poble a anar a Establiments a cobrar el recàrrec de la contribució directa, per la qual cosa no es va produir l'elecció dels compromissaris. Analitzat el cas pel Reial Acord, decideixen repetir les eleccions dels compromissaris d'Esporles. Aleshores, el dia assenyalat, els veïns d'Establiments, que sembla ser també elegien els seus compromissaris a Esporles, no estaven d'acord amb el número de compromissaris que els pertocava, cosa que provocà algun altercat. La conseqüència fou que Josep Vaquer, d'Establiments, anà a parar a la presó. I a més, Bartomeu Sabater, també d'Establiments, feu un al·legat en contra del secretari, Bernadí Tries, persona distingida i de família bona, desconfiant de la seva fidelitat i rectitud, cosa que provocà un intent de dimissió del secretari en sentir-se ofès. Per resoldre el conflicte territorial d'aquest municipi s'havia pactat amb anterioritat: els de Banyalbufar escollien el diputat del comú i els d'Esporles el síndic personer.

Ran de tot això, el fiscal emet un informe el mes d'abril sobre allò succeït, en el qual, sobre els fets, diu:

"... intervinieron en ellas cinco sujetos que no quedavan nombrados comisarios electores por Esporles; esto y los anteriores recursos que ya motivaron el que V.E. en el Real Auto de 16 de Marzo de este año anulase las primera selecciones para dichos empleos, están manifestando claramente, que reyna allí un espíritu de partido que embaraza el que estos nombramientos se hagan con la debida seguridad, justificacion y

arreglamiento á la prevencion de la leyes y que en su consecuencia se hace preciso acordar una Provision de contenerle y para que se verifique el nombramiento que segun el informa el Bayle esta suspenso, y se castigue á los facciosos, para lo qual convendria nombrase los comisionados que á costas por ahora del referido teniente de Bayle pasase á concurrir otras elecciones...”; document signat el 4 de setembre.

Constata així el fiscal l’existència d’un enfrontament polític que arriba a l’extrem de dificultar les mateixes eleccions. A més d’aquest, i del conflicte territorial esmentat, hi hem de sumar el d’intent de corrupció del sistema electoral. Josep Ripoll, veí de Banyalbufar, va denunciar que ell era elector, li van recollir el seu bitllet i el van donar a una altra persona per a que votés en el seu lloc. Ripoll denuncia que això li va passar a més gent, per la qual cosa l’elecció s’hauria de considerar nul·la. Quan l’Audiència demana explicacions al responsable de Banyalbufar, sobre la denúncia, el tinent de batle diu que els electors no es presentaren i que “*considerando que los otros quatro compromisarios eran pobres y necesitavan de su jornal para su manutencion, resolvimos en lugar de estos elegir otros, y en efecto los elegimos, bajo este supuesto aunque se les havian pasado yá los cedulones de aviso, se les recogimos, y se entregaron á los que haviamos elegido*”. Així, en un auto del 16 de març es declarà nul·la l’elecció i la obliguen a repetir-la. El mes de setembre l’Audiència comissiona a Ignasi Riera per a que controli directament les eleccions, deixant ben clar que el cost i manutenció d’aquesta persona corre a càrrec de les arques municipals. Riera convoca les eleccions per dia 22, dia festiu, diumenge, per no interrompre el treball dels electors; però, no hi ha quòrum, de forma que les arriba a realitzar l’endemà dia 23. Apliquen el mateix mètode de sempre: el diputat, per a Banyalbufar, surt Joan Albertí; i el síndic personer, per a Esporles, surt Bartomeu Sabater. L’expedient acaba el 1816 amb un informe del fiscal, (ARM, sig. AA-13, Reial Acord, 828, n. 4).

Un altre municipi on hi hagué conflictes fou a Porreres. Porreres és un dels llocs on l’arxiu municipal patí un incendi demolidor el segle XIX, per la qual cosa els documents que es troben sobre els fets d’aquest indret compten amb un valor especial. A Porreres el dia 31 de desembre estaven reunits 23 dels 24 compromissaris electors, per decidir el diputat del comú i el síndic personer. El batle reial era Bartomeu Escarrer, persona que, com veurem al llarg d’aquest treball, feia temps formava part de la vida política del poble. A Porreres sorgeix un conflicte que trobarem també a prou d’altres indrets, sobre l’aplicació de la normativa. Sobretot pel que fa referència a l’article VIII de la Instrucció de 26 de juny, que deia: “*No podrà recaer esta Eleccion en ningun*

Regidor, ni Individuo del Ayuntamiento; ni en persona que esté en quarto grado de parentesco con los mismos; ni en el que sea deudor á el Comun, no pagando de contado lo que reste; ni en el que haya egercido los dos años anteriores Oficio de República hasta cumplir el hueco, para evitar parcialidad con el Ayuntamiento ni otras personas". Baltasar Barceló denuncia que Miquel Joan Planes té un deute amb la vila, per la qual cosa no pot ser proposat per a l'elecció. Així, aquest fet provoca una protesta formal, que signen, a part de la persona esmentada, Andreu Coll, Damià Mora, Jaume Gelabert, Miquel Mora, Rafel Bou i Mateu Pastor. El batle, president, respon davant la denuncia, que Miquel Joan Planes no compta amb cap plet amb la vila, sinó que fou multat per l'anterior Ajuntament constitucional i pledeja perquè troba la sanció injusta.

Albirem així, en el rerefons, un nou enfrontament polític entre dos bàndols. Immediatament, surt un altre compromissari, Joan Juan, el qual protesta que tots els electors que han estat constitucionals, del partit del notari Antoni Mora, no poden ser electors; denuncia a la qual s'hi afegeix també Rafel Ballester i així signen la protesta formal. Per això, quan els compromissaris *constitucionals* formalitzen la denuncia per l'elecció de Miquel Joan Planes, davant l'Audiència, a més hi afegeixen, "...*Y como seguidamente por otros dos Vocales, Rafel Ballester Sastre, que quedava electo de Diputado, y Juan Juan, se les protestase á todos los otorgantes el voto, con motivo de haber sido del Govierno en el tiempo de la Constitucion, llamandoseles constitucionales y del partido del Notario Antonio Mora: Pidieron todos los otorgantes unanimes satisfaccion de este insulto, á que no dio lugar el Señor Bayle por tanto á fin de mostrar al Real Acuerdo su buen modo de proceder en uno y otro punto, y pedir que se de disposicion, para que en lo sucesivo no se les insulte, por haver merecido todos con el Notario Mora la confianza del público, sin haver escedido indirectamente de sus facultades*...". No volen ser vistos com a persones contràries a la legalitat vigent.

El plet continua la seva tramitació el 1815 i el nou batle de Porreres, ara Domènec Danus, diu que no en sap res. Miquel Joan Planes, la persona a la qual es vol desposseir del càrrec de síndic, dóna el seu punt de vista. El 20 de maig de 1815, el fiscal torna els oficis sense cap exposició i sembla que el cas s'arxiva. Però, a les eleccions de 1816 es tornen a topar una altra vegada els dos bàndols, si fa no fa amb els mateixos personatges. El batle, com hem vist, ja no era Bartomeu Escarrer, i seran ara els servils que impugnaran l'elecció. La signen Joan Joan, Bartomeu Escarrer (ex batle), Pere Antoni Moll, Joan Feliu, Cristòfol Mora, Joan Antoni Marimon, Rafel Orell i Jordi Sitjar. Es denuncia l'actual consistori de liberal i de parcialitat del batle, a l'hora

d'aplicar la legislació, en aquest cas sobre el parentiu. No cal dir que l'informe del batle refuta les acusacions, (ARM, AA-13, Reial Acord, 828, n. 5).

És interessant l'informe del fiscal sobre aquest plet, perquè dona la perspectiva des de la qual actuava aquesta institució de l'Audiència. Sembla que el fiscal intenta mantenir una imparcialitat i no s'hi nota cap símptoma de persecució envers els liberals de Porreres, per part d'aquesta institució, (ARM, AA-13, Reial Acord, 831, n. 17).

Constatem així, de forma fefaent, l'existència de dos bàndols a Porreres, on cadascun anomena a l'altre partit, amb un enfrontament que venia de feia temps, on s'hi mesclen problemes de gestió de l'administració i de conducta política. Com podem comprovar, no només era a Palma on hi havia un intens debat sobre el funcionament de la vida pública. Com hem vist, a Porreres i Esporles, també.

Un altre municipi on també va desaparèixer l'arxiu municipal per mor del foc del segle XIX és Santanyí, que aleshores també comptava amb el nucli de Ses Salines. Prou vegades, s'ha comentat en la historiografia mallorquina, que la gent del poble no vivia la política, de forma que fins i tot alguns historiadors asseguren que el liberalisme era cosa de capes benestants de la població. Damià Mercadal Burguera era el síndic personer de Santanyí el 1814, de professió conreador. Denuncia com s'han fet les eleccions al seu municipi per part del batle Guillem Vila, assistit per Antoni Adrover, per mor de l'absència del Secretari, al qual el batle havia enviat a fora del poble el dia de les eleccions. Aquest testimoni, contracta un procurador per posar la denúncia, que, entre d'altres coses, diu:

"*... observando el pueblo este irregular modo de proceder acudieron á mi Principal varios indicios del mismo, clamando para que en uso de las facultades concedidas al Sindico, que todavia residian en mi representado, procurase el oportuno remedio para contener el abuso que observaban, en cuya consequencia el dia 3 acudio mi parte recusando los electores elegidos y diciendo de nulidad ambas elecciones, lo que fue despreciado y ahun se le denegaron las certificaciones que solicitava de quanto se havia actuado sobre las referida selecciones. El antiguo Bayle D. Guillermo Vila anela con sus fines particulares concurrir siempre en el govierno politico, por cuyo motivo intentó que el Diputado y Personero recayesen en Persona de su satisfaccion á pesar de las nulidades que se han dicho y de haver precedido contra las ordenes que rigen y han regido siempre, y el nuevo bayle que carece de bienes para la responsabilidad de su encargo, no quiere desgraciarse con el antiguo para manejar con éste, y los elegidos á su arbitrio los caudales del publico en perjuicio de los pobres, lo*

que no puede tolerar mi Principal en cumplimiento del encargo que tenia, y por esto dijo sus protestas y recursos, que no fueron admitidos, denegandosele igualmente las certificaciones que solicitava para hacerlo presente todo á V. E. á fin de que pusiese remedio á ello, y al objeto de lograr este, y que vea V.E. las nulidades con que se ha procedido en los expresadas elecciones, con salvedad de todos sus derechos".

Davant una denúncia tan vaga, i l'informe contrari del batle, el fiscal proposa el seu rebuig. Aleshores Damià Mercadal presenta un al·legat molt més explícit, detallant més el funcionament de l'enginyeria electoral de l'època:

"*... como los pueblos de las villas en los dias de trabajo estan, se puede decir, despoblados porque todo se halla en el campo á sus tareas, el hacer pregon en dia de trabajo, es hacerlo á un numero cortisimo del vecindario, y de consiguiente es privar á la mayor parte de la voz activa que le concede la Ley, y mas si el pregon recae para el mismo dia, pues que todos los que estan fuera del pueblo, han de ignorar precisamente su contenido. Este hecho, que no ha podido menos de reconocer el Ayuntamiento, basta por si solo para demostrar la nulidad de todo lo obrado, la solucion que se habia urdido, y el manejo que huvo en el particular, porque siendo la mente del Soberano que el pueblo esté legitimamente convocado, y que todo tenga voz activa en aquelllos nombramientos ¿como me compondrà el bayle, y su Ayuntamiento la legitima convocacion de aquel pueblo citandose en un dia de trabajo para los votos al mismo dia; y esto en ocasion que el Pueblo estava precisamente fuera de la villa, y mucho mas si se atiende que el Oficial Sache dice que hizo el pregon a las siete de la mañana, faltando con esto á la verdad, pues está mi Principal pronto á provar que eran las diez dadas quando lo hizo. Y para que V.E. pueda venir en mayor conocimiento de la trama la mañana del dia dos se pasó a recibirse votos sin hacer pregon y quando los huvieron recibido los de contemplacion del Bayle, y Ayuntamiento, se hizo despues el pregon á las diez, en que no compareció casi ninguno, lo que tambien se hará constar si se ofrece, de que podrá venirse en conocimiento de quales serian los votos que se presentaron antes de avisarse al Pueblo, ni saberse el dia señalado....*", (ARM, AA-13, Reial Acord, 828, n. 6).

No s'ha trobat el recurs posat per Jaume Bonet i Joan Caldés sobre les mateixes eleccions, però demostra també l'existència de dos bàndols a les eleccions de Santanyí. També a Santanyí es tornen a topar el 1816 els dos bàndols. Ara hi pren part el secretari, que a les passades eleccions l'anterior batle, de forma astuta, havia allunyat del poble. I, com abans a Porreres, en el rerefons també s'hi troben les anteriors gestions i la vida

política municipal, de la qual difícilment tothom es troba alineat en un mateix bàndol, (ARM, AA-13, Reial Acord, 832, n. 60).

El fiscal declarà nul·les les eleccions i féu pagar les costes al batle. Continuen els problemes a Santanyí a les eleccions de 1817. El fiscal després de llegir l'informe del batle, hi detecta ja en aquest cas una confrontació política, per això, ho transmet en el seu informe i recomana el seu arxiu, (ARM, AA-13, Reial Acord, 834, n 31).

És precís remarcar una frase del fiscal a l'anterior expedient sobre el "*espiritu de parcialidad tan frecuente en los pueblos*". És a dir, que no era un cas aïllat, sinó prou comú. És clar que no tots els pobles eren iguals i hi havia varietat de motius. A Alcúdia, a les eleccions de 1815, José Moreno va una mica més lluny que els servils de Porreres, protesta de l'elecció de Sebastià Rotger, de diputat, i de Jaume Sampol, com a síndic personer. "*...José Moreno, uno de los comisarios electores expuso no poder los nombrados regentar los expresados encargos, à causa de haver sido el primero Regidor, y el segundo Bayle llamados constitucionales al tiempo de la abolicion de aquellos Ayuntamientos*". Els altres comissaris sembla ser que va intervenir en aquell moment ran de la protesta i a l'acta consta que: "*cuyo obstaculo desvanecieron los demas electores, expresando que en distintos Ayuntamientos de esta Isla existen en el dia individuos que exercitaron dichos encargos en aquella época*". Comptam així amb un altre testimoni sobre l'existència a prou ajuntaments de persones que havent participat amb les institucions liberals, i desenvolupat la seva política, ara també volien continuar participant amb la política local. Antoni Català, el batle reial d'Alcudia, va voler ser prudent i va enviar a l'Audiència un escrit per saber a què s'havia d'atendre: "*Para proceder con el mayor acierto he suspendido el dar procesorio á los nombrados y elevarlo al conocimiento de V.E. à fin de que se sirva acordar lo que sea de su mayor agrado. Alcudia a 31 de Diciembre de 1815*". A aquest document contestà l'Audiència dient que possés en possessió immediatament els electes.

A Manacor també es troba una denúncia del síndic personer, Llorenç Galmés, sobre una possible corrupció electoral i la possible nul·litat. Però, el fiscal tampoc no li dóna la raó. I a Santa Maria, Antoni Canyelles també denuncia les eleccions, aconseguint al caps d'uns mesos que Gabriel Santandreu, diputat del comú, dimiteixi per parentiu amb regidors i es torni a fer una elecció el 28 de maig del mateix any, sortint elegit Pere Pizà, que era regidor constitucional el 1814, cosa que també dóna peu a d'altres protestes, (ARM, AA-13, Reial Acord, 828, n. 96,108).

A partir de les segones eleccions, de 1816, es troben menys plets sobre conflictes electorals. Al municipi de Marratxí, el 1816, el síndic personer Joan Antoni Perelló, denuncia al batle per haver fet les eleccions sense el secretari de la corporació i en el seu lloc havia anat a llogar a Dionisi Simonet, d'Alaró. L'audiència l'obliga a fer les eleccions d'acord amb la normativa, (ARM, AA-13, Reial Acord, 833, n. 89). Però, al mateix temps, també es posa una altra protesta, ara un veí, Sebastià Barrera, veí que viu a Sa Cabaneta, on ens detalla més com fou la convocatòria i tot allò que va veure com a testimoni:

"*Sebastian Barrera vecino de la Parroquia de Marrachi barrio de la Cabaneta... dice: que el 31 de diciembre ultimo fue convocado el pueblo para la eleccion de comisarios electores para la nominacion de Diputado y Personero del comun. Reunido el vecindario en la casa del Bayle que sirve de consitorial, despues de varias disputas que tuvo con los Regidores y Sindico sobre el particular, por la parcialidad que demostró y cabesa de partido para sacar la eleccion de los sugetos sus favoritos, se empesó la votacion como se practicava en los años anteriores, y haviendo visto que los electores no salian de su faccion mas que un ó dos, no quisó que valiese aquella votacion, y si que mandó hacerse nuevamente, á precepto de que cada individuo, ó cabeza de familia devia votar veinte y quatro que es el numero de electores señalado por la Ley. El pueblo sin embargo de separarse de la practica hasta entonces observada no hizo formal oposicion, lo que visto por el Bayle mandó á los de su partido enviar dentro de la cosina de su propia casa, y á los otros que no lo eran ó el que dudava, los mandó salir; empesose la votacion y solo permitió á estos dar diez votos, y á los otros de su partido les hizo nombrar 13, y tomando otro de su faccion de la 1ª votacion que havia quedado inutilizado tuvo 14 comisarios electores de su pandilla. Este modo de obrar lo executó porque votando todos los vecinos cada uno 24 vocales como el mismo havia dicho, quedava burlado en su parcialidad puesto que la menor parte es la que sujeta sus ideas perjudiciales al público, y que intenta sostener con la proteccion del sindico y diputado. ...*", (ARM, AA-13, Reial Acord, 833, n. 105).

Tot seguit d'aquest document, n'hi ha un altre que fa referència dels insults i les amenaces del batle a les persones que posaren el recurs, ajudat el batle pel seu fill i el seu tinent, (ARM, AA-13, Reial Acord, 833, n. 106). També es troben protestes d'altres pobles com Sineu, Llucmajor, Bunyola o Selva.

La Ciutat, tampoc no quedà exempta d'aquestes denúncies. Les persones que posen la denúncia no són gent il·lustrada o tot persones de professió liberal, prou d'ells

són gent del poble pla, alguns dels quals, com era comú a l'època, no saben signar. Defensen la candidatura a síndic personer de la Ciutat a 1815 d'un esparter, Damià Montserrat. La protesta diu el següent:

"*Los infrascritos electores para el nombramiento de diputados y personero del presente año, declaramos que haviendo sido convocados la tarde del dia 19 del que rige para el nuevo nombramiento de Diputados y Personero, en ocasion de dar los votos los que queriamos darlo á favor de Damian Montserrat espertero, nos dijo el asesor del Corregimiento D. Nadal Espinosa que nombrasemos otro sugeto porque Montserrat havia sido procesado y desterrado a la isla de Ibiza, por cuyo motivo no se continuo voto alguno á su favor; y para que conste firmamos la presente en palma a 20 de marzo de 1815. Jordi Palou. Joan Antoni Mir firma por mi y por Esteva Oliver que no sabe, Guillem Estelrich, Joan Ferra, Miquel Gelabert, Josef Capdebou por mi y por Gabriel Muntaner, Joan Pons, Pere Josep Abrines, Antoni Vidal, Jaume Llampayes*".

Damià Montserrat també intervingué en la denúncia, per trobar-s'hi implicat, i féu arribar la seva versió d'allò que l'afectava. Com podrem observar a l'escrit, es comenta que les eleccions de 1815 de síndic personer i diputats a Palma, havien estat anul·lades. Això quadra amb les actes del plens de l'Ajuntament, ja que, per exemple, el nom del síndic personer no surt fins ben entrat l'any, només constant el nom d'alguns dels diputats, no tots, des de l'inici, 1 de gener de 1815.

"*Excmo Sr. Juan Antonio Perello y Pou en nombre de Damian Montserrat, espartero, como mejor puedo ante V.Y. comparesco y digo: Que haviendose servido V.E. á recurso de mi parte con Real Auto de 6 del que rige notificado el 8, declarar nulas las elecciones de Diputados y Personero de esta ciudad, mandando que se formasen de nuevo con lo demas que comprehende, se juntaron los electores la tarde del dia 19, y haviendo la mayor parte intentado dar los votos a mi Prl., los retrajo el asesor interino del corregimiento no admitiendoles los votos, y previniendoles que nombrasen otro sugeto, porque mi Prl. havia sido procesado, y desterrado á la Isla de Ibiza como consta de la declaracion firmada por algunos de los electores que se han podido recoger. Este hecho que solo se dirige en odio del recurso hecho por mi Prl., y del Real Auto de V.Y. ya citado, pone en claro el metodo prohibido de que se ha valido aquel Asesor para hacer reacer el nombramiento de los mismos que quedaron nombrados de antemano en la declaracion declarada nula, valiendose de supuestos insiertos para colocar un hecho...*", (ARM, AA-13, Reial Acord, 828, n. 8).

De Palma també trobam una altra denúncia del 1816 sobre un diputat, Francesc Pou, que havia estat elegit i estava multat per l'Ajuntament amb un deute pendent. Joan Ferrà, que havia protestat l'elecció, fou la persona que entrà com a diputat en el consistori en el seu lloc, (ARM, AA-13, Reial Acord, 833, n. 104).

Hem pogut comprovar que durant el sexenni, i als seus principis, la repressió contra el liberalisme i les persones que havien col·laborat amb el sistema cosntitucional, aquestes no foren perseguides i reprimides indiscriminadament. Segurament es practicà una repressió més selectiva. Amb tot i això, els que havien estat liberals, i els ho retreien, tenien cura de fugir d'aquesta denominació, ja que era proscrita i acceptar-la significaca posicionar-se contra el règim establert.

De la gent que trobam tant als pobles, com a Palma, que en certa manera denuncia les arbitrarietats i s'havia posicionat amb els anteriors liberals, com era d'esperar, hi trobam prou gent que no provenia ni del món de la noblesa, ni de professions liberals, ni del sector comercial, ni d'altres benestants. Prou d'ells era gent ben senzilla, de poble. Com sabem, ja en els consistoris de 1808 hi havia persones favorables al reformisme i als il·lustrats, que acabaren en el liberalisme. Hem trobat testimonis de que en els consistoris de 1814, i següents, aquesta mateixa gent també participava de la vida política del pobles. De forma que el liberalisme no era una cosa només de gent de Ciutat, ni d'intel·lectuals, sinó que, si més no, hi participaven altres capes de la població. Sobre l'existència de dos bàndols a prou municipis ho constaten les paraules del fiscal que hem remarcat –a part dels casos explicats-, cosa que palesa que als pobles hi havia una certa vida política al mateix temps que la de la capital. Un dels elements que potser seria digne d'estudi seria la figura de Síndic Personer i Diputat del Comú en la vida política dels pobles. El seu paper de defensa dels interessos de la comunitat i la seva lluita contra l'arbitrarietat i la corrupció. Ens hem trobat que unes quantes denuncies són posades per aquestes figures institucionals, i que expressament diuen que actuen en funció de la seva consciència i pel càrrec que ostenten. Això els obliga a estar a lluitar contra la parcialitat. I en aquest sentit, també actua el paper de la Fiscalia, de no informar sobre els casos en funció de les idees polítiques que un bàndol adjudica a l'altre, sinó més bé en funció de la documentació escrita i suposadament veraç que rep, intentant jugar el paper de la imparcialitat.

2.2.6 El paper de la premsa durant el període

Com hem comprovat, els papers periòdics de cada vegada estaven més arrelats com a mitjans de comunicació social. Les autoritats els usaven cada cop més sovint per difondre la informació que els interessava donar a conèixer a la població. Amb tot i això, la premsa també era criticada i, alhora, era crítica. No sempre les notícies que treien eren verídiques. Aquesta manca de rigor ja fou denunciada des de molt temps abans per Feijóo, l'any 1742, a l'article *Fábulas gacetales,* que forma part del tom 8è del *Teatro crítico universal*. Al cap de dos anys, amb una certa ironia, abunda sobre el mateix aspecte en la *Carta XXXV* del tom 1er de les *Cartas eruditas y curiosas, Satisfacción a un Gacetero,* on respon a una carta dirigida a ell, protestant per la seva incredulitat, (Feijóo, B.; 1742).

De forma que continuam trobant articles que critiquen la lleugeresa dels papers públics. L'*Observador Austríac,* de 26 de març de 1818, publicava una informació que reproduí el *Diario Balear*. Aquest escrit feia referència al poder de la premsa pel que fa a la difusió de notícies i que, si aquestes eren falses, podien produir greus, mals i desavinences. De forma contundent diu. "*Todo lo que se dice en los periódicos hace ya unos cuantos meses sobre el objeto de la prôxima reunion de los Soberanos, y de los asuntos que deben tratar, es una mera invencion desnuda de todo fundamento: ni esta reunion puede llamarse congreso, nombre que en el dia tiene una significacion mas determinada y mas extensa. La reunion que se verificarà tiene por objeto una gran deliberacion, en la cual debe tomar parte las cortes que formaron el tratado de 20 de Noviembre de 1815; y lo que dicen los periodistas que se ha de tratar en ella es tan absurdo y tan ridiculo, que no merece se gaste el tiempo en refutarlo...*", (DB, 1818:1 de 7 de maig).

O aquesta altra queixa, des del mateix país, Àustria, sobre les notícies que difonien els diaris de París: "*Admira la osadia de algunos forjadores de noticias, que parece han establecido su principal oficina en Paris, haciendo al Austria el blanco de sus ficciones....*", (DB, 1819:2 de 7 de juliol). Aquestes bregues de diaris estrangers van tenir ressò a Espanya i donaven peu a reflexions com aquesta:

"*Breve discurso sobre las noticias que se publican en los periódicos, sacado del Mercurio de España en el mes de Mayo anterior. Cuando los papeles públicos de Europa no contienen mas que noticias volanderas y de ningun interes: cuando buscan este en frivolidades, y á veces en contar sucesos atroces ó de mal egemplo, que lejos de ser útiles pueden ser perjudiciales: cuando si se tratan algunos negocios políticos estan*

mas ó menos cubiertos con un velo, segun los paises y las circunstancias...", (DB, 1819:1 de 19 de juliol).

O també: "*Abuso de los periódicos. Ningun médio de los inventados hasta ahora para influir en la opinion pública, parece mas eficaz y al mismo tiempo mas insensible que la publicacion de papeles periódicos. Se leen con interes porque son cortos, y este interes excitado diariamente y diariamente satisfecho, produce poco a poco la conviccion íntima de las verdades que el periodista haya sabido insinuar./ De un recurso tan poderoso se hacen constantemente los mas extraños abusos...*", (DB, 1819:1 de 11 de novembre).

Emperò, més que destacar el debat sobre la veracitat de les notícies, allò que interessa és veure que els papers periòdics de cada vegada tenen més força i més capacitat d'influència en l'opinió pública. No tan sols perquè un país usi la premsa com a element divulgador d'informació que defensi els seus interessos, malgrat la informació no sigui prou legítima. Sinó que en aquesta època ja veuen els papers periòdics com el "*mètode més eficaç per influir en l'opinió pública*". D'aquí el doble interès del poder polític: de divulgar la informació que li interessa i controlar tota l'altra. I també d'aquí el nostre interès en l'anàlisi de la premsa.

Apart d'aquesta vessant de control d'aquest nou mitjà de comunicació social, també hi trobam notícies relacionades amb la indústria de la impremta, divulgant els seus avenços. Per una banda la implantació i proliferació de papers periòdics a d'altres indrets, com ara, "*En una carta que se ha recibido ultimamente de Filadelfia se dice lo siguiente: 'Las imprentas se van extendiendo prodigiosamente en los Estados Unidos, y no hay lugar por pequeño que sea donde no se halle una biblioteca pública*'.", (DB, 1816:2 de 24 d'octubre). D'altra banda, amb novetats tecnològiques, d'innovació en aquesta indústria, (DB, 1819:4 de 29 d'abril).

2.2.7 L'Església de Mallorca

Un dels majors suports de l'absolutisme i de Ferran VII fou la part reaccionària de l'església. De forma que fomentar el tipus de religió i les jerarquies que els havien donat suport, també es troba a la premsa, malgrat que a Mallorca no es trobi el mateix suport que a d'altres indrets. El dia 3 de juliol de 1814 es publica la proclama de S.S. el Papa, Pius VII, a "*sus amados vasallos*", on el papa els explica que Déu, irritat justament pels seus pecats, els havia castigat amb tot allò que havia passat els últims

anys; però, també, misericordiós, aixecà el braç i féu pedaços l'enemic (Napoléo), (DM, 1814:761 de 3 de juliol).

A partir de la noticia del retorn del Papa a Roma, apareixen més informacions ran del Pontífex o del seu entorn, i són presentats com a elements que donen suport incondicional a Ferran VII. El dia 15 del mateix mes es publica amb detall el retorn del Papa i la seva entrada a la ciutat eterna en dos números, (DM, 1814:811 de 15 i 16 de juliol). El dia 20, mitjançant un article d'ofici, es publica un decret del rei, que és una carta al Nunci de S.S., on li permet el retorn a la Cort. En el mateix diari s'hi troba la contesta del Nunci agraint al rei, "*...las mas sinceras y humildes gracias al defensor de la inocencia, al protector de la religion, al justo, al benemérito y magnánimo FERNANDO VII, á quien felicito por su vuelta al trono, adornado de las mas heroycas virtudes...*", (DM, 1814:831 de 20 de juliol). Òbviament, es tractava també de publicitar, i fer palès davant el poble, el suport mutu d'ambdues institucions, la Corona i les altes jerarquies eclesiàstiques.

Pel que fa a l'església mallorquina, aquesta estava representada pel bisbe Bernat Nadal i Crespí, conegut liberal i ex diputat a les Corts de Cadis. De la part dels eclesiàstics reaccionaris, n'hi hagué dos de coneguts que foren recompensats per la seva lluita durant la guerra. El primer fou Antoni Llaneras i Amengual, rector de la parròquia de Sant Nicolau, també ex diputat a les Corts constitucionals. "*En consideracion al mérito y servicios importantes á la Religion y al Rey que hizo D. Antonio Llaneras cura párroco de San Nicolas de la Ciudad de Palma en Mallorca, como Diputado por la misma Isla á las Córtes generales y extraordinarias, se ha servido S.M. nombrarle para la canongía vacante en la Iglesia Catedral de dicha ciudad por fallecimiento de D. Martin Tous que la obtenia*", (DB, 1814, 3 de 17 de desembre). El segon fou el frare i professor de la Universitat Literària, Raimon Strauch i Vidal, que ja havia ascendit a provincial de la seva ordre el 1814 i, ara, aconseguia el bisbat de Vic. Quan arribà la noticia a Mallorca, el mateix ajuntament de Palma en sessió plenària el va felicitar i va fer dir un Te Deum a la Seu, (AMP, AH 2135/2, acta de 6 de juliol de 1816).

Un altre aspecte que també cal remarcar, com a element de pressió a favor de l'església favorable a l'antic Règim, fou la petició del retorn dels jesuïtes. El 19 de setembre de 1814 l'ajuntament de Palma acordà demanar al rei el restabliment, si més no, d'una casa a l'illa dels pares jesuïtes, demanant també al bisbat que el retorn es faci al col·legi Montesion de Palma, (DB, 1814:2 de 25 de novembre). Aquesta fou una petició que es féu també a d'altres indrets, com ara Barcelona, de la que també

n'arribaven notícia a les Illes, (DB, 1814:3 de 8 de desembre), o a Pamplona, (DB, 1815:1 de 22 de març). Al cap d'un temps el Cabildo de la Seu de Palma també féu una representació al rei, suplicant també el seu restabliment, (DB, 1814:3, de 5 de desembre).

El bisbe Nadal no era una persona que es prodigués gaire en la premsa en les etapes anteriors. Com hem vist el 28 de maig de 1814, surt per reposar el bon nom d'Antonio Alfaro, és de suposar que empès per les circumstàncies. Hem vist que al cap de pocs dies de l'arribada del nou Capità general, aquest publicava un ban, que ja hem analitzat. Tot seguit, després d'aquesta publicació, el bisbe Nadal va publicar un edicte, (veure Annex 2.1).

Si comparem els continguts, en primer lloc, hem de remarcar la proximitat de les dates. En el text que publica el bisbe s'hi troba una relació directa amb alguns arguments del Capità general. Són els que fan referència al control i la repressió de les opinions de la població; i de les peticions que fa aquest a la població de delació–a les que ara també s'hi apunta l'església. Entenem que el bisbe, davant la petició del Capità general, a què col·laborés amb la repressió, com a institució capdavantera, ¿què li degué proposar? Probablement que fes públic el seu suport al nou règim; potser que ho explicités publicant un edicte, a la qual cosa, si no volia acabar malament, no s'hi podria negar. En l'edicte del bisbe, allò per a que primer expressa preocupació és el control de les opinions, en la línia argumental de Coupigny. Les opinions a les quals el bisbe fa referència estan circumscrites a les que són en contra de la Religió, del monarca i de la sobirania. I el següent aspecte és l'econòmic. La mala situació de la tresoreria pública. Els problemes de la gent a pagar els impostos –els retards en els pagaments- i la necessitat de donatius. Però, allò que també hem de destacar és la inexistència de cap atac, ni denigració, del règim constitucional. Ni tampoc cap referència contra la mala filosofia, o els liberals. Cap paraula contra la divisió de la societat, arguments força utilitzats, com hem vist ara fa poc, pels servils de l'època. En aquest sentit, aquests darrers fets, marquen una diferència amb els documents escrits per persones favorables a l'absolutisme.

La segona carta pastoral fou redactada i publicada per mor d'una reial ordre, tal i com s'explica en el text, publicada en tres números. Continua sense esmentar els liberals, la Constitució, els partits o la divisió d'opinions com els mals del país. És a dir, no fa cap renuncia expressa del liberalisme. En canvi, si tracta de la corrupció de costums -segons ell-, deguda al desordre de la guerra, a la llicència d'armes i a d'altres

causes. Així es com desenvolupa l'edicte, s'analitza que la causa de l'actual corrupció de les costums es deu a la manca de pràctica de les virtuts. Concretament, parla d'una conspiració contra la humilitat i altres virtuts. I que la corrupció condueix a la ruïna dels estats. D'aquí la importància i necessitat de la religió com a sosté de l'estat. Tot el secret de la felicitat de la nació -segons el bisbe Nadal- es troba en la modèstia i la humilitat cristiana. I l'única referència concreta que fa sobre la corrupció d'aquestes virtuts són les dones. Aquestes amb la seva forma de vestir, nuesa, profanitat, vanitat, follia i llibertat, emplenen de corrupció tota Espanya. Llegida dos-cents anys després, sembla que carrega contra les dones perquè, d'alguna manera, ha de consentir que hi ha corrupció de costums –ho diu el rei i per això està obligat a fer l'edicte- i cerca una forma –les dones- de buscar uns culpables de la situació, sense tocar els punts als quals els absolutistes volien incidir, els polítics. En aquest sentit, podem dir que el bisbe Nadal es va mantenir en els seus principis, i sabem que, amb ell, també, els seus seguidors eclesiàstics.

Aquestes no són les úniques cartes pastorals d'aquest període. I, també, a part de les del bisbe mallorquí, a vegades es difonien les d'altres indrets, com ara, del bisbe de Barcelona, Pau Sitjar, vell conegut de Mallorca. A aquesta de Pau Sitjar sí que hi trobem el típic llenguatge, i arguments, servils de l'època, com es pot veure en frases com aquesta: "*las funestar mâximas que los sectarios de la impiedad se apresuraron a esparcir en poco tiempo...*", (DB, 1814:1 de 10 de desembre).

La intenció del monarca, de modificar la relaxació de costums, no només es traduïa en edictes i escrits, sinó que volia resultats. Potser per això, el poder civil instava directament a l'eclesiàstic a que "*tratarán estos mismos Párrocos y sus Tenientes de persuadir á los padres de familia la obligacion de enviar á sus hijos á la instruccion doctrinal que deberán tener tres veces á la semana; y en los parages que hubiere Comunidades religiosas de qualquiera Orden que sean, espero de su zelo contribuyan á llenar mas abundamtemente mis deseos...*". Es tracta del decret de 11 d'octubre de 1814, signat pel duc de l'Infantado, (DB, 1814:1 de 11 de novembre). D'acord amb aquest decret i l'edicte del bisbe es posà en marxa la maquinària de la catequesi a partir del gener de 1815, de la qual en trobem rastre també a la premsa.

Durant el sexenni absolutista, la relaxació de costums fou un aspecte que preocupà a les autoritats. El 1817, preocupava també la deixadesa dels mateixos eclesiàstics, mirall que observaven amb detall els fidels. En aquest sentit se'ls recordava la indecorositat d'oblidar el seu estat, i s'insistia a practicar la virtut i fugir del vici.

Se'ls manà a assistir a conferències morals, les quals s'ordena es posin en marxa, si no ho estan, a les esglésies parroquials, a més de no descuidar a tenir cura de les ànimes dels feligresos, i a inculcar-los el temor a déu, la caritat envers el pròxim i el respecte i devoció amb què s'ha d'assistir al temple. I també se'ls encarrega, especialment, que les dones vesteixin amb decència i circumspecció, que mai no usin vestits indecents o provocatius, (DB, 1817:1 de 25 de febrer).

Tal i com es deixa veure a l'anterior edicte, una preocupació era també l'aspecte de les esglésies, "*ordenamos á todos los Rectores y Vicarios pongan el mayor cuidado en tener sus Iglesias bien aseadas y provistas de ornamentos decentes... que no se dé jamas la Sagrada Comunion á ninguna muger que tuviere la desvergüenza de presentarse á recibirla con los pechos descubiertos... se eviten los corrillos y conversaciones, rezen en voz baxa y procuren estar separados los hombres de las mugeres á fin de evitar por este medio la distraccion y qualquier otro inconveniente que podria resultar de la mezcla y confusion de personas de uno y otro sexo; y rogamos a los Magnificos Bayles de la villas que tomen las mas eficaces providencias para que las tabernas y casas de juego estén cerrados todo el tiempo que se celebren Oficios Divinos...*", (DB, 1818:3 de 9 de febrer).

Aquestes mesures també anaven acompanyades del suport de l'autoritat local. Com acabem de veure l'autoritat religiosa prega a aquesta que també actuï. Per això, podem trobar bans municipals, com ara un de 28 de juliol de 1815, del responsable municipal, en aquest cas de Palma, on es preveuen sancions de vint sous a les dones que a les esglésies es trobin al lloc dels homes. I la denúncia basta que es faci sota jurament "*dando á todos y a cualquiera persona facultad de denunciarlas, y con solo su juramento se le exigirà irremisiblemente la pena expresada, de la que se aplicarà un tercio al denunciante y los dos restantes como corresponde, y reincidiendo se duplicarà la pena, y no pudiendo pagar tendrá que sufrir la cárcel por tres dias...*", (LLabrés, J.; 1958:482).

El bisbe Nadal va morir a la una i mitja de la matinada del dia 12 de desembre de 1818. El dia 13 al *Diario Balear* en va sortir una ressenya. A partir d'aquest dia surten al diari els actes socials i religiosos sobre les seves exèquies, així com escrits o poemes sobre la seva personalitat. El pas de Bernat Nadal i Crespí pel bisbat de Mallorca no havia deixat indiferent a la ciutadania. Per uns era admirat i per d'altres era odiat, la qual cosa féu que a la seva mort sortissin escrits anònims, posant en dubte els seus coneixements i la seva figura, (Ferrer, M.; 1993:373).

Bernat Nadal era un home de procedència humil, com l'exministre d'Hisenda de Carles IV, Gaietà Soler, persones que van néixer en un món on la procedència familiar marcava el futur de les persones; i on quan algú sobresortia i aconseguia alguns càrrecs que semblaven destinats als de l'alt llinatge, eren odiats per aquest simple fet. A més, fou una persona sensible a les altres, a les quals ajudava quan podia. La darrera prova d'això és l'anunci que va sortir al *Diario Balear* al cap de més d'un mes de la seva mort, que es demanava: "*El que tenga libros pertenecientes à la libreria del difunto Prelado de esta Diócesis se servirà presentarlos al Señor Subcolector*", (DB, 1819:4 de 19 de gener).

El dia 2 de gener de 1819 el *Diario Balear* dedica tot aquest número a publicar en llatí l'epitafi, dedicat al bisbe Nadal, acompanyat, com veurem de setze notes explicatives al diari i el dia 9 torna a dedicar tot el diari al mateix, però traduït del llatí, (DB, 1819:1 de 9 de gener). I el 16 de gener.

Així, el 1819 va ser un any de transició entre dos bisbes. La persona que s'encarregà de la transició fou Miquel Serra Dameto, anomenat vicari per a aquesta ocasió pel Cabildo de la Seu (DB, 1818:4 de 28 de desembre). D'aquest temps, allò que cal destacar més fou l'edicte que va publicar aquest vicari general el dia 1 de març, on ve a fer un recordatori d'allò que es demanava en els distints edictes publicats abans durant el sexenni, (DB, 1819:2 de 1 de març).

La noticia del nou nomenament del bisbe de Mallorca, Pedro González Vallejo, es donà el 16 d'agost de 1819, on s'informava que el rei havia tingut a bé el 19 de juliol fer bisbe de Mallorca al canonge i tresorer de la catedral de Segòvia, (DB, 1819:4 de 16 d'agost). El dia 22 es cantà a la Seu un Te Deum en acció de gràcies per la plausible noticia. Dia 26 de desembre es donà possessió al bisbat mitjançant el seu apoderat, Miquel Serra Dameto, amb un Te Deum i assistència de l'Ajuntament, amb un repic de campanes, i el dia 5 de febrer va fer l'entrada oficial a Palma.

2.3 LA HISENDA PÚBLICA

2.3.1 La mala situació de la Hisenda pública

Per entendre els motius de la mala situació de la hisenda pública espanyola durant l'època, s'hauria d'estudiar la seva evolució des dels finals del segle XVIII i la primera part del XIX, cosa que ha fet Josep Fontana. Cap el 1760 els ingressos nets per imposts a Espanya eren semblants amb els de França o Gran Bretanya. Però, a mesura que va

avançant la centúria al nostre país aquests es retreuen. La situació el 1808 de la hisenda espanyola era dolenta. I al 1814, quan acabà la guerra, desesperada. El 1815, la situació era tan diferent de les altres potències que en el tractat de Viena Espanya quedà relegada a un paper de potència secundaria. Durant l'època de la guerra, les Corts havien intentat endegar algunes reformes modernitzadores, però no havien pogut fer gran cosa més que plantejar-les, sense comptar amb el temps ni l'oportunitat de realment poder implantar els seus projectes. Ferran VII decidí liquidar el sistema constitucional i apostar pel retorn a la situació anterior. De forma que l'únic intent que trobem en aquest sexenni de voler arreglar la situació té lloc el 1817, amb la reforma de Garay.

Un dels primers decrets de Ferran VII fou el de 23 de juny, d'anul·lació de la contribució directa promoguda per les Corts de 1813. Al cap de poc temps es tornava al sistema de les rendes provincials, amb l'aprovació de la reial cèdula de 8 de juliol de 1814, on s'anul·lava explícitament l'article 7 del decret de Corts de 13 de setembre i es restablien els antics arbitris municipals, (SSEMAP, 1814:190 de 26 de novembre).

Sembla ser que aquesta mala situació, dels cabdals públics, era criticada per part dels liberals, cosa que molestà al Capità general, marquès de Coupigny, el qual –com hem vist- ho esmenta en el seu ban segon de 1814. És a dir, que la mala situació de la hisenda era una veritat publicada i difosa.

Però, aquesta mala situació no només es veia reflectida en els papers generats a les illes, sinó també en els d'àmbit estatal que es reproduïen aquí. Posarem com a exemple, un de tants oficis del ministeri d'Hisenda, dirigit als MM.RR. arquebisbes, bisbes i cabildos, (DM, 1814:795 de 11 de juliol).

La cosa era ben normal, després de sis anys de guerra, les infraestructures del país van quedar malmeses i les arques ben buides. De manera que la tasca d'engegar de nou l'economia i, alhora, fer front a les despeses de la Corona per mantenir l'anterior estatus, no era simple.

En el *Diario Balear*, únic diari d'aquesta època, allò que més surten són notícies relacionades amb la hisenda, els imposts i l'economia. El 3 de gener l'ajuntament de Palma feia fixar el següent cartell: *"A pesar de los continuos desvelos del M.I. Ayuntamiento de esta Ciudad, dirigidos al pronto de caudales para socorrer à la tesorería Real, cuya notoriedad escusa recordarlos, se halla con el disgusto de que todavia estan por recaudar mas de 180.000 pesos de la contribucion directa, esto es de la parte recaudada bajo los nombres de cargo y recargo; y siendo tan doloroso para el Ayuntamiento como notable este atraso, es necesario que no se pierda de vista su*

recaudacion mucho mas destinandose este caudal, al socorro de la tropa...", (DB, 1815:4 de 5 de gener).

En la informació que es dóna als lectors sobre l'estat de la Hisenda al principi del sexenni, s'hi veuen, amb preferència, les següents preocupacions:

1) la preocupació per l'escassesa de diners i el creixement dels morosos, (DB:4 de 19 de febrer de 1815).

2) La impossibilitat de fer front a les despeses de l'administració, com ara a les de l'exèrcit, i la queixa d'administracions, (DB:3 de 3 de maig del 1815).

3) Un intent de contenir les despeses de personal de l'administració, (DB:3 de 16 de gener de 1815).

I 4) el caos organitzatiu, com ara de funcionaris interins en nòmina que no treballaven, (DB, 1815:4 de 4 de març de 1815); o de personal que no acudia al lloc de feina, (DB, 1815:3 de 1 de març de 1815); de personal que es trobaven fora del seu destí sense permís, (DB:4 de 28 de febrer); de no poder crear noves places per la mancança de diners, (DB, 1815:4 de 27 de febrer); i la gran petició continuada d'ajuts de persones necessitades que es dirigien al rei, etc.

No es donava cap impressió d'eficiència i eficàcia.

2.3.2 La Hisenda pública a Mallorca durant el sexenni

En el cas concret de Mallorca, la situació no era millor, de forma que les queixes per la situació són constants. Comença el 1815 amb la necessitat de diners. El mes de febrer al setmanari de la SEMAP es posa el següent avís: "*AL PÚBLICO. Con motivo de haverse aumentado en estos dias las atenciones de la Tesorería Real en los términos que ha manifestado el Cavallero Intendente al M.I. Ayuntamiento de esta Ciudad, ha resuelto este cuerpo formar un repartimiento general empezando por los Regidores, Ilmo. Sr. Obispo, Cabildo Eclesiástico, Hacendados, etc. á cuenta del cupo correspondiente á los meses de Mayo, Junio y ocho dias de Julio, de contribucion directa de 1814...*", (SSEMAP, 1815:28 de 18 de febrer).

La mancança de diners era un problema central que s'havia de resoldre. Per això, el Capità general va crear un nou organisme, que van anomenar *Junta d'Autoritats Civils i Eclesiàstiques*. Aquesta junta, on hi participava la cúpula dels caps civils, (el Capità general, l'Intendent i d'altres càrrecs públics reials) a més de l'Ajuntament, el bisbe, el Cabildo de la Seu i algunes persones destacades, s'anava reunint o prenent decisions que llavors eren aplicades per les Institucions.

A causa de la gran càrrega impositiva, el desembre de 1815 els batles de Campos, Porreres, Pollença, Muro, Sa Pobla, Felanitx, demanen per escrit a l'Audiència poder fer una reunió dels pobles illa. Pretenien dur a terme una Junta general a la casa del Sindicat, per poder pressionar junts a les institucions de la Corona. La petició la fan per temes d'interès: sobre administració de tabac, el cupo de comerç, les quotes de les contribucions, per a que no siguin desiguals, etc. En primer lloc, els respon el fiscal, fent-los observar que no detallen prou el motiu ni l'ordre del dia de la convocatòria que pretenen; "*esta villa expone circunstanciadamente los motivos de su solicitud*", fou la fórmula usada. I després directament se'ls denega per no veure que sigui de cap interès. De forma que impedeixen que els pobles s'ajuntin per poder fer l'esmentada pressió, (ARM, AA-13, Reial Acord, 833, n. 109).

Un dels problemes més preocupants era l'exèrcit. No el seu pagament puntual, sinó encara coses més immediates, com que poguessin menjar i no passar fred. El 1815 Bartomeu Valentí Forteza, comerciant conegut pel seu altruisme, que ja el 1812 havia convidat a dinar a més de 3000 persones a la Rambla de Palma per celebrar l'aprovació de la constitució de Cadis, va tornar a donar suport gratuït al Capità general, fent un donatiu, (LLabrés, J.; 1958:484).

A l'any següent, 1816, la situació també era la mateixa. Tan greu que l'ajuntament de Palma, el dia 26 d'abril, acorda donar una subvenció al regiment de Nàpols per comprar vestits, ja que es veu, com es descriu, "*la desnudez de los soldados en su cuerpo*", (AMP, sig. AH2135/2 de 23 d'abril de 1816). O el mateix marquès de Coupigny publica una proclama al diari, demanant diners pel mateix motiu, (DB, 1816:6 de 27 d'abril).

No només era l'exèrcit el que patia. Les parts més dèbils de la societat encara es devien trobar pitjor. Entre d'elles la casa de la Misericòrdia i les institucions d'atenció social. "*AVISO TEATRAL. Los Regidores protectores del Santo Hospital General, que no pueden mirar sin dolor la triste situacion y estado de indigencia en que se halla constituido un establecimiento el mas piadoso y caritativo, deseosos de cooperar su alivio, han dispuesto para hoy domingo á beneficio de los pobres enfermos de aquella casa la funcion siguiente...*", (DB, 1816:3 de 14 de juliol). De fet, a les actes dels cabildos de l'ajuntament de Palma, s'hi troben multitud d'al·lusions, per part dels responsables polítics de les esmentades institucions socials, de denúncia de la mala situació per la qual passen aquestes seus.

Si hi havia problemes per pagar l'exèrcit, per millorar la greu situació de l'atenció social o per poder fer expedicions a Amèrica, tampoc no n'hi havia per fer inversions en carreteres, obres de millora agrícola, com ara fer síquies, millora de correus, etc. De forma que a la premsa de l'època hi trobem notícies de diferent tipus, sempre fent referència al mateix aspecte: la manca de cabdals de la hisenda pública. I d'altra banda, l'amenaça de les autoritats a empènyer els morosos a pagar, amenaçant-los, (DB, 1816:3 de 15 de novembre).

Altrament, els membres de l'exèrcit, quan anaven pels pobles, també, a vegades creaven problemes. Unes d'ordre públic, com un cas de 1815 al poble d'Alaró, on van enviar una patrulla, un sergent, un caporal i vuit soldats, que acompanyaven la ronda de tabac, per detectar contraban. El poble comptava amb l'obligació d'acomodar la partida a cases del poble i així ho feren. Però, aquests, per la nit, de tard, encara eren de bauxa a la taverna del poble, cantant i ballant. El batle del poble va haver de vetllar per fer-los retirar, però, un moment donat els torna a trobar al carrer de la Rectoria apuntant amb el seu fusell, tots ells borratxos, a un home del poble. Quan anà a despertar el sergent per demanar-li responsabilitats, es va produir la discussió, i d'aquí un expedient militar, (AGCM, sgt 230/3594 de 1815).

A Artà, en canvi, allò que va ocórrer fou el contrari, fou la gent que insultà els soldats. El descontent el van manifestar dones de la vila per la repartició de tabac de Brasil i el batle demanà ajut als soldats, (AGCM, sig. 267/4125 de 1818).

La mala situació de la hisenda i la necessitat imperiosa d'obtenir diners conduí a posar noves imposicions. Per exemple, el 23 de gener de 1816, front una petició de diners del Capità general, per ofici, el 19 de gener, demanant, si era necessari, una nova imposició, l'ajuntament de Palma el dia 23 decideix posar un nou imposts a les tendes, (AMP, sig AH2135/2 de 23 de gener de 1816). O el 4 d'abril de 1816, acabada d'inaugurar la nova etapa periodística del *Diario Balear*, publica una ordre de la Direcció General de Rendes, a instàncies de la Intendència, "*... para trasladar a Cartagena los buques de Guerra que se hallan en el apostadero de Mahon, se cobren dos maravedís en quartilllo de vino, dos maravedís en quartillo de Aguardiente y licores, y dos maravedís en libra de carne que se consuman en las Islas Baleares...*", (DB, 1816:3 de 4 d'abril).

No sempre la informació que trobam és directament impositiva, a vegades, es demana efectuar tasques preparatòries. "*... pida á los Intendentes, Consulados y demas corporaciones ó sugetos particulares todos los datos indispensables para conocer el*

estado de nuestria industria agrícola, fabril y comercial, sin cuyo conocimiento es imposible dar con acierto un paso en la interesante obra de los aranceles", (DB, 1816:3 de 25 de setembre). Les informacions sobre la pràctica de posar noves imposicions, o afegir-ne a les existents, per problemes puntuals concrets, és habitual.

Prou vegades, les quantitats que es preveien cobrar no es feien efectives no per la morositat, sinó per una altra circumstància que formava part de la vida quotidiana d'aquella època, el contraban. Aquesta informació ens ho aclareix d'una forma prou diàfana: "*La compañía arrendadora del Real derecho nuevo inpuesto sobre los licores de aguardiente y rosolis que se consumen en esta Isla, y que tanbien lo es del antiguo derecho de aguardiente, se me representó la notable decadencia que se experimenta en los ingresos de dichas rentas por el contínuo contrabando que se está haciendo de los referidos artículos sin que se sea capaz á contenerlo todo el celo del resguardo mas activo...*", (SSEMAP, 1817:2 de 4 de gener).

El contraban comptava amb els seus avantatges socials, però també amb els seus inconvenients. Ara, apart de ser un perill per a la hisenda pública, també ho era per a la salut, ja que era un camí per on es podien introduir entre la població malalties indesitjables, com ara la pesta. De fet, prou vegades, havia succeït això, la qual cosa, obligava les autoritats a efectuar rondes sanitàries o establir un cordó sanitari a l'illa, sobretot quan se sabia d'infeccions a d'altres indrets amb els quals es mercadejava. Això concloïa que comptaven amb un sobrecost, d'homes i avituallaments, que encara agreujava més la situació econòmica. "... *Se ha dignado el Rey aprovar algunos arbitrios propuestos por la Junta Suprema de Sanidad para evitar el contrabando y los riesgos de que por su medio se introduzca en nuestras costas la peste de África...*", (DB, 1817:3 de 18 d'octubre). Per exemple, el 1819 hi va tornar haver pesta a Barbaria i la tasca de vigilància es va perllongar fins el 1820. El dia 18 de gener de 1820 reunit el cabildo de l'ajuntament de Palma, constaten que no poden pagar els guardes secrets marítims del cordó sanitari ja que "*no queda atraso ni cantidad alguna para satisfacer el salario de los guardas secretos maritimos*", per la qual cosa el Reial Acord els demana facin una derrama, (AMP, sig.AH2137/2 de 18 de gener de 1820).

Una de les institucions que comptava amb una certa solvència econòmica era l'Església; i prou eclesiàstics. Com hem vist, el mateix ministeri d'Hisenda assegurava: "*Mas S.M. sabe quanto ha concurrido siempre el estado eclesiástico de España al socorro de las necesidades del reyno, no desconfia que en las críticas circunstancias del dia repetirà las pruebas de su adhesion constante al bien general del estado...*". De

forma que la petició d'auxili a l'Església fou una pràctica habitual. El bisbe i el Cabildo de la Seu, dues institucions que comptaven amb un pes econòmic figuren com a creditors de l'ajuntament de Palma, el qual es reuneix unes quantes vegades amb ells, per aconseguir diners, (AMP, sig. AH 2135/2 de 9 i de 18 de març). I podem trobar prou religiosos que aporten diners voluntàriament als estats de comptes, que prou vegades presenta mensualment la casa de la Misericòrdia o l'Hospital General.

Emperò, aquestes mateixes institucions eclesiàstiques, també han de vigilar pel bon funcionament de les seves rendes: "*Habiendo acreditado la experiencia, que el dexar el fruto de oliva que pertenece al Diezmo en los campos es dar ocasion, á que los malvados fomenten sus vicios por la mayor facilidad, con que roban este precioso fruto, y además las lluvias que sobrevienen inutilizan una gran parte, de donde resulta un perjuicio incalculable al Real patrimonio... y para evitar tantos males, deseando conservar la costumbre de diezmar y reconociendo la justicia, con que el Venerable Obispo y Cabildo de esta Santa Iglesia reclaman de este Tribunal el remedio al abuso...*", per la qual cosa, aquesta ordre intenta regular la situació, ara a favor de les institucions eclesiàstiques, (DB, 1816: 1 de 2 d'octubre).

El 1817, l'administrador del Reial Patrimoni tornava a insistir sobre els abusos a l'hora de recol·lectar els delmes, i ara hi afegia a la llista el del raïm, el qual, per una reial ordre de 1801, que concedia durant 25 anys l'exempció d'impostos si es plantava nova vinya, resultava que "*por este medio el diezmo de la vendimia ha resultado ser casi nulo*", o sigui, que tots els propietaris adduïen que la vinya era nova, quan en realitat no sempre era així, (DB, 1817:2 de 6 de setembre).

Altres vegades eren els privilegis eclesiàstics que posaven en problemes la hisenda i, així, se'ls havia de posar fre. Sembla ser que el consum per a ús de les esglésies, i particular d'alguns eclesiàstics, era desaforat; i en feien un bon negoci, (DB, 1817:1 de 13 de maig). O sobre l'abús d'aprofitament de privilegis per a importar productes, (DB 1817:4 de 4 de juliol).

Fins el 1816, la situació de la hisenda pública fou dolenta, però anaven trampejant. La Junta d'Autoritats havia pres la decisió de comptar amb l'*escaig* de la contribució de 1814 i la talla de 1815. També es va acordar un repartiment proporcional entre els pobles, a compte de les talles i d'altres contribucions. El problema que es produí fou que no tots els pobles van adoptar el mateix criteri de sistema d'exacció, per la qual cosa van sorgit queixes i comparacions negatives. Així ho reflexa la següent acta

de l'ajuntament de Palma del 1817, on es fa balanç de la decisió presa el 1816, (AMP, 1817, AH2136/1, acta de 2 de maig).

Per resoldre la situació amb una decisió més sòlida que les anteriors, el marquès de Coupigny convocà el 19 de novembre de 1816 una nova Junta d'Autoritats, i aquesta decidí aprovar un nou Pla d'Arbitris, que posaria en marxa i gestionaria l'ajuntament de Palma el 1817, (SSEMAP, 1817:12 de 18 de gener).

El pla d'arbitris que s'acordà consistia en incrementar alguns impostos sobre el consum, l'exportació de grans, importació de cotó estranger i la imposició d'una talla extraordinària sobre l'*Utensili*:

a) S'incrementava un sou a cada lliure de tabac de fulla del Brasil.
b) Es pagaven 6 sous per a cada lliure de carn (vedella, vaca, matxo o porc) i 4 diners per cabra o ovella.
c) S'incrementava el vitigal d'oli en 6 diners per lliure, pagadors 4 pel comprador i 2 pel venedor.
d) Es pagarien 6 sous per cada quinta de bessó.
e) Es pagaria 9 sous per cada arroba de poc viu i 18 pel salat.
f) Recàrrec de 2 sous per barcella de sal.
g) Cobrament de 2 diners per a cada lliure de neu que entri a Ciutat.
h) Talla extraordinària de 12 lliures on hi contribuiran tots aquells contribuents del repartiment de l'*Utensili*.
i) Pagament d'una pesseta per cada quartera de blat que surti de l'illa i mitja pesseta per quartera d'ordi i de llegums.
j) Nou dret per cada vara de roba de cotó que s'introdueixi a l'illa (si és un producte estranger).

(SSEMAP, 1817:16 de 25 de gener).

Malgrat la situació de l'economia i de la hisenda fos prou delicada, hi havia càrrecs municipals que demanaven una millora de la seva condició o retribucions. El batle de Palma presentà un escrit demanant al cabildo de l'Ajuntament i al Capità general que declaressin la vara de batle de 3º classe, "*con aumento de dotacion y honores de Ministro de esta Real Audiencia*", (AMP, AH2135/2 de 30 d'agost). El mateix any, el 10 de desembre, el batle ara demana que es creu "*acreedor á la quarta parte del salario de corregidor por ausencia de este; y en su vista del informe del abogado consistorial que todo á continuacion se inserta, se acordó de conformidad como este lo propuso*", (AMP, AH2135/2 de 10 de desembre). L'any següent, la petició

la fa el comte de Santa Maria de Formiguera: "*Tambien propuso el Cavallero regidor Conde de Sta. Mª de Formiguera que tiene noticia de que todos los Ayuntamientos de la Corona de Aragon usan de algun distintivo, para que sean conocidos en las funciones de su instituto, y que gozan de un salario muy superior al que disfrutan los capitulares de este Cuerpo; por cuyos motivos le parece conveniente que se haga una representacion a S.M. solicitando la gracia de dicho distintivo al tenor del que usan en la Corona de Aragon y el aumento de salario que fuere de su mayor dignacion*". Aquesta proposta provocà un debat a la mateixa sessió. El marquès del Reguer, Francesc Amar Montaner i Truyols, trobava que no s'havia de demanar sou ni distintiu, però, al regidor degà i d'altres no els semblava tan malament. De forma que aprovaren la resolució "e*n todas sus partes, previniendo que si el Sr. Personero quiere representar lo haga por el conducto y el modo que corresponda*", (AMP, AH2136/1 de 23 de maig).

Emperò, al mateix temps, a Palma i a prou pobles hi havia gent que s'ho passava malament. La mala situació econòmica i les males collites provocaren que al final del sexenni la situació fos més greu. Per exemple, el 1818 l'ajuntament d'Alaró demana al Reial Acord la suspensió dels pagaments dels imposts. La collita d'olives no havia estat bona i això provocà una situació crítica per una part del poble. De forma que el consistori argumenta la "*miseria que se halla esta villa, suplicando se suspendan las entradas del comisario hasta la primera cosecha de aceyte con motivo que la del trigo en esta villa es pingüe y hace poca monta*", (ARM, AA-13, Reial Acord, 836, n. 19).

Un altre municipi que el mateix any demanà la suspensió del cobrament de contribucions fou Andratx:

"*... expone, que los mas de aquella villa, se hallan en deplorable situacion de miseria. Los pobres, se ofrecen al trabajo á la sola paga de algunas algarrovas para su alimento, y lo tienen á feliz suerte encontrar quien les ocupe por tal paga: Y si no encuentra trabajo, andan por las selvas comiendo el alimento ó pasto de las bestias. Ricos, o mas medrados, aunque caritativos no pueden socorrer tantas necesidades. En pocas palabras, es aquella villa un espectaculo de compasion...*", (ARM, AA-13, Reial Acord, 837, n. 83).

O el d'Inca, entrat ja el 1819, poble on tampoc també hi ha un gran buit en el seu arxiu i no s'hi troba cap informació d'aquesta època, ni actes municipals. Els mateixos arguments, els expliquen de forma similar, (ARM, AA-13, Reial Acord, 840, n. 54).

Aquestes peticions, sembla ser que en cap cas foren ateses, ja que a cap expedient hi consta. I, a més, això no vol dir que en els altres pobles estiguessin millor.

Per posar un darrer exemple, al municipi de Binissalem, del qual no hi consta cap petició al Reial Acord, en aquestes dates, ara a 15 de maig de 1818, passat l'hivern, el síndic personer del poble, Antoni Muntaner, presenta un "*Plan para socorrer con una sopa ó potage economico á los verdaderos indigentes de la villa de Binissalem presentado al Ayuntamiento de la misma. La falta de jornales, los contratiempos y malas cosechas son otras tantas causas de que haya verdaderos pobres á quienes devemos socorrer...*", (AMBinissalem, Llibre actes plens, 15 de maig de 1818, p. 271v).

Probablement, gairebé tots els pobles de l'illa estaven igual.

2.3.3 Mallorca, la contribució general i l'Apeo de Garay

La circular de 6 de març de 1817, publicada a la premsa de les illes, deixava ben clar que la situació de les rendes reials fins el moment no anava gaire bé, (DB, 1817:3 de 22 d'abril). Quan un governant admet que la hisenda no va bé, demana consell i ho explica a la població, pot significar que ja no compta amb cap solució i que les coses no van gens bé. Ha deixat de portar la direcció, admet el seu fracàs i espera suport.

El desembre de 1816 el rei nomenà, interinament, ministre d'hisenda a Martín de Garay. I el 29 de gener de 1817 féu el nomenament com a propietari. Segons Josep Fontana, Martín de Garay era una persona instruïda, amb experiència política, treballador, honrat i simpàtic. Però, analitzada la seva tasca hisendística, no veu elements que avalin la seva caracterització política com a liberal.

El dia 6 de juliol mitjançant el diari s'informa sobre el decret de 30 de maig, decret de Garay, sobre la nova contribució general a la hisenda. Es transmet a la població que han trobat la fórmula que resoldrà tots els problemes de la hisenda. Els pobles havien d'assenyalar la quantitat individual que s'havia de pagar, i a cada poble es formava una junta composta pel batle, un representant de l'església, el regidor degà, el síndic personer i el secretari de l'Ajuntament, sense vot. La Junta local havia d'elegir, si més no, dos pèrits que serien els que indicarien l'impost individual. Els contribuents serien tots els veïns, també els hisendats de fora del poble, els ramats, els oficis, el comerç, etc. També els eclesiàstics regulars i seculars, així com les mans mortes per les seves terres, cases, fruits i qualsevol renda que gaudissin, exceptuant-ne, només, els delmes i el dret d'estola. El quadre general de cada poble, es publicaria durant quinze dies, per poder resoldre les queixes, que es podrien recórrer a l'Intendent. Pel que fa al trànsit de mercaderies es continuaria cobrant els drets de duanes i ports, però, els

gèneres, efectes i fruits del país i d'Amèrica podrien transitar sense guies, (DB, 1817:1 de 6 i 7 de juliol).

Al cap de tres dies, Juan Manuel Lubet, batle de Palma, va fer publicar un discurs a favor de la nova contribució de rendes. Discurs sense cap més interès que la lloa a les decisions del monarca, (DB, 1817:2 de 9 de juliol). I, al cap de pocs dies, el 17 de juliol, ja que semblava que la nova contribució general resoldria de forma definitiva el problema econòmic de l'exèrcit, a partir del proper mes de setembre, i atès que feia poc s'havia elaborat un Pla d'Arbitris, que gestionava l'ajuntament de Palma per mantenir l'exèrcit; el batle Lubet va proposar a l'Intendent el cessament del cobrament d'aquests arbitris. I a l'interval del 15 de juliol a l'u de setembre, l'Ajuntament cercaria préstecs i recursos per suplir el Pla d'Arbitris, cosa que l'Intendent acceptà, (DB, 1817:3 de 17 de juliol).

La Junta Provincial de la contribució general es va reunir i l'1 de juliol aprovà el repartiment pels pobles. El dia 5 l'Intendent informa a l'ajuntament de Palma que la seva quota és de cinc-cents cinquanta-vuit mil sis-cents trenta-sis reials de velló. El mateix dia cinc es reuniren els quatre pèrits repartidors, que van fer una proposta de divisió individual, llista que es publicà el 25 de juliol, a informació pública, tal i com preveia el reial decret, (DB, 1817:1 de 27 de juliol). I el 25 d'agost s'avisa al públic que comença la recaptació a Palma, (DB, 1817:3 de 25 d'agost).

Aquest decret va ser objecte d'una campanya favorable per part de les autoritats locals de diferents províncies del país. L'ajuntament de Palma féu una representació al rei, donant l'enhorabona pel decret, (AMP, AH2136/1 de 12 de setembre). I a partir d'aquesta data es comencen a publicar articles, alguns d'ofici, en què es posen totes les esperances en aquesta nova contribució que resoldrà els problemes d'hisenda de la Corona i fomentarà el comerç interior i les diferents branques de riquesa. I també es fan ressò de les lloances del decret de 30 de maig a Barcelona, per part del catedràtic Eduald Jaumeandreu, (DB, 1817:1 de 3 de novembre).

Però, la contribució general va començar a comptar amb problemes i queixes en la seva aplicació. Un estament que es va queixar fou el dels eclesiàstics, ja que ara havia de contribuir amb aquest nou impost. Però, a més, a aquesta mateixa informació comença a donar aclariments de com s'ha d'aplicar en funció de dubtes ja expressats per diferents Juntes.

El 17 de desembre la Junta provincial va refer els números del quadre de riquesa de l'illa, d'acord amb el decret de 12 de setembre, la qual va valorar amb 45.658.609

reials de velló, cosa que suposava pagar un 6'5% i va decidir que "*paguen los sensalistas, pensionistas, alimentistas y Real patrimonio, cuyas quatro clases tienen un rédito cierto y no deven ser perjudicadas por la arbitrariedad de los peritos y condescendencia de las Juntas locales*", (DB 1817:4 de 17 de desembre).

El 8 de març es reuní la Junta Principal de la contribució de les Illes Balears per resoldre el repartiment del cupo del 1818. A la reunió hi participaren Rafael Gregorio de Veleña, representant de les Rendes Reials; Bartomeu Montes, rector de Sant Jaume i diputat del bisbe; Agustín Castel-Ruiz, administrador general de Rendes; Domingo de Roxas, comptador; i Onofre Gradolí, regidor síndic de l'ajuntament de Palma. La Junta va elaborar un balanç de la situació i una justificació del seu treball. La primera qüestió que posen sobra la taula és la mala fe en les informacions dels agents dels pobles. Descobrir aquesta mala fe, segons la Junta, és molt simple, les grans heretats de l'illa estaven arrendades, per la qual cosa era molt fàcil, mitjançant els contractes, conèixer els números reals. A més, amb la informació dels delmes, dels municipis, de les oficines de duanes, dels preus del mercat, fer-se una idea del quadre de riquesa general. Un cop han repassat les xifres que ofereixen els municipis, "*á excepcion de Manacor, Felanitx, La Puebla, Pollenza, Puigpuñent, Sta. Margarita, Petra y Selva, no se encuentran sino monstruosidades*". D'aquí que carregui contra les Juntes locals: "*en la ilegalidad de las operaciones de las Juntas, en que las actuaciones son parciales, en que al forastero no se le hace justicia, y en que los Pueblos y los particulares se contentan con limitar sus quejas al recinto de una plaza, ó de una tertulia*". Al final del diari es publica una llista de pobles amb la contribució que s'havia acordat per a cadascun d'ells, (DB, 1818:3 de 18 de març).

Així, a Mallorca, la posada en marxa del decret tampoc acabava de rutllar. El dia 2 d'abril es publica en un article d'ofici el decret de 18 de febrer, que fa un balanç sobre els resultats del decret de 30 de maig. Per una banda, recorda que els contribuents poden sol·licitar la medició de les terres o la taxació dels edificis o de les propietats de cada terme i per l'altra, en funció de l'experiència dels recursos que hi ha hagut aquest any. I, atesa la necessitat de comptar amb una informació bona, mana: 1) que el 1818 es faci un apeo i avaluació general del capital i productes específics de totes les terres, edificis i propietats de cada poble; 2) que en el futur es faria cada 10 anys; 3) que el llibre de s'ha de conservar a l'arxiu municipal i s'hi ha d'anotar qualsevol mudança. I al cap d'uns mesos es publicava el decret de 22 de juliol, on es manava complir el reial decret de 12 de febrer sobre l'apeo, (DB, 1818:1 de 20 d'agost).

Per una millor aplicació es van crear les Juntes de partit. Les Juntes es formaran a la capital, presidides pel Corregidor, on hi participarà el bisbe o el diputat que designi, i tres persones llegues que representin l'agricultura, oficis i el comerç, elegides cada any. La conseqüència fou que a Mallorca es creà una Junta de Partit de Palma, que incloïa 13 municipis; una altra a Inca, amb 13 municipis més; i una tercera a Manacor amb 11. Es crearen 3 Juntes de partit amb sis membres cadascuna, un president, quatre vocals, un d'eclesiàstic i tres en representació de l'economia, i un secretari. La Junta de Palma la formaren, com a president, el corregidor interí, com a vocal eclesiàstic, Jeroni Estada, presbíter, els altres vocals foren el comte d'Ayamans, Miquel Barceló, de Llucmajor; i Joan Castanyer, de Sóller; i un secretari. La d'Inca la presidia el batle d'Inca; Joan Amengual, vocal eclesiàstic; Bartomeu Costa, de Pollença; Rafel Cerdó, de Muro; i Joaquím Massip i Vich, d'Inca. I la de Manacor, presidida pel batle d'aquesta vila; vocal eclesiàstic, Antoni Fonollar; Francesc Sard, de Manacor; Bartomeu Binimelis *Nofret*, de Felanitx; i Bartomeu Pujol, notari d'Artà; (DB, 1818:3 de 11 de setembre). Les Juntes de partit es posaren en marxa i el 10 de març de 1819 s'informa al cabildo de l'Ajuntament que el dia 13 hi ha una lectura dels treballs dels apeos i que es podrà comparar el de Palma amb els dels pobles, (APM, sig. AH2137/1 de 10 de març de 1819).

El mes de desembre s'aproven les tarifes dels drets de portes i es promulga l'extinció de l'estanc de l'aiguardent. A més, s'intenta corregir una de les injustícies més notòries del sistema, la contribució dels jornalers. Aquesta circular també es publica a la premsa, on es destaca "*el deseo de hacer llevadera cuanto sea posible la suerte de las clases menesterosas; se ha servido S.M. mandar y declarar*", que els jornalers no seran inclosos en el repartiment de la contribució general; només ho seran en cas de ser propietaris, però no amb la quota de salaris; que només hi haurà cinc articles intervinguts: vi, vinagre, aiguardent, oli i carn, que es podran estancar al por menor i l'import recaptat podrà servir per minorar la quota del poble, (DB, 1819:1 de 24 de gener).

Curiosament, el 1819 hi ha una gran davallada d'informació sobre la situació de la hisenda pública i l'evolució dels imposts a la premsa mallorquina. Però, la situació del cobrament no havia canviat gaire i es continuava amenaçant els morosos amb la via de constrenyiment militar, per poder fer efectives les quotes de la primera part de la quota de 1819, (DB 1819:4 de 15 de juny). I el mes d'agost, la situació continuava igual, (DB, 1819:4 de 12 d'agost).

Així, tot sembla coincidir amb la percepció de Josep Fontana, que opina que els resultats efectius de l'aplicació de les darreres mesures van ser desastrosos. La recaptació funcionava molt malament, degut als errors de política econòmica. No només es tractava de la complexitat del procediment que s'havia fixat per determinar la riquesa dels pobles. Un altre error fou encarregar funcions vitals a organismes que estaven del tot deslligats de l'administració i, a més, formats per gent que no tenia cap interès en la missió que se'ls encarregava, ni prou capacitat per desenvolupar-la, (Fontana, J.; 2002:395).

2.4 DISCURS ECONÒMIC, DE COMERÇ I LIBERALITZACIÓ DE L'ECONOMIA AL SEXENNI

El fracàs de la hisenda pública en aquest sexenni no va ser només per mor de la guerra. Tal i com ha demostrat Josep Fontana les causes de la fallida foren més profundes, inherents al sistema. A les majors càrregues impositives que va haver de suportar la població durant aquest període, s'hi poden adaptar aquells sectors de la societat que participen del procés econòmic i enriquiment general, especialment la burgesia urbana, lligada al comerç i a la indústria. En canvi, no li passa això al clergat regular, incapaç de superar els factors que li dificulten l'adaptació a les exigències noves de la vida econòmica. Les seves explotacions agrícoles es troben en una decadència fefaent i, així, estan condemnats a comptar amb la mateixa sort, sigui quin sigui el règim polític que s'adopti. Els liberals pretenien acabar amb les seves riqueses per la via revolucionària de la desamortització; però, els absolutistes hi haguessin acabat igualment, d'una forma més lenta, (Fontana, J.; 2002:171).

Per això, neix un moviment que deixa de veure els problemes des d'un punt de vista sectorial (el dels interessos agraris, industrials o comercials, aïlladament), per comprendre que la condició indispensable per al progrés engendrat des del país és que es produeixi un creixement harmònic i integrat, que tan sols es podia realitzar en un marc d'un mercat nacional ben articulat. Així, els industrials entenen que la solució als seus problemes també depèn del progrés de l'agricultura. I aquells que no compten amb cap connexió amb la indústria veuen que el creixement d'aquest sector econòmic no els és indiferent, sinó que el benestar general està relacionat amb aquest, (Fontana, J.; 2002:177 i seg.).

D'aquí que es pugui trobar aquesta forma de pensar en llocs i persones diferents. A Catalunya, Fr. Eduald Jaumeandreu, persona coneguda a Mallorca, on hi passà bona

part de la guerra com a refugiat i el 1814 hi treballà en una càtedra d'Economia Política. En el seu llibre *Rudimentos de Economia Política*, de 1816, ja exposa que el comerç interior és més productiu que l'exterior, "*porque el capital que se emplea en comprar el producto dentro del país para venderle en otra parte del mismo, reemplaza por lo general dos capitales distintos en cada operación, ocupados en la agricultura y en las manufacturas de una misma nación*". Alhora que demana la protecció de la indústria defensa la conveniència de liberalitzar el comerç interior de grans i espera que el progrés de la producció agrària permetrà emplear un capital que fins avui era utilitzat per pagar els grans que ens venien de fora, (Jaumeandreu, E.; 1988).

A la premsa de Mallorca del període no es produí un debat formal entre aquestes dues posicions econòmiques, que podríem resumir com a lliure comerç i proteccionisme, malgrat que, com hem vist, s'haurien de matisar aquestes el sentit d'aquestes definicions. Emperò, sí que podem trobar en diferents articles la defensa d'amdues opcions, bona part d'elles reproducció d'altres periòdics.

La primera que trobem és la del lliure comerç, el 1814, al *Diario de Mallorca*, en un article on es relaciona l'economia i el comerç. Aquest article posa com a exemple de nació comercial a Holanda, contraposant-la a la dels països amb els quals comercia, els quals denuncia que viuen en la ignorància dels seus interessos, a més de viure en la peresa. A més, la posa com a exemple de nació amb una política econòmica a seguir diferent de la Gran Bretanya, relacionada aleshores amb el proteccionisme. Altrament, també, indirectament, hi trobem una lloa al treball i a l'activitat, d'acord amb l'esperit de la Il·lustració, i a donar suport a una política econòmica diferent, (DM, 1814:1104 de 25 de setembre).

També es reprodueixen articles estrangers, com ara del diari *l'Espectador*, anglès, on es repeteix la referència a Holanda i als beneficis que comporta el comerç per a una societat. En canvi, el text no aprofundeix tant en les tesis del lliure comerç. I, alhora, el redactor aprofita per lloar, fent-ho venir bé, la política del monarca espanyol, (DB, 1816:1 de 4 de desembre).

La majoria dels articles favorables al proteccionisme eren reproduccions del *Diario de Barcelona*. Com ara, un del comte de Chaptal que es va decantar pel proteccionisme empès per la política anglesa, (DB, 1819:2 de 6 de desembre).

En el camp de l'economia, la Corona també va decidir mesures de caire proteccionista. Una mostra la tenim en l'ordre d'hisenda que mana pujar els imposts al gra estranger, per ser molt més barat que el de La Mancha a la costa, cosa que

perjudicava als comerciants espanyols de gra castellà, (DB, 1818:2 de 21 d'octubre). Aquest fet, a Mallorca, comptava amb l'entrebanc que impedia comprar blat barat i, en època d'escassessa, castigava encara més a les capes més dèbils de la població, que no comptaven amb jornals i havien de pagar els queviures més imprescindibles molt més cars.

Sobre el decliu del comerç de l'illa i iniciatives econòmiques

A Mallorca, la relació comercial era sobretot amb el Mediterrani. Segons Carles Manera, de 1815 a 1830 hi havia un ocàs amb les relacions comecials amb el continent americà, (Manera, C.; 1988).

Un testimoni de l'època, sobre el decliu comercial de l'illa, és el manuscrit de Miquel Morey Sacarés, *Acaecimientos en las obras de fábrica y comercio del puerto de Palma de Mallorca, 1808-1860*. Tracta sobre la situació del comerç el 1816 i la seva flota. Comença fent referència a la pèrdua de vaixells i mercaderies a la guerra del 1800 i del 1805, un segon revés fou un temporal el 1805, on més de quaranta vaixells en van sortir prou perjudicats, després pels prèstecs fets a la hisenda pública per sostenir la guerra del 1805 al 1807; un emprèstit el 1812 per poder fer l'expedició del regiment mallorquí del general Wittingham; i, finalment, un altre emprèstit a la Corona per la quota d'un milio de reials assignats a l'illa, per transigir amb les dessavinences amb la Regència d'Alger. Si a tots aquests drenatges s'hi suma la inversió en compra de finques que van fer bona part dels comerciants, s'esdevé que el capital destinat al comerç ha minvat prou, (LLabrés, J.; 1958:503).

De manera que segons aquest testimoni es manifesta la poca riquesa comercial de l'illa en aquells moments.

Un altre dels problemes de l'illa també era el funcionament de les duanes, com ens ho confirma la següent informació:

"AVISO AL COMERCIO. El abuso que de muy antiguo se ha introducido en esta Aduana de presentar muchos géneros al despacho procedentes de plazas extrangeras sin el correspondiente certificado de los Cónsules de S.M.C., pretextando unas veces ignorancia, y otras extravio increcible del documento, ocasiona entorpecimiento en los trabajos de las oficinas, consultas impertinentes, y formacion de causas en el Tribunal, y para cortar de raiz este desórden nacido de no haberse cumplido religiosamente las Reales Instrucciones; se manda que todo género que proceda de puerto extrangero y venga sin el certificado del Cónsul español residente en

él, proceda desde luego el Administrador general á pedir su comiso con arreglo á Instruccion sin poder admitir fianzas de su representacion, ni hacer consultas á esta Subdelegacion en una materia y en que está tan clara la ley, á no ser en un naufragio ú otro caso extraordinario, que no pudo prevese al sancionarse las Reales Intrucciones. Se exceptuan de esta providencia los granos, y semillas; las primeras materias para las fábricas y los artículos libres de derechos Reales en su introduccion", (DB, 1817:2 de 26 de setembre).

Com hem esmentat en un apartat anterior, ran de la declaració de pesta a algun port amb què els mallorquins comerciassin, i això posava en perill la salut pública, reclamaven a les autoritats locals que fossin molt estrictes. Així, la declaració de pesta a la costa africana, que va patir durant prou temps, també va ser un element negatiu pel comerç de l'illa, (DB, 1817:1 de 15 d'octubre).

Per acabar, una de les activitats que afectava directament els interessos illencs era el corsarisme d'altres nacions, sobretot el que practicaven en contra dels interessos de la Corona i dels illencs. Aquesta preocupació es veu reflectida en la gran quantitat d'informació que es dóna al respecte des de diferents vessants. Una era els avisos sobre la posta en marxa de vaixells corsaris, sobretot a les costes del nord d'Àfrica, (DB de 31 de març de 1815), o de pirates que assolaven les costes més o menys properes, com ara a Alghieri (Serdenya), (DB, 5 de juny de 1816), València, (DB, 24 de juliol de 1816) o Civitavechia, (DB, 13 de juliol de 1816). També interessava conèixer la política d'aquests països, per la qual cosa es mantenia informada a la gent sobre les tractats de pau, ara amb Alger, (DB 17 de maig de 1817), del cop d'estat que es produís a Tuníssia el 1816, (DB, 4 de juliol de 1816) i les següents reaccions polítiques del país. O de les actuacions militars en contra d'aquests promotors, com ara la dels anglesos contra el Bey d'Alger i del consegüent tractat, que feu publicar el capital general, marquès de Coupigny, (DB, 23 de setembre de 1816).

Finalment, podem destacar que en aquesta època es tengué la iniciativa de dessecació del Prat de Sant Jordi, del municipi de Palma, en la qual hi participà l'Ajuntament, mitjançant una comissió, amb el suport de l'administració i l'exempció d'imposts, (DB de 11 d'octubre de 1818). També la Societat Econòmica va demanar que Palma fos port franc, cosa que la Corona va denegar l'any 1818, (LLabrés, J.; 1958:547 de 14 de març).

Decadència dels Gremis

La situació de decadència econòmica també es reflectia en el sistema de gremis. A l'inici d'aquest període la protecció dels gremis a Mallorca es trobava en mans del Regent. El 1815, el regent, José Montemayor, jutge privatiu dels col·legis i gremis de l'illa, ja va denunciar l'abús de molts de gremis pel que fa referència a despeses extraordinàries, en perjudici d'ells mateixos, per la qual cosa prohibeix als majordoms d'aquestes institucions, o sobrepossats, com s'anomenaven antigament, que facin qualsevol despesa que no estigui expressament comanada a les ordenances; i que qualsevol funció, berenada o refresc, per qualsevolt pretext, en serà responsable aquell que ho permeti, (DB, 1818:3 de 12 de desembre).

Aquests continuaven funcionant amb unes ordenances gremials que no estaven adaptades a la realitat de nous temps. L'excessiva reglamentació i la mentalitat exclusivista a l'hora de poder dur a terme una tasca era un problema en què es topaven sovint, i conduïa a disputes entre els oficis. El 1815, per exemple, el majordom de Manacor dels paraires, Joan Rosselló, posa una denuncia contra Sebastià Pujadas, teixidor de llana, per haver venut estam elaborat en el seu taller, sense ser membre el gremi de paraires ni haver pagat. Ens trobam davant una de disputa entre dos oficis, on un se sent perjudicat per l'intrusisme d'un altre. Per resoldre el cas, el batle de Manacor fa referència a normativa del 1776, i resol que la venda d'estam no es privativa dels paraires, (ARM sig. AA-557 n. 77). Un altre exemple, ara del 1816, d'aquestes bregues contínues i improductives socialment entre oficis és la denúncia del gremi de ferrers, en contra d'un membre del de marxandos, per la venda de ferro vell i nou. Òbviament, hi intervé el gremi de marxandos defensant el seu ofici de compra venda, (ARM, sig AA-557 n. 78).

El mes d'octubre de 1817 la Junta General de Comerç i Moneda comunica al Regent de la Reial Audiència que, d'acord amb una ordre de 29 d'octubre de 1807, la protecció dels gremis i fàbriques de l'illa ara ha de passar a dependre de l'Intendent, el 29 d'octubre del mateix any. L'Intendent interí, al cap de dues setmanes, examinada la documentació, elaborà un informe. Podem resumir l'opinió de l'Intendent sobre els gremis en els següents punts: a) ordenació antiquada, inadaptada als canvis dels temps; b) aquesta inadaptació acaba no permetent la concurrència, que entri nova saba, per la qual cosa es troben en una situació d'enquilosament; c) mala administració dels fons dels gremis, amb abusos coneguts, que els han conduit a una situació de fallida; i d) es conclou que a partir d'ara els responsables hauran de rendir comptes quan acabin el seu mandat, que no s'admetran despeses de festes supèrflues ni gratificacions, i que es farà

una consulta sobre l'opinió sobre els gremis al Consolat de Mar i Terra i a la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País.

Al cap de pocs dies, l'Intendent dirigeix un ofici a amb dues societats. És interessant veure l'argumentació que usa en ambdós casos. Com a mostra, analitzarem la que usa en la carta que envia a la Societat Econòmica. A part dels arguments que ja hem esmentat, hi afegeix el número excessiu de mestres, el seu enquilosament tecnològic, amb la utilització de "*fórmulas bárbaras ó absurdas*" i la corrupció en els exàmens. I a més fa una referència expressa al gremi de cribadors, (ARM, sig. AA-557 n. 81). La resposta del Consolat de Mar i Terra a la petició de l'Intendet té lloc al cap de cinc mesos, el mes d'abril de 1818, (veure Annex 2.3).

El 24 de març de 1819, el Reial Consolat Mar i Terra publica al diari unes providències que afecten a tots els gremis i col·legis artístics, i afecten el seu règim i foment de les arts que exerciten. En aquesta normativa es fan paleses les traves perjudicials de les anteriors ordenances. Per això, prohibeix els *afirmaments* o *encartaments* (cartes d'aprenentatge); s'elimina el temps fixat per aprendre previ a l'examen; es declara que qualsevol persona es pot examinar sense necessitat d'acreditar aprenentatge o oficialia; els examens han de comptar amb el permís previ del Consolat –per controlar-lo-, i es faran a la casa consolar, on es controlarà als examinadors; en referència als gremis de cerers, sabaters, moliners d'aigua, forners i curtidors relleven tots els seus càrrecs i del pagament a la confraria; asseguren que la resta de gremis presenten un dèficit enorme; es suprimeixen les despeses de festes i funcions piadoses, a excepció de la dels dijous sant i del les que promou l'Església, això excepte els gremis esmentats abans; etc., (DB, 1819:1 de 24 de març). Es a dir, intenten mantenir els gremis, reformant les seves ordenances i intenant posar un poc de seny al maneig de les seves despeses.

L'ajuntament de Palma també atenia les denúncies sobre els abusos dels gremis. I en va rebre una denúncia contra el gremi de cribadors, formalitzada pel comerciant Fèlix Gibert, sobre els abusos gremials i la llibertat de cribar. El gremi acudí a l'Ajuntament a fi i efecte que els defensés, (AMP, sig. AH2136/1, acta de 1 d'agost de 1817). Però, a part d'aquesta denúncia, també n'hi havia més a d'altres gremis, que també intentaven abusar d'un pretès monopol, com ara el gremi de mesuradors d'oli. El 23 de novembre de 1819, el cabild de l'Ajuntament pren mesures contra aquest gremi esmentat, condemnat-los a dues penes pel mateix delicte: la primera de 10 lliures i la segona a suspensió de la feina, (AMP, sig. AH2137/1, acta de 26 de novembre de 1819). Els

mesuradors d'oli van recórrer, però, l'Ajuntament decidí atendre`s a allò acordat, (AMP, sig. AH2137/1, acta de 3 de desembre de 1819).

El conflicte del batle Lubet i la llibertat de preus

Hi va haver mesures sobre la liberalització de l'economia que es van prendre durant la primera revolució liberal i no s'havien tornat enrere. L'ajuntament de Palma, en dugué a terme algunes que confirmà. A finals de 1814, per a la venda de carns encara continuava en vigor la llibertat que decretà l'Ajuntament l'any 1812. El 1814 l'Ajuntament creà una comissió per avaluar el seu efecte i consideració. En un informe escrit per Bernat Contestí, i aprovat per la comissió municipal, s'assegura "*que no faltó el abasto á pesar de haber corrido este ramo en entera y absoluta libertad des de el año 1812 hasta hoy en cuyo intermedio esta poblacion llegó á aumentarse en mas de 12 ó 15 mil personas del continente*". Es va proposar donar llicència gratuïta, a les carnisseries que no eren públiques, però se les obligaria a complir els mateixos requisits sanitaris, (DM, 1814:1275 de 6 de novembre). Aquesta llibertat es va veure constrenyida per mor d'una hidrofòbia que es va declarar el 1815. Però, el 2 de setembre de 1816, passada la por sobre una possible epidèmia, es tornava a restituir la llibertat completa de tallar i vendre carns "*en qualquier sitio donde no se ofendan las reglas de policia y sanidad*", (DB, 1816:3 de 6 de setembre), i el 24 de setembre es feu un ban municipal per publicitar-ho, (AMP, sig. AH2135/5, acta de 24 de setembre de 1816).

El 28 d'agost de 1815 el rei va nomenar un nou batle per a Palma, Juan Manuel Lubet. Ja hem esmentat amb anterioritat quin era el tarannà d'aquest personatge. I sembla ser que la forma de ser del batle no queia massa bé a tothom. El detonant que va fer esclatar un conflicte a l'ajuntament de la Ciutat fou un nou ban del batle, sobre neteja de carrers i salubritat pública. Aprovat a finals de juliol, fou publicat en el diari, també a instàncies del batle, (DB, 1817:1 de 29 de juliol).

A part de la forma en què es dirigia als veins–que no va agradar gaire-, per la netedat dels carrers, la segona part del ban, la que fa referència a les revendes, provocà prou malestar entre els comerciants. L'endemà, el dia 30 de juliol, per demostrar que anava de debò, a la *Junta de Almotacen* que presidia Lubet, hi trobam el següent: "*En este dia havia sido decomisada una carga de tomates por el Sargento retirado Juan Ferrer encargado por S.E. del cuydado de los presidiarios que limpian las calles de sus inmundicias, y multado en veinte sueldos de resultas de haver encontrado dicho Ferrer*

un pages que havia vendido la citada carga á una regatona, antes de las diez...", (ARM, sig. AA-13 834, n41). Multen un pagès, cosa que va encendre la resta d'aquells que mercadejaven amb revenedors.

El malestar provocà que el Síndic personer de Palma denunciés el batle Lubet pel seu ban de policia, ja que segons ell era contrari als decrets de 30 de maig, del ministre Garay, i el de 30 de juliol de 1814, que abolien les traves en referència al comerç interior. Per això promogué un recurs, (Veure annex 2.5).

S'acabava de declarar una espècie de guerra entre el batle i el consistori, el motiu, la llibertat de preus. La denúncia anà a parar a la Reial Audiència, que va haver de prendre part i manifestar-se. El Reial Acord, el mateix dia 31 de juliol de 1817, ordena: "*El Corregidor interino de esta Ciudad recoja en Bando*". L'endemà, 1 d'agost li lliuren l'auto. El dia 4 d'agost, el batle Lubet fa un recurs al Reial Acord, d'on es dedueix que actua pressionat per persones del "*mas alto caracter, y que me ofrecieron ser garantes de la reputacion general de mi provehido*", les quals, pel que veurem amb posterioritat, només podien ser el Capità general i part dels comandaments militars, persones que cobraven un sou fix, molt endarrerit, i veien perjudicada la seva situació i la de la tropa, (ARM, sig. AA-13 834, n41).

Dia 11 d'agost el fiscal del Reial Acord respon les al·legacions del batle. Considera que una part de l'escrit que els va fer és injuriosa, segons el Reial Acord. Hem de tenir en compte que en aquells moments en el Reial Acord hi havia pendent un expedient de resolució sobre la mateixa matèria. I a més, expressa que allò que fa referència a l'objecte de debat amb l'Ajuntament, la llibertat de preus, el seu ban és un abús d'autoritat, (ARM, sig. AA-13 834, n41). Així, el fiscal es ratificava en la seva primera opinió.

Suposem que el batle degué fer mans i mànegues amb aquells que, en teoria, li havien de donar suport i que l'impulsaren a endegar l'esmentat ban. A més, el fiscal l'obligava a publicar-ho al diari en la mateixa forma en què abans publicà el ban, sota la pena de cinquanta lliures. Li ho notifiquen el dia 14 i el dia 15 surt al diari una rectificació, (DB, 15 d'agost de 1817). Quan al Reial Acord comproven allò que ha fet publicar a la premsa el batle, ho consideren una ofensa. Així, decideixen: "... *Se declara incurso al dicho Teniente Corregidor en las cinquenta libras cominadas con Real Auto de 14 de este mes por la falta de respeto y de decoro con que ha hecho aquella publicacion, y se le previene que en lo sucesivo quando [hable] de providencias del*

Acuerdo lo execute con la moderacion y delicadeza que corresponde", (ARM, sig. AA-13 834, n41).

És a dir, el sancionen. Per la qual cosa, el batle Lubet, recorre la sanció. Fa dues representacions al Suprem Consell de Castella; i aquesta, immediatament, es posa en contacte i ho posa en coneixement de la Reial Audiència. Els arguments de Lubet tenen a veure amb la llibertat de preus; i, a més, fa fefaent l'existència d'aquest debat a l'illa, apart d'ofererir-nos un testimoni privilegiat de la situació política i econòmica, (veure Annex 2.6).

Allà, s'hi pot comprovar l'animadversió del batle envers del Reial Acord, el Regent i el fiscal. El batle, amb les seves expressions, encara encenia més els ànims. El dia 14 de setembre hi havia tres funcions de teatre, organitzades per Lubet, per celebrar el part de la reina, on hi havia autoritats. Allà degué passar alguna cosa, alguna confrontació verbal, que ve recollida en la següent acta del ple de l'ajuntament de Palma, amb la protesta per part del marquès del Reguer contra el batle, (veure Annex 2.7).

L'Ajuntament, de forma unànime, reclama la seva suspensió. El 15 d'octubre el ple de l'Ajuntament demana al síndic i a l'advocat municipal que defensin els interessos de la ciutat, i el batle -ara la contesa ja en una fase més personal-, intenta posar en entredit les actuacions de l'Ajuntament en diferents aspectes, ara amb l'enllumenat públic, arribant a l'enfrontament personal en cada plenari amb diferents membres de la corporació, ja siguin pro liberals, com servils, com ara l'absolutiste comte de Formiguera, (AMP, sig. AH2136/1, ple de 21 d'octubre de 1817).

La petició de suspensió del batle va continuar el seu procés. El 14 de novembre la Reial Audiència demana a l'Ajuntament que afianci la quantitat de 1000 ducats en la demanda dels seus capítols, (AMP, sig. AH 2136/1, ple de 14 de novembre de 1817). L'Ajuntament tracta el tema en ple el dia 18 i en convoca un d'extraordinari pel dia 22, on "*... Se acordó de conformidad, afianzar la calumnia de dicho Señor Alcalde, con el salario de dichos Sres. Vocales: añadiendo el Sr. D. Ramon de Villalonga que afianza con todo lo que tiene, entendiendose, lo que le corresponde por su parte*", (AMP, sig. AH2136/1, ple de 22 de novembre de 1817).

Llavors el batle, el mateix dia, fa una carta llarguísima al duc de l'Infantado, ministre, i president del Consell, on exposa arguments semblants, però que dóna a conèixer més detalls de la situació, (veure Annex 2.8). Una còpia d'aquest document anà a parar a mans de l'Audiència de Mallorca. I el dia 18 de desembre el fiscal en fa un

Informe, en el qual es queixa del comportament del batle, (ARM sig. AA-13, Reial Acord, 834, n.39).

La cosa acaba que el mes de març de 1818 el Consell de Castella suspèn a Lubet del seu ofici de batle major i de corregidor interí, comunicació que hem trobat a l'acta de la sessió plenària del Consolat de Mar de 16 de març, (ARM, Cons.-Mar, AH6421, p.38).

La documentació d'aquest plet, posa de manifest que el 1815 els comerciants van posar un plet a l'Ajuntament, per afavorir aquest al gremi de mesuradors i cribadors. Com hem vist amb anterioritat, l'elecció del síndic personer de Palma el 1815 fou complicada, i sembla ser que aquest promogué una mesura favorable al gremi, que els comerciants trobaren del tot injusta, i ho raonen en una escrit de recurs, prou clar i detallat, que fa paleses les dues visions de la política econòmica de l'època, (veure annex 2.9). Lamentablement, la sèrie d'actes dels plens de l'Ajuntament de 1815 no són completes i manca, concretament la del 23 de juliol, que ens podria donar més llum sobre aquest conflicte.

Els arguments dels comerciants eren ben simples i clars, i ens permeten veure el seu punt de vista de la situació. Aquella mesura: 1) Afavoria al gremi de mesuradors i cribadors, i també als propietaris productors de llegums i cereals, facilitant el seu monopol en aquesta producció. 2) Incrementava els costos, que repercurtien negativament en els preus i en la butxaca dels consumidors, sobretot dels més pobres, per no comptar amb altra alternativa de consum. 3) La proposta a més era tècnicament gairebé inviable. 4) La conseqüència a mig termini era eliminar el comerciants de grans, cosa que en anys d'escassesa repercutiria negativament en l'adquisició d'aquests a fora de l'illa; per tant, s'incrementava la ineficiència econòmica. I 5) era contrària als principis d'aleshores de l'economia política i a la política de la Corona.

Com hem comprovat, el 1817 el Reial Acord encara no s'havia posicionat sobre l'eliminació de la llibertat de preus. Ara bé, per les seves decisions –que va prendre en les peticions del batle Lubet- podem deduir que no ho va obstaculitzar. I amb el canvi de síndic personer, a partir del 1816, l'Ajuntament sempre s'alinea amb els partidaris d'aquesta. Alhora, els dos organismes consultius d'aleshores, la Societat Económica d'Amics del País i el Consolat de Mar, també hem vist que eren fervents partidaris d'aquesta opció de política econòmica. De manera que els únics sectors que s'hi enfronten de forma oberta són els gremis i la pressió de l'estament militar, que potser, o probablement, també era compartida per part del funcionariat i de la gent que traballava

a sou, i no comptaven amb un grup de pressió. Si tenim en compte que els gremis ja eren unes organitzacions desprestigiades, que durant molts d'anys havien gaudit d'una situació de privilegis, i que continuar amb el mateix sistema conduïa a un col·lapse i enderreriment econòmic, és probable que la gent que pretenia millorar la seva situació fos favorable a un canvi.

2.5 L'EDUCACIO COM A APOSTA DE FUTUR

2.5.1 Introducció

La situació de l'ensenyament elemental a Mallorca durant la segona meitat del segle XVIII era molt deficient. Malgrat els corrents secularitzadors de l'època, aquest nivell educatiu va continuar en mans dels ordres religiosos. En aquestes escoles s'orientava més a l'ensenyament de la gramàtica llatina. A més, els mestres comptaven amb una escassa qualificació i molts pocs havien superat les proves i els exàmens que s'exigien. La situació als pobles de l'illa encara era molt pitjor que a la ciutat. Els il·lustrats tenen interès a difondre la instrucció, però en el marc d'una societat estamental, (Sureda, B; 1989:9 i seg.).

La concreció d'aquestes idees a Mallorca les podem observar en el document que es comenta a continuació, la *Memoria sobre las ventajas de la Agricultura de Mallorca, la preferencia de proteccion que merece, las trabas que sufre, y los auxilios que necesita*, de 1797, ja esmentada. Aquesta memòria, d'una forma succinta, ens mostra els interessos i reivindicacions de la classe dominant de llavors a l'illa, i quins eren els elements ideològics que usaven per fonamentar-los, tant des del punt de vista econòmic com des de la perspectiva del control social. El seu autor fou l'Intendent de Mallorca, José de Jáudenes, persona que feia un temps havia arribat a l'illa i es va dedicar a estudiar-la. Jáudenes elabora una anàlisi de l'economia mallorquina i en treu una conclusió: els avantatges que pot aconseguir Mallorca si protegeix la seva agricultura. Per això, Jaúdenes fa una apologia de la vida en la ruralia, acompanyat d'una defensa d'una educació específica per als pagesos, la qual opina que és més sana i robusta. D'acord amb aquesta idea, opina que en els pobles només hi ha d'haver escoles de primeres lletres. Aquestes escoles han de garantir la formació bàsica en la lectura i l´escriptura, així com en el càlcul elemental i la doctrina cristiana. I les persones benestants que desitgin donar una major educació als fills, com ara a les escoles de llatinitat o superiors, es poden permetre mantenir-los a la Ciutat. (Jáudenes, J.; 1797).

Per què els il·lustrats estaven tan interessats a universalitzar l'educació primària? Bernat Sureda ens parla de l'optimisme pedagògic dels il·lustrats mallorquins de l'època i dels seus motius:

"*Els projectes educatius de l´Econòmica Mallorquina estan amarats d'aquella fe absoluta en el poder de l´educació que caracteritza les idees il.lustrades i que ha rebut el nom d´optimisme pedagògic. Igualment hi trobam una clara identificació entre instrucció i desenvolupament econòmic i social. Aquesta concepció utilitarista que orienta les propostes pedagògiques de l'època fa que la difusió de la instrucció esdevingui un objectiu prioritari en el si dels plans de reforma. Es creu que sense una instrucció adequada no es podran aconseguir els objectius de reforma dels costums, de millora de les tècniques de producció, de desenvolupament científic, gestió adequada dels afers públics i privats. En aquest sentit, i com s´ha indicat en moltes ocasions, els projectes educatius dels il·lustrats tenen una elevada dimensió pràctica i utilitària i responen a plantejaments d'una clara i també immediata intencionalitat econòmica i política. Una altra de les característiques dels projectes educatius de la Societat Econòmica Mallorquina és que es dirigeixen a la creació de noves institucions educatives. Això demostra que els il·lustrats mallorquins són incapaços de transformar institucions com la Universitat o desconfien, com més endavant veurem, de la formació professional i tècnica que puguin donar els gremis. El ensenyaments que es fan a la Universitat Literària de Mallorca no responen a les noves necessitats científiques i tècniques, i per altra part la seva reforma es fa molt difícil. Per aquest motiu, estudis com els de matemàtiques, economia política, física i química o veterinària es projecten o es creen fora de la Universitat*", (Sureda, B.; 1989:9 i seg.).

Pel que fa referència a la formació de les élites, el pare Fulgenci Palet va presentar un pla de creació d'un Seminari de Nobles, a principis del segle XIX. Especifica les matèries que haurien de formar el currículum per a l'educació d'aquells que han d'ocupar els llocs de direcció i responsabilitat en el futur. Aquesta educació ha d'incloure l'estudi de la lògica, les matemàtiques, la física, la química, l'anatomia, la higiene, la metafísica, l'ontologia, la moral i el dret. La política i l'estadística es reserven per a aquells que es dediquin als alts càrrecs de l'Administració. Tot això es complementarà amb una bona formació artística formada per l'estudi de la música, el dibuix i la dansa, i humanística que abastarà els idiomes, la història i la poesia. Segons Jovellanos la idea d'un Seminari de Nobles, tal com l'entén l'Econòmica Mallorquina, és excessivament restringida des del punt de vista social. En aquest sentit, la seva gran

realització educativa, l'Institut de Gijón, que havia iniciat les seves activitats pocs anys abans, trencava ja amb els prejudicis estamentals que afectaven molts dels projectes il·lustrats. L'actitud de Jovellanos en relació amb les possibilitats d'accés que han de tenir les classes no nobles a un ensenyament científic i humanístic de qualitat és, com indica Javier Varela, una de les més favorables de tota la Il·lustració espanyola. D'acord amb aquestes idees, a la memòria sobre educació pública, es proposa als Amics del País de Mallorca la creació d'un centre més obert socialment, que pugui proporcionar educació a tots aquells que puguin estar interessats i tinguin recursos per accedir-hi, (Sureda, B.; 1989:31).

Catalina Martínez Taberner ha elaborat una anàlisi sobre la situació de les escoles a Mallorca en aquesta època, principis del segle XIX. I comparant la situació anterior i la d'aleshores, detecta un cert canvi. En un principi, en segles anteriors, la responsabilitat sobre la instrucció requeia sobre l'Església; i a partir de la segona meitat del segle XVII, aquesta, si més no, reconeix el dret dels municipis a promoure l'ensenyament. Aquest reconeixement no va significar que tot seguit els ajuntaments s'esforcessin a millorar el món educatiu. És significatiu l'anàlisi que aquesta autora fa de l'estadística que es va elaborar el 1800 sobre aquesta matèria. Només van contestar aquesta enquesta 24 pobles. Sobre l'educació dels nins, n'hi ha dos que remarquen que no compten amb cap mena d'organització escolar (Montuïri i Puigpunyent). A Sóller se n'encarrega el rector els diumenges. A Deià, ho fan els ermitans. A Campos, com que la dotació és minsa, no hi ha cap mestre que hi vulgui treballar. Alaró, Llucmajor, Selva i Sant Joan no compten amb edifici escolar, les classes es fan directament a cal mestre. Allà on hi ha convents, se sol ensenyar, com ara a Felanitx, Llucmajor, Alcúdia, Artà, Petra, Santa Maria; i d'altres municipis que no contestaren l'enquesta. Els únics ajuntaments que compten amb escola i mestre són: Algaida, Binissalem, Bunyola, Campanet, Felanitx, Manacor, Porreres, Sa Pobla i Santa Margalida. En total, nou de vint-i-quatre que contestaren. Pel que fa a l'educació femenina, la situació era molt pitjor, (Martínez, C.; 2000:37).

Així, amb més de cent anys, l'educació pública havia avançat un poc, però no tant. Com diu Antoni J. Colom, "*si en una societat d'Antic Règim l'instrument capitalitzador i reproductor de la ideologia d'Estat era l'Església, en les societats burgeses aquest paper serà conjugat per l'escola amb la mateixa funcionalitat: reproduir la ideologia dominant i les noves relacions de domini, fruit de les noves formes de producció i de les noves relacions de producció*", (Colom, A.J.; 1991:33). Per

tant, a principis del XIX, l'Església encara conservava un pes important. I aquest mateix autor és crític amb els resultats dels projectes dels il·lustrats. "*Ens trobem, com es pot veure, davant un altre cas d'estimulació teòrica d'una realitat més que d'aplicació pràctica per assumir el seu desenvolupament i pertinent transformació*", (Colom, A.J.; 1991:36).

La pregunta és: fins a quin punt els il·lustrats podien impulsar de cop i volta un nou sistema educatiu, quan gairebé aquest ni existia, una bona part estava en mans de l'Església i no comptaven amb més pressuposts que els de la seva entitat, la Societat Econòmica, a base de quotes? Hem de recordar que l'educació no formava part dels pressuposts de la Corona i que la hisenda pública, abans de la Guerra del Francès, gairebé es trobava en fallida: pujaven els impostos i fou una època de moviments de descontent, com els aldarulls del mes de març i abril de 1808 a Mallorca.

Observem que hi ha un cert consens entre els historiadors de l'educació que aquesta, abans del sexenni –l'època de la guerra fou una situació excepcional- era bastant magre i que el paper de la Societat Econòmica era el de promoure un canvi en diferents direccions, emperò, sense comptar amb el control directe dels ressorts econòmics que el podrien produir. Per una banda ampliar la instrucció en primeres lletres de la població, vinculada amb interessos específics del món econòmic allà on es pretenien dirigir. Això anava vinculat amb un canvi metodològic, orientat a uns coneixements més útils i a rendibilitzar aquesta educació, acomodant-la a la que demanaven les noves formes de producció. I, com veurem durant el sexenni, a implantar nous mètodes d'ensenyament menys costosos, per assolir de forma més ràpida els seus objectius.

Del període de la guerra hi ha dos aspectes a considerar sobre el marc educatiu. El primer, la Constitució de Cadis, que en el seu títol IX, *De la Instrucció Pública*, explicita l'ideal il·lustrat, prometent l'establiment a tots els pobles d'escoles de primeres lletres (article 366), a més d'un ensenyament uniforme a tot el territori de la Corona (article 368). L'altra, *L'informe de la Junta creada por la Regencia para proponer los medios de proceder al arreglo de los diversos ramos de Instruccion Pública*, de 9 de setembre de 1813, que s'ha de llegir d'acord amb el context amb el qual s'elaborà: la pugna vibrant que hi havia en aquells moments entre liberals i servils, un cop es veia el final molt proper de la guerra. L'objectiu de la instrucció es formar ciutadans lliures i que serveixin a la utilitat comú. I aquesta instrucció serà pública, uniforme, gratuïta i universal. "*Mil veces se ha dicho que una nacion compuesta de*

individuos que sin excepcion supiesen leer, escribir y contar, seria mucho mas ilustrada, y sabria adquirirse mas medios de felicidad que otra en que, á igual ignorancia que la que se mira extendida por la generalidad de los ciudadanos, hasta en las naciones mas cultas, contase entre sus hijos muchos Arquímedes, Sócrates y Homeros", (Quintana, M.J.; 1852:178).

2.5.2 Sobre la política educativa del sexenni a Mallorca

Com hem vist amb anterioritat, el sexenni absolutista es caracteritzà per l'interès per tornar a la situació abans de la guerra, d'acord amb els esquemes de l'Antic Règim. Això també es va donar en el camp de l'educació, malgrat que el control d'aquesta matèria es feia més a l'àmbit local. La primera circular que trobem al 1815, el rei expressa el seu desig de formar una Junta de Ministres per a redactar un Pla General d'Estudis. I per això, promou una enquesta a totes les institucions que tenen a veure amb l'ensenyament, (SSEMAP, 1815:54 de 8 d'abril).

Al cap d'uns mesos, es posà en marxa aquesta idea, amb la circular de 20 de desembre de 1815. Encarrega la redacció del Pla a una Junta formada per Josep Maria Puig de Samper, José Navia Bolaños i al representant de la Inquisició, Fr. Manuel Martinez. Aquests van proposar demanar informació a les autoritats locals, sobre les escoles existents i del seu finançament, (Gaceta de Madrid, 26-12-1815, p. 1443-1445).

El decret de 8 de juliol de 1816, s'atorga als bisbes, arquebisbes i prelats, que tenguin confiats els monestirs de religioses, totes les facultats per establir escoles de nines en els seus monestirs, (Gaceta de Madrid, martes 16 de julio de 1816, núm. 8). Aquest decret es reproduït en el *Diario Balear* de 26 d'agost en dos dies.

Ara, amb aquest decret, "*quedaba un vacio en esta parte que era harto sensible para mi corazon*". Eren les nines. Per això, demanà permís al Papa per poder encarregar la tasca a les autoritats eclesiàstiques de qui depenien els monestirs de monges. Es tractava de "*imbuir en los tiernos niños de ambos sexos los sanos é incorruptos principios del catolicismo*", (DB, 1816:2 de 26 d'agost).

El seu objectiu era completament diferent al dels il·lustrats. Ni es tractava de formar ciutadans, ni d'instruir a persones per a que puguin ser d'una major utilitat a la comunitat. Ara, es tractava, com en èpoques anteriors, d'aconseguir súbdits submisos. A més, la situació de l'educació pública a la Corona l'explicava el mateix decret quan assegura que si disposés de fons econòmics: "*hubiera adoptado el medio de establecer casas públicas de educacion, de que carecen muchas ciudades*". Però, en realitat,

tornava a posar l'educació en mans dels que varen tenir gairebé el monopoli durant segles, (DB, 1816:2 de 26 d'agost).

Però, a part de les escoles de primeres lletres per a la població en general, la Corona també es va voler preocupar per l'educació de les capes més benestants. El 17 de desembre de 1815, el Secretari d'Estat va enviar una circular al Capità general, marquès de Coupigny, per a que s'estudiés "*el establecimiento de casas de educacion para la juventud noble"*. Coupigny encarregà la resposta a aquesta enquesta a l'Audiència, (ARM sig. AA-13, Reial Acord, 833, n.90). Sabem que aquesta institució també en demanà l'opinió a l'ajuntament de Palma, (AMP; sig. AH2135/2, ple de 163 de febrer de 1816).

Una altra reial ordre sobre ensenyament que es va publicar durant el sexenni fou la de la creació de juntes a totes les capitals per a examinar a aquells que es volguessin habilitar per fer de mestres de primeres lletres, de tots els rams que comprenia el primer ensenyament, (Gaceta de Madrid, martes 1º de julio de 1817, núm. 78). Aquesta ordre recollia la de 3 d'abril de 1806 amb el mateix objectiu, (R:O: de 6-10-1807, AHN, sig. Cons. Lib. 1504 n. 121). Aquest decret també surt publicat al *Diario Balear* de 6 d'agost del mateix any.

La mala situació de l'ensenyament elemental a Mallorca ha estat prou estudiada i detallada per Bernat Sureda i Antoni J. Colom, i suposam que alguna cosa semblant devia succeir a la resta del país. Com a conseqüència d'aquest ordre, el batle de Palma, Juan Manuel Lubet, el 22 de setembre, va formar la Junta d'exàmens de mestres de primeres lletres de Mallorca, integrada pels mestres amb títol del Consell de Castella, Joan Ramon Malalts, Joan González Cepeda (que ja ho havien estat el 1813), i el pare José Romualdo López, escolapi de Madrid. El secretari ho seria el de l'Ajuntament, Rafel Manera, i presidiria el batle, (DB, 1817:3 de 3 d'octubre). Juan Manuel Lubet, que en aquells moments ja passava per una situació políticament delicada, va aprofitar per escriure un article de lloança a les decisions del monarca, que mirava pel bé de l'educació i contra l'instrusisme de mestres que treballaven sense una preparació contrastada oficialment, (DB, 1817:2 de 14 d'octubre).

Aquesta Junta d'exàmens el dia 26 de setembre va emetre un informe on explica el seu punt de vista, d'una mala preparació dels mestres, dubtant de la validesa dels títols emesos per l'anterior Diputació, (Veure Annex 2.13).

I, a continuació, l'11 d'octubre es va publicar un ban a Palma on es demanava a tots els mestres que tinguessin escola de primeres lletres, passants i *leccionistas* que

donaven classes per cases particulars, es presentessin a la Junta el 13, 14 i 15 d'octubre, amenaçant-los amb una multa de 6 lliures.

De les 43 escoles que es coneixien a la Ciutat, només es van presentar 12 mestres i un *leccionista*, cosa que posava de manifest l'escassa col·laboració dels afectats. La reacció del batle, amb base a una resolució del Reial Acord, fou la següent: 1) Ordenar que tots aquells ensenyants que no haguessin superat l'examen, devien cessar immediatament de les seves funcions educatives i tancar les seves escoles. 2) Els que comptessin amb el títol de la Diputació Provincial, se'ls prorrogava el termini amb dos mesos per habilitar-se. 3) Que a qualsevol persona que delatés a la Junta algun mestre que treballava sense permís, se'l gratificaria amb 6 lliures. I 4) Que els que aspirin a aconseguir el magisteri, a part de l'examen, han de presentar una atestació de l'Ordinari Eclesiàstic d'haver estat examinats i aprovats de doctrina cristiana, així com informació de tres testimonis davant el Síndic personer del seu domicili, costums i netedat de sang, cosa que certificarà la Justícia, (SSEMAP, 1818:22 de 7 de febrer).

Sobre els dubtes que proposa la Junta d'Exàmens, el Reial Acord va responcre el 5 de febrer de 1818, d'aquesta manera:

1) en referència a si han de fer un nou examen els titulats per la Diputació, la resposta és que no, ja que llavors la Diputació era l'autoritat competent i comptava amb la facultat d'expedir-los
2) pel que fa al dubte que planteja sobre si els professors de llatinitat poden admetre alumnes que no provinguin de mestres titulats, l'Audiència entén que més que un dubte és una queixa, i ben fundada. Per això, no resol la qüestió, i la passa a la superioritat.
3) Pel que fa a la recollida dels títols expedits per institucions anteriors, li sembla al Reial Acord que això més bé és una tasca del corregidor que la d'una Junta d'Exàmens.

La situació que dibuixen els membres de la Junta d'Exàmens no és gaire bona. Pocs professors titulats, alumnes mal preparats, que els permeten pujar de nivell i fracassen, i una societat que no valora prou el temps invertit en l'educació dels seus fills. A més, sura una altra preocupació a les autoritats: el mal aprenentatge, i probable desconeixement, de la llengua castellana, (ARM, sig.AA-13, reial acord, 834, n 21).

Després d'aquesta data, de l'examen, quan s'analitza la documentació oficial, es troben prou sol·licituds individuals de mestres de diferents parts de Mallorca que pretenen exonerar-se de l'examen, que no van fer, i a vegades demanen ajornaments, o

pròrrogues, alguna vegada avalada fins i tot per les autoritats locals en funció dels interessos del poble.

En la premsa anem trobant l'interès del règim a difondre noticies sobre educació a l'àmbit estatal i de la seva preocupació a obrir i fer funcionar escoles. També es publicà el reglament de les 124 escoles reials. I pel que fa al calendari escolar, es va reformar, (DB, 1818:2 de 13 de maig).

2.5.3 El mètode de Lancaster a Mallorca, els primers passos

La vinculació entre el nou corrent filosòfic de l'educació i l'escola de Lancaster té el seu origen en el moviment d'escolarització de masses derivat de l'utilitarisme. Bentham va desmantellar les teories educatives que s'aplicaven aleshores, de Rousseau o Pestalozzi, fonamentades en la moral, per considerar ara que l'objectiu era aconseguir el major bé pel major número. La posada en pràctica de la teoria utilitarista de Bentham en el camp educatiu la duu a terme James Mill. Aquest reconeix la necessitat de l'existència de classes socials, emperò, pensa que això no ha d'incloure l'ampliació d'oportunitats a la mobilitat social. Aquest corrent va comptar amb una bona acceptació a Gran Bretanya, França i Estats Units. Aquesta concepció del fet educatiu, que excloïa l'ensenyament de característiques que estaven fonamentades en la moral, provocà que l'Església d'Anglaterra, que monopolitzava l'ensenyament de les classes més baixes, s'hi oposés. La persona que va promoure de forma espectacular el sistema d'ensenyament mutu fou el reverend Andrew Bell. Va importar a Europa allò que havia observat a una Acadèmia Militar a la Índia. En el seu informe titulat *Un experiment en educació,* assegurava que aquest mètode d'ensenyar lletres i números elementals comptava amb una eficàcia i economia de costos, aprofitant els alumnes més brillants i motivant-los mitjançant un sistema de premis. Cap el 1800 aquest sistema ja s'havia introduït a diferents societats protestants, a fi i efecte de proporcionar una instrucció de caire caritatiu. Lancaster va ampliar i millorar el mètode, possibilitant ensenyar a una gran quantitat d'alumnes simultàniament. Ho explica en el seu llibre *Millores per a l'ensenyament de les classes industrioses*. I a Espanya va aparèixer la primera escola lancasteriana el 1818, (Iragui, G.M.).

Per a Bernat Sureda, en aquests temps, Europa es troba en un moment on es desenvolupa la revolució industrial. Les empreses introdueixen nova maquinària, canvia la forma de treball i, necessàriament, també ha de canviar l'aprenentatge. De forma que apareixen nous càrrecs i nous obrers. D'aquesta manera es generalitza la idea de que

una certa instrucció en els obrers facilitaria la seva acomodació al lloc de feina i, a més, s'incrementaria la productivitat. L'aspecte educatiu de les classes populars, en el seu vessant de preparació per a la producció, havia estat desenvolupat pels il·lustrats d'una forma més elemental. Si a això hi sumem la manca d'escoles i la situació econòmica que es patia, l'ensenyament mutu es veu com una solució al problema. La introducció del mètode d'ensenyament mutu a España s'inicia amb l'estudi que fa Juan Kerney, militar destinat a Màlaga, de la seva aplicació a Anglaterra i França. Kearney era un home preocupat per l'educació i que s'havia distingit durant l'època que havia funcionat a Madrid el *Real Instituto Pestalozziano*. En aquella època Kearney es trobava a Londres i el duc de l'Infantado li havia encarregat estudiar el mètode a aquesta ciutat. Quan va tornar, va passar per París per estudiar-lo i el 1818 s'obre a Madrid una escola pilot sota la seva direcció, finançada per la Junta Protectora presidida pel mateix duc. Un any més tard, els resultats positius estimulen la creació d'una Escola Central, model per a totes les properes a crear-se per tot l'Estat, (Sureda, B.; 1980:49 i seg.).

La primera informació que hem trobat a la premsa de Mallorca sobre aquest nou mètode educatiu és el 16 de novembre de 1817. El *Diario Balear* reprodueix una noticia del periòdic *Monitor*, de París (5 d'octubre), que fa referència a l'aplicació d'aquest mètode a una escola de la xarxa d'hospicis de Bordeus amb 80 nins expòsits. L'any 1818 va continuar la informació sobre els avenços d'aquest mètode. La següent és del 10 d'abril, ara segurament extreta ja de la *Crónica Científica y Literaria* de Madrid. És una informació que lloa la capacitat de rapidesa en la seva propagació amb uns resultats del tot avantatjosos. A més, afegeix "*Todos los hombres ilustrados convienen en que este nuevo método, si se generaliza y sigue con teson, puede mejorar las costumbres de un modo sensible, y contribuir á la ventura social*", (DB, 1818:3 de 10 d'abril). L'escola de la Societat Econòmica de Cadis va voler fer una prova d'assaig amb aquest mètode de forma gratuita i "*ha recurrido para costearle á la generosidad de sus individuos y de otras personas manates del bien público*", cercant un mestre per posar-se a treballar, (DB, 1818:4 de 20 de juny).

Com podem observar, la premsa era sensible envers el sector educatiu. I, com veurem també amb posterioritat, també hi havia una certa reciprocitat. Prou educadors s'interessaven a informar al públic mitjançant els papers periòdics. En aquest cas, la persona interessada fou el mestre Vicente Almodóvar, persona coneguda a la seva època, i també avui pels historiadors de l'educació a Mallorca. Amb el Diario Balear de dia 28 de setembre s'hi adjunta un avís al públic. Diu el següent:

"El primero del inmediato Octubre se principiarà á poner en pràctica en la escuela de primera educacion de las vueltas del mercado de esta capital que dirige Don Vicente Almodovar maestro con título del Supremo Consejo, el nuevo Sistema que ha discurrido; por el que los niños economizarán mas de las dos terceras partes del tiempo que gastan ahora en su primera instruccion. Aunque no se puede asegurar los efectos de un nuevo método, hasta estar bien experimentado, sin embargo: la practica y conocimiento que ha adquirido y observado en las disposiciones de sus discipulos en el discurso de trece años, le hacen creer se lograrán sus deseos; y asi se propone dejar instruidos en leer, escribir, gramatica y ortografia castellana, en las cinco reglas de Aritmética, catecismo de Ripalda, ó Vives, y en las reglas de urbanidad y politica, en el termino de dos años, á los niños que desde la edad de seis, aunque no conozcan ninguna letra, tengan un talento regular, buena salud, puntual asistencia y mediana aplicacion: y los que tengan menos de los seis años, quedarán igualmente instruidos á los ocho de su edad. Para prueba de ello, y que sea mas patente al público el resultado de lo propuesto, un sugeto de distincion que desea el adelanto de la juventud, pondrà al indicado fin tres niños pobres, que se les enseñará gratis, bajo la direccion del proponente, y concluido el término señalado, serán exâminados, junto con los otros que se alisten al intento, en las materias demostradas, con lo que se experimentarán los progresos del nuevo sistema. Si practicadas todas las diligencias que ha concebido, no se consiguiese el todo de su proyecto, se lograran, sin duda, á lo menos, unas ventajas considerables, y siempre tendrán un camino principiado, los que de mas talento y disposicion quieran continuar en adelantarlo. Palma, 28 de Setiembre de 1818. Vicente Almodovar", (Almodóvar, V.; 1818).

De manera que al mateix 1818 també a Mallorca es va fer una primera prova amb aquest mètode, al mateix temps que es feia a alguns indrets de la península. El 1819 és un any on ja surt moltíssima més informació sobre aquest mètode. També es dóna informació sobre el funcionament d'altres escoles a l'estranger, (DB, 1819:4 de 25 de març).

El 1819 es publicà a Mallorca *Lecciones de Enseñanza mútua segun los métodos combinados por Bell y Lancaster, ó Plan de Educacion para los niños pobres*, a la impremta Real, segons Bernat Sureda a instàncies del comte de Santa Maria de Formiguera. Aquest text, que consta de 34 pàgines, és un text divulgatiu del seu Pla d'estudis, en XIII capítols i unes conclusions, que es va posar a l'abast de les persones interessades en la matèria de l'època.

Front a totes aquestes lloances i divulgació del nou mètode d'ensenyament, també hi trobem alguna opinió contraposada, que posa en entredit el sistema. En un article publicat inicialment a la *Crónica Cientifica y Literaria*, signat per Juan Vivero, que reprodueix el *Diario Balear*. Admet l'avantatge d'economitzar el número de mestres, però, en quant als progressos en l'escriptura, els posa en dubta, així també com el sistema que utilitza, de començar per l'ensenyament de les lletres majúscules i per ordre alfabètic, escrivint-les sobre l'arena, (DB, 1819:1 de 13 de maig).

Hi hagué rèpliques a l'article de la *Crónica*, que reproduí també el diari mallorquí, (DB, 1819:1 de 14 d'agost); però, d'article contrari no se'n troba cap més. Així que durant tot el 1819 veiem com es repeteixen els avenços i lloances envers aquest nou sistema, que tantes esperances creà, com si es tractés d'un avenç tecnològic cabdal, que no només s'havia d'aplicar als infants, sinó també als adults, (DB, 1819:2 de 3 de setembre).

2.5.4 Oferta educativa a l'illa: publicitat d'escoles i de classes particulars

Segurament, l'educació és una de les branques d'activitat que va comptar amb un major ús de la publicitat a la premsa. I aquesta mateixa publicitat, d'escoles noves o d'oferta educativa, també ajuda a conèixer com es desenvolupava aquesta tasca durant aquesta època. Una de les persones que més publicitat va fer va ser Bartomeu Parera i Massana, obrint una nova escola de comerç, on ofertava "*el modo de establecer y seguir una casa de comercio, manejo y teneduria de libros por escritura en el método simplificado, haciendo el giro ó especulaciones tanto en España como en el extrangero*", classes que es feien a la nit, per a persones adultes, "*á hora cómoda, á fin de que los que esten ocupados de dia puedan concurrir sin perjudicarse sus labores*", (DB, 1816:3 de 1 d'octubre). Sembla ser que l'escola de comerç va comptar amb problemes, ja que al cap de mig any, el 25 de març, torna a anunciar que ara obrirà l'escola de comerç a casa seva, al carrer d'en Maymo, davant el forn d'en Flasquet/ Frasquet, prop de la Casa de les Minyones, (DB, 1817:3 de 25 de març). Finalment, el Consolat de Mar i Terra es decidí a protegir aquesta escola de comerç cap a finals d'any, (Llabres, J.; 1958:521 de 27 de desembre de 1816).

La publicitat de les escoles se solia fer a l'inici de curs, sobre el primer d'octubre. El curs següent, el mestre Parera, torna a usar el diari per informar que obre una escola de primeres lletres, i que, a més, també continua ofertant la formació en comerç, a casa seva, on ara també ofereix habitacions, detallant la formació que donarà

en aquesta matèria, i explicant l'avantatge de l'escola front només al de l'experiència, "*es evidente que qualquiera aprenderá mas en una escuela con un curso de lecciones ordenadas, que no en una serie de años esté practicando en una casa de comercio*", per qüestió de temps, (DB, 1817:3 de 2 d'octubre). També hi va haver d'altres mestres que ofertaven la seva escola, com ara Bernat Esteva, (DB, 1818:4 de 23 de juny), José Romualdo López, religiós Escolapi, que en la seva publicitat explica quin és el seu sistema d'ensenyament, (DB, 1816:3 de 11 d'octubre), o l'acadèmia d'Aritmètica i Geometria, (DB, 1819:3 de 21 de febrer). I d'altres que demanaven permís municipal, com ara Manuel Antonio de Santiesteban, escolapi, (AMP, sig. AH2135/2, acta de 22 d'octubre de 1816).

A part d'escoles, també s'ofertaven classes particulars promogudes per diferents tipus de persones, militars, graduats en filosofia i teologia, capellans, clergues, etc., així com de diferents matèries, de les quals, apart de les comuns, també hi trobam taquigrafia, francès, etc.

De l'educació femenina també se'n feia publicitat. Les ofertes eren semblants, com ara a la de Joana Maria Mayol tenia una escola de costura de nines, al carrer de la Capelleria, i mostrava a "*hacer medias y tejer cinta; y las instruirà en la doctrina cristiana y leer*", (DB, 1818:4 de 8 de juliol).

2.5.5 La Universitat Literària durant el sexenni

Introducció

Les reformes universitàries dels il·lustrats iniciades a finals del segle XVIII van conduir a la reforma de 1807, (reial ordre sancionada el 5 de juliol de 1807). Aquesta pretenia aplicar un model uniforme a totes les universitats de la Monarquia. L'objectiu era situar aquests centres a la mateixa altura dels que funcionaven als altres països europeus. Aquesta reforma va introduir noves disciplines, com ara Dret Públic i Economia Política; imposava unes ordres i reglamentacions noves fins llavors i eliminava algunes universitats, (AHN, sig. Consejos, Lib. 1503, p 140). I un objectiu del decret era suprimir aquelles universitats menors (Toledo, Osma, Oñate, Orihuela, Àvila, etc.), que per la seva poca capacitat de generar ingressos no podien sostenir dignament els seus ensenyaments. Un cop feta la reducció, i per millorar el nivell, s'aplicava una uniformització com a solució a l'estancament en què es trobaven, ja que prou estudiants es desplaçaven a treure el títol allà on les normes eren més relaxades.

Però, a més, aquesta uniformització també comptava amb una altra vessant, assegurar-se la idoneïtat de les persones que en un futur pròxim aspirarien a càrrecs públics, (AHN, Fondos Contemporáneos. Ministerio de Hacienda, Leg. 4822 , n 1725).

La següent passa es va donar durant el període de la guerra. Per mor de la situació bèl·lica, una de les primeres mesures del Consell de Regència fou suspendre tots els estudis universitaris i dels col·legis que no tinguessin com a objecte la guerra o alguna relació immediata amb ella. Per elaborar el seu pla sobre la instrucció pública, Manuel José Quintana, mitjançant el Consell de Regència, va requerir a les universitats que contestessin una enquesta el 25 de setembre de 1813. La de Salamanca, enlloc de cenyir-se estrictament a les preguntes, va elaborar un pla alternatiu al que hi havia en vigor en aquells moments, el qual va ser lliurat oficialment a les Corts el 7 de març de 1814. El 16 de març passà al Ple de les Corts el seu informe, (DS de Corts, 1814:123 de 16 de març). Aquest pla, segons Ricardo Robledo, optà per l'autocensura com a arma de supervivència i explorava la viabilitat de la hisenda que restava llavors a les universitats de l'Antic Règim. Amb el cop d'estat del rei, el Pla-Informe de Salamanca va ser retocat, adequant-lo a la nova situació, de forma que ara, aparegués la Universitat de Salamanca com a enemiga de les Corts. Així que la fallida de la universitat tradicional constitueix un aspecte més de la fallida de la monarquia absoluta, (Robledo, R.).

En el cas concret de Mallorca, no s'ha fet cap estudi en profunditat sobre la Universitat sobre aquest període. Comptem amb algun estudi que en fa referència, com ara el d'Antoni Planas, (Planas, A.; 2011) o el de Rafel Ramis (Ramis, Rafel; 2011). I també amb l'informe que va fer la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País el 1807, que envià a l'Intendent, com a resposta al qüestionari sobre l'estat de la Instrucció Pública, que aquest havia distribuït a les autoritats de l'illa. Segons I. Moll, el primer problema que planteja aquest informe, com a causa dels greus problemes de la Universitat, és la manca de recursos, (Moll, I.; 1978:60).

Així, poca cosa sabem sobre la Universitat mallorquina en aquesta època. Estam gairebé igual que al 1978, quan I. Moll assegurava, "*els pocs historiadors que han tractat directa o indirectament el tema de la Universitat Mallorquina fan palesa la decadència dels estudis superiors des de finals del XVIII*"; i al cap de poc, quan es demana del per què d'aquesta agonia, afegeix que "*de fet no es pot contestar sense una recerca més minuciosa*", (Moll, I.; 1978:54). Hem de constatar, també, que l'objectiu d'aquest treball no és aquesta recerca minuciosa.

La Universitat durant el sexenni

L'expulsió dels jesuïtes va tenir com a conseqüència a Mallorca, que la Universitat ocupés d'immediat les seves infraestructures del carrer de Monti-sió –que era allà on estava feia 200 anys- , i se'n fes càrrec de les seves rendes, de la seva biblioteca i "*disponiendo al mismo tiempo que las limosnas de los aniversarios y demas pias fundaciones de aquella iglesia se diesen á los Catedráticos por aumento de salario, quienes deberian cumplirlas, con facultad de hacer del presente el uso que les pareciese mas ventajoso*", (Moragues, M.; 1831:16). Com hem esmentat, el 1814 l'ajuntament de Palma i d'altres institucions varen demanar al rei el retorn de la Companyia de Jesús, cosa que succeí de forma efectiva el 1816. El dia 13 de juny d'aquest any el *Diario Balear* en dóna compte. Per una banda, el diari publica la reial cèdula on, a més del permís concedit el 29 de maig de 1815 a retornar els jesuïtes allà on ho havien demanat, ara es feia extensiu al tots els dominis (*Comunicación por la cual se permite el restablecimiento de la Compañía de Jesús en los territorios de la Corona española, y deroga las anteriores reales cédulas que ordenaban la expulsión de dicha Compañía. Gaceta de Madrid, martes 30 de mayo de 1815, núm. 65, suplement)*; i també el traspàs de poder a Palma, (DB 1816:8 de 13 de juny).

La voluntad del monarca en aquest aspecte es troba reflectida al text de la següent reial cèdula:

"*... es mi soberana voluntad que se la devuelvan y restituyan las casas , colegios, iglesias, hospicios, residencias, bienes y rentas que se la ocuparon al tiempo de la expulsion, y se hallan existentes en la actualidad, con obligacion de cumplir las cargas de enseñanza y demas de justicia á que esten afectos, y se declaren corresponderles. Exceptúo de la restitucion de fincas, bienes y efectos vendidos ó de qualquier modo enagenados por título ó causa onerosa á favor de cuerpos ó particulares, y los donados ó aplicados á objetos y establecimientos públicos que no puedan separarse de ellos sin menoscabo de los mismos y ofensa de la comun utilidad...*", (*Real cédula extendiendo el permiso concedido para el restablecimiento de la Compañía de Jesús en los pueblos solicitados, a todos los dominios del Reino*, data sanció, 3 de maig de 1816)

El retorn de les propietats als jesuïtes, que usava la Universitat Literària, no fou senzill. Així, després de la devolució dels béns, havien de passar comptes sobre tot allò que els pertanyia: lloguers, censos, etc. Aleshores, donades les discrepàncies, el rector de Monti-sió el 1817 va promoure un expedient que va arribar a la Audiència, de la qual

se'n va fer càrrec el seu degà, Nicolau Campaner. La Universitat creà una comissió i el seu síndic, Bartomeu Serra i Bennàssar, elaborà un informe sobre la situació. De forma que al cap de dos anys, el 1819, encara no havien resolt el plet, (AUIB, sig. serie lligalls n 15, actes claustre de 4 d'agost de 1819 i següents). A més, des del retorn dels béns als jesuïtes, la Universitat s'hagué de desplaçar al seu lloc anterior, al carrer de Sant Roc, on va haver de fer unes costoses reparacions de l'edifici, ja que durant la guerra l'havien fet servir de quarter i de magatzem de gra, (Lladó, J; 1973:199). I és de suposar que aquest retorn, també provocà una disminució d'ingressos de la institució.

Els jurats de Mallorca des del 1597 eren protectors de la Universitat, aleshores per mor de la creació d'unes càtedres, dotades amb un total anual de 100 lliures. D'aquí ve la seva protecció sobre la Universitat, que després es traslladà a l'ajuntament de Palma. Posteriorment, el 1721, Felip V, confirmà el patronat de l'Ajuntament sobre la Universitat i va mantenir el privilegi d'elegir-ne el rector i d'altres preeminències. El protectorat de l'Ajuntament no era nominal i honorífic, ja que la corporació es preocupava de la Universitat, com ara, de dotar les vacants, cobrir-les, fer-se càrrec d'alguns dèficits, etc. La màxima institució de la Universitat era el de canceller, càrrec que era ocupat pel bisbe de la diòcesi, per la qual cosa va ser més aviat un càrrec honorífic; i, per això, podia anomenar un delegat, el procanceller. El canceller era el que concedia els graus (excepte els de canons i lleis, que era el rector). La Universitat es dividia en quatre col·legis (teologia, cànons i lleis, medicina i filosofia). I hi havia dos tipus de professors: catedràtic i doctor col·legial. El número de catedràtics era d'onze a teologia, cinc a cànons i lleis i medicina, i sis a filosofia. De doctors col·legials n'hi havia deu a teologia, set a cànons i lleis i a medicina; i sis a filosofia. El rector, cap executiu de la Universitat, era elegit per l'ajuntament de Palma. Les condicions per ser rector eren: 1) ser major de 36 anys; 2), comptar amb la dignitat de ser prebendat de l'Església de la catedral; 3) ser doctor graduat en alguna facultat; i 4) ser membre d'un dels quatre col·legis. A més, comptava amb un Prefecte d'Estudis i un Clavari (que havia de ser un membre d'algun col·legi, si més no amb el títol de batxiller), (Bonnin).

El rector,a l'inici del sexenni absolutista, era Marc Ignasi Rosselló, des del 1809. Marc Ignasi Rosselló i Terrers, home culte, era doctor en ambdós drets i teologia. Fou membre de la Societat Econòmica i durant un temps secretari de correspondència. El 1801 fou relator del tribunal civil de la Inquisició. Es va fer capellà i el van designar canonge. El 1808 el trobem formant part de la Junta Suprema de Mallorca i fou exclòs per la pressió popular, per la seva relació de parentiu amb l'antic ministre d'hisenda de

Godoy, Miquel Gaietà Soler. Amb tot i això, al cap d'un temps, en va tornar a ser membre. El 1809 fou elegit rector de la Universitat, de forma que a l'inici del sexenni encara ho era. El dia 9 de juny de 1815 s'acomiadà de l'ajuntament de Palma com a rector, institució que l'havia anomenat.

Al cap de pocs dies, el 14 de juny, el plenari de l'Ajuntament discuteix l'elecció del nou rector. Aleshores, a la reunió, el regidor Ramon Villalonga proposà com a rector al canonge Joan Ferrà, conegut per la seva ideologia servil, que participà en els aldarulls del mes d'abril de 1813 a Palma, a favor del retorn de la Inquisició, i, com hem vist, havia estat nomenat el juny de 1814 membre de la Junta de Censura. Hi hagué un debat, i sortí elegit per majoria aclaparadora Sebastià Socies, en lloc del canonge absolutista que havia estat proposat inicialment, (AMP; sig. 2135/1, plens). Sebastià Socies havia estat elegit el 1810 com a suplent de diputat a Corts en representació del Regne de Mallorca. Aquesta elecció de rector, podria comptar amb un significat prou important, si coneguéssim l'abast de la figura de Sebastià Socies i aquesta fos del tot contraposada des del punt de vista ideològic a la del reaccionari Joan Ferra. Però, com que avui encara ens és desconegut Socies, no podem aventurar res.

Un cop elegit rector Sebastià Socies, al cap de tres dies es presentà al claustre de professors de la Universitat, com a rector, (AUIB serie lligalls n 15_actes claustre de 17 de juny de 1815). L'onze d'agost de 1815, l'Ajuntament li comunicà l'arribada d'uns pocs jesuïtes, perquè ja havien rebut permís per tornar. De forma que la Universitat, es posà en contacte amb el bisbe, com a canceller nat, per a demanar-li el seu suport. I, a més, anomenaren una comissió per a l'estudi del nou pla d'estudis, formada per Joan Binimelis, Marià Gacias, Josep Barceló i Julià Bordoy, (AUIB serie lligalls n 15-actes claustre de 11 d'agost). Aquesta comissió que anava en funció de les intencions de la Corona -que, com hem dit, ja havia fet publicar-les i les havia recollit el setmanari de la Societat Econòmica (8 d'abril de 1815)-,la qual, després d'haver escoltat l'opinió dels bisbes, pretenia "*llegar a la mas pronta formacion de un plan general uniforme, que se observase en las universidades literarias, estudios y escuelas de primera educacion*", (Circular per Gaceta de 26 de desembre de 1815, p 1443-1445). Per això, es demanà informació a les autoritats locals per a la formació d'un pla d'estudis. La Universitat envià el seu pla a l'Ajuntament el 5 de desembre de 1815, (AUIB serie lligalls n 15-actes claustre de 5 de desembre de 1815), i l'ajuntament de Palma, en sessió plenària de 9 de febrer de 1816, tractà aquesta qüestió sense arribar a cap acord, (AMP, sig. AH2135/2 Actes del Ple de 9 de febrer de 1816).

Sebastià Socies va ser rector durant dos anys, i el 20 de juny de 1817 fou substituït per Joan Antoni Gallard del Canyar, elegit per a un temps d'un bienni. Fou precisament a aquest rector, Gallard, al qual li pertocà gestionar el traspàs de poders de Monti-sió amb els jesuïtes. I a l'inici del seu mandat fou quan l'Ajuntament va tractar de nou sobre el pla d'estudis i la dotació de càtedres, (AMP, sig. AH2136/1, veure actes de 26 a 30 d'agost de 1817).

En la sessió plenària de 15 d'octubre de l'Ajuntament, es tornà a tractar la qüestió, (veure Annex 2.14). L'acord de l'Ajuntament, no fou ratificat pel Reial Acord, i aquest decideix suspendre la provisió i el concurs d'oposició de les càtedres que havien posat en marxa, demanant a l'Ajuntament que, enlloc de fer les oposicions, hi posessin substituts, (ARM, sig. sig. AA-13 834 n 4). De forma que sembla ser que per motius econòmics s'aturà l'aplicació del pla d'estudis, del qual tampoc no hem pogut deduir que proposés una reforma en profunditat de la Universitat, sinó que simplement es tractava de dotar amb més pressupost les places existents.

A principis de 1819 aquest problema encara no estava solventat. I en aquest mateix temps tingué a efecte l'elecció del nou rector, ara, Ignasi Terrers, (AMP, sig. AH2137/1, Actes Ple de 2 de gener de 1819). Terrers es trobà amb el plet amb els jesuïtes i amb l'anul·lació definitiva del pla d'estudis del 1807 per a totes les universitats, (Circular del Consejo insertando R.O. relativa a la Derogación del plan de estudios de 1807 en todas las Universidades y restableciendo el de 1771. Gaceta de 12 de novembre de 1818); a més del problema econòmic de dotació de les càtedres existents que arrossegava de feia gairebé dos anys. Al cap de pocs dies de la seva elecció, l'Ajuntament demanà a la Mitra i a la Diòcesi una pensió per a dotar les càtedres. I això, segurament, activà el debat sobre la dotació de càtedres que havia aturat el Reial Acord. El 22 de gener, "*dio cuenta el Secretario del estado actual que tiene el plan de estudios acordado por este M.I. Ayuntamiento, y exposicion de los comisionados sobre el particular que obra en cabildo de 15 de octubre de 1817, y en su vista se acordó de conformidad, que se lleve a efecto la resolucion tomada aquel dia repartiendose los oficios á los dueños de Catedras que no hayan contestado al que se les pasó segun el acuredo de 29 de marzo anterior. Lo que ohido y entendido por el Sr. Presidente dijo: que se lleve a debido efecto los resuleto por el Ayuntamiento*", (AMP, sig. AH2731/1 acta de 22 de gener de 1819). Com podem comprovar, tot apunta a què la cosa no avançava.

En referència a aquest últim aspecte, a finals de 1819, la Universitat acordà aprovar un pla d'estudis:

"...se leyo el dictamen sobre el arreglo de estudios en esta universidad literaria y en vista se acordaron y aprovaron en todas sus partes las 4 siguientes: Primo, que los que tienen curso ganado de teologia puedan seguir. 2, para empexar canones o leyes han de tener ganado dos cursos de filosofia. 3, para empezar teologia son necesarios tres años de filosofia y el de Locis Teologica, pero basta tener el grado de suficiencia para empezar el de Locis. 4, para la medicina devera arreglarse á la cedula del año 1804.", (AUIB, sig. 1824, acta de claustre de 25 de novembre de 1819).

Així, els Plans d'estudis que hem detectat a les actes de claustre no promouen cap reforma a fons de l'estructura universitària, ni cap reforma del número de càtedres, segueixen amb els mateixos col·legis i amb les mateixes assignatures. Només hem trobat que canvien els itineraris per accedir a un o altre col·legi. És a dir, no entren a fons en els problemes ni en l'adequació de la Universitat en els nous temps. De manera que la situació crítica que denuncia el 1807 la Societat Econòmica, ben bé podria ser que al final del sexenni absolutista encara fos més agreujada.

Pel que fa al professorat de la Universitat, del 1814 al 1819, elaborant una recerca de noms a les actes de claustre, podem donar els noms per col·legis, però no de forma exhaustiva, ja que podria ser ben bé que en manqués algun. Com es podrà comprovar, hi ha algun nom que es troba repetit, perquè, probablement, impartí classes a més d'un, i d'altres que només es posa el cognom:

1. Els professors de Teologia foren: Joan Amengual, Sebastià Amengual, Antoni Arbona, Miquel Bauçà, Joan Binimelis, Gabriel Caymari, Gelabert, Antoni Llaneres, Jordi Pasqual, Antoni Pujol, Antoni Quart, Pere Josep Ramonell, Nicolau Sala, Bonaventura Sastre, Joan Antoni Sastre, Pere Josep Seguí, Josep Soler, Raimon Strauch, Rafel Torrents i Antoni Vidal.
2. De Cànons i Lleis: Andreu, Miquel Borràs, Carreres, Antoni Cortés, Nadal Espinosa, Joan Fiol, Frontera, Marià Garcias/Gacias, Pere Josep Garcias, Pelegrí, Agustí Ruiz, Bartomeu Serra i Sebastià Terrers.
3. De Medicina: Josep Barceló, Sebastià Bosch, Joan Ferriol, Mateu, Miquel Noguera, Joaquím Oliver, Miquel Pasqual, Miquel Pelegrí, Rafel Rosselló, Marià Serra, Valentí Terrers, Antoni Pau Togores, Lluc Vallespir i Pere Martí Vidal.

4. De Filosofia: Bennàsser, Julià Bordoy, Felip Bosch, Ramon Bujosa, Miquel Ferrer (i Bauçà), Galmés, Joan Gamundí, Bartomeu Mulet, Nicolau Prohens, Joan Antoni Sastre, Rosselló, Guillem Sacarés, Joan Antoni Sastre, Josep Seguí, Ignasi Terrers i Antoni Vidal.

És cert, com han remarcat alguns historiadors, que la majoria dels membres del claustre eren eclesiàstics i que això fou una rèmora per a la Institució. Si sumem els professors de Teologia i Filosofia, són majoria. I més si tenim en compte que al llarg de la història universitària també hi ha hagut prou professors eclesiàstics de Cànons i Lleis, encara més. Però, sense conèixer la idiosincràsia de cadascun d'ells, es fa difícil fer-ne una valoració. Una persona que conegui l'època de la guerra ràpidament podria dir noms de servils reconeguts en aquesta llista, com ara, Miquel Ferrer, Raimon Strauch, Antoni Llaneres, o Julià Bordoy (que aconseguí la plaça a la Universitat el juny de 1814, segurament recompensat per la seva participació i empresonament en els aldarulls d'abril de 1813). Però, també és cert que no coneixem a tots els eclesiàstics i que alguns d'ells, tampoc no eren d'ideologia servil. Ja hem anomenat al rector Marc Ignasi Rosselló, però, també podríem esmentar-ne d'altres, com ara, Jordi Pasqual, també trinitari i enemic acèrrim de Miquel Ferrer i Bauçà, del mateix orde religiós.

2.5.6 Manifestació de l'interès per la cultura mallorquina al sexenni

A la premsa del sexenni també es reflexa un cert interès per la producció i divulgació de la cultura. Pel que fa referència aquesta segona, els continguts són de diferents aspectes, com ara l'anunci de llibres i obres d'interès, com ara de Herder, (DB de 1 de juliol de 1816), de coneixement del desenvolupament d'altres països com els Estats Units (publicació del llibre de John Bradbury, *Viaje interior a los Estados Unidos*, amb la tesi que aquest país progressa per l'emigració alemanys i anglesos, DB de 2 de novembre de 1817), de la recuperació de textos antics perduts com, *Crónicas de Eusebio*, del qual es recuperà una traducció del grec antic a l'armeni, (DB de 5 de juny de 1815), llibres d'expedicions i viatges, com ara al pol nord, (DB de 3 de desembre de 1818), o d'un viatge al voltant del món, (DB de 5 de novembre de 1818), de geografia, etc.; així com també oferir l'oportunitat de subscriure's a obres literàries de diaris de Madrid, (DB de 16 de juny de 1816).

A l'àmbit estrictament mallorquí, podem subratllar l'anunci d'una nova edició de l'autor de la *Rondaya de rondayes*, després de dos anys de la seva primera edició,

anunci escrit en català de Mallorca, (DB 1817:3 de 21 de desembre); l'anunci d'un prospecte *d'Història de Mallorca, que s'havia de publicar* en quaderns, d'un cost de 20 reials cada cinc quaderns, (DB, 1818:3 de 28 d'abril), proposta que va dur el comte d'Aiamans al ple de l'Ajuntament de dia 2 de gener de 1819 per tal d'aconseguir el suport institucional, (AMP, sig. AH2137/1, ple 2 de gener de 1819); la creació de la càtedra d'Economia Política el 1820, d'acord amb la reial ordre de primer de gener, dotada amb dotze mil reials de velló, la qual s'ocuparà mitjançant unes oposicions i un examen immediat, (SSEMAP, 1820:10 de 15 de gener); o, per acabar, la publicació d'uns poemes del poeta català Joan Rodoreda dirigits a Joan Muntaner Garcia, amb la seva contestació, en un número especial de vuit pàgines dedicat íntegrament a aquesta contesa poètica, (DB 1818:1, de 29 d'abril).

2.6 EUROPEISME I ACTITUD ENVERS NOVA CULTURA MODERNA AL SEXENNI

2.6.1 Europeisme

Mallorca és una illa que sempre ha estat comunicada via marítima amb d'altres indrets amb les quals ha mercadejat i mantingut relacions, si més no comercials; tant mediterrànies, (com ara, amb França, Itàlia, Sicília, Malta, Grècia, Turquia, Ucraïna, Tunísia, Marroc o Alger); com atlàntiques, (com ara Anglaterra, Escandinàvia, Dinamarca o Alemanya); i també d'Amèrica. I, a més de la relació comercial, sempre ha sentit que formava part de la cultura que avui en dia anomenem occidental. I això ho ha demostrat de diverses formes. Al període que ens ocupa és evident l'interès amb què se segueix la política Europea. I, també, com s'entén que el destí de l'illa està íntimament relacionat amb el destí de tot allò que passa tant al continent com a la península ibèrica. Això, ja ho vam poder comprovar des de 1779 a 1814 en la memòria d'Investigació, (Valenciano, V.; 2008).

Ara, acabada la guerra amb França, la qüestió política candent de llavors era el desenvolupament del Congrés de Viena i el destí de Napoleó, el tirà d'Europa, com se l'anomenava llavors. Napoleó i la seva família foren objecte de seguiment per part dels papers periòdics, els qual reproduïen totes, o la majoria, de les noticies relacionades amb ells. En el *Diario de Mallorca* del 8 de juny de 1814 ja trobem un relat sobre el viatge de l'ex emperador a l'illa d'Elba i notícies dels seus germans Lluís, Jeroni i Josep, ex rei d'Espanya, els quals es trobaven a Suïssa, (DM, 1814:652 de 8 de juny). I,

altrament, també s'hi troba un esforç informatiu per donar a conèixer a Lluis XVIII, el nou rei Borbó francès. El 12 de juny es publicava una descripció de la nova residència de Napoleó, l'illa d'Elba, (DM, 1814:669 de 12 de juny).

Ara bé, les notícies polítiques de caire internacional van estar centrades, majoritàriament, en el desenvolupament del Congrés de Viena, fins a finals de març de 1815. I no només es feia un seguiment del desenvolupament diplomàtic de les sessions, sinó que també interessaven les festes i actes lúdics que es desenvolupaven entorn del Congrés. A partir del 28 de març de 1815, data en que el diari anuncia a l'illa el desembarcament de Napoleó a França, l'atenció se centra en Napoleó i els seus moviments. S'informa en base a les notícies extretes d'altres diaris, sobre la reacció de les potències europees, però també s'hi donen cabuda a articles d'opinió vessats en la premsa espanyola, en contra de l'ex emperador francès, com ara el cas d'un remès a la Gaceta de Valencia de 15 de maig del 1815, on es demostra el temor que provoca el cors, "*me parece que las potencias de Europa deberian conocer su peligro, y no perder ni un instante en ponerse á cubierto... Napoleon: Bucéfalo imperial que se empeña en asolar el jardin de Europa, cubriendole de males. Deben pues las naciones dexarse de contemplaciones, y tirarle de una vez no piedrecitas futiles de palabras y escritos, de que él se burla, sino de diluvios de bombas y balas que arrasen de una manera bastante segura su infenal poder*", (DB:2 de 15 de maig de 1815). De forma que fins que no fou derrotat a Waterloo, gairebé diàriament hi trobem informacions sobre la situació. Després, l'interès pel personatge és menor, malgrat també, de tant en tant, surti a la premsa alguna notícia sobre l'illa de Santa Elena, en referència a la seguretat del presoner, a la seva vida privada o a alguna visita que se li hagi fet. A més, també foren objecte d'interès els germans del general francès, sobre tot Josep, la seva marxa a Estats Units, (DB de 7 d'octubre de 1816), i sobre el qual fins i tot es dóna a conèixer la subhasta del vestit que usava a Madrid per a les audiències, (DB de 19 de juny de 1818).

A més del Congrés de Viena i Napoleó, també hi trobem d'altres notícies de caire polític, sobretot referents a la Gran Bretanya i al seu Parlament. A vegades es reprodueixen extractes d'intervencions en diferents matèries, i d'altres aspectes d'innovacions –que veurem més endavant-, de costums, de funcionament d'institucions socials, de la marxa de la seva economia, de salut laboral, d'alguna revolta obrera, etc. França era un altre país que sempre fou objecte d'atenció. Ara, sobretot, la figura i la política del seu nou rei, Lluís XVIII, i alguna de les seves intervencions a la Cambra francesa. I també, la figura del general Wellington i l'estada de tropes angleses a

territori francès, bona part d'aquest període. A part d'això, compartien l'interès pel coneixement de les noves terres, tant d'Amèrica del Nord, com ara Nova Orleans i el Mississippí, (DB d'1 de desembre de 1816), del sud, com ara el Brasil, (DB 13 de gener de 1819), d'expedicions a Àfrica, com ara a Serra Lleona, (DB de 21 de març de 1818), o de coneixements sobre la Xina, (DB 8 d'agost de 1819) o la Índia, (DB, 26 d'agost de 1818). I d'entre els països americans, aquell que més cridava l'atenció era els Estats Units, dels quals se seguia la seva política, la seva pujança econòmica i el seu gran creixement demogràfic, fent un seguiment especial a les dades de l'emigració europea a aquell país.

2.6.2 Actitud envers la nova cultura moderna durant el sexenni

1. Predisposició a les innovacions

Com hem vist abans, el major interès de la Corona en aquest període era que la situació d'aquesta retornés al seu estat anterior a 1808. Però, hem de tenir en compte que abans de 1808, a Mallorca, també hi havia un ambient i unes persones que reflectien la seva opinió, favorables al despotisme il·lustrat, a la necessitat d'adquirir nous coneixements i de donar entrada a la renovació, (Valenciano, V.; 2008). Així, no trobam cap defensa de l'absolutisme i l'Antic Règim amb els arguments del tot reaccionaris que usava, per exemple, el *Filósofo rancio*, com ara, allò que es reprodueix a un article del *Diario de Mallorca* de 1811, parlant sobre les Corts, la filosofia, els temps actuals i l'Evangeli: "*Apenas pareció este en el mundo*[l'evangeli], *desapareció toda otra filosofia, y así estuvimos 17 siglos; llegó el 18, y las pasiones y los crímenes de la vana filosofia, confundieron para siempre el evangelio. Aun peores que estos filósofos son los hipócritas Jansenistas, que con los se han ligado, y de los que hay muchos en Cádiz*", (DM, 1811:1029 de 13 de setembre); o sigui, de retorn als temps passats i contrari als nous coneixements.

Els altres articles que surten durant aquest període de 1814, pel que fa referència a la forma de tractar les matèries, semblen un retorn a l'època anterior a la guerra, però en sentit favorable al despotisme il·lustrat i als novadors. Per exemple, és significativa una nota que escriu algun redactor del *Diario de Mallorca* comentant una noticia de Posen, sobre el retorn dels exèrcits polonesos a Polònia, des de França, i sobre l'arenga del general en cap polonès. La nota diu així: " *(1) Podemos con razon llamar à nuestro siglo, el siglo, sí, de los prodigios; pero al mismo tiempo tambien, el siglo de las*

contradicciones humanas. Mientras estas valerosas tropas del conde general Krasinko, derrocaban con los rusos la tiranía del nuevo Atila europeo, sus hermanos los lanceros polacos causaban en nuestra España unos males que no se borrarán en muchos siglos. Bonaparte podrá ser siempre confundido con el maligno espíritu de la discordia", (DM, 1814:1347, de 24 de novembre). Ens interessa remarcar la primera part del comentari, és a dir, els principis dels dinou són vistos com el segle dels prodigis (d'avanços tècnics i de coneixements) en un sentit positiu, no negatiu.

També hi trobem el mateix 1814, sobre la prosperitat de les arts, una lloança al treball, al progrés i a les llums, i contrària als vicis adquirits i la manca d'esperit a progressar, (veure Annex 2.15).

Hi havia bastant d'interès en la innovació en noves màquines, que podien comptar amb distinta aplicació en diferents aspectes de la vida de l'època. En posarem alguns exemples, com ara, la prova del primer vaixell a vapor construït a Anglaterra per a ús públic. El dia 1 de gener de 1815 informava de la creació d'una companyia que es proposava instal·lar en el Tàmesis varis tipus d'embarcacions mogudes a vapor. I al cap d'un mes va causar admiració la notícia de la primera prova del primer vaixell a vapor a Anglaterra, construït per a ús de viatgers: "*Este barco, de porte de 40 toneladas, puede llevar de 200 á 300 pasageros: marchó á distancia de una milla, y volvió en 16 minutos*", (DB:2 de 14 de febrer del 1815). L'invent d'una màquina que permet fer pujar els vaixells carregats de sal pel riu Volga, (DB, de 15 de febrer de 1815); l'aplicació de la màquina de vapor al cosit metàl·lic de les sabates a Anglaterra, (DB, 26 de setembre de 1816); màquines que permeten preparar lli i cànem en sec, sense necessitat de maceració, (DB, 26 d'octubre de 1817); l'ús de la màquina de vapor que en fan a Anglaterra, en premses hidràuliques i d'altres aplicacions, (DB, 26 d'agost de 1818); un nou art de fertilitzar la terra fent servir com a abonament la pols de conxes d'ostres, (DB 8 d'octubre de 1818); proves d'una nova màquina per a sembrar, (DB, de 16 d'abril de 1819); intent d'aconseguir veure amb màquines que hi ha a l'arena del Tíber, (7 d'octubre de 1819); o la prova d'un nou vaixell insubmergible, (DB, 13 de novembre de 1819).

Un dels aspectes d'innovacions que més els interessava era el de l'enllumenat públic. De les difusions d'aquestes innovacions en volem destacar dues, una provinent de Cadis, sobre el seu intent de posar l'enllumenat en base a un nou gas inflamable, sense donar-ne el nom, (DB, 10 de gener de 1818); i l'altra, més concret, fent la il·luminació amb gas hidrogen, (DB, 21 de març de 1818), explicant, al cap d'uns

mesos, que està en estudi il·luminar així París, (DB, 11 de novembre de 1818), o Rouen, (DB, de 25 de març de 1818).

Les innovacions també es podien referir a la salut de les persones, com ara, el problema que veiem reflectit sovint a la premsa en base a anuncis de dides que ofereixen els seus serveis, mares amb nadons morts, o, contràriament, infants orfes de mare; i es difon un nou mètode per alimentar els infants sense mare, (DB, 25 de maig de 1818); o les curacions de la tisi pulmonar a base de vapors i fumigacions avalades per metges, (DB, 29 de maig de 1818); o, altrament, per posar un cas del tot diferent, la importació de cans de Terranova a França destinats a efectuar operacions de salvament marítim, per evitar l'ofegament, (DB, de 26 de juny de 1819).

De fet, en la premsa d'aquest període s'hi troba una gran predisposició a difondre les innovacions que s'anaven produint, majoritàriament, al continent europeu.

2 La centralitat de la ciència i del mètode científic

La ciència ocupava un paper central, i era referència de certesa. Durant l'edat moderna, la ciència passà de ser un conjunt de coneixements per entendre's més com a un sistema organitzat per conèixer la realitat, mitjançant el mètode científic; de forma que es desvinculava així la filosofia de les ciències experimentals. En aquest sentit, de l'aplicació rigorosa del mètode científic per conèixer la naturalesa, hi trobem la seva difusió reflectida en notícies de la més variada casuística durant el període.

A vegades es remarca la importància de l'observació i l'experimentació, com ara, en el descobriment per part d'un francès de com poder sembrar oliveres amb pinyol, en base a donar-los a menjar a ocells o galls d'indi, (DB, de 28 de novembre de 1818); o l'estudi del temps d'embaràs a diferents espècies animals, (DB, 30 d'octubre de 1818). D'altres, en l'estudi minuciós d'alguna qüestió, com ara, la prova d'una vacuna contra la pesta elaborada amb el mateix sistema que el de la pigota, (DB, 8 d'abril de 1817); el descobriment de l'existència de quatre pols magnètics a la terra en funció de dos eixos i la difusió de la teoria dels pols magnètics de Knowles, (DB, 7 de gener de 1819); o la mesura de Carl Friedrich Gauss del meridià d'Hannover, (23 desembre de 1818). En altres ocasions es difonien avenços de coneixements gràcies a l'enginy d'alguns científics, com ara, els treballs d'Antoine Lavoisier amb el descobriment del clor i a l'actitud front les noves teories, les quals seran bones si "*se confirmase con el tiempo, como sucederá si corresponde á los hechos que se descubren en lo sucesivo, porque las hipótesis en tanto se sostienen en cuanto no se oponen á los*

conocimientos reales y positivos, y se destruyen luego que se manifiestan ciertos hechos con los cuales no pueden conciliarse", (DB, 1818:2 de 24 d'octubre); la teoria de la virtut magnètica del raig morat de l'espectre solar, (DB, 30 d'octubre de 1818); o la invenció d'una sèrie d'instruments feta per un membre de l'acadèmia de ciències de Bordeus, (DB, 2 de desembre de 1816).

Una qüestió sobre la qual s'hi prestà atenció i se'n destacà la seva importància fou la introducció de la uniformitat en el sistema de pesos i mesures ens els Països Baixos Units: "*La introduccion de la uniformidad en los pesos y medidas es un beneficio para los pueblos, y una de las providencias mas sabias que puede dar un Soberano...*", (DB, 15 de setembre i 6 de novembre de 1816).

No tots els temes científics feien referència al món de les ciències experimentals. A vegades es tractaven d'altres matèries que eren objecte també de l'estudi científic, com ara, la geografia, el descobriment d'un nou pas de comunicació de l'Atlàntic al Pacífic, en base a l'observació dels corrents marins, (DB, 25 d'octubre de 1818), o el descobriment de les illes Sewarow, (DB, 12 de maig de 1816); coneixements antropològics, com el descobriment d'una nova colònia de gent a l'Àrtic, (23 de febrer de 1819); o d'arqueològics, per exemple a Egipte, (21 de junt de 1819), o a Mesopotàmia, (DB, 15 de desembre de 1816).

Altrament, articles sobre ciència es dedicaven a lluitar contra la superstició. El 1816 apareixen articles que fan referència a les taques del sol, l'explicació de les quals donava peu a multitud d'especulacions populars, i formaren part de la rumorologia de l'època. Aquesta és l'opinió publicada d'un científic de l'època: "*Los experimentos tanto antiguos como modernos tienen acreditado que no hay la menor relacion entre las manchas del sol y el calor ó el frio de la atmósfera*", (DB, 1816:1 de 12 de setembre). O l'explicació de fenòmens meteorològics estranys, (DB, 14 de març de 1815).

Prou vegades es divulgaven els coneixements científics en nous llibres, com ara el llibre de medicina de Mr. Belloch, (DB, 29 de maig de 1819); el nou diccionari de ciències mèdiques que s'acabava d'editar a França, (DB, 19 de novembre de 1817); el tractat de ciència química de Louis Joseph Gay-Lussac, (DB, 10 de setembre de 1819); la situació d'algunes biblioteques d'Àustria, (DB, 11 d'octubre de 1819); o de singularitats més concretes com el nou instrument del caleidoscopi, instrument de moda que es venia a Madrid, (DB, 9 d'agost de 1818); o donar a conèixer el gabinet d'Història Natural de Viena, el qual contenia alguns elements de la cultura d'Islàndia i Groenlàndia, (DB, 9 de juny de 1819).

Hi ha algunes informacions que també interessa remarcar en aquest apartat, ja que fan referència a l'interès pel rigor i el mètode científic, malgrat la informació no sigui estrictament científica. Vindria a ser la intenció de fomentar l'aplicació de l'actitud científica en diferents àrees. Per exemple, en la política, quan s'informa que a la Cambra de Diputats francesa es tracten els pressuposts de 1817, els quals es desglossen entre ingressos, despeses i dèficit, i s'explica detalladament el pressuposts de cada departament, (DB, 16 de desembre de 1816). I l'endemà mateix informen de com anava l'estat de comptes del pressuposts dels EUA durant els primers set mesos, detallats també per conceptes, (DB, 17 de desembre de 1816). Un altre article parla de la política com si fos una ciència, però no exacta, sinó que depèn de les circumstàncies, posant exemples sobre el tipus de conducta que s'ha d'actuar, els quals han d'estar a disposició sempre dels drets del príncep i de la justícia, (DM, 1814:671 de 13 de juny).

En l'aspecte de qualitat de vida, l'article "*Observaciones sobre la propiedad que tienen los vegetales de purificar el ayre atmosferico. Por el Sr. Igenhouzs*", proposa una relació entre aquesta i la qualitat de l'aire que respirem, arribant a la conclusió que l'aire és més pur a alta mar que prop de la costa, (DB, 22 de desembre de 1816); o de la prohibició a Dinamarca a tot aquell que no sigui metge d'usar el magnetisme animal per la curació de malalties, (DB, 15 de març de 1817). També en el camp del pensament, quan es veu la ideologia com a una ciència moderna, "*fruto y resultado de un inmenso cúmulo de conocimientos sobre la naturaleza física y moral del hombre. Dista tanto de la gerigonza peripatètica, como de la nueva nomenclatura bajo la cual han querido clasificar últimamente operaciones del alma que nunca han existido*", (DB, 1819:3 de 11 de juny).

Comprovem, així, l'existència d'un interès a fomentar l'ús del mètode científic, en base a la seva divulgació, i la creença que aquest ús és un fet positiu, que conduirà envers un major progrés.

3 La planificació i anticipació d'activitats futures. Millores de l'Agricultura: els plans de millora del llevant i la dessecació del Prat de sant Jordi

Difonent les mesures d'anticipació que ofereixen altres llocs, és també una forma d'intentar anticipar-se i de mostrar un camí. Exemples de difusió d'anticipacions d'altres indrets en trobam prou a la premsa del sexenni, com ara, la del govern francès, al departament de la Gironda, fomentant el cultiu de la patata, en base a concursos amb premis, (DB, 3 de maig de 1817); la difusió d'una nova forma d'indústria, el turisme

cultural: "*Milan. 1º de Abril. Continuamos disfrutando de la mayor tranquilidad en medio de la multitud de extrangeros que acuden de todas partes á ver y admirar los monumentos de las artes, las bibliotecas y los grandiosos edificios construidos durante la revolucion. Nuestros colegios se llenan incesantemente de jóvenes de todos los estados de Italia, y á la universidad de Pavía concurren muchos ingleses é irlandeses*", (DB, 3 de juny de 1817); o una nova màquina de filar lli, (DB, 1818:4 de 27 de novembre).

Algunes mesures d'anticipació les prenia la mateixa Corona, amb base a iniciatives particulars, com ara aquesta de la Societat Econòmica d'Amics del País de Valladolid: "*Entiende el Rey de la exposicion de la sociedad económica de Valladolid, y conforme con el dictamen de VV.SS., se ha servido resolver que se introduzcan libres de derechos Reales, particulares y municipales todos los instrumentos de nueva invencion conocidamente útiles para el fomento de las operaciones agrícolas que los labradores manden traer del extrangero, como tambien los modelos de máquinas, herramientas y utensilios que de la misma clase instroduzcan las sociedades económicas para fomentar la agricultura y la industria; pero con la precisa condicion de que para obtener los interesados estas gracias se dirijan por medio de las sociedades á este ministerio de Hacienda de mi cargo con la instruccion competente de la utilidad y conveniencia de semejantes utensilios, y que no se importan para comerciar con ellos*", (DB, 1817:4 de 22 de juliol).

I també d'iniciatives particulars que es volen aplicar a Mallorca, con ara:

"*Un agricultor maltés ha hecho sembrar algodones productivos anualmente, cuya calidad es de Siam, superior y muy blanco, que se recoge cada año á final del Estio. La hermosura del plantio cuyas ausces muy grandes que empiexan ya á madurar, aseguran en esta Isla la rica y fertil cosecha de este ramo de agricultura. Y para esto se desea ahora la proporcion de quatro ó cinco cuarteradas, á corta diferencia, de terreno floxo y fresco, esto es regadero, en qualquiera parte de a Isla: basta que sea su situacion oportuna para dicho cultivo, cuyo autor lo tendrá de su cuenta ó en sociedad por un largo espacio. El sugeto que tuviese dicha tierra, ya sea de alquiler ò en sociedad, (siendo esta muy ventajosa) se servirà avisarlo en la Imprenta de Felipe Guasp delante de la carcel, y darán razon*", (DB, 1817:4 de 15 de setembre).

O la introducció d'una nova màquina per fer oli, (DB, 1818:4 de 28 de gener). Una altra que treu aigua d'un pou sense l'ajut de cap braç, (DB, 1818:4 de 25 d'agost). O, per posar un altre exemple, "*En el laboratorio que tiene en Nápoles el abate Conti,*

profesor de física experimental, se construyen de algun tiempo á esta parte unas bombas de doble efecto, ó mas bien de continua aspiracion y presion, segun los últimos descubrimientos de los dos ingleses Edward y Cartwright. El uso de estas bombas es subir el agua á cualquier altura, empleando una fuerza igual á la de un hombre, ó mas hasta la de ocho caballos...", (DB, 1819:3 de 16 de setembre).

Com a conseqüència de la publicació del reial decret de 19 de maig de 1816, "*Real decreto impulsando a los ayuntamientos, cabildos eclesiásticos y sujetos particulares a construir obras de regadío. A modo de estímulo, la Corona renuncia a las utilidades que le reportarían estas obras y dispone que los soldados que estén ociosos se ocupen de los trabajos*", a Mallorca es van elaborar dos projectes destinats a millorar la situació agrícola de l'illa. El decret deixava clara la manca de fons públics per a dur a terme iniciatives i ho deixava en mans de la iniciativa privada a canvi d'algunes avantatges fiscals mitjançant un conveni, (Gaceta de Madrid, martes 21 de mayo de 1816, núm. 64, pp. 530-53.

El 1816 el Capità general encarregà també un estudi al consol francès, Joan Ignasi Frau de Ribera, sobre les millores que es podrien fer en agricultura de l'illa, que es publicà el 1816. L'estudi se centra en una zona de Mallorca, la que envolta el torrent de na Borges, sobretot en el tram final, que implicava els municipis de Manacor, Petra, Santa Margalida i Artà. Aquest torrent era cabdalós i considerava important posar aquesta força i mitjans a favor de desenvolupar l'agricultura. Segons Joan Ignasi Frau, el torrent necesita: "*que se contenga la fuerza de su aluvion*", demana als propietaris que el netegin, i que s'eixampli i es profunditzi des de que entra a Sa Vall fins el seu final. Pel que fa referència al trànsit, demana que els ponts de son Pere Andreu y el dels Bassons es facin més sòlids, que en el pas del Molí de la Vall es faci un pont sòlid, de major elevació, extensió i capacitat, i també en el camí de na Borja, tot a costa dels veïnats confinants i interessats en les millores. S'han d'assecar les basses i també posar en labor els terrenys fangosos. S'han de cercar de parets les terres del torrent i les han de destinar a horta, fent síquies, fomentar el reguiu a base d'instal·lar sínia i aljubs. I tot això proposa que es faci amb la participació d'experts i els ajuntaments esmentats, i propietaris. A més, ell ofereix gratuïtament 25 quarterades de terra a 25 colons, que admetin les condicions per establir-se a despoblats dels Cabanells, on se'ls atorgaria títol de nous posseïdors. I amb això es podria atendre l'habilitacio de camins, sobretot millorar el d'Artà a Santa Margalida. Joan Ignasi Frau, considerava que en aquells moments, les terres properes a na Borges es trobaven en decadència de cultius. I que

seria important per a que "*se logren las mayores ventajas y adelantamientos en este particular, llegando á un ser y estado floreciente, en que el labrador consiga la recompensa de sus tareas, es indispensable, que los embarazos se quiten, que el propietario, y labrador se dediquen á todo género de mejoras, y saquen el partido mas vantajoso, despreciando la preocupacion, que resiste a toda novedad*.", (ARM, AA-13, Reial Acord, 833, n. 97).

Pel que fa al projecte de dessecació del Prat de Sant Jordi, hem de començar dient que la idea de dur a terme aquest projecte ve de més lluny. A la convocatòria de premis de la Societat Econòmica d'Amics del País de 1791 es va premiar una memòria sobre la dessecació del Prat de Sant Jordi, de la qual en l'època sembla ser que es va publicar un paper solt que no hem trobat. Allò que si hem vist és una notícia breu del premi al setmanari de la societat, (SSEMAP, 1791:170 de 22 d'octubre).

De forma que la idea del projecte de dessecació provenia dels cercles il·lustrats mallorquins i com veim, estava fonamentat en dos motius: un econòmic, la necessària millora de la producció agrícola, i l'altra de salut pública. D'aquest projecte no n'hem trobat cap comentari més, fins el 1816, moment en què es publica el reial decret esmentat. Sobre el Prat sí que surt una notícia el 1806, on el comte de Formiguera, fa posar un avís publicitari al setmanari ja que ven parcel·les de terreny en aquella zona:

"*AVISOS. El que quiera comprar una, ó muchas porciones de tierra del Predio Son Ferrer propio del Sr. Conde de Sta. Maria de Formiguera que lo vende con Real permiso, podrá acudir a casa de dicho Sr. para ello, en la inteligencia de que el Sr. Don Juan Salas ha hecho gracia del laudemio á razon de diez una*", (SSEMAP, 1806:56 de 5 d'abril).

Un cop posat en coneixement de les autoritats el reial decret de 19 de maig de 1816, es va desempolsar la idea de dessecar les aigües del prat de Sant Jordi, (AMP, AH2136/1, ple de 14 de gener de 1817, document annex n. 1).

De forma que la dessecació fou una iniciativa de propietaris de l'indret. El mateix dia 9 d'agost de 1816, en un segon document, concreten més les idees del projecte, (veure Annex 2.10).

Sota les pautes d'aquestes idees es reuní una comissió de l'Ajuntament, formada pels regidors Ramon Villalonga i Jeroni Alemany que redactaren un informe per l'Ajuntament, signat en data 30 de desembre de 1816, on es recolleixen les idees del projecte. Queda palès que la iniciativa fou de Marià Fuster i de Josep Frontera, mestre d'obres, els que demostraren la viabilitat del projecte. Aleshores, es manté el mateix

pressupost, de 20.000 lliures mallorquines, per dessecar uns terrenys de devers 1000 quarterades. Les despeses, com el document suggereix, que es paguin pels propietaris, veïns i públic en general, en la mateixa proporció, que siguin uns facultatius els que facin una delimitació de la zona dels veïnats, incloent també la petició de franquícia del delme, per la qual cosa es necessitava el vist i plau del rei, (AMP, AH2136/1, ple de 14 de gener de 1817, document annex n. 3).

Aquest informe fou tractat en el ple de l'Ajuntament del 14 de gener de 1816, com a primer punt de l'ordre del dia, acordant el Cabildo el seu estudi. I el dia 24 de gener es posà a votació i s'aprova, (AMP, sig. AH2136/1, ple de 21 de gener de 1817)

L'Ajuntament informa al Capità general i aquest al Reial Acord, (7 de febrer de 1817). El Regent obre un expedient nou i demana un informe al fiscal, d'acord amb la petició del Capità general, (ARM, sig. AA-13, Reial Acord, 834, n. 7). Retorna aquest al Capità general i s'envia tot el dossier a Madrid. La resposta de la Corona tarda més d'un any. El 16 de setembre de 1818 es publica una reial ordre, la qual es comunicada a l'Ajuntament pel Capità general, que també fou publicada en el *Diario Balear* l'11 d'octubre, (veure annex 2.11).

A l'Arxiu de l'ajuntament de Palma, en el Fons Pons, s'hi troba l'expedient de les primeres passes de la posada en marxa del projecte. De forma que, des d'ara, seguirem el seu fil conductor. El dia 20 d'octubre de 1818 es reuneix l'Ajuntament i escullen els membres de la Comissió, la qual estarà formada per sis persones: comte d'Aiamans i Nicolau Dameto com a regidors; Marià Conrado i Baltasar Montaner com a propietaris; i Josep Francesc Villalonga i Jeroni Alemany com a veïns. D'entre les reunions calen destacar el 4 de novembre, se sol·liciita l'extensió de la franquicia del delme de cinc a vint-i-cinc anys, s'elegeixen els metges Marià Serra i Francesc Oleo per a delimitar les terres comarcals del Prat a contribuir i s'escull a Pere Rodríguez, tinent coronel d'Infanteria, per a rectificar el pla i el pressupost, amb el suport de Marià Fuster i Josep Frontera, coneixedors de la matèria.

El 8 de març, Marià Fuster redactà un nou informe per a la comissió, (veure annex 2.12). El 17 de març de 1819 encarreguen a Marià Fuster, per malatia de Pere Rodríguez, que elabori un pressupost aproximat del cost i encarreguen a Marià Conrado i a Jeroni Alemany presentar a la Comissió un estat on hi hagi una classificació de com han de contribuir els propietaris i veïns. El 16 d'abril es presenten els documents, amb un estat on hi havia, per una banda, els propietaris de les aigües estancades, en segon lloc, els veïns immediats, i en tercer lloc, els veïns mediats, amb els noms i número de

quarterades. S'aprovà el pressupost que persentà Marià Fuster i s'anomenà tresorer al comte d'Aiamans –que acceptà l'encàrrec el primer de maig- i el de comptador al marquès de Campofranco –que no acceptà, per motius ètics al ser ell un dels propietaris afectats. El 22 d'abril decideixen cercar finançament fins a 1000 lliures, a fi i efecte de començar sense més dilació les obres. El 14 de maig s'acorda un repartiment interí per classes: els de primera abonaran deu sous per quarterada, els de segona un sou i sis diners, i els de tercera un sou. Aquests diners servirien per començar les obres. Encarreguen al secretari la recaptació. El dia 21 de maig es demana al marquès de Campofranco si poden iniciar els treballs en les seves finques. El dia 28 es decidiex elaborar una memòria on s'escrigui sobre la utilitat i avantatges que ha de produir l'esmentat projecte, la qual es va oferir a escriure el Sr. Rodríguez. I el dia 18 de juny, després d'informar a la comissió que el forner Francesc Mas, ha dipositat cent cinquanta lliures com a préstec sota les condicions estipulades i Antoni [il·legible] cinquanta més, decideixen que s'iniciïn les obres el dia 22, encarregant al Sr. Fuster i al mestre Frontera que reuneixin treballadors especialment d'Algaida i Llucmajor, per ser més econòmics.

Com podem coprovar, no tothom veia clara aquesta obra i hi va haver prou reticències al seu pagament, de forma que es van veure en la necessitat d'anar a buscar diners fora de les persones afectades pel projecte. Això els conduí a demanar el suport del Capità general perquè pressionés per poder cobrar. Aquesta pressió la podem comprovar en el cobrament dels veïns, com ara en el cas de Marratxí, on el Capità general pressiona el batle perquè iniciï el cobrament entre els veïns, cosa que es posa en marxa el 21 d'agost; i entre els propietaris, que alguns al·leguen no poder pagar, com ara el cas de Jaume Mir, propietari de son Majoral, de 120 quarterades, "*que suplica que en atencion á la miseria general que se experimenta, se sirva a la comision eximirle del pago de 9 libras con que debe contribuir á las obras del Prat, y en su defecto esta pronto á entregar tierras correspondientes al valor de dichas 9 libras*", petició que no agradà a la comissió i li van contestar que si "*dentro del 3º dia no deposita la insinuada cantidad, el bayle del llano la embargue del arrendador del citado predio*".

La situació econòmica de l'empresa era angoixant, els ingressos no cobrien ni de bon tros les despeses, i durant prou temps es degueren jornals als treballadores, que es queixaven contínuadament d'aquest fet. El 19 de novembre, Jeroni Alemany comenta que sap que hi ha un emprenedor que estaria disposat a invertir i finalitzar la primera part. Li demanen que en parli amb els representants dels propietaris, Marià Conrado i

Baltasar Montaner. Al cap de tres dies, el 22 de novembre, Jeroni Alemany informa que va parlar amb el director de les obres, Pere Rodríguez, el qual fa una proposta a la comissió: ell es compromet a acabar la primera fase de les obres al seu càrrec i fer el manteniment del darrer tram del canal, des de la bassa d'en Vidrié fins a la mar; amb contrapartida li cedirien setanta quarterades de terra de bona qualitat, la qual podrà cultivar durant quatre anys sense pagar per cap concepte, i els següents nou anys la disfrutarà com a arrendatari. A més també demana unes cases de la zona per poder instal·lar-hi els seus treballadors, i poder cultivar allò que cregui més oportú. No hem trobat a les actes, cap resposta a aquesta proposició.

Sembla ser que als incis del 1820 la situació era semblant. Amb el canvi polític, el 24 de setembre de 1820 el Cap polític i la Diputació s'interessen per l'estat del projecte. Però, amb l'aparició de la pesta a Son Servera, i després a Palma, el 1821, és de suposar que tot el projecte quedés paralitzar.

4 Tolerància i justícia distributiva

La tolerància política és una actitud prou mala de trobar en una època de repressió. Per això, aquesta s'haurà de cercar en altres conreus, no el polític. I amb tot i això, quan allò que ha triomfat són les actituds inverses, la tradicional intransigència servil, encara són més difícils de trobar aquestes actituds. Per això, la recerca s'ha encaminat a trobar actituds obertes, capaces d'acceptar les diferències amb altra gent i saber-hi conviure. En aquest sentit, si que hem trobat alguns exemples.

El primer que exposem és el de diferents comunitats religioses, que malgrat les seves diferències ideològiques, han sabut posar-se d'acord i assolir un objectiu comú. I aquesta tolerància, sorprenentment, ha estat reproduïda a la premsa mallorquina. És el cas de l'avinentesa entre clergat catòlic i protestant germànic amb l'objectiu comú de publicar la Bíblia. Hi ha un abisme entre els escrits dels eclesiàstics espanyols a la premsa de l'època i aquest fet:

"*Los católicos de Alemania han querido reunir sus esfuerzos á los de los protestantes, y han establecido una sociedad en Ratisbona, en donde los ministros de los dos cultos cuydan de concierto de la impresion de la biblia*", (DB, 1815:2 de 3 d'abril); -noticia que fins i tot avui, als lectors de la premsa de principis del dinou, ens admira.

I un altre exemple, que afectava directament els costums de l'època, els quals pretèn canviar, és una carta publicada a un diari de Barcelona i reproduïda al *Diario*

Balear. Pretèn fer arribar algunes reflexions sobre "*la dañosa influencia de las costumbres, y en la felicidad de los hombres*", referint-se al cas, prou comú, d'obligar als fills a seguir la carrera eclesiàstica. En aquest sentit, el signant opina que "*nace el hombre con un libre alvedrio, este es un derecho sagrado que concede la naturaleza à cada individuo, sin que nadie legitimamente lo pueda torcer. Los Padres y los tutores tan solamente pueden por medio de la educacion inclinar esta balanza en equilibrio hacia el bien: pero quando se trata de elegir estado, quando se trata de la felicidad ó infelicidad por toda la vida, entonces pueden solo proponerle las ventajas que tiene cada carrera: obligarle á seguir una determinada es la mayor tirania ¿quien ha dado derecho á un hombre sobre el corazon de otro hombre?*". Parla de la desesperació a què el va conduir el seu estat, proper al suïcidi, i acaba dien "*Ojalá mi exemplo y mis clamores detuviesen alguna mano cruel, pronta á sacrificar un joven á la avaricia, ó á la razon de estado, á este nada brillante que tanto deslumbra á los espiritus fuertes!Pero podré lisongearme de lograrlo! ¡Ah! Las pasiones exercen ya un dominio demasiado despótico sobre la tierra*", (DB, 1816:2 de 21 d'octubre).

Pel que fa a la justícia distributiva, en referència a l'assignació des del poder a les coses a repartir entre els seus membres, que poden ser de qualsevol tipus, com sabem a finals de l'Antic Règim encara continuava present la concepció que la distribució es feien en funció de la qualitat dels súbdits. Així, es continuava amb la situació de privilegis per a les classes noble i eclesiàstica. Malgrat que, segons els estudiosos de la matèria, el nou liberalisme econòmic no defensi un model alternatiu de justícia distributiva a l'escolàstica. Però, les noves concepcions defensen el dret de la llibertat i la igualtat, per a que les persones puguin realitzar lliurement el pla de la seva vida, i això, òbviament, és una ruptura amb la visió anterior. De forma que defensar la igualtat de tots els ciutadans, estava en contraposició a la justícia distributiva oficial d'aleshores. De fet, durant la Guerra del Francès, la qüestió de la imposició sobre els béns eclesiàstics, en el fons, fou un dels punts cabdals que posar contra els liberals a una part del clergat.

En aquest període es prenen dues mesures que, de fet, alteren la situació anterior: el decret de 30 de maig d'hisenda, de 1817, que ja hem analitzat i en certa manera és un canvi en la justícia distributiva de l'època, perquè se'n dóna compte que ja no li queda més remei que anar-se reformant, si és que vol sobreviure.

L'aportació que es pot fer des de Mallorca en aquesta època és la de notícies soltes que van sortint adesiara, i que contenen unes actituds diferents a les que s'usava a

la Corona en aquella època. Per exemple, és curiós que entre les informacions que es donen sobre Anglaterra, a vegades es faci referència d'una forma clara, i no negativa, del seu funcionament polític i de la situació econòmica i social, conduïda amb uns principis polítics radicalment diferents als de l'absolutisme espanyol. Per exemple, el dia 22 de maig de 1815 s'informa sobre la constitució britànica, el parlament d'aquest país i l'obligatorietat de la Corona a donar compte d'allò, que fa. O, també, el 19 de març de 1815, sobre una representació de pagesos al parlament britànic que van a defensar els seus interessos. Això podria semblar normal el 1815, si tenim en compte que en aquesta època, en teoria, encara es donava per bona la promesa de Ferran VII en el decret de maig de 1814, que hi hauria una convocatòria de Corts. De fet, Miquel Artola dóna com a data el febrer de 1816, quan finalment s'abandona la idea de convocar Corts per part de la Corona, (Artola, M.; 1983:548). A partir de 1816, encara surten en referència a les diferents assemblees de representants que existien a d'altres països, però, més acurades.

Sobre l'esclavitud, en el període hi trobem una noticia sobre l'abolició de l'esclavitud dels negres. Fa referència a la proclama del general Cochrane als negres esclaus dels Estats Meridionals d'Amèrica, als quals els ofereixen la llibertat si van a les colonies britàniques de les Bermudes, a més d'aconseguir-los un treball, (DM, 1814:977 de 25 d'agost); i també es donà compte del tractat del 23 de setembre de 1817 que es va signar amb Gran Bretanya sobre el trànsit d'esclaus negres a terres americanes, sobre el qual fou informada la població de Mallorca a través de les pàgines del *Diario Balear*, (DB, 19 d'abril de 1818).

2.7 1820 L'AVANTSALA DEL CANVI: la revolta de l'exèrcit de *La Isla*

Els inicis de 1820 a Mallorca continuaren en la mateixa tònica que els dels anys anteriors. A les eleccions municipals de síndic personer i diputat del comú als municipis continuaren existint denúncies de corrupteles electorals a diversos pobles. Algunes d'elles sembla ser degudes a problemes personals. D'altres mostren clarament la intenció de manipulació dels resultats.

El 2 de gener de 1820, Sebastià Ferrer, ciutadà de Sineu, fa dues denúncies. Una a Antoni Jaume, per considerar que no pot ser elector, per no ser contribuent a Sineu. El cas, però, és que la seva dona sí ho és, de forma fefaent. L'altra denúncia està dirigida contra el batle del mateix poble, Llorenç Costa, que no sap llegir, per intentar manipular vots. La persona encarregada per l'Audiència a elaborar l'expedient fou Guillem

Moragues, (ARM, AA, Reial Acord, Lligalls, 843, n. 6). A un altre poble, Artà, el recurs contra les eleccions fou presentat per un grup numerós de gent: Miquel Guiscafré, Rafel Massanet, Pere Francesc Moragues, Josep Mancho / Sancho, Joan Alzamora, Miquel Esteva, Miquel Ramon i d'altres més. En aquesta població es denunciava que la persona que havia sortit elegida com a síndic, Miquel Floriana, ja era alhora tinent de batle en el mateix moment. En aquest cas, el fiscal opina, ràpidament, que ha d'entrar com a regidor el següent en vots, Joan Sureda, (ARM, AA, Reial Acord, Lligalls, 843, n. 8). I a l'ajuntament de Bunyola, on feia poc temps ja s'havien hagut d'anul·lar les anteriors eleccions a compromissaris, per escollir el síndic personer i el diputat del comú, ara també s'impugnà el dia de l'elecció, quan sortiren elegits com a diputat del comú Andreu Marcús, com a síndic personer Gregori Estarellas i com a regidor Miquel Serra. Marià Ferrer, doctor en medicina, fou la persona que presentà el recurs, (ARM, sig. AA, Reial Acord, Lligalls, n. 843, n 3). És clar que en aquests casos, amb les noves eleccions que es produiran d'aquí uns pocs mesos, la situació va canviar radicalment i no féu falta resoldre tots els expedients.

La situació econòmica també continuava sent dolenta. No només a Mallorca, sinó arreu de tot l'Estat. Entre d'altres coses, un dels greus problemes era el baix preu del gra i d'altres productes agrícoles, cosa que dificultava l'existència de beneficis, per mor de les despeses de funcionament amb què comptaven les explotacions, que eren elevades. I una conseqüència era la impossibilitat de prou pagesos a aconseguir diners per poder pagar els imposts a la Corona. D'aquí que en data 24 de desembre de 1819 es despatxi una reial ordre, on es queixa dels impagaments de la contribució general i s'assegura que una forma d'aconseguir nous ingressos pels pagesos seria poder exportar amb llibertat. Per això, "*conformándose con el dictamen de la Direccion general de Rentas, se ha servido permitir la libre estraccion de aceite y de todas especie de granos, harinas nacionales y semillas ó legumbres, sin limitacion alguna por ahora; reservándose S.M. el fijar las bases sobre las cuales deba ejecutarse en lo sucesivo, con el fin de dar á la agricultura toda la proteccion é impulso que reclama el interes general de sus vasallos*", (DB, 1820:, de 10 de gener).

Ara bé, allò més interessant d'aquests primers setanta dies de 1820 és la informació sobre la revolta de l'exèrcit a Cadis. En la primera part d'aquest període, trobam la informació concentrada al *Diario Balear* que dura fins el 7 de febrer. A partir d'aquesta data, ja no es dóna cap més notícia pública sobre el cop d'Estat. Sí que suposam que els rumors corrien i que en els ports, o mitjançant correspondència,

arribaven notícies de com evolucionaven els fets a la península. El dia 16 de març, arribà un vaixell portant els documents que posaven en coneixement de les autoritats que el rei havia decidit jurar la Constitució de 1812.

La primera notícia relacionada amb el cop militar és un article d'ofici de 8 de gener, que es publica a Mallorca el dia 15 del mateix mes. Comença explicant les causes de la mala situació econòmica, per mor de la guerra. Però, immediatament, culpa del fracàs de les mesures preses a les convulsions polítiques del sexenni: "*Hasta ahora ni el erario ha podido acrecentarse, ni realizarse todas las medidas adoptadas para la felicidad pública y prosperidad general, impidiéndolo siempre las repetidas convulsiones políticas*". A continuació, localitzat el germen del fracàs, es dóna a conèixer els seus efectes: una propaganda política perniciosa. Per això, la situació s'ha anat degradant: "*De aqui las confabulaciones secretas, la propagacion de máximas impías é ideas subversivas, la criminal suplantacion de órdenes del Rey y de los que representan su autoridad soberana, imponiendo castigos y removiendo de sus legítimos mandos á los vasallos mas fieles al trono y mas amantes de la religion, como por desgracia acaba de suceder últimamente con estos ingenios inquietos y enemigos del órden de milicias é infanteria, suponiendo decretos y órdenes Reales, que no existen, han procurado reunir tropas y ponerlas sobre las armas con el mayor escándalo, sorpresa y confusion de los pueblos, cuyos leales habitantes no han podido menos de admirarse y estremecerse, rezelando grandes males de medidas tan impremetitadas y violentas, como tambien confiriendo grados y empleos á varios individuos del egército para introducir el descontento entre las tropas beneméritas, conducirlas á la insubordinacion, arrancar la paz en que viven los pueblos, reducirlo todo á un caos espantoso*".

I, de la degradació, sorgeix la insubordinació, segons aquest escrit. Per això, quan acaba l'escrit, demana a les autoritats que "*velen contra tales enemigos del órden, y procedan con actividad contra sus perturbadores, sin omitir diligencia ni indagacion, de que avisarán á V.E. para dar cuenta á S.M. por mi mano*", (DB, 1820:, de 15 de gener).

Segurament, les autoritats provincials començaren a actuar. D'això no n'hem trobat cap expedient a Mallorca. Però, sí que més endavant, quan hi ha el canvi polític i la gent entra a la Casa Negra (edifici on hi havia la Inquisició), i es troben i comencen a llegir els processos en marxa, es topa amb un de promogut pel marquès de Coupigny, que comprenia a més de tres-centes persones com a sospitosos. A aquests se'ls pretenia

detenir, com a mesura preventiva, a fi i efecte de poder aturar una possible commoció, (DB, 1820:2, de 8 d'abril).

És de destacar que el dia 5 de febrer es va publicar un altre article, *Baluarte inexpugnable de Cádiz*, on es reprodueix la proclama del militar Alonso Rodríguez Valdés, governador militar de Cadis. Ara ja es concreta la rebel·lió en un lloc, la vila de San Fernando, on "*una gavilla de inobedientes, perjuros, que olvidados de su honor y de nuestra Santa Religion se han dejado arrastrar del soborno y falsas promesas, se ha introducido en la ciudad de S. Fernando y otras cometiendo los escesos que ya sabeis sin otros objeto que el de auxiliar á que los pérfidos logren sus depravadas intenciones, y se inutilice una expedicion que formada en las mas críticas circunstancias da honor á la España, y seria la destruccion de los hijos estraviados*". Llavors, el responsable militar de la ciutat on hi ha haver les Corts i on hi estava prou arrelat el liberalisme, demana a la ciutadania tranquil·litat i evitar les reunions numèriques o concórrer als llocs públics, (DB, 1820:1, de 5 de febrer).

A continuació, el mateix diari que reprodueix aquest escrit, en publica un altre del mateix militar. Aquí, admesa ja la rebel·lió de forma clara, sense donar encara noms dels amotinats, anuncia que una força lleial a la Corona, "*reuniéndose con actividad en las inmediaciones de Utrera les presentarán muy en breve una fuerza bastante superior á la revolucionaria, organizada por principios mas militares, y dirigida por gefes conocidos de inteligencia, fimeza y concepto: su esterminio debe llegar por momentos y lo sabreis con satisfacion espero*", (DB, 1820:2, de 5 de gener). I el ban que es va publicar a Cadis el 9 de gener, arran de la revolta, on es prohibeix reunions de persones a qualsevol indret públic, "*Es preciso dictar reglas que me eviten la nota de descuidado. No desconfio de Cádiz. Amo a Cádiz y su vecindario; mas si por desgracia hubiese alguno desmoralizado, que olvidado de su deber y acalorado de sus pasiones, tratase de perturbar la seguridad, tranquilidad y sosiego de la plaza en corrillos, que desde luego prohibo, con pasquines, ó en otros términos reprensibles, será castigado con la pena de ley, que se egecutará breve, sumaria y militarmente*", (DB, 1820:3, de 5 de gener).

Finalment, el darrer escrit sobre el cas és de dia 7 de febrer. Es tracta d'una arenga a les tropes que han de lluitar contra l'exèrcit revoltat. Aquesta, està signada per Manuel Freyre, el qual preparava les tropes a Sevilla per a enfrontar-s'hi:

"*Soldados: el Rey nuestro Señor os ha escogido para disipar los facciosos que olvidados de los beneficios que les ha prodigado, solamente escuhan la voz de su*

interes personal, que los conduce á su ruina: ellos se han establecido á las orillas del océano: volemos á sepultar en sus aguas el ardor efimero que los alienta. La razón, la justicia y la religion de nuestros padres son nuestras guias: defendemos los derechos de un Principe, cuyo nombre reunió los ánimos de los españoles para auyentar las águilas que inundaron á España... Soldados, llegó el momento de exterminarlos: corramos á elllos denodadamente siendo fieles egecutores de la justicia y de la clemencia del Sobernao amado, reconocido y respetado por la Nacion entera", (DB, 1820:2, de 7 de febrer).

A partir d'aquí, no surt cap més informació pública a la premsa sobre la rebel·lió, ni de la seva expansió a diferents ciutats de la península. Com podem comprovar, la política informativa a la província sobre el cop d'estat, en una primera etapa fou oberta, informar amb una certa mesura. Això mateix ha havia succeït abans, amb els cops d'estat anteriors durant el sexenni. Ara bé, aquestes informacions, generalment s'havien fet quan la revolta estava gairebé del tot controlada. I en aquest cas, no va ocórrer això. Potser per aquest motiu, quan comproven, no que els hi fugi de les mans, sinó que no són capaços de controlar-la del tot, la informació pública es tradueix en silenci el darrer mes.

CAPÍTOL III LA REVOLUCUÓ DE 1820 A MALLORCA

3.1 ELS TRES PRIMERS DIES DEL CANVI

Els pocs historiadors que han relatat aquest període, generalment, malgrat que la majoria d'ells no expressin les seves fonts, de forma succinta, sembla ser que tots s'han fonamentat en la premsa. Aquesta permet, de forma més o menys detallada, seguir el fil dels esdeveniments. I no comptem amb cap estudi amb profunditat sobre el trienni a Mallorca. Quan algú intentava escriure una història de Mallorca aquest període sembla haver estat un forat que s'havia d'emplenar. S'havia de dir alguna cosa. A més de la premsa, hi ha diferents fonts als arxius que es poden usar, i que les anirem anomenant al llarg d'aquest capítol. Els fets inicials són els següents:

A les vuit i mitja del matí del dia 16 de març de 1820, arribava al port de Palma el vaixell de guerra *El ángel de la guarda*, provinent de Barcelona, comandat per Josep Febrer. Un passatger era el capità del regiment de Múrcia Vicenç Massip, amb els plecs que portaven la notícia del jurament de Ferran VII a la Constitució i les instruccions corresponents pel Capità general. En arribar, el buc va llançar una salva i el Capità general, marquès de Coupigny, i prou gent, anaren al port. Quan l'oficial saltà a terra, va cridar: "*Visca la Constitució. Visca el rei*", cosa que causà la sorpresa del Capità general. I més quan llegí la correspondència oficial.

La notícia va córrer com la pólvora i al cap de dues o tres hores els decrets ja estaven impresos i començaven a circular per Palma. Segons el segon general en cap de les Illes, Antonio María Peon i Hevia, "*La alegria de estos habitantes era inponderable. Sorprendieron al momento á la Santa Inquisicion por el mismo estilo con que fué saqueada la de Barcelona, como tambien se echaron en el convento de Sto. Domingo arrancando los retratos de los sentenciados por la Inquisicion, que se hallaban en los claustros, haciéndose una hoguera de ellos en el huerto del convento*". I el mateix dia 16, al capvespre, la guarnició jurà la constitució al Born, (DCP, 1820:1 de 8 d'abril). És de notar que el dia 16 es publicaren diferents escrits, però, el *Diario Balear* no va publicar cap número extraordinari. A tots, sembla ser que la notícia els agafà desprevinguts.

El mateix dia, com si el general Antonio Peon assumís el comandament, va signar una proclama als mallorquins, en lloc de fer-ho el marquès de Coupigny. Aquesta, suposam, que va circular per tota la ciutat, i que va ser penjada en els llocs habituals. El diari de dia 18 la reproduí. I el mateix dia 16, probablement per la tarda, el

Capità general reuní el Reial Acord i aquest jurà la Constitució, seguint les ordres del reial decret rebut. Aquesta institució va fer publicar també un escrit, satisfeta pel seu jurament, i en el qual, explica que ha disposat que "*se egecute lo mismo por todas las Autoridades dependientes de su mando y por los pueblos de su jurisdiccion*". A més, recordava als ciutadans que els sentiments d'ordre i tranquil·litat són els que formen la base de tot establiment polític. Entre d'altres paraules deia: "*El pueblo Mallorquin siempre ha sido recomendado por su respeto á las Autoridades; y ahora que estas deben obrar con arreglo á la Constitucion no puede dudarse un momento de que observará hasta el último grado los mismos sentimientos. Dado en el castillo de Palma*". Signava: el marquès de Coupigny, Nicolau Campaner, Lleonard Oliver i Juan José Varela, (DB, 1820:3 de 17 de març).

Així, el Reial Acord ordenà als ajuntaments de les illes que posessin en marxa els mecanismes per elegir els nous ajuntaments constitucionals, batles i regidors, segons la constitució de Cadis, de forma immediata, (DCP, 1820:3, de 18 de març).

Ran de l'ocupació de l'edifici de la Inquisició, s'havien trobat els expedients de processos sumaris en els quals s'hi estava treballant. Cal destacar que es trobà una llista, signada pel marquès de Coupigny, de més de tres-centes persones. Sembla ser que la llista i alguns expedients passaren de mà en mà. De les persones allistades, se'n demanava l'empresonament com a sospitosos, ja que el Capità general creia probable que promourien una commoció a Palma, així com s'havia produït a d'altres ciutats de la península. Es trobà també la causa contra els signants de la felicitació a les Corts el 1813, per l'abolició del Sant Ofici, en estat prou avançat. Sembla ser que aquesta fou sistemàticament entorpida per l'inquisidor major, Pedro Larroy, per la qual cosa encara no havia finit. I també dues denúncies del canonge Antoni Llaneres, exdiputat a les primeres Corts de Cadis, el qual havia delatat per dues vegades al bisbe Bernat Nadal, en aquells moment ja finat. Això també produí una indignació popular, (DCP, 1820:1, de 8 d'abril).

El dia 17, al *Diario Balear* sortia amb la proclama del general Pedro Villacampa a l'exèrcit de Catalunya, una reproducció de les ordres rebudes pel Capità general i la proclama als mallorquins del Reial Acord de l'Audiència, del dia anterior. A més, s'informava que el Capità general havia ordenat que a les tres de la tarda, del mateix dia 17, les tropes juressin la Constitució al Born, de forma provisional, fins que, tant prest com permetessin les circumstàncies, es practiqués amb totes les formalitats necessàries, (DB, 1820:4, de 17 de març).

El mateix dia 17, el segon general Antonio Peon, va publicar dos escrits més. En el primer, demanava que es mantengués la calma i un sentiment de concòrdia: "*Lejos ya de nosotros toda discrepancia de opiniones en punto á sistema de gobierno: destiérrense para siempre las desavenencias que ellas puedan haber causado hasta ahora, y sepúltense en un perpetuo olvido cuantos resentimientos hayamos abrigado acaso por no estar conformes en ideas y pareceres*".

En el segon, dirigit al públic, allò primer que exposa és que el Capità general li ha encomanat, "*por estos momentos*", el comandament de la província. De forma que sembla ser que el marquès de Coupigny, absolutista visceral, potser desbordat per la situació, havia fet públic el seu interès a detenir més de tres-centes persones sense proves, cosa que degué causar una forta commoció en el si de prou famílies, preferí cedir momentàniament la capitania, de forma interina, a Antonio Peon. En aquest mateix escrit, també recomana el segon general la tolerància i el perdó: "*No os dejeis arrastrar de resentimiento alguno, ni os abandoneis al menor exceso por mas grande que haya sido vuestra persecucion y lo sea vuestro sufrimiento*", (DCP, 1820:1, de 18 de març). Corrobora aquest fet que amb data d'aquest dia, al Consolat de Mar i Terra es va rebre un escrit seu on explica que se li acaba d'encarregar el comandament de les Illes, (ARM, sig. Cons.-Mar 26, AH6423, ple de 23 de març de 1820).

Una institució d'un cert pes en la vida política i econòmica mallorquina, el Consolat de Mar i Terra, el mateix dia 17, sense esperar, explica que va comptar amb el «plaer» de poder jurar la constitució, (DCP, 1820:6, de 19 de març). I el mateix dia 17, el ple de l'ajuntament de Palma, que en aquells moments estava format pels regidors vitalicis i els elegits segons les normes de l'Antic Règim, jurà la Constitució, a les quatre i mitja de la tarda, d'acord amb les disposicions del Reial Acord, (AMP, actes plens, sig. 2137/2, de 17 de març de 1820). Però, a més, posava en marxa, i de forma immediata, les eleccions a batles i regidors a Palma. Immediatament, dia 19, diumenge, al cap de dos dies, es reunirien tots els ciutadans a les parròquies i es procediria a l'elecció de quatre electors, excepte la de Santa Eulàlia, que n'escolliria cinc. Els presidents escollits per l'Ajuntament per dirigir el procés electoral a cada parròquia foren: Jeroni Alemany, a la Seu; Nicolau Dameto, a Santa Eulàlia; Marià Conrado, a Santa Creu; Francesc Berard, a Sant Jaume; Antoni Contestí, a Sant Miquel; i Marià Pujol, a Sant Nicolau. En total, s'escollien vint-i-cinc electors. I aquests, el següent dimarts dia 21 de març, a les nou del matí, procedirien a l'elecció, per pluralitat absoluta

de vots, de dos batles, dotze regidors i dos síndics procuradors generals, (DCP, 1820:3, de 18 de març).

Finalment, segons el diari, el dia 16 a la nit, Antonio Peon fou reconegut com a Comandant general de les Illes, per la qual cosa, aquesta nova elecció fou celebrada amb repicar de campanes, música militar i d'altres festejaments. El motiu que dóna el diari és "*por la confianza que la benemérita tropa ha manifestado en el mariscal de Campo D. Antonio Peon queda reconocido por comandante general de las Baleares*", (DCP, 1820:4, de 18 de març). Allò més probable és que aquesta confirmació vingués de la Junta d'Autoritats, organisme que en el passat sexenni havia creat el Capità general. Aquest mateix organisme, "*con el obgeto de atender á la conservacion del órden, salud y tranquilidad pública, creyó necesario el nombramiento de un Gefe Político interino, mientras se presenta la persona que deba egercer estas funciones segun la Constitucion*". Per això, a la seu del palau episcopal, s'escollí a Ramon Despuig i Safortesa, comte de Montenegro, com a Cap polític interí de les Illes, (DCP, 1820:6, de 20 de març). Si menys no, així es veu corroborat en una acta del Consolat de Mar i Terra, on el prior informa de l'assistència el dia 16 a la nit al palau episcopal, a una reunió d'autoritats, on escolliren el comte de Montenegro com a Cap polític interí, (ARM Cons.-Mar 26, AH6423, acte de 23 de març).

Així, ens trobam davant un nomenament que es produeix fora del circuit legal, ja que la potestat d'anomenar el Comandant general de les Illes no radicava en cap dels esmentats, així com tampoc el Cap polític interí. Sí, que es trobaven en una circumstància política excepcional. I, alhora, s'hi havia de sumar la incapacitat política i l'animadversió envers el marquès de Coupigny. D'aquesta forma, per una banda, el sector militar, i per l'altra la Junta d'Autoritats, van considerar que havia de ser substituït immediatament, cosa que no van dubtar a fer.

Pel que fa al marquès de Coupigny, el mateix mariscal de camp Antonio Peon, en una carta enviada al comandament militar de Catalunya, que fou publicada en un diari barceloní, i reproduïda a Mallorca, ens explica allò succeït. En els primers moments de dia 16, quan li donen la notícia directament al port al marquès de Coupigny, aquest demana prudència i silenci. La gent no obeí. Contràriament, difongueren la notícia per tota la ciutat i, com hem vist, la multitud es dirigí a la seu de la Inquisició. Per la tarda, Coupigny no s'atreví a anar al jurament de la Constitució al Born. I fou allà on la mateixa gent deposà el Capità general i proclamà com a tal en Peon. L'endemà, el dia 17, la gent anà a buscar Coupigny al palau de l'Almudayna per

treure'l -o vés a saber amb quines intencions- i aquest es refugià a la seu episcopal, de la qual fugí per la nit, sembla ser que amb destí a Alacant, tement per la seva vida, (DCP, 1820:4, de 8 d'abril). De forma que ens trobam amb una situació semblant a la de València, on el general Elío es va veure desbordat per la situació i destituït per la multitud, la qual ja va anomenar directament un nou Capità general, el comte d'Almodóvar, (Romeo, M. C.; 1993:88).

Observem així, que en els dos primers dies, de forma pacífica es posaren les mesures per afrontar un canvi ràpid i sense problemes. Però, amb una participació de la gent del poble i de la tropa. Aquests pressionaren a les autoritats obligant a destituir el Capità general d'immediat i anomenant-ne un altre o, si menys no, assenyalant el nom del seu successor, que el mateix 16 a la nit ratificà la Junta d'Autoritats. El poble parlava.

Peer això, des d'un primer moment el Capità general passa a un segon pla i fou immediatament substituït per una altra persona, direm, no contrària al nou règim. Aquesta rapidesa i control de la situació no s'explica sense l'existència d'un grapat de persones favorables al nou règim, en diferents institucions i llocs clau. Si la situació hagués estat controlada per partidaris de l'absolutisme, per pròpia iniciativa, més bé ho haurien retardat tot. I això no va poder ser. Les ires de la població se centraren en el Capità general i en la Inquisició.

D'aquesta forma, la tesi clàssica, de la no-participació del poble en la revolució de 1820 a Mallorca, queda en entredit. De la mateixa forma que Maria Cruz Romeo també ho rebutja a València, (Romeo, M.C.; 1993:94). En primer lloc, en el mateix exèrcit hi havia prou partidaris de la Constitució. No en donarem ara una llista detallada. Basti recordar que la major fortuna de l'illa, el marquès de Vivot, Joan Miquel Sureda i Verí, era una persona que veia amb bons ulls les noves idees, (Pascual, A.;2008:444), a més de molts d'altres que ens anirem trobant al llarg d'aquest treball. Així, comptarem amb la reacció positiva de diferents militars, com ha estat el cas del segon general, Antonio Peon i Hevia.

D'altres que interessa destacar, de forma immediata, pel seu pes polític i econòmic a l'illa, són el comte de Montenegro, aleshores coronel del regiment Provincial de Mallorca; a més de Guillem Ignasi de Montis, Josep Amer de Troncoso, Tomàs de Verí i Togores, Antoni Sanglada i Togores, Jordi Truyols, Martí Maria Boneo, Josep Ferrer, Gregori Gual i Suelves, Joaquím Jaquetot i Ferrer, Pau Sorà o Josep Miquel Tries, entre d'altres.

Com a membres del Reial Acord, a més del Capità general, hi havia Nicolau Campaner, persona de talant liberal, que ja en l'anterior època constitucional, per exemple, va ser subscriptor de l' *Aurora Patriótica Mallorquina*. Bartomeu Socies, el secretari, que alhora era diputat del comú a l'ajuntament de Palma i havia estat signant de la carta de felicitació a les Corts per l'abolició de la Inquisició el 1813. Guillem Moragues i Rullan, ex diputat a les Corts de Cadis i que en aquells moments era magistrat de l'Audiència de Mallorca.

Pel que fa als regidors de l'ajuntament de Palma de principis de 1820, en primer lloc, cal destacar la presència de Josep Sanglada de Togores, comte d'Ayamans, persona favorable al liberalisme. La seva ascendència sobre altres regidors, com ara Marià Conrado o Ramon Villalonga i Rossinyol, amb qui col·laborà, quan el comte fou el president de la Junta Suprema de Mallorca el 1809. Jeroni Alemany, regidor, el qual també era subscriptor de l'*Aurora* i signà el document de felicitació a les Corts el 1813. Gaietà González, diputat del comú, persona que havia estat secretari de Guillem Ignasi de Montis, quan fou cap polític de Mallorca (1813-1814), i persona represaliada pel seu liberalisme durant el sexenni. Marià Lapuente, metge, diputat del comú, i subscriptor de l'*Aurora*. Joaquim Roca, diputat del comú, també signant a la passada època constitucional de tots els escrits liberals. O Francesc Massanet, síndic personer, advocat, el qual continuarà en el proper ajuntament constitucional de Palma.

El Consolat de Mar i Terra, com hem vist, no va poder esperar. Immediatament jurà el codi constitucional. I finalment, per acabar aquest breu repàs institucional, hem de comptar amb la presència al bisbat de Pedro Gonzalez Vallejo, liberal, que al cap de pocs mesos seria elegit diputat a Corts. Aquest fet, d'una certa complicitat institucional favorable al canvi, l'observa l' historiador Bartomeu Barceló, quan diu:

"*El nou canvi de règim va esser rebut aquí amb una naturalitat que fa pensar que els elements directius de l'illa eren favorables a les idees constitucionals, circumstància que probablement està lligada a la formació de societats secretes i francmaçòniques ja al període absolutista anterior. Contrasta la serenitat pública, amb que s'instal·là de bell nou la constitució, amb els avalots renouers i d'esperit venjatiu amb què els absolutistes havien rebut abans el retorn de Ferran VII*", (Barceló, B.; 1964:14).

En canvi, un altre historiador, Miguel Ferrer Flórez, ho avalua d'una altra forma:

"*Mallorca siempre tardía en la evolución política dio los primeros pasos revolucionarios el 16 de marzo. El movimiento en lo que realmente significa –*

reposición del régimen defensor de la libertad- tuvo escasa por no decir nula repercusión en el sentir del pueblo. En cambio, en lo que una parte de este pueblo malloquín quiso ver en él, a saber, la posibilidad de reivindicar algunos estamentos sociales marginados, como eran los descendientes de los judíos conversos, sí tuvo inmediata repercusión en los elementos populares que dirigidos por algunos exaltados liberales (generalmente militares) provocaron alteraciones en la paz pública", (Ferrer, M.; 1974:407-A).

Què va passar realment? Si fem cas a les paraules publicades per un dels testimonis més implicats, Antoni Peon i Hevia, ho expressa de forma espontània: "*La alegria de los habitantes era inponderable*", (DCP, 1820:1, de 8 d'abril).

El dia 18 el *Diario Balear* canvià de nom per *Diario Constitucional de Palma*. I als pobles començaren a rebre les instruccions del Reial Acord, sobre la constitució dels nous ajuntaments constitucionals. La informació de com fou rebuda la notícia, les reaccions posteriors i els esdeveniments van sortint a la premsa a partir d'aquesta data. A més, hi ha una nova explossió de papers periòdics i papers solts que surten en aquest període. Tots els textos proconstitucionals que havien estat prohibits van tornar a veure la llum. El mateix dia 19 de març es feia publicitat del *Catecismo político arreglado á la Constitucion de la Monarquia Española, para ilustracion del pueblo, instruccion de la juventud y uso de las escuelas de primeras letras*, (DCP, 1820:7, de 19 de març), escrit pel militar Josep Caro i Sureda, germà del marquès de la Romana, persona prou coneguda a Palma, el qual havia escrit aquest text el 1812, publicat a la impremta de Felip Guasp.

3.2 ELS NOUS AJUNTAMENTS CONSTITUCIONALS

Crida l'atenció la rapidesa amb què el mateix ajuntament de Palma accelera el pas al nou consistori. El mateix dia 21 de març, cinc dies després de l'arribada de la notícia, ja havia de governar el nou consistori. A València, per exemple, el consistori de la ciutat posà com a data que tancava el procés electoral el 3 d'abril, (Romeo, M.C.; 1993:104). De forma que el dilataren molt més que a Palma. I quina explicació podem donar a aquest fet? La possibilitat que un consistori de caire absolutista acceleri el procés de la seva desaparició és difícil i poc probable. Per tant, la hipòtesi més plausible és allò que es fa palès quan s'analitzen les coses amb detall, que el consistori veia amb bons ulls el nou sistema que s'instal·lava.

A les eleccions a l'ajuntament de Palma del 21 de març de 1820, varen sortir elegits batles Marià Canals i Esteva Bonet. Com a regidors: Pere Joan Llompart, Joan Sureda i Safortesa, Joan Peretó de Vidal, Josep Amer de Troncoso, Pau Josep Tries, Pere Josep Arabí, Onofre Gradolí, Jeroni Alemany, Pau Piquer, Miquel Salvà, Gaietà González i Joan Barceló. I síndics procuradors: Francesc Massanet i Josep Fontichelli. Repetien com a membres de l'Ajuntament: Jeroni Alemany i Gaietà González.

Si analitzem el perfil de les persones elegides hi trobem els següents trets:

a) Marià Canals i Castanyer. Advocat. Elegit segon batle de l'ajuntament Palma el 1814, amb Josep Desbrull i Boil d'Arenós. Sembla ser que després del cop d'estat de Ferran VII el 1814, en substitució del jutge Ignasi Sandino, era jutge de primera instància, (SCPM, 1814:290 de 28 de juliol). El 1816 fou rebutjat pel rei per treballar com a oïdor de la Reial Audiència de Mallorca, (Llabrés, J.; 1958:518 de 2 de novembre de 1816). Era assessor del Consolat i, a més, també n'era membre, de la classe d'hisendats, (ARM, sig. AA-13 Reial Acord 835 n 53).

b) Esteva Bonet i Perelló. Escrivà públic i notari, originari de Santa Margalida. El 1808 fou elegit síndic personer de l'ajuntament de Palma. Com a regidor s'interessà per la creació d'un Arxiu de Protocols notarials, cosa que no aconseguí, (DB, 1835: 4, de 24 de febrer). Per pressió popular, s'integrà en la primera Junta Suprema de Mallorca. Era un activista polític que també escrivia a la premsa, sobretot a partir del 1810 al *Diario de Mallorca*, al qual Miquel dels Sants Oliver atribueix una sèrie d'articles d'opinió política, (Oliver, M. dels S.; 1901:519). El juliol de 1812 fou destinat a Maó com a escrivà, on acompanya a Isidoro de Antillon per veure la causa de la revolució menorquina de 1810, (APM, 1813:9, de 3 de gener). Durant el sexenni absolutista es té constància que continuà col·laborant amb el Consolat i amb l'ajuntament de Palma. A la primera institució, li encarreguen que prepari la documentació per escriure un paper periòdic i la seva redacció, (ARM, sig. ARM, cons-mar AH6406, acta de 23 de setembre), encàrrec que acceptà el dia 3 d'octubre. En la matrícula del Consolat de 1817, s'hi troba com a hisendat, (ARM, sig. AA-13, Reial Acord, 853, n. 53). En el ple de l'ajuntament de Palma de 7 de febrer de 1818, el comissionen per encarregar-se de les quintes, (APM, sig. AH2136/2 Actes Ple). I en el de 9 de juny de 1819 li encarreguen la taula numulària, (ARM, sig. AA-13, 841, n. 62).

c) Llompart i Payeres, Pere Joan. Advocat. Nascut a Muro el 1784. Doctor en teologia en 1808 i en cànons el 1811.

d) Sureda i Safortesa, Joan. Fou una de les persones que es comprometé a aportar capital per crear la nova Companyia de Comerç. Era subscriptor del periòdic *Aurora Patriótica Mallorquina*. Era membre del Consolat per la classe d'hisendats.

e) Peretó de Vidal, Joan. Membre de la SEMAP. El 1811 n'era tresorer, i deixà que a la seva casa (carrer del Bisbe, n. 17), s'hi establís la *Reial Fábrica de Fundición de Letras*, la qual estava protegida per les Corts i demanava la seva subsistència a l'illa, (SSEMAP, 1811:80 de 18 de maig). Subscriptor de l'*Aurora*. Regidor de Palma el 1814. El 1818 va cedir un local a la SEMAP per fer-hi escola, (Bernal, J.; 1958:556). Era membre del Consolat de Mar i Terra per la classe d'hisendats i n'era prior el 1820.

f) Amer de Troncoso, Josep. Militar. Era membre de la SEMAP. El 1801 en fou responsable de la Comissió d'Agricultura, i vivia en el carrer del portal petit de Sant Francesc, (Llabrés, J.; 1958:16). Aquest càrrec el tornà a tenir el bienni 1807-1808, (LLabrés, J.; 1958: de 7-2-1807). El 1813 signà la felicitació a les Corts per l'abolició de la Inquisició. El 1816 el Capità general, marquès de Coupigny, li concedí la creu de San Hermenegildo, (DB, 1816, 13 de juny). Era membre del Consolat per la classe d'hisendats i cònsol el 1817,

(ARM AA-13 Reial Acord, 835 n 53).

g) Tries, Pau Josep. Advocat (des del 1811, (ARM, AA-13, lligall 521)). Signant del document de felicitació a les Corts per l'elaboració de la Constitució i després per l'abolició de la Inquisició. El 1819 fou elegit síndic personer de l'ajuntament de Palma, (AH2137/1, actes ple de 1.1.1819). Durant aquest anys defensà la llibertat de traginar oli, (ple de 16.10.1819); i elaborà un informe sobre la possibilitat de crear una càtedra d'agricultura, (AH2137/1, actes ple 7.12.1819).

h) Arabí, Pere Josep. Membre del Consolat per la classe de comerciants. El 1817 en fou cònsol, (ARM, AA-13, Reial Acord, n. 835, n 53).

i) Gradolí i Gomila, Onofre. Advocat. Assessor del Consolat. Subscriptor de l'*Aurora Patriótica Mallorquina*, signà la felicitació a les Corts per la Constitució i per l'abolició de la Inquisició. El 1818 fou elegit síndic personer de l'ajuntament de Palma. Era membre del Consolat, per la classe d'hisendats,

organisme del qual, també, alguna vegada en fou assessor. El seu sogre era Guillem Moragues i Rullan.

j) Alemany, Jeroni. Era membre de la SEMAP. Durant el bienni 1807-1808 fou secretari de la comissió de Comerç, Navegació i Pesca. Regidor perpetu de Palma abans de 1808. El 1810 el seu nom fou sortejat entre el de Guillem Moragues i Miguel de Victorica per ser elegit com a diputat a Corts per la Junta Superior de Mallorca. Subscriptor de l'*Aurora* i signant de la felicitació a les Corts per l'abolició de la Inquisició. El 1813 fou nomenat membre de la Junta de Censura de Mallorca, conjuntament amb Guillem Ignasi de Montis i Joaquim Ruiz de Porras. El 1814 tornà a entrar de regidor. Era membre del Consolat de Mar i Terra per la classe d'hisendats i el 1820 n'era cònsol. El 1818 participà en la Junta per promoure el desaiguat del Prat de Sant Jordi.

k) Piquer, Pau. Signà la felicitació a les Corts per l'aprovació de la Constitució. El 1818 fou elegit diputat del comú a l'ajuntament de Palma. El 1819 continuà amb el mateix càrrec. En aquest any, s'interessà especialment amb els temes de salut pública.

l) Salvà i Cardell, Miquel. Comerciant. Membre del Consolat de Mar i Terra per la classe de comerciants, el 1820 n'era el consiliari per aquesta classe.

m) González, Gaietà. Escrivà públic. Era subscriptor de l'*Aurora* i signà la felicitació a les Corts per l'aprovació de la constitució i per l'abolició del Sant Ofici. El 1813 treballà com a secretari de Guillem Ignasi de Montis, Cap polític de les Illes. El 1814 fou processat com a constitucionalista i objecte de repressió. El 1819 fou elegit diputat del comú a l'ajuntament de Palma.

n) Fontichelli, Josep. Advocat (des del 1821, (ARM, AA-13, ligall 522)). Provinent d'una família de mercaders destacats. Doctor en ambdós drets.

o) Massanet, Francesc. Advocat.

p) Barceló, Joan.

Una primera anàlisi d'aquesta informació, que hem anat buscant de cada membre del consistori de la Ciutat, és que dels 16 membres que en formaven part, nou eren membres del Consolat de Mar i Terra. És a dir, nou d'ells mantenien una relació estreta amb aquesta entitat. El primer batle de Palma n'era membre i treballador, i el segon també. Dels nou membres del consistori que estaven matriculats al Consolat, set pertanyien a la classe d'hisendats i dos a la de comerciants. D'aquesta forma, queda

fefaent el pes del Consolat de Mar i Terra en el primer ajuntament de Palma de 1820, de talant liberal, tenint en compte que el seu màxim responsable aquell any, el prior, també era regidor. Dels set membres que no estaven relacionats amb el Consolat de Mar i Terra, n'hi havia quatre que eren advocats. Un altre escrivà públic. I dels altres dos, Joan Barceló i Pau Piquer, de moment no hem pogut esbrinar la seva professió. Així, molt majoritàriament, era un consistori que pel seu patrimoni formava part d'una institució, el Consolat de Mar i Terra, en el si de la qual, en diferents èpoques, havien col·laborat, o col·laboraven, en la seva gestió; o, altrament, persones amb una formació intel·lectual.

La conseqüència d'aquestes eleccions fou el desplaçament d'un sector d'aristòcrates o hisendats a favor d'un nou grup d'hisendats, però que comptaven amb més inquietuds comercials. A més de l'aparició d'un nou grup, desvinculat del Consolat de Mar i Terra, del qual haurem de seguir la seva estela. Podem constatar així, un canvi en l'elit política de la Ciutat.

En referència a les eleccions municipals en els ajuntaments de l'illa, a principis del 1820, a Mallorca, hi havia 34 municipis, sense comptar el de Ciutat. Als 34 s'ha fet una recerca individual sobre la documentació que guarden sobre el Trienni liberal. El resultat de la investigació en els arxius municipals és dispar. Que comptin amb alguna documentació sobre aquest període n'hi ha 29 i a cinc ajuntaments no hi ha cap documentació. En el cas de Santanyí, Porreres i Andratx, sembla ser que el motiu va ser que foren cremats, se suposa que intencionadament, a la segona meitat del segle XIX. Al d'Inca no s'hi troba tampoc cap documentació, però, sembla ser que el motius han estat uns altres, com ara de descuit històric fins fa no molts d'anys. Al de Muro també han desaparegut aquests documents. I al de Valldemossa, potser el dia que s'ordeni i s'arxivi, de forma escaient, se'n pugui trobar algun.

Ajuntaments que comptin amb documentació que ens permeti conèixer de primera mà les actes dels plens de 1820 o el llibre de l'època sobre els nomenaments i eleccions, n'hi ha 25. És a dir, als municipis de Deià, Escorca, Petra i Santa Maria, no s'hi troba aquesta documentació referent al març de 1820, així com tampoc gairebé cap acta d'aquest any. I dels 25 que en tenen, hem de descomptar el de Campanet i d'Artà on també la major part d'aquest any hi és absent. Així, disposem d'informació, documentació completa sobre aquest any, 1820, de 23 municipis de l'illa, el 65,71% dels de Mallorca.

Aquests 23 municipis no reflecteixen de la mateixa forma en els seus documents el canvi de règim polític. Uns, com ara el de Pollença, o el d'Alaró, comptem amb una documentació magnífica, sobre com es va produir el canvi i les eleccions. D'altres no aporten cap documentació electoral. Però, les actes reflecteixen el canvi ràpid i la continuació de la vida municipal amb normalitat. Aquests 23 municipis, el mes d'abril de 1820, tots ells comptaven amb el nou consistori constitucional. Òbviament, dels 12 restants no podem fer cap suposició fundada, ja que, de moment, no comptem amb cap tipus de documentació que avali res. Així com tampoc cap referència en la premsa d'una problemàtica en la vida municipal que impedís el canvi. Podem assegurar, per tant, que no hem detectat cap conflicte en el canvi.

L'única excepció on es va haver d'elegir el batle el mes de maig fou a Campanet. El problema fou degut a la convocatòria, perquè consideraven que no quedava clar si Búger seria municipi o no; i, per tant, si els seus electors havien de participar en les eleccions de Campanet. Es féu la consulta a l'Audiència i, quan aquesta contestà, negativament, es feren les eleccions amb normalitat el dia 26 de maig. Però, s'ha de constatar com en altres municipis que es trobaven en la mateixa situació que Campanet i Búger, de separació, les eleccions es feren amb anterioritat. De la qual cosa es podria deduir l'interès de l'ajuntament de Campanet a intentar impossibilitar la separació.

Una segona qüestió que s'ha analitzat ha estat si la persona que era batle el 1820, en el període absolutista, repetí com a batle en el període constitucional. Aquí hem de dir que d'aquests 25 municipis, només n'hi ha 13 que compten amb la documentació dels primers mesos de 1820, de gener a març, per a poder comparar la continuïtat. El resultat és que tots els ajuntaments que hem analitzat canviaren de batle. No n'hem trobat cap on el batle reial es mantingués (cosa que no significa que els 21 restants no en repetís algun).

Les persones anomenades batles constitucionals foren: Antoni Frau (Alaró), Andreu Capó (Alcúdia), Sebastià Fiol (Algaida), Joan Font (Artà), Antoni Gilabert de la Portella (Binissalem), Francesc Cabot (Bunyola), Benet Pallicer (Calvià), Antoni Pons de Monnàber (Campanet), Cosme Lladó (Campos), Joan Font (Esporles), Pere Ignasi Obrador (Felanitx), Antoni Salvà i Pere Portell (Llucmajor), Martí Bonet i Damià Fullana (Manacor), Joan Parets (Marratxí), Josep Gallard (Montuïri), Joan Cerdà (Pollença), Antoni Serra de Marina (Sa Pobla), Miquel Joan Nicolau (Sant Joan),

Guillem Santandreu (Santa Margalida), Pere Francesc Morro d'Urxella (Selva), Antoni Pons (Sencelles), Andreu Font (Sineu), i Llorenç Bauçà i Bartomeu Bauçà (Sóller).

Malgrat no haguem localitzat cap dels batles dels 23 pobles que no repetís de batle, sí que hem de subratllar que n'hi ha dos que formaven part de l'anterior consistori com a regidors: els d'Alaró i Artà (dels 13 amb què comptem documentació).

Pel que fa al grau de repetició dels regidors d'aquests 13 municipis, a Alaró hi ha 2 regidors que repeteixen (Miquel Perelló i Antoni Muntaner), a Alcúdia un (Pau Domènec), a Binissalem un (Salvador Antich, i dos que ho havien estat el 1819, Gabriel Moyà i Miquel Tous), a Esporles cap (però Joan Riutord ho havia estat el 1819), a Llucmajor un (Gabriel Serra), a Montuïri un (Miquel Socies de Tagamanent, i Antoni Mayol ho havia estat el 1819), i a Sóller dos (Antoni Mayol i Antoni Casesnoves). En total repeteixen 8 regidors i dos batles de l'anterior consistori, d'un total de 83 càrrecs elegits en aquests municipis. Un 12% dels càrrecs que repeteixen, és un percentatge que significa una gran renovació, un 88%. Si la mostra d'aquests 13 ajuntaments fos representativa de tota l'illa, podríem deduir d'una forma concloent que hi va haver un canvi molt significatiu en el poder local.

Així, de la informació que disposem podem deduir que es confirma, per una banda, la tranquil·litat del canvi en els primers dies. Probablement aquest es produí a tots els municipis de l'illa. I abunda en aquesta tesi el no haver trobat en la premsa d'aquest primer mes cap referència a cap conflicte en aquestes primeres eleccions municipals. En segon lloc, la no repetició dels primers mandataris, cosa que indica l'existència d'una alternativa en els diferents poders locals. I a continuació la gran renovació de regidors. Certament, s'ha de tenir en compte que no s'han analitzat amb exhaustivitat les llistes de tots els càrrecs públics del sexenni anterior, ja que defuig de l'abast d'aquest treball. La comparació només s'ha fet comparant la continuïtat el 1820 amb els nous consistoris. I fer-ho amb l'anterior consistori es considera prou significatiu per detectar l'existència de canvis; i, també s'ha fet, en els casos que s'ha pogut, amb l'any precedent, 1819, que hem vist que pràcticament no varia el percentatge. Així, podem concloure que el 1820 el trienni liberal a Mallorca, tot continua apuntant a què s'inicia amb una gran renovació en el poder local.

A més, hi hem de sumar els municipis nous, ran de l'entrada en vigor de la Constitució de Cadis, per disposar aquests de prou habitants. Per ordre alfabètic, aquests foren:

1) Banyalbufar i Establiments, se van separar d'Esporles.

2) Búger, separat de Campanet.
3) Capdepera i Son Servera, separats d'Artà.
4) Costitx, separat de Sencelles.
5) Estellencs, separat de Puigpunyent.
6) Fornalutx, separat de Sóller.
7) Lloret, separat de Sineu i de Sant Joan.
8) Lloseta, separat de Binissalem.
9) LLubí, separat de Muro.
10) Maria de la Salut, separat de Santa Margalida
11) Santa Eugènia, separat de Santa Maria.
12) Vilafranca, separat de Petra.

En total 14 municipis més. És a dir, durant el Trienni Liberal a Mallorca hi hagué 48 ajuntaments, més el de la Ciutat. D'aquests, no es troba cap documentació sobre el Trienni a Búger, Capdepera, Establiments (així van informar a l'Arxiu Municipal de Palma), Estellencs, Llubí, Maria de la Salut, Santa Eugènia, Son Servera i Vilafranca. I alguna documentació a Banyalbufar, Costitx, Fornalutx, Lloret i Lloseta.

Dels cinc municipis on hi ha alguna documentació, sobre els inicis del trienni liberal, de 1820, a Banyalbufar no s'hi troba res. A Costitx l'encarregat d'endegar el procés del nou consistori fou el tinent de batle de la localitat. La convocatòria per elegir els 9 electors parroquials fou el 25 de març. I el dia 27 de març es feu l'elecció del nou consistori. La reunió va tenir lloc a la casa de l'assistent del rector de la parròquia, ja que aquest s'absentà en tot el procés. Com a batle constitucional fou elegit Antoni Vallespir, (AMCostitx, actes ples 27 de març de 1820). A Fornalutx no hem trobat l'acta de constitució, però, sí una acta del desembre de 1820, on podem deduir la composició del consistori aquell any. El batle era Joan Ripoll, (AMFornalutx, actes plens, 15 de desembre de 1820). Una cosa semblant passa amb Lloret, que no hi ha l'acta de constitució del consistori, però, sí una del 13 d'abril, on l'Ajuntament es reuneix provisionalment a la capella del poble, presidint el batle constitucional Miquel Fiol, (AM Sineu, Actes plens Lloret, ple de 13 d'abril de 1820). Finalment a Lloseta no s'hi troba cap acta dels plens. Res de 1820. En resum, dels 14 municipis nous, només un compta amb les actes de la seva constitució el 1820. I podem dir que cap d'ells conserva tota la documentació completa del Trienni.

Fora de les actes municipals, hem trobat el consistori de Santa Maria, de 1820, al diari, signant una exposició. Estava format per: batle, Joan Jaume; regidors: Bartomeu

Canyelles, Joan Crespí, Amador Calafat, Pere Josep Quintana; síndic procurador: Jordi Canyelles; secretari: Jaume, (DCP 1820:2 de 3 d'agost). En un paper solt del *Correo Constitucional, Literario Político y Mercantil de Palma* hi trobem una representació de la Junta municipal de Muro, que envia al bisbe, per la qual cosa sabem que el batle d'aquesta vila era Miquel Noceras, (CCLPMP, Paper solt de 15 d'agost de 1820). Sembla ser que Miquel Noceras era farmacèutic, (Dalmases, P.I.; 2007:56). I, finalment, el batle de Manacor de 1820 era Martí Bonet, nom que podem trobat a una acta de la Diputació de 1820, (AGCM, Actes diputació, de 19 de setembre de 1820).

3.3 ELS PRIMERS PASSOS FINS FINALS DE MAIG

La primera decisió que va prendre l'ajuntament de Palma fou la continuïtat de tot l'aparell administratiu municipal en el primer ple de dia 22 de març, alhora que es feien els nomenaments de les comissions i es definia el calendari de plens: cada dimarts i divendres pel matí, ple ordinari. Els extraordinaris, l'horabaixa.

Aquesta primera decisió, de continuïtat de tots els càrrecs, s'hauria de posar en quarantena. En el ple de dia 21 d'abril, es fa referència a la paràlisi dels assumptes judicials de l'Ajuntament per haver cessat advocats de l'anterior municipi. Ara bé, ben bé podria ser que els esmentats advocats no fossin funcionaris, sinó que treballessin per encàrrecs concrets. Per resoldre aquesta situació, en el ple de dia 25 d'abril es nomenà una comissió, en la qual hi participaven Pau Josep Tries i Onofre Gradolí, per fer nous nomenaments d'advocats, (AMP, sig. AH2173/3, actes plens).

En el segon ple municipal de la nova època, de dia 23 de març, Francesc Massanet va explicar les habilitats del nou Cap polític interí, el comte de Montenegro. Immediatament després, va presentar una proposta que fou acceptada per unanimitat: demanar al rei que sigui nomenat el comte com a Cap polític en propietat. Aquesta petició no aconseguí la seva ratificació. La Junta Provisional havia redactat una minuta, de dia 10 de març, que encara no havia arribat a les Illes, sobre el nomenament dels caps polítics de les províncies, on es decidia que fossin reposats els mateixos que ocupaven el càrrec el 1814, quan no existís cap causa major que ho impedís. De la mateixa forma la Junta Provisional també prengué la mateixa decisió pel que fa a les Juntes de Censura, (Buldain, B. E.; 1988:66).

Amb aquesta decisió, salomònica, segurament evitaren una primera batalla política a les províncies. En el ple de dia 3 d'abril de l'Ajuntament, es llegí l'ordre de reposar en

el seu lloc a Guillem Ignasi de Montis, com a Cap polític interí de les Illes. Aquest, el mateix dia 3, jurà el càrrec, (AMP, sig. AF2137/3, ple de 3 d'abril de 1820).

Una de les primeres tasques polítiques que posaren en marxa les autoritats fou el jurament de la Constitució per part de les diferents institucions que composaven la societat mallorquina. Aquesta iniciativa sortí de l'ajuntament de Palma i se n'encarregaren els regidors Pau Josep Tries i Jeroni Alemany. El motiu era que "*las circunstancias del dia exigen que el pueblo preste el juramento de la constitucion politica de la monarquia española y que al verificarse se haga alguna demostracion pública*", (AMP, sig. AH2137/3, ple de 28 de març de 1820).

La data per fer aquest jurament proposada fou el dia 9 d'abril, diumenge. Aquest, a Palma, fou objecte d'atenció especial per part del consistori, i en el ple de dia 7, divendres, es dóna un pla detallat de la funció que s'organitza pel jurament de la Constitució, així com de l'acte que havia de tenir lloc el dia 8, de publicació de la mateixa, a la plaça de Cort. Pel nou text que es va publicar, l'argenter Josep Bonnin va fer arribar un oferiment gratuït, d'ornar les cobertes amb dos escuts d'armes fets per a l'ocasió del libre de la Constitució, oferiment que acceptà i agraí el consistori, (AMP, sig. AH2137/3, ple de 7 d'abril de 1820).

El funcionament de l'acte de publicació de la Constitució de dia 8 a Palma, s'explica al mateix diari. L'Ajuntament, presidit pel Cap polític, i acompanyat per totes les autoritats de l'illa, anunciarà la publicació a la casa consistorial. Després, en comitiva, es dirigiran a la plaça del Born –detallant el recorregut que faran- on hi havia preparat un escenari per a l'acte. Allà mateix es farien salves d'artilleria i, alhora, repic de campanes.

L'acte de dia 9 a Ciutat s'iniciava amb una missa solemne, la qual durant l'ofertori havia de ser suspesa i s'havia d'iniciar una lectura de la Constitució, una exhortació d'aquesta, per part de la persona designada, i, després, el jurament dels presents. La informació que aporta el diari sobre la festa a Palma no parla d'actes populars de caràcter festiu, com va ocórrer a altres capitals de la península, (Brutón, G.; 2001).

Mentrestant, també els ajuntaments dels pobles de Mallorca van fer preparatius pel diumenge dia 9, del jurament de la constitució per part del poble a cada municipi. A part de l'acte de jurament, sobre altres actes festius que van tenir lloc als pobles, se'n conserven alguns vestigis. Una mostra és el poema que va escriure Joan Josep Amengual i Reus, aleshores periodista, estudiant de lleis i síndic personer de l'ajuntament de Binissalem. El poema, o glosat, *Pastor d'Ayamans*, fou publicat en

català de Mallorca el dia 23 d'abril. El text explica com serà la diada del jurament: missa, oficiada pel rector, orgue i altar fumat; pel capvespre corregudes i ball amb xeremies, flabiol i tambor; i per la nit il·luminacions; a part de fer una defensa i apologia del text constitucional, com a garant de la nova legalitat i canvis, (DCP, 1820:7, de 23 d'abril).

Aquest text, fou completat amb un altre poema, *La Pastora d'Ayamans*, també en català, on explica com es desenrotllaren les festes un cop passades, el seu esplendor, gran participació i, de pas, també fa una tasca pedagògica sobre les benaurances del text constitucional. El text és una mostra de què hi va haver pobles que, efectivament, celebraren el dia del jurament com una gran festa que va ésser tot un èxit, (DCP, 1820:5, de 18 de maig).

Un altre exemple és allò que passà al municipi de Valldemossa. A més de l'acte de la publicació de la Consticució, i del de jurament, el batle d'aquesta vila, de la seva butxaca va pagar un menjar abundant als pobres del poble. Reuní més de 200 persones. Les taules foren parades a la plaça on s'havia publicat la Constitució, i serviren el dinar el consistori i el clergat, (CCM, 1820:186, de 19 de maig). Se suposa que els ajuntaments dels altres pobles també festejaren la diada. Així ho hem pogut comprovar d'aquells que conserven els llibres d'actes, com ara Pollença, Selva, Alaró, etc.

A més del jurament dels ajuntaments, i del jurament del poble, que es feu gairebé immediatament; i de l'exèrcit, el qual, com hem vist, ho féu també de forma immediata, així com el Consolat, que també s'hi adherí tot d'una; els distints ens estatals o administratius, així com els religiosos i civils, també reberen aquesta ordre d'acatament constitucional. De forma que ens trobem en el *Diario Constitucional de Palma*, dia rere altre, que les autoritats posen en coneixement de la població, malgrat sigui amb retard, l'acatament al nou ordre per part d'aquestes entitats. Podríem dir que durant la tercera desena del mes de març, majoritàriament, juraren la constitució la major part de les institucions públiques o administratives. I que a partir del mes d'abril, de dia primer, ho feren les religioses. D'entre totes elles podem destacar:

a) El dia 19 de març, l'Intendent i els empleats de la Intendència, de l'Oficina Nacional i Crèdit Públic, (DCP, de 25.3.1820). L'intendent interí de l'exèrcit, (DCP, de 26.3.1820).
b) El dia 20 de març, la Comandància Militar de Marina i els oficials de l'armada, (DCP, de 21.3.1820). Els caps i oficials del Cos Nacional d'Urbans, (DCP, de

22.3.1820). La cúria eclesiàstica, en mans del bisbe, (DCP, de 24.3.1820). Pere Gual, dia 19 de març, i el comte d'Ayamans, dia 20 de març, regidors de Palma, absents el dia 18, de jurament a l'ajuntament de Palma, (DCP, de 20.3.1820).

c) El dia 21 de març, en junta extraordinària, la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País, davant el comte de Montenegro, aleshores segon director, (DCP, de 27.3.1820).
d) El dia 22 de març, la Junta Superior de Sanitat, (DCP, de 23.3.1820)
e) El dia 23 de març, els membres de la Hisenda Nacional.
f) El dia 24 de març, la Subdelegació de la Santa Creuada, (DCP, de 27.3.1820).
g) El dia 27 de març, els oficials retirats que no haguessin jurat abans, per absència o d'altra causa, al Palau, a les 12h, (DCP, de 26.3.1820).
h) El dia 28 de març, el bisbe, el Cabildo de la Seu i el subcol·lector d'Espolis i Vacants, (DCP, de 29.3.1820).
i) El dia 29 de març, al palau episcopal, la Universitat, el rector i el claustre de professors, (DCP, de 30.3.1820).
j) El dia 1 d'abril, comencen a jurar els ordes religiosos: el convent del Carme, (DCP, de 2.4.1820); Sant Francesc, (DCP, de 3.4.1820); Agustins (DCP, de 3.4.1820); Trinitaris, (DCP, de 3.4.1820); Mínims, (DCP, de 4.4.1820); Jesuïtes (DCP, 4.4.1820) ; Oratori de la ciutat, (DCP, de 6.4.1820); Caputxins, (DCP, de 6.4.1820); i Observants, (DCP, de 26.4.1820).
k) El dia 2 d'abril, els membres del monestir la Real, la casa de la Real del carrer de Sant Gaietà, de Palma, (DCP, de 7.4.1820); el convent de Jesús, (DCP, 7.4.1820); les monges de Santa Clara, (DCP, de 7.4.1820); i els eclesiàstics Mercedaris i de la Missió.
l) El mateix dia 2 d'abril es publica la instal·lació de la Junta de Censura, composada pels mateixos individus que hi havia el 1814, (DCP, 1820:3 de 2 d'abril). Segons paraules de Miguel de Victorica, en aquests moments, a Mallorca només hi havia una de les persones que l'any 1814 formaven part de la Junta. Per això, aquesta sola persona es constituí en autoritat, ja que els nomenaments dels membres de la Junta de Censura depenia de les Corts i les autoritats de les Illes no volgueren realitzar nomenaments interins, (DSC:370, de 3 d'agost de 1820)
m) El dia 6 d'abril, juren la Constitució tots els membres del Seminari, (DCP, de 13.4.1820).

n) El dia 7 d'abril, ho fa Onofre Gradolí, com a assessor del Consolat de Mar i Terra, (DCP, de 7.4.1820).
o) El dia 8 hi ha l'acte públic, a la plaça de Cort, de publicació de la Constitució. També jurà la Constitució l'Administració de Correus, (DCP, de 15.4.1820).
p) El dia 9 d'abril, fou el dia que jurà el poble a les parròquies.
q) El dia 11 d'abril, els individus del seminari –que no ho havien fet-, els col·legials i rector de la Sapiència, (DCP, de 14.4.1820).
r) El dia 16 d'abril, la Comandància Militar de Marina dels pobles, els seus subdelegats i escrivans, (DCP, de 18.4.1820).
s) El dia 19 d'abril, el procurador i la confraria de l'Hospital Sant Pere i Sant Bernat, (DCP, de 22.4.1820).
t) El dia 22 d'abril, els capellans dels regiments, els membres de l'Hospital Militar, els dels castells, i els agregats a l'Estat Major, (DCP, de 25.4.1820).
u) El dia 27 d'abril, la Comptadoria de Marina, i els oficials vius, que no haguessin jurat, i els jubilats, (DCP, de 29.4.1820).
v) I el dia 7 de maig, els monjos de la Cartoixa de Valldemosa, (DCP, de 10.5.1820).

Paral·lelament a aquests actes, de suport al nou règim i d'acatament al codi constitucional, es torna a reeditar tota la literatura política constitucional de l'època de la Guerra del Francès. També es difongué, de nou, el text constitucional, a més d'altres papers solts. Per exemple, el dia 15 de maig, l'impressor i llibreter Maties Savall feia la següent publicitat: "*Quien quisiere surtirse del librito de la Constitucion de la Monarquia Española promulgada en Cádiz el año de 1812 acudirá á la libreria de Matias Savall, Plaza de Cort, la qual tendrá cubierta de pasta con dorados á 12 rs.= Mas, se encontrarà el Catecismo politico de la Constitucion con cubierta de pergamino á 3 rs vn.= Mas otro librito titulado Representacion hecha á S. M. C. El Señor Don Fernando VII, en defensa de las Cortes, á 10 rs. vn.*", (DCP, 1820:4 de 15 de maig).

Aquest llibret sobre la Constitució, probablement, s'edità com a conseqüència de l'ordre que manava del decret de 22 d'abril, de la necessitat d'instruir el poble per donar a conèixer els seus drets i obligacions. El decret es donà a conèixer a Mallorca el dia 13 de maig. Però, el dia 22 de maig es tornà a publicar en el *Diario Constitucional de Palma*. Ambdues vegades es publicà íntegrament. Aquest, posava de manifest la necessitat d'instruir el poble per a donar a conèixer els seus drets i obligacions en el nou

sistema polític. En el seu primer punt feia referència al fet que a les esglésies els diumenges i festius s'instruís sobre la Constitució, "*rebatiendo las acusaciones calumiosas con que la ignorancia y la malignidad hayan intentado dessacreditarla*". Passava a continuació a manar que en totes les escoles de primeres lletres i humanitats, les universitats, seminaris, convents, estudis públics i privats dels regulars, col·legis d'Escoles Pies i més cases d'educació pública o privada. I quan s'iniciessin les explicacions, l'equip directiu de l'escola havia de passar avís al Cap polític, quan fos a una capital de província, o al batle constitucional, en la resta de casos. En la informació es concretaria el primer dia que començaven les explicacions, a fi i efecte de poder anunciar als papers periòdics l'inici d'aquesta tasca il·lustrativa. I en el seu article 7è, disposava que immediatament es fes en la impremta nacional una edició estereotipa de la Constitució, la qual s'havia de vendre a preu de cost, a la capital i en totes les capitals de província. A més, també manava que a totes les escoles de primeres lletres fos explicat pels mestres el text constitucional de forma comprensible.

El dia 24 de maig el plenari de l'ajuntament de la Ciutat nomena una comissió formada per Onofre Gradolí i Josep Troncoso perquè s'expliqui la Constitució a les escoles. Així, el mateix dia, trobem al diari anunciat que s'inicien les explicacions al convent dels mínims; que en els caputxins es començarà dia 25 i al convent del Carme dia 27, (DCP 1820:3, 25 de maig). Al convent dels agustins comença dia 29, i l'explica Nicolau Mir, religiós, dilluns dimecres i divendres de cada setmana a les nou del matí, (DCP 1820:4 de 26 de maig). Al convent dels trinitaris, el P. lector de Prima i el mestre de Gramàtica, i comencen el dia 29; a més de la Universitat, on ho farà el catedràtic de lleis, Marià Gacias, a partir del dia 2 de juny, (DCP, 1820:4 de 27 de maig). A San Gaietà, dos mestres d'educació primera, començaran la seva tasca a partir del dia 29 a les 9 del matí; i també es comença dia 29, a l'escola del sergent del regiment Provincial de Mallorca, Pasqual Ribot, mestre de primeres lletres, del carrer del Carme, (DCP 1820:4 de 28 de maig). Al convent dels dominics comença dia 2 de juny, a les tres de la tarda, les classes a càrrec del P. lector Josep Seguí, catedràtic de filosofia, (DCP, 1820:4 de 30 de maig). Al col·legi de la Sapiència, donarà les classes Bartomeu Rullan, col·legial degà, tots els dijous a la mateixa hora, a les 5 del capvespre, (DCP, 1820:4, de 1 de juny). Al convent dels menors observants, comença a les tres de la tarda el 2 de juny, (DCP, 1820:4 de 2 de juny). I al seminari, a les cinc del capvespre, a partir de dia 15 de juny, farà les classes Antoni Llabrés, prevere, (DCP 1820:4 de 10 de juny).

Aquestes classes, escoles o càtedres de Constitució, foren un espai on es difongueren el text constitucional i els fonaments del nou sistema. Probablement, però, també, es devia convertir en un fòrum de debat i discussió política, on es devien reunir persones que, per curiositat o afinitat, volien ser instruïdes en el nou sistema. Per tant, constituïren un espai de sociabilitat.

En l'anunci que es fa al *Correo Constitucional de Mallorca* de 26 de maig, sobre les explicacions que es donaran a partir del dia 29 als agustins, a més s'hi afegeix, "*Lo que se anuncia al público para que pueda concurrir á dicha explicacion*", (CCM, 1820:314, de 26 de maig). D'aquesta forma queda ben palès que aquestes explicacions eren obertes a tota la gent i, probablement, eren un espai de discussió política. Desconeixem el número de persones que hi van passar, el seu abast, la tasca educativa que dugueren a terme i la seva possible incidència en el moviment liberal d'aleshores. També desconeixem la seva incidència en els pobles.

Tot i això, hem trobat testimonis sobre el funcionament d'una d'aquestes explicacions mitjançant la premsa. El dia 20 de juliol surt al *Diario Constitucional de Palma* un article signat per *El Observador*, on valorava positivament la tasca de la persona que explicava aleshores la Constitució, el domer Miquel Simonet, a la Seu de Palma. Aquest orador creia que els delmes de l'església eren una contribució injusta, contrària a l'agricultura i que esperava que aquests fossin abolits pel Congrés, (DCP, 1820:2 de 20 de juliol). El dia 29 de juliol al mateix diari surt un altre article, signat per *El Imparcial*. Aquest, ran de l'article anterior, es desplaça a la Seu i descriu la lliçó que es donava aquell dia, d'explicació de l'article 6 de la Constitució. Posa en dubte els coneixements del domer i s'escandalitza que qualifiqui la noblesa com a "*plaga del Estado y siempre enemiga del pueblo*", (DCP, 1820:2 de 29 de juliol). Aquest escrit fou contestat al periòdic de la *Sociedad Patriótica Mallorquina* el 28 de setembre. Així, allò que podem constatar, en base a aquesta protesta, és que les explicacions, d'una forma o altra, comptaven amb una certa continuïtat, podem suposar que en els diferents indrets on s'impartien, que hi havia una certa assistència, i que allò que s'explicava podia preocupar a persones refractàries al nou règim. Lamentablement, de moment, no hem trobat gaire sobre el funcionament d'aquestes, ni cap tipus de documentació que ens permeti avaluar de forma més seriosa el seu funcionament.

Constatem així que, de forma en certa manera planificada, les autoritats es preocupen i aconsegueixen que totes les institucions, i la societat en general, jurin la Constitució. D'aquests actes de jurament se'n fa publicitat, de forma que sigui un fet

conegut i que cohesioni la societat mallorquina entorn del nou ordre polític. A més, es detecta un interès a complir la difusió de la Constitució i dels beneficis que se'n poden deduir de la seva aplicació.

La Constitució també fou objecte de lloança mitjançant l'ús de poemes, que trobem a la premsa de l'època, com ara, "*Tu, constitucion sabia/ Que fuiste derrocada/ Por la ambicion malvada/ De vil adulador*", (DCP, 1820:4 de 23 de març). També la trobem en el text d'altres poemes escrits com a càntics patriòtics, "... *Al fin, luciste, dia venturoso/ dia en que la libertad tan deseada/ fué por el pueblo á voces proclamada,/ por el fiel pueblo, ya anegado en gozo./ El respetable templo, santuario/ del sábio código constituido,/ se alzó de nuevo, en él, el desgraciado/ encuentra abrigo contra su adversario:/ consuelo el pobre, apoyo el desvalido,/ y su felicidad todo el estado*", (DCP:3, de 26 de març) .O bé, "*Todos hermanos somos;/Todos hemos jurado/ Del Código sagrado/Las Leyes defender*", (DCP, 1820:2, de 30 de març). "*Te juré Constitucion/segunda vez te juré;/ seis años te suspiré/ con todo mi corazon:/ vi que la supersticion/ ignoracia y fanatismo/ y el mas horrible egoismo/ con teson te proscribia,/ pero ya es llegado el dia/ se aniquile el servilismo*", signat *Un parroquiano de Santa Cruz de esta Capital de Palma, al jurar su suspirada Constitucion*, (DCP, 1820:7, de 14 d'abril).

Trobem, així, que la Constitució és un objecte molt preuat per part dels liberals. Per una banda, compten amb el codi i les seves lleis que defensen una nova situació política i econòmica. Però, alhora, també és la seva icona principal. Per això, la fan objecte de veneració. A part que el seu contingut s'ha de difondre i donar a conèixer a tota la població, com a solució de tots els mals que han patit, pretenen que sigui el nou element aglutinador dels anhels i esperances d'un futur millor.

El dia 19 de març, aniversari de la promulgació de la Constitució, va agafar les autoritats locals en el moment de plena ebullició del canvi. A més, decidiren el mateix dia 19, diumenge, iniciar les primeres eleccions que havien de conduir a l'elecció dels nous càrrecs consistorials a Palma. Per la qual cosa, aquest dia no es va fer cap celebració especial de l'aniversari del codi a la capital –i suposem que a cap poble. Segons Jordi Roca i Vernet hi havia una disputa per determinar la data iniciàtica del liberalisme, polaritzada en dues dates, el 19 de març i el dos de maig. Sembla ser que el dia 19 de març era el que tenia més adeptes entre els diferents sectors del liberalisme. La data del 2 de maig, elegida per altres com a data iniciàtica del liberalisme, coincident amb l'aixecament del poble contra l'invasor, comportava una lectura més moderada

dels principis liberals, ja que la insurrecció del poble no fou contra la tirania, sinó contra l'invasor francès. I així, la presa de consciència de sobirania del poble es produïa deguda a un buit de poder, amb la sortida d'Espanya de la família reial, (Roca, J.;2002).

En el ple de l'ajuntament de Palma del dia 14 d'abril, s'anomena com a orador per la celebració del dia 2 de maig el domer de la Seu, Josep Amengual. Josep Amengual i Hernández arribà a fer-se famós pels seus sermons i panegírics de personatges del seu temps, i amb posterioritat, a partir del 1824, sovint d'absolutistes, (GEM, I:149). En el Ple ordinari, del 25 d'abril es torna a tractar sobre la festa del 2 de maig, i el seu tractament es posposa fins al següent ple extraordinari, que tenia lloc a la tarda. En aquest s'informa que Josep Amengual ha excusat no poder fer el discurs i tampoc Manuel Rullan. Manuel Rullan ja havia col·laborat amb anterioritat com a orador amb els liberals, el mes de desembre de 1813, quan intervingué en la missa multitudinària que es va dir per donar gràcies que Isidoro de Antillon salvàs la vida en l'atemptat que havia sofert a Cadis, (APM, 1813:432 de 23 de desembre). Aleshores, davant les dues negatives, de les quals no es fa referència als motius, es demana a un tercer orador, Josep Barberí. El clergue Josep Barberí i Sanceloni era fill d'un genovès casat a Mallorca, doctor en Teologia, conegut predicador i arxiver de la Seu. Secretari del Cabildo, fou cronista oficial del Regne de Mallorca, amic de Jovellanos i persona molt relacionada amb els il·lustrats de la seva època. La seva tasca intel·lectual se centrà també en escriure biografies de religiosos. No sabem qui acabà fent d'orador a l'acte religiós del 2 de maig. En el ple de dia 28 d'abril de l'Ajuntament es donà per rebuda la notícia que d'aquest acte se n'havien d'encarregar a tota Espanya les Diputacions, de forma que l'Ajuntament cedí a aquesta institució la tasca.

La Diputació, que s'acabava de tornar a constituir el 26 d'abril, i en la reunió de dia 1 de maig va tractar aquesta matèria. "*Reunida la Diputacion con motivo del solemne acto del Aniversario que debe celebrarse el dia de manyana por lor primeros Mártires de la libertad y de la Patria*", la Diputació assumeix continuar amb els preparatius que ja havia posat en marxa l'Ajuntament, (AGCM, Actes Diputació). El mateix dia 2 al diari sortia una informació sobre l'acte, una missa a la Seu a les 10, on hi hauria tropes de la guarnició i salves militars, d'acord amb el decret de les Corts de 2 de maig de 1811. "*Las circunstancias actuales y la premura del tiempo no permiten se dé á esta lúgubre funcion la suntiosidad que requiere, pero la memoria de gratitud y compasion debida á los primeros mártires de la Nacion que con su sangre sellaron la libertad de la Patria, suplirà en el corazon de estos naturales lo que falte á su aparato*

esterior", (DCP, 1820:8, de 2 de maig). Com podem observar, la lectura que es fa sobre la commemoració d'aquesta data és la que Jordi Roca anomena «moderada».

Un altre aspecte de la cultura liberal política que es dóna en aquests dies fa referència a allò que en diuen martirologi liberal. És a dir, el culte a aquelles persones que personifiquen alguna de les essències del liberalisme. D'entre elles destaca la figura del general Luís Lacy i Gautier. El general Lacy era una persona coneguda a Mallorca. D'una banda, pel fet d'haver estat Capità general de Catalunya durant la guerra, per la qual cosa la premsa de l'època, prou sovint, va fer referència al seu nom i a les seves decisions. D'altra banda, perquè la seva dona, bretona, Emilia Duguermeur, entre 1811 i 1814 residí a Palma, motiu pel qual el general es va desplaçar un parell de vegades des de Catalunya a l'illa, (Roca, J.; 2009). No entrarem aquí en el debat sobre l'abast de la conjura de Lacy, ni de la seva motivació i suport de la societat catalana, ja que no és un dels objectius d'aquest treball. Però, sí que podrem comprovar que el general comptava amb l'estima de mallorquins.

La primera referència que trobam a la premsa és un article reproduït d'un diari de Barcelona, del qual no es dóna el nom, amb el títol, "*Noticias particulares de Barcelona. Á la memoria del màrtir de la Patria Don Luís Lacy*". En aquest, es fa una exhortació al seu intent d'alliberar el poble. I a més, l'editor hi afegeix una nota a peu de pàgina on explica la seva arribada a Mallorca, la seva mort i el seu enterrament al convent de Sant Domingo. Sembla ser que el lloc el va indicar el mateix Lacy. I el mateix diari també reproduïa una carta de Pedro Villacampa, Capità general de Catalunya, dirigida al Capità general de Mallorca, explicant que amb la seva anuència, i la del Cap polític, s'havia instal·lat una junta patriòtica per a perpetuar la memòria del general. Aquesta, presidida pel baró d'Horst, havia escrit el 20 de març al Cap polític català per demanar-li col·laboració per poder traslladar les despulles del general Lacy a Barcelona, (Roca, J.; 2007:140). Per això, s'havien designat tres individus, Joan Noguera, presbíter; Joan Granados, Comissari de Guerra d'Artilleria, i Joan Crozad, tinent, per anar a Mallorca i demanar a les autoritats permís per traslladar les restes mortals del general. Finalment, es publicava un sonet, *Á la sómbra del Excmo. Sr. D. Luis Laci en los Campos Eliseos*, (DCP, 1820:3 de 27 de març).

El mateix article del diari de Barcelona surt també reproduït, l'endemà, dia 28, al paper periòdic *Miscelanea Erudita Mallorquina*. I l'ajuntament de Palma, aquest mateix dia 28, que s'havia de reunir en sessió plenària, a iniciativa pròpia, va debatre la seva participació en aquest comiat de Mallorca de les restes del general. Llavors, acabà

decidint pagar una arca per a transportar el cadàver, de la qual van preveure un cost d'uns 1.000 reials de velló. El cost definitiu de l'urna fou de 82 lliures, 10 sous i 4 diners, segons consta a les actes del ple de dia 14 d'abril. I el compte d'aquesta despesa s'aprovà el dia 21 del mateix mes, (AMP, sig. AH2137/3).

El dia 29 de març, el *Diario Constitucional de Palma*, a la secció *Orden de la Plaza del dia de ayer*, informa que degut al trasllat de les despulles del general, a les quatre de la tarda, les tropes s'havien de disposar pels carrers i acompanyar l'urna. Quan aquesta sortís per la porta del moll, dispararien 15 canonades, (DCP, 1820:1, de 29 de març). D'aquesta manera queda clar que pels mallorquins, el fet de traslladar les restes del general Lacy, fou també objecte d'un comiat organitzat, en el qual hi participà l'exèrcit i la corporació municipal. Aquest comiat es donà a conèixer a la població el mateix dia en el diari, i estava previst un recorregut de les despulles per la ciutat. Així, també és de suposar que, en certa mesura, la població hi participà. Fou el primer acte litúrgic liberal, en aquest cas, d'un màrtir.

L'homenatge a Lacy, emperò, no acaba aquí. El dia 6 de maig es publicà el *Testamento del inmortal Lacy, dos oras antes de su muerte*. Aquest document l'autentifica el coronel Vicente Algarra, fiscal de la causa contra Lacy. En aquest, Lacy declara estar casat amb Emilia Duguermeur «*y que por un contrato que hicimos ambos al verificar nuestro matrimonio en Francia, debian pertenecer como deben al que sobreviviese los bienes habidos y por haber que el otro dejase*». Fa constar els deutes que té. I a la seva germana, Maria del Carme Lacy, i a la seva tia, Maria de la Concepció Gautier, i resta de família, no els deixa més que «*los tristes recuerdos porque no puedo otra cosa*». Sembla ser que va morir sense béns.

El dia 15 del mateix mes de maig surt un article signat per *El Ciudadano militar R* –Pere Ramírez-, on convida a participar a l'acte de les honres fúnebres de Lacy i eleva el general a l'estatus de màrtir per la pàtria, al qual li atribueix la següent escena, «*rebolcado en su propia sangre que arroja por las heridas infamemente abiertas, acaba una vida que habia consagrado á la salud del estado; y espirando, sus miembros palpitantes: libertad ciudadanos, nos dicen mudamente libertad::: que escena mallorquines!!!....*». L'article acaba amb un epitafi: «*Caminante, aqui yacen las cenizas,/ Del que nació y vivió para la patria,/ Quiso hacerla feliz, murió por ella,/ Llora con ella su fatal desgracia*», (DCP, 1820:2, de 15 de maig). I l'endemà dia 16, es publica una carta enviada al Cap polític de les Illes on s'anuncia que la Junta Patriòtica creada a Barcelona per honrar la memòria del general ha obert al públic una subscripció

per a transmetre a la posteritat les accions d'aquest heroi mitjançant un monument públic. Això, en certa forma també indica la popularitat del personatge i la seva relació, més o menys feble, o forta, amb Mallorca. En aquest sentit, el Cap polític de les Illes, Guillem Ignasi de Montis, manà que Joan Morell, com a responsable del «Tablero», rebés els donatius de la Ciutat, i que a la resta de pobles de la província els ajuntaments nomenessin una persona, que donés compte de les quantitats i el nom, per poder fer una llista i publicar-la, (DCP, 1820:2 de 16 de maig).

Poemes sobre el general Lacy se'n van publicar més, com ara el 21 de maig, (DCP, de 21.5.1820). Però, a més dels escrits sobre l'heroi, que sortien en els diaris, la seva figura també fou objecte d'una certa producció literària que s'imprimia en papers solts. A Mallorca se'n publicaren dos. Una reedició i un altre escrit per l'exbatle de Palma Juan M. Lubet:

- *Elegía á la muerte del teniente general en Excmo. Sr. D. Luis Lacy*, reimprès a Mallorca a la impremta de Felip Guasp, (DCP de 21.5.1820).
- *Sacrificios del despotismo y desengaño del tiempo Alias centinela reforzada por la Constitucion: con varios discursos de todos tiempos á favor de la misma, progresos y decadencias de las Cortes en diversas épocas, origen y defectos del Despotismo, y necesidad de tener contento y bien pagado al Militar ante todas cosas por ser el unico remedio para contenerlo. Con notas instructivas en diferentes ramos, interesantes y curiosas sobre el abuso de poder; origen de la Inquisicion, y decaimiento de esta; funestas consecuencias de las contribuciones que recaen sobre la labranza material y fatiga personal del hombre, y abatimiento de los Jueces inferiores en España, proponiendose los modos de remediarlos. Papel extraordinario que descubre mucho campo para los nuevos Diputados de Córtes, y á los apasionados del inmortal Lacy. Su autor D. Juan Manuel Lubet, Alcalde mayor corregidor interino que ha sido de esta capital, en la actualidad en suspenso de su ejercicio*", que es venia al diari i a la llibreria Carbonell, a un preu de 5 sous i als subcriptors del diari a 15 quartos, (DCP, de 22.4.1820).

I de publicats a la península, que van arribar a Mallorca, ens n'han quedat vestigi d'uns quants més:

- *Relacion de la pompa fúnebre con que en el mes de julio de 1820, y en virtud de Real aprobacion se celebraron en esta capital las triunfales exequias al cadaver del Excmo. Sr. D. Luis Lacy, capitan general de los Ejercitos Nacionales arcabuceado en el castillo de Bellver en la isla de Mallorca el 5 de julio de 1817, víctima del despotismo, que, en aquella época, afligia á la Nacion española. Redactada por disposicion de la Junta patriótica en honor del esclarecido ciudadano Lacy...* “, Barcelona, Impremta de Joan Dorca, autor Eduard Jaumeandreu i Titré, (Llabrés, J.; 1958:671).
- *Contestacion del marques de la Casa-Cagigal al anotador de su defensa del teniente general D. Luis Lacy, en la causa que se ha impreso y se formó en Barcelona*. Barcelona, impremta de la viuda de Roca, 1821, (Llabrés, J.; 1959:62).
- *El americano a sus compatriotas los generales héroes ilustres lacy, Porlier y O’Dally*. Barcelona. Imprenta nacional de la viuda Sastres e hijos. 1820. Autor José Ribadeneyra y Tejada, (Llabrés, J.; 1958:671).
- *Apunte histórico sobre los acontecimientos de Cataluña en 1817*, signat per J.M., editat a Madrid, Impremta Collado, (Llabrés, J.; 1958:668).
- *Sucinta narracion de la empresa trazada en barcelona el año de 1817 para dar libertad al Excmo. Sr. Capitan General D. Luis Lacy. La da a luz el capitan agregado al Regimiento de Córdova...*, Barcelona. Impremta de Juan Dorca. 1820. Autor José Rodríguez, (Llabrés, J.; 1958:672).
- *Causa criminal formada en la plaza de Barcelona contra el héroe de la libertad española el Excmo. Sr. D. Luis Lacy, teniente general de los Ejércitos Nacionales, caballero de la grancruz de la militar orden de San Fernando, etc. Pasado por las armas en los fosos del castillo de Bellver de la Isla de Mallorca en el aciago día de 5 de julio de 1817*. Madrid. Imprenta del Censor, 1821.
- *Notas históricas de la explosión prematura del plan proyectado por el héroe de Cataluña el Excmo. Sr. D. Luis de Lacy* Madrid, Imprenta de la Sancha, 1820. Autor, Agustín de Letamendi, (Llabrés, J.; 1958:670).
- *Apuntes acerca del difunto teniente general de los Ejércitos nacionales de España el Excmo. Sr. D. Luis Lacy, por D. Timoteo O’Scalan de Lacy, su primo teniente de navio de la Armada Nacional e ingeniero de marina”*. Madrid. Imprenta de la Sancha. 1820, (Llabrés, J.; 1958:671).

- *Monólogo, Lacy en Mallorca*. Imprès a Màlaga. Reimprès a Madrid. Autor Juan Oliver Garcia, (Llabrés, J.; 1959:64).
- *Apéndice de la causa del general Lacy*. Burgos. Imprenta de Ramon Villanueva, (Llabrés, J.; 1959:62).

El liberalisme va recórrer a l'ús de nous referents simbòlics. Així tractava d'apropar les seves idees i anhels a la societat. En els primers moments del canvi, aquests no es visualitzaven en persones concretes i la institució que era digna de lloança era l'exèrcit nacional. I de fet, era en nom d'aquest que es van difondre a Mallorca el primer escrit signat per Antonio Quiroga, sota el títol d'*El Egército Nacional al Pueblo Español*, (DCP 1820:1, de 19 de març). Al cap de dos dies se'n va publicar un altre, *Españoles*, signat per Arcos Agüero, escrit també en nom de l'exèrcit, (DCP 1820:1, de 21 de març). I el dia 14 d'abril es publica un article signat per Felipe del Arco Agüero, Antonio Maria Alcalá Galiano i Miguel López Baños, explicant els fets de Cadis del 10 de març, (DCP 1820:1 de 14 d'abril).

El primer poema publicat sembla reproduït d'algun diari de Barcelona, ja que fa referència a aquesta ciutat. En ell, encara, no es personifica l'aixecament militar en cap persona, sinó en l'exèrcit i els soldats: "*Veras en tu recinto/ Los patrios ciudadanos/ Soldados y paisanos/ en amistosa union*", (DCP 1820:3 de 24 de març). El primer dia que es fa una lloa als noms dels que havien d'anomenar «herois» és publicat el 15 d'abril al *Correo Constitucional de Mallorca*. És un poema, titulat *Ecos*: "*Que ligaba nuestras venas?/ cadenas/ ¿Quien las puso á nuestra grey?/ El Rey./ ¿Y que ofuscaba el heróismo?/ Despotismo./ Sepultese en el abismo?/ De los malvados el crímen,/ Puesto que no nos oprimen/ Cadenas, Rey, Despotismo. / Nuestras penas desaoga/ Quiroga./ Tambien le ayuda en su fuelo/ Riego./ Sigue la paz completando/ Fernando./ Alegremonos pues, cuando/ Unidos á la Nacion,/ Juran la constitucion,/ Quiroga, Riego, Fernando.*", (CCM, 1820:86 de 14 d'abril). I la primera que surt al *Diario Constitucional de Palma* és el dia 24 d'abril, al cap de més d'un mes de l'entrada del nou règim, i és la reproducció d'un himne cantat el 8 de març, del qual no s'esmenta el lloc on es va cantar, ni la font: "*Gloria a nombres tan bellos;/ Y que Agüero, Quiroga y Agar,/ Riego y Baños, ceñidos se vean/ Por la patria de lauro inmortal./ Ellos solos felices nos dieran/ La que vimos esclava arrastar:/ Ellos solos gritaron primero,/ «Ya sois libres: la patria cantad*", (DCP 1820:3, de 24 d'abril).

El primer, segon i tercer de maig es publica *Memoria sucinta sobre lo acaecido en la columna movil de las tropa nacionales al mando del comandante general de la primera division D. Rafel de Riego, desde la salida de la Ciudad de S. Fernando el 27 de enero de 1820, hasta su total disolucion en bienvenida el 11 de marzo del mismo año, redactado por el Teniente Coronel D. Evaristo San Miguel. Gefe de la Plana Mayor de la expresada*. I és a partir d'aquesta data que es comencen a publicar sonets i d'altres tipus de poemes iniciant el culte als herois, centrats, sobretot, en Riego i Quiroga.

El dia 5 de maig es fa una cronologia dels fets de Cadis fins l'entrada triomfal del 6 d'abril a aquesta ciutat d'Antonio Quiroga, reproduint un sonet publicat a Cadis, (DCP 1820:5 de 5 de maig), el dia 10 se'n reprodueix un altre del *Diario de Barcelona*, etc.

Per tant, com podem veure, en primer lloc, l'aparició dels noms que van formar part dels herois de la revolució, a Palma, es produí d'una forma diferent del nom de Lacy. D'aquest, el seu record estava viu. Des del primer moment, i amb el catalitzador que fou la petició d'enviament a Barcelona de les despulles, tant les autoritats militars com l'ajuntament de Palma s'hi adheriren. A més, a iniciativa de gent de les illes, sortiren escrits a favor seu de diferents formes. I se'n difongueren d'altres vinguts de fora. En canvi, sobre els herois de l'exèrcit de la Isla, no hi hagué cap aportació poètica mallorquina. Això no significa que més endavant, no passessin a formar part de la cultura liberal de l'illa, així com ho eren a la península. Així com, també, s'anaren incorporant altres màrtirs com ara, el 28 d'abril i el 4 de maig, el *Correo Constitucional de Mallorca*, hi incorpora amb la publicació de documents de Joan Díaz Porlier.

Finalment, hem de constatar que en aquest primer mes i escaig de les primeres passes del nou ordre liberal a Mallorca, hi hagué una certa reacció. Des dels inicis d'aquesta etapa es detecta, sobretot a l'ajuntament de Palma, un interès a mantenir la tranquil·litat i l'ordre públic. En aquest sentit, es dirigia l'interès a coordinar els 24 batles de barri de la Ciutat, tal i com consta a les actes del ple de dia 1 d'abril. El dia 19, el batle Esteva Bonet informa el consistori que ha embarcat tres caporals, Antoni Torres major, Antoni Torres menor i a Andreu Martí, en el vaixell del patró Antoni Nadal cap a València. L'objectiu era ,"*a fin de que no tome incremento esta reunion y evitar las fatales consecuencias que podria resultar*". A més afegeix, "*Se encargó el gefe Politico de conferirse con el comandante general a fin de que se sirva disponer que se refuercen las guardias de prevencion con veinte hombres cada una prontos a auxiliar a la*

justicia. Que se convoquen los alcaldes de barrio encargándoles celen cada uno en el suyo...", (AMP, sig. AH2137/3).

És a dir, que queda palès que alguna reacció hi havia, malgrat fossin reunions per parlar sobre el nou sistema i l'anterior. D'aquests fets en trobem rastre a la premsa. Al cap de dos dies, el dia 21 d'abril, en un article signat per L., que ben bé podria ser l'ex batle Juan Manuel Lubet, es recorda els actes de repressió dels absolutistes de 1814 i, després, denuncia la propaganda il·legal que circula per Palma en aquells moments contra la Constitució, (CCM, 1820:113 de 21 d'abril). En el ple de l'Ajuntament de dia 25 d'abril "*se acordo se reunan los bandos publicos por la sala del crimen de esta audiencia nacional a fin de tomar resolucion sobre lo expuesto por los S.S. comisionados de Policia, relativo á la poca que se observa en esta ciudad a ciertas oras de la noche; y que en el primer Cabildo se trate lo espuesto por el Sr. D. José Amer de Troncoso relativo a turno de rondas*" , (AMP, sig. AH2137/3).

El darrer esment que es fa a aquests tipus de reunions és del 19 de maig. A un article signat per *El Ciudadano*, en resposta a un altre que signava *El Filósofo Liberal*, confirma l'existència de les esmentades reunions: "*el servilismo desde sus tenebrosos rincones arroja saetas envenenadas contra nosotros: el temor es ageno de nuestra filosofia: es verdad que ha lllegado á mi noticia, que cierta reunion de esta casta enemiga de la racionalidad como que queria contra V.*", (CCM, 1820:283 de 19 de maig).

També, en aquests mateixos dies, la premsa informava d'altres aldarulls reaccionaris que es produïen a diferents llocs de la península i de com eren controlats. Com l'intent d'una contrarrevolució a Màlaga, (CCM, 1820:128 de 23 d'abril), o de la conspiració de Toledo, (CCM, 1820:224 de 7 de maig).

No és estrany, així, tal i com s'actuava políticament llavors, que el govern demanàs a la Ciutat i a l'Audiència un informe sobre les persones que creien podien desenvolupar el càrrec de magistrat. Així, el ple de l'ajuntament de Palma de 15 de juliol, s'inicià el tràmit de la qüestió. I en primer lloc es destaca que l'actual regent i prou dels magistrats, ben pocs d'ells han acreditat l'adhesió al nou sistema. Aleshores, en el mateix ple, s'inicia un debat sobre les persones que el consistori ha de proposar. El debat es decideix enllestir en la sessió plenària de dia 18, on s'acorda el següent:

"*Informar á V. S. que D. Guillermo Moragues i D. Miquel Fluxà tienen todas las cualidades que desea el consejo para desempeñar dignamente la magistratura; y hacer merito en este informe de D. Juan Ferra y de D. Jose Trias* [fill de Pau Josep Tries] *por*

adictos al sistema Constitucional y ultimamente recomendar á V. S. á D. Mariano Canals, D. Pedro Juan Llompart, D. Pablo José Trias y D. Onofre Gradolí, vocales de este Ayuntamiento", (AMP, sig. AH2137/3,ple de 18 de juliol).

Deixant de banda l'aspecte polític dels inicis del trienni liberal, una preocupació urgentíssima de l'ajuntament de la Ciutat, i de la majoria dels altres, era la part econòmica. Les arques municipals restaven buides i les necessitats no podien ser cobertes. Això obligà els consistoris a ajustar de cada vegada més les seves despeses. A vegades, a aplicar allò que es diu una economia de guerra.

Repassant les actes del ajuntament de la Ciutat, es percep aquesta angoixa econòmica, que els obliga, a vegades, a no festejar efemèrides com s'havia fet sempre. Un exemple és la celebració d'un acte religiós, el *Dia del Senyor*, on cada any es donava un refresc i ara es posava en dubte la seva celebració, (AMP, sig. AH2137/3, ple de 24 de maig). A més, continuadament es demanava comptes al recaptador de la contribució general, de forma que aquest passava comptes i feia els ingressos corresponents al consistori de forma inusualment continuada. També es presionava els recaptadors dels anys anteriors, per tal de cobrar la morositat.

3.4 L'ELECCIÓ DE DIPUTATS A CORTS I DELS MEMBRES DE LA DIPUTACIÓ

El triomf del moviment revolucionari i la promulgació de la Constitució va suposar una ruptura amb els darrers sis anys. Ara, retornaven a la situació de principis de maig de 1814. Al descontent general pel mal govern del sexenni s'hi havia de sumar la mala situació dels assumptes econòmics. El país es refeia molt lentament de la guerra. L'economia europea estava en recessió. La hisenda pública espanyola es trobava en situació crítica i incrementava la pressió fiscal. La crisi del comerç exterior, per la pèrdua de les colònies, accentuava el dèficit comercial. I les expedicions militars fracassaven. A més, a l'exèrcit hi bategava un descontent: no s'havia ben resolt la integració dels nous comandaments militars provinents de la guerra –guerrillers i professionals-, i ho agreujava el retorn d'oficials presoners de França o la reducció de l'exèrcit, entre d'altres qüestions. Durant el sexenni anterior, els liberals havien vist com es tombava tot allò que havien edificat a Cadis, i se'ls perseguia. Des d'aleshores, van tractar d'aconseguir novament que el seu «codi sagrat» tornàs a ser la norma que regís els destí del país. El restabliment de l'ordre anterior el va disposar la Junta Provisional, creada pel monarca. I la tasca immediata fou la promulgació dels decrets més

importants i urgents, i dilatar la decisió de les qüestions pendents que requerissin l'actuació de la representació nacional fins l'obertura de les properes Corts, (Buldain, B.E.; 1988:63 i seg.).

La historiografia ja ha citat sobradament les primeres mesures preses els primers mesos del nou ordre, entre les quals hi havia decrets d'importància singular. El dia 30 de març la Junta Provisional va manar reunir les Diputacions Provisionals amb els mateixos vocals que a 1814, fins que s'escollissin els nous, (Buldain, B. E.; 1988:71). De manera que la Diputació, com a institució política, comença de forma provisional la seva tasca.

Per convocar les noves Corts hi havia algunes qüestions cabdals que s'havien de dirimir. En primer lloc, el seu caràcter: si havien de ser Ordinàries o Extraordinàries. El segon aspecte era qui havia de convocar les Corts. Si eren Ordinàries la qüestió estava clara, segons la Constitució. Si eren Extraordinàries, la facultat de convocatòria corresponia a la Diputació Permanent de les Corts i aquesta no existia. El dia 21 de març la Junta Provisional aprovà per unanimitat un esborrany de manifest. I el 24 s'havia aconseguit l'aprovació del rei. Ara bé, el mateix dia 24 arribà a Madrid la notícia que a Aragó existia un moviment per convocar les Corts d'aquell Regne. Així, la Junta Provisional instà el ministre a accelerar la impressió, que es publiqués immediatament i es repartís amb correus extraordinaris per tot el país, (Buldain, B. E.; 1988:108).

El decret de la convocatòria de Corts es feu públic a Palma el 10 d'abril, per ordre del Cap polític. Aquest, convocava a Corts ordinàries per a 1820 i 1821, d'acord amb la Constitució. No impedia a les persones que anteriorment havien estat diputats que poguessin tornar a repetir i posava la data del seu inici el 9 de juliol. El dia 30 d'abril s'havien de convocar les primeres eleccions de parròquia; les segones, de partit, el diumenge dia 7 de maig; i les terceres, de província, el diumenge dia 21 de maig. Però, en el seu article 8è, el decret afegia: "*Respecto á las particulares circunstancias que concurren para las elecciones de las Islas Baleares y Canarias por las contingencias del mar, procederán á verificarlas tan pronto como puedan*", (DCP, 1820:1 de 10 d'abril).

A Mallorca es mantingueren les mateixes dates que a la península. Sobre les eleccions cal destacar un article publicat els dies 25 i 26 d'abril, *Sobre elecciones*, signat per *El Publicista Observador*. En aquest elabora una anàlisi de la situació política, (un rei segrestat per una banda d'hipòcrites i aduladors, un poble sobirà que

reconeix quins són els seus interessos, contraris a l'absolutisme, una Constitució que ella sola fa tremolar els seus enemics; però, que aquests resten a l'espera per poder sorprendre de nou als liberals), i demana que es no es deixin enlluernar pels títols i honors, sinó que busquin persones que hagin demostrat la seva vàlua personal: "*Es solamente el que ha estudiado con fruto y aprovechamiento, cualquiera que haya sido su clase, su método ó su ocupacion*", (CCM, 1820:140 de 25 i 26 d'abril). En un article d'ofici publicat el dia 28, encara s'afina més sobre el perfil de les persones que haurien de ser elegides: "*Los hacendados de probidad y luces, los comerciantes distinguidos por sus conocimientos y patriotismo, y los honrados artesanos son sin duda los mas á propósito para desempeñar las altas funciones en Diputado en Córtes*", (CCM, 1820:170 de 28 d'abril).

El dia 30 d'abril surt un article signat per *A.*, que també aporta el seu punt de vista sobre el perfil dels diputats: "*hombres sábios conocidos por la pureza de sus costumbres, la rectitud de su corazon, y amor á la Constitucion... Prefiriéndose sobre todos los que pertenecen á las clases útiles y productivas. Sobre estas pesan especialmente las cargas del estado, y el gravámen de los impuestos, y estas serán las que desminuirán la caterva de empleados, minorarán los gastos inútiles, removerán trabas y elevarán la agricultura, artes y comercio al grado de esplendor de que es susceptible la feracidad del suelo Ispano,.=A.*", (CCM, 1820:179 de 30 d'abril).

Així, el perfil que es busca és el de persones distanciades de l'anterior règim, il·lustrades o amb estudis. Més que donar importància al seu cognom o família, interessa la seva capacitat d'esforç i vàlua personal, que comptin amb una ocupació, a més de tenir uns valors i tarannà reconegut. D'entre aquestes, per una banda, es fa una discriminació per patrimoni, ja que es prefereixen les classes que paguen impostos, perquè –se suposa- els intentaran reduir, i alleugerar l'administració. I els hisendats i comerciants, a més dels artesans, es pensa que serien els més indicats. És un discurs que busca incidir a què els dirigents han de ser preferentment de la classe burgesa, o hisendats que comparteixin els principis ideològics liberals i que actuïn en conseqüència.

Les eleccions de parròquia, per la informació que disposem, es resolgueren amb la més absoluta normalitat. Amb tot i això, no vol dir que no existís alguna queixa. Al cap de dos dies, en el *Diario Constitucional de Palma*, de 2 de maig, en va sortir una: "*en alguna de las Juntas electorales de parroquia, que se celebraron el domingo pasado se infringió clara y escandalosamente el artículo 49 del título 3º capítulo 3º de*

nuestra sabia constitucion". La denúncia fa referència a un rector d'una parròquia que va repartir un milenar d'esqueles per influir en la votació. I quan algunes persones es queixaren, no els va fer cap cas. I, per això, es demana la nul·litat de l'elecció en aquesta parròquia, (DCP, 1820:6 de 2 de maig).

El resultat de les eleccions de partit del dia 7, on s'escollien els electors de la província, que finalment havien de decidir els noms dels diputats el dia 21 fou: pel partit de Palma, el comte de Montenegro, Ramon Despuig i Safortesa; pel d'Alcúdia, Rafel Costa, veí de Pollença; pel d'Inca, Andreu Font, batle de Sineu; pel de Llucmajor, Pere Antoni Mataró, veí de Llucmajor; pel de Felanitx, Bartomeu Binimelis, veí de Felanitx; pel d'Esporles, Antoni Mayol i Massanet, veí de Sóller; pel de Maó, Rafel de Febrer i Albertí, veí de Maó; pel de Ciutadella, Josep Calasans de Carreras, veí de Ciutadella; i pel d'Eivissa, Josep Marí, capità, batle 2on d'Eivissa, (DCP, 1820:1 de 16 de maig).

Sobre aquestes eleccions, a la premsa periòdica no s'hi troba cap escrit, per influir sobre l'opinió general o per fer apologia d'algun candidat. En canvi, sí que es va publicar un paper solt, a instàncies de la Sociedad Patriótica Mallorquina, *La sociedad patriótica de Mallorca: a los electores de partido de esta provincia*, (BBM folletos 4º22/16), del qual en va sortir publicitat al *Diario Constitucional de Palma*, (DCP, 1820:4 de 21 de maig).

La sociedad patriótica de Mallorca: a los electores de partido de esta provincia és un paper solt de vuit pàgines imprès a la Impremta de Felip Guasp. L'objectiu és influir sobre els electors que han de decidir els noms de les persones a destinar a les Corts. Per una banda, demanen persones instruïdes, ja que sense coneixements, no podran opinar, ni decidir allò millor. Els reclama no deixar-se influir ni per la posició social ni per la riquesa dels pretendents. Recorda als electors que "*ni la cuna, ni el rango ni la riqueza os deben deslumbrar, pues no solamente es bien sabido que los conocimientos y el sagrado amor á la Patria, no estan vinculados á estas clases, sino que por desgracia la humanidad es preciso confesar, que estas han sido en todos tiempos las que han apoyado la ominosa marcha del despotismo*". Observem, així, la separació que fan entre ser una personal il·lustrada, amb coneixements, i comptar amb un cert poder adquisitiu o un estatus social. Segons els membres de la societat patriòtica, una cosa no implica l'altra. A més, també els adverteixen que, tal i com s'ha demostrat en l'anterior sexenni, l'experiència és que "*seis años de temor y espanto para nosotros cuanto de alegria y placer para ellos nos hayan dado á conocer la falsedad de unos y la malicia de otros... Entre nosotros existen, con nosotros hablan hasta de*

nuestra santa libertad, los que hallarian su mayor placer en él son de las cadenas que nos viesen arrastrar". Així, que malgrat no ho digui explícitament, demanen que siguin persones contrastades, que s'assegurin que seran capaces de defensar el nou sistema constitucional. I per acabar el perfil que desitgen dels nous diputats, a part de comptar amb un caràcter agosarat i ferm, també han de comptar amb la virtut de ser despreses, sobretot, d'aquest interès estrictament individual.

En canvi, sí que hi trobam en la premsa alguna referència a l'interès d'algun personatge a ser elegit. Concretament, en el *Correo* de dia 4 de maig, pocs dies abans de les eleccions de partit, hi trobam un poema en dècima, escrit en català, contra l'interès de Tries –no diu el nom de pila, per la qual cosa no podem assegurar que es tracti del regidor Pau Josep, o del seu fill, Josep- per sortir elegit, (CCM, 1820:205 de 4 de maig). I amb posterioritat, en el *Correo* del 21 de juny, surt un article contra Tomàs de Verí, on també acusa aquesta persona d'estar interessada a anar al Congrés, (CCM 1820:418, de 21 de juny). Per això, suposam que en aquestes eleccions, com és lògic, hi hagué un moviment entre diferents noms per poder sortir elegits, el qual, no l'hem pogut detectar mitjançant les fonts que hem trobat.

El resultat de les eleccions a Corts fou el següent: com a diputats, Ramon Despuig i Safortesa, comte de Montenegro; Guillem Moragues i Rullan, relator de l'Audiència; i Miguel de Victorica, ex fiscal de la Inquisició. I com a suplent: Joan Josep d'Olivar, batle de Maó.

Ramon Despuig i Safortesa (Palma 23.7.1768, Palma 1.12.1848), era fill de Joan Despuig i Dameto i d'Isabel Safortesa i Sureda. La seva família era força coneguda a Mallorca, i el seu llinatge provinent de Catalunya ran de la conquesta de l'illa. Un dels seus avantpassats, Guillem Despuig, havia acompanyat Pere II en la batalla de Muret, (Salvà, J.; 1964). A l'època que analitzam el personatge familiar que va sobressortir era el seu oncle, Antoni Despuig i Dameto, conegut com el cardenal Despuig. El seu oncle, persona il·lustrada, influí en la seva educació i en fou un mentor excepcional, fomentant els valors de la Il·lustració i la necessitat de la regeneració política i social, aleshores comuns en alguns sectors de les classes privilegiades europees i espanyoles. Quan comptava amb disset anys, en 1785, acompanyà el seu oncle en un viatge a Roma, (Pascual, A.; 2008).

Les propietats familiars que heretà a Mallorca foren: Raixa, en el terme de Bunyola, possessió on l'oncle cardenal instal·là el seu famós museu, amb escultures procedents d'excavacions d'Itàlia i on creà un jardins famosos a tota l'illa. Son Serralta

i son Ferretjans, del terme de Puigpunynet. Son Uguet, del terme de Petra. Son Garreta, del terme de Campanet. Son Puigdorfila i els rafals de son Siderol –en el Prat de Sant Jordi-, i el de son Net, tots en el terme de Palma. A més, comptava amb diferents finques urbanes a la Ciutat i a d'altres pobles de l'illa, (Salvà, J.; 1964). A Aragó també comptava amb diferents propietats provinents dels comtats de Montoro i Montenegro, (ACMJ, sig., leg. 180-4, n. 1581).

Ramon Despuig inicià la carrera militar en 1790, seguint la tradició familiar. Participà en la guerra contra la Convenció, amb França. El 1795 el seu pare li cedí el títol de comte de Montoro. El 23 de juliol de 1804 demanà el destí a Mallorca, fonamentat en l'avançada edat del seu pare i l'obligació d'atendre els assumptes familiars. Així, des de llavors, durant molts d'anys fou una persona vinculada al regiment de Mallorca o a la Milícia. El 1808, la Junta Suprema de Mallorca el va nomenar fiscal militar de l'illa. El 1813 moren el seu pare i el seu oncle, i passa a ser el nou cap de família i comte de Montenegro. Aquest mateix any, fou elegit diputat a Corts. Durant el sexenni absolutista continuà en el seu destí, el regiment Provincial de Mallorca, com a coronel, i el 21 de febrer de 1815 se li encarregà el seu comandament, (AGMS, sig.: Celeb. Caja 038, exp. 12, carp. 1 i 2).

Guillem Moragues i Rullan (Petra 26.3.1771, Barcelona 12.6.1836), era fill de Guillem Moragues i Santandreu i d'Antònia Rullan i Serrralta, família benestant de Petra que posseïa terres i vivia al poble. Realitzà els seus estudis de dret a la Universitat Literària de Mallorca i el 1791 fou promogut al grau de batxiller en cànons i lleis. El mateix any es doctorà en ambdós drets. El 1797 entrà com a relator interí de l'Audiència i també ingressa com a soci de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País, en la qual hi participà assíduament durant tota la seva vida, ocupant diferents càrrecs. Fou elegit diputat a Corts el 1810 i després retornà a la seva tasca de relator.

Guillem Moragues estava casat amb Maria Muntaner i Garcia, germana de Joan, canonge il·lustrat, persona de talant liberal, influent i amb mitjans econòmics, prou conegut a l'illa. Aquest sempre ajudà el seu cunyat, sobretot ran de la mort de la seva germana, el 1804, que va deixar vidu Guillem Moragues, amb quatre fills petits, (Valenciano, V.; 2010).

Miguel de Victorica de la Cámara (Santander, 8.5.1784, madrid, 22.1.1840). Fill de Joan Jeroni, veí de Santander, i de Anna Maria, veïna de Reinosa. Va estudiar a la Universitat de Valladolid humanitats i un any de lògica. En tres anys més va cursar dret civil. I el 1802 va aconseguir el títol de batxiller. Va continuar els estudis en dret

canònic durant dos anys i el 1804 va aconseguir el títol de batxiller. En la seva estança a Valladolid va ser membre de la Reial Acadèmia de San Carlos de Jurisprudència Nacional. També assistí per dos anys la càtedra d'Economia civil, que dirigia la Reial Societat Econòmica de Valladolid. Als exàmens celebrats al primer curs, aconseguí el primer premi, que consistia en l'obra d'Adam Smith, *Investigacion de la naturaleza y sus causas de la riqueza de las naciones*. A més, assistí durant un curs a la càtedra de Geografia que dirigia la mateixa societat.

A partir de 1804 va posseir un beneficiat fundat a l'església parroquial d'Híjar, diòcesi de Saragossa. A la Universitat de Saragossa, aquest mateix any, va cursar un curs de dret patri i s'hi va doctorar en cànons i lleis. Sembla ser que el 1805 estava treballant com a comissari de la Inquisició a Logronyo. I en la seva estància a la ciutat, el 9 d'agost de 1805, fou nomenat fiscal de la Inquisició a Mallorca, en substitució, per trasllat, de Juan Pascual de Churruca. L'anomenà José de Arce, també santanderí, aleshores arquebisbe de Saragossa.

Quan Victorica arriba a Mallorca es relaciona amb els àmbits il·lustrats i més oberts de l'illa. El 31 d'octubre de 1807 ingressa a la Reial Societat Econòmica Mallorquina d'amics del País. I l'1 de juny de 1808 fou nomenat membre de la Junta Suprema de Govern de les Illes, en representació de la Inquisició. A partir d'aquí comença la seva carrera política a l'illa. Participa i intervé assíduament en els debats de la Junta. Dia 15 de juliol de 1808 varen trobar als carrers de Palma uns pasquins on s'atacava dos membres de la Junta: Miguel de Victorica i el general O'Neylle. Ran de l'elecció de Tomàs de Verí i del comte d'Ayamans, com a membres de la Junta Central, també va partir amb ells a Madrid Guillem Ignasi de Montis, aleshores secretari de la Junta Suprema. Això conduí a una remodelació de la Junta. I el 29 d'agost Miguel de Victorica fou elegit vocal secretari per unanimitat de vots. Així com també, en substitució de Tomàs de Verí, fou elegit secretari de correspondència de la Societat Econòmica. En la propera junta de la societat, el 3 de febrer de 1809, fou nomenat primer censor.

Miguel de Victorica es decantava per les posicions més avançades del liberalisme illenc. El febrer de 1810 també fou objecte de nous atacs anònims. Ara s'imputava el seu afrancesament, la seva addicció a les noves idees i la seva conducta, per "*ser un hombre de costumbres poco arregladas*", demanant la seva destitució a la Junta. Però, al cap d'uns pocs dies, el 8 de febrer, la mateixa Junta posà el seu nom en

una terna, d'on a l'atzar s'havia d'escollir un futur diputat a les Corts. La sort escollí Guillem Moragues.

Aprovada la Constitució, un sector del liberalisme illenc va treure un nou diari, L'*Aurora Patriótica Mallorquina*. El seu objectiu era defensar a ultrança la Constitució. I Miguel de Victorica fou uns dels responsables del diari. Aquest, conjuntament amb Isidoro de Antillon foren l'objectiu preferit de la premsa reaccionària. El 24 de febrer de 1813 Miguel de Victorica va signar una representació a les Corts, felicitant la cambra per la dissolució del sant tribunal. I aquesta aparent contradicció, va provocar que les crítiques contra la seva persona augmentessin. Ran de la crisi política de l'abril-maig de 1813, dels avalots reaccionaris contra les Corts per abolir la Inquisició, el 5 de juliol les Corts el van nomenar membre de la Junta de Censura de les Illes.

El maig de 1814, ran del canvi polític, fou objecte de presecució. Fou separat de la Inquisició. I va sofrir set mesos de presó i fou condemnat a dos anys de desterrament. Sembla ser que es desplaçà a Barcelona, on es trobava el maig de 1820, quan fou nomenat diputat a Corts.

En resum, el perfil dels diputats elegit fou el de persones amb reconeguda experiència política i coneguts com a liberals abrandats, amb un prestigi polític consolidat. Tots tres formaven part de la generació de liberals de la guerra. És a dir, en certa manera, feren cas de les recomanacions fetes per l'electorat que havia opinat.

Feta l'elecció dels diputats a Corts, el mateix cos d'electors provincials havia d'escollir els membres de la nova Diputació. Ran d'això, el dia 22 de maig, l'endemà de l'elecció dels diputats a Corts, es publicà un suplement al *Diario Constitucional de Mallorca*. L'escrit defineix les Diputacions com l'ànima que vivifica el cos polític del districte, a més de l'ull que ha de vetllar sobre tots els rams de l'administració pública. El perfil de membre que demana pels vocals és: ser intel·ligent, molt expeditiu, culte, sincer, virtuós i actiu. També ha de ser un home recte, il·lustrat, de judici sòlid, clar i analític, "*sin apego sórdido á su propio interés ó comodidad en perjuicio del bien comun*". Persones amb aquest perfil, opina que no n'hi ha tantes. Potser alguna en els pobles. Més a Palma. Però, degut a la infelicitat de temps passats, la collita no és molt favorable. De forma que recomana als electors buscar-los amb rigor. Creu que potser a alguns els hauran d'anar a buscar a casa seva, on "*hallareis en su gabinete á la sombra de su modestia. Sacádles de allí para sacrificarse por el bien de todos*", (DCP, 1820, suplement de 22 de maig).

Podem remarcar, d'aquest perfil proposat, dos aspectes: persona il·lustrada i que pensi en el benestar comú abans que en el propi, s'entén en la funció del seu càrrec com a vocal. Allò que crida l'atenció és el motiu pel qual no es trobaran gaire persones amb aquest perfil: per mor de la infelicitat en temps anteriors. És a dir, el sexenni. Quina interpretació li hem de donar? Probablement que la gran majoria de les persones que sobresortiren públicament durant aquesta època no complien els requisits assenyalats. I les que els complien havien preferit cloure's a casa.

El dia 24 de maig la premsa publica el resultat de les eleccions a la Diputació. Els vocals elegits foren: Antoni Ferrer, Llorenç Barceló, prevere i rector de la parròquia de la Santa Creu; Miquel Salvà i Munar, prevere i vicari de la parròquia de Sant Jaume; Pere Joan Morell i Rullan; Joan Vidal i Seguí, de Menorca; Antoni Planells, prevere i cura de Santa Gertrudis d'Eivissa; i Joan Despuig. Com a suplents: Joan Antoni Fuster, Antoni Mayol i Massanet i Bartomeu Borràs.

Antoni Ferrer i Quintana, (Binissalem, 26.8.1781, Palma de Mallorca 26.2.1856), fill primogènit d'una família propietària de terres va rebre una educació atenta, tutelada per la seva mare. Aquesta no només estava limitada a poder tenir cura de la seva hisenda, sinó que va comptar amb una educació humanística i científica per part dels professors mallorquins més distingitts de la seva época. No hem detectat que abans de 1820 hagués participat activament en la política.

Joan Despuig i Safortesa (Palma 1776- 1853), fill primogènit de Joan Despuig i Dameto, comte de Montenegro i Montoro, influenciat pel seu oncle, el cardenal Despuig, va estudiar a Roma i es va especialitzar en història, grec i llatí. I va renunciar als títols, a favor del seu germà Ramon, per ordenar-se prevere (1791). Va viatjar per diferents països europeus i finalment tornà a Mallorca, on va acabar sent canonge.

Miquel Salvà i Munar (Algaida 1792- Palma 1873), va estudiar filosofia, teologia i dret canònic i civil a la Universitat. Ordenat prevere el 1816, l'any següent fou ordenat vicari de la parròquia de Sant Jaume, de Palma.

Pere Joan Morell i Rullan (Sóller 1790, Palma 1867), advocat. Va estudiar lleis i el 1818 era doctor en dret civil i canònic. Era auditor de guerra de la Capitania General de Balears.

Antoni Mayol i Massanet, veí de Sóller (avui Fornalutx), hisendat, propietari de les possessions Bàlitx d'amunt i Bàlitx d'enmig, Can Carrios, El Campo i d'una casa amb dos horts, tot valorat per 75.960 lliures, (AMPSóller, Apeo de Garay 1818).

Bartomeu Borràs (Palma 1770- ¿?), va estudiar dret i treballava com a jurista. Vivia a Palma i era propietari d'algunes cases, que llogava, a la parròquia de Santa Eulàlia, (García, P.J.; 2010).

De Joan Antoni Fuster, Llorenç Barceló, Joan Vidal i Seguí, i Antoni Planells, poca cosa podem afegir.

Les úniques valoracions públiques que hem trobat sobre el resultat d'aquestes eleccions és al paper periòdic *Sociedad Patriótica Mallorquina*. En referència a l'elecció dels diputats a Corts diu: "*La Sociedad Patriótica Mallorquina, que está rebozando de placer al contemplar vuestra tan sabia como acertada eleccion de Diputados en Córtes*". Creu que dels seus noms s'espera "*que la ignorancia, y el despotismo sus capitales enemigos, huirán despavoridos, al solo oir los nombres tan gratos para nosotros de los que irán al congreso Soberano, para sentar impavidos el pié sobre sus cervices*", (SPM, 1820:1 de 25 de maig).

L'altra és un article sense signar, publicat el 28 de maig, que troba l'elecció feta d'allò més encertada. De la llista de diputats a Corts, lloa els tres noms. "*El conde de Montenegro, esclarecido militar, honrado ciudadano, tan valiente en la guerra como prudente en la paz... abris los diarios de las Extraordinarias, y ver al Virtuoso Moragues al lado de los beneméritos Argüelles y Toreno... siempre defensor acérrimo de los derechos del pueblo... Miguel de Victorica, que no contentos los enemigos de la Constitucion con haberle envuelto en una causa criminal por su adhesion á ella, le despojaron injustamente del sueldo y honores de inquisidor por solo el delito de haber abogado contra aquel negro tribunal y explicado de orden de la Diputacion la Constitucion Política de la Monarquia*".

Pel que fa al membres elegits de la Diputació, l'autor de l'article diu que "*para un digno Vocal de ella son absolutamente indispensables conocimientos políticos y morales, economicos y matematicos. Todos estos veo reunidos en los miembros que la componen*", (SPM, 1820:1 de 28 de maig).

Comprovem així la sintonia entre el resultat de les eleccions i aquesta societat. I que no se senti cap veu discordant al respecte, fa suposar que, en aquests moments, tots els liberals hi estaven d'acord. És a dir, sembla que hi havia consens i unanimitat de criteri.

D'altra banda hem assenyalat que la Diputació de 1814 es va tornar posar en marxa el 26 d'abril de 1820, de forma provisional. Amb la presidència del cap polític, els seus membres tornaren a jurar la constitució, d'acord amb l'article 337. A les cinc

del capvespre foren reunits al saló de les cases consistorials l'intendent, com a vocal nat, i aquells vocals que ho eren al 1814: Joan Muntaner i Garcia, prevere i canonge; Bartomeu Rullan, xantre; Nicolau Dameto i Joan Aloy. Hi mancaven: Andreu Verd, per absència de Palma; Antoni Planes, per indisposició; i Francesc Morey, per haver mort. Francesc Morey i Joan Aloy eren suplents de Jordi Seguí, de Menorca, i de Marià Balanzat, d'Eivissa, als quals el Cap polític els havia oficiat allò que corresponia.

En aquesta reunió es va informar els vocals que s'havia decidit actuar d'acord amb l'article 328 de la Constitució, de forma que el nomenament de la nova Diputació Provincial es faria el dia següent de la dels diputats a Corts. Les eleccions a Corts no es podien fer abans del 22 de maig i, per mor d'aquesta dilació, s'havia decidit començar aquesta nova etapa amb una diputació provisional. La tasca que se'ls encarregava era: "*lo relativo al manejo de los fondos públicos, y pósitos de los Pueblos, y muy particularmente en las funciones concernientes á la Contribucion general del Reyno, subsistente hasta la determinacion de las Cortes, con arreglo al Real Decreto de 13 de este mes; siendo este último punto de la mayor importancia, porque si se descuidase no podria ser asistido como corresponde el benemérito defensor de la Patria, ni atendidas las demas obligaciones imprescindibles de la Nacion*". Es va nomenar secretari de la Diputació Nicolás García de Atienza, que ja ho era el 1814, i com a porter Ramon Marqués, (AGCM, Actes Diputació 26.4.1820).

Durant aquest període de provisionalitat, la Diputació va fer 10 reunions en gairebé dos mesos. La segona, l'endemà de dia 26, per posar en marxa la infraestructura administrativa, nomenant els mateixos oficials que hi havia. I començà a exercir la seva tasca, treballant amb una sol·licitud de l'ajuntament de Palma per repartir una talla. El dia 1 de maig tracten sobre els preparatius del 2 de maig i comencen a despatxar peticions de pobles. El dia 9 decideixen presentar una representació al govern de la Corona sobre les obres públiques de la província, especialment el mal estat de camins i carreteres. Els veïns es veuen obligats a pagar-ho amb repartiments i hi ha pocs diners, per la qual cosa demanen "*aplicar á este objeto el impuesto de dos reales de vellon por fanega de sal, destinados hasta ahora á la reparacion y conservacion de carreteras generales de la Península, cuyo impuesto reditará en esta Isla unos 20.000 reales de vellon segun indicó el Intendente*". A més, aquest, està preparant un estat d'ingressos i despeses, per explicar a la Diputació quin és l'estat dels comptes de la hisenda pública. Aquest informe és explicat el dia 15. Aquest dia, l'Intendent exposa que malgrat es cobràs puntualment allò que s'espera recaptar de la contribució general, no bastaria per

fer front a totes les despeses. Així, es veu que no es pot fer front al pagament del 100% de totes les pagues. A més, posa en coneixement de la Diputació la problemàtica sorgida a Menorca. L'encarregat de la hisenda de l'illa menor, segons l'Intendent, actua d'una forma peculiar. Aquesta és la seva opinió i l'acord que prengueren:

"*la conducta observada por su ministro de Hacienda, prodigando pagos extraordinarios, cuando no alcanzan para los ordinarios los recursos, sirviendo de influencia para que alli se haya formado una Junta llamada de Autoridades de la que con tanto juicio se apartó el Ayuntamiento Constitucional de Mahon; y por último dando conocer por todos estos trámites ilegales, la independencia absoluta que desea tener de la Intendencia del Exercito de esta provincia; miras que ademas tienen por obgeto no subministrar cuando les sobra; y pedir cuando les falta, y en consecuencia acordó que coincidiendo el interes de esta corporacion con las rectas miras del Intendente de esta provincia, quien acerca de los referidos acontecimientos informa lo conveniente al Comandante General de estas Islas, se oficie a este gefe militar lo estraña que á este cuerpo le ha sido la conducta observada por el ministro de Hacienda en Menorca, con lo demas que llebo entendido el Sr. Montaner para formar dicho escrito. Igualmente acordó por el conducto del Sr. Gefe Político se haga entender a los Ayuntamientos Constitucionales de Menorca, que la Diputacion no ha podido mirar indiferentemente las referidas ocurrencias, que al paso del desorden y originar en la mas justa y equitativa administracion de los fondos de la hacienda pública, llaman su atencion por el cuydado y celo que le atribuyen los artcs. 1º, 2º y 3º de la R. Orden de 17 de abril último, que les manifieste el deber que les imponen las leyes, y la precision en que estan de hacer puntualmente en tesoreria los atrasos en que se hallan de la Contribucion General del Reyno correspondiente del año pasado, y que les prevenga den cuenta á la Autoridad de las cantidades que ingresen hasta extinguir su alcance, y que procuren en todos tiempos, que el curso de los negocios caminen por el orden que las leyes tienen establecido, o establecieren en adelante*", (AGCM, Actes Diputació 15.5.1820).

Ran d'aquest informe de l'Intendent, a la reunió de dia 18 de maig, decideixen enviar un coronel a Menorca, per esbrinar allò que ha passat. A més, la manca de fons era preocupant al no poder fer front al pagament de totes les retribucions. Aleshores la Diputació va haver de decidir de quina forma havia de distribuir els fons existents. L'acord fou que primer havien de cobrar la guarnició, i aquesta s'entenia com tota la tropa que feia servei armes en mà en servei actiu a les tres illes, amb els estats majors

actius en les seves places, castells i fortaleses. De forma que després d'un debat, l'acord fou:

"*A la guarnicion su paga y haberes por entero, y una cuarta parte de premios de Contaduria á la tropa como se le ha satisfecho hasta aqui... Y que el remanente de los caudales sea distribuido por un prorrateo entre todas las demas clases, como un aumento de sus pagas, sin perjuicio de ser estas completamente satisfechas si lo permitiesen las circunstancias de la tesoreria*", (AGCM, Actes Diputació 18.5.1820).

Aquesta decisió fou criticada en alguns articles del *Correo Constitucional de Mallorca*. La darrera reunió es fa el dia 24, moment abans que jurin el càrrec els nous vocals de la Diputació.

3.5 EL DISCURS POLÍTIC INICIAL

A Mallorca, el triomf del moviment revolucionari i la promulgació de la Constitució de 1812 va significar un canvi radical en el discurs polític. Les paraules del rei, d'acceptar la constitució i de caminar tots junts amb aquesta, van ser aprofitades per les autoritats. Les interpretaven de forma que a partir d'ara, el ban absolutista, amb el monarca al seu cap, passaven a acceptar l'ordre promogut pels liberals, de forma que des de llavors, tots formaven part del mateix bàndol constitucional.

El primer que ho remarca és el nou Comandant general de les Illes des del primer dia. El mateix dia 16, en l'arenga que va fer als soldats de la guarnició al Born, quan juraren la constitució:

"*Lejos ya de nosotros toda discrepancia de opinion en punto á sistemas de gobierno: destierrense para siempre las desavenencias que ellas puedan haber causado hasta ahora, y sepúltense en un perpetuo olvido cuantos sentimientos hayamos abrigado acaso por no estar conformes con ideas y pareceres*"., (DCP, 1820:1 de 18 de març).

En aquest mateix sentit, insistí el comte de Montenegro el dia 18 de març, ran del seu nomenament com a Cap polític interí:

"*Amor y fidelidad al Rey y á la Constitucion, obediencia y sumision á las autoridades constituidas en su nombre, respeto inviolable á la Religion, tranquilidad y órden en medio de las demostraciones de júbilo y regocijo público, tal debe ser en adelante nuestra divisa. Desde el feliz momento en que la voluntad del Monarca y la de su Pueblo conspiran á un mismo fin, desapareció para siempre de entre nosotros todo*

partido, toto recuerdo de lo pasado, todo recelo en lo porvenir. Todos somos amigos, todos hermanos, todos individuos de una misma familia", (DCP, 1820:1 de 20 de març).

I també el nou Ajuntament constitucional:

"*Desaparezcan para siempre del Diccionario politico las voces de partidos y bandos, y un denso velo esconda para siempre todo lo pasado. Todos somos Españoles, todos hermanos... el amor al órden, los sacrificios por la Patria, y la obediencia á las Autoridades constituidas, sean vuestra divisa*", (DCP, 1820:3 de 25 de març).

Com s'ha pogut observar, el comte de Montenegro és el primer a introduir també nous elements en el seu discurs: fidelitat al rei i a la Constitució, tranquil·litat i ordre. Estam davant un discurs que demana moderació i tolerància, a més de fugir del ressentiment. Això també ho va expressar de forma clara el Comandant general a l'arenga del Born de dia 16: "*No os dejeis arrastrar de resentimiento alguno, ni os abandoneis al menor exceso por mas grande que haya sido vuestra persecucion y lo sea vuestro sufrimiento*", (DCP, 1820:1 de 18 de març).

Una vegada passats els primers dies, aquest esperit de moderació, i d'intent d'usar un llenguatge gens feridor, que no fos provocador per als absolutistes, poc a poc es va perdent. Els adjectius típics de l'època de la guerra, amb els quals s'adjectivava la Constitució, tornen a sortir. Apareix el discurs típicament liberal, el qual es defineix i contraposa, sobretot, a la injustícia, al despotisme i a l'arbitrarietat. Un exemple el tenim en l'al·locució del Cap polític, Guillem Ignasi de Montis, el dia que es publicava la Constitució:

"*La sagrada Carta que ha de publicarse y jurarse asegura para siempre vuestra felicidad y la de vuestros descendientes. Allí se leen pronunciados los imprescriptibles derechos de la nacion, los deberes de todo hombre constituido en sociedad, la justa libertad, proteccion y dignidad que debe disfrutar, al mismo tiempo que se levanta un antemural contra la injusticia y el despotismo, y de consiguiente nunca se presentará mayor motivo para que hagais públicas demostraciones de alegria y satisfaccion*", (DCP, 1820:2 de 7 d'abril).

Però, el mateix Cap polític, al cap de dos dies encara usa un llenguatge més dur:

"*Los perfidos consejos que rodearon al trono por el espacio de seis años hicieron inútiles nuestros primeros juramentos y nos abismaron en todo género de desgracias. Por fin la verdad ha triunfado, y la mas asombrosa revolucion que se lee en los anales del mundo, nos acaba de restituir la libertad, manantial perenne de prosperidades y de gloria para los pueblos que saben aprovecharse de tan inestimable tesoro... Una nacion*

tan pundonorosa como la nuestra puede desconocer por algun tiempo sus verdaderos intereses, pero resuelta una vez á sacudir el yugo ignominioso del poder absoluto... es incapaz de retroceder en su gloriosa carrera... Quisimos hace doce años ser independientes y lo fuimos: ahora queremos ser libres, y lo seremos... Solo nos resta trabajar unidos y de buena fe en la planificacion del sabio sistema constitucional... En un dia no se pueden cicatrizar las profundas llagas que hicieron en el cuerpo del Estado tantos años de arbitrariedad. La prudencia, la moderacion y la constancia superarán todos los obstáculos, y gozaremos por fin del fruto de nuestros afanes, dejando á nuestros descendientes una patria libre, virtuosa y feliz.", (DCP, 1820: de 9 d'abril).

I de forma més clara ho trobam en la multitud de poemes que es publicaren, i que usaven un llenguatge més planer i directe:

"*... Infinitos que formaban*
en el aire mil castillos
para nutrir sus bolsillos
con la sangre que chupaban
no estarán ya como estaban
pensando en dar repelon
porque á su infame intencion
pone un freno siempre estable
la justa, excelsa, admirable
jurada Constitucion...",

(DCP, 1820:3 de 7 d'abril).

Però, la Constitució, a part d'assegurar la llibertat i els drets dels ciutadans, també és vista com la «pedra filosofal» que resoldrà tots els problemes que pateixen. Segons Montis, és una «font perenne de prosperitat». Les esperances de millora del país les venen a posar en mans de la constitució. Com si el codi, per sí mateix, sense el concurs dels homes, fos un talismà capaç de redreçar les dificultats del moment. Un article signat per *El ciudadano militar R.*, pseudònim com hem fet veure que potser podria ser de Pere Ramírez Vandama, en un article explica:

"*El pensador sabio verá desde luego salir de esta abundante madre mil y mil manantiales de felicidad; y aquel que solo puede juzgar la causa por los efectos, no tardará tampoco en verlos tambien; tomamos, ya, el camino de la naturaleza, y los progresos no pueden menos de ser rapidos... la seguridad personal puesta al abrigo de*

las asestaciones del despotismo y la arbitrariedad; la propiedad respetada y protegida; la agricultura nacer de nuevo; los talleres abandonados tomar un movimiento veloz; mil familias cuya subsistencia dependia de ellos, enjugar las lágrimas que su miseria les hacia derramar implorando la compasion, y otras mil formar nuevos inventos y asegurar con ellos su manutencion; los astilleros continuamente ocupados por la actividad comercial, hasta ahora paralizado por la influencia de los acontecimientos con nuestros hermanos de América, y las trabas que una equivocada política les ponia en la Península; el Ciudadano, á las puertas de su ruina por el entorpecimiento de la justicia, concluir sus pleitos brevemente, y librar á sus hijos de morir de hambre; la educacion puesta en manos inteligentes, en manos dignas de un encargo tan importante, en manos de hombres que, con los de sus conciudadanos, ensenyen á sus propios hijos"... *No, mallorquines, jamas, jamas luzca el sol para el infame que no jure solemnemente en lo intimo de su corazon, perder mil vidas antes que ver otra vez autorizado el despotismo, y pasen estos sentimientos á sus hijos, y de estos á las mas remota posteridad*", (DCP, 1820:5 de 8 d'abril).

De tota forma, front aquestes opinions que tan sovint corrien sobre les virtuts de la Constitució, el mateix Comandant general, en una de les seves al·locucions, avisa que, potser, no tot serà un camí de roses: "*Si la Constitucion que ha de ser el manatial de la abundancia no proporcionase de pronto todos los recursos necesarios á mejorar vuestra suerte por las circunstancias en que en el dia se halla la Nacion, la esperanza del proximo sistema que debe fijarse, ha de consolidar las virtudes que tantas veces habeis acreditado en los riesgos, privaciones, necesidades y contratiempos*", (DCP, 1820: de 8 d'abril).

A més, s'observa que al cap d'unes poques setmanes, en diferents escrits, poemes o articles, el llenguatge es va endurint contra els servils. Un exemple n'és la *Quinta Carta* d'*El filósofo Liberal*, on ataca directament la majoria del clergat regular: "*Muy pocos son los que guiados de una vocacion verdadera, abrazan santo estado: ideas carnales y groseras animan á estos individuos*", (CCM, 1820:51 de 21 d'abril).

La figura del monarca també és posada en entredit. L'article *Segunda carta del filósofo Liberal*, n'és un cas. L'argument central és que, al cap i a la fi, el monarca és un home sol. Amb bones intencions, però, pot ser fàcilment enganyat. Així la Constitució és vista com un escut front l'adulació. Quan no hi ha Constitució, no hi ha res que moderi el caprici –perquè un home sol ni ho veu tot ni ho pot tot.

Un poema més clar i sincer, que deixa encara més clar, quines eren les prioritats polítiques del moment, s'expressa de forma succinta en el següent poema: "*Definicion de la Constitucion./ Proteger la Religion/ Atar una mano al Rey/soltar las dos á la Ley/ esta es la Constitucion.*", (CCM, 1820:55 de 21 d'abril).

3.6 EL PAPER DEL CONSOLAT DE MAR I TERRA

Creat a principis del segle XIV, el Consolat de Mar fou una institució mallorquina cabdal que ha estat ben poc estudiada. Hi ha escassos treballs específics centrats únicament i exclusiva en aquesta institució. Podem destacar la tesi de llicenciatura de M. A. Trapero Llobera, que és, sobretot, un estudi documental de les fonts existents a l'Arxiu del Regne de Mallorca. En la seva introducció s'hi troba un breu resum de la història de la institució. La segona obra en qüestió, d'un cert interès, que tracta sobre el Consolat de Mar, és la de Romà Piña Homs, *El Consolat de Mar de Mallorca, 1326-1800*.

El Consolat de Mar va néixer com a tribunal, per administrar la justícia consolar en nom del monarca i a l'empara de les estructures municipals de la Ciutat. El 1325, els jurats de la Ciutat van sol·licitar a l'infant Felip la designació de dos prohoms per conformar un tribunal consolar com el que existia aleshores a València. El privilegi fou atorgat per l'esmentat regent a Perpinyà l'1 de febrer de 1326, el qual va recollir la petició. I es va concedir als jurats de la Ciutat elegir els dos cònsols de mar. També en el segle XIV s'hi permet participar als mercaders, de forma que els dos cònsols seran: un mercader i un home de mar. Evoluciona com a cúria comercial el 1403. A partir del decret de nova planta, l'elecció dels dos cònsols la fa el governador. I la institució compta amb una vida continuada fins el 1800. En aquesta data és quan, mitjançant el decret de 22 de maig, es crea el Consolat de Mar i Terra, que el substitueix. Finí la seva tasca el 1828, substituït pels nous Tribunals de Comerç.

El decret de creació del Consolat de Mar i Terra fou una iniciativa de la Ciutat i de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. I la persona que possibilità, i resolgué, el naixement d'aquesta institució fou l'aleshores Secretari d'Estat i de Despatx Univesal d'Hisenda, el mallorquí Gaietà Soler. El decret d'aprovació del Consolat fou signat el 22 de maig de 1800. Diu així:

"*Por Real Decreto de 20 de el corriente se ha servido el rey mandar erigir en Mallorca un consulado de mar y tierra: y siendo su dotacion el importe de el derecho de Averia que deve cobrarse de todos los frutos y efectos comerciables que se*

extraigan, é introduzcan del mar en los puertos de el distrito del consulado, cuya exaccion devera executarse en las Aduanas al mismo tiempo y por los mismos sugetos que cobren los Derechos Reales, se lo comunico a S. Y. para que por su parte dispongan su cumplimiento. Dios guarde a V.Y. muchos años. Aranjuez 22 de mayo de 1800. Soler", (AHN, Fondos Contemporáneos, Ministerio de Hacienda, lib. 8052, fol 277).

La decisió de la creació fou publicada al setmanari de la SEMAP. En el document dirigit a la societat, per part del ministre Gaietà Soler, es fa referència a que la decisió es fonamenta en la reial ordre de 24 de maig de 1780. Sembla ser que en aquesta ordre –ordre que no hem trobat-, ja es pretenia posar en marxa un Consolat nou i que, des d'aquella època, es proposaven persones concretes per Prior, Cònsols i Consiliaris. De forma que, a la carta que s'envia a la SEMAP, s'expressa que seria ben normal que alguns ja fossin morts. Per això, demana als síndics foranis i a l'ajuntament de Palma que elaborin una nova proposta, i es doni la matrícula que ha de composar el nou Consolat, (SSEMAP, 1800:71, de 3 de maig).

Així, l'ajuntament de Palma es degué reunir i elaborar la proposta –suposam que és així i no ho hem pogut confirmar perquè no hi ha les actes de plens d'aquests mesos a l'arxiu municipal de Palma. El decret on es publiquen les regles de funcionament del Consolat de Mar i Terra fou el de 7 d'agost de 1800.

El nou Consolat estava format per cinc classes de membres. La d'hisendats, persones que havien de posseir, si menys no, dotze mil pesos senzills en finques i heredats fructíferes. La de comerciants a l'engròs, que havien de comptar amb la mateixa suma en el seu gir negociable. La de mercaders, amb la mateixa suma. La classe de propietaris d'embarcacions, capaces de navegar per Europa i Amèrica, amb un cabal de sis mil pesos. I, finalment, la de propietaris de fàbriques o indústries, amb igual suma de sis mil pesos. Al front de la institució hi havia un Prior, dos Cònsols, deu Consiliaris, un Secretari, un Comptador, un Tresorer. A més d'un Jutge d'Alçades, un Assessor, dos Porters i un Guardamagatzems. El Jutge d'Alçades havia de ser un Oïdor de la Reial Audiència i l'assessor un advocat del Col·legi de Mallorca. Els càrrecs eren biennals i no podien repetir sense la intermissió de dos anys. Cada any, s'escollia un cònsol i la meitat dels consiliaris. De forma que de continu hi havia igual número d'antics que de moderns, (AHN, Fondos Contemporáneos Ministerio Hacienda, Lib. 6104, Gazeta de Madrid, 7 d'agost de 1800). El setmanari de la societat estigué més

temps en publicar aquest darrer decret. Ho féu al cap d'uns quants mesos, (SSEMAP, 1801:58, 11 d'abril).

A més, en el si de la institució funcionaven quatre comissions permanents: Agricultura, Comerç, Nàutica i Indústria. I es donava protecció a l'Escola de Nàutica, que costejaven. Més endavant, també a una llotja d'ametlles.

Una de les diferències fonamentals amb la situació anterior era que la designació dels cònsols es feia entre els membres del Consolat. Abans, en canvi, eren digitats per l'Audiència; a més de la nova estructura, formada per cinc classes. Aquest nou impuls al Consolat, es podria interpretar com a una entesa entre la monarquia absoluta i un sector de la noblesa i burgesia mallorquina, els quals esperaven un nou reeixir econòmic de l'illa. Per comprovar el pes de dada sector, un element significatiu del nou Consolat serà la distribució dels 10 consiliaris entre les cinc classes que formaven la matrícula del Consolat de Mar y Terra. El reial decret no especificava la seva distribució. De forma que aquesta s'hauria pogut fer de distintes formes. Per exemple, de dos membres per classe. No sabem si va anar així al principi. O si la distribució es va fer en funció de la proporció de les persones matriculades per classe a l'inici de la institució. Sabem que, a partir de 1814, la relació de consiliaris per classes era la següent: 4 per la classe d'hisendats, 2 per la de comerciants, 2 per la de mercaders, 1 per la de naviliers i 1 per la de fabricants. De forma que hi trobam un predomini evident de la classe d'hisendats en el Consolat. Permetien a persones amb capital i terres, sense vinculació directa amb el sector comercial, que poguessin participar en la nova institució.

Segons Piña Homs, la creació del nou Consolat fou deguda a un desbordant optimisme econòmic, impulsat per la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. Les bones perspectives, que s'esperaven a finals de segle XVIII sobre el comerç exterior, i l'existència de 124 naus de comerç, aleshores matriculades al port de Palma, eren els arguments del nou interès. A més de l'opertura al comerç americà del port de Palma, amb l'aprovació de la reial cèdula de 12 d'octubre de 1778, obrint al comerç d'Amèrica els ports de Barcelona, A Corunya, Santander, Màlaga, Palma i Tenerife.

Però, per endegar una nova època d'esplendor comercial, feia falta la renovació de la institució amb un funcionament prou arcaic. Feia falta donar pas a noves formes procedimentals i a una major tecnificació. D'aquí l'aposta d'englobar en una sola entitat, malgrat que amb organismes diferenciats, les funcions jurídiques de l'antic Consolat, i les de defensa corporativa i de promoció del comerç, desenvolupades pel Col·legi de la Mercaderia, el qual també havia de ser suprimit. El nou Consolat va donar

publicitat sobre la seva activitat al Semanario Económico de la SEMAP. Així, en aquest paper periòdic es feia saber a totes les possibles persones interessades que si volien allistar-se a la matrícula, i participar en la junta general, comptaven fins el 15 de desembre (de 1800) per presentar tots els documents justificatius, (Piña, R.; 1985:161).

Nomenat pel rei, el primer prior fou Antoni Togores i Net, (Fajarnés, E.;1899), el qual poc temps després, abans de morir heretaria el títol i les possessions del comte d'Ayamans. Aquesta família restaria vinculada al Consolat de Mar y Terra, de forma que en el bienni 1816-1817 el prior fou el seu fill, i hereu, Josep Togores i Sanglada. La resta de membres nomenats càrrec foren: Bernat Contestí, cònsol primer, i Antoni Già, cònsol segon. Com a consiliaris, Josep Cotoner, el marquès de Vilafranca, Martí Mayol, Miquel Barbarin, Basili Canut, Joan Llull, Gabriel Estade, Francesc Morey, Joaquim Pujol i Joan Nicolau. El jutge d'Alçades, Nicolau Cava. I com a assessor Ignasi Maria Serrà, membre del col·legi d'advocats, (Fajarnés, E.; 1899).

Com hem esmentat, la creació del Consolat de Mar i Terra, i l'intent de posar en marxa una Companyia de Comerç entre 1784 i 1802 formava part d'una estratègia de la Societat Econòmica d'Amics del País i de l'ajuntament de la Ciutat. Segons Isabel Moll, l'informe que redactà la ciutat de Palma a la Junta de Comerç, era un document complet, on s'exposava la situació general de l'economia illenca, es feia una anàlisi històrica, detallant les circumstàncies que havien conduït a la situació de llavors, i plantejava les possibles solucions. Es tractava de posar en moviment diferents capitals ociosos a l'illa. De facilitar la seva accessibilitat al món comercial. Així, es pretenia activar de nou aquest esperit. I que tot això servís com a palanca, per impulsar el sector agrícola i manufacturer, i tornar a activar l'economia illenca. La Companyia de Comerç no aconseguí surar. El darrer intent fou el 1797. El capital mínim requerit pel seu funcionament es calculava en 150.000 lliures i només n'aconseguiren cobrir 117.500. La idea era que la companyia comptàs amb els seus vaixells propis i que comerciàs amb Amèrica i el Nord d'Europa, (Moll, I.; 1980).

Carles Manera ha estudiat de forma prou exhaustiva el funcionament del comerç mallorquí dels segles XVIII i XIX. Els comerciants mallorquins, de forma indirecta, feia temps que comptaven amb presència mercantil en aquests indrets, de forma que en aquells moments ja disposaven d'una xarxa perfectament articulada en els enclaus crucials, que lligaven el mercat colonial amb el mallorquí. Els negociants que buscaren el comerç directe ja formen part d'una segona generació. Es tracta de comerciants, i alhora navegants, algunes vegades propietaris, que assumien un risc notable, però, amb

la perspectiva d'un guany suculent. Busquen la intervenció en diferents circuits comercials (cabotatge peninsular, intercolonial i, aprofitant el retorn a Espanya, el circuit nord-atlàntic) amb el desenvolupament d'operacions ràpides, les quals no tenien perquè estar relacionades amb l'oferta i demanda de Mallorca.

L'afiançament i extensió de la xarxa comercial en aquestes rutes demostraven la inquietud existent en el comerç de Mallorca per participar en el circuit colonial. Les relacions de Mallorca amb Amèrica des de 1778 al 1820 passen per dues fases, segons Carles Manera. La primera és de 1778 a 1803 . En aquesta, la producció autòctona suposa el 100% del carregament. L'aiguardent era el producte que s'exportava amb més quantitat, seguit de vi, oli o sabó. La segona etapa, de 1804 a 1820, s'inicia amb una major presència de mercaderies estrangeres, fonamentalment tèxtils. Pel que fa a la càrrega que transportaven els vaixells de tornada d'Amèrica, hi predominava el cacau, sucre, cafè, cuiros i moneda. S'ha de remarcar que la major part de les mercaderies eren desembarcades a Cadis, arribant només una part menor a Mallorca o a Alacant.

El balanç que fa Carles Manera, de les expectatives que creà la possibilitat de comerciar directament amb Amèrica, és que no van representar el creixement econòmic esperat. Més que aconseguir impulsar el comerç de Mallorca, els mallorquins es dedicaren a incentivar més el negoci comercial. I això ho feien usant la infraestructura mercantil d'altres ports espanyols, com ara Màlaga o Canàries, que eren la base d'operacions des d'on negociaven amb el món d'ultramar. De 1808 a 1814, durant la Guerra del Francès, època on a l'illa van aparèixer bastants refugiats de la península i entre ells, comerciants, fou una època expansiva, que potser va suposar pels comerciants de l'illa la possibilitat d'aprendre i millorar les seves tècniques. A partir d'aquesta data es registra un decliu fort, amb escassos viatges, sis per any com a molt, (Manera, C.; 1988).

Sobre les expectatives del comerç americà, en el cas valencià, Maria Cruz Romeo Mateo arriba a una conclusió semblant a la de Carles Manera. I també fa referència a la similitud de conclusions pel cas català, esmentant els estudis de Jordi Nadal o Josep Maria Delgado, (Romeo, M.C.; 1993:29).

A Mallorca, com hem vist, el testimoni de Miquel Morey Sacarés deixa clar que, ja a principis de segle, hi hagué diversos problemes que provocaren la pèrdua de vaixells. Les guerres de la Corona, sobretot contra Anglaterra; la del 1800 fou una causa directa d'aquesta disminució. Aquesta és valorada per Miquel Morey Sacarés en 400.000 pesos forts, la pèrdua de vaixells i carregaments, (Llabrés, J.; 1958:503).

També hi hem de sumar un fort temporal del mes de gener de 1805, que va durar uns quants dies, va causar danys en el moll, a més de quaranta vaixells fondejats carregats de mercaderies. Fou un altre cop que ferí el comerç. La segona guerra amb Anglaterra, a partir de 1805, fins el 1808, també va causar molts danys al comerç de l'illa. Són prou freqüents les notícies d'apresssaments de vaixells per part dels corsaris anglesos, (Llabrés, J.; 1958, anys 1805-1808). A part, també s'hi ha de sumar els préstecs fets a la hisenda pública, durant els anys 1805, 1806 i 1807, la suma dels quals va arribar a 1.755.607 rv. Tot plegat, foren capitals que minvaven el capital comercial. Així, aquesta primera època, de 1800 a 1808, foren uns anys on desaparegué la primera eufòria sobre el progrés fonamentat en el comerç, com hem vist, per diferents motius. I les causes del fracàs, en bona part, havien estat degudes a decisions polítiques de la Corona –guerres amb Anglaterra- que perjudicaven obertament la navegació dels vaixells illencs, als quals la Corona espanyola gairebé no podia protegir front als anglesos.

De 1808 a 1814, la seguretat de navegació era molt major que la dels anys precedents. L'armada anglesa, ara aliada dels interessos espanyols i mallorquins, va donar una major seguretat. Certament que també hi havia corsaris francesos que intentaven capturar les naus. Però, no comptaven amb el suport ni la seguretat que proporcionava la marina anglesa. Així, els apressasments foren menors.

El discurs econòmic del Consolat durant l'etapa de la guerra, 1808-1814, dóna suport a la política liberal del govern del moment. A partir de 1812, un cop aprovada la constitució, els membres del Consolat de Mar i Terra no tenen cap mena d'inconvenient a ser dels primers a avalar el nou text constitucional, malgrat la situació tensa del debat polític que es produïa a l'illa. Un mes abans que es dugués a terme a Mallorca el jurament de la Constitució, per part de la població, el Consolat i tots els individus del comerç, van dirigir una manifestació a les Corts per expressar la seva gratitud per haver-se sancionat la Constitució, (APM; 1812:164 de 23 de juliol).

En aquesta mateixa època, un exemple clar del posicionament a favor del liberalisme del Consolat fou l'enfrontament amb el Capità general, Antoni Malet, marquès de Coupigny. El Capità general havia demanat una suma forta al comerç de la Ciutat i aquest no responia. Quan el Capità general s'assabentà de l'oferta que havia fet el Consolat de Mar i Terra a la Junta Provincial, de gratificar amb 4 reials de velló a cada soldat i un dinar gratuït a les cases de correcció i benevolença, per tal de facilitar la publicació del nou text constitucional a la Junta, aquest reaccionà desairat. Exigí al Consolat que li lliuràs d'una vegada els 100.000 duros, que ja els havia demanat amb

anterioritat, i que ho fes abans de posar en marxa les esmentades gratificacions. Això provocà un enfrontament entre la institució de comerç i el capità general. Per això, el Consolat envià una exposició a les Corts, (DSC 1812:3688, de 15 de setembre).

El Consolat de Mar i Terra acabà deixant la suma de 50.000 duros per poder endegar l'expedició del general Wittingham a la península. L'afer entre el Capità general i el Consolat va emplenar algunes pàgines de la premsa de llavors. Una relació dels fets es pot trobar a *l'Aurora Patriótica Mallorquina*, del dia 29 de novemebre, *Noticia sucinta de las contestaciones, que han mediado entre la junta superior, el señor capitan general y el consulado de esta isla, con motivo del anticipo de 100.000 duros que se pidió al comercio á cuenta de la contribucion extaordinaria de guerra, y que despues se convirtio en un empréstito de 50.000, reintegrable de la quarta parte del producto de los derechos de aduanas*, (APM, 1812:216, de 29 de novembre).

Un dels cavalls de batalla de la política liberal a Palma en aquests mesos fou la llibertat de preus, amb la desaparció de l'anterior política de preus taxats de l'antic Règim. I aquest debat es traslladà també en els papers periòdics. Com ja hem vist, en el context del debat s'ha de comptar amb dues variables fonamentals: la pujada de preus i la gran quantitat de refugiats, sobretot de l'arc mediterrani peninsular, que vingueren a l'illa. Òbviament la pressió de més gent va afavorir l'increment dels preus. I si a això li sumem unes males anyades i l'elevat preu amb què arribava el blat a Mallorca, sumat al desig d'especulació, aprofitant la situació, ens dóna la clau per entendre la situació. La constatació és que mentre que al 1807 la ració de pa d'un manobre o d'un pastor li suposava la setena part del seu jornal, el 1812 era la meitat, cosa que significa un increment d'un 250%, (Roura, Ll.; 1979-80:359).

De 1812 a 1814, l'interès d'anar imposant les noves tesis econòmiques liberals, sempre és defensat des de la publicació *Aurora Patriótica Mallorquina*, i els seus col·laboradors. Com ara, aquest article, del 5 d'agost de 1812, en el zenit de persones que vivien a Palma: "*En Mallorca no hay en este punto tantas trabas ni tan perjudiciales como en otras provincias de España. Sin enbargo las que existen deben ser abatidas, dejandose al trafico de los comestibles de toda especie una completa libertad*", (APM; 1812:216 de 5 d'agost).

Una síntesi de la situació seria: hisendats i comerciants defensaven la liberalització total, i l'*Aurora* els servia d'altaveu per defensar els seus interessos. Ho defensaven fonamentant-la en arguments d'autoritat: els teòrics de l'economia. En canvi, la veu majoritaria dels absolutistes eren eclesiàstics. I també trobam al *Diario de*

Palma veus discordants. Aquest també era el mitjà més usat per opinar els liberals disconformes amb la llibertat de preus. El *Diario de Palma* era una publicació que feia especial esment als refugiats a l'illa, sobretot als catalans. Així, aquest ús del diari per part d'elements liberals disconformes amb la llibertat de preus, coincidia amb els interessos económics d'una bona part dels refugiats. I a més, aquesta publicació tenia com a blanc de les seves denúncies el Consolat de Mar i Terra, a part d'altres institucions. Però, aquestes denúncies periodístiques, mai no arribaren enlloc, ja que prou vegades es fonamentaven en suposicions que mai s'arribaren a demostrar, (Valenciano, V.; 2008).

Així, en aquesta època de la guerra, sobretot de 1812 a 1814, es pot constatar de forma fefaent la divergència de fons entre el Consolat de Mar i Terra i el moviment que donava suport a l'absolutisme a l'illa. I així mateix també ho constata Miquel dels Sants Oliver amb el següent comentari:

"*Como todas aquellas instituciones nacidas del influjo progresivo y reformista, el Consulado fué un plantel de liberales y aun después de la segunda caida del sistema constitucional en 1823, vemos que se vigila de cerca á sus individuos y que se piden informes detallados y veraces acerca de la conducta política de cada cual*", (Oliver; M. Dels S.; 1901:487).

Durant el sexenni liberal, com hem vist, ja en el 1815 hi ha un enfrontament entre el comerç i l'Ajuntament de la ciutat, per una decisió d'aquest, promoguda pel síndic personer, afavorint el gremi de mesuradors i cribadors, (ARM, AA-13, Reial Acord, 829, n. 158).

L'alineació del Consolat a favor de la llibertat, tant de preus com en el món de l'economia i del treball, també es pot constatar durant el sexenni. En una reunió del Consolat de Mar i Terra de dia 31 de març de 1818, es tracta un conflicte entre el gremi de manobres i un manobre no examinat com a mestre, que efectua uns treballs en el port. L'opinió de la junta és:

"*Convencida la junta de que mientras no se deroguen por la real junta de comercio y moneda, á quien en el dia corresponde las ordenanzas gremiales es imprudente declarar su nulidad en el actual estado, recomendo á la comision especial el pronto despacho del informe que acerca del particular de gremios la tiene pedido este cuerpo*", (ARM, Cons-mar, AH6421)

De forma que queda palesa la seva opinió contrària a l'existència dels gremis i a favor d'un altre model econòmic. Aquest fet es veu també en aquest període del sexenni cotinuadament confirmat.

El 12 de desembre del mateix any, el Consolat va fer publicar al *Diario Balear* una resolució en la qual comminava els gremis a cumplir escrupulosament la legalitat. Aquests eren denunciats pels "*graves perjuicios que se siguen á todos los ramos de la industria fabril, á los mismos gremiales y á los individuos particulares de la inobservancia así de las reales órdenes... como tambien de las providencias gubernativas dictadas por los anteriores senyores subdelegados de gremios para atajar los abusos que se cometian por éstos, y que desgraciadamente continuan*", (DB, 1818:1, de 12 de desembre).

De forma que arribat el 1820, amb el nou canvi polític, on el Consolat continuava sent el protector dels gremis, ran d'una denúncia del gremi de forners, que pretenia que algunes persones paguessin pel dret d'amassar pa, la reflexió que fa el Consolat, i que es reflecteix en l'acta de 4 de juliol, és que aquesta entitat pretén enviar al govern i a les Corts la petició de la seva extinció definitiva. I així ho va proposar la comissió d'indústria del Consolat al cap de deu dies, tal i com consta a l'acta de dia 17, i s'aprovà en plenari el dia 31, (ARM, Cons-mar 26, AH6423).

Josep Fontana ha analitzat les balances comercials espanyoles de 1792 i de 1827. Segons aquest autor, entre aquestes dues dates es produeix un canvi en l'estructura d'intercanvis comercials. Precisament en aquesta etapa hi detecta una crisi del comerç exterior de l'Antic Règim. Aquesta es concreta, per una banda, amb una disminució dràstica del volum d'exportacions. I en segon, en l'estructura de les matèries objecte d'intercanvi. D'aquestes, en primer lloc, la forta reducció de l'exportació de teixits, molts d'ells comprats a l'estranger. Tal i com ha assenyalat Carles Manera, el comerç mallorquí indirectament, intervenia en aquest tràfic. El segon apartat de més valor dels enviaments a Amèrica residia en les mercaderies d'oli, farina de blat, vi i aiguardent. L'exportació d'oli i vi s'incrementa, però, la d'aiguardent disminueix de forma dràstica.

El resum que en fa Josep Fontana és que aquesta disminució dràstica del comerç exterior, conjuntament amb la no arribada de moneda d'Amèrica, la privació dels productes colonials i la seva possibilitat de reexportar, van privar el país de la possibilitat d'equilibrar la balança de pagaments. A més, va induir que prou moneda es drenés cap a l'exterior, de forma que es va produir un procés de deflació en l'economia espanyola, que agreujà la crisi de 1814 a 1820.

Una prova d'aquesta deflació la podem trobar en els preus de mercat que publicava el setmanari econòmic de la SEMAP, sobre els preus del mercat de Palma. Agafarem les dades d'aquest setmanari per poder comparar la mateixa estructura de preus, feta per les mateixes persones, ja que aquesta publicació disposa d'una sèrie continuada amb la mateixa estructura. Compararem els preus del 12 de març de 1814 i els de 25 de març de 1820, en els diferents apartats. Hem elegit un mes a l'atzar, el març, i hem comparat la mateixa època de l'any. I separarem el productes locals, com ara oli –que s'exportava-, llegums, ametlles, garroves o formatge; dels cereals, dels quals l'illa n'era deficitària i se n'havien d'importar.

PRODUCTE	1814			1820		
	Lib.	s.	d.	Lib.	s.	d.
Oli (mercader cuartan.)	2	1	3	1	6	2
Oli (tenda)	2	5	0	1	7	0
Oli (saboner)	1	12	6	1	5	0
Faves (almud)	0	5	4	0	2	6
Guixes (almud)	0	3	8	0	2	6
Cigrons (almud)	0	6	0	0	3	8
Ametlla (quartera)	5	10	0	3	2	6
Bessó (quintal)	19	10	0	11	19	6
Garroves (quintal)	1	6	0	0	16	0
Blad (gras)	1	8	0	0	18	0
Blad (menut)	1	7	0	0	16	0

Com es pot veure en tots les productes, el preu de 1820 és inferior al de 1814. Es podria posar com a objeccció que la situació de 1814 era de guerra. Però, al 1814, la conflagració ja s'havia acabat i la gran majoria dels refugiats havien retornat als seus llocs d'origen.

Si fem el mateix amb la mateixa data de 1815, 1817, 1819 i 1820, agafant quan es pugui, els preus màxims, i si no hi són els següents –que és la informació que portava la publicació-, la taula queda de la següent forma:

PRODUCTE	1815			1817			1819			1820		
	Lib.	s.	d.	Lib.	s.	d.	Lib.	s.	d.	Lib.	s.	d.
Oli (mercader cuartan.)	2	7	0	2	3	2	0	0	0	1	6	2
Oli (tenda)	2	7	9	2	3	6	2	0	0	1	7	0
Oli (saboner)	2	3	0	2	3	0	1	14	6	1	5	0
Faves (almud)	0	3	8	0	4	0	0	2	6	0	2	6
Guixes (almud)	0	2	8	0	3	4	0	2	2	0	2	6
Cigrons (almud)	0	4	0	0	4	6	0	3	4	0	3	8
Ametlla (quartera)	6	0	0	4	15	0	5	14	0	3	2	6
Bessó (quintal)	22	10	0	18	4	0	19	10	0	11	19	6
Garroves (quintal)	1	5	0	1	18	0	0	18	0	0	16	0
Blad (gras)	1	4	0	1	9	0	0	18	6	0	18	0
Blad (menut)	1	2	0	1	7	4	0	0	0	0	16	0

Primer, hem d'observar que el 1819 en tot el mes de març, no hi ha preus d'oli mercader, ni de blat menut. Això potser indica problemes al mercat, ja que els anys anteriors sempre s'hi troben els preus. Si comparem l'any 1814 i 1815, podem veure també que els preus dels productes que s'exporten han pujat (oli, ametlles) i els que s'importen (blats) han baixat. La tendència a partir de 1815 és a baixar. No en tots els productes, però, sí en la majoria. El 1819 ja és ben palès en tots els productes. I en el 1820 podem observar que s'ha accentuat.

De forma que si analitzem el període, tant si és 1814-1820 com 1815-1820, el resultat és el mateix. Es percep una baixada dels preus, és a dir, està en consonància amb allò que indicava Josep Fontana, el procés deflacionari i de crisi econòmica de l'època.

A aquestes dificultats de la situació econòmica, Miquel Morey Sacarés, en el seu informe, hi suma els préstecs als quals obligà el govern a fer al sector comercial. L'impost d'avaria, que era el 0'5% del valor de la mercaderia, segons aquest autor, el 1815 pujà a 33.500 reials de velló. Això significà que el valor de les mercaderies objecte de comerç que circularen pel port foren d'un valor de 7.067.400 rv. Ell suposa que aquest capital, com a mitjana, produí un benefici del 6%. D'aquesta forma calcula el guany anual del sector en 565.372 rv. en un any.

Pel que fa a l'evolució de la matrícula al Consolat, podem dir que dels 55 diputats al 1802 passaren a 79 el 1819. I 22 dels inicials ho deixaren de ser, bé per causes naturals, per cedir el seu lloc a una altra persona vinculada al negoci, o bé per altres causes. I 57 entraren de nou. L'estructura de la matrícula el 1819, molt semblant a la de 1817 i 1818, era la següent: 34 de la classe d'hisendats,16 de la classe de comerciants, 10 de la de fabricants, 10 de la de navegants i 9 de la de mercaders. Com podem observar, la composició percentual de la matrícula és molt semblant a la de la seva representació entre els consiliaris a la Junta.

El Consolat de Mar i Terra no només era una institució de caire administratiu i judicial, sinó que també era un lloc on es feien reunions, es parlava, s'adquirien llibres, es subscrivien a papers periòdics, etc. És a dir, també era un espai de sociabilitat. I aquesta vocació hi és des dels seus inicis. En el 1802, en el setmanari de la Societat Econòmica, ja es fa publicitat que el Consolat ha adquirit obres de diversos autors, entre elles la d'Adam Smith, *La riquesa de les nacions*, (SSEMAP, 1802:60, de 10 d'abril). A més d'estar subscrits a diferents diaris o publicacions periòdiques. Això, ho podem confirmar amb la proposta d'obertura de la casa-llotja de forma diària, on es pretén fomentar les reunions entre comerciants, el fluxe d'informació, facilitar els contractes, facilitar taula, cadires i paper per poder fer negocis, i subscriure's a la *Guia de Comerciantes, Semanario de Agricultura, Id de Mallorca, Correo Mercantil, Diario de Barcelona y Gazeta de Madrid*, permetent llegir els diaris a tots, (SSEMAP, 1804:183 de 29 d'octubre).

Aquest interès, a poder mantenir informats els seus diputats, és present al llarg de la seva existència. Per exemple, el 1818, al cap de poc d'haver sortit el paper peròdic *Crónica Científica y Literaria*, el Consolat en fa una subscripció, (ARM, Cons-Mar, AH6421, acta ple de 16 de juny de 1818). O bé el mateix 1820, el 17 de juliol, que s'acorda la subscripció als diaris de Corts; el 31 de juliol, al periòdic el *Universal*; o el 30 de desembre a l'adquisició de diferets llibres. Així com també promovia edicions,

com ara la de l'escrit de Jovellanos sobre la llotja de Palma, el 15 de novembre, (ARM Cons.-Mar 26, AH6423).

La seva vessant de fomentar l'impuls econòmic, no tan sols comercial, també el trobam al llarg de la seva existència. Per posar un exemple, el 20 de gener de 1805, conjuntament amb la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País, faciliten a Jaume Catany l'establiment d'una fàbricra d'estampats fins a l'illa. La societat li facilità els terrenys i les cases de l'hort de son Femenia i en el mes de juny del mateix any ja fabricaven indianes, (Llabrés, J.; 1958:87). O, altrament, quan aconsegueix endegar una nova llotja d'ametlles amb el permís de la Corona, a l'antiga carnisseria ubicada a la plaça de Santa Eulàlia. L'ametlla era un producte que estava en voga aquella època i que els membres del Consolat i de la Societat en volien fomentar la seva producció. Així, la nova llotja seria un lloc de venda i magatzem, d'ametlla i bessó. I també es posava a disposició del públic mesures i peces, per poder fer intercanvis lliurement, (SSEMAP, 1807:144, de 5 de setembre).

El Consolat de Mar i Terra també fou una institució que participava dels actes socials i institucionals, a partir de 1806, d'acord amb una reial ordre signada el 12 de gener de 1806. En aquesta es concedeix als diputats del Consolat la gràcia que en els dies de besamans siguin admesos tant en els actes que organitzi la Ciutat com l'Audiència, (SSEMAP, 1806:22, de 8 de febrer). I al mateix temps, el mateix Consolat també organitza alguns actes, amb diferents motius. Per exemple, quan Carles IV designà Godoy com a almirall general d'Espanya i Índies, el Consolat organitzà una funció religiosa a l'església del convent de les religioses agustines de Santa Maria Magdalena. Missa on assistiren les principals autoritats de l'illa. La funció començà amb la representació d'una *obertura* i celebrà la missa cantada el cardenal Despuig. L'església fou decorada i il·luminada per a l'ocasió. Però, també s'il·luminà l'edifici del Consolat. I prop del convent on s'havia celebrat la funció, per la nit dels dies 14 i 15 de març, hi va actuar una orquesta des de les vuit fins les dotze de la nit. També, es lliurà la quantitat de 800 reials de velló a la casa de la Misericòrdia i 532 a les de Pietat i Nines Orfes, per a les seves necessitats. I finalment, s'adjudicaren a sort quatre dots de 1000 reials de velló a quatre donzelles de la casa de la Misericòrdia, amb preferència per les filles dels matriculats en la Marina Reial, a les quals els hi lliuraran quan verifiquin el seu matrimoni, (SSEMAP, 1806:55, de 4 d'abril).

Ran d'això, el Consolat participa en tots els actes institucionals. El 1820, el 29 de març és convidat a assitir el dia 8 d'abril a la publicació de la Constitució a la plaça

de Cort, als actes del 2 de maig o a les honres fúnebres de Lacy. Però, la seva participació en actes institucionals no només fa referència a actes protocolaris. També participava en organismes de decisció. Així, per exemple, el prior informa en la sessió plenaria del Consolat del 23 de març de la seva assistència el dia 16 de març a la Junta d'Autoritats que tingué lloc en el palau episcopal, data en què es decidí nomenar cap polític interí de l'illa el comte de Montenegro.

Ens trobam així, amb una entitat amb presència i pes públic, on els seus membres es poden reunir, discutir sobre allò que passa en el país i el món, que impulsa el desenvolupament econòmic, i a més que compta amb un reconeixement social i institucional. Això fa que també, alhora, aquesta mateixa entitat promocioni la seva presència social en diferents àmbits.

A l'inici d'aquest nou període liberal, el Consolat decidí treballar amb persones addictes al nou règim. Així, la primera decisió que prengueren fou destituir el jutge d'alçades nomenat durant el sexenni, Rafel Gregori de Veleña. A continuació proposaren al cap polític una terna formada, ordenada pels següents noms: Marià Canals, Onofre Gradolí i Miquel Borràs. Acceptada la proposta de Marià Canals, aquest automàticament deixà de ser assessor del Consolat. El substituí Onofre Gradolí (ple de 29 de març). I quan Marià Canals fou nomenat jutge amb propietat (29 de novembre de 1820), Gradolí passà a ser propietari de la plaça d'assessor (2 de desembre de 1820), (ARM Cons.-Mar 26, AH6423).

3.7 DOS CORRENTS LIBERALS? NEIX EL CORREO CONSTITUCIONAL DE MALLORCA

Al *Diario Constitucional de Palma*, únic diari els primer dies del canvi de règim polític a Palma, li sortí un competidor immediatament, el *Correo Constitucional de Mallorca*. Sortí l'u d'abril de 1820. Després de les primeres setmanes ja es detecta en els diaris una gran participació de col·laboradors mitjançant articles. I aquests tenen un cert caire reivindicatiu. Les polèmiques que es donaren entre el maig i el juliol fan referència a aspectes molt concrets de la vida política mallorquina. O a qüestions que també compten amb un caire més personal. Però, gairebé totes elles tenen un nexe comú, que és alguna decisió de l'ajuntament de Palma.

Les de caire personal es troben centrades en persones concretes, sobre les quals és posada en entredit la seva professionalitat, o d'altres aspectes. Cal remarcar la que fa referència a Damià Verger, per mor de la seva substitució en el lloc de Gabriel Floriana,

metge que passà a disposició de la Junta Superior de Sanitat, ran de la pesta de Son Servera. La decisió de la substitució fou presa per la junta municipal de sanitat i informat el consistori en el ple de dia 3 de juny. Aquesta decisió és ratificada en el ple de dia 15 i a partir d'aquí surten denúncies observant que aquest senyor no és metge, sinó practicant.

Una segona denúncia és contra Antoni Servera. Antoni Servera, persona molt influent en el municipi de Son Servera, negociant i també membre del Consolat de Mar i Terra per la classe d'hisendats, es traslladà a Palma amb la seva família pocs dies abans que es fes oficial la notícia que hi havia pesta en aquell poble. De forma que el seu viatge a la Ciutat fou sospitós per a bastants persones. A més, aquesta sospita s'incrementà amb la coincidència que el seu fill, Pere, patia una malaltia crònica. L'interès d'aquesta polèmica és la intervenció –suposam- de Josep Fonticheli, regidor de la Ciutat, amb un article signat com a F., inicials que sovint usà per signar els seus escrits. En aquest dóna una versió sobre l'inici de la pesta al poble, la qual la posa en boca del mateix Servera, i ho fa en una confesió imàginaria del serverí a un confessor. Al final, el confessor li posa com a penitència lliurar tots els seus béns al govern per subvenir el mal que han fet, (CCM, 1820:465, de 1 de juliol).

Interessa remarcar-ho, perquè Josep Fonticheli, també, feia poc temps havia proposat una iniciativa del comerciant, i també membre del Consolat de Mar i Terra, Pere Josep Moyà al consistori. Ran de l'esclat de la pesta a Son Servera, dugué al plenari de la institució de dia 3 de juny l'oferta de Pere Josep Moyà, d'oferir 300 duros i dos vaixells per traslladar tots els veïns de Son Servera a l'illa de Cabrera, per passar la quarantena o el temps que fora necessari. Així alliberaven l'illa de Mallorca del possible contagi. Aquesta proposta es passà a la Junta de Sanitat i mai no es féu efectiva. Però, Fonticheli, se'n feu abanderat de la iniciativa i la proposa, ara a la premsa, a través del *Correo Constitucional de Mallorca*, dels dies 25 i 28 de juny.

Altres iniciatives, o denúncies, de Josep Fonticheli a la premsa, mitjançant el *Correo*, les podem trobar, sobretot a principis del mes de juliol, discrepants sobre allò que es feia. L'inici de les discrepàncies de Fonticheli en alguns punts del dia a dia de la política de la ciutat, el trobam en un ple de l'Ajuntament, de dia 19 de maig. L'objecte de debat era una petició del Consolat de Mar i Terra, el qual demanava poder proveir les places de corredor de canvis sense necessitat d'haver d'aconseguir el vist i plau de l'Ajuntament. Com hem vist, la majoria dels regidors eren membres del Consolat i a l'hora de la votació, només votaren en contra de la proposta Pau Josep Tries, Pau

Piquer, Jeroni Alemany, Gaietà González i Josep Fonticheli. Com podem comprovar en aquest cas, els interessos del Consolat primaren als de l'Ajuntament.

Al cap d'un parell de setmanes, trobam al mateix diari, una denúncia contra Vivenç Vidal, per signar com a corredor nacional de canvis, escrita per *El celador del órden social*. I el denunciant assegura que no és corredor nacional. Però, en realitat, no només és una denúncia contra una simple persona, sinó que darrere hi ha la institució del Consolat, la qual és posada en entredit, com a institució que hauria de vetllar per la protecció del comerç, "*atribucion que en todos tiempos ha desempeñado con aquel celo, actividad, é ilustracion que forman su caràcter*", (CCM, 1820:374, de 10 de juny).

També hi trobam denúncies directes contra el Consolat, sense la necessitat d'usar el nom de persones. El 14 de juny el *Correo* publica un article on es posa en dubte el bon funcionament del Consolat. A més, l'acusa d'actuar de forma anticonstitucional, i fa referència, sobretot, a la qüestió de la forma i el com s'imparteix la justícia consolar, (CCM, 1820:390, de 14 de juny).

I per mostrar un darrer exemple de l'ús del diari *Correo Constitucional de Mallorca*, farem referència a un escrit que va sortir contra Tomàs de Verí. Tomàs de Verí persona prou coneguda a Mallorca, hisendat i de família noble, que havia estat mebre de la Junta Central (1808-1809), i membre del Consolat de Mar i Terra per la classe d'hisendats. Havia estat prior els anys 1818 i 1819. El 17 de juny de 1820, el cap polític de les Illes, havia incrementat el volum de les forces que formaven part del Cordó sanitari al voltant de la zona de Son Servera. I per aquest motiu, va agrair els serveis prestats a l'anterior cap d'aquestes forces Josep Ferrer. En el seu lloc, i d'acord amb el Comandant general es va nomenar a Tomàs de Verí, (DCP, 1820:1 de 20 de juny). L'endemà que sortís aquesta informació al diari, sortia un escrit, signat per M., que entre d'altres coses, després de lloar la tasca de Josep Ferrer, deia:

"*para sustituirle otro que de nada tiene menos que de lo que acabo de decir y una facha mas de Botinero que de otra cosa, y ahora cuando ha visto la pera mondada se la ha querido comer, pero la noche de marras no le hubieran hecho salir un pié de la puerta á punta pies, bravísimo para la intriga, pero ni aun con ella pudo hacerse un lugar en el respetable Congreso... todos los beneméritos militares cuando se vean inspeccionados por estos dos Zanganos han de preferir el contagio que el bochorno. Dios quiera que no nos suceda una catàstrofe.= M.*", (CCM, 1820:418 de 21 de juny).

D'aquí que es plantegi la relació entre el *Correo Constitucional de Mallorca*, el Consolat de Mar i Terra i la cohesió del liberalisme mallorquí. Aquest darrer escrit,

òbviament va ser contestat i la polèmica no arribà més lluny. Però, la pregunta és: que aportava res aquest escrit en aquells moments? Per què des de les seves pàgines permetien un atac tan frontal a una persona que havia estat fins feia pocs mesos la màxima autoritat del Consolat, per part d'un grup de gent que estava d'acord amb el nou sistema com, en teoria, el *Correo*?

Certament que el canvi d'un sistema a l'altre necessitava d'una època de transició. D'aquí que el *Correo*, amb les seves denúncies intentàs empènyer per consolidar el canvi i, alhora, eliminar els vicis de l'absolutisme. En aquest sentit estava dirigida la denúncia que es fa al diari el 17 d'abril, amb la intenció que es conegui el llistat de persones que treballen en el món de la justícia i una valoració del seu rendiment personal, relacionat amb cada càrrec, (CCM, 1820:94, de 17 d'abril). O un altre del dia 27 d'abril, contra els jutges en actiu que exerciren la repressió durant el sexenni, (CCM, 1820:1612, de 27 d'abril). Finalment, podem posar com a exemple un article signat per *El liberal pobre*, on posa en entredit la honradesa del batle de Palma, demanant per què cobra 8 sous per un tipus d'incertifiació i quins han estat els criteris de repartiment de la contribució, (CCM, 1820:274 de 16 de maig).

Totes aquestes són qüestions que esperem trobar resposta al llarg d'aquesta investigació, però que, d'un bon principi, fan pensar ja des dels inicis, que comptam amb dues visions diferents, i potser, de rerefons, amb interessos distints, dels liberals mallorquins.

3.8 LA SOCIETAT PATRIÓTICA MALLORQUINA

Antecedents

En el seu treball sobre les Societats Patriòtiques, Alberto Gil Novales analitza totes les societats patriòtiques d'Espanya. Defineix aquestes com a clubs oberts a la discussió política a imitació dels d'altres països, fonamentalment França, Gran Bretanya i Estats Units. Segons ell, la seva proliferació no era una cosa específica d'uns pocs indrets. Era una tendència general de l'època a tota Europa. Seguint el mateix autor, un espai de sociabilitat que ja existia abans de l'aparició de les societats, i que afavoria la comunicació i els comentaris, eren els cafès. Els cafès espanyols del segle XVIII, especialment vinculats amb els fulls impresos, van preparar l'ambient polític d'allò que seran les societats patriòtiques, (Gil, A.; 1975).

Podem constatar l'existència de cafès a Palma en aquesta època. I, òbviament, a part de cafès, també hi havia tavernes, cases de joc, fondes, etc. És a dir, diferents espais on no tan sols s'hi anava a consumir, sinó que s'hi convocava gent a fer una estona, a comunicar-se amb els altres. Per posar un exemple, i que no és ni l'únic ni el primer de l'època, podem esmentar el ban del capità general a 1801, Joan Lluís Vives Feliu, *Vando en que prescriben reglas de buen Gobierno*, on regulava la circulació de persones durant la nit a la Ciutat. Per aconseguir la quietud, tranquil·litat i seguretat del públic, imposava un horari de tancament a la nit a les tavernes, cafès i cases de joc, (SSEMAP, 1801:183 de 31 d'octubre i 7 de novembre). Aquest ban de policia, el qual ja hem esmentat no era el primer, es repeteixen periòdicament al llarg de tots aquests anys de la primera meitat de segle. Com ara, per posar un altre exemple també pròxim a l'època, el publicat el 6 d'agost de 1809 (al *Diario de Mallorca*), o el 15 de gener de 1817 (al *Diario Balear*) posterior.

Lamentablement, no comptam a Mallorca amb cap treball sobre els costums i la cultura popular de l'època que aprofundeixi en l'ús i la vida d'aquests tipus d'establiments. Però, sí que podem constatar la seva existència fent ús dels papers periòdics. Si analitzem les pàgines de publicitat, trobam cafès ubicats en llocs de prou pas públic, propers a indrets coneguts de la Ciutat. En canvi, als llocs més distants del centre de la ciutat, no hi hem trobat publicitat de cap local anomenat com a cafè. En canvi, sí de tavernes.

Un dels cafès més coneguts de l'època era el *Cafè de Joana Maria*, que es trobava ubicat davant de la casa del marquès de Bellpuig, (DM, 1809:1378, de 9 de desembre). I un altre, també de prou conegut, era el de *Ca na Teresa*, ubicat darrere de sant Francesc de Paül. Aquest, el 1811 publicitava una tassa de xocolata excel·lent pels matins i pels capvespres, (DM 1811:1432, de 21 de desembre). Amb el nom de cafè també hi trobam el *Cafè de Margarita Estarelles*, al costat de la casa del mestre major Pere Francesc, a la plaça de la constitució. Aquest cafè, en aquests temps, gairebé cada any, feia publicitat de l'inici de la temporada de gelats, (DB, 1818:3 de 22 de febrer o DCP de 16 d'abril de 1820). I publicitat de gelats de tota casta, també la trobam al *Cafè de Titó*, en el primer número del *Diario Balear*, on es recomanava els dolços, (DB, 1814:, de 1 de novembre). O el *Café de Antonio Vicente*, (CCLPMP, 1820:4 de 20 d'agost).

A part de la publicitat dels cafès, també se'n troba de tavernes, com ara de la *Taverna d'en Sèneca* (DB de 30 d'octubre de 1816), de la *Taverna de n'Andreu Moyà*,

(DB de 11 de març de 1818), de la *Taverna del metge Mascaró*, situada a la plaça del mercat, (DB 2 d'abril de 1819), i d'altres que se sap de la seva existència per altres tipus de documents, com les de la plaça de Santa Eulàlia, etc. A més, també n'hi havia pels llocs més distants del centre, com ara en el camí de la Soledat (DM de 10 d'octubre de 1810), entre d'altres.

Pel que fa a les fondes, a més de la part d'hostalatge, també servien menjars, es venien productes, com ara vins o aliments, i eren espais usats per la gent de la ciutat. Alguna vegada feien publicitat per la venda de productes distints als habituals, com ara la *Fonda del Caballo Blanco*, ubicada al carrer *Verins* número 40 –suposam avui carrer de Verí-, que publicita que ven fusta, (DB de 4 d'octubre de 1819). La *Fonda de la Cruz de Malta*, també coneguda amb el nom de la *Fonda del Romano*, que venia pastilles de tomàtigues, (DM 5 de gener i 30 de març de 1810). La fonda d'*El León de España*, que obrí el 1814 Maria Domingo, davant l'estanc major de tabac, (LLabrés, J., 1958:457). O la fonda de *Las Tres Palomas*, que el 1816 publicita que allà hi ha un home que cura els ulls, (DB de 22 d'agost de 1816).

Com hem esmentat, a la ciutat hi havia molts més establiments que els descrits. Pel que fa al seu paper d'espais de sociabilitat on es parlava de política, a part de les afirmacions genèriques de Gil Novales, suposem que a Mallorca funcionaven com en la resta de ciutats del país. Però, sobre aquesta suposició en tenim diferents testimonis. El 1812, al paper periòdic *Aurora Patriótica Mallorquina*, hi trobem un article, signat amb el pseudònim d'*El compasivo*, titulat *Contestacion al artículo del naviero que se insertó en el número 1º de este periódico*, que comença així:

"*Sr. Naviero, el artículo de V. se leyó en un café, á tienpo que se hallaban en él muchos armadores de barcos, y otros inteligentes en esta materia*", i aleshores detalla que es va discutir l'article, explicant que es feien per torns els discursos, i, acabats aquests, si eren de l'agrat del públic, s'aplaudien, (APM, 1812:121, de 1 de novembre).

D'altra banda, en un altre paper periòdic, aquest de caràcter absolutista, el *Semanario Cristiano Político de Mallorca*, també hi trobam constància d'aquesta connexió entre la discussió política i aquests espais de sociabilitat. En un article d'aquest setmanari es fa referència que al *Cafè de Joana Maria*, uns liberals debatien la política a dur a terme sobre les ordres regulars, (SCPM, 1813:286, de 7 de gener).

I per acabar aquesta constatació de la vida en els cafès, és simptomàtic que fins i tot hi hagués una persona que signava els seus articles amb el pseudònim *El duende de los cafès*, (APM, 1813:134, de 24 de juny).

Ara bé, a part dels cafès, existien altres indrets on també es parlava de política. Ja hem vist amb anterioritat que el Consolat de Mar i Terra era una institució on es rebien periòdics i que comptava amb una biblioteca. Per tant, era un espai que es prestava a la conversa i anàlisi de la situació del país. El mateix passava a la Societat Econòmica d'Amics del País. Aquesta entitat també comptava amb una biblioteca i els seus membres de forma regular s'hi reunien.

Els llocs de venda de premsa a vegades comptaven amb gabinets de lectura. Un exemple el trobam en un article del setmanari que publicava l'entitat, el 1797 ens donen una relació dels papers periòdics que es poden trobar a la impremta del setmanari:

"*Debemos advertir tambien que donde se distribuie éste, se franquean para leer allí los Diarios de Barcelona y de Valencia, los Semanarios de Málaga y Salamanca, el Mensagero de Granada, el Correo de Cádiz, y su Postillon, esperando tener en breve, todos los que salen en el dia en nuestra Península, pues se ha abierto correspondencia con sus editores, y él de este periódico admite suscripciones para todos*", (SSEMAP, 1979:2, de 7 de gener).

La llibreria Carbonell, ubicada a la plaça de Cort, també fou un centre de lectura i reunions de persones que parlaven sobre política. A més, probablement de talant innovador i liberal. Ho demostra la representació que es va enviar a les Corts el 23 d'agost de 1812, felicitant-les per haver aprovat la nova constitució, encapçalada pel mateix llibreter, Nicolau Carbonell, seguit de 119 signants més, (DSC, 1812:3805, de 12 d'octubre).

Un altre indret que era centre de trobada fou el local de l'impressor Felip Guasp. Aquest anunciava llibres que es podien llogar per una subcripció, *Obras que se hallan de venta y de lectura en la Imprenta de este Periódico*. Aquesta era de tres pessetes mensuals, pels subscriptors del diari, i de quatre pels que no ho són, (DB, 1817:4, de 1 d'octubre).

El món de les societats patriòtiques no era desconegut pels mallorquins. En primer lloc, perquè prou persones de l'illa, quan es desplaçaven a d'altres indrets, les coneixien. I en segon lloc, perquè la informació sobre aquestes arribava a l'illa. Ja en l'època de la Guerra del Francès hi trobem alguna referència en la prema de l'època. Ara, també. Per exemple, en el *Correo Constitucional de Mallorca* de dia 18 de maig, quan acabava de ser fundada la societat mallorquina, va sortir un article, *Sociedad de ciudadanos del cafe Patriotico de Casale*, on es defensava la necessitat d'aquestes societats. I també publicava un extracte del seu reglament, per la qual cosa és de suposar

que aquest fou tingut en compte per a l'elaboració de la societat illenca, (CCM, 1820:279 de 18 de maig).

Funcionament

La *Sociedad Patriótica Mallorquina* inicia la seva tasca com a tal, sembla ser que en una primera reunió de dia 15 de maig de 1820, (SPM, 1820:48 de 15 de juny). El dia següent, dia 16 de maig, s'anomenà un President, Felip Castejón, i un Secretari, Pere Ramírez, perquè autoritzassin les sessions. La vida d'aquesta societat, mitjançant les actes que es van publicar en el periòdic *Sociedad Patriótica Mallorquina*, les ha estudiat de forma detallada Alberto Gil Novales, en el seu excel·lent treball ja esmentat. D'aquí que, en aquest apartat, només es farà un breu resum d'aquestes, i s'intentarà complementar les aportacions d'aquest autor, sobretot, contextualitzant-les en el seu entorn.

En primer lloc, s'ha de dir que l'única col·lecció d'aquest paper periòdic que hem pogut trobar l'hem localitzat als fons de la Biblioteca Nacional, i que aquesta és incompleta. A Mallorca no hem trobat cap col·lecció. Sobretot números majoritàriament de la seva primera part, d'abans de finals de juliol. D'agost a finals de setembre, quan finà la seva activitat periodística, gairebé no es troba cap número. Per això, l'estudi de les activitats d'aquesta societat, de les quals només comptam amb aquesta font, és parcial.

El dia 17 de maig, 54 socis signen el document d'aprovació dels Estatuts, (Sociedad Patriótica Mallorquina. Estatuts, 1820). Són d'onze articles breus. Es posaren a la venda sota el títol de *Sociedad Patriótica de Mallorca*, i foren impresos a la mateixa impremta on es feia el periòdic, a la impremta de Garcia. És un document de 8 pàgines.

Consta d'una introducció, on de forma breu explica que les persones amants del nou govern constitucional a Palma no es poden mantenir apàtiques. Per això, decideixen fer un pas en positiu. Per una banda, esperen del govern "*la mas recta administracion de la ley fundamental*". En cas de desviació, acudiran a intentar adreçar el mal, ja que la seva conseqüència seria tornar a la servitud. D'altra banda, ofereixen un suport actiu a l'educació del poble en general, donant a conèixer els seus drets i animant-lo a sortir del seu abatiment. Així, aquestes persones, es volen constituir en un organisme vigilant, que observarà els passos no només de les autoritats, que no es desviïn de la sendera constitucional, sinó també de les possibles reaccions, sobre les quals prestaran un

especial esment. En resum, com diuen en el seu primer article, l'únic objecte de la societat és veure restablert, en totes les seves parts, la constitució a tota la monarquia.

En el seu article tercer, defineixen l'estructura de funcionament de la societat. Aquesta estarà formada per un President, tres vicepresidents i quatre secretaris. Aquests seran els que autoritzaran les sessions. Però, les hores en les quals s'hagi de reunir la societat ho decidirà l'assemblea. Aquests càrrecs podran ser remoguts en qualsevol moment per l'assemblea de la societat. La renovació serà mensual. Ara bé, els secretaris només es renovaran per meitats. Hi haurà una comissió especial que només s'encarregarà de la part econòmica. I l'article sisè diu que s'haurà d'elaborar un reglament per a la resta de punts que afectin l'ordre i govern interior.

Pel que fa als seus membres, la petició d'admissió es pot fer a qualsevol membre de la societat. Però, aquesta es decidirà en el si de la Junta. No posa cap número que limiti els possibles socis. Les quotes o subscripcions es renovaran cada mes, alhora que es faci la renovació dels membres de la junta. I cada mes es decidiran les quotes que s'han de satisfer, en funció de les necessitats.

Pel que fa a les intervencions dels seus membres, en primer lloc, prohibeix taxativament "*que nadie entre armado ó con palo*". I a l'hora d'intervenir, la moderació ha de ser una consigna dels seus membres: "*La razon tiene su fuerza en si misma cuando los goviernos son justos, y su exposicion sencilla basta para que triunfe*".

Finalment, determina que, quan s'hagi de fer una representació o exposició al govern o aconseguir alguna determinació en nom de la societat, s'haurà de discutir segons l'ordre establert. Amb posterioritat, votar-se, atenent escrupolosament el resultat de la votació. Pel que fa al públic en general, no es concreta si només poden assistir a les reunions els membres de la societat o si està obert al públic en general sota algunes, o cap condició. Ni tampoc si aquest darrer podia prendre la paraula i intervenir.

Segons consta a l'acta del dia 19 de maig (SPM de 25 de maig), aquest dia s'aprovà el Reglament de la societat, document que es publicà, però, que no hem trobat. En el període que hem pogut analitzar, els estatuts van sofrir algun canvi. A l'acta de 29 de maig (SPM de 11 de juny), el president informa que la sessió anterior no es pogué celebrar per manca de quòrum. I a l'acta de dia 7 de juny (SPM de 17 de juny), s'exposa la dificultat de reunir-se, per la qual cosa ja es demana reduir el número de quòrum. El debat s'inicia per reduir el número a 21. Finalment, acabà en 15. Aquesta dificultat, de quòrum, coincideix amb l'inici de la pesta de Son Servera, que mobilitzà tota la Ciutat.

A les reunions, un membre podia intervenir i fer una proposta, que podia ser admesa a tràmit en el moment. Aleshores, l'individu pujava a la tribuna d'oradors amb què comptava el local (SPM de 13 de juny). Per exemple, a l'acta del dia 20 de maig, Damià Verger intervé demanant que l'impressor de la societat sigui Sebastià Garcia, persona represaliada per l'absolutisme, qüestió que s'aprova en la mateixa sessió. En canvi d'altres propostes, que no siguin tan simples i que necessiten l'elaboració d'un document comptaven amb una altra tramitació. El dia 21 el soci Pau Sorà presenta una exposició per a l'estudi de la societat i per a que sigui enviada a les autoritats, sobre la matrícula de mar. S'accepta la proposta i aleshores s'anomena una comissió per estudiar el document. Aquesta elabora un informe que duu a l'assemblea pel seu vist i plau. Acceptat l'informe passa als censors, els quals donen lectura en una propera assemblea del text definitiu, que és sotmès a votació. Finalment, és lliurat a l'organisme corresponent. Ens trobam davant un mecanisme d'aprovació d'iniciatives, que l'assemblea fa seves, semblant al del parlamentarisme actual.

Si fem un seguiment de les reunions comprovam que al principi, durant el mes de maig, es reuniren més vegades; cosa que és totalment lògica. Les reunions no eren diàries, excepte els primers dies, i no hi ha cap dia especial que es pugui dir que no es reunissin. Així, en aquest període de temps, no hi havia preferència per cap dia, com ara no fer-ne en diumenge, i tots foren objecte d'alguna reunió.

Iniciatives

Com s'ha esmentat, Alberto Gil Novales va fer una anàlisi detallada de les iniciatives de la societat. Aquestes es poden analitzar des de diferents perspectives. Si les classificam en funció de l'interès polític de la Societat, podem distingir:

a) *Intentar influir sobre una decisió*. Per exemple, el dia 19, el president de la societat, Felip Castejón, fa una intervenció sobre les properes eleccions de partit per a diputats a Corts, on demana "*influyamos todos para que recaiga esta eleccion en sugetos capaces de hacérla por su adhesion al actual sistema*". Per elaborar aquest escrit, s'escull una comissió, formada per Pere Ramírez, Gabriel Amengual i Pere Roda. I l'endemà, dia 20 Pere Ramírez llegeix el discurs, que va ser aprovat, publicat i enviat un exemplar a cada elector de partit.

b) *Peticions de solució a problemes estructurals que afecten l'illa*. L'exemple més clar és el que hem esmentat de Pau Sorà, sobre la influència negativa de la normativa sobre la matrícula de mar i l'economia de l'illa. Un altre exemple

seria l'interès per fomentar la instrucció pública, de forma que ran de la intervenció de Pere Ramírez es creà una comissió per enviar una representació a les Corts, (SPM de 5 de juny).

c) *Suggeriments o peticions d'actuació sobre problemes més conjunturals*. Per exemple a la sessió de 9 de juny, on el metge Antoni Pereyra de la Guardia, demana que s'enviï un discurs enèrgic a la Junta de Sanitat sol·licitant que s'informi la població de la situació de la pesta a Son Servera difonent els partes del facultatius en els mateixos termes en què són enviats, (SPM de 22 de juny). Un altre cas és la petició a l'ajuntament de Palma que habiliti immediatament el cementiri rural, (SPM de 3 de juny).

d) *Denúncies de fets concrets*. Un cop aprovada la normativa d'abolició dels senyorius i de tots els signes de vassallatge, la societat denuncia a finals de setembre que a Palma hi ha prou llocs que encara no estan fet, (SPM de 28 de setembre). Un altre exemple és la denúncia de Pere Roda de les actuacions del rector de Son Servera, que fugí d'aquesta vila i passà a la d'Artà, on semblava que havia exportat la pesta. S'anomenà una comissió per estudiar els fets i la iniciativa conseqüent, (SPM de 13 de juny).

e) *En defensa de la constitució*. Per exemple l'escrit dirigit a la població, sobre els rumors «falsos» escampats per la Ciutat sobre la reacció a algunes capitals de província, (SPM de 17 de juny). Un altre, les iniciatives de distints membres per fer veure els grans mals que podia causar a la Ciutat retardar per més temps la formació de la Milícia Nacional (SPM, de 10 de juny).

f) *Proclames dirigides a la població*. Com ara *La Sociedad Patriótica á los Mallorquines*, publicada al periòdic el 31 de maig, on demana a la població la seva participació activa en la Milícia Nacional.

g) *Promoció d'altres societats patriòtiques*. Per exemple el cas d'uns ciutadans de Llucmajor que demanen suport a la societat per posar en marxa una altra societat patriòtica a Llucmajor, (SPM de 13 de juny).

h) *Subscripcions populars*. Per exemple, tot just quan es coneix el cas de la pesta a Son Servera obren una subscripció entre els seus socis que posen a disposició del govern (SPM de 31 de maig).

i) *Oferir el suport material dels seus membres a les autoritats*. Per exemple, en el mateix dia que decideixen fer la subscripció abans esmentada, alhora comproven que el govern de la ciutat està apurat per no disposar de prou elements a la

guarnició. Per això, acorden oferir un cos pel servei de la plaça, (SPM de 31 de maig).

j) *Relacions amb altres societats patriòtiques*. Una de les primeres societats patriòtiques que tenim constància que es va dirigir a la mallorquina fou la d'Eivissa, (SPM de 4 de juny). Però, a més d'aquesta, i de les de les Illes, també mantenia contacte amb prou d'altres arreu de la península, que queden reflectides a les pàgines del seu periòdic, (Madrid, Astúries, Màlaga, Badajoz, Zamora, Barcelona, Santander, Múrcia, Alacant, etc.)

Com es pot comprovar fou una societat activa.

Relacions amb el poder local

Segons Alberto Gil Novales les relacions entre la Sociedad Patriótica Mallorquina i les autoritats de l'illa semblava que havien estat excel·lents, (Gil, A.; 1975:290). En el periòdic de la societat hi ha constància de les bones relacions entre la societat i el Comandant general, Antonio Maria Peón i Hevia.

Quan es posà en marxa la societat aquesta envia al Comandant general un escrit posant-lo al corrent de la seva instal·lació a Palma. Aleshores, aquest, en una carta efusiva, els contesta el dia 24 de maig i l'escrit és publicat al *Diario Constitucional de Mallorca* l'endemà, (DCP 1820:2 de 25 de maig). El mateix dia de la publicació hi havia una reunió de la societat. De forma que en aquesta es llegí el text de la resposta. Per això, el mateix dia, s'anomenà una comissió per a expressar-li el major reconeixement. La comissió de redacció estava formada per Josep de Torres, Marià Serra, Antonio Laviña i Onofre Gradolí. El text elaborat per la comissió es presentà l'endemà a l'assemblea de la societat. Fou llegit per Marià Serra i aprovat per unanimitat, (SMP, 1820:23 de 5 de juny). El contingut el trobem publicat en el periòdic de la societat de dia 28 de maig i demostra una bona sintonia entre el Comandant i aquesta.

Però, la mateixa sintonia, i bones paraules, no es porten a terme amb la Junta de Sanitat a partir de juny, ran de la pesta de Son Servera. Hem de recordar que la Junta de Sanitat va ser nomenada per la Diputació i estava presidida pel cap polític, Guillem Ignasi de Montis. El dia 11 de juny la societat es dirigeix directament a la Junta de Sanitat amb un escrit al seu periòdic, *La Sociedad Patriótica Mallorquina á la Junta Superior de Sanidad de esta Provincia*. L'escrit ja comença amb una crítica: "*La Sociedad Patriótica Mallorquina ha observado con sentimiento que en un objeto tan*

interesante y de tanta trascendencia como es el de la salud pública, guarde la Junta Superior un silencio tan profundo capaz de trastornar los ánimos mas prevenidos". Denuncia una falta d'obediència a la Junta i que en aquells moments encara es desconeixien, exactament, les malalties que es patien: "*Esta Junta Superior de Sanidad á fin de averiguarlo mas exâctamente mandó hacer inspecciones anatómicas, pero hasta ahora parece que no se ha llevado á efecto, y esta falta de obediencia en los subditos no solo compromete el honor y la autoridad de la Junta, sinó tambien la salut pública*". Posa de manifest que a la línia del cordó hi manquen auxilis i aliments als oficials, i a la tropa, i desitja que tot això es redreci, (SPM 1820:37 de 11 de juny).

A partir d'aquesta denuncia, del mal funcionament del dispositiu, s'inicien una sèrie d'articles al periòdic de la societat que posen de manifest les mancances del cordó i del seu bon funcionament. El dia 17 de juny es publicà un suplement del diari, signat per *El amante de la Salut pública*. En aquest document es proposaven deu providències que hauria de prendre la Junta de Sanitat. Aquestes feien referència al moviment de tropes, organització del cordó sanitari, eliminació de les embarcacions dins la zona del cordó, mesures de vigilància i seguretat a la Ciutat, donar suport a les germanes del metge Miquel Pasqual mort a la zona de la pesta en acte de servei, tenir perfectament informat el públic d'allò que passa i, finalment, donar el màxim suport a les persones desvalgudes de la zona, així com als que fan la vigilància, a fi i efecte que el cordó fos eficaç, (SPM, suplement de 17 de juny).

El 24 de juny surt un altre article més crític envers la tasca de la Junta de Sanitat, signat amb el pseudònim de *Juan Bayoneta*. L'objectiu és "*podemos quitar la benda que tiene ciegos á esos SS. de la Junta Superior de Sanidad*", que segons la seva opinió, "*se equibocan estos pobres SS. y no dan en la tecla*". L'autor creu que només si es posa en marxa una organització més militar, més estricta en el compliment de les ordres, es podrà comptar amb èxit. En segon lloc, fa una crítica del comandament del cordó, Tomàs de Verí. Ja hem vist amb anterioritat que aquesta persona ja fou objecte de crítiques en el *Correo Constitucional de Mallorca* de dia 21 de juny. Però, aquí, més que ficar-se amb la persona, es critica allò que fa al front del cordó. "*Si el Sr. Verí en lugar de andarse por los Pueblos regentando su autoridad de protojuntero se hubiera venido al Cordon y hubiera corrido la linea de polo á polo una, dos ó mas veces por la noche y por el dia, habria visto, que el servicio este no se desempeña bien si no es con tropa y oficiales*". I creu que l'aportació que fan al cordó els paisans és prou deficient, en comparació als milicians. "*Las Milicias con su vestuario, armamento, Cabos,*

Sargentos y Oficiales vengan aqui á hacer un servicio que les corresponde, y no á los paissanos, ciegos, cojos y tullidos de los Pueblos que solo vienen á dormir y pedir que comer", (SPM, 1820:50 de 20 de juny).

El dia 24 de juny surt un article contra la Junta, signat per *El frenético por el acierto*. Aquest, en la línia dels anteriors, planteja deu preguntes a la Junta: sobre la inexperiència de Verí, la mancança de militars al cordó, la informació al públic, etc., (SPM 1820:61 de 24 de juny). I el 27 de juny surt un altre article signat per P.G., on d'una forma irònica, *Disposiciones que con el fin que no se propague la peste en esta Isla, tomaria un Ciudadano ignorante*, exposa en sis punts les mesures a prendre, les quals es pot deduir que no corresponen exactament amb allò que es fa. I el mateix dia surt un altre article contra la connivència de la Junta amb la persona d'Antoni Servera, el qual, com ja hem vist, va partir del poble de Son Servera quan ja hi havia la pesta, i això és considerat com un acte punible que la Junta passa per alt, (SPM, 1820:66 de 27 de juny).

Com podem comprovar així, no hi ha la mateixa sintonia, ni les mateixes bones paraules, que amb el Comandant general. S'hi troba una crítica a la tasca de la Junta i a la decisió de Guillem Ignasi de Montis de posar al front del cordó una persona qüestionada per la seva eficàcia, el seu amic Tomàs de Verí. Així, en general, hi hagué una sintonia amb les autoritats de l'illa, però, probablement, més amb unes que amb d'altres.

Individus de la societat

La primera llista de la societat la trobam en el document dels Estatuts, signat el dia 17 de maig. Estava signat per 54 socis i no hi figurava una limitació. Gil Novales en el seu text esmentat sobre les societats elabora la llista més completa que hem usat. En alguns dels noms només s'identifica el cognom, ja que només posaven el nom de pila quan hi havia dues persones amb el mateix cognom. D'aquesta llista, hem pogut aportar algun nom de pila, o a vegades el segon, per completar-la. Amb tot i això, encara hi ha alguna persona de la qual en desconeixem el nom de pila, (veure Annex 3.1).

Fins a la data de prohibició per les Corts de continuar la societat, hem comptat 115 socis. El 17 de maig en signen 54. De forma que s'anaren incorporant a l'entitat i arribaren a duplicar el seu número. La societat, tal i com apunta també Gil Novales, era una entitat oberta on s'hi admeteren socis que no comptaven amb la ciutadania espanyola, com ara els comerciants grecs Nicolau Francópulo i Joan Papadopoulo,

(SPM, 1820:2 de 25 de maig). També s'hi troben d'altres cognoms d'origen estranger, però que no hem pogut comprovar si comptaven, o no, amb el dret de la ciutadania espanyola.

Com s'ha esmentat, els càrrecs s'elegien mensualment. La primera Junta estava formada per Felip Castejon (president), Pere Ramírez (secretari), Joaquim Fernández (vicepresident 1r), Josep Lluís Perelló (vicepresident 2n), Onofre Gradolí (vicepresident 3r), Josep Serrà (secretari 2n), Josep Tries (secretari 3r) i Pere Roda (secretari 4t). Com a censors s'escolliren Joan Sorà i Marià Serra. Com a membres de la Comissió Especial: Joan Garrido, Pau Piquer i Antoni Rosselló. I per la comissió del govern econòmic: Isidre Pache, Vidal (no sabem si Guillem o Vicenç), Antonio Laviña, Enric Mayer i Salvador San Juan, (SPM de 25 de maig).

La primera renovació s'efectuà el dia 16 de juny. S'informa en el suplement del número 13, que surt dia 17 de juny, a peu de pàgina. Foren elegits Vallori (president), Ramon Llobregad (vicepresident 1r), Ignasi Gomila (vicepresident 2n), Salvador Valencia (vicepresident 3r), Dídac Pasqual (secretari 2n) i Joan Socies (secretari 4t). I com a censors Marià Barceló i Josep Maria Bosch.

I tenim notícia de la darrera junta, elegida el 23 de setembre. Els escollits són: Josep Maria Calbeton (president), Cascos (vicepresident 1r), Felip Castejon (vicepresident 2n), Manel Serralde (vicepresident 3r), Marià Ballester (secretari 1r), Tormos (secretari 2n), i Pere Roda (secretari 4t). I com a censors Pau Tries i Marià Serra, (SPM 1820:184 de 28 de setembre).

Si s'analitzen els noms, un a un, dels membres de la societat, es pot comprovar com hi ha molts pocs cognoms relacionats amb la noblesa de l'illa. S'hi troben dos membres del consistori palmesà, Onofre Gradolí i Pau Piquer, de forma que la connexió amb el consistori és feble. I si comparam amb els llistats del Consolat de Mar i Terra, l'única persona significativa és Onofre Gradolí, i Gabriel Amengual i Fluxà, que fou membre de la classe de comerciants el 1817. De forma que la relació entre els membres de la societat patriòtica i el Consolat de Mar i Terra, organisme majoritàriament representat a l'Ajuntament, podríem dir que era molt feble.

Pel que fa als membres elegits per a la Diputació i per a Corts, no n'hi ha cap que fos soci de la societat. En els noms dels suplents a la Diputació hi trobam dos noms que podien ser coincidents. El primer és el d'Antoni Mayol. Però, aquesta persona era de Sóller, hisendat, per la qual cosa la seva participació en la societat no podia ser molt continuada. Per això, podria ser ben bé una altra persona amb el mateix nom. De l'altre

coneixem el cognom, Borràs. Podria ser Bartomeu Borràs, que en aquest cas, també era suplent de la llista de diputats per a la Diputació. De tota manera, allò que queda palès era que la societat no comptava entre els seus socis amb persones amb un pes important amb el poder local.

CAPITOL IV ELS DIPUTATS DE LES ILLES BALEARS AL CONGRÉS

4.1 INTRODUCCIÓ

Analitzar la posició dels diputats mallorquins a les Corts Generals és una tasca imprescindible per dos motius:

- Per una banda, ens permetrà conèixer quines foren les seves iniciatives, inquietuds i intervencions envers tot allò que afectava a Mallorca, és a dir, als interessos de l'illa, o de les Illes.

- I de l'altra, conèixer la seva opinió sobre les iniciatives del altres. Com es van moure entre els altres diputats i amb qui van polemitzar. Allò que no hem pogut trobar als arxius illencs, però sí en altres indrets, és la correspondència, si va existir, entre ells i institucions de l'illa.

Per entendre aquestes legislatures, de 1820 a 1823, primer hem d'analitzar la posició dels diputats mallorquins a les anteriors Corts de Cadis, sobre la qual cosa encara no trobam cap estudi acurat. Aquesta anàlisi ens servirà de precedent i podrem comprovar si hi ha una continuïtat envers les posicions anteriors o no.

Per elaborar aquest capítol s'han usat els diaris de sessions de les Corts, que es troben publicats en CD per les Corts Generals i també podem comptar de fa molt poc temps amb les biografies del *Diccionario Biográfico de Parlamentarios Españoles, Cortes de Cádiz, 1810-1814*, promogut per la mateixa entitat.

En primer lloc s'analitzarà el treball efectuat pels diputats illencs a cada legislatura, 1820-1822 i 1822-1823, i posteriorment la posició dels diputats sobre els elements més controvertits de la política liberal: el decret d'abolició de senyorius, el decret d'abolició de les vinculacions; i la seva visió de l'Església i de la hisenda pública.

4.2 ELS DIPUTATS DE LA 1a LEGISLATURA, 1820-1822, I LA SEVA TASCA

Guillem Moragues i Rullan

Guillem Moragues era un diputat amb una experiència parlamentària àmplia. A les Corts de Cadis ja havia treballat per canviar el sistema polític, a més d'intentar evitar injustícies i arbitrarietats. Era una persona que coneixia perfectament el món de l'administració de la justícia, i de la hisenda pública. Participà en la tramitació del projecte de llei de constitució i en les intervencions de la qual queda perfectament

reflectida la seva ideologia liberal. En aquesta etapa també participà en el debat del decret de senyorius i en el de l'abolició de la Inquisició, entre d'altres. També participà en els debats en què veia que les Illes podien sortir perjudicades o no s'atenien les seves necessitats. El 5 d'abril de 1814, quan no era diputat, fou nomenat per les Corts com a membre d'una comissió que havia de redactar el Codi civil i criminal.

La legislatura de 1820 comença amb una situació delicada per a l'illa de Mallorca: la pesta de la comarca de Llevant. El 24 de juliol escriu una representació a les Corts, juntament amb el comte de Montenegro, informant que són al llatzeret des del dia 11, subjectes al rigor de les lleis sanitàries i que, per tant, no poden ser a l'acte d'obertura de les Corts. El 5 d'agost, ja a Madrid, lliuren els seus poders i el dia 9 juren el càrrec. Fou vocal de la Comissió de Legislació i membre de la Comissió Procediments, i en la legislatura extraordinària de 1821-1822, a més, va ser membre de la Comissió de Codi penal. En aquest segon període, com a diputat, va participar menys en temes generals i es dedicà més a temes particulars, defensant els interessos de la seva circumscripció.

En la sessió de dia 13 de setembre el president de la cambra va donar compte d'un ofici del Secretari de Despatx de Governació, en què demanava que s'usessin els diners de beneficència, els dels fons d'espolis, pietat i indult quadragesimal, ja que l'illa no comptava amb els fons necessaris per poder desinfectar la zona. La seva primera intervenció en aquesta legislatura fou aquest dia, amb una proposta de petició de socors a l'illa, per les dificultats del contagi de la pesta, presentada i defensada conjuntament amb el comte de Montenegro. Es necessitaven molts diners per poder pagar les operacions de purificació, amb els quals l'illa no comptava. Moragues va intervenir donant suport a la petició del Govern, però, a més, va introduir una altra proposta: que es posassin a disposició de la Diputació Provincial altres fons i arbitris. Aquests fons eren els delmes i censos cedits per distints reis al monestir de Valldemossa (delmes i censos de les viles de Valldemossa i Deià, un préstec a la vila de Llucmajor, un altre a la parròquia de Santa Creu i d'altres a les viles de Felanitx i Binissalem), ja que aquesta proposta no implicava fer cap despesa de l'erari públic. Segons el càlcul que havia fet Guillem Moragues, les despeses de l'esporga suposarien més d'un milió de reials de velló, sense tenir en compte el cost del cordó sanitari, que hauria de durar prou mesos amb centenars d'homes. La resposta de les Corts fou donar suport a la primera proposta del Govern i que la segona passés a comissió, (DSC 1820:973, de 13 de setembre). Aquesta darrera proposta donava a entendre que no s'havia de tractar l'ús dels diners de

les ordres regulars de forma aïllada i local, sinó de forma general, amb un pla general eclesiàstic, i per això, no la va prendre en consideració, (DCS 1820:1763, de 19 d'octubre).

De les intervencions de Guillem Moragues en aquest període (1820-1822), podem destacar les de 1821, que fan referència al debat sobre el decret d'abolició de senyorius, el Pla d'Hisenda i els pressuposts de despeses.

El maig del 1821 va participar amb intensitat en el debat del Pla d'Hisenda. El seu contrincant va ser el comte de Toreno. La controvèrsia sorgí en la forma d'aplicar a cada territori l'impost sobre els consums. Segons Moragues, tant la contribució directa com la contribució general de 1817 eren negatives per a les Illes. Va posar com a exemple la contribució general de 1817 que l'intendent de Mallorca s'havia negat cobrar, amb l'argument de no voler arruïnar l'economia illenca. En el mateix debat un altre diputat va posar en dubte l'obligatorietat de Mallorca de participar en els impostos per camins i canals generals, ja que a les Illes no n'hi havia cap considerat com a general. Les illes estaven excloses i no hi havia cap general que afectés tots. La resposta del comte de Toreno va ser una desqualificació genèrica: "*las provincias que más se quejan, y precisamente son las más beneficiadas*". Així, els tres diputats per Mallorca van presentar una proposició demanant a les Corts que declaressin els camins principals de l'illa de la classe de carreteres generals, cosa que el president no va permetre votar (DSC 1821.05.24 i 14/28/29.6. 1821).

Miguel de Victorica

Miguel de Victorica fou elegit diputat per Burgos i Balears. Optà per l'acta de Balears i fou substituït per Fulgencio Rubin de Celis per Burgos.

El 26 de juny de 1820 va presentar les seves credencials i aprovaren els poders l'1 de juliol. En aquesta primera legislatura va participar en la Comissió d'etiqueta, per rebre la Reina i els Infants en l'obertura de les Corts; en la de Política, en la de Regulars i en la del Codi Criminal. En la legislatura ordinària de 1821 fou membre de les d'Infraccions de la constitució, Declaració d'estat de guerra als pobles facciosos i a la de Contestació al missatge de S.M. sobre l'assassinat de Vinuesa. En la legislatura extraordinària de 1821-1822 participà en les comissions de Codi Penal, de Presidis correccionals i de Contestació a un missatge i d'etiqueta per presentar-lo. Les seves intervencions més importants foren seguides i reproduïdes per la premsa de l'època de l'illa.

Gairebé sempre va votar amb el sector liberal moderat i només en algunes poques vegades amb el sector exaltat. Portava ulleres, gens sistemàtic, amant d'allò bo i enemic decidit dels abusos i del desordre. Sempre penetrat de l'esperit de la constitució, treballà incansablement, com es pot comprovar mitjançant el seguiment de les seves intervencions.

A l'inici de la legislatura de 1820, quan encara residia a Barcelona, arran de la pesta que començava a fuetejar la part oriental de l'illa, ja començà a actuar com a diputat, iniciant gestions per aconseguir ajuts, d'acord amb el cap polític i d'altres autoritats de les Illes i quan arribà a Madrid, el 19 de juny, abans de jurar el càrrec, ja es va reunir amb membres del Govern.

Les seves intervencions al Congrés de Diputats s'inicien des del primer dia, i serà un assidu orador en els debats. Les seves intervencions a la cambra es poden analitzar en funció dels seus objectius: defensar els interessos dels seus votants, o de la seva província de naixement; recompensar les persones que amb el seu sacrifici possibilitaren el nou sistema polític i, finalment, participar en l'elaboració de les bases del nou règim polític.

Miguel de Victorica sempre va tenir present a les Corts els interessos de les Illes Balears i de Santander. El 1820 va defensar amb afany les necessitats urgents de Mallorca per superar l'epidèmia de pesta i presentà prou iniciatives, bé conjuntament amb els altres dos diputats illencs, bé a títol individual. Fins i tot aprofità el debat d'altres projectes per introduir millores que beneficiassin els interessos dels seus votants (DSC 1820:50, de 12 de juliol). Durant les altres legislatures intervingué fonamentalment en diversos assumptes:

a) La injustícia del sistema de quotes de quintos, en comptar per separat la marina i l'exèrcit de terra, de manera que el percentatge de joves de les illes era molt superior als d'altres territoris continentals.

b) La discriminació que significava per a les illes haver d'aportar als fons de camins i al mateix temps, amb càrrec als esmentats fons, no permetre'n cap inversió.

c) La política d'importació de grans i altres productes dels ports illencs. L'alimentació de la població de les illes depenia de la importació i la nova legislació beneficiava els productors dels territoris del centre de la península, el producte dels quals era molt més car quan arribava als ports del Llevant.

Amb relació a Santander participà, entre d'altres assumptes, en el debat sobre la divisió territorial.

Respecte a la seva sensibilitat envers les persones que havien patit en la seva pròpia carn la repressió, va defensar distintes propostes que vindicaven tant resolucions honorífiques com pecuniàries. Podem esmentar, com a personatges afectats per les seves iniciatives a Isidoro de Antillón (mort el 1814), Juan Miguel Roth, Luís Lacy (mort el 1817), Juan Fontela o Francisco Díaz de Morales.

Pel que fa al desenvolupament del nou estat liberal, Miguel de Victorica participà en gairebé tots els debats. De tots ells, cal remarcar, primer, la seva participació en l'elaboració i el debat del Codi penal, del decret de senyorius, del Projecte de llei de regulars,de la Contribució dels eclesiàstics al delme, d'Educació, de Llibertat d'impremta i de Societats patriòtiques.

Ramon Despuig

Ramon Despuig fou elegit diputat a la segona legislatura de 1813, presentà els seus poders el 18 de setembre i jurà el càrrec el dia 20 del mateix mes. Fou membre de la Comissió d'Agricultura i de la Militar. En el breu període de temps que fou diputat, no se'n coneix cap intervenció.

Fou elegit diputat per segona vegada el 1820. Per mor de la pesta a Mallorca, va haver de passar la quarantena, de manera que el 24 de juliol escriu una representació al Congrés informant de la seva retenció. Presentà els poders el dia 5 d'agost, els aprovaren el 7 i jurà el càrrec el 9. Va formar part de la Comissió d'Agricultura i nombroses vegades de la Comissió d'Etiqueta, és a dir, per presentar al rei Decrets a sancionar o per rebre'l a la cambra. En aquesta legislatura se li coneixen unes poques intervencions. Unes, breus, referides a debats sobre l'estament militar o la Milícia Nacional, de la qual n'era coneixedor, per mor de la seva professió i d'altres en defensa dels interessos de l'illa, cosa que féu conjuntament amb el diputat Guillem Moragues.

El 26 de gener de 1835 se li va remetre un ofici pel qual se l'anomenava Pròcer del Regne, càrrec que jurà a Mallorca el 19 de febrer. Mai no participà en la Cambra de Pròcers, ja que en aquell temps comptava amb el càrrec de capità general de las Illes. I el 25 d'agost de 1845 fou nomenat senador vitalici fins a la seva mort.

4.3 ELS DIPUTATS DE LA 2a LEGISLATURA I LA SEVA TASCA

Felip Bauzà i Cañas

El 15 de febrer de 1822 presentà les credencials i el 25 fou elegit per representar una Diputació de les Corts al rei. Va pertànyer a les comissions d'Instrucció pública, Uniformar pesos i mesures, Marina, Camins i Canals, i Diputacions provincials. En la legislatura extraordinària d'octubre a març de 1823, presentà els poders l'1 d'octubre. Participà en les comissions de Marina, de dur a S. M. un missatge de contestació, Camins i Canals, i Pesos i mesures, i fou elegit Vicepresident de les Corts a Sevilla

No fou un diputat que participàs assíduament en els debats, tot i que presentà algunes iniciatives, que generalment compartia amb altres diputats. Políticament, sempre votà amb el sector liberal moderat. El 1822 presentà una proposta sobre l'arxiu d'informes i enquadernació de Decrets, una altra sobre el canal d'Urgell i el dia 11 de maig va participar en la comissió de distribució dels fons de camins i canals més urgents.

Conjuntament amb els altres diputats de Balears, va presentar diverses iniciatives en defensa dels interessos de les Illes com una que va ser aprovada perquè s'exceptuessin "*las acciones que, aunque pareciesen de propios ó arbitrios, no procedan en la realidad de unos ni de otros, sino de contribuciones ó repartos que se hayan impuesto á los pueblos para suplir la falta de aquellos*", (DSC, 1822:928 de 20 d'abril). Una altra, demanant exonerar Palma de l'exacció del dret de registre, com s'havia resolt per a Barcelona, a causa l'epidèmia. El dictamen passà a la comissió d'Hisenda i al Govern, perquè n'informàs. Cal destacar-ne una tercera, en què demanava que es descomptés, de la xifra total que corresponia a la contribució territorial de 120 milions de reials de velló, la quantitat de 490.082; aquesta xifra sortia dels imposts que gravaven certs productes de consum per pagar els Reis, amb motius de guerra o d'altres (DSC 1822:1614 de 29 de maig).

Antoni Ferrer i Quintana

Abans de ser diputat, Antoni Ferrer mai no havia sortit de l'illa. Quan fou elegit, el 21 de gener, escrigué a les Corts una exposició perquè, en atenció a les seves xacres, se l'exonerés del càrrec. I quan s'havia de discutir en el Congrés el dictamen de la

Comissió de Poders sobre aquesta representació, acabava de lliurar els poders (DSC 1822:341, de 14 de març), jurà el càrrec i ocupà el seu escó a la cambra el 18 de març.

Els primers dies fou elegit a sort com a membre de la comissió de dotze diputats de Qualificació d'un comunicat de D. José Moreno Guerra al *Diario Gaditano*, per abusos de llibertat d'impremta (DSC 1822:602, de 27 de març). Però fou un dels sis recusats por l'esmentat diputat (DSC 1822:639, de 31 de març). A més formà part de la Diputació per rebre el Rei en la cerimònia de tancament de les sessions. En la legislatura extraordinària de 1822-1823, va estar absent de la cambra pràcticament tot el mes d'octubre i s'hi incorporà el dia 30. Formà part de la Diputació per posar en mans de S. M. el decret de suspensió de convents i en la legislatura ordinària de 1823, a Madrid, va pertànyer a la Comissió de Poders.

Segons un cronista de l'època, Antoni Ferrer era una persona que intervenia poc. Per damunt de tot, el defineix com a una persona amiga de l'ordre. Políticament era una persona moderada, com Felip Bauzà, pròxim a les tesis d'Agustín Argüelles, i Felip Bauzà exercia una gran influència sobre ell.

La majoria de les seves propostes a les Corts foren compartides pels altres dos diputats de les Illes; generalment es tractava de qüestions que afectaven les Illes, sobretot d'àmbit econòmic, o bé es caracteritzaven per intervenir a favor dels petits propietaris terratinents o industrials.

Una de les seves primeres intervencions fou per defensar la conservació de setanta-cinc accions amb què comptava l'illa de Mallorca en el Banc de San Carlos, amb referència a la proposta presentada perquè s'incorporassin a l'Estat, sent cancel·lades les que fossin de pòsits i propis. S'aconseguí que l'illa les mantingués gràcies a la singularitat del cas, ja que l'origen del capital no procedia de propis sinó de contribucions o repartiments dels pobles (DSC 1822:607 de 28 de març).

En referència amb l'assignació de quotes d'imposts a les Illes, defensà les tesis dels diputats de Balears de l'anterior legislatura, de disminuir-les, amb la mateixa argumentació: defectes en l'elaboració de les estadístiques de 1797 i la doble imposició que representava comptar amb uns gravàmens per haver auxiliat contínuament els Reis –i que haurien d'aparèixer com a Rendes Provincials- i al mateix temps, pel fet de no comptar amb aquest nom, se'ls obligava a contribuir de nou en substitució d'aquestes (DSC 1822:1614, de 29 de maig).

En la legislatura ordinària de 1822 trobam majoritàriament les propostes en què participà Antoni Ferrer, moltes de les quals eren matisacions a la normativa, que la

relaxaven a favor dels contribuents. Per exemple, les seves esmenes sobre el decret de Contribució directa territorial (DSC 1822:2003 de 19 de juny) o en el de Contribució de Patents (DSC 1822:2028, de 20 de juny).

A part de l'epidèmia de pesta bubònica que assolà la comarca de Llevant de l'illa en la segona meitat de 1821, aparegué un altre brot de pesta groga, que afectà directament la capital. Ambdues plagues castigaren de forma notable la població i l'economia. Per això, de la mateixa forma en què es va fer en la primera legislatura, Antoni Ferrer també es va preocupar de traslladar aquesta problemàtica a la cambra, demanant que es tingués en compte la situació delicada per la qual travessava Mallorca.

Antoni Ferrer deixà escrites algunes notes manuscrites en mans de la seva família sobre la seva estada a les Corts, que no hem pogut localitzar. Els usà Josep M. Quadrado per fer un panegíric del diputat de Binissalem. Persona moderada, es queixava dels continus atacs dels periòdics, sobretot del *Zurriago*, contra els pocs diputats del Congrés, «*juiciosa minoría*», que no pertanyien a cap societat pública ni secreta, sobre els quals «*vomitaron mil invectivas y amenazas de fuego, sangre y exterminio contra los que llamaban moderados ó serviles*».

En la jornada del 7 de juliol de 1822, s'abstingué d'acudir a l'assemblea reunida en el parc d'Artilleria de Madrid. Es desplaçà a Mallorca per a visitar la seva família, gaudir d'uns mesos de repòs i atendre els interessos familiars. En la sessió del 13 de març de 1823 fou dels diputats que desaprovaren el trasllat de les Corts a Sevilla, conjuntament amb la família reial (DSC 1823:74, de 13 de març). En el ple de l'11 de juny de 1823, a Sevilla, Antoni Ferrer es va manifestar en contra del Consell de Regència i del trasllat forçós de la família reial a Cadis. Per això presentà un vot particular, amb altres vuit diputats, ja que pretenia un nou intent de concòrdia, enviant un nou missatge a S. M. (DSC, 1823:243 de 11 de juny).

Antoni Ferrer no es va desplaçar a Cadis. Fou un dels diputats que es declarà en rebel·lia, per no haver demanat llicència per absentar-se'n i se li obrí un expedient (DSC 1823:446 de 18 de setembre). Sembla que a Sevilla va emmalaltir greument i es va refugiar a la casa del seu compatrici Manuel Borràs, canonge d'aquella Església metropolitana. El Govern reialista va tenir notícia que es trobava a Sevilla, a la casa número 1 del carrer *Ancha*., se li passà una nota perquè comparegués i se li va prendre declaració el 3 de juliol, sota jurament, sobre la seva intervenció a les darreres decisions transcendentals fetes per les Corts (AHN, sig. Consejos, 635, 1823).

El 9 de juliol, Antoni Ferrer s'havia posat en contacte amb el general Javier Castaños, a Madrid, i li expressà el desig de retornar immediatament a Mallorca; el general Castaños, coordinat amb el ministre d'Interior, José Aznárez, li respongué el dia 15 que, si desitjava viatjar via Madrid, hauria d'esperar per seguretat, ja que la Regència havia Decretat que cap dels diputats que acompanyaren el rei a Sevilla podia tornar a la capital, fins que estàs lliure. En canvi, se li permetia acomodar-se en algun poble a dotze llegües de la capital, però aquesta resolució no l'hauria d'afectar, ja que ell podia desplaçar-se a Mallorca per altres mitjans.

Inicià el viatge de retorn a finals de setembre, un poc més recuperat de la malaltia, s'encaminà a València, però es va detenir dotze dies a Manzanares (Ciutat Reial) a casa d'un amic i arribà a Mallorca el 20 de novembre.

Francesc Roig

Francesc Roig (Maó 1783-¿?) tenia 40 anys quan va ser diputat. Advocat i exauditor de marina, era conegut pels seus companys per la seva presència física, ja que portava unes patilles enormes.

Diversos electors de Menorca van intentar que la seva elecció no fos efectiva, a causa de judicis pendents, però la Comissió de Poders va opinar que l'incident no era obstacle per jurar com a diputat. Els seus esforços en el congrés se centraren a beneficiar la seva terra, Menorca, però, sobretot, el port de Maó. El 1822 va demanar que es fes port franc, per motius de salut pública, per tal de beneficiar els habitants d'aquella illa, sobretot els del seu poble nadiu. Com veurem posteriorment en un altre capítol, va intervenir activament sobre els Decrets d'introducció de grans, que afectaven directament el cor de les finances menorquines i reclamava la restauració de la franquícia comercial, que abans comptava l'illa sota la dominació anglesa.

De la mateixa manera que Antoni Ferrer Quintana, Francesc Roig no va anar a les Corts de Cadis i es va quedar a Sevilla, el 1823, per això va ser declarat innocent del judici que se li va fer, sobretot, per la seva nul·la participació en les postures més radicals (Martorell, C.M.; 2010).

4.4. EL DECRET D'ABOLICIÓ DE SENYORIUS

4.4.1. Situació dels senyorius a Mallorca

L'anàlisi de la situació general illenca, pel que fa referència a conèixer amb detall la situació dels senyorius, defuig de l'abast d'aquest treball. L'objectiu és més aviat definir quina fou la posició política dels illencs en referència amb aquesta matèria i entreveure com els afectà la importància de la mesura. I encara més de les persones que van poder participar, en primera persona, en els debats i elaboració de la normativa.

Seguint les passes de l' historiador Àlvar Santamaría, després de la conquesta de Mallorca, a la zona de reialenc s'assenta una estructura de propietat agrària basada en la petita i mitjana propietat alodial, i en la part senyorial, també. Què s'entén per part senyorial? Fins on arriba el domini del senyor? Segons aquest autor, del propi pacte promotor de la conquesta es dedueix que la sobirania només l'assumia el rei. Les porcions es mantenien sota l'alt domini eminent del rei. I en el suposat cas de venda o transferència, restarien intactes les regalies, intocables i immutables. "*És a dir, el pacte contemplava el repartiment proporcional paritari d'alou, dels beneficis, però no del fur, de la sobirania que la Corona no compatia amb ningú*". Al cap d'unes poques pàgines, quan tracta sobre els «dominis senyorials», parla de l'escassesa de documentació i de l'assentament de propietaris alodials a les seves terres. La modalitat de contracte emfiteuta fou la forma contractual més usada. El senyor retenia el domini directe i cedia el domini útil de la terra a canvi d'un cens periòdic, que cobrava en diners i/o en espècies. Compta també amb el dret de fadiga i l'alou (Santamaría; A.; 1981:17).

En la historiografia mallorquina no es coneix cap estudi que hagi tractat detalladament la part jurisdiccional que exercien aquests senyors, cosa que tampoc no és objecte d'aquest treball. Seguint al mateix autor, podem indicar que la jurisdicció senyorial comptava amb les següents coordenades:

a) Només els oficials reials serien competents en el coneixement de causes criminals que implicassin l'aplicació de penes corporals.
b) Els oficials senyorials (batles, procuradors, etc.) serien competents en causes civils (litigis entre pobladors del senyoriu o entre el senyor i pobladors que afectassin a matèries pròpies del senyoriu) i també entendrien de delictes lleus (justícia baixa).

Fins al 1328 hi va haver un període en què una part dels dominis senyorials s'incorporaren al reialenc: els de Nuno Sanç el 1242; cap al 1270 els de Bernat de Santa

Eugènia i Gilabert de Cruelles; el del vescomte de Bearn el 1310 i, més tard, el del comte d'Empúries. D'aquesta manera els territoris de reialenc passaren a ser la majoria de l'illa. Si ho fixam en un mapa de Mallorca de l'època, del segle XIV, Àlvar Santamaría ho tradueix en què significava que els llocs de senyoriu aleshores només restaven cenyits als llocs d'Andratx, Calvià, Marratxí, Muro i Santa Margalida (Santamaría, A.; 1981).

L'única jurisdicció penal baronial de justícia alta que existia el 1622 a Mallorca era la del Pariatge (Planas, A.; 1998:35). Aquest fou el nom del contracte que se celebrà entre el rei Sanç i el bisbe de Barcelona el 1315. El Jutjat de Pariatge coneixia de causes civils i justícia alta (mer i mixt imperi). La jurisdicció comprenia tots els llocs que el bisbe de Barcelona tenia a l'illa, tant sobre els llocs com els habitants. Alternativament, els capitostos, el rei i el bisbe de Barcelona, cada any elegien els batles, jutges, etc. de cadascuna de les parròquies. Això no implicava que fossin remoguts anualment, ja que, probablement, en prou èpoques hi hagué una certa continuïtat. En aquest territori s'hi trobaven les viles d'Andratx, Calvià, Puigpunyent, Estellencs i part de Marratxí. En canvi a la parròquia de la Santa Creu, de Palma, només hi tenia jurisdicció el bisbe en referència als censos i alous (Ensenyat, J.B.; 1919:119).

Antoni Planas i Rosselló destaca del Pariatge que només en aquest lloc es podia exercir la justícia de delictes perpetrats per estranys als de la cavalleria (Planas, A.; 1998:37). Hem de tenir en compte que en participar el rei en l'administració de justícia, malgrat que en teoria fos alternatiu amb el bisbe, de fet, al llarg del temps, podem suposar que aquesta era administrada com en els altres indrets de Mallorca, com la de reialenc. De manera que pel que fa referència a la justícia alta, l'illa venia a ser de reialenc. No així per la justícia baixa que, com s'ha esmentat, no se n'ha fet cap estudi global i exhaustiu de l'illa.

El 15 d'octubre de 1634 Felip IV va rompre una tradició secular. Contradient la legalitat va concedir a Miquel Lluís Ballester de Togores, senyor de les cavalleries d'Ayamans, Lloseta i Biniali, l'exercici del mer i mixt imperi (Capó, J; 1986:51), de manera que l'exercí a la vila de Lloseta. EI 1638 va passar el mateix amb les cavalleries d'Albertí Dameto, quan feia tres anys que acabava de ser anomenat marquès de Bellpuig, el qual comptava amb propietats per tota l'illa, sobretot per Artà; però no aconseguí el dret sobre la vila, sinó només sobre les seves propietats (Lessenne, A.;1981). Veïns d'aquest municipi encara recorden una dita antiga que diu que es podia viatjar des d'Artà a Palma per propietats del marquès de Bellpuig. Ambdós, el comte

d'Ayamans i el marquès de Bellpuig, eren els únics nobles de l'illa que comptaven amb justícia alta. Hi va haver altres intents d'altres senyors, d'aconseguir-la, però sembla que no van quallar. Pel que fa a Santa Margalida, lloc on el comte Mal intentà aconseguir també la jurisdicció alta, no la va aconseguir (Santamaría, A.; 1981:103).

Resumint la qüestió d'administració de justícia alta, pel que fa a les viles, amb la hipòtesi que podem considerar de fet el Pariatge com a de domini reial, només quedava fora d'aquesta jurisdicció la vila de Lloseta. Però, a més, hem de comptar que aïlladament en els territoris de les cavalleries propietat del marquès de Bellpuig, i del comte Ayamans, també estava en mans d'aquests senyors.

Pel que fa a la justícia baixa, analitzarem separadament els dos municipis que comenta A. Santamaría que estan afectats pel senyoriu: Muro i Santa Margalida. Pel que fa referència a Muro (aleshores Muro i Llubí), sembla que a l'Edat Moderna, ni els descendents del comte d'Empúries, ni la Seu de Girona, ni els descendents d'altres famílies tenien més jurisdicció que les administratives, dirigida a recaptar els drets patrimonials. És a dir, era una jurisdicció només de caire econòmic. I aquesta funció era exercida mitjançant batles i altres empleats (Fiol , P. et alea, 1991:92). Pel que fa a Santa Margalida, segons Antoni Planas i Roselló, el 1526 la cavalleria de Santa Margalida conservava la jurisdicció criminal baixa (Planas, A.; 1998:34).

Pel que fa a la resta de dominis senyorials amb justícia baixa, no se'n coneix un llistat exhaustiu. Podem esmentar com a jutjats baronials l'Arquebisbe de Tarragona, el comte d'Empúries, les Monges Jonqueres, la Cúria del Temple, la Porció Temporal, l'abat de Sant Feliu de Guíxols, l'abat del monestir de la Real i d'altres. Però, sembla que tractaven causes de transportació de béns que havien tingut lloc en els seus alous respectius.

I podem concretar que:

a) El de la Cúria del Temple era regentat pels cavallers de l'Ordre de Sant Joan, subjecte al Baï-li de Mallorca, anomenava un jutge per a la Ciutat i un altre per a la vila de Pollença. Coneixia dels casos civils de censos dels seus emfiteutes.
b) Les Monges Jonqueres, tractava sobre les causes sobre els alous dels immobles.
c) Monestir de la Real

(Planas, A.; 2002:32).

En alguns pobles se n'ha fet algun estudi recent, com és el cas de Santa Margalida (Mas, A.)

Per a Josep Lluís Terrón Ponce, els legisladors de Cadis foren ambigus, pel que fa referència a aquesta matèria, i adoptaren una postura eclèctica, entre la reforma i la ruptura. En primer lloc, perquè la disposició estableix una distinció capital entre dos tipus de senyoriu: el jurisdiccional (on s'exercia la justícia alta) i el senyoriu territorial, amb la condició de propietari de les terres. Seguint el raonament de S. Moxó creu que es deixa en la penombra dues qüestions essencials:

1) Si l'element territorial és incorporable de forma anàloga a la facultat i exercici de la jurisdicció o, contràriament, es fraccionarà en dos elements –jurisdiccional i territorial- i el senyor es podrà quedar amb la part territorial.

2) Si per poder gaudir dels béns i rendes del senyoriu territorial el senyor ha de presentar prèviament els títols o, altrament, han de ser els pobles que ho hagin d'acreditar. En segon lloc, pel que fa referència dels drets privatius, s'enumeren uns quants casos, però no tots. De manera que se'n fa difícil la qualificació. La llei de 3 de maig de 1823, que intenta aclarir l'article 5è del decret de 8 d'agost de 1811, declara obligatòria la presentació dels títols. Emperò, alhora interpreta i aclareix, des d'una visió moderada, l'article 3r i assenyala que la part territorial quedava en mans de l'anterior propietari (Terrón, J.L.; 1990:174 i seg.). Un cop restablerta la monarquia absoluta el 1814 no es va restablir la jurisdicció senyorial (Moxó; 1959:107).

4.4.2. Intervenció dels diputats mallorquins a les Corts de Cadis

Antoni Llaneras Amengual

Antoni Llaneres i Amengual (Palma 14/6/1760- Palma 23/4/1835) realitzà els estudis primaris i va rebre formació humanística a Palma, va ser alumne del P. Miquel Mas, dominic; va cursar la carrera eclesiàstica i fou admès a ordres sagrades a títol patrimonial. El 1779 aconsegueix el batxillerat en teologia a la Universitat Literària de Mallorca. El 1780 va sol·licitar la tonsura, quan el seu pare ja havia mort. Comptava amb dos béns immobles a la ciutat. Fou ordenat sacerdot i el 1798 fou nomenat rector de Sant Nicolau, una de les cinc parròquies de Palma. El 1810 formà part de la terna per ser escollit diputat per la Junta Suprema de Mallorca, però no sortí escollit i fou elegit pels nou electors el 28 d'agost de 1810. Va jurar i va prendre possessió de l'escó el 24 de setembre. Partidari de l'absolutisme, fou una persona que participà plenament en el debat de l'època, tant en diaris de l'illa com de Cadis. I fou autor de quatre opuscles en què defensava les seves posicions polítiques i religioses (Fullana, P.; 2010).

Va intervenir en la sessió plenària del 19 de juny de 1811 sobre el decret d'abolició, després de la del diputat mallorquí Guillem Moragues, amb un discurs que portava escrit. Plantejà el debat des d'un punt de vista teòric, posant en dubte l'interès de la nació a que el sobirà tingués moltes finques, que era en principi allò que, segons ell, proposava el decret, la reversió a la Corona. En segon lloc, atacava els arguments abolicionistes: si no és dóna per bona la venda feta per la Corona fa anys, per què ara ha de ser vàlida? Pel que fa als senyorius jurisdiccionals, assegura que "*no existe mas que un derecho de nombrar ciertos jueces y aprobar las elecciones de ciertas justicias; pero ni los jueces ni las justicias reciben leyes, reglas ni ordenanzas del que los nombra ó los confirma, ni juzgan ni gobiernan por reglamentos que les dicten sus nombrantes, ni fallan á nombre de estos ni por su autoridad*". Amb aquest argument considerava que el senyoriu jurisdiccional no es podia considerar com una divisió de la sobirania.

Bernat Nadal i Crespí

Bernat Nadal i Crespí (Sóller 5/4/1745, Palma 12/12/1818) era fill d'un matrimoni de condició modesta que tenia llogat un molí d'aigua al poble. Va estudiar Humanitats i Filosofia amb el catedràtic Bartomeu Verd. Fou tonsurat el 1761 i aconseguí una beca del Col·legi de la Sapiència. Féu una carrera brillant i el 1769 exercia com a professor de Filosofia a la Universitat Literària de Mallorca. Aquest mateix any fou ordenat sacerdot. Des del 1771, durant cinc anys, fou vicari de Mancor de la Vall. I el 1792 era doctor en Sagrada teologia i en ambdós drets. El 1782 obté el càrrec d'oficial segona de la Secretaria d'Interpretació d'Idiomes Estrangers a Madrid. El 1787 obté el deganat de la Seu de Palma, cosa que no li va impedir continuar la seva feina a la Cort. El 1791 aconsegueix la plaça d'Abreviador de la Nunciatura apostòlica. El setembre de 1792 fou nomenat membre del Tribunal de la Rota i tres anys després culmina la seva carrera eclesiàstica essent preconitzat bisbe de Mallorca. Instal·lat de nou a l'illa fou soci de la Reial Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. La primera etapa del seu bisbat es caracteritzà per les pastorals reformistes, les propostes de formació religiosa i com a promotor d'iniciatives pedagògiques.

El 13 de febrer de 1810 fou elegit diputat a Corts el canonge Antoni Evinent en representació de la Ciutat, el qual hi renuncià per motius de salut. Al mes d'agost següent, la Ciutat escollí el bisbe Nadaper substituir-lo l, el qual jurà el càrrec a les Corts el 24 de febrer de 1811 i al cap d'un temps en fou president.

Possiblement, una de les intervencions més conegudes del bisbe Nadal fou la del debat sobre l'abolició de los senyorius del 21 de juny del mateix any. Era un dels primers enfrontaments entre els dos bans que s'estaven definint a les Corts. Segons F. J. Hernández Montalbán, la línia de l'exposició del diputat mallorquí coincideix plenament amb els plantejaments liberals: demana l'anul·lació, per injustos, dels drets territorials progressius. Aquesta ve després de la intervenció decisiva del diputat català Felip Aner: la jurisdicció –que veu en funció del dret públic- era inherent al monarca i no hauria haver sortit de la Corona. Tot allò relatiu a possessions, finques, joies alineades de la Corona; sota el dret privat. Feia la distinció entre domini sobre el territori i sobre els habitants, però no entra en la qüestió dels altres drets senyorials (exclusius privatius i prohibitius) dels quals només en proposa una reforma (Hernández, F.J.;1999:72).

De la intervenció del bisbe Nadal, cal remarcar els següents arguments:

a) La petició d'incorporació dels senyorius a la Corona no és un fet nou.
b) Va fer referències a Mallorca del mal ús d'aquest dret, sense determinar-ne qui el feia.
c) Participa dels principis liberals de la unicitat de la sobirania.
d) Denuncia la injustícia del sistema de senyorius pels súbdits: "*Los vasallos que están sujetos á otro señor distinto de V. M. se hallan oprimidos con el adeudo de los derechos territoriales: pagan á los señores la tercera, cuarta ú otra parte, hasta la septima inclusive de sus frutos, sin perjuicio de las contribuciones Reales, de los diezmos, primicias, etc. Para ello estos miserables, de peor condición á la verdad que los esclavos, se están contínuamente con sus familias matando todo el dia en el campo; sufren un trabajo tan ímprobo, como no interrumpido, sin poder conseguir por premio de sus afanes más que un pedazo de pan, á veces de cebada, y un poco de carne salada ó de pescado también salado, y sin mejorar nunca de fortuna*".
e) Sobre els drets territorials, també anomenats dominicals, de Mallorca, alou, *relaudemio,* i tempteig i retracte, manifesta:
    a. "*Verificado el repartimiento, enajenaron los magnates sucesivamente, divididas en porciones, las tierras que se les habian repartido, y lo ejecutaron mediante el contrato de venta ó de enfitéusis; pero se reservaron el dominio directo de las mismas fincas, dejando solo á su comprador ó enfitéuta el dominio útil. En virtud de esto cada vez que se*

enajena cualquiera de las enunciadas fincas, se ha de acudir al dueño directo de ella por la licencia, loacion ó fadiga, pagándole una cantidad determinada, y además el laudemio, es decir, la quinta parte de precio de la finca, si el dueño directo es el Rey, y si es otro, la décima con la décima de la décima; pero cuando la finca se vende por la justicia para pago de acreedores, se exige por todo dueño directo la tercera parte de precio".

b. "*En los contratos de parcería ú otros en que no hay traslacion de dominio á favor del colono, queda la finca bajo el dominio del dueño; pero que en los de enfiteusis, y de compra y venta, en que hay real y verdadera traslación de dominio (á mi corto entender indivisible) quiera hacerse separacion entre dominio útil y directo, quedando este á favor de una, y aquel al de otra persona, no lo comprendo. Esto no es más que un puro efecto de feudalismo, una sutileza y un sofisma de los antiguos jurisconsultos romanos, y de sus secuaces, para perpetuar en cierto modo el vasallaje y la esclavitud. Pido, pues, que en el caso de tratar V. M. de incorporar á la Corona estos derechos dominicales, ó por mejor decir territoriales progresivos, los extinga V. M., para siempre como injustos*".

c. "*En cada quinta trasportación de una finca percibe el Rey en Mallorca un nuevo precio por la misma finca. Los otros dueños directos lo perciben en cada novena trasportacion; y estos y aquel en cada tercera cuando la venta se hace judicialmente*.".

f) Va exposar les singularitats dels drets sobre parròquies: "*Reyes de Aragon. Extendieron sus facultades á conceder á varios particulares las primicias de tres parroquias, es á saber: á los causantes del marqués de Belpuig la de Artá; á la religión de san Juan, la de Pollenza, famoso municipio romano en otro tiempo, y la de la Santa Cruz de Palma á los padres Cartujos de aquella isla. En esta última parroquial hay cura propio dotado con la miserable cuarta parte de la primicia. En las grandes y pobladísimas villas de Pollenza y Artá, hay solo teniente de cura puesto por el respectivo perceptor de la primicia*". "*Mande, pues, V.M. que las parroquiales de Artá y Pollenza sean inmediatamente provistas de cura propio como lo están todas las demás de los pueblos de realengo*".

g) I finalment, exposa la seva posició política: "*concluyo pidiendo que desde luego sean incorporados á la Corona todos los señoríos jurisdiccionales; que en caso de hacerse novedad, no lo sean, y sí queden abolidos para siempre jamás, los derechos territoriales y dominicales con todos los privilegios exclusivos aquí antecedentemente mencionados: que en estos dos puntos y en la incorporación de fincas reversibles á la soberanía nacional, se ejecute lo insinuado por el Sr. Luján, ó si se quisiere hacer con pleno conocimiento, pídase el papel en que está recopilado cuanto escribieron sobre incorporaciones el Marqués de la Corona y el Conde de Campomanes, que tal vez se encontrará en Cádiz, y en vista del cual dio en Consejo por concluso el grande espediente formado sobre este asunto, difiriendo, dijo, su determinación para tiempo oportuno; y que por último, tenga V.M. conmiseración de las parroquias de Artá y Pollenza, mandando que se les provea luego de cura propio, determinando en los demás como fuere de su soberano arado*" (DSC 1811:1296 de 21 de juny).

Guillem Moragues i Rullan

Com hem vist Guillem Moragues Rullan també fou elegit diputat el 1820. Durant la tramitació del decret de senyorius el 1811, va intervenir els dies 19 de juny, i 3 i 4 d'agost. Per a Guillem Moragues qualsevol cosa susceptible de ser propietat forma part de la massa de béns de la nació. La part que està repartida entre particulars es diu bé particular i l'altra públic, el monarca no és més que un administrador, no el propietari. Així, sense una llei expressa de la nació, no està capacitat per alienar els béns. I si en algun moment s'excedeix, l'alienació és nul·la i invàlida. I com que no hi ha cap llei fonamental que hagi permès al monarca alienar cap bé, va donar suport a totes les propostes del diputat Manuel García Herreros. A més, reclamava la igualtat de drets de tots els membres del cos social, cosa contrària als senyorius, que posava uns per sobre dels altres (DSC 1811:1282, de 19 de juny).

D'altra banda, cal remarcar les discrepàncies entre Guillem Moragues i les propostes de Joaquím Lorenzo Villanueva i Felip Aner que es produïren en el debat sobre la proposta de la comissió a partir de dia 3 d'agost. L'article 13 de l'esmentat projecte de decret proposava que fossin els pobles que haguessin d'indemnitzar als senyors. I Moragues, defensant els pobles, considerava que després dels greus perjudicis que havien sofert els pobles durant prou anys, també haurien d'indemnitzar els pobles per les vexacions sofertes durant segles (DSC 1811:1569 de 3 d'agost).

La tercera intervenció de Guillem Moragues sobre l'esmentat decret fou en contra del motiu pel qual els pobles havien de pagar els interessos (art. 12), d'acord amb les tesis defensades per Agustín Argüelles i José Mejía Lequérica, moments abans. Si es tractava de redimir els pobles, per què havien de pagar interessos? I per mor de quin contracte concret? El capital que es proposava que es reconegués als senyors existia per un mer acte polític, no de justícia; per això creia que no s'havia d'abonar res (DSC 1811:1582, de 4 d'agost).

Josep Ribas i Ribas

Josep Ribas i Ribas (Sant Agustí des Vedrà, Eivissa 1763- Sant Josep de Sa Talaia, Eivissa 5/8/1831), era fill d'una família de pagesos, realitzà estudis primaris i secundaris a la vila d'Eivissa i continuà estudis probablement a València o Palma. El 1787 es féu prevere, al cap de poc fou nomenat rector de Sant Mateu (Eivissa) i el 1791 passà a la de Sant Josep de Sa Talaia. Persona propera als moviments il·lustrats volgué aplicar les seves idees i coneixements al seu entorn, fent-ne apostolat entre els seus feligresos. El 28 d'agost de 1810 l'assemblea d'electors del districte d'Eivissa l'escollí com a diputat (Marí, J.; 2010).

Aquest diputat intervingué en la primera tramitació de la proposta del diputat Manuel García Herreros. Estava d'acord amb què s'havien d'incorporar a la Corona tots els béns que s'havien alienat de forma il·legítima. Però, "*tratar de que V. M. fulmine un Decreto de reversion é incorporacion á la Corona de todos los bienes, tanto justa como injustamente enagenados, ¿quien ha de consentir en ello sin una manifiesta injusticia y sin gravar su conciencia?*". Pel que fa als senyorius jurisdiccionals, creu que els pobles han de ser immediatament alliberats de l'esmentat pes de sobre. Ara bé, assegura que a les Illes no n'hi ha ja cap, i que els abusos comesos no és un argument suficient per anar en contra els drets de la propietat (DSC 1811:1346, de 27 de juny), probablement, es referia a l'illa d'Eivissa.

Balanç dels debats a les Corts de Cadis dels diputats illencs sobre el decret de senyorius

Com podem comprovar en el debat sobre el decret de senyorius només intervingueren quatre dels cinc diputats. Des de les posicions liberals podem constatar la més radical, de Guillem Moragues. I les més moderades, del bisbe Bernat Nadal i el

prevere Josep Ribas i Ribas. Tots estaven d'acord amb l'abolició dels senyorius jurisdiccionals.

La discrepància venia amb els béns dominicals. Moragues era partidari d'eliminar-los i no abonar cap contrapartida. En el cas de finques d'incorporació reversible, el bisbe Bernat Nadal està d'acord amb la posició de Manuel Luján, el qual resumeix perfectament la seva posició al final de la seva intervenció del dia 5 de juny:

"*En resúmen, Señor, los señoríos, derechos jurisdicionales, oficios de admnistracion pública y rentas del Estado deben quedar incorporados á la Nacion inmediatamente y ser declarados incorporables, reversibles y tanteables las fincas, biemes y posesiones de la Corona. Pero para ejecutar la incorporacion y tanteo precederá un juicio instructivo en su caso, excluyendo las enagenaciones hechas en Córtes, las donaciones remuneratorias, aunque con la distincion que he explicado, y devolviéndose el precio*".

Pel que fa a Josep Ribas i Ribas, sobre aquest darrer punt, la seva posició era més moderada que radical, com la del bisbe.

4.4.3 El decret de 19 de juliol de 1813

L'aplicació del decret d'abolició de senyorius de 6 d'agost de 1811 va ser problemàtica en alguns indrets i en algunes províncies, com València, una font de plets. Potser per això, l'aleshores president de les Corts, José Antonio Sombiela, el 10 de juliol de 1813 presentà una proposta, que es concretava en dos punts, perquè quedés ben clar que el decret també era d'aplicació a la seva província, València. El primer punt deia que es declaràs que els habitants d'aquella província, podien edificar forns, molins, etc., en les seves finques o terrenys sense haver de satisfer cap pensió i amb capacitat plena de poder-los alienar. I el segon punt, que tots els forns, molins, etc. edificats fins aquell moment quedaven a lliure disposició dels propietaris del domini útil, exonerats del pagaments dels imposts abolits (DSC 1813:5676, de 10 de juliol).

El conflicte que hem trobat a Mallorca, sobre l'aplicació del decret d'abolició de senyorius, és d'un altre caire, és interpretatiu; vegem-ne un cas: a finals de 1811, sembla que va córrer per alguns pobles el possible ús públic de les muntanyes, probablement fonamentat en una interpretació de l'article 7, de tal manera que prou gent anà a la muntanya de Gabellí, quan en baixaven amb diferents productes es toparen amb el propietari i sorgí el conflicte. L'acta del ple d'ajuntament de Campanet de dia 20 de desembre de 1811 ho explica i a la del 13 de gener de 1812 continua el problema, els

regidors parlen de "*la voz que corría en esta y otras villas, de que todos los montes incultos eran comunes a los pueblos para la provisión de leña y de carrizo*". Acabà per personar-se la reial Sala del Crim i feu algunes detencions, entre elles la d'un regidor, Jaume Bennnàssar, acusat pel propietari de la finca visitada, Pere Bennàsser de Monnàber. En aquest cas, la gent va entrar en una finca privada, amb una muntanya erma, i voler fer-ne un ús, per tant, no tenia es a veure amb el cas que defensava Josep Antoni Sombiela, de València.

Un cop fou acceptada la tramitació de la proposta, diversos diputats, entre els quals Antonio Alcalà Galiano (elegit per Còrdova) i Antonio Porcel (per Granada) van demanar que es fes extensiu a tota la monarquia. La proposta passà a la Comissió de Senyorius. I el dictamen , en forma de minuta de decret, es va debatre al ple de dia 18 de juliol i fou aprovat amb unes esmenes introduïdes en el mateix ple. Però el fet que s'explicitàs, a més de València, les Illes Balears i Granada, fou una decisió dels membres de la comissió, sobre la qual no hem pogut disposar els diaris de sessió, per la qual cosa, no hem pogut confirmar-ne la motivació i suposam que el fet d'explicitar dues províncies més no és un fet casual, sinó que era una forma de deixar clar que el decret també era d'aplicació explícita a les Illes i, per tant, devia existir algun conflicte específic (DSC 1813:5726 de 18 de juliol).

L'abast del decret fa referència només a l'abolició dels privilegis exclusius, privatius i prohibitius, i torna a ratificar el dret a edificar forns, molins i altres artefactes lliurement, sense cap necessitat de permís i amb àmplia facultat per poder alinear-los. Continua abolit el domini directe del reial patrimoni, continuen suprimits els alous, fadiga i d'altres gravàmens provinents de l'anterior domini directe i els posseïdors de forns, molins i d'altres artefactes, reuniran el domini útil, que gaudeixen, amb el directe.

4.4.4 Intervenció dels diputats mallorquins en el Trienni Liberal sobre el decret d'Abolició de Senyorius

A la primera legislatura, 1820-1822

La nova aplicació de l'abolició dels senyorius la inicià la Junta Provisional amb el decret de dia 3 d'abril, publicat el dia 4 a la Gaceta. Aquest decret no feia més que reproduir el del 19 de juliol de 1813. Blanca Ester Buldaín veu en aquesta decisió un interès a iniciar la reforma radical que necessitava el país abans de posar en marxa la legislació bàsica. I ho veien necessari perquè temien que fossin els mateixos pobles o

algunes Juntes Provincials els que ho fessin i volien evitar situacions semblants a les de la Revolució Francesa (Buldain, B.E.; 1988:83).

El 19 de juliol de 1820 el diputat Romero Alpuente demana que es deixi sobre la mesa l'expedient sobre el decret d'abolició de senyorius de 6 d'agost de 1811 i també que es fixi un dia per discutir-lo. Però, després de la intervenció del comte de Toreno, s'arriba a l'acord que passi a la Comissió de Legislació (DSC 1820:200 de 19 de juliol). El 7 de setembre de 1820, es llegí una representació de pobles de senyorius, en què es queixaven de les exaccions a les quals es veien sotmesos, perquè els senyors interpretaven els Decrets així com els semblava. L'expedient passà a la Comissió de Legislació (DSC 1820:853, de 7 de setembre) i el 19 d'octubre es manà imprimir amb urgència el dictamen de la Comissió de Legislació, la qual, després d'un minuciós detall de les vicissituds del decret, hi afegeix una minuta de decret, de nou articles. Es diu que perquè els senyorius territorials poguessin ser considerats de propietat particular, s'havia d'acreditar prèviament amb els títols d'adquisició, que no eren d'aquells incorporables a la nació (art. 2). En el cas que el senyoriu estàs en la classe de particular, els contractes d'arrendaments, censos i altres quedarien subjectes al dret comú i si fos el contrari serien nuls (art. 3, 4 i 6). Mentre no hi hagués cap sentència, els pobles dels senyorius no restaven obligats a pagar res als antics senyors, però, si havien presentat els títols els pobles haurien de donar fiances que pagarien puntualment (art 5). En el cas que existís dret de cobrar alous, seria del 2% i no es pagaria res pel dret de fadiga (art. 7). A l'esmentada minuta de decret, el diputat Joaquín Rey presentà un vot particular (DSC 1820:1768, de 19 d'octubre).

L'inici del debat del projecte de decret presentat per la Comissió de Senyorius es produí el dia 25 de març de 1821. El dia anterior s'havia donat lectura per tercera vegada al projecte i el dia 25 el president de la cambra donà un torn alternatiu de paraules, a favor i en contra, en què ja es produí el primer endavant ament. Moreno Guerra proposà que "*no se declare esta asunto bastante discutido mientras haya quien quiera hablar*". S'hi s'oposà Miguel de Victorica, perquè podria donar lloc a què una minoria perllongàs les discussions fins a l'infinit i s'arribà a l'acord que poguessin intervenir tots els diputats, però, només una vegada (DSC 1821:671 de 25 de març).

Els inicis del debat de l'esmentat projecte eren lents i generals. Guillem Moragues, que va participar en l'esmentada Comissió, va intervenir el dia 31 de març, demanant un debat més ordenat i d'acord amb els tràmits previstos al reglament. En aquesta mateixa intervenció, aprofita per explicar el decret: considerava que en

referència a totes les prestacions reials procedents de títol jurisdiccional, els pobles no les havien de pagar, ja que el problema estava en les prestacions de senyorius territorials que no fossin incorporables a la nació. Així, Guillem Moragues argumenta els motius pels quals la Comissió ha decidit que siguin els senyors que hagin de presentar els títols i, mentrestant, que els pobles no comptin amb la necessitat de pagar, per considerar que és el mètode menys injust, tractant-se d'aconseguir la felicitat general de la població (DSC 1821.807, de 31 de març).

L'endemà mateix, l'1 d'abril, intervé el diputat Miguel de Victorica, el qual creu que les Corts han de tenir per objecte millorar la sort del pobles, però, sempre respectant el dret de propietat, tot considerant el decret presentat com injust, i que, a més, aconseguirà incrementar els plets. El punt de discrepància és el que fa referència a la propietat particular. Els senyorius territorials han de passar a ser propietat particular i la nació ha d'incorporar aquells que existeixin indegudament en mans dels actuals posseïdors, interpretant així el decret de 6 d'agost de 1811 i considerant que s'havia canviat el contingut.

Del debat sobre el decret d'abolició de senyorius a les Corts de Cadis, la historiografia ha entès que hi havia un acord tàcit entre els propietaris nobles i el grup burgès per establir una legislació que permetés liberalitzar el mercat de les terres en benefici d'ambdós grups. Certament mai no es donà cap manifestació explícita en aquest sentit. Però, una anàlisi minuciosa sobre les votacions d'aquest decret per part de Juan Pablo Torrente Sanchezguisande ratifica aquesta hipòtesi (Torrente, J.P.; 1993:447).

Sembla que Miguel de Victorica va creure que s'havia romput aquest consens, ja que l'únic motiu que troba pel canvi de posició era que s'augmentaven les propietats nacionals. Però, incideix en els propietaris que no tenen títols, perquè mai no els han tingut, o són molt antics o els han extraviat i pensa que si es vol treure un dret que avui es gaudeix, és necessari presentar un títol millor que el seu. Més que atendre a l'origen de l'adquisició, s'hauria d'atendre les prestacions que el país no permeti, i abolir-les, però, les autoritzades, s'han de mantenir en mans del posseïdor. Per això, opina que les Corts han de determinar les prestacions reials que s'han de qualificar com a procedents del feudalisme i prendre les mesures més oportunes. Es partidari de reduir els alous per perjudicials.

Immediatament després, va tornar a intervenir el diputat Guillem Moragues en sentit contrari a l'anterior. Defensà que moltes de les prestacions que en aquell moment

pagaven els pobles als senyors, en realitat es tractaven de les abolides. Creia que Victorica no entrava en la matèria, ja que el decret deixava ben clar que hi havia tres tipus de prestacions a l'article. Les no reversibles, tant si compleixen les condicions o no, les reversibles i de condicions no complertes. No té, per ell, cap sentit que els senyor continuïn cobrant, sense saber si certament tenen dret i la presumpció no pot estar a favor dels senyors, com fins avui, sinó dels pobles (DSC 1821:825 de 1 d'abril).

Aquestes són les intervencions dels diputats de les Illes Balears durant la primera legislatura, pel que fa referència al decret d'abolició de senyorius. Com s'ha vist, tots tres participen del liberalisme, però mantenen postures diferents. D'una banda, ens trobam a Guillem Moragues, amb una posició més radical i a Miguel de Victorica i el comte de Montenegro entre les moderades. Aquest fet es veu perfectament reflectit a les votacions quan es fan nominalment. El dia 24 d'abril es féu la votació de l'article 2: Guillem Moragues hi va votar a favor i Montenegro i Victorica en contra (DSC 1821:1256 de 24 d'abril). El dia 8 de maig es va votar l'article 3. El resultat fou el mateix (DSC 1821:1493 de 8 de maig). A la votació de l'art. 5, Guillem Moragues no es trobava a la cambra i Montenegro i Victorica votaren en contra (DSC 1821:1714, de 19 de maig). A l'addició a l'article 2, presentada pel diputat Silves, Victorica i Montenegro votaren que sí, mentre que Moragues no hi era present (DSC 1821:1917 de 28 de maig).

Per acabar, a la sessió extraordinària de dia 6 de juny es va decidir la composició de la comissió que havia de presentar al rei la sanció del decret de senyorius; s'escolliren catorze diputats, entre els quals Guillem Moragues (DSC 1821:2085, de 6 de juny sessió extraordinària). El dia 8 la Comissió va anar a veure el rei, que els assegurà que el passaria al Consell d'Estat, d'acord amb la constitució (DSC 1821:2125 de 8 de juny) i, com és prou sabut, el rei no el signà.

A la segona legislatura, 1822 1823

El 7 de març de 1822 al ple del Congrés es dóna compte d'un ofici del secretari de despatx de Gràcia i Justícia en el qual s'informa que el rei ha retornat, sense la seva sanció, el decret de les Corts de 7 de juny de 1821 sobre senyorius, que anava acompanyat d'una llarga explicació dels motius i, al final, el rei proposava un altre projecte. Aleshores, el mateix dia, el diputat Canga Argüelles i uns quants més, presenten la proposta de prendre de nou en consideració el decret de 7 de juny (DSC

1822:227, de 7 de març) i, a partir d'aquí, es posà en marxa la maquinària de les Corts per elaborar un projecte amb les intervencions d'altres diputats.

El 27 d'abril al ple ja es discuteix un projecte de decret sortit de la Comissió de legislació (DSC 1822:1010, de 27 d'abril). Contràriament a la tramitació de l'altre decret, en aquest ple no intervenen els diputats de les Illes. El dia 30 d'abril ja es vota l'article 1, però no es fa nominalment, de manera que no coneixem el vot concret de cada diputat. Trobam una votació nominal al debat de l'article 5 en què els tres diputats de les Illes votaren en contra (DSC 1822:1220 de 6 de maig), en l'única votació nominal. El 8 de maig es va llegir i es va aprovar definitivament el decret (DSC 1822:1250, de 8 de maig) i el 7 de juny es declarà sense sanció el decret sobre l'abolició de senyorius (DSC 1822:1739, de 7 de juny).

Durant la legislatura extraordinària de 1822-1823, no es tractà el decret de senyorius. A la legislatura ordinària de 1823, a Madrid, el 3 de març es proposa que d'acord amb l'article 149 de la Constitució, les Corts reprenguin per tercera vegada en consideració el decret, aprovat el 1821 i 1822, i negat pel rei ambdues vegades (DSC 1823:17 de 3 de març, Gaceta de dia 4). El dia 8 de març s'ordena que passi a la Comissió de Legislació (DSC 1823:46 de 8 de març, Gaceta de dia 9).

Amb les Corts a Sevilla, el dia 23 d'abril, al ple llegeix el projecte de decret reproduït per la Comissió (DSC 1823:6, de 23 d'abril, Gaceta de dia 24). El dia 26 s'inicia el debat del decret: en primer lloc es decideix votació nominal, sobre la totalitat del projecte i hi voten en contra els tres diputats de les Illes (DSC 1823:15 de 26 d'abril, Gaceta de dia 27). L'endemà, es debat la resta de projecte i com que la votació no és nominal no figura el vot dels diputats, ni tan sols es constata el resultat de la votació, simplement, es diu "*Aprobado*". De manera que no podem assegurar del tot quin fou el vot emès pels diputats illencs, malgrat que en coherència amb tot allò què hem vist, el vot d'Antoni Ferrer i Francesc Roig devia ser negatiu. No és tan fàcil d'endevinar el vot de Felip Bauzà, sobretot a causa dels esdeveniments posteriors (DSC 1823:19 de 27 d'abril, Gaceta de dia 28). La llei es publicà el dia 3 de maig (DSC 1823:51 de 3 de maig, Gaceta de dia 4).

4.5 EL DECRET D'ABOLICIÓ DE LES VINCULACIONS

4.5.1. Situació dels fideïcomisos a Mallorca

Per a la historiografia, la vinculació és vista com un element primordial pel control de la terra. I la desaparició de les vinculacions, o la seva modificació, també era un objectiu dels il·lustrats. Jovellanos, en el seu *Informe sobre la ley Agraria*, quan comença a tractar sobre aquesta figura (els «mayorazgos») expressa de forma contundent: ”e*sta necesidad es todavia mas urgente respecto de la amortizacion civil, porque su progreso es tanto mas rápido cuanto es mayor el número de las familias que el de los cuerpos amortizantes, y porque la tendencia de acumular es mas activa en aquéllas que en éstos... Apenas hay institucion mas repugnante á los principios de una sabia y justa legislacion... Otro tanto se puede decir de los fideïcomisos*”. Totes aquestes figures, per ell, provenen del dret feudal i “*la primera providencia que la nacion reclama de estos principios es la derogacion de todas las leyes que permiten vincular la propiedad territorial*” (Jovellanos, G.M.; 1820:).

Aquesta obra fou publicada el 1795 pel Consell de Castella. En aquesta època, coneixem que ja també s'expressaven opinions contràries a aquesta institució. Isabel Moll i Jaume Suau recullen l'opinió adversa al fideïcomís expressada pel síndic personer de l'ajuntament de Palma el 1789, Antoni Joan Caimari, el qual defensava el lliure comerç i la desvinculació de terres, i propugnava en aquest sentit, com a fórmula idònia, els «establiments» (Moll, I. et alea, 1979:109). Un altre exemple el tenim a la publicació periòdica de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. El 21 de juny de 1800 sortia la primera part d'un article, *Causas de la degradación de la especie humana relativamente á las alianzas de las familias y algunos medios que pudieran tomarse para favorecer su restablecimiento*, que es queixava dels matrimonis d'interès, contra el costum de fer hereu el primogènit -i no el més capaç- i assegurava que el «mayorazgo» era ”*muy perjudicial en muchos países á la perfeccion de la especie humana*”. La continuació de l'escrit no veié a llum, (SSEMAP, 1800:98 de 21 de juny).

Però, així com Jovellanos va opinar en un moment que els *mayorazgos* eren equiparables als fideïcomisos, hi havia gent a Mallorca que no opinava el mateix. Quan el 1809 la Comissió de Corts preparava una consulta al país sobre la convocatòria de Corts, també envià el formulari a institucions mallorquines. I la tercera pregunta que se'ls feia era sobre les formes de millorar la legislació, desterrant abusos i imperfeccions. En les respostes donades sobre aquesta matèria, tant per part de

l'ajuntament de Palma, com de la Universitat Literària o de la Junta Superior, la veien com a una figura necessària, avalada pel dret dels propietaris a usar la propietat com millor els semblàs i diferent dels *mayorazgo*. Per tant, opinaren que no s'havia de suprimir (Artola, M.; 1975).

Maria Antònia Morey ha estudiat amb deteniment la desvinculació a Mallorca, opina que cal esperar fins el segle XIX per trobar les primeres opinions que posin en dubte aquests tipus de cessió, la vinculació, tant per a les càrregues que suposava pels pagesos com per la denúncia dels escassos ingressos que reportava a la pràctica a les cases senyorials. I precisament la cita que usa per esmentar aquest canvi són unes publicacions que sortiren duran el Trienni Liberal (Morey, M.A.; 1999:64). Els intents anteriors, durant el mandat de Carles IV, d'estímul de mesures fiscals, promogudes durant l'etapa de ministre d'Hisenda, del mallorquí Gaietà Soler, relacionades amb la propietat vinculada, pràcticament no obtingueren cap tipus de resposta (Morey, M.A.; 1999:89). I aporta una altra visió, diferent de la de la noblesa, la dels pobles. El 1816, el prior del Consolat de Comerç, comte d'Ayamans, envià una circular als pobles relativa a la forma de millorar l'estat de l'agricultura, comerç i indústria. Uns quants respongueren de la necessitat d'actuar amb la problemàtica de la vinculació (Morey, M.A.; 1999:112). Així Morey ens presenta dues cares de la moneda. I quan analitza el volum de terres que en el període de 1768 a 1862, de segregacions fetes, indica que de les prop de 17.000 ha que se segregaren provinents de la desvinculació, unes 3.000 ha foren el període 1768-1820, i 12.300 ha entre 1824 i 1862, per tant, mitjançant una simple resta comptam que aproximadament, en el Trienni Liberal, a partir de la llei de 1820, s'alliberaren a Mallorca unes 1.700 ha. És a dir, una quantitat molt minsa (Morey, M.A.; 1999:409).

4.5.2. Intervenció dels diputats mallorquins a les Corts de Cadis sobre abolició de vinculacions

Les Corts de Cadis no van produir cap norma jurídica contra les vinculacions. El primer diputat que presentà una proposta fou Joaquín Díaz Caneja, el 12 de gener de 1812, i no va ser admesa a tràmit. Pretenia que fossin declarades insubsistents totes les vinculacions la renda del qual no superàs els 20.000 ducats en un quinquenni, que es prohibís vincular més, i que els que continuassin amb el vincle se'ls permetés vendre la part dels béns vinculats que trobassin, sempre que estimassin que no feia falta pel

manteniment del decòrum de les seves cases i de les seves famílies (DSC 1812:2605 de 12 de gener).

A partir d'aquesta proposta, que va ser rebutjada, se'n presentaren unes quantes més, però, sense cap èxit. Al cap d'un mes, se'n va veure una altra de Manuel García Herreros, que havia registrat a la cambra el mes d'octubre anterior. La proposta és semblant, fixar una quantia mínima per poder sostenir una vinculació, de 6.000 ducats per any; que les finques de les vinculacions que restin subsistents siguin responsables als crèdits que contreguin els actuals posseïdors com si fossin lliures i que s'estableixi una llei general que declari hereus forçosos als parents fins el sisè grau. Aquestes tres propostes foren admeses a tràmit, però no s'admeté la possibilitat de donar la llibertat als posseïdors de vincles de poder vendre lliurement, proposta del diputat Joaquín Díaz Caneja que ja havien rebutjat (DSC 1812:2805 de 21 de febrer). L'endemà mateix, se'n discutí una altra, del diputat José Calatrava, que proposava una franja econòmica entre 6 mil i 60 mil lliures, per mantenir el vincle, impedir que dues persones poguessin ajuntar dues o més vinculacions i que no es poguessin fundar més vincles o, en tot cas, que fossin les Corts les que ho aprovassin (DSC 1812:2805 de 22 de febrer).

I finalment, hi ha dues iniciatives més:

- Una de diputats americans, que no s'admeté a debat, que pretenia que es posassin a la venda les finques vinculades que no produïssin, o en aquelles que els posseïdors no hi visquessin (DSC 1812:2836 de 29 de febrer).

- Una altra del diputat Josep Castelló, diputat electe pel Regne de València, la més radical i que no fou admesa a tràmit, que demanava que es prohibissin totes les vinculacions i que s'anul·lassin les existents, de manera que totes les terres restassin com a lliures (DSC(1812:2806 de 22 de febrer).

Cap diputat mallorquí va intervenir en el debat sobre aquestes propostes. Per això, individualment, desconeixem el seu sentit del vot. Però, queda palesa la posició política de les Corts, admetent en part la discussió d'una proposta i votant sempre en contra de la prohibició del vincle o de donar llibertat als posseïdors de poder desvincular part de les terres i vendre-les. Xoca aquesta posició política amb allò que havia passat feia uns mesos, amb l'aprovació del decret de senyorius, un altre pilar del feudalisme. Potser mantenir la vinculació formava part del pacte polític que se suposa que hi va haver a les Corts esmentades.

4.5.3. Intervenció dels diputats mallorquins en el Trienni Liberal a les Corts sobre el decret d'abolició de vinculacions

A l'inici de les Corts del Trienni Liberal passa a la Comissió d'Instrucció Publica un expedient de les Corts de Cadis sobre les vinculacions. A plenari es va produir un debat. Al Consell d'Estat, sembla ser a petició d'alguns dels Grans d'Espanya, s'havia format un altre expedient sobre incompatibilitat de vinculacions. Intervingué el diputat José Moreno Guerra, el qual assegurà que la situació de 1814 havia canviat i que es feia necessari modificar les disposicions de l'anterior projecte, ja que no havia d'existir cap vinculació, perquè totes eren perjudicials. També Francisco J. Istúriz, va proposar que qualsevol propietat fos alienable (DSC 1820:33 de 11 de juliol). Passades les lectures pertinents a comissió, el projecte de llei es va debatre al ple amb un vot particular del diputat Martín Hinojosa (DSC 1820:580 de 19 d'agost). En la intervenció sobre l'article 1 es van haver de realitzar diverses lectures. Al final del debat intervingué el diputat illenc Miguel de Victorica, amb la intenció d'aproximar posicions.

La intervenció d'aquest diputat va anar en el següent sentit: no advocà per la desaparició dràstica de les vinculacions, sinó per incrementar la quantia per poder desvincular: proposà 15.000 ducats per any i que la quantia màxima fos de 80.000. A més, el posseïdor de les vinculacions podria alienar lliurement els béns subjectes al pagament de deutes, com qualsevol altre i només es podria vincular en el futur d'acord amb una llei.

En el sentit de la intervenció de Miguel de Victorica va quedar ben palès que ell es declarava contrari a l'abolició absoluta, creia que havien d'existir algunes idees nobiliàries, com passava llavors a la resta d'Europa, per conservar el règim monàrquic. I pensava que amb aquestes mesures es posaria en circulació una suma tan enorme de propietats que seria molt superior a la necessària en molts d'anys per satisfer els desitjos d'aquells que pretenien ser propietaris. L'article s'aprovà amb votació nominal per 128 a 24 i amb la condició que s'hi podrien fer addicions. Dels tres diputats de les illes que votaren aquell dia, Guillem Moragues i Miguel de Victorica hi votaren a favor, i el comte de Montenegro hi votà en contra (DSC 1820:1009 de 14 de setembre). Al cap d'uns dies, al ple es va llegir i es va aprovar la minuta de decret de la Comissió de Legislació sobre vinculacions (DSC 1820:1273 de 27 de setembre) i l'endemà es nomenà la Diputació que havia de lliurar al rei el decret (DSC 1820:1279 de 28 de

setembre). En el ple de dia 11 d'octubre es donà compte de la sanció del decret d'abolició de les vinculacions (DSC 1820:1557 de 11 d'octubre).

No hi ha cap més intervenció a les Corts del Trienni sobre aquesta matèria, excepte una de 1823, quan les Corts eren a Sevilla. A finals de l'anterior legislatura ordinària, la Comissió de Legislació va presentar un projecte sobre com dur a terme la supressió de les vinculacions, i es va demanar que tornàs a passar a comissió (DSC 1823:8 de 24 d'abril, Gaceta de dia 25).

4.6 ELS DIPUTATS ILLENCS I LA SEVA VISIÓ DE L'ESGLÉSIA A LES CORTS

L'actuació inicial de la cúpula de l'Església a les primeres passes del Trienni Constitucional fou d'espera. Només les parts més polititzades del sector eclesiàstics s'havien decantat amb anterioritat amb cadascun dels dos bàndols: els defensors del liberalisme o el dels oposats radicalment a qualsevol canvi. El nunci va declarar amb solemnitat, en nom de la Santa Seu, la teòrica indiferència de l'Església en matèries polítiques. Un dels factors que cal remarcar és la ferma decisió dels liberals de continuar l'obra iniciada a Cadis. De l'època de Cadis ja quedava clara quina era l'opinió del liberalisme sobre l'Església: el retorn a un cristianisme primitiu, més desferrat de les coses materials, la recerca de la inspiració en les fonts evangèliques, la difusió d'una religió més interiorista i sincera, i l'imprescindible esforç que s'havia de fer per acomodar l'organització de l'Església als nous temps. I això darrer, ho fonamentaven en la competència amb què comptava el poder civil per reformar la disciplina externa de l'Església. Aquests trets ja els trobam en alguna intervenció del diputat mallorquí Guillem Moragues a les Corts de Cadis (DSC 1813:4472 de 27 de gener).

El treball que realitzaren els diputats de la legislatura 1820-1822 sobre aquestes matèries fou ingent. A part del projecte de llei més important, el de reforma dels regulars, també s'elaboraren altres Decrets, que aprofundien en aquest canvi que pretenien. El decret de supressió dels jesuïtes (de 15 d'agost de 1820), la prohibició de pluralitat de beneficis (decret 18, de 2 de setembre de 1820), el de desvinculació, amb la supressió de capellanies de sang, (de 27 de setembre de 1820), l'aplicació al Crèdit Públic dels béns de les capellanies i beneficis simples vacants (9 de novembre de 1820), la modificació del fur dels eclesiàstics en cas de delictes (decret 36 de 26 de setembre de 1820), la suspensió de la provisió de beneficis i capellanies sense cura d'ànimes i les

ordinacions a títol de benefici (Ordre de 8 d'abril de 1821), la restricció de l'enviament de diners a Roma per gràcies i dispenses (decret 5 de 17 d'abril de 1821), etc.

El diputat que intervingué més en els debats d'aquestes matèries fou Miguel de Victorica, que en alguns casos assolí un paper principal. Des del punt de vista parlamentari, el debat més rellevant fou el del decret de reforma dels regulars. El 21 d'agost de 1820 es posà en marxa la comissió d'estudi sobre aquest projecte i Miguel de Victorica en fou nomenat membre (DSC 1820:599 de 21 d'agost). Després del treball de comissió, quan s'havia de fer la presentació i la lectura del projecte en el ple, els membres de la comissió l'encarreguen a Miguel de Victorica, cosa que indica el paper principal en els treballs sobre el projecte. De la seva intervenció aquest dia de la presentació del projecte, en podem extreure les següents afirmacions que ens ajudaran a conèixer la seva forma de pensar:

a) La religió cristiana mai no pot estar en contradicció amb la prosperitat dels pobles.

b) El fonament de totes les virtuts és l'amor al treball, del qual se'n beneficia tota la societat.

c) Els primers monjos vivien del seu esforç i rebutjaven els béns materials.

d) Però, malauradament, aquesta forma de ser degenerà, a causa de les donacions equivocades en nom de la pietat, i hi irrompé l'oci i la degeneració.

e) La mala gestió dels seus béns ha ajudat a empobrir la nació.

f) Actualment hi ha més de nou milions de persones que viuen en la pobresa.

g) Per tant, és just que s'intenti ajudar-los en base als béns que han anat acumulant des de fa segles els monestirs, reunits a base de donacions dels civils. D'aquí la proposta de la Comissió de la supressió dels monacals i la reforma d'altres institucions.

D'aquest Projecte de llei només fou objecte de votació nominal l'article primer, Miguel de Victorica i Guillem Moragues hi votaren a favor i el comte de Montenegro no va assistir a la votació (DSC 1820:1179 de 22 de setembre). En desconeixem els motius, però, dels vots contraris que es fan constar expressament al diari de sessions a petició dels diputats, no en consta cap seu.

4.7. ELS DIPUTATS ILLENCS I LA HISENDA PÚBLICA

4.7.1 Primera legislatura 1820 1822

Aquest és un aspecte poc tractat per la historiografia, tot i això, els debats sobre la Hisenda Pública i els plans que presentava el Govern, o que s'elaboraven a les Corts, sempre van comptar amb una certa participació dels diputats illencs, que solia ser reivindicativa.

El pla més representatiu que es debaté a les Corts del Trienni, i que ens permetrà entendre la posició política dels illencs fou el Pla d'Hisenda de 1821. L'aprovació d'aquest pla, que era d'un ampli abast, comportà la publicació de catorze decrets, del LXVII al LXXX ; abraçava la reducció dels delmes i primícies, i les regles de formació de les Juntes Diocesanes per a la seva distribució; el repartiment de la contribució del clergat, de 30 milions de reials de velló; la contribució directa sobre la propietat rústica i urbana, de 150 milions; la reglamentació i contribució de patents; la contribució de consums i la seva distribució, de 100 milions; la prohibició d'importació de tabac de l'estranger, l'administració del de l'Havana i la venda de sal, i les pròpies reglamentacions; la contribució del registre; el sistema administratiu de la Hisenda; el pressuposts de despeses de 1821 i la instrucció per a l'amortització del deute nacional.

El debat de tots aquest Decrets, es produí en un període de temps més aviat curt, segurament per la celeritat que demanava la situació econòmica. El Pla d'Hisenda fou elaborat per una comissió especial de les Corts, amb la col·laboració del Govern i es presenta al Ple de la cambra el 25 d'abril de 1821. Una de les queixes que provocà la documentació voluminosa amb què comptava, era la petició de més temps pel seu estudi. De totes les matèries que tractava el pla dues foren objecte especial interès dels diputats illencs: la contribució sobre consums i la contribució sobre la propietat rústica i urbana. La persona que intervingué de forma més contundent en ambdues matèries va ser el diputat Guillem Moragues, en nom dels tres diputats illencs, el qual ja havia participat amb anterioritat en debats semblants a les Corts de Cadis.

Pel que fa referència a la contribució sobre consums, amb un muntant global de 100 milions, el problema dels diputats illencs era que sobre els mateixos consums i contractes de compra venda que es volia posar la contribució, a Mallorca aquells productes ja estaven gravats, amb el nom de Cabdals comuns. Segons Guillem Moragues, aquest impost podia rendir en un any normal a l'illa sobre un milió de reials de velló. I tan cert era això, explicà Guillem Moragues, que el 1817, quan s'implantà la

contribució general, l'intendent de les Illes va entendre que aquest impost era l'equivalent a les Rendes Provincials, de manera que creia que s'havia de suprimir. I per això feu les consultes necessàries al Ministeri. Si ara es consumava aquesta doble imposició sobre Mallorca, a part de ser una injustícia, segons Moragues seria la província més perjudicada de la monarquia, a més d'una ruïna.

La indicació que fou aprovada pel plenari fou: "*Que por medio de la Secretaria se pidan al gobierno los expedientes que el año 1817 dirigió el Intendente de Mallorca, consultando sobre la supresiós de los derechos nombrados de Caudales comunes, que allí se exigen sobre consumos y sobre las ventas; y que cuando lleguen, se trasladen a la comisión especial de Hacienda, y que esta de a las cortes su dictamen,con el que se pueda contar cuando se haya de discutir el proyecto de impuesto sobre consumos, reservandose para después hacer aquello que se crea mas oportuno*" (DSC 1821:1802 de 24 de maig).

Els diputats illencs esperaren la resposta de la Comissió. El dia 28 de juny, quan ja només restaven dos dies per acabar els debats i el període de sessions, Guillem Moragues intervingué en el ple, suplicant als membres de la Comissió Especial d'Hisenda que tractassin sobre el dictamen que havien promogut els diputats illencs. Li respongué el diputat Juan Antonio Yandiola, de la manera següent: "*Es cierto que el mismo señor Diputado y los Sres Victorica y Conde de Montenegro hicieron una indicacion para que en Malllorca se aboliesen los impuestos llamados de fondos y caudales comunes, antes de establecer los que la comision propone sobre los consumos. A los mismos senyores consta que estoy de acuerdo con su modo de pensar, y aun lo está la comision; pero la necesidad de proceder con toda la circunspeccion que reclama un negocio en donde á la vez, no solo habrá que tratar del alivio del pueblo, sino tambien de no perjudicar á los particulares que puedan tener derechos legítimos como acreedores á los mismos fondos, nos ha obligado á pedir antes un informe al Gobierno. Este no lo ha despacgado; y en tal conflicto, viendo que la legislatura va á espirar, solo queda á la comision el arbitrio de conferenciar con los mencionados sres. Diputados para acordar el término que parezca mas justo y conciliatorio.*" (DSC 1821:2579 de 28 de juny).

En el ple de l'endemà, l'últim en què es tractaren els Decrets del Pla d'Hisenda – ja que el dia 30 de juny era una sessió solemne a la qual assistien el rei i la seva família a tancar el període de sessions- es va presentar la distribució dels 100 milions sobre consums per províncies. Hem de dir que al Diari de Sessions de les Corts hi figura un

error, ja que la xifra que figura per Mallorca és la de Menorca, i Menorca no hi figura (DSC 1821:2613 de 29 de juny). Però, si es consulten els Decrets publicats a la Gaceta, decret LXXIV, la quantia assignada a Mallorca és de 615.766 reials de velló, 114.616 per a Menorca i 9.966 per a Eivissa. Això significava un 0,62% de la quantia total per a Mallorca, un 0,11 per a Menorca i un 0,01 per a Eivissa. No hi figura cap més intervenció dels diputats mallorquins, per la qual cosa tot apunta que devia ser l'acord al qual van arribar. Ho entenem així, per ser un percentatge molt menor d'aquell que correspondria a Mallorca, tant si ho analitzam per habitants, com per riquesa.

Pel que fa a la contribució sobre la propietat rústica i urbana, el problema que tenien els diputats mallorquins era el criteri de distribució. Les estadístiques no estaven fetes amb exactitud i això perjudicava especialment Mallorca. Recordaren que Mallorca comptava amb una estadística ben documentada, l'Apeo de 1818, elaborada per agents del Govern i pagat pel pobles. I recordaven com a horrorosa la desigualtat amb què es va decretar la contribució directa de 1813, a les Corts de Cadis, cosa que no es volia repetir (DSC 1821:2242 de 14 de juny). Quan en el plenari de 29 de juny es presentà la distribució de la contribució directa, es produí un debat agre entre Guillem Moragues i la persona sobre la qual pivotava tota la defensa del pla d'Hisenda que havia elaborat la Comissió Especial d'Hisenda, el comte de Toreno. Guillem Moragues va assenyalar en primer lloc que la comissió no havia seguit les indicacions de les Corts, a l'hora d'aplicar els criteris de distribució –aquesta mateixa denuncia també la van fer altres diputats en el mateix debat, com ara Juan Romero Alpuente-, i que no era un bon argument dir que el 1822 es canviaria i que "ho arreglaran". Havien acordat que utilitzarien com a base de càlcul les dades sobre el novè del delme i Guillem Moragues pensava que ho havien fet sobre el cens de 1797, en el qual la informació sobre Mallorca estava del tot errada i per culpa d'això, deia, havia hagut de contribuir molt més en proporció als recursos amb què comptava (DSC 1821:2617 de 29 de juny). Segon aquesta distribució la quantitat que corresponia a Mallorca era de 2.364.811, a Menorca 345.972 i a Eivissa 220.051 reials de velló. És a dir, un 1,58% a Mallorca, un 0,23 a Menorca i un 0,15 a Eivissa.

4.7.2 Segona legislatura 1822-1823

A l'inici d'aquesta segona legislatura, 1822-1823, la situació econòmica i de la hisenda era molt més complicada. Al cap de poc temps d'haver iniciat els debats a les Corts, la Comissió d'Hisenda presentà un informe al ple sobre l'estat de comptes del

pressuposts, en què hi havia una desviació de 38 milions sobre la recaptació de contribucions directes, 83 de les indirectes, i consideraven que el dèficit d'època ascendia globalment a 238 milions de 661 (DSC 1822:427 de 20 de març). Per això, l'endemà es proposà aprovar una derrama a tots els pobles pel valor de 500 milions, cosa que es va aprovar amb el vot en contra dels diputats mallorquins (DSC 1822:464 de 21 de març).

En aquesta segona legislatura, no hi va haver tantes intervencions en els debats com en la primera. Ara bé, també es presentaren propostes, amb una total continuïtat amb la dels diputats illencs anteriors. La qüestió de la contribució sobre consums, que l'any anterior sembla que va ser qüestió d'un acord puntual per un any, aquest any es tronava a posar sobre la taula. Els arguments eren els mateixos, però ja es precisava una mica més. En referència als cabdals comuns, s'argumentava que es pagaven en concepte de censos anualment 490.082 reials de velló i 32 maravedís, a diverses persones i corporacions. Aquesta xifra era la que es considerava que gravava a l'illa i provocava que restàs en desigualtat de condicions amb referència als altres territoris de l'estat. De manera que els diputats de les illes, Antoni Ferrer, Felip Bauzà i Francesc Roig, demanaven que:

"*Declaren que el pago de aquellos 490.082 rs. y 32 mrs. de censos toca á la Nacion, pues ésta debia haber socorrido á aquella isla cuando sufria las expresadas calamidades de hambre y pestes, y sobre todo haberla reintegrado de las sumas expendidas para las guerras de los Reyes, entre ellos algunos de Aragon; ó si no, mandar que para la compensacion á que tiene derecho Mallorca, del cupo de contribuciones que se le señalen se descuente la expresada cantidad de 490.032 rs. y 32 maravedís de vellon*" (DSC 1822:1614, de 29 de maig). Aquesta iniciativa fou admesa a tràmit en segona lectura i es passà a comissió (DSC 1822:1899 de 14 de juny).

Pel que fa a la contribució anomenada territorial, sobre la propietat rústica i urbana, el percentatge que s'aplicava aquest any sobre el volum total de 120 milions de recaptació a Mallorca era superior al de l'any passat, per la qual cosa Felip Bauzà i Antoni Ferrer protestaren i demanaren que s'aplicàs la mateixa proporció (DSC 1822:1667 de l'1 de juny). El resultat fou que de la contribució territorial aprovada a les Corts de 150 milions, a Mallorca n'hi correspongueren 2.105.969 (DSC, 1822:222 de 28 de juny).

És de destacar el treball d'Antoni Ferrer i Quintana, que fou el diputat més actiu en els debats d'Hisenda i presentà diferents esmenes, algunes de les quals foren aprovades.

CAPITOL V LA DIPUTACIÓ COM A INSTITUCIÓ DE GOVERN DE LES ILLES

5.1. EL FUNCIONAMENT INTERN

5.1.1 Les primeres passes de la Diputació

La Diputació va iniciar la seva tasca el 26 d'abril de 1820, amb els vocals elegits el 1814 que restaven vius. Guillem Ignasi Montis, el cap polític, en fou president. Les reunions es feien al saló principal de les cases consistorials. Un dels primers problemes amb què comptaren fou aconseguir un espai propi. L'endemà, dia 27, a la segona reunió també es plantejà el problema del personal. El cap polític proposà l'habilitació dels mateixos oficials que hi havia abans, Joan Creus, Jaume Caldés i Antoni Ferrer. Joan Creus era aleshores oficial de la Tresoreria Provincial i l'intendent (Ramon Queraltó), els va demanar si podien passar amb només dos oficials, a causa de la tasca ingent de la Tresoreria.

Les eleccions dels vocals de la Diputació eren indirectes en tercer grau, com les de diputats a Corts. En primer lloc els electors de parròquia escollien uns representants, aquests els de partit i cada Junta de Partit un membre de la Junta Provincial, que era la que nomenaria els diputats a Corts i els vocals de la Diputació. Com que la Junta Provincial era la mateixa que elegia els diputats a Corts, comptava amb 9 membres, dels partits de Palma, Alcúdia, Inca, Llucmajor, Felanitx, Esporles, Maó, Ciutadella i Eivissa. Els vocals a elegir eren 7, per tant, no existia l'opció de nomenar un vocal per cada partit.

La Junta Provincial es reuní els dies 21, 22 i 23 de maig per realitzar les eleccions dels diputats a Corts i a la Diputació. Segons l'article 328 de la Constitució l'elecció dels vocals de la Diputació s'havia de fer el dia següent de l'elecció dels diputats a Corts. Per això, aquesta elecció va tenir lloc el 22 i el 23 de maig. El nomenament fou publicitat pel cap polític. I, com hem vist, les persones escollides foren Antoni Ferrer, Llorenç Barceló -prevere i rector de la Santa Creu-, Miquel Salvà i Munar -prevere i vicari de Sant Jaume-, Pere Joan Morell, Joan Vidal i Seguí (de Menorca), Antoni Planells -prevere i capellà de Santa Gertrudis d'Eivissa- i Joan Despuig, i com a suplents Joan Antoni Fuster, Antoni Mayol i Massanet i Bartomeu Borràs, (DCP 1820:4 de 24 de maig).

Com es pot comprovar, els criteris aplicats a l'hora d'escollir els vocals foren diferents. Per una banda, es va buscar aconseguir un cert equilibri territorial entre illes, escollint un membre per Menorca i un per Eivissa. En canvi, pel que fa als cinc membres mallorquins, aquí ja no s'aplicà una representativitat territorial, sinó altres criteris.

La primera reunió de la nova Diputació va tenir lloc el dia 24 de maig. S'inicià la sessió amb la presència de quatre persones, el cap polític, l'intendent, Bartomeu Rullan i el secretari, Nicolás García de Atienza. L'objectiu de la reunió era rebre la nova Diputació i el secretari va posar el seu càrrec a disposició, abans de l'entrada dels nous vocals i els altres membres li agraïren la feina feta. A continuació es va iniciar el cerimonial per rebre la nova Diputació. Entraren els nous vocals, excepte els de Menorca i Eivissa, que no es desplaçaren a Mallorca, es va llegir l'acta de la sessió anterior i juraren el càrrec davant del cap polític.

La primera reunió formal tingué lloc el dia 26 de maig. A l'inici, Pere Joan Morell, d'acord amb l'article 333 de la Constitució, va proposar Miquel Salvà com a Secretari de la corporació. L'intendent va formalitzar el dubte de si la Diputació comptava amb la potestat de nomenar secretari, si encara n'hi havia un. S'analitzà la documentació presentada per l'anterior secretari i finalment s'acordà per unanimitat el nomenament. Immediatament després va prendre la paraula Miquel Salvà, per exposar la seva opinió: que la Diputació havia de treballar en comissions per a una millor expedició dels seus negocis.

Es crearen les comissions d'Hisenda Pública, composada per Antoni Ferrer i Llorenç Barceló; la d'Educació Pública, amb Miquel Salvà i Joan Despuig; i s'encarregà a aquests dos últims vocals que elaboressin un dictamen proposant la resta de comissions que es considerassin convenients. A més, com a conseqüència d'un escrit del cap polític, sobre l'establiment de dos Caps subalterns, un a Menorca i un a Eivissa, s'acordà que Joan Despuig i Pere Joan Morell fessin un dictamen.

A la sessió de dia 29 de maig juraren el càrrec dos suplents, Joan Antoni Fuster i Antoni Mayol. És curiosa aquesta presa de possessió, sense haver aconseguit permís de les Corts per deixar d'exercir el seu càrrec cap dels dos diputats de les illes menors. El dia 8 de juny, Bartomeu Borràs, tercer suplent, jurà el càrrec com a vocal de la Diputació de la mateixa forma que els dos vocals anteriors. I amb això ens trobam amb una situació del tot nova, ja que havien jurat en total 8 vocals de la corporació, quan només n'hi podia haver set. D'aquesta manera, durant el 1820, ens trobam que en les

reunions de la Diputació mai no hi ha més de set vocals assistint, però amb vuit persones que hi van participant. Analitzant aquests fets hem observat el següent:

a) Des que entrà Bartomeu Borràs, el 8 de juny, fins el 31 de juliol, ni Joan Antoni Fuster ni Antoni Mayol participaren a cap reunió plenària de la Diputació.
b) El dia 13 de juny es féu constar a l'acta de la sessió de la Diputació que Joan Vidal i Seguí havia demanat de ser eximit del càrrec, però es considerà que no justificava prou els seus motius.
c) Durant el mes d'agost, un o dos dels tres suplents participaren en les reunions, sense trobar cap pauta entre ells, ja que es donen totes les combinacions possibles diverses vegades.
d) El 18 d'agost es llegí una carta de l'ajuntament de Maó assegurant que la inassistència de Joan Vidal i Seguí a la Diputació causava perjudicis notoris als seus habitants, per la qual cosa demanava que es reclamàs la seva assistència.
e) El dia 29 d'agost és l'última data en la qual participà Bartomeu Borràs com a vocal de la Diputació. A partir del setembre tampoc no hi assistí cap representant de les illes menors i restaven com a vocals Joan Antoni Fuster i Antoni Mayol.
f) La Diputació reiterà la seva petició a Joan Vidal i Seguí perquè assistís a les reunions de la Diputació i a més es demanà a l'ajuntament de Maó que l'elector de Menorca activàs l'informe que havia de realitzar sobre la situació de Joan Vidal. També es queixà que les Corts encara no havien pres cap mesura sobre les dimissions dels vocals de Menorca i Eivissa, així com la conveniència que els vocals de les illes menors poguessin rebre dietes.
g) El dia 16 d'abril de 1821, el cap polític informà a la Diputació que havia reclamat la presència dels vocals de Menorca i Eivissa, i en tot cas, que vinguessin els seus substituts.
h) El 4 de juliol de 1821 va dimitir Pere Joan Morell, per haver estat nomenat Jutge de Primera Instància de Manacor, per la qual cosa va entrar com a substitut Bartomeu Borràs.
i) Aquesta situació d'interinitat va durar fins al mes de setembre de 1821. El dia 4 es confirmà en una reunió de la Diputació que tant Antoni Planells com Joan Vidal havien estat exonerats de ser vocals de la Diputació per les Corts.

Per tant, podem deduir una interpretació prou singular de la normativa –per part del Cap polític- sobre allò que significava ser suplent i com es podia actuar com a tal, suplint puntualment persones que no poden assistir a un acte.

5.1.2 Membres de la Diputació i comissions de 1820 i 1821

El primer canvi o modificació de les comissions que hem constatat fou el 22 de desembre de 1820. No hem trobat cap resolució anterior, i no queda palès que aquests canvis fossin conseqüència de l'encàrrec del dictamen que s'havia fet a Joan Despuig i Pere Joan Morell. De tota manera, s'ha de remarcar que des de finals de maig de 1820 fins a principis de 1821, el treball de la Diputació va estar dirigit fonamentalment a sufocar el brot de pesta de Son Servera. En aquesta data es crearen les comissions de *Partits*, formada per Antoni Mayol i Joan Antoni Fuster, la de *Cases Consistorials* formada per Pere Joan Morell i Antoni Mayol, la de *Rectificació de l'Estadística* formada per Llorenç Barceló i Antoni Ferrer, i la de *Fons de la Província i Sous dels Empleats*, per Joan Despuig i Miquel Salvà.

La següent remodelació fou el dia 3 de març de 1821. El motiu fou un ofici que el 3 de febrer va passar el Cap polític als ajuntaments, segons el qual la correspondència que el mateix Cap havia de seguir amb el Ministeri de Governació era d'acord amb un pla fix i uniforme, cosa que també afectava la Diputació, a l'hora de classificar de nou les seves comissions i de despatxar els seus negocis.

Les comissions que es formaren foren: *Govern Polític*, formada per Antoni Ferrer i Pere Joan Morell, *Instrucció Pública*, per Miquel Salvà i Joan Despuig. *Foment, Agricultura, Arts i Comerç*, per Antoni Ferrer i Antoni Mayol, *Salut Pública i Beneficència*, per Llorenç Barceló i Joan Antoni Fuster, i *Correus, Camins i Canals* per Antoni Ferrer i Pere Joan Morell.

Per motius de salut el Cap polític, Guillem Ignasi Montis, va demanar permís per traslladar-se a Montpeller. I li donaren un permís de sis mesos. Dia 14 de maig la Diputació fa referència en una carta d'Antoni Buch, que ha estat anomenat Cap polític de les Illes el proppassat 2 de maig. "*Se le constestó que era grata la eleccion hecha en su persona y debida á sus talentos y amor al sistema constitucional, y que la Diputacion se gozaria en cooperar con él al sostenimiento de las leyes, y en mantener la misma armonia que siempre habia tenido con su actual presidente*".

El dia 21 de maig Antoni Buch va prendre possessió i jurà el càrrec amb la presència de Guillem Ignasi Montis, a continuació féu un discurs i li contestà Antoni Ferrer, primer vocal.

D'Antoni Buch no coneixem gaire cosa,. sembla que era membre de la Societat Econòmica d'Amics del País de València i el 1812 el trobam com a secretari de la Diputació d'Alacant (Álvarez, M.L.; 1988). El 1814 fou confinat a Maó, el 1820 el trobam com a secretari de la Junta interna de Govern del Principat de Catalunya. Posteriorment a la seva estada a Mallorca, sembla que també fou cap polític interí de Valladolid (G.E.C:, 1990).

Arran d'aquesta partida de Montis, va elaborar una proclama que va ser publicada a la premsa, en la qual Montis explicava que va conèixer Antoni Buch a Maó, quan ambdós corregueren la mateixa sort el 1814, arran de la repressió (DCPMP, 1821:3 de 22 de maig).

Després de partir Montis, a finals del mes d'agost, Palma fou presa d'un contagi de febre groga. Es donà per extingida a finals de 1821 i Guillem Ignasi de Montis va retornar a l'illa a principis de febrer de 1822. Va arribar al port d'Alcúdia i el dia 4 a la tarda va entrar a Palma pel camí d'Inca. Se li va fer una arribada triomfal, amb música i comitiva de la Milícia Nacional Local, am l'assistència d'un públic nombrós (DCPMP 1822: de 5 de febrer). El dia 16 de febrer la Diputació s'acomiadà d'Antoni Buch i el dia 26 del mateix mes, Montis va tornar a presidir la Diputació.

5.1.3 Membres de la Diputació i comissions a la legislatura de 1822-1823

L'elecció del càrrec de vocal de la Diputació era per quatre anys, però, d'acord amb l'article 327 de la Constitució, cada dos anys hi havia d'haver una renovació per meitats, havent de sortir primer la part major; és a dir, quatre vocals. Finalment, dels vocals elegits el 1820 només en continuaren dos, Miquel Salvà i Joan Despuig, perquè el tercer, Antoni Ferrer, havia estat elegit diputat a Corts. De manera que entraren cinc vocals nous, Josep Ferrer i Quintana (germà d'Antoni Ferrer), Pere Maria Canals, Francesc Massanet, Bartomeu Binimelis i Joan Sorà, i com a suplents Guillem Olives i Josep Francesc Villalonga i Desbrull.

Es podrà observar que en aquestes eleccions no s'usà l'element territorial per escollir dos membres de les illes menors. Tots els vocals eren de Mallorca. I només un suplent, Guillem Olives, era de Menorca.

Les eleccions havien iniciat el seu procés el mes d'octubre de 1821, quan Palma patia el contagi de la febre groga. Als pobles no hi havia cap problema per fer-les, però a la capital les autoritats tenien dubtes de com celebrar-les, ja que que estava incomunicada, amb una part de la població dintre les murades i l'altra disseminada per l'illa, a llatzerets o a barracons prop de la ciutat.

El Cap polític interí informà el Govern, el qual no contestava. Aleshores proposà a la Diputació que fes un dictamen, en el qual va respondre que es realitzassin les eleccions a la Ciutat, ja que considerava que res havia d'entorpir el dret de la gent a escollir els seus representants. El problema majoritari es plantejava dintre la ciutat on hi havia fraccions d'una mateixa parròquia (Santa Creu) que estaven incomunicades, per la qual cosa no es podien reunir els electors. Per això, proposaren una solució que reunissin després les fraccions de parròquia (DCPMP, 1821:1 de 7 d'octubre).

Els electors de partit de Mallorca nomenats per la Junta Provincial foren: pel partit de Palma, Baltasar Comellas, comandant del batalló de la Milícia Nacional Voluntària; pel d'Alcúdia, Pere Moragues, prevere i vicari de Petra (germà de Guillem Moragues Rullan); pel de Felanitx, Pere Joan Morell, jutge de primera instància de Manacor; pel de Llucmajor, Climent Sastre, prevere; per Inca, Onofre Gradolí, jutge de primera instància d'Inca (gendre de Guillem Moragues); pel d'Esporles, Pere Joan Esteve, prevere i rector d'Esporles.

El 7 de gener es reuní per primera vegada la nova Diputació. A l'hora de realitzar el jurament el vocal Bartomeu Binimelis, es va llegir un ofici del Cap polític, Antoni Buch, el qual opinava que l'esmentat vocal no podia prendre possessió per «*carecer del medio de vivir con decencia en la capital*», d'acord amb l'article 330 de la Constitució. Se li contestà que no podien anar en contra la voluntat de la Junta electoral de la Província i que si no estava d'acord que representàs allà on li semblés més oportú. Per la qual cosa, el Cap polític va assegurar que es reservava aquest dret i Bartomeu Binimelis jurà el càrrec. Hem de ressaltar que l'article 330 no fa referència al lloc on s'ha de poder mantenir amb decència el vocal, no diu que hagi de ser explícitament a la capital. Podem constatar així una forta divergència entre el Cap polític interí i els vocals de la Diputació, que es dirimí a favor d'aquests darrers.

Dels nous vocals, n'hi va haver dos que van representar a les Corts per demanar ser exonerats del càrrec, Bartomeu Binimelis i Josep Ferrer. Al principi, Bartomeu Binimelis no assistia a les reunions de la Diputació. El 8 de febrer es va requerir la seva assistència per la manca de quòrum, per aprovar el nou pla de drets municipals. De fet,

Bartomeu Binimelis mai no va participar de forma regular a les reunions fins al mes de maig. Així, el dia 13 d'abril el van haver de tornar a cridar perquè assistís a la propera reunió per poder tractar sobre la divisió dels municipis.

Una altra proposta de dimissió en aquesta segona legislatura va ser presentada el 3 d'abril de 1822. Joan Despuig i Zaforteza demanava poder dimitir per motius de salut. No hem trobat cap constància que aquesta sol·licitud fos presentada a les Corts. El cap polític n'havia elaborat un informe positiu i la Diputació hi va accedir, però immediatament Pere Maria Canals va exposar «*que el Govern no te facultats per exonerar del càrrec de vocal de la Diputació a cap dels individus, com ho ha fet amb tres*» i va decidir representar a les Corts, juntament amb Miquel Salvà, per assenyalar les anomalies.

Queda així palesa la manca d'unanimitat a l'hora d'entendre com s'havia de tractar aquesta matèria de les substitucions dels vocals. Per una banda, la mateixa Diputació exonerà Joan Despuig i, per l'altra, el cas de dos membres que havien demanat l'exoneració mitjançant les Corts, no es tractà en el ple de la Diputació i hagueren de continuar treballant de vocals.

S'ha d'esperar fins al mes de juny perquè es resolgui parcialment aquesta controvèrsia. Les Corts tractaren ambdós casos: Josep Ferrer fou exonerat el 20 de maig (DSC 1822:1433), i Bartomeu Binimelis el 23 de maig, «*opinando la comision que haciendo constar este individuo no tener más para mantener su numerosa familia que el trabajo en su ejercicio de corredor de vinos, debia estar exento del cargo de diputado provincial, y que se llamase al suplente*» (DSC 1822:1493 de 23 de maig). La notícia d'aquestes dues baixes consta a les actes de la Diputació de dia 21 de juny.

A la mateixa reunió de dia 3 d'abril, també es va fer un nou repartiment de comissions: a la de *Govern Polític*, Miquel Salvà i Josep Ferrer; a la *d'Instrucció Pública*, Miquel Salvà; a la de *Foment*, Joan Sorà; a la de *Salut Pública i Beneficència*, Francesc Massanet; i a la de *Correus, Camins i Canals*, Pere Maria Canals. Com podem comprovar es manté la mateixa estructura de comissions. Bartomeu Binimelis es quedà fora de cap comissió. I, de moment, no es tenia en compte el substitut de Joan Despuig, que finalment fou Josep Francesc Villalonga Desbrull, el qual entrà l'1 de juliol.

Mentrestant, el 23 d'abril de 1822 el cap polític, Guillem Ignasi Montis, va anunciar a la corporació que pròximament deixaria el càrrec de cap polític per motius de salut. Curiosament, durant aquesta sessió Pere Maria Canals va proposar «*que la Secretaria de la Diputación se ponga en estado de mas decencia y se estara que en*

adelante se impriman las esquelas de aviso para que la Diputacion se reuna», cosa que es va acordar.

El substitut del Cap polític fou nomenat de forma interina. La persona escollida pel Govern fou el comte de Montenegro, Ramon Despuig i Zaforteza. Dia 3 de maig de 1822, s'informà la Diputació d'aquest nomenament. Dia 19 de maig fou l'últim dia que Guillem Ignasi de Montis presidí la Diputació, dia en què jurà el càrrec el comte de Montenegro. Fins l'1 de juny, el secretari de la Diputació, Miquel Salvà, que ho era des dels seus inicis (23.5.1820) no havia cobrat el sou per voluntat pròpia í es va resoldre que el cobràs, però el mateix secretari, Miquel Salvà, va demanar que abans es fes una consulta al Govern, per saber si efectivament comptava amb aquest dret, cosa que la majoria no acceptà, ja que era una qüestió prou clara. Continuant amb el secretari Salvà, presentà la dimissió al càrrec el 22 de novembre, la qual li fou acceptada. A la reunió següent de dia 29 de novembre fou nomenat secretari Jaume Pujol, que no era vocal.

Com hem comprovat, dels set vocals hi hagué tres baixes. Dues acordades per les Corts i una tercera que acordà la mateixa Diputació, per tant només havia entrat un substitut. De manera que la corporació, a partir del juliol, només funcionava amb cinc vocals: Miquel Salvà, Pere Maria Canals, Francesc Massanet, Joan Sorà i Josep Francesc Villalonga. Atenent que en aquell moment encara no s'havien tancat les divisions territorials dels nous municipis, el 4 de juliol acordaren que la corporació no es tornaria reunir fins al mes de setembre, per tractar d'enllestir aquests treballs.

Fins el 12 de desembre no es va tenir cap notícia sobre el nomenament d'un nou cap polític en propietat. El nou cap nomenat fou Genís Quintana i Ferrer, que jurà el càrrec dia 1 de febrer de 1823.

Genís Quintana i Ferrer (Colomers (Girona)-1780 -Veracruz (México), 1828), va estudiar a la Universitat de Cervera Filosofia i Lleis, i a la de Salamanca aconseguí el títol de batxiller en Art, Teologia i Lleis el 1807. Retornà a Girona i inicià l'exercici de l'advocacia. A la Guerra del Francès fou un dels comissionats de la Junta de Govern de Girona i abans de caure la ciutat es traslladà a Cadis, juntament amb les persones que havies estat designades diputats. Allà fou redactor tercer del Diari de Sessions de les Corts, i a partir de l'1 d'agost de 1812, arxiver. No va sofrir una repressió violenta durant el sexenni, època en què va passar a viure a Barcelona. Allà es va incorporar a la Junta provisional de Catalunya l'abril de 1820 i el 3 de maig de 1820 fou elegit vocal de la Diputació de Catalunya i immediatament després, fou elegit diputat a Corts a la primera legislatura. Quan va acabar la seva etapa de diputat, el març de 1822, va

demanar de retornar a la secretaria de la Diputació de Barcelona, etapa que va durar poc temps, perquè el 15 de maig el van nomenar diputat provincial (Roca, J.; 2010).

Pel que fa als vocals de la Diputació de les Illes, el següent suplent a entrar era Guillem Olives, de Menorca, el qual es presentà a la Diputació i en féu el jurament el 22 de març de 1823. L'11 de juliol, per motius de malaltia -vertigen, certificat pel metge Francesc Oleo-, se li va donar un permís de dos mesos per tornar a Menorca, on s'encarregaria dels camins i d'assenyalar la divisió territorial dels nous ajuntaments. Finalitzat aquest termini, el 23 de setembre de 1823, Guillem Olives demanà un altre mes de permís i ja no es tornà a reincorporar.

5.1.4 La seu de la Diputació.

Les primeres reunions de la Diputació van tenir lloc a la seu de l'ajuntament de Palma. Un dia abans de la primera reunió, dia 25 d'abril de 1820, es va presentar el Cap polític al ple de l'ajuntament de Palma, per fer la petició que els deixassin usar el saló de sessions pel dia següent. Donada la imprescindible necessitat d'espais, el dia 18 d'agost la Diputació va fer arribar a l'Ajuntament les proposta d'ocupar les mateixes peces que ocupaven el 1814, de manera que les peces que ocupés la Diputació estassin reunides i alhora separades de les de l'Ajuntament. En la carta que dirigeixen a l'Ajuntament s'esmenta que fins ara han sofert les incomoditats de fer les reunions a la secretaria, que no compta amb prou espai, que esperen poder ocupar la casa de la Inquisició, però, mentrestant, esperen que l'Ajuntament els permeti treballar més a gust (AMP, AH2137/3 de 22 d'agost de 1820).

Sembla que l'Ajuntament es va molestar amb el to de la carta del Cap polític, de manera que havien pensat escriure una representació a S. M. demanant-ne la destitució, to i que finalment decidiren treure aquesta expressió (AMP, AH2137/3 acta de 29 d'agost de 1820).

No hem pogut llegir la resposta de l'Ajuntament a la Diputació, però si la rèplica, en la sessió plenària de l'Ajuntament de dia 1 de setembre, on es llegeix una resposta del Cap polític i una altra de la Diputació, en què es destaca que "*los principios de moderacion de aquella corporacion nunca fueron echar al ayuntamiento de las casas Consistoriales, sino colocarse ambas Autoridades con la separacion de oficinas que dicta la mejor utilidad*". La resposta de l'Ajuntament fou que " *enterado este Cuerpo se acordo que se manifieste a la Diputacion la imposibilidad en que se halla el Ayuntamiento de desocupar las piezas que se habita*". I els proposava que es reunissin

amb el regidor Joan Pereto de Vidal per trobar altres espais (AMP, AH2137/3, de 1 de setembre). Aquest estira-i-afluixa sobre el possible ús d'una part de l'edifici municipal per part de la Diputació va continuar.

Així, en la sessió de la Diputació de dia 16 de setembre de 1820, amb un únic punt a l'ordre del dia, el cap polític proposà avisar l'ajuntament de Palma a desocupar les peces que abans ocupava la Diputació; Rafel Barceló en discrepa i l'Intendent creu que han d'anar al Govern; un tercer vocal que en discrepa, no opina, de manera que els vocals queden dividits cins a tres. En el debat surt la qüestió a qui pertany l'edifici de Cort i el Cap polític acaba proposant que la Diputació ocupi les peces de la part baixa de l'edifici que abans ocupaven les altres corporacions que ha substituït Diputació.

El mes d'octubre la Diputació, a més d'explorar la via jurídica per esbrinar qui era l'autèntic propietari de l'edifici municipal, va començar a explorar altres solucions, per poder comptar amb un lloc amb l'espai suficient. El 3 d'octubre decideix representar a les Corts per demanar poder usar l'edifici de Monti-sion, que els jesuïtes havien desocupat, a més d'intentar aconseguir-ne la llibreria. Amb anterioritat ja ho havia demanat la Universitat (AMP, AH2137/3 de 1 de setembre). Sembla que obtingueren el permís necessari ja que el dia 10 de novembre al ple de la Diputació ja es parla de les obres que es fan al col·legi dels jesuïtes per habilitar un espai pel secretari del Cap polític, el Govern polític, escoles i càtedres. I el dia 14 de novembre mentrestant també acorden cercar una casa, mentre l'Ajuntament no els faciliti l'espai que necessiten interinament.

Les obres duraren un cert temps, i el dia 1 de juny de 1821 ja s'habilitaren les peces necessàries per a l'ús de la Diputació a l'edifici de Monti-sion. El dia 17 de setembre hi traslladaren la documentació. Des d'aquesta data, sembla que la Diputació va restar ubicada en aquest edifici.

Malgrat que que es van fer les obres, l'edifici tenia problemes. Així, el 1822 apareixen problemes de goteres greus, fins al punt que es feren malbé papers de la comptabilitat de la Comptadoria de Cabdals comuns. Tot i això, per a les reunions de les sessions plenàries sembla que aquest edifici, o la part que ocupaven, tampoc no era del seu gust. I el 1823 trobam dues sol·licituds per usar altres espais. La primera fa referència a la petició de poder usar una part del Palau Nacional (l'Almudaina), petició que es fa el 6 de febrer de 1823. I finalment, el 16 de setembre de 1823 aconseguiren poder fer les sessions al convent dels dominics.

5.1.5 El personal de la Diputació

Com hem vist, el personal inicial de la Diputació fou el mateix que hi havia el 1814, a petició expressa del Cap polític (Joan Creus, que es va quedar a la Intendència, Jaume Caldés i Antoni Ferrer). Aquesta situació va evolucionar, de manera que el personal que hi havia el 1823 era el següent: secretari, Jaume Pujol; oficial 1a, Nicolás García de Atienza; oficial 2a, Gregori Oliver; oficial 3a, Josep Fuster; oficial 4a, Martí Canals; oficial 5è, Antoni Ferrer; i a més hi havia Jaume Caldés (AHCIM, actes Diputació 12 de desembre de 1822).

5.2. LES COMPETÈNCIES DE LA DIPUTACIÓ

La normativa bàsica que afectava les diputacions provenia de l'època de les Corts de Cadis. Per ordre cronològic era:

1. Decret de 18.3.1811, de Govern de les Juntes de província
2. Decret CLXIII de 23.5.1812, d'instrucció i elecció de diputats 1813,
3. Decret CLXIV de 23.5.1812, sobre l'establiment Diputacions provincials
4. Decret de 23.6.1813, d'instrucció Govern econòmic i polític de les províncies.
5. Decret 11.8.1813, de regles de Govern de les diputacions.

El 1814 les diputacions foren suprimides pel decret el 15 de juny de 1814. Posteriorment, durant el Trienni podem destacar les ordres del 29 de juny de 1821, sobre la forma de procedir les diputacions per renovar-ne els individus, i la que autoritza les diputacions perquè dels béns propis i pòsits destini quantitats per fer efectiva distribució d'erms. I finalment, la llei de 3 de febrer de 1823, per al govern econòmic i polític de les províncies.

Les competències de les diputacions han estat perfectament estudiades per altres autors, els quals també n'han treballat la classificació. Podem destacar el treball de Manuel Santana Molina, "*La Diputación provincial en la España decimonónica*". D'acord amb aquest, podem destacar de forma succinta la tasca de les diputacions:

1. Tutela i control dels ajuntaments.
2. Hisenda provincial, creació de la Tresoreria provincial i l'aprovació del repartiment a la província. Administració dels béns provincials.
3. Control polític i defensa nou regim.
4. Repartiment de les quotes de l'exèrcit i resolució de reclamacions.

5. Milícia Nacional: promoure la formació, organització, aprovisionament i resoldre reclamacions.
6. Instrucció Pública i joventut.
7. Beneficència.
8. Obres públiques i el seu foment.
9. Censos i estadístiques provincials.
10. Foment de plans i projectes d'agricultura, indústria, comerç i arts.
11. Tutela de les presons.

D'acord amb els objectius d'aquest treball, analitzarem les competències en les següents apartats:

a) Tutela i control dels ajuntaments. Comprovarem el comportament dels ajuntaments envers aquesta tutela, la relació de la Diputació amb els altres poders és objecte de tractament en un altre apartat.
b) La seva actuació en el control polític i defensa del nou règim.
c) Instrucció Pública i Joventut.
d) Beneficència.
e) Foment de plans i projectes d'agricultura, indústria, comerç i arts.

5.3. TUTELA I CONTROL DELS AJUNTAMENTS

Els ajuntaments havien d'enviar la informació a la Diputació mitjançant el Cap polític. El 1821 ja es començà a fer un control més estricte sobre la informació municipal. El 19 de febrer d'aquest any es va enviar una circular als ajuntaments per conèixer les inversions de les contribucions municipals. De la informació dels ajuntaments es va elaborar un informe, que es va tractar en la sessió de 11 de juliol:

"*...ha notado la Diputacion que algunas partidas en sueldos de empleados y otras asignaciones exceden las cantidades señaladas por los reglamentos todavia vigentes, pero advirtiendo por otra parte que algun mayor gasto en la administracion municipal será quizá consiguiente á las nuevas atribuciones de los Ayuntamientos, se ha creido lo mas conforme mientras la superioridad arregla el sistema municipal de los Pueblos sobre las noticias remitidas por la Diputacion, que por ahora se suspenda la publicacion de las relaciones, limitandose los Ayuntamientos al menor gasto posible en las atenciones precisas que se tengan que cubrir sobre las antiguas, y acerca de las quales nada hubiera prevenido en la instruccion para el Gobierno economico politico*

de las Provincias, sin perjuicio de la liquidacion de cuentas, que debe hacerse por la Contaduria de Propios segun los reglamentos no derogados, pero en la inteligencia de que si hubiese hecho algun gasto nuevo que se gradue necesario en vista de la liquidacion que debe pasar la contaduria para el visto bueno de la Diputacion se le hará presente al Gobierno con apoyo".

Certament, una de les queixes dels ajuntaments era l'assumpció de majors competències sense l'increment dels ingressos, cosa que també és constatat per altres historiadors en altres indrets.

Els comptes es començaven a estudiar quan arribaven. Així ens podem trobar informacions sobre alguns casos a les sessions de la Diputació, abans que s'elaboràs l'informe esmentat, com ara la del 21 de març de 1821, on es posen reparaments als comptes de Muro, Esporles i Banyalbufar. D'altres exposaven els problemes que s'havien trobat com a herència de l'anterior consistori. Com ara el de Santanyí. El 10 de gener de 1821 ja avisà que li mancaven fulls al llibre de cadastre. El 3 de març explicà que el cadastre estava adulterat, per la qual cosa tenia problemes a l'hora de fer el repartiment de la talla. Aleshores, el mateix dia, la Diputació li respongué que usàs el cadastre de 1685. I el 19 de maig que no hi havia els llibres per verificar com fer la liquidació.

En les actes de la Diputació es veu, a mesura que passa el temps, com hi ha un major control dels pressuposts municipals i de les seves despeses. El mateix passa amb el permís per poder imposar una talla als municipis. Aquest control es fa immediatament des dels inicis, per part de la Diputació. El 27 d'abril de 1820, l'ajuntament de Palma demana permís per poder cobrar una talla. A la sessió de l'1 de maig de 1820 avisen a l'ajuntament d'Artà que li manca l'informe de la Diputació per continuar amb la seva intenció de cobrar una talla.

Aquest control es continua efectuant de forma continuada. Els ajuntaments havien de justificar el motiu pel qual necessitaven posar aquesta contribució. Els motius, a vegades, els adduïen d'un bon principi. Un exemple pot ser el de l'ajuntament d'Algaida, que a la sessió de 14 de març de 1821 exposa que no li basten els propis i arbitris, i necessita una talla. Els motius per posar una talla podien ser múltiples. Generalment era acceptada per fer obres o infraestructures. Quan era per pagar sous de funcionaris, la resposta no sempre era la mateixa. I a vegades era la mateixa Diputació que suggeria a l'Ajuntament que posés una talla per resoldre el problema que plantejava.

Sobre les talles, la Diputació també resolia els dubtes que a vegades plantejaven els ajuntaments. Com ara la petició vista a la sessió de 9 d'abril de 1821,de l'ajuntament de Ciutadella, sobre si els religiosos havien de pagar la talla. En aquest cas, la resposta no fou de la Diputació, ja que hagueren d'enviar l'expedient a les Corts. O la petició d'actuació de la Diputació feta des de l'ajuntament de Maó, ja que els comerciants i industrials es resistien a pagar la talla, per mor de la gran disminució aquells anys dels seus negocis (AGCM, Actes Diputació de 16 d'abril de 1821). I la posterior petició del batle d'aquest municipi, l'1 de maig de 1821, Teodor Ladico, per saber si ell podia decidir les sancions contra els morosos talla. O l'ajuntament de Valldemossa que demanava poder posar una talla per pagar els retards causats per les obres que havia efectuat al cementiri i el seu trasllat (AGCM, Actes Diputació de 25 d'octubre de 1821).

Aquestes consultes, com que sovint eren casos molt particulars, es van fent al llarg del Trienni. Podem posar com a exemple el cas de l'ajuntament d'Esporles, que demana poder fer una imposició sobre les béns territorials per pagar els salaris del mestre, secretari, cirurgià i metge, (AGCM, Actes Diputació de 13 de juny de 1822).

Un problema amb què es va trobar sovint la Diputació era controlar els sous dels empleats municipals, i en certa forma, evitar despeses molt altes o evitar greuges comparatius. El 26 de febrer de 1822 la Diputació ja va enviar una circular sobre com es podia usar la talla pels municipis –informació que no es troba en l'acta de la sessió. Però, el 13 d'abril va haver de tornar a fer una altra circular, per mor del mal ús que en feien.

"*Que 1º. A pesar de que algun pueblo tubiese ya publicado y enpesado á exigir la talla, se ciña sin embargo á exigir solo lo suficiente para las obligaciones detalladas en la Circular citada, no pudiendo ser el de creditos de ningun ayuntamiento el variar una resolucion tomada mientras sea impelido á ello por ordenes superiores. 2º Que no ha sido el animo de la Diputacion privar del azeyte y carbon necesario cuando los Ayuntamietnos celebran Cabildo de noche, y en las temporadas de invierno: pero que no juzga conveniente abonar cosa alguna para la persecucion de aves nocivas. 3º Que si los empleados no quieren servir por los salarios que se les señala, podrá el ayuntameinto buscar otros. 4º Que no hay motivo para variar la resolucion tomada acerca de los abogados, procuradores, ni custos de las casas consistoriales, pero si aconteciese como en Montuiri que antes del recibo de la circular se hubiese celebrado contrata con el cartero ú otro empleado, se guardarà la prevencion que manda la circular de dia 26 de febrero. 5º Que si algun ayuntamiento por falta de medios como*

Buger no puede tener un secretario asalariado que more contínamente en el pueblo, podrá seguir sirviendose de un sugeto pagandole su trabajo las veces que lo necesite.6º Que si los ayuntamientos no encuentran exáxtores de la talla con lo que señala la circular, se encarguen ellos mismos de la cobranza. 7º Que si ha algun ayuntamiento le ocurriesen gastos sobre los extraordinarios de que habla la circular, lo haga presente por separado con toda especificacion. 8º Que en los pueblos donde se abonan algunos honorarios á clerigos para la celebracion de misa, ó administracion de sacramentos, diga su ayuntamiento el origen de esta obligacion, pacto, o convenio que hubiese celebrado. 9º y Finalmente que sobre el toque de la queda, podra seguirse lo prevenido en los reglamentos anteriores, puesto que sobre este punto particular nada ha innovado la Diputacion".

Com podem comprovar pel to de l'escrit, la Diputació tenia perfectament assumit el seu paper de controlador i l'exercia, amb la supervisió de tots els escrits municipals que li arribaven. Entre els salaris municipals que havia de controlar la Diputació, hi ha dos col·lectius dels quals es preocupà més de forma directa: el dels secretaris dels ajuntaments i el dels mestres i mestresses d'instrucció primària dels pobles, que veurem en posterioritat. D'ambdós col·lectius, també en controlava la tasca.

I a més de controlar els empleats municipals, alguna vegada també se li va demanar ajut per part de l'intendent per controlar els del Crèdit Públic. En la sessió del 16 de febrer de 1822 es constatà la confusió en que es troben els cabdals públics, "*los derechos municipales, y el modo de satisfacer las obligaciones públicas de la Provincia, sin saberse hasta ahora de que fondos debian pagarse las atenciones de Sanidad, de Diputados de córtes, de Diputacion provincial, de Jueces de 1ª Instancia, y otros diferentes gastos crecidos para obras de utilidad general y enseñanza publica, se habia ocupado en la formacion de un Plan de arbitrios para acudir á dichas obligaciones y gastos; cuyo Plan se tubo presente y aprobó en los términos que obra en Expediente separado, con las reglas que ha parecido á la Diputacion establecer para que queden niveladas las obligaciones respectivas municipales de cada uno de los Pueblos de ls Isla de Mallorca con las generales de la misma Isla*".

Aquestes paraules són prou clares, indicant l'interès de la Diputació per esquilibrar els comptes tant de la provincia, i illa, com dels Ajuntament, i el paper que tenia assumit de controlador i impulsor en benefici, en aquest cas, de les hisendes provincials i municipals, i dels ciutadans.

En aquesta situació econòmica tan complicada, a vegades hi havia denuncies a la premsa o a la pròpia Diputació sobre casos d'afavoriment d'uns sectors envers d'altres. El 23 de març de 1822, els oficials del Govern Polític, fan constatar a la Diputació que porten cinc mesos sense cobrar. Quan el 3 d'abril Miquel Salvà i Joan Sorà donen compte de la seva visita a les oficines d'hisenda, constaten que els pagaments a les diferents classes no estan coberts de forma proporcional, per la qual cosa s'oficia a l'Intendent "*para que en adelante no se vea mas disparidad en el pago de las classes que se nota en el Estado publicado por la intendencia en el 1º de marzo ultimo*". El 13 d'abril, aquest va respondre que ho procurarà, però que a la tresoreria no hi havia diners.

La Diputació també es va fixar en el salari dels secretaris. Per dos motius: perquè a vegades eren desproporcionats en funció del pressupost del municipi. I en segon lloc, perquè a municipis semblants, en població i volum de feina, hi havia diferències quantioses.

Amb els canvis de secretari el 1820, amb els nous municipis constitucionals, hi hagué prou ajuntaments que modificaren el sou, de manera que, alguna vegada, l'incrementaven el doble, com el municipi de Petra, que passà de 85 lliures a 175, anuals (AGCM, Actes Diputació de 12 de desembre de 1820). O, per posar-ne una altra mostra, el cas del municipi d'Eivissa, on el secretari passà de cobrar de 3.180 rv a 6000.

El 1821 la Diputació va elaborar un Pla de retribucions sobre els sous dels secretaris en funció del municipi. Aquest Pla fou enviat al ministre de Governació el 16 de febrer de 1821. Es classificaven els municipis en 7 classes i a cada classe se li atribuïa un salari. La distribució que es va fer era la següent:

a) 1a classe: Palma (secretari 1.800 lliures i oficial, 500)
b) 2a classe: Maó, Ciutadella i Eivissa, (secretari, 525 ll.).
c) 3a classe: Alaior i San Lluís, (secretari, 300 ll.).
d) 4a classe: Manacor, Felanitx, Sóller, Pollença i Llucmajor, (secretari, 200 ll.).
e) 5a classe: Andratx, Porreres, Inca, Campos, Sa Pobla, Binissalem, Artà, Algaida, Alaró, Sineu, Petra, Sencelles, Alcúdia, Montuïri, Sant Joan, Muro, Selva, Santa Margalida, Campanet, Santa Maria, Valldemossa i Villa Carlos, (secretari, 150 ll.).
f) 6a classe: Bunyola, Esporles, Calvià, Santanyí, i Deià, (secretari, 100 ll.).
g) 7a classe: Fornalutx, Llubí, Banyalbufar, Marratxí, Costitx, Santa Eugènia, Búger, Vilafranca, Establiments, Son Servera, Capdepera, Maria, Lloret,

Lloseta, Puigpunyent, Estellencs, Escorca, Ferreries i Mercadal, (secretari, 80 ll.).

(AGCM, sig. XI-6/5, correspondència amb Ministre Governació 1821-1822).

Pel que fa al control de la Diputació sobre els secretaris, o la relació entre aquest col·lectiu i els ajuntaments, també es troben multitud d'exemples de la seva actuació. Generalment tots els nomenaments eren supervisats per aquesta institució i a vegades posava emperons. Per exemple, el 18 d'agost de 1820 l'ajuntament d'Alaior va remoure el seu secretari, Bernat Trèmol, per malaltia i insuficiència en el seu treball. El 13 d'octubre, estudiat el cas, li responen que no el pot remoure pels motius que exposa. Fins que no al·lega uns motius suficients, que s'estudien a la sessió del 3 de desembre del mateix any, no els permeten remoure'l. Aleshores el 24 de gener poden nomenar Joan Corbalán i Mascaró. Curiosament aquest mateix Ajuntament, al cap d'un poc més d'un any torna a demanar poder remoure el secretari, el 13 de maig de 1822.

També ens trobam que la Diputació obliga a la remoció de secretaris nomenats de fa poc, per mor d'haver de reposar en el seu lloc al secretari en propietat que existia el 1814. Com ara el cas de Gabriel Fiol, secretari el 1814 de Capdepera, (AGCM, Actes Diputació de 13 de maig de 1822). Pel mateix motiu a la sessió del 23 de maig del mateix any es reposa al seu lloc de 1814 a Pere Antoni Alomar i Bassa, de Muro, separant a Pere Maria Simó.

D'aquests funcionaris, prèvia la seva conformitat al nomenament, se solia comptar amb informació sobre la persona i la seva adhesió al sistema. El secretari de Campos, Pere Noceda, ja molt vell proposa el 1823com a secretari el seu fill Joan. A la sessió de dia 3 de juny de 1823 es comenta que no consten proves d'aquesta persona en la seva adhesió al sistema i es contesta que és membre de la Milícia Nacional Voluntària.

I a vegades el motius eren d'altres, com el cas de Banyalbufar, on el secretari és denunciat per conducta poc decorosa, (AGCM, Actes Diputació de 21 d'octubre de 1822). O el del secretari de l'ajuntament de Formentera, Carles Tur i Escandell, que per ser menor de 20 anys, ha de ser substituït per Joan Marí, (AGCM, Actes Diputació de 28 de gener de 1823).

Les protestes dels ciutadans contra les actuacions municipals, majoritàriament eren per mor dels imposts municipals. Per esmentar-ne un cas, el del regidor de l'ajuntament de Palma, Pere Josep Moyà, propietari de negocis, comerciant i polític

conegut de l'època, que sent regidor es queixava contra el mateix Ajuntament perquè se li volia fer pagar el dret d'aiguardent a les existències amb què comptava abans que aquesta ordre es posés en vigor, ja que ell era propietari d'alguna taverna, (AGCM, Actes Diputació de 1 de juny de 1822). I també es troben molts d'expedients sobre el repartiment de quintos als pobles, on a les sessions de la Diputació es tracten individualment, incloses les exempcions.

El control sobre els ajuntaments i els seus funcionaris se solien analitzar meticulosament els expedients. El 16 de juny de 1821, com a conseqüència de l'anàlisi del darrer repartiment de l'ajuntament de Palma, havia introduït uns canvis a la indústria i al comerç que havien provocat un creixement dels ingressos en una quantitat considerable, 27.000 lliures, molt per damunt de la quantitat que es necessitava. Per això oficien al Cap polític, perquè esbrini si l'error és voluntari o no.

A vegades acabava amb una amonestació i, fins i tot, amb una sanció. Amenaces a actuar sobre els ajuntaments n'hi ha de genèriques i de concretes. Un exemple d'amenaça genèrica seria l'escrit que es decideix enviar al Cap polític, a la sessió de dia 3 d'abril de 1822, per castigar els batles i ajuntaments morosos que no han pagat la contribució de propis. El 4 de febrer de 1823 s'avisa als municipis de Bunyola, Sa Pobla, Algaida, Montuïri, Santa Margalida, Alcúdia, Felanitx, Muro, Selva, Porreres, Campos Marratxí, Alaró, Manacor i Santanyí que si el proper diumenge la Diputació no compta amb l'expedient de la distribució de propis, se'ls multarà amb 25 lliures a ells personalment. En un cas concret, a l'ajuntament d'Artà, la sanció encara fou més dura que una simple multa a l'Ajuntament. En aquest cas, s'obliga a pagar la multa als mateixos regidors que decidiren l'actuació, ara contra el metge Jaume Nebot, al qual perjudicaren amb la seva decisió, (AGCM, Actes Diputació de 13 de maig de 1822).

La sanció més mediàtica i dura que va promoure la Diputació fou contra el primer batle de Palma de 1823, Esteva Bonet i Perelló, la qual analitzarem amb posterioritat. Només volem assenyalar, ara, que, quan la Diputació veu en entredit la seva actuació, actua de forma contundent. En aquest darrer cas esmentat, contra una autoritat legítimament elegida i que, a més, havia estat un lluitador des de feia temps a favor del liberalisme.

Un altre element polític que controlava la Diputació sobre els ajuntaments eren les seves representacions a Corts. No totes eren acceptades i remeses a la Cambra. Com ara una de l'ajuntament de Ciutadella, que és retornada "*por no venir en la debida*

forma", i quan així ho facin, se l'hi donarà curs, (AGCM, Actes Diputació de 13 d'octubre de 1822).

Un darrer aspecte que va donar molts maldecaps a la Diputació va ser la divisió territorial per mor de la creació de nous municipis. D'acord amb la constitució de Cadis, que hi hauria municipis propis en els nuclis de més de 1.000 habitants, a Mallorca es crearen els següents, per ordre alfabètic:

1. Banyalbufar, com a segregació d'Esporles.
2. Búger, com a segregació de Campanet.
3. Capdepera, com a segregació d'Artà.
4. Consell, com a segregació d'Alaró.
5. Costitx, com a segregació de Sencelles.
6. Establiments, com a segregació d'Esporles.
7. Estellencs, com a segregació de Puigpunyent.
8. Fornalutx, com a segregació de Sóller.
9. Lloret, com a segregació de Sineu.
10. Lloseta, com a segregació de Binissalem.
11. Llubí, com a segregació de Muro.
12. Maria, com a segregació de Santa Margalida.
13. Sant Llorenç, com a segregació de Manacor
14. Santa Eugènia, com a segregació de Santa Maria.
15. Son Servera, com a segregació d'Artà.
16. Vilafranca, com a segregació de Petra.

En total, 16 municipis nous. En la sessió del 7 de novembre de 1820, la Diputació avaluava les dificultats amb què comptava dur a terme aquesta operació. I constatava en un escrit al Govern"... *de las dificultades que ofrece esta operacion, y de no estar establecidas por el gobierno reglas fijas para ello, se acordó representar lo conveniente*". La contesta va arribar l'1 de juny de 1821, amb un dictamen del Consell d'Estat que havia resolt que es fes d'acord amb l'ordre de 23 de juny de 1813. O sigui, que gairebé es quedaven igual, perquè era la normativa que estava en vigor.

No tots els expedients avançaven a la mateixa velocitat. En primer lloc perquè no es disposava de tots els expedients anteriors iniciats a l'època de la constitució de Cadis. A l'acta del 14 de març de 1821 de la Diputació es constata que no es compta amb els expedients abans iniciats de la demarcació de pobles. Aquests es trobaven als pobles. I

algunes vegades, havien desaparegut. A més, no tots els pobles prengueren la iniciativa des de l'inici del Trienni. Per exemple, el poble de Consell féu la petició el 1821 i a la sessió del 31 de gener la Diputació inicià l'expedient, que havia de constar: 1) La distància de Consell als altres pobles, 2) Si al poble hi ha prou propietaris, i 3) Si hi ha persones idònies per ser regidors. A l'ajuntament d'Estellencs es va tractar la petició de separació el 19 de maig de 1821.

Un dels primers problemes amb què es trobaren fou el repartiment dels imposts, dels ja cobrats i de quin organisme havia de cobrar aquells que estaven en marxa. A més, com que la divisió del terme no estava encara feta, això encara provocava més discrepàncies. Els municipis nous no comptaven amb els llibres d'estadística, de manera que això els era un inconvenient afegit que anava en contra seu. Gairebé hi ha problemes sobre aquestes matèries en totes les divisions. Certament en unes més que en altres. Podem assenyalar com a casos conflictius el de Santa Eugènia amb Santa Maria, Sant Llorenç amb Manacor, o el de Fornalutx amb Sóller. Segons consta a la sessió 3 de març de 1821, hi ha 8 pobles nous aprovats amb el seu territori assenyalat. I a la del 3 de maig de 1822, n'hi ha 13. Cosa que no vol dir que la divisió estàs ja aprovada de forma definitiva.

Generalment es comissionava un vocal de la Diputació per resoldre el problema de la divisió entre els pobles. Per exemple, Antoni Ferrer, el 10 de gener de 1821 fou comissionat per intervenir en la separació de Lloseta de Binissalem. O el 7 de febrer de 1821, Francesc Villalonga per la de Fornalutx de Sóller. Aquests comissionats no sempre aconseguien finalitzar la seva comesa. Per exemple, Antoni Ferrer fou substituït per Antoni Mayol per aconseguir la separació amistosa de Binissalem i Lloseta, cosa que aconseguí, amb un acord provisional, el 10 de maig de 1821. L'1 de juny de 1821, Antoni Mayol també arribà a un acord entre Llubí i Muro. Però, al cap de pocs dies, el dia 16 del mateix mes, l'ajuntament de Muro protestà contra la divisió.

A vegades no hi havia manera que les dues parts acordassin res i aleshores la Diputació intervenia, com en la sessió de 21 d'agost de 1821, on es fa fefaent que Fornalutx i Sóller no estan d'acord amb la separació provisional que se'ls ha assenyalat. Se'ls contesta de manera que "*se esten á ello*", i demanen al Cap polític que resolgui ràpidament l'expedient definitiu.

A la sessió de 3 de maig de 1822 la Diputació decideixen nomenar de nou vocals per termes, el repartiment dels 15 municipis que estaven en marxa:

a) Miquel Salvà: Lloseta i Binissalem; Lloret i Sineu; i Santa Eugènia i Santa Maria.
b) Josep Ferrer: Fornalutx i Sóller; Estellencs i Puigpunyent; Establiments i Esporles; i Banyalbufar i Esporles.
c) Pere Maria Canals: Son Servera i Artà; i Capdepera i Artà. (Ran de la dimissió de Josep Ferrer i Bartomeu Binimelis, Pere Maria Canals s'encarrega dels expedients de divisió que portaven aquests dos vocals, (AGCM, Actes Diputació de 4 de juliol de 1822)).
d) Francesc Massanet: Maria i Santa Margalida; i Llubí i Muro.
e) Bartomeu Binimelis: Vilafranca de Petra; i Sant Llorenç de Manacor.
f) Joan Sorà: Búger de Campanet; i Costitx de Sencelles.

A la sessió del 4 de juliol de 1822, la Diputació decidí tancar les sessions fins l'1 de setembre, perquè els vocals encarregats de les divisions poguessin anar pels pobles a tancar els expedients. Aquesta dedicació tingué els seus premis. Com ara en el cas de la separació entre Lloseta i Binissalem. En la sessió del 3 de setembre, Miquel Salvà informa que ha aconseguit un acord entre Lloseta i Binissalem, (l'ordre d'aprovació va passar per la sessió de dia 3 de maig de 1823). I el 14 d'octubre també s'informa que s'ha aconseguit la de Fornalutx i Sóller, que s'aprova en la sessió de 25 d'octubre. El 4 de febrer de 1823 hi ha acord entre Lloret i Sineu. Però, en aquest cas, es troben amb problemes d'aplicació. I finalment, a la sessió del 21 de juliol de 1823, es posa en marxa La divisió entre Consell i Alaró. El vocal encarregat fou Francesc Massanet.

Així, a finals del Trienni, funcionaven 15 municipis nous, la gran majoria amb divisions provisionals i amb problemes no resolts de la segregació.

5.4. LA PLANIFICACIO I LA VISIÓ DE CONJUNT

La Diputació va tenir diferents iniciatives de planificació, per tal de racionalitzar i promoure l'economia i el benestar de la província, a més de fer-ho en el sistema educatiu, de beneficència i d'hisenda. Una visió general del ram de foment la trobam a l'acta de la sessió de 19 de febrer de 1823, on es fa el següent resum:

"*De los negociados de la Seccion de fomento que claman con mayor urgencia por la proteccion del gobienro, son en esta Isla de Mallorca las carreteras generales que se hallan en muy mal estado dificultando la transportacion de los frutos; y los pantanos del Prat de Sant Jordi del distrito de esta Capital, y los de la ciudad del*

Alcudia, cuya disecacion al paso que aumentaria considerablemente la riqueza pública, diera salubridad á estos territorios haora mal sanos, y de pestilente inlfuencia en toda su comarca".

"*Al gobierno principalmente toca el desague de estos pantanos, pues el embalsamiento de las aguas en ellos, es obra de la naturaleza, procediendo el dique de arenales que la playa vecina ha puesto al libre curso y salida de las aguas estancadas. Pero como los propietarios y vecinos terratenientes tienen un grande interes en esta disecacion, y por tanto es de esperar que contribuirian á ella muy voluntariamente, se calcula que cien mil r.v. con que el Gobierno auxiliase, bastarian para el desestanco de los pantanos del Prat de Sant Jordi; y doscientas mil para el de los de Alcudia. Las carreteras de Mallorca necesitan para ponerse en buen estado un subsidio del erario de cincuenta mil r.v. anuales, subsidio tanto mas justo cuanto que los mallorquines contribuyen para la mejora de las de la peninsula sin que acaso nunca tengan que transitar por ellas. Las islas tienen con el continente español en esta parte una relacion muy diversa de las provincias peninsulares, y esta diferencia es muy digna de ser consultada*".

Tal i com s'ha vist, el 1818 es va tenir la iniciativa de dessecar el Prat de Sant Jordi. Però, aquesta iniciativa ara era ampliada a altres zones humides de Mallorca: les d'Alcúdia.

Pel que fa a la situació dels camins i a l'interès de la inversió estatal ja hem vist les iniciatives a Corts dels diputats mallorquins, que estan ben en consonància amb la política de la Diputació. Durant el Trienni fou una preocupació constant dels vocals d'aquesta institució i així ho expressaven al Cap polític:

"*Teniendo noticia que por descuydos de los Ayuntamientos están en mal estado los caminos, estancadas las aguas en lugares malsanos y sin la debida limpieza las acequias; cosas todas que tan directamente influyen en la salubridad de los pueblos: acordí escitar el ánimo del s. Gefe Político á sostener con mano fuerte la observancia de las reglas de Policia y sanitarias prescritas diferentes veces por el Gobierno, indicándole si le pareciese bien podran valerse de los pobres de sus Ospicios para punto tan importante*", (AGCM, Actes Diputació de 30 de juliol de 1821).

O també al Govern del regne:

"*Se dió asi mismo cuenta de la resolucion del gobierno de 3 del corriente mes, sobre la esposicion que la Diputacion hizo para que se destinase á la construccion y reparacion de los Caminos generals de Mallorca alguna cantidad de la del presupuesto*

general para los Caminos de la Peninsula; y en su vista se acordó representar de nuevo, manifestando que contribuyendo Mallorca á la suma del presupuesto general para los Caminos del Reyno, el unico beneficio que puede reportarle la exaccion que sufre para el buen estado de aquellos Caminos, es el de la consignacion que tiene pedida para atender á los suyos", (AGCM, Actes Diputació 29 de novembre de 1822).

Més endavant, en els següents apartats, anirem trobant la voluntat planificadora de la Diputació en diversos aspectes, com ara l'educació, la beneficència o la salut. O bé en les representacions que va fer a les Corts, pensant en la situació i economia de Mallorca o de les Illes.

5.4.1 El Sindicat Forà, la Diputació i la representació de Mallorca

L'antic Regne de Mallorca era una comunitat formada per la Ciutat i les viles. En el segle XIV, aquestes darreres aconseguiren que es creàs una institució juridicopolítica, el Sindicat de Fora i la Universitat Forana, per defensar els seus interessos. Segons Antoni Planas i Rosselló, estudiós d'aquesta institució, aquest sistema institucional va entrar en crisi a partir de 1808. A la Junta Suprema de Govern d'aquesta època hi participaren dos vocals. Però, amb la promulgació de la constitució de Cadis i la seva aplicació, la Diputació substituí l'esmentada Junta, de manera que es modificaren del tot les funcions de la Universitat Forana i finalment fou suprimida, malgrat que les autoritats de la Diputació de 1812 no va tallar amb brusquedat aquells òrgans representatius singulars de Mallorca.

Amb la nova entrada del liberalisme el 1820, amb l'autorització de la Diputació, els dies 26 i 27 d'octubre, sota la presidència d'Antoni Ferrer i Quintana com a delegat del Cap polític, s'adoptaren diferents acords sobre els interessos econòmics del Sindicat i es va comissionar Sebastià Ferrer i Joan Josep Amengual, amb l'obligació d'avisar cada mes als pobles del compliment dels acords adoptats i de celebrar una nova reunió el gener de 1821. Tots dos s'encarregaren del cobrament i pagament de les obligacions ordinàries (Planas, A.; 2005:303).

Durant aquest temps, el Sindicat Forà va servir com a element aglutinador dels pobles. Així el 12 de setembre de 1820, com hem esmentat abans, els municipis de Campos, Felanitx, Porreres, Montuïri i Santanyí, demanaren a la Diputació reunir-se a les cases del Sindicat per tractar dels drets sobre l'edifici i dels negocis que pretenen amb el tabac del Brasil, en contra de l'administrador, Mateo Capó (AGCM, Actes Diputació de 12 de setembre de 1820).

Les despeses que feien referència a la propietat de les cases del Sindicat Forà, que arribaren a pujar a 1.366 lliures, varen ser objecte d'algunes reunions el 1821, (AGCM, Actes de la Diputació de 4 de juliol de 1821). Però, aquesta amb situació transitòria la Diputació hi va decidir acabar el 26 de febrer de 1822.

L'argument que va usar la Diputació per acabar amb aquesta institució fou que "*la Casa del sindicat debe estar sujeta á su inmediata jurisdiccion* [de la Diputació], *porque en sus facultades está embebida la verdadera representacion de todos los Pueblos de la Isla, y porque este es el medio mas directo para alibiarles del repartimiento que sufren para el sostenimiento de aquella Casa. En consecuencia acordó oficiar al Sr. Gefe para que se sirva mandar á cuentos intervengan en la administracion, ó cuidado de la referida casa, reconozcan á la Diputacion como la legítima sucesora de los que en el sistema anterior tenian la inspeccion de aquel establecimiento; como igualmente que cesen en sus funciones los que con el caracter de Comisionados de los Pueblos fueron nombrados en la Junta del 26 y 27 de octubre de 1820*" (AGCM, Actes Diputació de 26 de febrer de 1822).

Aquesta legitimitat de la Diputació, com a representant de Mallorca, i per tant dels pobles de la part forana, no fou posada en dubte per part dels dos comissionats dels pobles. Només defensaven el dret als pobles forans a usar i defensar el seu patrimoni.

Aquests feren un escrit el 9 de març de 1822 dirigit al Cap polític, que va enviar a la Diputació i que el *Diario Constitucional* va reproduir. Allà expliquen que ells no són representants del Sindicat de Fora, sinó simplement uns apoderats, que "*se limitan á sostener las causas que fuere necesario seguir ó suscitar sobre asuntos fijamente determinados; á representar á quien corresponde, sobre asuntos precisamente espresados; y á arrendar, y en su defecto cuidar de se casa del Sindicat*".

Desvinculaven així qualsevol representació política que pogués competir amb la de la Diputació i defensaven que la Diputació representava a tots els pobles de la Provinica, no només uns quants, com era el cas del Sindicat Forà:

"*Los pueblos forenses no son todos los pueblos: y la casa ó las casas del Sindicat no son propiedad de todos los pueblos de la Provincia, sino unicamente de los forenses de esta Isla*".

En el rerefons hi havia un debat sobre la divisió de les despeses de l'Hospital General entre l'ajuntament de Palma i els pobles de la part forana. Continuant amb l'escrit al Cap polític, li exposaven:

"*Con esto verá V. E. que aunque esté enbebida en sus facultades la verdadera representacion de todos los Pueblos; no la casa del Sindicat entra en la inmediata jurisdiccion de V. E.. Y verá igualmente que de aqui no depende el alivio de repartimiento alguno. Depende este alibio de que Palma y la parte forana se transigan amistosamente sobre la division de los creditos del antes hospital general (sobre que V. E. reservó los derechos del forense) y se transigan tambien sobre otros derechos incontrastables que tienen los Pueblos contra esta Ciudad: Depende de que se pague el salario del correo del Sindicat de fondos de Provincia, ó a lo menos pague Palma á proporcion de su riqueza, pues que sus cartas se reciben y se despachan como las de las villas, y estas se pagan solas, á proporcion de la suya...*".

La conclusió era que, d'una banda, agraïen al Cap polític permetre als pobles ajuntar-se per mantenir entre tots el plet contra Palma, i poder nomenar els dos comissonats, ja que individualment els seria més onerós. I d'altra, que "*ecsite el zelo del Ayuntamiento de Palma para que se allane á transigirse con la parte forana, que nosotros en la parte que alcanzan nuestros poderes, no dejaremos vacio alguno, para la paz, union, y concordia de los Pueblos con la Capital, y para el alivio de todo el repartimiento*" (DCPMP, 1822:2 de 11 de març).

L'endemà mateix la Diputació ho va tractar i va deixar ben palès que els únics representants constitucionals que existien eren els regidors, al municipi; els vocals de la Diputació, a la província i els diputats a Corts, a la nació. Per la qual cosa, la institució del Sindicat de Fora, des del punt de vista polític i institucional restava fora de l'entramat:

"*...reconoceran que los Propios y arbitrios que antes han estado á cargo de la Universidad de los Pueblos forenses, debe estar ahora al de la Corporacion que representa aquella Universidad, puesto que la ley no conoce mas representantes que á los Ayuntamientos de su respectivo Pueblo, á la Diputacion de la Provincia entera, y de las Córtes de toda la Nacion... No se trata de perjudicar los intereses de los Pueblos, ni privarles de tener un apoderado ú Agente que defienda en justicia las demandas contra el Ayuntamiento de la Capital ú otro cualquiera; se trata solamente que la direccion del Sindicat sea á cargo de la autoridad correspondiente; y que los comisionados que nombren los Ayuntamientos forenses se ciñan á las gestiones que como á tales incumben*" (AGCM, Actes Diputació de 12 de març de 1822).

Joan Josep Amengual i Reus era batle de Binissalem el 1822. Per això, el plenari d'aquest Ajuntament va enviar a la Diputació un escrit defensat la propietat de la casa

del Sindicat (AGCM, Actes Diputació de 15 de març de 1822). La resposta de la Diputació davant d'aquest enfrontament fou contestar "*por usar de un nombre y representacion de que carecen... y que se forme causa á los expresados firmantes por este motivo y por los demas hechos consignados en los documentos que existen en la secretaria*". A més de comminar Sebastià Ferrer i Joan Amengual a presentar-se a Palma i lliurar tota la documentació del Sindicat (AGCM, Actes Diputació de 3 de maig de 1822).

L'enfrontament entre els comissionats i la Diputació, avalats per alguns pobles, com ara el de Búger, va durar fins ben entrada la tardor (AGCM, Actes Diputació de 10 de juny de 1822). A principis de novembre els comissionats foren advertits que si no es presentaven serien multats (AGCM, Actes Diputació de 6 de novembre de 1822) i davant aquesta advertència més seriosa, es reuniren i lliuraren tota la documentació (AGCM;. Actes Diputació de 18 de novembre de 1822). Finalment, la casa del Sindicat fou subhastada a principis de 1823 i la va acabar adquirint Miquel Salvà i Cardell, conjuntament amb l'oratori i unes cases agregades (AGCM, Actes Diputació de 3 de juny de 1823).

5.5. RELACIÓ DE LA DIPUTACIÓ AMB ELS ALTRES PODERS

La constitució de Cadis pretenia arrelar un nou sistema polític i econòmic mitjançant uns nous criteris, entre els quals cal destacar l'eliminació de privilegis, una major representativitat ciutadana, la divisió de poders, una major racionalització i eficàcia conjuntada amb un menor cost; i unes majors garanties amb l'ús de la publicitat, el lliure joc electoral i el control parlamentari i judicial. Unes de les eines per aconseguir l'arrelament del nou sistema a escala local fou introduir les tècniques del govern popular, intentat que participés el màxim de població creant nous municipis a partir de 1.000 habitants, i introduir un nou organisme, la Diputació. La divisió provincial que es preparava era pensada, fonamentalment, amb l'objectiu de facilitar l'administració, de manera que es volia aconseguir unes províncies més o menys anivellades, quant a persones i territori, i fàcils de coordinar des del centre polític de la monarquia.

Resseguir l'anàlisi que fa Josep Sarrión sobre a qui corresponien durant l'Antic Règim les competències amb què es dotà la nova Diputació (Sarrión, J.; 1991), ens ajudarà a entendre més la relació dels diferents centres de poder amb la Diputació. Ens referim a l'Intendent i a l'Audiència.

Per una banda, la Diputació va ser l'hereva de l'Audiència borbònica. Van passar a formar part del seu cercle de competències totes les que havien correspost a aquesta darrera, (Sarrión, J.; 1991:255). Amb la constitució de Cadis, la figura de l'Intendent també va quedar confinada en els límits de l'administració financera i fiscal. O sigui, va quedar relegat a unes funcions estrictament executives i recaptatòries. Tot i això, fins i tot en aquests camps, la seva responsabilitat fou retallada en benefici de la Diputació, a la qual pertocava, per exemple, intervenir i aprovar el repartiment fet als pobles de les contribucions que corresponien a cada província. I a més la Diputació era reforçada amb la competència de donar part al Govern dels abusos en l'administració de rendes, de qualsevol renda pública, per la qual cosa, l'Intendent, en certa manera passava a ser tutelat per la Diputació (Sarrión, J.; 1991:81).

Però, a part d'aquests dos poders, l'Intendent i l'Audiència, la Diputació s'havia de relacionar amb d'altres poders, amb els quals a vegades també podia entrar en conflicte: el Cap polític, el Comandant general, l'Ajuntament de la capital, d'altres ajuntaments o l'Església.

Mitjançant un resseguiment de les actes de la Diputació, es tractara de veure quines foren les dificultats amb què es topà la Diputació en relació amb aquests organismes. Aquesta anàlisi es durà a terme fins els principis de 1823, ja que des d'aquesta data, amb la preparació de la intervenció francesa, la situació política del país va canviar radicalment, passant a ser una situació de preguerra, moment en què començaren a sorgir altres tensions. Per això aquesta darrera part s'analitzarà posteriorment en un altre capítol.

5.5.1 Relacions amb el cap polític

La relació del Cap polític, Guillem Ignasi de Montis, amb la Diputació sempre fou molt estreta, per mor de la presidència del primer de la institució provincial. Les paraules dels membres de la Diputació envers el primer Cap polític sempre van ser d'elogi. Una prova d'això fou l'enhorabona que li va donar la Diputació quan ja portava gairebé un any en el càrrec i fou nomenat Cap polític en propietat el 14 de febrer de 1821, «*dando con ello testimonio de su talento, integridad y amor á las nuebas instituciones*» i mai no va posar en dubte la seva addicció al nou sistema. De manera que, quan el 10 de juny de 1822 s'acomiada de la política provincial per mor de la seva salut, Pere Maria Canals proposa que el seu retrat es col·loqui entre els dels fills il·lustres de Balears «*por haber sido Jefe Político Superior de esta provincia desde el*

año 1813 hasta la abolicion de la Constitucion, por cuyo sostenimiento padecio; y por haber dado pruevas tanto en aquella epoca, como despues de restablecido felizmente el sistema de la adhesion constante á la causa de la Patria en el desempeño de sus funciones despues de ser nombrado otra vez en el año 20 para este gobierno político superior; que renuncio siete veces por no permitirle su quebrantada salud continuar en el exercicio de su encargo».

Tot i això, a vegades, entre ambdues institucions van existir certes discrepàncies. Una d'elles ja l'hem trobada en el jurament estrany dels tres suplents durant les primeres passes de la institució provincial. Aquesta resistència es va fer palesa el 3 d'abril de 1822, quan el mateix Pere Maria Canals, que feia uns mesos l'havia lloat, proposava que el Govern –o el Cap polític- no tenia facultats per exonerar del càrrec de vocal de la Diputació a cap dels individus, -i va remarcar- com ho ha fet per tres vegades, i per això decideix representar a les Corts. Li dóna suport en aquesta ocasió el secretari Miquel Salvà.

A vegades el Cap polític arrossegava la Diputació amb les seves querelles amb d'altres institucions, entre elles l'ajuntament de Palma. Cada mes, la institució municipal li havia d'enviar un informe sobre l'estat de *l'esperit públic*. A l'informe que se li lliurà del mes de juliol de 1820, l'Ajuntament exposava el malestar que havia detectat entre el públic per les providències dictades sobre sanitat, per mor de la pesta que aleshores assolava la comarca de Llevant de l'illa. Com que anaven contra decisions seves, el Cap polític es va molestar i respongué amb un ofici a l'informe de l'Ajuntament, que es va tractar en un ple extraordinari. Al cap de dos dies, el dia 10, l'Ajuntament tracta en el ple un altre ofici del Cap polític, demanant-li exactament quines mesures concretes de les preses sobre sanitat eren les que havien provocat la inquietud popular, li detallaren les queixes i la resposta de l'Ajuntament fou contundent:

«*1, por haver instalado la Junta Superior de Sanidad sin que Diputacion Provincial interviniese en el nombramiento de los individuos. 2, por haber admitido como vocal a Antonio Servera. 3, por haberse señalado el dia 19 de mayo para dejar de admitir las procedencias de Son Servera cuando el anterior havia salido de dicho pueblo. 4, haber mandado abrir la comunicacion con Arta cuando en aquel pueblo habian muerto algunas personas del contagio. 5, haber admitido como vocales de la junta a los senyores Veleña i Lizana contra lo prevenido en el reglamento de tribunales. 6, por haver enviado comisionados a los pueblos que finalizasen las operaciones de sus ayuntamientos y certificasen sus resoluciones. 7, por haver enviado a los pueblos*

apestados a don Antonio Canela con veinte presidiarios armados. 8, por no haber presentado al publico las cuentas de la inversion de los caudales. 9, por haver dado comision que se dice nominal a Laviña i Portes. 10, por haber tomado mandar las armas a los licenciados despues de haber pasado un tiempo bastante largo desde que principió el contagio para haver arreglado el servicio que debia prestar esta Isla. Y 11, por haber entrado la Junta en el manenjo de caudales sin contar con la Diputacion provincial».

Davant d'aquesta contesta, de forma immediata el Cap polític respongué al dia següent: "*que guarde a la autoridad superior de la provincia de que depende, la atencion que corresponde*". El batle segon, Esteva Bonet, va proposar "*si debe presentarse al gobierno en orden al oficio del Sr. Gefe Politico que acaba tenerse presente. Quedo acordado por la afirmativa á excepcion del Sr. Troncoso y del Sr. Massanet que fueron de parecer que sea por medio de consulta*".

La resposta al Cap polític la va preparar Onofre Gradolí en els següents termes: "*que se conteste al sr. Gefe Politico que este Cuerpo no sabe en que ha faltado a la atencion, que respecta y venera á las Autoridades, pero que solo depende de la Ley*".

Així, ja immersos en aquesta polèmica, el Cap polític hi implicà la Diputació, quan el dia 16 d'agost va explicar a la institució provincial els motius pels quals l'ajuntament de Palma «*el tracta malament*» i, a més, exigeix un dictamen d'aquesta i que contestàs. El dia 22 la Diputació hi assentí, creà una comissió per preparar la contesta i la hi enviaren. Aquesta polèmica encara ocupà un mes més de correspondència.

Un motiu de plet entre la Diputació i Guillem Ignasi Montis fou una ordre sobre la Milícia Nacional. En data de 15 de novembre el Cap polític va oficiar a la Diputació que havia decidit que un requisit a afegir per ser oficial de la Milícia Nacional havia de ser saber llegir i escriure. En el ple de dia 17 la Diputació en quedà assabentada i va acatar l'ordre. Però, en el plenari del 31 de gener de 1821 es va rebre una ordre del Govern, de dia 23 de desembre, on es diu «*que aunque fueron poderosas las razones que induxeron al Sr. Gefe Político de esta provincia á determinar que el nombramiento de los oficiales y Sargentos primeros recayese en personas que supieran leer y escribir, no está en sus facultades, ni tampoco en las del Gobierno una decision que altera esencialmente el Reglamento y limita las eleciones á una cierta clase*».

Aquell mateix dia, 31 de gener, la Diputació també tornà un expedient, de Guillem Clar, de Santanyí, al Cap polític, per mor d'una queixa del batle de Porreres,

perquè «*la Diputacion tiene dado un acuerdo general sobre asuntos de esta clase, y al Gefe toca proveer en los asuntos particulares*». O, també, per posar un altre exemple, el 27 de febrer de 1821 el Cap polític pretén que sigui la Diputació que faci el repartiment dels 20.000 duros als quals s'havia condemnat als municipis de Menorca, per mor de la revolta de 1810. Aleshores la Diputació li respongué, en contra de la seva opinió, que no li corresponia.

Ara bé, com poden veure, a part de la forma particular de Guillem Montis de prendre algunes decisions, més des del punt de vista del pragmatisme que del compliment estricte de la legalitat, la relació entre el primer Cap polític i la Diputació no fou tensa ni d'animadversió.

El substitut interí de Guillem Ignasi Montis fou Antoni Buch. 14.5.1821 dia 2 de maig Antoni Buch comunica ser nomenat Cap polític interí i "*se le constestó que era grata la eleccion hecha en su persona y debida á sus talentos y amor al sistema constitucional, y que la diputacion se gozaria en cooperar con él al sostenimiento de las leyes, y en mantener la misma armonia que siempre habia tenido con su actual presidente*" (AGCM, Actes Diputació de 14 de maig de 1821). A Antoni Buch, secretari Govern polític de Catalunya, Montis li pren el jurament. El nou càrrec fa un discurs i li contesta Antoni i Ferrer, vocal primer (AGCM, Actes Diputació de 21 de maig de 1821). La major discrepància que es troba amb la institució que presidia fou el dia de la presa de possessió del càrrec de vocal de Bartomeu Binimelis, el 7 de gener de 1822, com ja hem esmentat.

El següent successor de Guillem Ignasi de Montis, fou Ramon Despuig i Zaforteza, també com a Cap polític interí, jurà el càrrec el 19 de maig de 1822, i el va ocupar fins l'1 de febrer de 1823. No hem trobat en aquest interval de temps cap fet remarcable que ofereixi que hagin existit discrepàncies remarcables.

Finalment, la relació de la Diputació i el nou cap polític propietari, Genís Quintana i Ferrer, la tractarem en el darrer capítol.

5.5.2 Relacions amb el Comandant general

Com hem vist, a l'època del Trienni el primer Comandant general de les Illes fou Antonio Maria Peón. Anomenat de forma interina per la Junta d'Autoritats, al cap de pocs dies fou confirmat pel Govern, (DCP 1820:4 de 18 de març). Estigué en el càrrec fins gener de 1821. En aquest període de temps, de gairebé un any, l'única font de discrepància que hem trobat entre la Diputació i el Comandant general fou un ban que

publicà. Així, la Diputació en la sessió del dia 7 de juliol de 1820, per mor del «*celo que incumbre á esta Diputacion por la observancia de la Constitucion, la puso en el caso de acordár pasár oficios al comandante General de estas Yslas, y á la Junta de Superior de Sanidad, á esta preguntando si ha autorizado el establecimiento del Consejo de Guerra que anuncia el General en el bando que segun tiene entendido ha publicado con algunos artículos penales contra los infractores de las leyes sanitarias, y si ha querido que la Autoridad Militar se entienda á juzgar otros delitos que los perpetrados precisamente en el Cordon, y á aquel para que se sirva manifestar si el Consejo de guerra establecido es estensivo á las infracciones cometidas antes de su instalacion, y si entiende en otros delitos que los cometidos precisamente en el Cordon*». Sembla que aquest afer va acabar així.

A principis del 1821 Antonio Zea i Zafra substituí com a Comandant general a Antonio Maria Peón. La relació de Zea amb les autoritats liberals de l'illa va ser bona. Ho podem constatar en l'escrit publicat a la premsa, on ell mateix destaca "*la mas perfecta union, la mas cordial armonia han reinado entre las Autoridades de estas Islas*" (CCLPMP 1821:4 de 23 de maig). A la premsa es poden trobar prou manifests d'aquest militar de caire constitucionalista. De manera que la seva relació amb la Diputació durant el 1821 i 1822 fou normal. Durant el període del seu mandat el major nucli de correspondència per part del Comandant general es va xifrar en la penúria econòmica i la manca de despeses de l'exèrcit, amb la conseqüent petició d'auxili a la Diputació. Les úniques discrepàncies es van donar el 1823, quan la política estava mediatitzada per la situació de preguerra, cosa que analitzarem en el darrer capítol.

El 19 de juny de 1823 Antonio Zea fou destinat a la península i el substituí el comte d'Almodóvar, Ildefonso Díez de Rivera i Muro. Però, com hem esmentat abans, els fets de 1823 els analitzarem en un altre capítol.

5.5.3 Relacions amb la Intendència

A principis del 1820 l'intendent de Mallorca era Ramon Queraltó, el qual el 13 d'octubre de 1820, va enviar un escrit a la Diputació en el qual avisava que era traslladat a València i l'havia de substituir Vicente Izquierdo. Mentrestant, durant el temps d'absència fou nomenat interinament per a la Intendència de l'exèrcit José María Tuero, i José María Espinosa, tresorer interí de rendes per a la de la província. El dia 6 la Diputació els va enviar un ofici a ambdós perquè poguessin anar a donar compte a les

seves reunions, indicant-los que els dimarts i els divendres de cada setmana se celebraven les sessions.

Un dels problemes era l'estadística de repartiment de quotes als pobles per a la contribució. El 12 de desembre a proposta d'Antoni Ferrer es crea una comissió, formada pel mateix Ferrer i Llorenç Barceló, per veure si l'estadística s'havia de rectificar pel proper repartiment del 1821. Per això, avisaren l'Intendent interí, José María Espinosa i li demanaren que mentre verificaven aquesta operació demorés l'execució dels repartiments als pobles. Arran d'aquesta intervenció, el dia 20 del mateix mes, l'Intendent remet a la Diputació un estat de comptes amb la liquidació d'allò que corresponia satisfer als pobles per la meitat de la contribució, d'acord amb allò que devien, i el que havien de pagar fins al juny de 1821. La resposta de la Diputació va ser manifestar a l'Intendent que havia de canviar els seus números en funció d'un altre criteri, i va retornar la documentació, d'acord amb el veredicte de la Diputació el dia 7 de gener de 1821, la qual ho aprovà. El primer frec s'havia saldat a favor de la Diputació.

El dia 3 de gener l'Intendent fa arribar un ofici a la Diputació en què trasllada una reial ordre, segons la qual ha de practicar una visita a les oficines de Ciutat acompanyat per membres de la Diputació, assegura que no ho ha pogut fer per l'absència dels vocals de la Diputació i els convida a verificar la visita abans que surti el correu i ell en pugui donar compte al Govern. La Diputació li contesta que no ha rebut aquesta ordre.

Mentrestant, l'Intendent interí havia informat el Govern contra la Diputació, sobre el seu desacord amb el repartiment. Així, el dia 16 de gener el Cap polític va passar un ofici a la Diputació on la posava en antecedents i la preveié que usés tota la seva autoritat en l'examen i repartiment de les contribucions. Tot això fou tractat en la sessió de dia 21 de febrer, «*de la impostura con que siniestramente ha informado dicho Intendente al gobierno, acordó representar al mismo Gobierno en justificacion de su exacto cumplimiento sobre el particular*». No comptem amb la resposta del Govern. Però, sí amb un fet, a la sessió de dia 8 d'abril, José María Espinosa els posava en coneixement que havia rebut un escrit el dia 8 del Govern segons el qual es nomenava un nou Intendent interí, l'administrador de rendes estancades, Luís Ignacio Zabala. La crisi se saldava amb una destitució.

El pas de José María Espinosa per la intendència no passà desapercebuda a la premsa. El 30 de novembre, el diari el *Correo Constitucional, Literario, Político y*

Mercantil de Palma en un article denunciava la il·legalitat del nomenament de l'interinatge d'Espinosa, fet a dit, per part de l'anterior Intendent Queraltó. L'articulista estimava que la tasca corresponia a l'encarregat de la Comptadoria principal (CCLPMP; 1820:4 de 30 de novembre). Al cap de dos mesos es denunciava la desídia de José María Espinosa a la feina, quan no apareix a una subhasta i s'ha de posposar, (CCLPMP 1821:4 de 2 de febrer). Una altra denuncia contra la seva gestió fa referència a què no té prou cura pels interessos de la hisenda pública. Es denuncia que per segona vegada manca sal per a la població, (CCLPMP 1821:4 de 5 de febrer). A aquestes denúncies va respondre el mateix Espinosa en un article al mateix diari el dia 8 de febrer, exposant les actuacions fetes per pal·liar la mancança d'aquest gènere tan important per a la població, (CCLPMP 1821:4 de 8 de febrer). El 15 de març es denuncia el cobrament d'un sou de forma estranya per part de Romuald Galvan, emparat per una ordre de Queraltó, al qual Espinosa continua mantenint i el fa el seu secretari, (CCLPMP 1821:3 de 15 de març).

Continuen les denúncies d'incompetència d'Espinosa i es denuncia que tant l'Intendent interí com el seu secretari accidental actuen com a "*dos Reyes á similitud de aquellos que desgraciadamente conocimos en años pasados*", és a dir, d'un cert nepotisme (CCLPMP 1821:4 de 29 de març). Pocs dies abans de la seva destitució, un altre article recordava que "*esté seguro que Espinosa es nada para su actual situacion tener el mando de la Intendencia pues ni tesorero de Provincia es, y si un buen cesante, como otros muchos... y no dude tambien que Galvan cobra un sueldo injusto*", (CCLPMP 1821:4 de 7 d'abril). Finalment, el dia 19 d'abril, un cop conegut el canvi de l'intendent interí, un articulista en fa la següent valoració: "*al cabo de tanto como se ha escrito contra el ex Intendente interino de provincia D. Jose Maria Espinosa, y contra D. Romualdo Galvan su secretario... tantas verdades se han dicho pues no es posible decir mas á hombres de cara blanca, he sabido, con gusto, que aquel se apeó del mando de la intendencia, y la ha entregado al nombrado administrador de estancadas D. Luis Ignacio de Zabala que aunque tan incompetente como él para tal sucesion entiendo será mas apto no obstante no haber tantos motivos para ello*", (CCLPMP, 1821:4 de 19 d'abril).

Mentrestant el dia 3 de març la Diputació també manté un altre plet amb l'Intendent interí de l'exèrcit per la seva manca de diners. El mes de febrer li féu un crèdit de 148.816 reials de velló, que havia tret dels fons de particulars, i exigia el seu reingrés en metàl·lic, per la qual cosa el dia 14 de març decideix representar les Corts.

El nou intendent interí provincial, Luís Ignacio Zabala, al cap de poc de prendre possessió del càrrec, en la sessió del 14 de maig, proposà primerament a la Diputació que en absència del Cap polític es consideràs que l'havia de presidir ell i no el primer vocal. Creu que el fet de ser interí no l'exclou d'allò que preveu la normativa; però la Diputació no accepta els seus arguments. La resposta és que representaran a les Corts per resoldre el dubte i Luís Ignacio de Zabala, a més, també va efectuar amb una denúncia contra la Diputació.

Així, durant el se mandat el nou Intendent interí mantengué dos plets amb la Diputació: la defensa del seu dret a presidir la institució en absència del Cap polític i la discrepància sobre com s'han de fer els repartiments. Sobre aquest darrer fet insistia en dos aspectes: que la Diputació era l'organisme que havia de fer el primer repartiment i, a més, segons els seus criteris. Contràriament, la Diputació es mantenia ferma.

Un exemple d'aquesta correspondència el podem veure en la resposta que li donen el 7 d'agost de 1821:

«*Vista la instruccion que V. S. pasa con el oficio de ayer sobre el repartimiento de la contribucion provisional, ha resuelto la Diputacion decir a V. S. que al momento que reciba por conducto de la Gobernacion de la Peninsula las ordenes convenientes, procederá á llenar sus deberes con arreglo á la Constitucion y Decretos de Córtes; y se valdrà con gusto de los conocimientos de V. S. en la materia, y de las noticias que puedan facilitarse por las Oficinas de la Intendencia*».

La resposta de la Diputació fou sempre la mateixa, que no podia promoure el repartiment, només aprovar-lo i intervenir, d'acord amb la normativa. Aquesta posició la va corroborar el 4 de setembre un reial decret que confirmava que la Diputació no havia de fer el repartiment, sinó aprovar-lo, amb les modificacions que trobés oportunes. I que si era voluntat seva, podia donar una mà a l'Intendent a elaborar el seu treball. D'altra banda l'acompanyava una reial ordre que l'obligava a admetre l'Intendent interí com a vocal, sense dir res sobre el plet al seu dret a la presidència. I, finalment, demanava a les dues institucions que ho resolguessin ràpidament, en atenció a la urgència de la situació.

Però l'Intendent no afluixava en el seu dret a presidir. El 13 de setembre la Diputació per escrit li confirmà la negativa. I de forma taxativa li contestà el dia 16 que:

«*Solo seria admitido como vocal y no Vice Presidente, contestó con fecha del 14 del corriente [*l'Intendent*] que en favor al servicio estava pronto a sacrificar el decoro a su destino, y que lo verdaderamente importante era tener sesion diaria con asistencia*

precisa del Gefe Político á causa del retraso de los repartimientos de contribucion. La Diputacion contestó que celebraria todas las sesiones necesarias, que el Gefe Político concurriria cuando le pareciese pues que la Diputacion no le mandara, y que si él queria concurrir en clase de vocal seria admitido con mucho gusto».

El mateix dia l'Intendent continuava insistint amb un altre escrit, intentant que la Diputació fes la seva feina, elaborar el repartiment de la contribució. Però, finalment, es va resignar a fer-la ell i va acabar presentant-la el dia 24 de setembre. Llavors, es va crear una comissió formada per Antoni Ferrer i Joan Antoni Fuster per examinar el document, al qual li trobaren defectes. Però, l'aprovaren de forma provisional l'endemà, el dia 25.

Mentrestant, l'Intendent havia denunciat la Diputació al Govern. A l'acta de la sessió del 28 d'octubre de 1821 es va valorar el document enviat a Madrid d'aquesta manera:

«*...havia representado que la Diputacion no solo se había negado absolutamente a hacer el repartimiento territorial, mas aun a prestarle todo auxilio, que aunque la contribución saldría al doce por ciento sin embargo ni aun llegaría al ocho porque los pueblos siempre hacen ocultaciones de la riqueza, y que el Secretario de la Diputación havia dicho en presencia de toda ella que aunque el Rey se lo mandase no quería hacer el repartimiento, sobre cuyo ultimo incidente se pedia informe; contestó la Diputación que havia auxiliado con hechos incontrastables al Intendente en el repartimiento, que el pueblo de Mallorca no había hecho ocultación alguna a pesar de que no llega la renta de las tierras al valor estimado en el apeo; y que el secretario de la Diputación había dicho lo mismo que todos los vocales unánimes con el Gefe Politico al frente, no lo informado por Zabala*», titllant de calumnies tot allò referit per Zabala i demanant un desagravi.

L'Intendent propietari no acabava d'arribar. Finalment, el Govern va nomenar un nou intendent, Eugenio Domínguez, que ho era de Múrcia. La notícia va arribar a la Diputació el 16 d'octubre de 1821. I el comptador principal, José María Tuero, aconseguia la confirmació del nomenament d'Intendent interí de l'exèrcit de forma efectiva. Val a dir que Eugenio Domínguez no arribaria a l'illa i juraria el càrrec fins al 10 de juny de 1822, gairebé al cap de nou mesos. De manera que la situació provisional continuava, tan de la Intendència provincial com de la de l'exèrcit. Però, sembla que Luís Ignacio Zabala ja no continuà més, ja que a l'acta de dia 28 d'octubre es refereix a

ell com a exintendent. Així en aquesta data gairebé desapareixen les referències als problemes amb la Intendència.

En l'interval de temps entre la partida de Zabala i l'arribada del nou Intendent, Eugenio Domínguez, tan sols cal destacar que en la visita dels vocals Miquel Salvà i Joan Sorà a la hisenda pública, van elevar una queixa a la Intendència sobre la disparitat dels pagaments als empleats. Aquesta disparitat es podia comprovar en l'estat de comptes que va publicar la Intendència el dia 1 de març, cosa que va motivar les queixes d'alguns interessats, com ara els treballadors del Govern polític. A l'acta de dia 13 d'abril de 1822 es pot confirmar que després de les reflexions fetes a l'Intendent, aquest contestà que d'ara en endavant procuraria anivellar en funció de les possibilitats.

De l'etapa a la Intendència d'Eugenio Domínguez poca cosa se'n por dir, ja que fou breu. Un nou Intendent, Lorenzo Peraveles, va prendre possessió el 24 de setembre de 1822. Peraveles coneixia l'administració, havia estat feia uns mesos Intendent d'Àvila i de Cap polític en funcions. La Diputació es posà en contacte amb el nou càrrec per fer-li saber que ho tenia tot preparat perquè a la sessió del dia 1 d'octubre jurés el càrrec de vocal. L'entrada del nou Intendent no podia ser pitjor, ja que es negà a jurar la Constitució dient que ja ho havia fet a mans del Secretari de Despatx d'Hisenda. Davant d'aquesta negativa, es va elevar una consulta al Govern.

Se suposa que a partir d'aquí les relacions no foren gaire bones. A la sessió de dia 14 de desembre es dóna compte d'un escrit de l'Intendent on explica els motius de la seva inassistència a les reunions:

«*El motivo porque se ve precisado á no asistir á la Diputacion mientras dicho Gefe lo sea y la presida* [Ramon Despuig, comte de Montenegro], *o le conteste categoricamente á sus escrtios. La Diputacion quedo enterada y acordó contestarle de ello al Intendente manifestandole serle muy sensible que en las autoridades se presente un motivo por el que se turbe la armonia que desearia la Diputacion reinase entre ellas*».

La resposta a la queixa de l'Intendent al Govern fou rebuda el 23 de gener a la Diputació. El Ministeri comunicava que l'Intendent havia de repetir el jurament sempre que també ho hagués fet el Cap polític. El Cap polític interí havia jurat a la Diputació, però, aleshores l'Intendent va posar sobre la taula una nova argúcia, dient que ell ho faria si el Cap polític jurava també el seu càrrec a Madrid. De manera que entraren en una nova discussió fins ben entrat l'any 1823, quan les circumstàncies polítiques del país canviaren de forma radical.

5.5.4 Relacions amb l'Audiència de Mallorca

Pel que fa referència amb les relacions amb l'Audiència de Mallorca, en la recerca no s'ha trobat documentació que fes palpable alguna discrepància o mala sintonia. Sempre es troben alguns comentaris, com ara el de dia 3 de març de 1821, «*En 2 del actual traslada el sr. Gefe Político el oficio que en 16 de Febrero pasó á esta Audiencia Territorial con el objeto de desvanecer los inconvenientes y dificultades que hasta ahora se ofrece para organizar completamente los cuatro juzgados provisionales de los Partidos forenses de esta Ysla, acompanya la contestacion de dicho tribunal con la exposicion de su Fiscal, á fin que pesando detenidamente la Diputacion las razones que vierte el fiscal, se sirva manifestarle la Diputacion si podran ó no adoptarse los diferentes medios que propone para la organizacion de dichos juzgados de primera instancia*». Però, com es pot observar caben perfectament dintre de la normalitat de les relacions.

5.5.5 Relacions amb l'ajuntament de Palma

Com hem vist, l'inici de les relacions entre l'ajuntament de Ciutat i la Diputació foren tenses, per la necessitat d'espai per ubicar la Diputació i les rotundes negatives per part del consistori. Mentre passaven aquests fets, ens trobam també tota una sèrie d'iniciatives de l'Ajuntament de reivindicació cap a la institució provincial. La Diputació sempre respon de la mateixa forma, tractant-lo com un ajuntament més.

El 31 de juliol de 1820 el consistori envia un ofici a la Diputació demanant que li paguin l'empedrat d'alguns carrers de la ciutat. La resposta fou que segons la Constitució això són despeses d'incumbència municipal. El dia 7 d'agost la Diputació tracta un escrit de l'ajuntament de Palma on assegura no comptar amb diners per pagar la seva part alíquota de les despeses per l'habilitació del saló de les Corts que els corresponia. L'11 d'agost de 1820 tracta un escrit del Cap polític on explica que l'Ajuntament es queixa que no té arbitris pels diners que necessita. Se li contesta que compta amb els mateixos que els altres ajuntaments. El dia 19 de setembre, proposa a la Diputació dues propostes de pagament de despeses: la primera una llista de festes i la segona, la petició de 300 lliures per poder pagar dos carros de neteja dels seus carrers i de la Casa de la Misericòrdia, amb l'argument que altre temps els pagava el monarca. I per posar un darrer exemple, encara més emblemàtic, sobre la Festa de l'Estendard, del

31 de desembre: l'Ajuntament havia decidit no costejar la festa, a no ser que ho fes la Diputació amb els fons provincials.

El primer enfrontament més seriós fou el següent: la Junta de Sanitat de Palma demanava que les despeses sanitàries que els corresponia per mor de les actuacions contra la pesta de Son Servera, d'alguna manera, la Diputació els ajudés. La resposta fou que «*la Diputacion deseara complacerla en el pago de las obligaciones contraídas con motivo de las actuales circunstancias, pero crée por principios de justicia, que los gastos que ocasiona el Resguardo particular de cada pueblo es una carga que pesa sobre los vecinos del mismo, y que si los fondos generales de sanidad estubiesen afectos á ello con igual derecho podrian pedir las Juntas municipales de los demas pueblos, en cuyo concepto entiende la Diputacion debe dirigirse al Ayuntamiento de esta ciudad para que haga un reparto entre sus vecinos en cuya utilidad han cedido las medidas sanitarias tomadas por la Junta, ecceptuando aquellos gastos que sean en beneficio directo de toda la Ysla*».

D'aquesta manera la Diputació suggereix a l'Ajuntament que efectuï un repartiment entre els veïns per pagar les despeses sanitàries extraordinàries. Mentrestant l'ajuntament de Palma reclamava a la Junta Superior de Sanitat 1.125 lliures de les 300 quarteres de blat que l'hi havia deixat, per subministrar als paisans del cordó sanitari. Però la idea de fer un repartiment entre la població de l'illa anava avançant en la ment dels dirigents. Finalment, el Cap polític va enviar una circular dia 4 de setembre a la Diputació, que la tractà dia 6. L'objectiu és fer un repartiment d'un 1% sobre els rèdits de l'agricultura, indústria i comerç, segons les bases de l'Apeo, amb l'objecte d'atendre les despeses de sanitat. Alguns ajuntaments protestaren, com ara el de Santa Margalida, ja que consideraven que l'esforç que feien ja era prou elevat, com es pot comprovar a l'acta de dia 13 de setembre. O el de Campos, que demanava si el podria cobrir d'una altra forma, com es pot veure a l'acta de dia 19 de setembre. Aquest mateix dia, també es tracta un ofici de l'ajuntament de Palma on exposa que per verificar el repartiment necessita rectificar les seves estadístiques d'indústria i comerç, per la seva decadència. A més, proposa suspendre el repartiment i també cobrir-lo d'una altra forma. La resposta fou que havien de fer el repartiment com els altres.

El 3 d'octubre, davant l'obligació de fer el repartiment, l'ajuntament de Palma insisteix en la necessitat de renovar les estadístiques per obsolescència, a la qual cosa la Diputació accedeix amb la condició que s'efectuï ràpidament. A partir d'aquest permís, de renovació d'estadístiques, ens trobam amb tota una sèrie de missives entre ambdues

institucions. Una per la necessitat de diners, la Diputació urgeix a l'Ajuntament al cobrament. L'altra, veritat o no, l'Ajuntament s'excusa amb la dificultat del càlcul. Finalment, per pagar una part de l'1% que corresponia a Palma, el consistori ofereix, per saldar una part del deute, les 300 quarteres de blat. Aquest estira-i-afluixa fou l'avantsala d'un problema encara més seriós que sorgí posteriorment entre les dues corporacions, un autèntic pols institucional.

El dia 15 de març de 1821 l'ajuntament de Palma envia un ofici a la Diputació en el qual explica la seva voluntat de tirar endavant una talla i demanava si els béns dels monestirs suprimits havien de contribuir. El dia 9 d'abril se li contesta que faci la consulta al Crèdit Públic i si no li és favorable a les Corts. A partir d'aquesta resposta sembla que l'Ajuntament continuà les seves intencions, féu pública la talla el 2 de maig i va començar a comptar amb reaccions contràries. La primera la trobam al *Correo Constitucional, Literario, Político y Mercantil de Palma* a principis de juny. L'articulista, que escriu amb pseudònim, explica que a la plaça Constitucional –se suposa que al Born-, va trobar un paper manuscrit amb un esborrany de representació a les Corts que reprodueix. El paper estava signat per Bernat Ribera, capità d'infanteria, que explica que el dia 2 de maig l'Ajuntament feu pública la talla sense l'aprovació del Congrés, com manava la normativa. L'objectiu era aconseguir diners per pagar despeses municipals. El recurrent hi estava inclòs, per unes cases que tenia en propietat i exposava que la talla no comptava amb el vistiplau de la Junta Provincial i, a més, que només requeia sobre els propietaris de cases, tal i com es feia amb la contribució de l'enllumenat, pagant 3 quarts per pam castellà, per la qual cosa no s'aplicava sobre tots els habitants del municipi. Per tot això, demanava justícia al Congrés, (CCLPMP 1820:3 de 8 de juny). L'endemà mateix Bernat Ribera escrivia al mateix diari dient que l'esborrany de representació tenia data de 18 de maig i que el dia 25 va representar també a la Diputació sobre la mateixa matèria, sense encara haver rebut resposta, (CCLPMP:4 de 9 de juny).

La Diputació va tractar aquesta denúncia, i d'altres, el dia 16 de juny. I va decidir:

«*Se acordó pasar al Jefe el oficio siguiente: "para la completa instruccion de este Expediente conviene que el Ayuntamiento de Palma diga terminantemente por quien se halla autorizado á imponer la contribucion de la talla para gastos del Hospital, Hospicio y Casa de Expositos; y tambien por que orden superior ha sido facultado á añadir empleados á los que tenia antes del regimen Constitucional, y*

aumentar sueldos si acaso lo hubiese hecho, excepto los oficiales que ha podido llamar por la division de secciones"».

El dia 17, a l'altre diari, el *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma*, sortia un article que denunciava el mal ús dels diners de l'Ajuntament, ja que la talla només servia per coses que no eren obligacions, sinó per "*gastos de capricho y puramente de lujo. ¿Que me manifieste el mas guapo, ser necesarios diez oficiales y un secretario para hacer en Palma lo que hace en cualquier pueblo de esta Provincia un solo secretario con 80, 100, ó á lo mas con 150 libras, y entonces creeré ser obligacion pagar 5101 libras, 12 sueldos y 11 dineros que corresponde á los plumistas. Pero ahora viene lo mejor. Maestros 1º y 2º de ceremonias, maestros, leonados, tambores, ministros, albañiles, carpinteros, musicos, cornetas, etc.*", (DCPMP, 1821:2 de 17 de juny). Es criticava l'excés de personal.

El dia 18, a les denúncies públiques fetes per Bernat Ribera, s'hi sumava Jaume Sureda, germà i apoderat del marquès de Vivot. També la de Joan Burgués Zaforteza, Marià Conrado i Enric Chauveron. Al diari reprodueixen una instància que denuncia la imposició d'un impost nou, de 43.802 lliures, sense comptar amb facultats per fer-ho i infringint la Constitució. Fan referència expressa a què l'ajuntament de Palma no compta amb més facultats que els altres ajuntaments, i que, per tant, no està facultat per fer-ho, (DCPMP 1821:2 de 18 de juny). Durant aquests dies surten articles als dos diaris contra l'esmentat impost, sense cap article que el defensi. D'aquests articles, en podem destacar un de dia 20 de juny, que fa referència expressa a diferents sous d'empleats municipals: l'arxiver 526 lliures, mestres de cerimònies 1er i 2on 463 lliures, bidell i altres empleats 1.387 lliures, tambor major i 6 menors, 360 lliures, etc. i per la subsistència de l'hospital, hospici i casa d'expòsits 15.535 lliures, (DCPMP 1820:3 de 20 de juny).

El dia 23 de juny a la sessió de la Diputació es torna a estudiar el cas de la talla de l'Ajuntament. Examinada la qüestió, s'envia el següent ofici a l'Ajuntament:

«*La Diputacion excitada por V.S. ha sometido de nuevo á su examen este expediente, y ha visto que no acompanya á los informes del ayuntamiento ningun documento claro, terminante y legal de la autoridad superior y legítima, como debia haberse presentado, que autorize la imposicion de la talla en la parte que se reputa como nueva á lo menos con respecto al ramo de algunos Establecimientos de beneficencias por donde es visto que el Ayuntamiento no podia por si solo estender la talla á objetos para que no estaba facultado. En cuanto á los oficios, y pretendida*

comision de que habla el Ayuntamiento en su ultimo informe, la Diputacion contestarà en su caso y lugar , y responderá á la autoridad á quien deba, que no es ninguna de la Provincia».

L'endemà mateix l'Ajuntament respon. Dirigeix el seu escrit al Cap polític, Antoni Buch, d'acord amb la normativa, repeteix els mateixos arguments dels oficis anteriors i decideix que dos comissionats de l'Ajuntament seran escoltats a la sessió de la Diputació. Així, la resposta de la Diputació fou la següent:

«*La Diputacion Provincial siempre propicia á las insinuaciones de los representantes del honrado pueblo de Palma está pronta á añadir sacrificio de su reposo á los muchos que tiene hechos en bien de los establecimientos de beneficencia y atenciones precisas del Ayuntamiento. Por desgracia los males que pinta el oficio de V.S. que se recibió ánoche son los mismos que prevehía la Diputacion, males que el Ayuntamiento debia prevenir en tiempo, y males cuyo remedio no puede ser del momento. Solo la union, la deferencia, y la constante adhesion de los Ayuntamientos á las autoridades superiores de la Provincia facilita los medios de hacer frente á las obligaciones, y se suavizan los sacrificios de los ciudadanos. La talla que ha impuesto el Ayuntamiento de Palma fatalmente ha producido descontento al mismo tiempo que la opinion general ha exígido reformas en los gastos municipales. Con esto ha juzgado la Diputacion que el primer paso era satisfacer los votos de esta misma opinion, creida que á esta providencia seguiria luego la conciliacion de las atenciones que sean justas, con la obediencia completa de todos los contribuyentes. En consecuencia el camino que ha parecido mas breve es que mañana a las onze vengan á la Diputacion dos comisionados del Ayuntamiento con las instrucciones y datos necesarios, con quienes se acordarán las reformas que pida la justicia y la rectificacion en su caso del repartimeinto vecinal*». A més s'acordà que el dia següent es presentarien dos vocals de l'Ajuntament per acordar allò més convenient.

Mentre es produïen aquestes negociacions, el mateix dia 24 de juny, Bernat Ribera denuncia a l'opinió pública que no ha rebut cap resposta de la Diputació. I de forma irònica dóna les gràcies a la persona que ha aconseguit despatxar de forma tan ràpida la seva denúncia, (CCLPMP 1821:3 de 24 de juny). El mateix dia el *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma* publica un suplement amb l'ofici que l'Ajuntament dirigeix al Cap polític, repetint la seva argumentació: la manca de fons pels establiments de beneficència, presons i sanitat; no poder diferir fons d'altres instàncies; que no pot donar la «*protección paternal*» que necessiten els usuaris; que la

sanitat "*deberá abandonar las precauciones que le dicta la conservacion de la salut pública*"; i, per tant, «*las circunstancias claman por un remedio, por un remedio que no puede diferirse á mañana, que debe ser hoy, que debe ser el momento*».

L'endemà, dia 25 de juny, la Diputació torna a estudiar el cas. S'hi van presentar els dos comissionats de l'Ajuntament, Pau Josep Trias i Joan Sorà, amb un ofici de l'Ajuntament, el van llegir i es va incloure íntegre a l'acta. En aquest ofici es demanava una disposició positiva en favor dels centres de beneficència municipals. També denigra dels articulistes, «*cuyas artes pueden producir la sedicion y la anarquia*» que segons ells produeixen el «*extravio de la opinion pública*». I donada «*la union, la deferencia, y la constante adhesion del ayuntamiento á las autoridades superiores de la Provincia, facilite los medios de hacer frente á sus obligaciones y de suavizar los sacrificios de los Ciudadanos* [el subratllat és del text]». A continuació intervingueren els dos comissionats de l'Ajuntament per acabar demanant diners ("*Seria interensantisimo que la Diputacion les prestase alguna cantidad de dinero para salir de los apuros*"). La Diputació els contestà que «*era preciso satisfacer los votos de la opinion pública que pedia reformas de los empleados del ayuntamiento, y esto ante todas cosas, añadiendo el Sr. Gefe que tambien combenia minorar el cupo de la talla impuesta atendidas las circunstancias de posibilidad de los contribuyentes*». Sortiren els dos comissionats cap a l'Ajuntament, on els esperaven, i després d'una deliberació tornaren a la Diputació i contestaren «*que el Ayuntamiento se conformaba mientras quedase bien puesto su honor, y que le tubiese alguna espera por los cuatro mil duros que debe reintegrar. El Gefe contestó que el cuydaria de que no padeciese el decoro del Ayuntamiento, y de que interpondria su influjo con la Junta Superior de Sanidad como lo esponia la comision*».

Com podem veure, finalment, l'Ajuntament cedí davant l'evidència que la mesura que havien pres no comptava amb el suport legal necessari i que necessitava el suport de l'organisme superior.

A la sessió de dia 26 es tracta ja sobre una proposta d'esborrany elaborat per la Diputació sobre la talla. El document conté cinc punts i és consensuat amb els dos comissionats de l'Ajuntament. De manera que el document és traslladat de nou a l'Ajuntament i el dia 28 és aprovat per la Diputació de forma definitiva.

L'acord definitiu deia el següent:

«*1º la talla publicada por el Ayuntamiento en 2 de mayo último, se reducirá por ahora á la mitad atendidas las circunstancias del Vecindario, y la prontitud con que necesita recaudar para cubrir las urgentísimas atenciones municipales, á pesar de que*

el cupo entero no alcanza á satisfacer las obligaciones y prestamos ofrecidos reintegrar en este año sin contar con los atrasos. 2º Se hará una reforma en la Secretaria del Ayuntamiento destinando al Secretario la cantidad de 3,000 libras para el despacho de todos los negocios, sin contar los gastos de escritorio. 3º El Ayuntamiento presentarà a la mayor brevedad un estado de las demas reformas que puedan hacerse sobre los datos que le proporciona el conocimiento practico de los ramos encomendados á su cuidado, como de antemano lo tenía resuelto y nombrado una Comision al efecto. 4º Se dará inmediatamente cuenta al Gobierno de todo lo acordado entre ambas Corporaciones acerca el punto de reformas. 5º en caso de que los acreedores del Ayuntamiento a saver la Junta Superior de Sanidad, á quien debe 1.000 duros, dos mil al Cabildo, dos mil al Consulado, inclusos los fondos de la subscripcion voluntaria 5.721 libras 17 dineros 9 sueldos, de que ha dispuesto el Ayuntamiento se exigiesen estas cantidades que ha recibido con calidad de reintegro, y cuyo pago tiene ofrecido de la recaudacion de la talla impuesta en 2 de Mayo último, la Diputacion y el Señor Gefe político mediaran con todo su influjo con los demas acreedores para que atiendan el estado de apuros del Ayuntamiento, y esperen el pago de la primera talla inmediata, ó productos de los arbitrios que conceda el Gobierno ó las Córtes».

I a més dirigia el següent ofici a l'ajuntament de Palma, en contestació al seu escrit de dia 25:

«*La Diputacion se ha admirado del tono de la contestacion del Ayuntamiento y casi le ha tenido compasion al ver el contraste que hace su lenguage con la miseria en que abunda y lastima que ha cautivado en el animo de V. S. No deben serle amargas las lecciones de la Diputacion, que nunca son perdidas para los Ayuntamientos, dociles que saben graduar la obediencia á las Autoridades segun la gerarquia política establecida por el sistema constitucional; ¿con que el Ayuntamiento se gozará de citar un hecho de filantropia de la Diputacion? Si esta significa amor á los Pueblos, sensibilidad, delicadeza, incorruptibilidad, economizar gastar superfluo, socorrer la miseria publica en toda la Isla, no se necesita para esto del lenguage del Ayuntamiento, donde sobra la eloquencia muda de la humanidad socorrida. Los Pueblos apestados daran tambien razon, si durante su quebranto han conocido mas filantropia en la Diputacion clamando incesante al gobierno para su socorro, ó en el Ayuntamiento de Palma que ha gastado los caudales de la subscripcion mandada por S. M. sin dar cuenta, ni pedir licencia. Que filantropia del Ayuntamiento querer echar los enfermos, y abrir las Carceles, corrigiendo con el último de los males la improvision de diez y seis*

meses. Aun desea la Diputacion saber la manera cómo se han prevenido los males que amenazan á los establecimientos de beneficencia, y como el exito no ha correspondido á la esperanza, ni á las medidas los resultados, despues del largo período transcurrido desde la instalacion del Ayuntamiento constitucional. El Ayuntamiento dice que provoca á la Diputacion á que cite un solo hecho de desobediencia positiva; pero la Diputacion no provoca al Ayuntamiento ni á nadie: provoca si la prevision, la actividad, las reformas de las Corporaciones municipales; pero provocar al Ayuntamiento ó á sus Individuos, no está en los principios de educacion de los representantes de la Provincia. Y aun cuando la Diputacion quisiera citar hechos; para que buscarlos en la ocasion en que es llamada á enjugar las lagrimas de un Ayuntamiento que no tiene plumas, ni tinta ni papel? Sirvase V. S. decir al Ayuntamiento de Palma que no es cordura publicar un Oficio despues de tres sesiones consagradas por este cuerpo á su reconciliacion con el Pueblo; por lo qual antes esperava gracias que contestaciones airosas y destempladas. V.S. que ha sido testigo de las tareas de estos dias, dirá á la Diputacion si tiene que enmendar algo en lo que ha dicho y hecho; porque ella no lo muestra á no ser cierta condescendencia con el Ayuntamiento de Palma, que no ha tenido con los demas».

Des del punt de vista de relacions entre les institucions el debat va quedar resolt. Però, no fou així en els mitjans de comunicació. Però, curiosament, a partir d'ara tots els escrits es publicaran només al *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma*. Duraran fins al mes de setembre, quan es va declarar la febre groga a Palma, per la qual cosa, aquesta disputa, ja resolta, deixà pas a una problemàtica més complicada.

D'entre els escrits publicats durant el juliol i l'agost cal destacar un article de dia 4 de juliol, on es demana a l'Ajuntament de 1821 per què no va exigir responsabilitats al consistori anterior, exigint una liquidació de comptes i, si en fos el cas, responsabilitats. Fa un balanç de les despeses extraordinàries que es produïren per la Ciutat durant el període de pesta de 1820, criticant que només es financessin amb deute, en lloc d'aconseguir ingressos mitjançant imposicions. A més es deixaren d'abonar treballs i nòmines. Segons l'articulista, la clau dels problemes financers de l'Ajuntament fou la decisió de no voler fer una talla el 1820, per la qual cosa, ara pagaven els plats romputs, (DCPMP, 1821:3 de 4 de juliol).

El dia 13 de juliol es va publicar un suplement al diari on continuen sortint documents de la causa promoguda pel marquès de Vivot contra l'ajuntament de Palma. Segueixen dos suplements més, el de dia 14 i dia 15 de juliol. El dia 22 de juliol un

articulista informa del decret de Corts de 25 de juny, on es faculta les diputacions a consentir als ajuntaments de forma interina poder gravar amb imposts els objectes de consum per a les despeses municipals, en cas d'urgència, (DCPMP 1821:2 de 22 de juliol).

Arran de tot aquest debat es va publicar també un paper solt, *Espediente promovido por algunos ciudadanos, vecinos de la ciudad de Palma capital de la provincia de las Islas Baleares, contra el Ayuntamiento Constitucional de la misma, sobre Infraccion de Constitucion, cometida habiendo publicado una nueva Talla vecinal en cantidad de 43.802 libras, 5 sueldos y 2 dineros; cuya demanda se interpuso por formal querella ante el Juez de primera instancia de dicha capital*, a la impremta de Felip Guasp (DCPMP 1821:4 de 5 de setembre). I finalment podem destacar dos articles sobre el mateix aspecte escrits en aquest període estival. El seu interès rau en què foren escrits en català, defensant la talla. El primer, en el suplement de dia 19 d'agost i responia un article del *Correo*, i el segon, titulat *Article comunicat de benefici comu*, (DCPMP 1821:3 de 1 de setembre).

5.5.6 Dos casos de suspensió de dos batles de Palma (1821 i 1823)

Durant el Trienni hi hagué dos batles de Palma que foren suspesos del seu càrrec per motius diferents. En el primer la Diputació gairebé no hi va intervenir. No així en el segon, on s'hi va veure del tot mesclada.

Antoni Oliver i Nadal fou elegit batle segon de Palma per l'any 1821, per la junta electoral el dia 17 de desembre de 1820, conjuntament amb Ramon Villalonga, (DCPMP, 1820:4 de 18 de desembre). Sembla que el dia 13 de febrer va comparèixer davant el seu tribunal el zelador de barri Macià Estaràs i va denunciar que el botxí, Joan Virgos, que acabava de sortir de la presó feia pocs dies per una condemna de sis anys, havia amenaçat de mort una dona. El mateix dia 13 Antoni Oliver va fer detenir el botxí i en menys de 24 hores va posar el reu a mans del jutge. No va passar res més fins al dia 24 de maig, quan es presentà un escrivà al seu despatx i se li va notificar una sentència que deia:

"*Atendida la falta que cometió el Alcalde segundo Don Antonio Oliver contra el artículo 287 de la Constitucion, se le suspende de oficio en el tiempo que le queda para concluirlo*". Sembla que la falta que se li va imputar va ser posar pres a Joan Virgos, sense la prèvia informació sumària dels fets. I a més, tal i com exposa Antoni Oliver en un article publicat en el suplement del *Diario Constitucional*, titulat, *Causa sin causa de*

la suspension del Alcalde Constitucional de segundo voto de Palma de Mallorca, el mateix jutge de primera instància que el va condemnar a ell, també ha condemnat Joan Virgos a dos mesos de presidi pel delicte pel qual el va fer empresonar Antoni Nadal. D'aquesta manera, Antoni Nadal veu poc fonamentada la seva suspensió i carrega contra el jutge Miquel Fluxà, (CCLPMP, suplement de 1 de juliol de 1821).

Antoni Oliver va continuar defensant l'excés de rigor contra la seva falta innocència en alguns escrits al *Correo*. Així el 6 de març de 1822 continuava exposant els detalls al públic del seu procés. Explica que les exposicions del fiscal, Manuel Linaza, i del promotor fiscal, Agustí Dameto, van suposar que Antoni Oliver havia decretat la presó. I el jutge, Miquel Fluxà, va donar per bones les afirmacions del fiscal, sense interessar-se pel seu testimoni, i va dictar la sentència. De manera que ara els demanava danys i perjudicis, (CCLPMP, suplement de 6 de març de 1822).

Però sobre aquest cas no hi va haver cap gran polèmica, només algun article que convenia amb Antoni Oliver que existia una falta lleu i que s'havia castigat amb un rigor excessiu i amb un procés defectuós, (DCPMP 1821:4 de 30 de maig).

El cas allà on la Diputació va prendre part de forma intensa fou el de 1823, en la suspensió del batle de Palma de llavors, Esteva Bonet i Perelló, que analitzarem en el darrer capítol.

5.5.7 Relacions amb els Diputats a Corts

No s'ha trobat la correspondència entre la Diputació i els diputats a Corts i la informació que hi ha a les actes de la Diputació sobre aquesta matèria és mínima. Sabem que existia un interès a mantenir aquesta relació política. Una de les primeres mesures que fa la Diputació el 1820 es fer arribar l'estadística de riquesa als nous diputats, perquè les seves decisions no perjudiquin els pobles de les Illes (AGCM, Actes Diputació de 29 de maig de 1820). En aquesta mateixa època, abans de l'inici de l'estiu, quan ja actuava la pesta a Son Servera, la Diputació va comissionar Miguel de Victorica que passés a Madrid, per demanar suport al Govern en nom de la Diputació, i convidar al mateix a les províncies de Catalunya i València, (AGCM, Actes Diputació de 4 de juny de 1820). I en aquesta mateixa època també la Diputació, a més de representar les Corts, envia una carta confidencial a Victorica, se suposa que donant-li instruccions, (AGCM, Actes Diputació de 14 de juliol). Pels treballs extres realitzats aquest diputat va rebre una gratificació de 100 lliures, (AGCM, Actes Diputació de 19 de setembre de 1820).

A part de l'obligació del pagament de les dietes als diputats de les Illes, no s'ha trobat cap més documentació que faci referència a aquesta possible relació, que de ben segur va existir, ja que com hem provat, des dels inicis ja es va entaular. En la següent legislatura, amb Antoni Ferrer Quintana al Congrés, que havia estat durant els dos primers anys una de les ànimes i punt fort de la Diputació, cal suposar que la relació també fou estreta, però això no passa de ser una simple conjectura, a l'espera d'aconseguir documentació que ho confirmi.

5.5.8 Representacions de la Diputació a les Corts o al Govern

La Diputació de Mallorca va fer representacions freqüents a les Corts i al Govern, algunes de les quals s'esmenten, quan es tracta la matèria concreta. A més, com també s'ha esmentat, la Diputació canalitzava totes les representacions que s'hi dirigien des de la província.

Es comença el 1820 amb les peticions d'auxili per la pesta de Son Servera i a partir d'aquí hi podem trobar tota mena de peticions per millorar la qualitat de vida de les Illes, de forma material o impositiva; però també s'hi troben representacions de caire més institucional, de suport polític al nou règim o, altrament, de problemes molt concrets, com el que s'acaba d'analitzar de les relacions amb els intendents, amb les conseqüents queixes singulars.

Com a mostra de la fluïdesa amb què la Diputació de les Illes representava les Corts, podem posar com a exemple les exposicions que es van tractar a la sessió del 10 de maig de 1821 al plenari. N'hi va haver cinc: 1, per igualar càrregues generals i particulars en els rams administració pública; 2, sobre els dubtes de la creació del Fons provincial que s'havia proposat, suplement d'obres públiques i el seu repartiment en base al cadastre o talla; 3, sobre la intervenció en el nomenament, remoció i assignació de sous d'empleats dels ajuntaments; 4, la sol·licitud a destinar per establiment de Ciències a l'edifici dels jesuïtes a Palma i la seva biblioteca per a ús public; i 5, per establir una regla fixa com a base per assenyalar el territori que han de tenir els pobles segons la Constitució.

Però també cal destacar el suport a les iniciatives de les Corts, o al Govern, o la proposta d'algunes que, en aquells moments, eren objecte de debat i preocupació en l'opinió pública. Un exemple podria ser la petició d'abolició del delme de l'estat, cosa que va acabar succeint, (AGCM, Actes Diputació de 18 d'agost de 1820).

En aquestes representacions prou vegades la Diputació s'arrogava la representació de l'illa, o de la província. És a dir, que no actuava com a una prolongació del Govern del regne, sinó més bé com a un organisme representatiu del seu districte, que defensava els interessos dels seus habitants, quan considerava que la normativa que s'elaborava era contrària als interessos de l'illa, o les Illes. Un dels molts exemples, dels quals alguns es troben a l'apartat d'hisenda, es troba a l'acta de la sessió de 2 d'octubre de 1821, sobre la injustícia que es troba que es fa amb l'illa (Mallorca) o, el del 3 de maig de 1822, quan es representa exposant els mals que afecten Mallorca, (AGCM, Actes Diputació de 3 de maig de 1822).

En aquest sentit, en prou escrits es troba la defensa d'un territori concret, Mallorca o les Illes, davant la suposada injustícia que realitza el Govern, o el conjunt de la nació representada per les Corts envers l'Illa.

Així, s'ha de constatar que en totes les representacions es defensa el nou sistema, que en totes elles es té clar que es forma part d'un estat i que són espanyols. Però, també s'ha de constatar que prou vegades s'usa la veu Mallorca. Sovint en els documents s'explica o es parla dels costums, de la geografia, física o humana, i sobre el caràcter o la tradició de Mallorca. En la premsa hem trobat prou explicacions de la imatge física que es tenia de Mallorca o dels mallorquins i del seu tarannà. I aquesta visió també l'usa la Diputació, com hem esmentat, en prou de les seves representacions, sobretot aquelles que afecten més al conjunt. De manera que en cap moment vol ser a un apèndix, sinó més aviat participar d'un estat plural i divers, i pretén que es tenguin en compte les pròpies realitats illenques.

5.6. CONTROL POLÍTIC I DEFENSA DEL NOU RÈGIM

Una de les tasques que tenia encarregada la Diputació era el control polític i la defensa del nou règim, d'acord amb el Cap polític. Com hem vist amb anterioritat, la reacció a Mallorca es va deixar veure ben prest. Hem comprovat l'interès del nou ajuntament de Palma, el mes d'abril de 1820, a coordinar els batles de barri. I també hem constatat, mitjançant escrits a la premsa, com circulaven escrits contraris al nou règim.

Un pilar de la política liberal per consolidar el nou règim era difondre el seu ideari entre la gent. I amb una població majoritàriament analfabeta, consideraven que l'explicació de la Constitució a la gent senzilla, a les esglésies, escoles, etc., era fonamental. Per això es desenvolupà una normativa que es va començar a aplicar. Però,

com també hem comprovat, es van trobar amb entrebancs. Els mateixos liberals feien un seguiment d'aquesta política d'adhesió al règim i dels seus resultats. També ho podem trobar en el món escrit. En aquest treball només ens centrarem en els fets ocorreguts a Mallorca, per tant deixarem de banda els moviments que es van produir a les altres illes, malgrat això fos objecte de tractament per part de la Diputació i, a vegades, de la premsa de l'illa.

En aquest apartat, la recerca s'ha centrat en diferents aspectes. En primer lloc, les diferents denúncies o lloances sobre l'actuació de les persones que estaven obligades a explicar la Constitució i el seu seguiment. En segon lloc, un element que usava la reacció per demostrar la seva disconformitat amb el nou sistema, com era atacar les làpides de la Constitució que hi solia haver a cada poble o altrament la seva inexistència com a element negatiu destacat. En tercer lloc, cercarem el rastre de l'existència d'escrits, sobretot en forma de pasquins, sobre els quals es troben comentaris i també dels intents d'exasperar l'ordre constitucional. Finalment, el darrer aspecte serà elaborar una anàlisi breu sobre els fet de Campos, de desembre de 1822, l'únic aixecament absolutista que es donà a Mallorca i que es va controlar de forma ràpida.

5.6.1 Explicació de la Constitució

Com hem vist amb anterioritat, l'inici de les classes de la Constitució va comptar amb un gran seguiment per part de la premsa i el seguiment que es va fer del seu funcionament també va ser objecte d'articles, tant de denúncies com d'aprovació.

Al lloc on es troben més denúncies sobre el funcionament de les classes de Constitució és al *Correo Constitucional, Literario, Político y Mercantil de Palma*. Després de la disputa de Palma, sobre les classes de Miquel Simonet a la Seu, comencen a sortir altres denúncies a pobles. Primer es fa d'una forma genèrica, sense esmentar-ne cap, i a vegades es dóna algun detall més com aquesta informació: "Constitucion. *En muchas villas no se esplica: si será especulacion de los párrocos el que los payeses ignoren las ventajas que de ella les resulta. Pero el que no sabe, es como el que no vé.* Edictos Inquistoriales. *En el Portal mayor de la parroquia de la villa de Santañy aun existe uno, y que está muy bien pegado á la puerta; temeran tal vez que el viento no se lo lleve*", (CCLPMP, 1820:4 de 13 d'octubre).

A vegades les denúncies públiques es fan de forma concreta. Un articulista que signa com *El Paseante*, denuncia el capellà de Son Sardina, Miquel Tomàs, que no ha jurat l'adhesió al sistema constitucional i que no explica la Constitució, tal i com té

manat el Govern i el bisbe. També fa observar que passa el mateix a La Vileta, (CCLPMP 1820:3 de 31 d'octubre). Podem esmentar també la denúncia genèrica que fa Nadal Estelrich, advocat oriünd de Santa Margalida, que practicava l'advocacia també a la Ciutat, el qual es queixa que no es fan classes de constitució a la part forana, (CCLPMP, 10 de gener de 1821).

Així ens anem trobant, al llarg dels tres anys, denúncies i també lloances, en alguns moments més que en altres. I això sol coincidir amb les èpoques de major tensió política estatal. La Seu de Palma és un lloc on es fa un especial seguiment. Així un articulista H. X. denuncia que l'únic dels domers que mai no falla a cap classe sobre la constitució és Simonet, (CCLPMP de 11 de novembre de 1820), denuncia que es repeteix al mateix diari el 20 de maig de 1821.

Però la valoració que fa l'ajuntament de Palma sobre l'estat de l'esperit públic durant el mes de desembre de 1820 és positiu:

"*El Público quedó sorprendido con la noticia de los motivos que causaron se alterase la tranquilidad de la Corte, y muy satisfecho del estuciasmo que se ha manifestado por la Constitucion expresado por el sin numero de Sintas que subitamente se presentaron con el lema* 'Constitucion ó muerte'. *Ha recibido con extraordinario jubilo la de que se haya destancado el tabaco y la sal; de que se haya llevado á efecto el Decreto sobre Monacales y Regulares; y que se haya minorado la contribucion para el año proximo. Por haverse cantado el Te Deum general en accion de gracias por la cesacion del contagio, y conclusion del expurgo, se espera con impaciencia la libre admision de nuestros buques en los puertos del continente./ Observaciones. Se observa una concurrencia constante de personas de todas clases á la Cátedra de constitucion*", (AMP, AH2137/3, acta de 7 de desembre de 1820).

Cap a finals de 1822 la situació havia canviat i s'havia radicalitzat més. Aleshores, les classes de Constitució tornen a ser un tema esmentat. Recordem que estam a l'avantsala del moviment reaccionari de Campos. El 30 d'octubre surt a la secció *Variedades* del *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma*, sense signar –se suposa que és una reflexió dels editors-, publicat en dos dies, un escrit on es denuncia el pes de la reacció: "*La sencilléz de gran parte del pueblo mallorquin le tiene todavia embuelta en el torrente de preocupaciones en que le educaron los fráiles, y curas sus antiguos pedagogos*". Constata una certa despreocupació per part de les autoritats, i tenint en compte allò que passava a Catalunya, demana:

"1º Suspender los curas y vicarios desafectos, y substituir en su lugar clérigos amantes del Sistema... 2º Suspender el ejercicio de su ministerio á los clérigos díscolos, y trasladarlos de un lugar á otro... 3º Hacer que se esplique la Constitucion. Es muy lastimoso el estado de ignorancia de los principios de nuestra ley fundamental, en que estan muchos de los habitantes no solo de los pueblos de nuestra Isla, mas aun de los de esta Ciudad... 4º Escitar el celo de los patriótas para que juntos en reuniones que la ley permite instruyan al pueblo en su deber... 5º Instruir á los Ayuntamientos en sus obligaciones. Es muy deplorable el estado de estas corporaciones en muchos de nuestro pueblos. Elegidos muchos de ellos por el partido dominante de los dos, ó tres en que estan aquellos divididos, sus miras no son otras que incomodar por cuantos medios estén á su alcance á los partidos opuestos", (DCPMP, 1822:4, de 30 i 31 d'octubre).

El 2 de novembre al mateix diari es denuncia que a l'Església de Sant Miquel, de Palma "*se ha insultado al predicador, que pretendia deshacer las negras declamaciones de los ignorantes, y de los malvados, que atribuyen á nuestras leyes benéficas estractadas del Santo Evangelio los males que actualmente padecemos y los que le han precedido. No sabemos las particularidades de este atentado, solo si que se levantó un ligero murmullo, y que el orador tuvo que cortar su discurso*", (DCPMP, 1822:4 de 2 de novembre).

En aquesta conjuntura el Cap polític interí, el comte de Montenegro, el dia 19 de novembre, fa publicar un ofici que dirigeix a tots els batles. En primer lloc, i de forma genèrica, denuncia una certa apatia i després passa a demanar l'explicació de la Constitució a les parròquies de forma escrupolosa; continua amb l'avís immediat, que els justícies detinguin aquelles persones de conducte sospitosa, per evitar robatoris i d'altres excessos que es poguessin escometre; defensa la utilitat de l'ús dels passaports; i que s'apliqui la normativa vigent pel que fa referència a la seguretat pública, (DCPMP, 1822:3 de 19 de novembre).

Podem comprovar l'existència d'una situació tensa, en aquells moments de 1822, en la qual els liberals moderats creuen que s'ha d'actuar de forma més contundent. D'altra banda, el *Eco de Colom*, diari de tendència més exaltada, també es fa ressò de la situació. Un articulista, que signa *Yo*, de forma irònica tracta la no explicació de la constitució als pobles. Per acabar dient: "*el que no sirva para Gallo, capallo: no basta que la traguen, sino que la amen*", (ECO, 1822:928 de 3 d'octubre).

O, per posar una altra mostra de la mateixa tendència, sobre la importància de l'explicació de la Constitució i de la situació. Un altra articulista, que signa com a *El D.*

de F., comença dient: "*Cuando la ignorancia y la supersticion socaban los fundamentos de nuestro edificio social, se hace indispensable oponerles una fuerta barrera*". Una constatació de l'existència d'una reacció, ara l'autor ja no es fia dels eclesiàstics com a transmissors de coneixements de la Constitució, "*el estado eclesástico acostumbrado á eludir los Decretos de los Reyes y aun de los de los Concilios, sabrá hacer lo mismo con los de las Córtes*". Per la qual cosa acaba demanant que es posi a cada poble una càtedra de Constitució, (ECO, 2822:1102 de 25 d'octubre). I l'estiu de 1823 a la Societat Patriòtica, també es reflecteix a una acta que als oratoris com que no s'explica la Constitució s'hi hauria de posar remei, (DPUE, 1823:3 de 20 de juliol).

El 1823 surt menys informació sobre aquesta matèria en els mitjans de comunicació.

Pel que fa a denúncies concretes sobre la part forana, en un cert ordre cronològic, els llocs denunciats són els següents:

a) Santanyí, ja ressenyat, (CCLPMP, 1820:4 de 13 d'octubre).
b) Denúncia del rector de Pollença, (CCLPMP 1820:4 de 12 de novembre).
c) Llucmajor. La primera denuncia que hem trobat és del 15 de març de 1821. El rector conserva a la sagristia penjat d'un clau tots els edictes de la Inquisició, amb un escrit que diu: «*NADIE LO QUITE PENA DE EXCOMUNION*», (DCPMP, 1821:4 de 15 de març). El 25 de juny de 1821, per la predicació d'un reaccionari, Miquel Martorell, religiós del Sant Esperit de Palma, conegut reaccionari pels fets de 1814, que continuava predicant contra el sistema, per la qual cosa l'articulista parla de "*pastores del rebaño de Jesu-Cristo no son mas que unos verdaderos lobos carniceros que ahuyentan del camino de la salvacion á los mansos corderos del Pastor Divino*" i en responsabilitza al rector del poble, (CCLPMP, 1821:4 de 25 d'agost). Es denuncia que Climent Sastre, el vicari, no fa les classes de constitució, i en canvi, discriminen el mestre i no li permeten fer gramàtica llatina i castellana, (CCLPMP de 31 de gener de 1822). L'endemà, el mateix diari assegura que la primera vegada que s'havia explicat la constitució a Llucmajor fou el 13 de gener, i ho féu un frare secularitzat de cognom Bennàssar –probablement, Pere Antoni Bennàssar, de Felanitx, exagustí. Però que la següent predicació del mateix religiós, la del dia 17 de gener, "*por los cuatro ángulos del Templo empezó un murmullo, que fue aumentandose de tal modo, que ya al predicador no se le entendia, la gente*

se aglomeró en la puerta para salirse afuera, y si el sermon no se hubiera concluido, tal vez se habria visto la sangre humana correr por el mismo Templo del Dios de paz" responsabilitzant-ne els reaccionaris, (CCLPMP 1822:4 de 1 de febrer). Al cap d'un mes es continua denunciant el rector, que tan sols ha explicat la constitució una o dues vegades, (CCLPMP, 1822:4 de 4 d'abril).

d) Campos. Curiosament, només hi ha una denúncia. Explica que tot això que passava a Llucmajor, també a Campos, (CCLPMP 1822:4 de 8 d'abril).

e) Felanitx. La primera denuncia que hem trobat és el 31 de maig de 1822. S'assegura que a l'Església del poble no s'explica la constitució i que, quan se'n parla d'ella, es fa amb mofa, (CCLPMP, de 31 de maig de 1822). L'endemà, l'1 de juny, surt un altre article que ho confirma. I al cap d'uns dies, es replica als anteriors dient que no són certs. Que la constitució a Felanitx s'ha explicat per tres vegades, (CCLPMP de 10 de juny de 1822). Una vegada passats els fets reaccionaris de Campos, al diari *Eco de Colom* es denuncia el capellà de Felanitx per reaccionari, "*las continuas reclamaciones que nos hacen los patriotas de Felanitx á fin de que publiquemos el peligro en que se hallan por las ideas subversivas, que, por su desafeccion al Sistema, siembra aquel cura*", (ECO, 1822:1484 de 12 de desembre). Al cap de dos dies, des del mateix diari, s'insisteix en el poc interès del capellà de Felanitx, "*reincide o continua leyendo ó haciendo que se lean únicamente dos ó mas articulos de la Constitucion y esto á la última hora de la tarde en los dias festivos, teniendo que omitir la lectura á veces por falta de auditorio en una hora tan intempestiva*", (ECO, 1822:1499 de 14 de desembre). Sembla que el capellà de Felanitx anà amb els escrits en contra seu a la Junta de Censura. D'alguna manera hi devia implicar el diari *Eco de Colom,* de manera que els editors del diari li responen que "*Si el Cura de Felanitx es constitucional en su conducta política pida una certificacion de cuatro ó seis patriótas de uno y otro pueblo este es de Felanitx y Porreras ó de sus Ayuntamientos ó una sumaria informacion y póngala en los periódicos*", (Eco 1822:1587 de 25 de desembre). Van sortir més articles sobre Felanitx al *Eco de Colom* i el darrrer al *Diario Patriótico de la Unión Española,* que en fou el successor, (DPUE, 1823:4 de 23 de juliol).

f) Bunyola. El 17 de setembre de 1822 ens trobam amb una denúncia que sembla falsa: "*Desearia saber quien tiene la culpa que los payeses de Buñola mas civilizados por el trato y comercio que tienen con Palma, ignoran las obligaciones del Ciudadano Español: el poco apego que tengan al código; o la ignorancia crasa, en que viven, de su contenido, efecto de no cumplir con su deber su respectivo Rector.= Pregunto*", (ECO, 1822:789 de 17 de setembre). La resposta tardà sis dies. S'explica que cada diumenge s'ha explicat i que en l'actualitat el rector és vocal de la Junta Diocesana que ha distribuir el pagament dels delmes, i que per tant resideix a Palma en aquests moments, (ECO, 1822:848 de 23 de setembre).

Com podem comprovar, potser per una casualitat, les denúncies només provenen d'una part geogràfica ben concreta de l'illa, podríem dir la zona del Xaloc de Mallorca.

D'altra banda, també es troben lloances a favor de certs religiosos que prediquen per consolidar el sistema constitucional, ja n'hem trobat alguna referència i a més hi podem afegir:

a) Sineu. Es fa notar que diàriament es fa la lectura al refectori dels mínims, (CCLPMP 1820:3 de 31 d'octubre).
b) Sa Pobla. Lloen Pere Sard, com "*un verdadero constitucional... esplicando la sábia Constitucion*", (CCLPMP, 1822:4 de 6 d'abril).
c) Alaró. El capellà Francesc López i Lobo, a més d'explicar la constitució, "*socorre al desvalido, pobre ó menesteroso*", (CCLPMP, 1822:4 de 20 de maig).

El bisbe o al vicari general, com veurem, solia col·laborar amb les autoritats, però, pel que fa referència al Capítol de la Seu, la resposta a la no impartició de classes de Constitució apunta que és deguda a la inassistència de públic, (AMP, AH2137/3 acta de 24 de novembre de 1820).

Sobre les càtedres de Constitució, ja hem vist una petició perquè se'n posés una a cada poble. Se suposa que el seu funcionament degué ser normal, ja que no es troba cap denúncia al respecte, sí en canvi algun article que manifesta la seva absoluta necessitat. Sobre la importància d'aquestes classes en podríem esmentar prou exemples que estan tots en la mateixa línia, per la qual cosa, segurament basta aquesta constatació.

5.6.2 Làpides de la Constitució

Una forma de demostrar els municipis la seva estima envers el nou règim era posar a la plaça del poble una làpida a favor de la Constitució. Aleshores, aquell indret es convertia en un lloc on es podia manifestar l'adhesió al sistema o, altrament, el seu descontentament tot ofenent la làpida.

El Govern fomentà que cada poble comptés amb una làpida constitucional. A tal efecte donà les ordres pertinents però altra cosa, com veurem, en fou l'aplicació. El sentiment dels liberals envers la làpida era d'una certa veneració. Vegem, per exemple, l'expressió que usa el batle de l'ajuntament de Palma el dia 3 de desembre sobre la làpida: "*el monumento venerable de nuestras libertades*", (ECO, 1822:1413 de 3 de desembre).

En les diferents celebracions que es feien als pobles durant l'any, el pas per la làpida de la Constitució constituïa un nou element institucional. A vegades hi desfilava la tropa o la milícia local. O era el focus d'una manifestació política, o altrament era embrutada i, fins i tot, rompuda, com a acte de demostració de la seva no acceptació.

No tots pobles posaren alhora la seva làpida. Ni els que ho feren es coordinaren. No hi ha gaire documentació sobre aquesta matèria, de manera que la classificarem en funció de la informació que va sortir a la premsa dels municipis.

Una de les primeres informacions que surt a la premsa sobre aquest aspecte és la següent: "*V. tendrá noticia de que los oficiales de la milicia nacional de Binisalem solicitaron al ayuntamiento la fijacion de la lapida constitucional, y la tendrá i igualmente de que al cabo de dos dias amaceció ensuciada*" (DCPMP 1820:4 de 11 de desembre). A Binissalem prepararen una nova festa davant la làpida l'estiu següent: "*Se harán todas las demostraciones de regocijo posibles segun las circunstancias de aquella villa: dos dias por la mañanita se concentrarán distintos premios á los que ganarán en el juego acostumbrado de la carrera, funciones correspondientes en la Iglesia, corridas de toros por las tardes, y en las noches bayle público y luminatrias*", (DCPMP, 1821:2 de 21 de juliol).

Una altra informació fou la de la vila de Valldemossa: en lloc d'haver-hi una làpida de marbre blanc hi havia un paper, (CCLPMP, 1820:4 de 15 de novembre).

Un article també descriu la festa que es va fer al municipi de Sóller:

"*Por la mañana se cantó en la iglesia parroquial una misa solemne asistida de toda la poblacion. El reverendo rector subió al púlpito, y con una elocuencia nada vulgar... Presentó luego con razones sencillas y á los alcances del auditorio, todas las*

verdades fundamentales de nuestra regenaricon politica; la soberania esencialmente del pueblo, la igualdad y libertad civiles y demas derechos como impresciptibles... El ayuntamiento paso en seguida acompañado de un numeroso concurso á descubrir la làpida", després tornen a l'Església per cantar un Te Deum, continuen a les cases de caritat fent un dinar copiós amb els pobres i després música amb tota la festa que significava, (DCPMP 1821:4 de 15 de juny).

L'any següent, en canvi, la informació sobre el mateix municipi és d'indignació, ja que es considera que els batles constitucionals són els responsables de veure amb indiferència com la nit del 20 d'abril passat es va embrutar la làpida. Es denuncia que encara no s'ha fet res contra aquest atemptat, (CCLPMP, 1822:4 de 13 de maig). Davant aquesta denúncia i davant la protesta d'algun liberal, es va fer un acte de desagreujament a Sóller seguit d'una festa, que també és descrita al diari, (CCLPMP 1822:4 de 20 de maig).

D'Inca, en canvi només surt una denúncia sobre la mancança: "*Sr. Editor: sirvase V. noticiar al Ayuntamiento Constitucional de la villa de Inca, cabeza de partido, al R. cura pàrroco y á todos los vecinos, que en la villa de Binisalem á menos de una legua de aquella ahy buenos jaspes para la làpida de la CONSTITUCION, pues seguramente lo ignoran cuando todavía no se ha puesto dicha làpida, cuya falta hace ver el poco patriotismo y amor á nuestra ley fundamental*", (CCLMPM 1821:4 de 18 de juny).

De la vila de Campanet, podem trobar diverses referències de la seva divisió. El 4 de febrer de 1822 es denuncia que encara no s'ha posat la làpida: "*Se dice que aquella villa está dotada de muchos serviles y el secretario que todo lo gobierna segun tambien se dice es el que cuida de que no se acabe de fabricar en dos años que van á vencer*", (CCLPMP, 1822:4 de 4 de febrer). Probablement aquest avís va fer el seu efecte, ja que al cap de dues setmanes, al mateix diari, s'insereix un altre article que remarca sobre la inobservança de les ordres del Govern, que no és que no existeixi làpida, sinó que aquesta és sepulcral, la llosa d'un sepulcre sense haver esborrat la seva inscripció primera, de manera que es llegeix millor la paraula "*Sepultura*" que la de "*Constitución*", (CCLPMP 1822:3 de 17 de febrer). I finalment, al cap de poc temps s'informa sobre aquesta làpida campanetera que fa un any que està feta i encara no s'ha pagat, (CCLPMP 1822:4 de 7 de març).

La darrera informació d'interès que podem esmentar és un article genèric, en el primer número del nou periòdic *El Eco de Colom*, que fa una referència a la situació de les làpides als pobles:

"*Las hay de muchas maneras; las de la Constitucion existen en todos los pueblos de la Isla, á Dios gracias; pero, como? No nos atrevemos á decirlo. Diganlo por nosotros Soller, Inca, Muro, Binisalem, etc. Pero si decimos, que cuando las manchas que se echen en la tabla sagrada de nuestra ley se limpien con la sangre de los que las profanan, no se repetiran tan frecuentemente los insultos que se la hacen*", (ECO, 1822:11 de 15 de juny).

Sembla que al municipi de Palma hi havia més d'una làpida. A part de la de la plaça de la Constitució, hem trobat una referència que també n'hi havia una a la zona dels molins de Llevant i el consistori reprèn Francesc Colom, zelador, per no mantenir la làpida neta, (AMP, AH2140 acta de 20 de juny de 1823). Per tant, no seria gens estrany que n'hi hagués una a cada entitat local del municipi.

5.6.3 Moviments de la reacció

En el capítol anterior, sobre els primers mesos del nou sistema polític, s'ha detectat en els primers mesos un cert moviment. Però, al cap de poc, a partir del brots de pesta de Son Servera, no n'hem trobat cap més rastre. En els informes sobre l'esperit públic de l'ajuntament de Palma de 1820 no es detecta cap referència a la reacció. Per exemple, el que aprova en data de 3 d'octubre diu:

"*El publico sintió que se huviese alterado aunque por pocos momentos la tranquilidad de Madrid, y celebró la energia del Gobierno y la union que reynó entre este y el Cuerpo legislativo. El dictamen de la Comision de las Cortes sobre extincion de Monacales y reforma de regulares se ha recibido con agrado. La Ley sobre mayorazgos y fideïcomisos, ha tenido una aceptacion generalisima, y se aguarda com impaciencia que S. M. sancione*".

I el del mes següent del 3 de novembre:

"*El Publico que ansiava la sancion del rey al Decreto sobre abolicion de mayorazgos, se ha llenado de satisfaccion por la noticia que corre de haverse verificado. Espera impaciente que lo mismo se realice respecto al otro Decreto sobre Monacales y Regulares. Ha sabido con indignacion la representacion del padre General de los Capuchinos impresa en Madrid, y reimpresa en Mallorca, acerca del proyecto de Decreto sobre regulares, y le es muy sensible la falta de Correos del*

continente, que sufre desde muchos dias. El Publico ha visto con satisfaccion el establecimiento interino de las catedras de Constitucion, Economia Política, derecho natural, matematica, primeras letras y gramàtica general i elocuencia".

A les actes de les sessions de la Diputació només hem trobat una única denúncia, contra un capellà, el d'Algaida, per no explicar la Constitució, el dia 3 de desembre de 1820. Aquesta denúncia s'explica en funció de la proximitat de les eleccions municipals, per escollir els membres del consistori de 1821. Aquesta elecció havia de tenir lloc a aquest poble el dia 17. El diumenge dia 17 al matí s'escolliren dels electors, però a les dues de la tarda el rector, acompanyat de prou persones, es presentà per protestar contra el secretari. Demanaven una nova elecció i també un nou secretari, tot proposant Nicolau Caldés, el rector. A més, pretenien que l'elecció es fes al mig de la plaça del poble i va acabar amb avalots, cosa que obligà les autoritats a obrir un procés. Nicolau Caldés era una persona coneguda per ser absolutista. L'elecció es repetí el diumenge següent dia 24 i Nicolau Caldés sortí escollit com a elector. I a més sortiren alguns electors que no ho podien ser, ja que estaven processats criminalment i estaven suspesos dels drets de ciutadania. Com a mesura preventiva, enviaren a la població una partida de dotze homes per assegurar la tranquil·litat pública a finals de mes, (AMAlgaida, Actes plens 1820).

Òbviament les trames de la reacció no surten gairebé enlloc. Només es visualitzen en el cas en què s'intenten posar en pràctica. Altra cosa és poder trobar rastres de l'activitat de l'oposició al règim, mitjançant escrits, pasquins, etc. Malgrat que no gaires, a la premsa també es troba l'existència de la circulació d'alguns documents subversius.

A finals de 1820, al diari *Correo Constitucional, Literario, Político y Mercatil de Palma*, hi trobam un article que explica l'existència d'escrits subversius: "*Se nos ha asegurado la noticia de varios excesos cometidos en Llucmayor; entre ellos el de poner un pasquin anunciando una reaccion para el dia 16, y amenzando con quitarle la vida al que tocase el pasquin. En Binisalemn fue ultrajado un regidor constitucional, dandole palos; y el Pueblo de Felanitx arde entre dos partidos que se han dividido para las elecciones*", (CCLPMP, 1820:4 de 11 de desembre). L'endemà mateix, a la secció *Variedades* hi havia un apartat que deia: "*Servilismo.= Acertada ha sido la determinacion que tomamos ante ayer con el Sr. General España: pero con ese gran número de Servilones, escogidos, que abrigamos en nuestro seno, ¿que haremos?*", (CCLPMP, 1820:4 de 12 de desembre).

La notícia dels fets de Binissalem està més ben explicada al *Diario Constitucional*. Un article signat com *A. y R.* -probablement Joan Josep Amengual i Reus-, reprodueix l'informe que ha enviat Llorenç Moyà, capità de la Milícia Nacional, a l'Ajuntament, explicant el greuge a la làpida de la constitució, la nit del quatre al cinc de desembre, que es mantenen vigilant i que no han trobat els autors, (DCPMP, 1820:4 de 11 de desembre).

I en aquestes mateixes dates, de final d'any, en una sessió de l'ajuntament de Palma, el regidor Gaietà González proposa demanar a Palma un altre jutjat de primera instància, per "*respecto de ser imposible á uno solo atender al pronto despacho el excesivo numero de expedientes criminales que diariamente se van formando de resultas de ciertas ocurrencias desagradables, y transcendentales sucedidas desde que la Nacion y el Rey juraron la observancia de la Constitucion política de la Monarquia Española*", (AMP, AH2137/3, acta de 15 de desembre de 1820).

Certament, que la setmana anterior hi havia hagut queixes de liberals, i fins i tot una reunió de militars del regiment de Saragossa per no permetre l'entrada a la ciutat al tinent general comte d'Espanya (que es trobava en un vaixell a la badia amb la seva família), de manera que, reunit en sessió extraordinària el ple de l'Ajuntament, hagueren de calmar aquest moviment, no admetre la seva entrada i proporcionar-li un vaixell perquè anés "*al punto que le acomode*" (AMP, AH2137/3, acta de 8 de desembre de 1820).

El comte d'Espanya no partí i el dia 9 en una altra sessió municipal es llegia el seu escrit:

"*Estoi a bordo en esta baia manifestando que ayer llegó en ella con pasaporte del Capitan General de Cataluña y en virtud de orden del gobierno en uso de la licencia que se le ha concedido para restablecerse de su salud. Que el capitan del puerto le ha notificado esta mañana, que para su seguridad y la de su familia han dispuesto las Autoridades que pasen a Mahon, y respetando como debe la disposicion de las autoridades no puede menos de hacer presente que su reputacion queda en compromiso; que tiene su muger mala, é imposibilitada de emprender un segundo viage en cuya sencible situacion espera que se permitirá el desembarco de su muger e hijos todos mallorquines, y que passarà él á la isla de Cabrera en prueva de su resignacion á las disposiciones de les Autoridades el tiempo necesario para responder á cualquiera cargo que sen intente hacerle...*".

Aleshores van cridar al Cap polític i la proposta fou deixar entrar la seva família i que escollís el port que preferís, fora de Mallorca i de Cabrera (AMP, AH2137/3, acta de 9 de desembre de 1820).

Així, a part dels primers moments que hem esmentat en un anterior capítol, fins el mes de desembre no notem un moviment polític popular. Per una banda, la reacció davant els fets de Madrid, que va provocar la sortida al carrer de liberals amb la cinta "*Constitucion o muerte*". En segon lloc el comentari de Gaietà González a la sessió de dia 15, demanat la creació d'un nou jutjat per l'increment de causes criminals, que interpretem polítiques. I a tot això podem sumar la denúncia de la recepció de propaganda subversiva, en forma de papers solts, com ara la *Representacion del Obispo de Valencia á las Córtes*, que Esteva Bonet denuncia que l'ha rebuda el rector de Sant Nicolau, (AMP, AH2137/3, acta de 1 de desembre de 1820). O la de *Grito de un verdadero español á la Nacion*, que denuncia haver rebut el tresorer de la Seu, (AMP, AH2137/3, acta de 19 de gener de 1821).

Trama del 15 de febrer de 1821

El moviment liberal era plenament conscient que hi havia gent que no estava d'acord amb el nou sistema i que es movia per canviar-lo. Segons els escrits que anem trobant, sembla que l'activitat subversiva al carrer s'incrementava el 1821. Una mostra la trobam en el mateix diari, el *Correo*, de dia 17 de febrer de 1821, en què figuren tres escrits d'interès. El primer és un article signat *per El Clavero de la hermandad del Trágala* i tracta sobre un pasquí posat dies anteriors a diferents cantonades, que parlava de degollar liberals. Però, l'articulista vincula l'esmentat pasquí a l'arribada del correu de dia 15 de febrer, ja que el relaciona amb el moviment que ha tingut lloc a Madrid el dia 5 per part de la Guàrdia de Corps. Fent referència a allò que relata la premsa, sobre els fets d'altres ciutats assegura que:

"*El pasquín solo pudiera pasar por insignificante sin la concurrencia de las indicadas noticias, y si bien la leyenda de estas nos llama la atencion al examen de otros adminiculos y circunstancias que pueden inducirnos al probabilismo, nos convenceremos de una realidad si miramos en su verdadero punto de vista las ocurrencias, que entre muchas citaré tres por demasiado ciertas; Primera á un soldado á quien enfrente de la Pescaderia le dixeron dos mozuelos que llevaba cada uno un cesto grande de Pescado (como si dixeramos para dar de cenar á una comunidad) sino te quitas este cintajo verde pagaras con tu vida el dia quince. Segunda la que me á*

asegurado una persona fidedigna de que el dia trece se esparcian voces por la plaza de haberse verificado en Madrid una reaccion muy sangrienta, y tercera y unquidam que dijo pocos dias atras á un Soldado de Artilleria que dentro de poco tiempo serian degollados todos los de su arma con otro cuerpo de la guarnicion".

A partir d'aquí, l'articulista prevé els liberals i les autoritats. Un segon article també fa referència a aquesta possible data fatídica que havia de ser el dia 15 de febrer pels liberals i fa els mateixos comptes: "*Clara es la cuenta, el dia 7 era dia de correo en Madrid, el 13 llegaba la balija en Barcelona y de aqui que el dia 15 se figuraban llegaria en esta su felicidad y nuestra destruccion*", (CCLPMP, 1821:3 i 4 de 17 de febrer).

Queda bastant palès que alguna cosa s'intentava pel dia 15 de febrer, si hagués funcionat l'aixecament de Madrid, o que formava part d'una campanya de desestabilització.

Com hem vist també circulaven escrits impresos de la península de forma clandestina, com ara un de titulat *Grito de un español verdadero á toda la nacion*, que per ordre del jutge es fa saber que a qualsevol persona que el tingui el dipositi en 24 hores al jutjat i si sap que un altre el té, el delati, (CCLPMP, 1821:3 i 4 de 17 de febrer).

Probablement, a partir de 1821 l'activitat de la reacció s'anà incrementant. En la sessió de 11 d'abril de 1821 s'acorda imprimir un ban amb 300 exemplars. La motivació és la següent:

"*... el estar amenazada la tranquilidad publica por algunos facciosos enemigos del actual sistema que con pasquines é insultos intentar perturbarla fundando una vana confianza en la entrada de los exercitos opresores en la heroica Napoles: y estando encargado este cuerpo del buen orden y tranquilidad de este vecindario, dispuso se desengañe á esta porcion de serviles abismados en su ignorancia por medio de la proclama acordada en estos terminos: «Palmesanos. La insidiosa entrada en la heroica Napoles de los exercitos opresores de la libertad de las naciones. De esas masas de esclavos de cuya sangre villana disponen á su placer los despotas del norte ha levantado al parecer el decaido aliento de los enemigos interiores de nuestras instituciones adorables, y engreido y apacentado sus pasiones rencorosas. No hay que dudarlo, tiempo hace que su medio de su impotencia estendieran y alcanzaran sus manos su ademan suplicante á los opresores de Napoles, á esos impudentes violadores del derecho de gentes, que intentan rechazar los tiempos presenten á las edades malhadadas de ignorancia y cautiverio. No es este el poder de ningun Rey de la tierra,*

sepanlo esos colosos, sepan que sus locos proyectos vendrian á estrellarse en los Pirineos, si fueran tan desacordados que no hubiesen tomado leciones de la experiencia en las derrotas del omnipotente Bonaparte, ohi el nombre español es el nombre de fuerza y bizarria en las Batallas! Vengan los viles siervos del Volga, y los pocos que huyan convida diran á S. Petersburg los que somos los abitantes del opuesto estremo de la Europa. Esta suerte seria seguramente la de nuestros invasores. No obstante los serviles confian en la muchedumbre de estas huestes estrangeras y mentan por el dia de su triunfo aquel en que lleguen á pisar el suelo patrio; Miserables, cuanto os engañais! Ved la indignacion, el generoso entusiamo, el animo denodado de los buenos españoles, y de esta efervescencia gloriosa, inferid su pujanza irresistible. Cesad, cesad de afilar vuestros puñales contra la madre Patria, que si esta os perdona con hidalguia sin exemplos vuestras pasadas trahiciones os esterminará sin piedad, si venis a purar su sufrimiento... dando la orden de paz y tranquilidad nadie atentará contra el orden publico...", (AMP AH/2138, acta de 11 d'abril).

Trama del 21 de setembre de 1821 a Palma, quan assolava l'epidèmia de la febre groga

A principis del mes d'agost es va fer públic que a Barcelona hi havia una epidèmia de febre groga i les autoritats sanitàries catalanes van informar les de les altres províncies. Aran d'això, a Palma es publica un suplement del *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma*, dia 15 d'agost, per informar la població mallorquina dels fets catalans. A principis de setembre, les autoritats sanitàries de Palma sospiten que hi pot haver casos de malalties contagioses a la ciutat i, quan estan pràcticament segures, ho fan públic. Així, el dia 13 de setembre surt a la premsa que des de dia 9 hi ha sospites que hi ha malalties contagioses a Ciutat. A partir d'aquí es posa en marxa tot el dispositiu de normes sanitàries de prevenció: assenyalen llatzerets, es preocupen per la salut alimentària de la població més desvalguda, promouen col·lectes de diners i aliments, acordonen la ciutat i dintre de la ciutat les zones més afectades.

Tal i com preveuen les ordenances, les autoritats surten fora de la capital. La Diputació i el Cap polític es traslladen a Valldemossa. El Comandant general, Antonio Zea, trasllada el quarter general a Son Berga, les autoritats eclesiàstiques també surten de la capital i la gent benestant que pot, també. D'aquesta manera, desapareix una part de la població de la capital i molts de tallers i fàbriques tanquen, de manera que prou gent no té feina i, per això, s'habilitaran llocs d'acampada (en principi Bellver o el coll

d'en Rabassa), per intentar que el contagi no s'escampi, (DCPMP 1821:2 de 27 d'octubre).

Les ordres cada vegada són més estrictes i es nomena un Consell de Guerra per les persones que contravinguin allò ordenat per la Junta Superior de Sanitat, presidit per Josep Ferrer, i com a vocals el tinent coronel capità del regiment de Saragossa, Josep Verard, Enric Chabron, Joaquím Fuster, Pere Zaforteza i Joan Nogués, (DCPMP 1821:3, de 26 d'octubre). També es nomena un altre tribunal per jutjar totes les causes militars, presidit pel coronel Salvador Valencia, (DCPMP 1821:4 de 4 de novembre).

Com sol passar al principi, durant el mes de setembre, quan es van prendre les primeres decisions, la situació degué ser d'una certa improvisació. Per això no era estrany que els contraris al sistema intentessin aprofitar l'avinentesa, ara organitzat des d'aquí. Així la nit de dia 21 de setembre, el regidor Josep Troncoso va avisar el governador de la plaça de Palma, Jordi Truyols, que s'havia assabentar que aquella nit un grup de persones volia desferrar la làpida de la Constitució. Aleshores, Truyols decideix acompanyar a Troncoso fins al quarter de la Milicia Activa. Llavors, reberen la notícia que a la plaça de Cort ja hi havia avalots, de manera que Truyols decidí tocar a generala i avisar el Comandant general, a fi que amb les seves tropes s'acostés al camí de Jesús. Preses les mesures preventives, quan es dirigí a la plaça de Cort es va trobar amb la sorpresa que només hi havia 40 milicians a les ordres del comandant Baltasar Comelles, el qual havia dividit la seva tropa en dues parts; una, que s'havia dirigit a protegir la làpida i l'altra, a la plaça de Cort. De manera que els milicians voluntaris, sols, ja havien desfet els intents de la revolta. Els aires de reacció s'havien esfumat i hi hagué detencions que comportaren anar a parar a la presó, (DCPMP, suplement de 26 de setembre de 1821). Segons un articulista que signa com a *Un liberal*, "*tubieron la quimera de querer robarnos nuestra libertad*", (DCPMP, 1821:4 de 26 de setembre).

Aquell dia els efectius que hi havia de la milícia a la ciutat eren de 160 de la local i 200 de la voluntària, (AMP, AH2138, acta de 21 de setembre) i es detingueren sis persones:

"*En vista del alboroto sucedido anoche que segun noticias iba á reunirse una conspiracion contra el actual sistema, y de cuyas resultas se hallan detenidos en esta carcel publica seys individuos sospechosos sin oficio conocido, temiendo que sus partidarios intenten esta noche su libertad con motivo de la poca tropa que existe dentro de esta capital, se acordo que esta tarde sean trasladados al castillo de san Carlos*", (AMP, AH2138, acta de 22 de setembre de 1821).

El 23 de setembre el Cap polític, Antoni Buch, va publicar una proclama per informar la població sobre els fets i va assegurar que es castigarà "*á esos miserables que fueron aprendidos con las armas en la mano, indemnizaros del ultraje cometido contra vuestras personas y á dar una leccion terrible pero saludable á cuantos intentaren imitarlos*", (DCP;P 1821:1 de 30 de setembre).

Com és lògic, durant aquestes dates sortiren prou articles sobre la valentia de la Milícia Activa i la Local, que foren els que de bon principi controlaren la situació. I a partir d'aquí, en els campaments, es té molta cura que hi hagi un bon ambient constitucional. Així fins a inicis de 1822 trobam notícies a la premsa sobre la creació d'aquest ambient. Una mostra pot ésser l'escrit dirigit pel Cap polític a una comissió que el convida a la funció cívica de la col·locació d'una làpida constitucional al campament de la Vinya de la Real, (DCPMP 1821:4 de 20 de novembre).

Fins la primavera de 1822 no hem trobat més notícies sobre la reacció. El 13 de maig es va reunir el consistori de Palma, a causa de la reacció de diferents pobles de Tarragona. Va presidir la sessió el Cap polític i parlaren d'acordar "*las disposiciones preventivas mas energicas al efecto de mantener la tranquilidad en el mejor orden*". Per això, van acordar prendre les següents mesures preventives:

"*Primera, que se pidan de los almacenes nacionales dos barriles de cartuchos con bala bajo su justo valor. Segunda, que se refuerce el principal de la guardia nacional hasta completar el numero de veinte individuos. Tercera, que cada gefe de cuartel escoja una porcion de ciudadanos honrados adictos al actual sistema para en su caso poder echar mano de ellos y armarlos en esta casa consistorial. Cuarta, que se establezcan veinte y cuatro horas de observacion á todos los buques que arriben á este puerto sea cual fuere su procedencia, consultandose esta disposicion con el Sr. Gefe Politico. Quinta, que se establezca el registro en la casilla del muelle de todas las personas que vengan del continente, incluido Mahon é Iviza, á cuyo fin se da la mision al Sr. Oliver por quince dias debiendo este valerse de un oficial de la secretaria. Sexta, que se suspenda el entrego de las armas en los almacenes de Artilleria ácuyo fin se pone oficio al Sr. Comandante principal. Septima, que se tire una proclama manifestando á estos leales palmesanos las ocurrencias producidas por una porcion que á la llegada de estas [paraula il·legible] Tropas seran disipados como el umo los facciosos que se abrigan en el campo de Tarragona, recordando á este vecindario el solemne juramento al actual sistema, y animarle á que lo renueve con mas firmeza, con lo que se levantó la sesion*", (AMP, AH2139, acta de 13 de maig).

Sembla que la situació era tensa, així, en la sessió de 4 de juny, hi assisteix el comte de Montenegro i els proposa la possibilitat que actuï una empresa italiana d'òpera, ja que considera necessari la diversió pública "*y mas en la época en que nos hallamos*".

Però la situació econòmica per la qual passava l'illa tampoc no era gaire sortada. Així, a més dels reaccionaris de Mallorca i dels de fora, hi havia altres preocupacions com a conseqüència d'això. Hem de constatar que l'1 d'octubre de 1822 el Comandant general informa la Diputació sobre la misèria que passa l'oficialitat i la tropa per la manca de diners, constata la seva preocupació per la marxa del regiment a Catalunya, i la disminució de forces que significa per la seguretat de l'illa. La Diputació, en canvi, ho valora com un fet positiu, ja que amb aquest desplaçament es disminueixen les despeses, (AGCM, Actes Diputació de 1 d'octubre de 1822). Eren dues formes de veure la situació.

Aixecament de Campos, 1 de desembre de 1822

a) La tensió abans del cop

El moment culminant de la reacció a Mallorca fou l'aixecament de Campos a principis de desembre de 1822. El 1822 fou un l'any de la reacció a diferents indrets de la península. Això va repercutir en el moviment reaccionari de l'illa, animant-lo. I aquests aixecaments també eren objecte d'atenció dels periòdics illencs. De manera continua trobam informació sobre els esdeveniments que anaven ocorrent a diferents ciutats peninsulars, però sobretot es feia un especial seguiment de les que estaven relacionades amb Catalunya.

A Mallorca el Govern civil solia informar puntualment la població. El 10 de març de 1822 el *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma* va publicar en forma de ban el decret de les Corts, signat el 16 de febrer de 1822, sobre escrits subversius, sediciosos, incitadors a la desobediència, libels infamatoris i les penes corresponents, (DCPMP, 1822:1 de 10 i 11 de març). Les autoritats catalanes demanaren ajuda a les de les Illes. I així, el 14 de maig es donava la notícia de la propera sortida d'una columna de 8 capitans, 10 tinents, 16 subtinents, 28 sergents, 12 tambors i 400 caporals i soldats dels regiments de l'Immemorial del Rei i del de Saragossa, per meitat exacta. El Comandant general feia publicar un escrit que donava compte de la partida i de l'oferiment dels caps de dos regiments per anar-hi: "*Oficiales y demas clases á la menor noticia han solicitado del modo mas enérgico la preferencia*

en tal servicio para si y para sus cuerpos: en tan grata situacion ninguno la tiene, y la tiene ambos partiendo exactamente esta gloria", (DCPMP, 1822:3 de 14 de maig). Al cap de pocs dies, Antonio Zea, fa publicar la reiteració de l'oferiment dels oficials que restaven del regiment Immemorial del Rei, i dels d'Artilleria, d'Enginyers i de l'Estat Major, (DCPMP, 1822:4 de 19 de maig).

Per aquestes dates Ramon Despuig, comte de Montenegro, assumia de forma interina el càrrec de Cap polític. El dia 19 de maig publicava una proclama dirigida als habitants de les Illes. Segons les seves paraules "*Justo es que me envanezca, amados compatricios, al verme colocado al frente de una provincia en donde reina, en toda su pureza y esplendor el régimen constitucional que adoptó nuestra magnànima nacion en el año 1812; provincia en donde no han tenido cabida hasta ahora los maléficos ardides de dos partidos encarnizados, que por distintos medios y con objetos muy diferentes, desgraciadamente conspiran á derrocar el hermoso monumento... dirigiré todos mis esfuerzos á que no sufra el menor menoscabo en estas islas el sistema que felizmente nos rige*", (Proclama *El Gefe superior Político a los habitantes de las Baleares*, DCPMP, 1822 suplement de 19 de maig).

Com podem comprovar, en funció de les paraules del nou Cap polític, prou coneixedor de la situació illenca, considerava que el règim estava segur, malgrat l'existència dels dos bàndols, als quals fa referència i que, com hem vist, estaven actuant. També hem pogut comprovar en els apartats anteriors com a finals de 1822 es detecta un major increment en la pressió de la reacció. En aquestes dates l'ajuntament de Palma també prenia mesures, decidia mantenir la mateixa divisió de la ciutat en 16 quarters, pels quals havia anomenat caps i zeladors. Cada cap de quarter havia d'elaborar un padró sobre fondes, posades, cafès, cellers, etc. i controlar que ningú no hi pernoctava ni hi habitava sense coneixement previ del zelador. L'horari de tancament era a les 9 de la nit, des del primer d'octubre fins a finals de març, i a les 10 a partir d'abril. Qualsevol veí que deixés pernoctar a casa seva a algú havia d'avisar el seu zelador. A més, contenia d'altres mesures de policia i salut, (DCPMP 1822:4 de 4, 5 7 i 8 d'agost).

La pressió sobre els escrits també es mantenia. El dia 9 d'agost, surt a *El Eco de Colom* un anunci d'un nou escrit que es publicava en fascicles *Espiritu y bondad; pero mal uso de la Constitucion politica española: "Si este pliego tiene despacho, se imprimiran otros para los dias 20 y 30 del mes hasta concluida la obra*", (ECO, 1822:460 de 9 d'agost).

Dia 15 d'agost fou denunciat aquest escrit davant el jutjat, però, el dia 18 es va repartir el prospecte conjuntament amb el *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma.* L'endemà mateix, l'editor, Felip Guasp, se'n rentava les mans:

"*Habiendose repartido ayer adjunto en este periódico un prospecto para la subscripcion de la obra titulada Espíritu y bondad pero mal uso de la Constitucion política Española, sin firma alguna ni nombre de la imprenta en que se ha impreso; debo hacer presente al público que no he tenido ni tengo la menor parte en el repartimiento de dicho prospecto, pues los egemplares que se repartieron fueron entregados á los repartidores del mensionado periódico, sin tener yo la mas mínima noticia, quienes, incautos y sin saber la falta que cometian, no repugnaron á efectuar su repartimiento*", (DCPMP 1822:4 de 19 d'agost).

I en el diari de dia 5 de setembre, s'informa al públic que el seu autor, el capellà i trinitari Miquel Ferrer, conegut reaccionari ja durant l'anterior època constitucional, havia estat condemnat el dia 2 a dos anys de presó al castell de Bellver -«*si se halla en estado*»- o al de Sant Carles, (DCPMP, 1822: de 5 de setembre).

Mallorca també fou un lloc on les autoritats de la península enviaven a facciosos, per allunyar-los de la seva terra nadiua. El 9 de setembre en van arribar 62 de Barcelona que havien de quedar confinats a l'illa, amb la qual cosa les autoritats municipals, també han de preveure la seguretat i "*tomar providencias para evitar el desorden*".

El dia 16 de setembre un oficial del regiment de Saragossa publica un article que provoca la contesta de Josep Rich, el dia 19, negant tots els fets que se li imputen i esmentant testimonis, (DCPMP:4 de 19 de setembre).

Però aquells moments eren de gran sensibilitat política. El mateix dia 19, l'altre diari, *El Eco de Colom*, explica que el diumenge dia 15 hi havia grups al Born i a Cort que pretenien impedir l'arribada d'aquest grup. I assegura el diari que 300 patriotes es desplaçaren al moll per negar l'entrada al baró d'Eroles. Sembla que Guillem Ignasi Montis va aconseguir moderar la situació, ja que els assistents, "*están ya convencidos de que el espíritu de suavidad nos ha perdido*", (ECO, 1822:814 de 19 de setembre). Sobre aquestes persones retingudes a Mallorca, el Cap polític va rebre l'ordre de deixar-les traslladar lliurement on volguessin, excepte a Barcelona, per mor d'haver estat detinguts i deportats il·legalment i violenta, (DCPMP 1822:4 de 29 de setembre).

El dia 1 d'octubre el fuster Bartomeu Duran va interrompre la predicació a l'Església de Sant Nicolau a l'ofertori de la missa major, amb crits i veus desaforades.

Fou denunciat i se li obrí una causa. El jutge de primera instància de Palma, Onofre Gradolí, el condemnà a vuit anys de confinament a Sant Josep d'Eivissa, sota la inspecció de les autoritats locals, advertint-lo que si hi reincidia el càstig seria més rigorós, (ECO, 1822:1418 de 3 de desembre).

Una altra detenció sonada que hi va haver aquesta època fou la del rector de Santa Maria, Pere Jeroni Ramis:

"Santa Maria 21 de Noviembre. Ha sido tanta la alegria que ha causado en las pobres gentes de este pueblo la noticia de quedar separado de su ministerio D. Pedro Geronimo Ramis, que al primer momento de llegada aquella, rebozaba en el semblante de todos hasta el punto de haberse visto este Alcalde en la precision de adoptar las medidas que estan al alcance de su autoridad, para detener a un inmenso concurso que solemnizar tan fausto suceso con repique de querian campanas.(Carta Particular)", (DCPMP 1822:4 de 28 de novembre).

D'altra banda sembla que la Regència d'Urgell tenia interès a insubordinar les Illes, mitjançant un personatge tèrbol, Manuel Pol de Quimbert, que estava destinat a Maó i, quan aquest fou empresonat, va donar una llista de persones mallorquines: el marquès de Bellpuig, el marquès de Vivot i el comte de Montenegro, (Ferrer, M.;2003:152). Com es pot comprovar, en el segon i tercer nom sembla més una intoxicació que una realitat.

b) El cop de mà de l'1 de desembre a Campos

Els cabdills del cop de mà foren el capellà Francesc Sastre, Joaquim Obrador àlies Pere Ignasi, propietari de 3 cases a la vila de Campos, a més d'altres terrenys, tot valorat en unes 8.119 lliures, (AMCampos, Apeo 1817), i Guillem Clar, forner de Santanyí.

En la primera informació que es dóna sobre la revolta, se situa inicialment a Campos i Santanyí. S'informa que, al primer poble, la làpida de la Constitució ha estat humiliada i escarnida, i que a més han deposat l'Ajuntament constitucional. També dóna compte del primer informe rebut des de Campos, de dia 2 de desembre, que arribà a l'ajuntament de Palma a les tres de la matinada, signat pel capità Marià Rodríguez, i dirigit al Comandant general. A les vuit i mitja del matí de dia 2, des de Llucmajor ha iniciat la seva marxa la columna volant, ha arribat a la una del migdia prop de Campos sense cap novetat. Han trobat un mort en el camí i grups d'homes armats, que serien uns tres-cents. El capità Rodríguez ha cridat al rector, que s'ha presentat, i s'ha apropat a la gent armada i els ha ofert l'indult. A les tres de la tarda estan menjant i a l'espera que la

gent parteixi cadascú al seu poble. Els revoltats havien fortificat amb carros unes quantes boques de carrers de Campos, i amb troncs de fusta i altres efectes, per oferir una gran resistència. En aquests moments, el jutge de partit intenta assegurar la tranquil·litat de la vila.

El mateix dia 2, en una sessió extraordinària, es decideix formar una companyia de 200 voluntaris de marina, "*de acreditada conducta y adictos al actual sistema*", a 5 rv per dia, armats de fusell i sable. Es proposa fer una subscripció voluntària, el proponent vol ser el primer subscriptor, amb 150 duros, Pere Josep Moyà. I es crea una comissió, formada per Guillem Oliver, Josep Estade, Antoni Singala i Pau Sorà, comandant. A més prenen les mesures de vigilar el polvorí i certs llocs, i elaborar dues llistes de "*varios sujetos la mayor parte religiosos tenidos por serviles en el concepto publico*". Es va nomenar una altra comissió perquè prengués les mesures "*que crean conducentes para la seguridad de dichos individuos, para que no se predique la mision en St. Domingo, que los religiosos no salgan por ahora de sus conventos ni de dia ni de noche y que estos se cierren a oraciones, que con respecto a los que no son religiosos la comision acuerde con su Ilma cuantas medidas consideren prudentes con el fin de que no queden ofendidos aquellos individuos*".

El següent informe l'envia el jutge de primera instància de partit de Llucmajor, també amb data de dia 2. A les tres de la tarda explica que fa una hora i mitja que ha arribat al poble de Campos i que efectivament estava del tot insurreccionat. Se'ls ha ofert l'indult, segons la sort que havien sofert els presoners que tenien, s'hi han acollit. Alguns dels presoners estaven ferits i els han auxiliat, però encara no poden determinar el caràcter de la insurrecció, (ECO, 1822:1417 de 3 de desembre).

L'altre diari, més que donar informació tan detallada de la revolta, com fa *El Eco*, analitza el perquè dels fets. D'una banda es planteja que els arguments que s'usaven sobre la tranquil·litat de Mallorca, l'aïllament i el suposat caràcter illenc pacífic, no han funcionat. Els editors ja venien avisant de l'esperit que animava a quasi tots els pobles de l'illa i l'apatia de les autoritats superiors, pel que feia a la il·lustració del poble, ha estat palpable. Sembla com si en volguessin culpar directament el comte de Montenegro, per tant, s'havia de canviar per una major activitat. En canvi a Palma hi havia un incomparable entusiasme: "*Palma sola, y sin ninguna guarnicion es bastante á hacer frente á la inmensa multitud que puebla las campiñas y montes de Mallorca*". De manera que ens presenta la visió d'una Mallorca quasi bipolar. Palma i algun que altre poble, liberals i constitucionals, la resta, amb la reacció, (DCPMP 1822:3 de 3 de

desembre). L'endemà s'insisteix en l'entusiasme de Palma: "*la causa liberal ha duplicado en estos dias el número de sus acérrimos partidarios, y que se ha hecho en Palma causa del todo comun*". A més informa que s'ha organitzat un batalló, de la *Llibertat*, amb tres companyies i format per multitud de ciutadans de tota mena. Els capitans elegits per aclamació foren: Josep Troncoso, Joan O'Rian i Eugeni Mc-Crohon, (DCPMP 1822:4 de 4 de desembre). L'organitzador del batalló fou el governador de la plaça de Palma, el coronel Salvador Valencia. El Cap polític, comte de Montenegro, el dia 3 també es desplaçà fins a Campos, a les 10 del matí arribà a Campos acompanyat del Comandant general i tropa de Llucmajor. La làpida de la Constitució ja estava arreglada, i diuen que han pres totes les consideracions perquè la tranquil·litat torni a regnar al poble, (ECO, 1822:1420 de 4 de desembre).

El dia 5 els diaris informen que el rector de Campos, Pere Francesc Sastre, i Pere Ignasi [Joaquím Obrador] ja es troben a la presó de Palma. *El Eco de Colom* porta alguns poemes sobre els fets, un el titula *La Campoada, poema trágico*. A més va acompanyat d'una carta de Felanitx, que aporta més informació sobre els fets. Els va explicar un voluntari de Campos que va poder fugir i es va amagar un dia dins un pou. Primer tocaren a sometent amb la campana major. En un moment es reuniren els facciosos armats a la plaça del poble, desarmaren i fuetejaren els voluntaris i patriotes del poble, i es prepararen per a la resistència. Quan s'assabentaren els de Felanitx van demanar expulsar del poble un frare que vaguejava per allà. Però, quan demanaren anar a Campos, a reposar la làpida, les autoritats els negaren aquesta possibilitat, (ECO, 1822:1432 de 5 de desembre).

A la tarda entraren a Ciutat el Cap polític i el Comandant general que retornaven de Campos amb tropa, als quals es va fer una rebuda memorable, que el diari valora com a *funció patriòtica*, assegurant que "*las habitaciones, las oficinas, los talleres han quedado desiertos, estos vecinos corrian animados por una exaltacion sin par*", (DCPMP 1822:4 de 5 i 6 de desembre).

El dia 6 ja es produeix una reacció per part de les autoritats sobre els fets. El Comandant general fa publicar un ordre on explica que "*Los seductores de Campos sufrirán todo el vigor de la ley*", (DCPMP, 1822:2 de 6 de desembre). I el Cap polític, a *El Eco*, publica una proclama a la població, on expressa la seva indignació i lamenta que no hagi aconseguit mantenir l'ordre durant el seu mandat, com a Cap polític interí. Explica que la defensa que van preparar era dèbil, que la gent hi anà enganyada i que ara ja hi torna a regnar l'ordre i la pau. A més, un altre escrit demanava judicis ràpids i

eliminar els subjectes, ja que quan un organisme està gangrenat necessita d'amputacions, (ECO, 1822, de 6 de desembre).

El dia 7 el *Diario* fa una ressenya de la pastoral que acabava de publicar el bisbe González Vallejo, sobre la qual "*no podemos menos de tributar los debidos aplausos á su celo por la conservacion del código... el objeto de la pastoral es demostrar la intima concecsion, que lejos de serle opuesta, tiene con el Evangelio nuestra ley fundamental, esponer las infinitas ventajas temporales que nos produce, y hacer presente las obligaciones que nos impone*". I també informa de l'entrada de la resta de tropes de Campos, (DCPMP 1822:2 de 7 de desembre).

El centre de les ires fou el rector de Campos. Un article breu, signat per *El que quiere justicia*, assegura que una de les peticions dels soldats davant la làpida de la Constitució era "*la muerte del cura de Campos: que no se olbide hasta que lo veamos*", (ECO 1822:4148 de 7 de desembre). A partir d'aquí començaran a opinar aquells que demanen mesures dràstiques, com a *El Eco* de l'endemà, dia 8 de desembre, es demanava la separació dels rectors de Selva, Santanyí, Inca i d'altres (sense especificar), ja que "*todavia nos estan haciendo la guerra, y que se les ha visto en estos dias dandose la enhorabuena, y cuasi insultando á los liberales*", (ECO, 1822:1457 de 8 de desembre), i també contra el de Felanitx, (ECO, 1822:1499 de 14 de desembre). A més, demanen al bisbe que l'ecònom, la persona que havia de substituir el rector a Campos, "*debe elegir un sujeto de ciencia, experiencia, y formal adhesion al sistema, que pueda y sepa convencer los errores y malas máximas de que estan dominados los de aquella Villa*", (ECO 1822:1465 de 9 de desembre). Sobre aquest ecònom, ja van sortir articles favorables a partir del 14 de desembre, per predicar d'acord amb la constitució, (ECO, 1822:1505, 14 de desembre). Quan l'ecònom duia quatre mesos en el càrrec, el comandant i la companyia de voluntaris de Campos feren pública una carta d'agraïment al bisbe, en què elogien la tasca duta a terme per Jaume Pruna, assistint la gent i explicant la Constitució, (DCPMP, 1823:4 de 16 d'abril).

I també es comencen a fer lloances de les persones que participaren en la restauració de l'ordre a Campos. En primer lloc, el capità Marià Rodríguez, el sots-tinent, Josep Ferrà i el tinent Joan Salvà, que va conduir els presos de Campos a la presó de Llucmajor el dia 7, l'alferes Salázar, del regiment de Pavia i el ciutadà Garcia Rubert que ha detingut als caps de la rebel·lió amb la Milícia Nacional Local. I s'anuncia que a Campos ja hi ha una companyia de Milícia Nacional Local formada per més de quaranta persones addictes al sistema, (ECO, 1822:1439 de 9 de desembre). El 15 de desembre ja

comptaven amb les tres quartes parts dels homes per fer una companyia, de manera que elegiren els seus caps i en resultà elegit per tinent Joaquim Ballester i per a sots-tinent Jaume Tallades, (DCPMP 1822:4 de 22 de desembre). En un article es destaca l'actuació del batle de Santanyí: "*así que supo la recluta clandestina que los agentes de la faccion de Campos habian hecho allí, mandó hacer un bando prohibiendo la salida de los vecinos de la villa y la entrada de los fascinados, al mismo tiempo que hizo tomar las armas á los patriotas patrullando tres dias con sus noches, manteniendo el órden y poniéndose á cubierto de toda intentona faccionaria, y tomando una nomina de los hombres que se hallaban en la villa, pasando muy á menudo partes al juez de su partido*", (ECO, 1823:127 de 16 de gener).

c) El judici

Per la situació geogràfica on havien ocorregut els fets, fou el jutge de primera instància de Llucmajor, Antoni Ochoa, la persona encarregada d'instruir l'expedient. Al *Diario Constitucional*, pràcticament no s'escriu res ja sobre el judici i s'abandona el tema de la revolta. En canvi al diari continuador de *El Eco*, el *Diario Patriótico de la Unión Española*, sí i comença a exercir una certa pressió mediàtica sobre el cas.

El 3 de febrer de 1823 denuncia que s'ha format la Milícia Nacional Activa de Campos i que els oficials elegits, han estat presos per formar part de la revolta. Han sortit sota fiança i resten suspesos dels drets de ciutadans. A més també denuncia que moltes mares impedeixen als seus fills participar en la Milícia Nacional Voluntària. En conseqüència, fa una forta crítica a l'anterior Cap polític, Ramon Despuig, per tenir abandonats els pobles i demana un càstig sever:

"*Fanatismo, supersticion é ignorancia reinan en aquella villa desgraciada, fascinada por cuatro malvados: mano fuerte, energia, castigo y patriotismo son los únicos remedios.. aguardamos que el nuevo Jefe Político no mirarà con el abandono con que hasta aqui se ha obrado*", (DPUE, 1823:3 de 3 de febrer).

A finals del mes de març, quan ja s'estava a punt de celebrar el judici, es va publicar un rumor sobre l'arribada d'una bossa d'or, des de Campos: "*Algunos dicen tendrá un uso para la proxima vista de causa, empero no es creïble: la audiencia sabes u deber, es integra, será justa y todo el oro de Ofir no torcerà la recta balanza de la justicia*", (DPUE, 1823:4, de 27 de març).

Sembla que hi havia força expectatives en el judici. El següent comentari ens ho corrobora:

"*¿Qué saldrá de la vista de causa de los facciosos de Campos? ¿Qué hará la Audiencia? ¿Qué diran los patriotas? Es lo que ocupa hoy dia á todos los constitucionales que jamás podrán prescindir de que los reos son facciosos de veras á pesar de las defensas. Ya lo veremos, y pasarán las dudas*", (DPUE, 1823:4 de 29 de març). Allò mateix es demana l'endemà, si *Pere Ignasi* serà condemnat a mort.

A partir de mitjan abril hi ha una certa pressió sobre la causa, per mor de la seva lentitud i s'acusa l'administració no complir la llei, pel que fa referència a l'aplicació dels terminis, (DPUE:4 de 12 d'abril). Però, a mitjans d'abril, el mateix dia que es feia pública per part de les autoritats de l'illa la invasió de les tropes franceses a la península, també es donava a conèixer la sentència: l'Audiència havia sentenciat la pena màxima a Joaquim Obrador, àlies Pere Ignasi; a Guillem Clar, àlies Cama; i a Gregori Oliver, absent en rebel·lia. I a d'altres dos més, a presidi, (DPUE, 1823:4 de 17 d'abril). Foren executats el dia 23 d'abril, (DPUE, 1823:3 de 21 de juliol).

L'endemà de l'execució surt al diari un escrit de l'ajuntament de Llucmajor que havia dirigit a la població, en castellà i català, sobre l'execució, com un fet de justícia i alhora de compassió, (DCPMP:4 de 24 d'abril). El dia 26 es donava la notícia de la tornada de la columna dirigida pel tinent coronel Francesc Iraola, des de LLucmajor, conclosa la seva feina. El Cap polític féu publicar també la resposta a l'ofici de tornada d'Iraola agraint la seva dedicació i entusiasme, (DCPMP, 1823:3 de 26 d'abril).

A partir d'aquesta data gairebé s'acaba la preocupació per la revolta. Es continua insistint en la part procedimental, que no s'han complert els terminis i demana que les autoritats que demanin responsabilitats als magistrats, (RS, 1823:12 de 4 de maig). Això provoca l'endemà mateix una rèplica per part del *Diario Patriótico* de defensa, (DPUE, 1823:3 de 5 maig). Sembla que a la causa de Campos es va produir alguna divergència entre el jutge de primera instància del partit de LLucmajor i l'Audiència. Sembla que el jutge va condemnar a mort Joan del Hostalet i Pere Josep Tomàs. En canvi, la sala de l'Audiència, quan revisà la causa, va revocar per unanimitat la sentència, els va absoldre i els posà sota vigilància política, (DPUE, 1823:3 de 26 de maig).

La valoració que fa el *Revisor Semanal* sobre el judici de la causa no és gaire positiu:

"*Muchos son los males que han ocasionado á la causa pública el auto impugnado. Las murmuraciones públicas contra los jueces, los artículos comunicados poco decorosos á la alta dignidad de que se hallan revestido, haber acudido á la Audiencia mas de 300 personas en el dia de la segunda vista, efecto sin duda de la desconfianza*

que tenían en el fallo, haberse diferido poner quietud al partido de lmayor, no nos parecen cosas indiferentes... Porque, ¿quien ha visto jamas que seis magistrados manden sacar un testomonio de una causa en sumario para unirlo á otra en plenario?...", (RS, 1823:8 de 11 de maig).

Però, allò que acaba acaparant l'interès periodístic és la sort del rector, Pere Francesc Sastre. El 9 de juliol surt la noticia que el rector de Campos ha estat excarcerat, que el dia 6 es trobava a Llucmajor per motius de salut, però que en realitat estava bé i que això motivava el desànim dels patriotes, (DPUE, 1823:4, de 9 de juliol). A partir d'aquí es dispara l'alarma, es critica el bisbe, perquè no el reté a la Ciutat i li permet passejar-se per la part forana, (DPUE, 1823:3 de 12 de juliol). El dia 20 s'informa que el motiu de l'excarceració és un informe sobre la salut deteriorada del rector, signat pels metges Gabriel Floriana i Antoni Torrens, (DPUE 1823:4, de 20 de juliol); i el dia 21 surt un article prou llarg on posa en entredit totes aquestes actuacions, (DPUE 1823:3 de 21 de juliol). A partir d'aquesta excarceració es disparen el rumors del perquè.

5.7. LA DIPUTACIÓ I EL MÓN DE L'EDUCACIÓ

5.7.1 Actuacions en educació

Des dels seus inicis la Diputació va mostrar una especial predisposició a favor de millorar de l'educació. A la sessió del 26 de maig de 1820, quan Miquel Salvà va fer la primera proposta de comissions, va expressar que "*en las actuales circunstancias era preferentes en su concepto la educación pública,...*". De manera que fou la primera matèria per la qual va expressar preocupació. Com a membres d'aquesta comissió foren anomenats Miquel Salvà i Joan Despuig.

D'acord amb les creences del moviment liberal de l'època, els liberals mallorquins també veien el foment de l'educació com a una sortida per fer avançar les Illes. La preocupació de la Diputació sobre la situació i importància de la Instrucció pública, també era compartida per part de la població. Ja en els inicis del Trienni, es va publicar un paper solt, *Discurso sobre la necesidad de reformar los estudios de Mallorca, en favor de la filosofia moderna, y del metodo de Condillac*, del qual n'hem trobat publicitat al *Correo Constitucional de Mallorca* del 30 de maig de 1820.

Per a la *Sociedad Patriótica Mallorquina* l'educació era una peça fonamental per assegurar un futur millor. En el periòdic d'aquesta societat, de dia 5 de juny de 1820,

Pedro Ramírez assenyalava en un dels seus discursos la importància d'elaborar un pla de formació, fomentant l'ús de l'ensenyament mutu -el mètode de Lancaster-, i es va crear una comissió per treballar aquesta matèria formada per Amengual, Bauzà i Josep Serra.

Aquesta «fe» liberal en l'educació, també la veiem reflectida en el *Redactor Constitucional, Político y Mercantil*, del dia 7 de juliol de 1820, en què es reprodueix la visió compartida d'un diari de París: "*La generacion actual promete mucho. La enseñanza mútua, la imprenta y la vacuna pueden variar la faz del universo. La oligarquia debe apresurarse mucho en proscribir tan peligrosos descubrimientos, ó pedir al cielo un nuevo diluvio para aniquilar todos los conocimientos humanos, y crear un mundo antiliberal*".

Així, en la reunió de dia 3 d'octubre de 1820 de la Diputació, quan es va tractar de forma més àmplia la situació de la instrucció pública a la província, es fa constar el següent resum del debat:

"*En seguida se trató que en el estado de nulidad de los estudios de Mallorca, y estinguidos los Jesuitas que regentaron escuelas numerosas, era ya tiempo de que la Diputacion tratase el ramo de ilustracion y educacion publica con toda circunspeccion y miramiento, y que se tubiese presente que la Provincia clama por un sistema de educacion capaz de sacarla de las calamidades que padece por el atraso de ella; y en su consecuencia se acordó el establecimiento de cinco cátedras, á saber una de instruccion primaria acomodada á los principios de Lancaster á cargo del P.D. Nicolas Pons teatino, otra de Derecho natural de gentes al cuydado de D. Pedro Juan Morell, otra de Economia política al cuydado de D. Juan Sorá, otra de Gramática general y elocuencia a D. Jaime Pujol, y otra de Matemáticas á cargo de D. Francisco Oleo, dotadas con la gratificacion por ahora de 250 ll. mientras recae la aprobacion suprema á quien debe darse cuenta, con la competente dotacion*".

En primer lloc, cal destacar l'absoluta desconfiança envers com s'estava desenvolupant el sistema educatiu de Mallorca. Després, el paper dels jesuïtes en el món educatiu, amb una presència significativa, tal i com fan constatar. I en tercer lloc, la Diputació, com a òrgan institucional, té interès a promoure la millora dels coneixements de la població illenca. La primera càtedra que es va crear fou una d'Instrucció primària, d'acord amb els mètodes de Lancaster. Les altres, d'un nivell superior d'ensenyament: la de Dret natural de gents, la d'Economia política, la de Gramàtica general i eloqüència, i la de Matemàtiques. Com es pot comprovar en actes posteriors, els

catedràtics ja queden anomenats des d'aquesta data, (AGCM, Actes Diputació de 12 de desembre de 1820).

Al cap de tres dies, en la sessió de dia 6 d'octubre, rectifiquen. Opinen que la càtedra de Dret natural i de gents és massa àmplia i li separen l'ensenyament de la Constitució. Aquesta darrera càtedra nova, la de Constitució, la regentarà Gabriel Amengual. I en aquesta sessió comissionen a Pere Joan Morell perquè faci públic l'anunci de creació de les càtedres. A més, es va representar al Govern per aconseguir la seva aquiescència.

A la sessió de dia 10 de novembre es dóna compte de la situació de les càtedres: es fan obres a l'antic col·legi dels jesuïtes per habilitar les oficines del cap polític i "*piezas para las Escuelas y cátedras establecidas*". És a dir, que hi havia una clara intenció de posar-ho en marxa a Monti-sion.

Paral·lelament a les iniciatives de la Diputació, també podem constatar com eren seguides pels liberals de l'illa. Així, el 20 de novembre va sortir un paper solt, on es feia una reflexió sobre l'acord de la Diputació sobre la creació d'aquestes càtedres, *Sobre el efecto que podran causar las nueva catedras establecidas en esta capital*. Paper solt escrit en castellà i que es venia al preu d'un sou, (DCPMP 1820:4, de 20 d'octubre).

És clar que en tot les opinions no eren unànimes. Del paper solt esmentat primer, que havia sortit el mes de maig, *Discurso sobre la necesidad de reformar los estudios de Mallorca, en favor de la filosofia moderna, y del metodo de Condillac*, en va sortir un article crític. Sembla que l'autor del paper solt era J. R., i era jutge (amb aquestes inicials només podien ser: Josep Maria Riera, Josep Maria Ripoll o Jaume Riera, aquest darrer professor de Belles Arts). L'autor era interpel·lat per un altre articulista, *El Filosofo de ogaño*, (CCLPMP, 1821:4 de 22 de febrer).

I també sobre la decisió de les càtedres van sortir discrepàncies. Un articulista, J. C., qüestionava si no se n'havia de suprimir alguna i, també, que la Diputació hagués anomenat els individus propietaris i no hagués fet el nomenament de forma interina. Segons l'articulista, primerament s'hauria d'haver elaborat un Pla d'Estudis, nomenar els subjectes de forma interina i fer després oposicions, (DCPMP, 1820:4 de 17 d'octubre).

L'inici de les classes de les càtedres fou el 3 de novembre. Sembla que els catedràtics finalment foren nomenats de forma interina. A les 9.30 del matí es començava per les classes de Dret natural i de gents, a les 11.00 es continuava amb

Matemàtiques, a les 14.30 es seguia amb Gramàtica general i eloqüència, i a les 15.30 amb Economia política. Les classes de càtedra de Constitució encara no començaven. I els alumnes que es volguessin matricular s'havien de dirigir directament als catedràtics, (DCPMP 1820:4 de 29 d'octubre).

Desconeixem el funcionament de la càtedra de Constitució fins al 1822. Aquest any va entrar com a vocal de la Diputació Francesc Massanet. I el 4 de febrer fou nomenat per la Diputació, i de forma interina, per ocupar la càtedra de Constitució, d'acord amb el nou Pla d'Universitats aprovat per les Corts. A la sessió de 25 d'octubre de 1822 de la Diputació, Francesc Massanet dóna compte que només té dos alumnes, i que de cara al nou curs no se n'ha matriculat cap. De manera que planteja la dimissió, però els altres vocals li demanen que continuï. A la sessió de dia 18 de novembre, reitera la seva renúncia, i li continuen demanant que sigui pacient. No hem trobat a les actes la renuncia definitiva, però, és de suposar que va acabar així.

Durant el Trienni Liberal podrem comprovar la presència d'una comissió sobre Educació pública, o instrucció pública, de forma permanent en el si de la Diputació. Quan el 3 de març de 1821 es torna a fer una redistribució de comissions, ara la comissió s'anomenarà d'Instrucció pública, amb els mateixos membres, Miquel Salvà i Joan Despuig. El 3 d'abril de 1822 tornem a trobar una nova remodelació de comissions, en què es manté el nom i es diferencia amb el número de membres. Fins ara era de dos membres per comissió. A partir d'ara, donat el volum de feina, les comissions només tindran un vocal. El d'Instrucció pública serà Miquel Salvà. Podem concloure així, que la persona referent en matèria d'instrucció pública de la Diputació fou el vocal Miquel Salvà.

Com hem observat al llarg d'aquest treball, els liberals tenien preferència per usar el mètode lancasterià. Sobretot pel seu baix cost per alumne. I amb aquest mètode s'obriren algunes escoles. L'escola que va promoure la Diputació, als locals dels jesuïtes, es va obrir el 26 d'octubre, i es feien classes al matí i a la tarda, (DCPMP 1820:4 de 24 d'octubre). D'escoles que usessin aquest mètode no solament n'hi havia a Palma, també n'hi havia als pobles. A Porreres, el 1821 havien acordat posar-ne en marxa una, per la qual cosa el mestre, d'acord amb el batle, s'havia encarregat que es fessin les obres necessàries, (AGCM, Actes Diputació 11 de novembre de 1822). Bernat Sureda ens dóna notícia que a Felanitx també se'n va posar una altra en marxa el 1821, (Sureda, B.;1977:32).

La preferència envers el mètode lancasterià era compartida tant per moderats com per exaltats. A l'acta de la societat patriòtica *Igualdad y Union*, Borràs (Bartomeu?), aleshores president, va pronunciar un discurs sobre la utilitat d'aquest mètode, la rapidesa amb la qual s'aprenia, que conciliava amb totes les edats, de manera que es va crear una comissió i que "*despues de verse con los profesores de esta ciencia se podia de acuerdo con ellos, recurrir á el Ayuntamiento para el progreso de semenante sistema*". Després d'ell va intervenir Lucas Francisco Mendialdua, que va opinar: " *En esta Capital segun creo hay dos profesores de esta ciencia, y á fin de hacerla mas extensiva pudiera muy bien proponerse el medio de que los profesores de primera enseñánza acudiesen por las noches á recivir sus lecciones, y las comunicasen á sus discipulos, y se conciliaria de que se estendiese en toda la Capital y en la Isla semejante sistema... con seis lecciones pueden impretarse prefectamente en los primeros rudimentos hasta la vigésimo segunda clase de elementos*", (DPUE 1823:3 de 27 d'abril).

La comissió de la societat patriòtica es va reunir amb dos regidors de l'Ajuntament. Va parlar amb els mestres de primeres lletres i va treure les següents conclusions, que va fer publicar al diari:

2 Totes les escoles de primeres lletres han d'usar aquest mètode.

3 A Palma hi ha tres càtedres: una a Monti-sion, una altra al Carme i la tercera al Puig de Sant Pere. Són d'ensenyament gratuït. Dotades amb 18 duros mensuals. La de Monti-sion compta amb 160 alumnes, la del Carme no arriba a 100, i l'altra, uns 30.

4 L'ajuntament de Palma està d'acord a obrir les que siguin necessàries, però no obrirà la quarta fins que les tres estiguin plenes.

5 Les dues primeres escoles compten amb locals capaços. Pel que fa a la tercera s'espera que amb la nova desamortització compti amb un nou local. Així com les futures quarta i cinquena.

(DPUE 1823:3 de 3 de maig).

La primera preocupació de la comissió fou Palma. I l'informe no esmenta la situació als pobles de l'illa.

Hi havia també una especial sensibilitat envers la violència dels docents a les escoles. Sobretot després de l'acord de les Corts, prohibint aquests costums. Sobre unes denuncies del P. lector López, dominic, sobre si pegava als seus deixebles, va sortir un

article al diari, signat per alumnes seus, negant les acusacions, (DCP 1820:4, de 8 de novembre). I el diari del dia 13 surt un poema, en teoria escrit per alumnes i dirigit a les Corts, agraint aquesta mesura, (DCPMP 1820:4, de 13 de novembre).

A partir d'aquí l'única denúncia que hem trobat a la premsa data de 1823, on s'exposa que Josep Lladó, prevere amb escola a Palma, pega, (DPUE 1823: de 14 de juny). Aquesta denúncia contra l'exbernat, ara secularitzat, va comptar amb alguna rèplica al diari, que acaba denunciant que els alumnes paguen 6, 9 o 12 sous cada mes al mestre constitucional del carrer dels Horts, (DPUE de 20 i 24 de juny de 1823). Però, no es continua parlant de maltractaments. Suposem així, que després del decret a Corts, va finalitzar o s'esmorteí molt, aquesta pràctica.

Els diaris també es preocupaven d'aportar informació sobre les novetats del món educatiu publicades a diaris de la península o de l'estranger. Així trobam al *Correo Constitucional, Literario, Político y Mercantil de Mallorca*, un article sobre la relació de l'educació i les arts gimnàstica i educació física, com a elements potenciadors de la instrucció pública, (CCLPMP, de 29 de gener de 1821). De manera que el debat que tenia lloc a Europa, sobre si l'escola havia de dedicar-se només a instruir els alumnes, o s'hi havia d'incloure altres elements, com ara l'educació física, per educar, i formar persones, també arribava a la nostra illa. Un altre exemple és la descripció d'un pla sobre l'Escola Nacional d'Arts i Oficis, elaborat per Josep Maria Woidet [Woitel?], (DCPMP, de 9 de juliol de 1821). O les propostes presentades a les Corts sobre les Escoles de Pràctiques d'Agricultura i Economia Rural, (SPM, de 3 d'agost de 1821). O, també, una reflexió sobre la situació de la instrucció pública a Mallorca, (RS de 20 d'abril de 1823), entre d'altres.

La Diputació també es va preocupar d'aconseguir llibres pels discents i docents. Així el 19 de maig de 1821 va acordar repartir a l'illa llibres de gramàtica castellana, doctrina cristiana i mostres de lletres, (AGCM, Actes Diputació de 19 de maig de 1821). A part d'això, també es va preocupar de salvar i catalogar les biblioteques dels convents desamortitzats, (AGCM, Actes Diputació, de 17 de setembre de 1822). Jeroni Alemany fou la persona que inventariar la biblioteca dels dominics, (AGCM, Actes Diputació de 9 d'agost de 1823). I es tingué un especial interès pel convent dels caputxins, perquè hi havia màquines interessants per a la Universitat Literària. Així es va fer un ofici al cap polític perquè s'interessés per a aquesta adquisició, (AGCM, Actes Diputació de 24 de juliol de 1823).

5.7.2 La Diputació i la Universitat

Des d'un bon principi la Diputació va posar de manifest la seva desconfiança envers la Universitat Literària de Mallorca. Arran de la preparació per part de les Corts d'un nou pla d'estudis sobre l'educació pública, es va decidir representar al Govern sobre "*el estado y circunstancias de esta Universidad literaria hasta donde, y para que se estiende la suficiencia de sus catedraticos, y así se acordó para prevenir los perjuicios que podrian resultar á la ilustracion de la juventud de esta Provincia si subsistiendo los mismos Catedraticos toma la estension que debe la ilustracion de las ciencias*", (AGCM, Actes Diputació de 21 de juliol de 1820).

Aquesta desconfiança manifestada envers la majoria de catedràtics de la Universitat es torna a veure reflectida quan reben la reial ordre de 16 d'agost, que mana observar el decret de Corts, on es tornava a establir el pla d'estudis de 1807. La Diputació torna a insistir en una altra representació: "*acordó la Diputacion con este motivo representar á las Cortes que siendo los mas de los sugetos que componen la Universidad de Mallorca inabiles para desempeñar exactamente el plan, era indispensable sustituir otros sugetos idoneos, sin lo cual no podia salir garante la Diputacion de que progrese la educacion publica*", (AGCM, Actes Diputació de 13 de setembre de 1820).

Sembla que la Universitat va intentar reaccionar i es va voler dirigir a les Corts amb el suport de la Diputació. La resposta d'aquesta darrera a la proposta de representació de la Universitat fou la següent: "*Vista la representacion que la acompanya en 4 del actual el Rector de la Universidad Literaria para dirigir al Congreso, acordó contestarle que deseara complacerle, pero que teniendo espuesto al Gobierno y Congreso ciertas observaciones que no coinciden sus ideas, podrá dirigir directamente á las Cortes su exposicion*", (AGCM, Actes Diputació de 6 d'octubre de 1820).

Des de 1820 la Universitat pretenia usar els locals dels jesuïtes i, com hem vist abans, no ho havien aconseguit. Era un motiu més de confrontació amb la Diputació. La Universitat va fer una petició a la Diputació per fer una representació a les Corts per poder ocupar els locals del jesuïtes, mitjançant el seu apoderat, Pere Maria Canals - locals que ocupaven la Diputació i el Cap polític. La resposta de la Diputació és demanar al Cap polític que faci informar al Governador de la Mitra, al Consolat de Mar i a l'ajuntament de Palma, sobre el funcionament de la Universitat i sobre les càtedres que ha creat la Diputació, aportant "*sus dictámenes acerca del estado que ha tenido y*

tiene la Universidad Literaria de Mallorca, sirviéndose cada uno manifestar su juicio sobre las càtedres creadas por la Diputación y sugetos que las desempeñan", (AGCM, Actes Diputació, 10 de maig de 1821).

Sembla com si volgués contraposar el funcionament i rendiment de la Universitat al de les càtedres que va crear la Diputació. Aquesta brega continuava ben entrat el 1821, com ho demostra aquest ofici de la Diputació dirigit al Cap polític:

"*Quando la Diputacion Provincial tomó bajo su inmediata inspeccion á la Universidad Literaria, tuvo á bien nombrar nuebo Rector, y nuevo Secretario; y sin embargo ha sabido que el antiguo Secretario se firma como á tal en un cartel fijado en la Puerta de la Universidad con fecha de 14 del corriente. La Diputacion ha mirado en esto un insulto á su autoridad, que le obliga á escitar á V. S. para que por todos los medios que están á su alcance le haga guardar el decoro conveniente; y el cumplido obedecimeinto á sus acuerdos, sin perjuicio de oir á qualquiera que se sienta agraviado*", (AGCM, Actes Diputació de 16 de juny de 1821).

Aquesta visió rància de la Universitat també va sortir a la llum pública. En el *Semanario Politécnico de Mallorca* de dia 17 de març de 1821, es van fer ressò de les paraules "*d'una corporacion sabia*" sobre la Universitat:

"*Se pudiera poner en duda si con el nombre de Universidad debe llamarse la que solo presenta la imagen de un verdadero esqueleto. ¿sin un plan filosófico desde los primeros principios hasta las últimas nociones científicas, puede Univesidad alguna arrogarse el augusto nombre de tal? Es inutil repetir que en ese establecimiento ó llamese Universidad la gramàtica y retorica no pasan de cuatro ideas confusas enseñadas tan mecanicamente que solo tienen en continuo tormento á la memoria; que la filosofia conserva aun escrupulosamente las formas y enredoso arte de silogizar, sin que las luces de la época actual, ni la anàlisis de las facultades intelectuales hayan podido dar en tierra con aquellas qüestiones absurdas que mas se reducen al arte de adivinar lo que podria ser la naturaleza, que á especular la que existe realmente creada por su supremo Autor. Que la jurisprudencia tanto civil como canonica tampoco ha salido hasta aqui de los estrechos limites de definiciones y divisiones sin número, y en fin que la teologia en el modo como se ensenya, no es menos inutil para penetrar en la ciencia de la Religion, que lo es la filosofia para conocer al hombre, y las propiedades de los cuerpos que le rodean. Asi que la Universidad de Mallorca debe refundirse, porque en el pie en que se encuentra y ha existido, nunca pudo ni podrá dar el vuelo al entendimiento. Y ojalá que no hubiera sido alguna vez el sepulcro de los ingenios*".

El periòdic assegura que aquestes paraules estan extretes d'un informe fet per una corporació, de manera que probablement és la Diputació. O, potser, l'ajuntament de Palma o el Consolat de Mar i, a continuació, per alleugerir la crítica, parlant sobre la Universitat mallorquina, diu "*consideramos que no será peculiar á ella sola, sinó tambien á las demas del Reyno... La culpa será del tiempo, del desarreglo general de los estudios, y de la falta de libros elementales que han prohibido al ingenio español el parangonarse y aun esceder á los talentos mas aventajados del mundo civilizado*", (SPM, 1821:63 de 17 de març).

D'aquesta manera sembla que queda palesa la mala imatge amb què comptava la Universitat Literària de Mallorca als ulls dels liberals illencs, que d'alguna manera volien començar de nou.

Amb l'aprovació del Pla d'Universitats per les Corts, la Diputació va tenir l'oportunitat d'incorporar les seves càtedres en el món universitari. Així, el 4 de febrer de 1822 va acordar:

"*Anhelando la Diputacion Provincial fomentar la enseñanza pública por todos los medios imaginables, ha meditado en sesion de hoy cuan util y cuan glorioso al mismo tiempo seria comenzar á planificar en esta Provincia el Plan de Universidades Decretado por las Cortes, y dar de esta manera á la Juventud mallorquina las esperanzas que merece su ingenio y sus talentos. A este fin ha prevenido interinamente y con arreglo al citado Plan cinco cátedras, á saber: una de Matemáticas puras, otra de Lógica, y Gramática general; otra de Derecho público, y Constitucion; que desempeñarian por el orden con que se han nombrado D. Francisco Oleo, D Jaime Pujol, D. Juan Sorà, D. Pedro Maria Canals y D. Francisco Massanet. Y la Diputacion espera de los antiguos y de los nuevos catedráticos unidos estrechamente que cooperaran con todos sus esfuerzos á la consolidacion del Plan establecido por el Congreso... al mismo tiempo se propone la Diputacion formar un Reglamento para los cursos de los alumnos que concurran á la enseñanza*".

Immediatament el rector, Rafel Barceló, va respondre que els nous catedràtics anessin a prestar jurament a la institució, (AGCM, Actes Diputació, 16 de febrer de 1822). I aquest mateix dia la Diputació també va acordar nomenar Pere Maria Canals i Francesc Massanet per a "*celar si en la Universidad se establece la enseñanza de la Juventud conforme al Plan Decretado por las Cortes, y si de ella se procura alejar á aquellos principios reaccionarios y contrarios á la verdadera ilustracion y elementos fundamentales de la Sabiduria*".

O sigui, malgrat els canvis introduïts i poder nomenar com a rector i secretari a persones pròximes, continuaven recelant de la Universitat. És a dir, d'una part del claustre, dels tipus d'ensenyaments que impartien i de les idees que fomentaven. Tot i això, malgrat aquest recel, quan la Universitat exposa les seves dificultats financeres, ja ben entrat el 1822, la Diputació li dóna suport. Acorda donar-li suport, ja que li volen treure els auxilis que li donava la dotació de l'Església de Monti-sion, (AGCM, Actes Diputació 1 de juliol de 1822)

I al cap de poc d'haver nomenat el nou rector, Joan Oliver, prevere, (AGCM, Actes Diputació, de 29 de novembre de 1822), li fan arribar un ofici per poder avaluar els avançaments de les ciències a la institució:

"*Atenta siempre la Diputacion al fomento de los estudios, en la sesion de este dia ha resuelto suspender de sus funciones al maestro Prohens catedratico de matematicas, a N. Barcelo de gramatica latina y al P.F.N. Alzina por cuanto el magisterio de primeras letras que regenta no pertenece á la Univesidad. Tambien ha acordado en cumplimiento del Reglamento general de instruccion publica Decretado por las Cortes que cese en las lecciones uno de los catedraticos de teologia el que el claustro de esta facultad ó el que V. S. por si crean conveniente escluir, pues solo debe haber cuatro en exercicio. Para sustituhir al M. Prohens ha nombrado la Diputacion a D. Pedro Jose Ferrá y en reemplazo del P. Barcelo á D. Pablo Riera. Ademas ha establecido una catedra de Gramatica castellana y nombrado para profesor de ella a D. Pedro Andreu. Ultimamente como el Colegio de Medicina no está compreendido en las asignaturas de esta Universidad ha dispuesto la Diputacion que cese enteramente su enseñanza. Y se comunican á V. S. estas disposiciones para que se sirva llevarlas á efecto, posecionando á los Catedráticos nuevamente nombrados, y suspendiendo y haciendo cesar á los escluidos. Y en su consecuencia se acordó pasar los avisos convenientes á los Catedráticos nuevamente elegidos*", (AGCM, Actes Diputació, de 10 de desembre de 1822).

El 1823, a la revista el *Revisor Semanal* surt un article sobre instrucció pública que perfila més la opinió «utilitarista» dels liberals sobre la Universitat de Mallorca. Planteja la qüestió sota l'aspecte que no totes les disciplines són iguals, i que unes necessiten comptar amb més suport que d'altres. "*Aquellas que pueden enseñarse sin grandes aparatos, y cuya profesion proporciona ventajas en la sociedad, prosperarán sin duda fiadas al interés particular; y la esperiencia tiene acreditado que los esfuerzos del Gobierno han contribuido muy poco á sus adelantamientos. No creemos que para*

hacer grandes progresos en la Teologia, ni en la jurisprudencia civil y canonica, sea necesario frecuentar muchos años las universidades". De manera que deixaria una part d'aquests estudis en mans de l'ensenyament privat. I, "*en los casos en que el gobierno necesita asegurarse de la aptitud de un sugeto para este ó el otro empleo, debe haber un examen riguroso en alguna de las pocas y bien dotadas Universidades que deberian quedar en la nacion*". En canvi, "*para el estudio de las ciencias exactas y físicas debe suministrar el gobierno aquellos ausilios que juzgue necesarios, y á los que no alcancen las facultades de los particulares. Si no puede atender á un mismo tiempo á todos los ramos de enseñanza, debe preferir los mas útiles y los que mas necesiten de su proteccion*". Finalment, quan es demana sobre la situació de la Universitat de Mallorca, conclou: "*se halla este establecimiento en un abandono casi total, y si no se trata de poner el oportuno remedio, fuera mejor que no existiese*", (RS, 1823:6 de 20 d'abril).

Si ens fixem amb la data, abril de 1823, amb la valoració que es fa, vol dir que la Diputació encara no havia aconseguit l'objectiu de redreçar l'ensenyament universitari. I en segon lloc, apunta ja allò que succeirà un anys més endavant, després de la mort de Ferran VII, que el liberalisme illenc veu que la Universitat així com està muntada no té futur i decideix donar suport a un altre tipus d'institució i crearà l'Institut Balear.

5.7.3 Estudis de medicina i enviament d'alumnes i professor a estudiar a França

Aquesta manca de fe en la Universitat la veiem reflectida en el cas dels estudis de medicina. El 21 de març de 1821, la Diputació fa saber al Cap polític que té interès a fomentar i millorar els estudis de la Universitat, en concret el Col·legi de Cirurgia. Per això li demana que es posi en contacte amb l'ajuntament de Palma per saber si està també disposat a millorar la seva situació. Fins al mes de març de 1822 no comptem amb cap més notícia. Aquest dia Miquel Salvà presenta al ple de la Diputació un Pla de càtedres per establir els estudis de Ciències Mèdiques. En aquesta reunió el Cap polític i Joan Despuig opinen que seria molt millor, i més econòmic, pensionar alumnes i algun professor perquè estudiessin fora de l'illa, així en el futur hi hauria professionals més preparats i millors catedràtics. Es decideix que s'analitzi aquesta nova opció i que passi a una comissió, (AGCM, Actes Diputació, 23 de març de 1822). Al cap de cinc dies Joan Despuig i Pere Maria Canals proposen acordar pagar beques per anar a estudiar medicina a França: dos anys fora per a dos doctors graduats i dos anys més per a dos alumnes. L'acord incloïa el cost, 8 duros mensuals, que després del debat van quedar en 10.

El dia 31 de març ja hi ha publicitat a la premsa aquest acord, (DCPMP, 1822:4 de 31 de març). En la sessió de dia 13 d'abril, la Diputació dóna compte que només s'han presentat quatre estudiants interessats. Dels quatre, només un ha presentat un memorial i decideixen prorrogar vuit dies la convocatòria. Sembla que també hi hagué crítiques sobre la quantia. Així, en la sessió de dia 23 d'abril la Diputació decideix incrementar la quantia a 20 duros mensuals pels alumnes i 25 duros pel professor. I en aquesta mateixa sessió es decideix que els examinadors seran els metges Pere Josep Arabí i Bartomeu Bover. En el dia 26 d'abril el diari informa que només s'ha presentat un professor, de manera que decideix incrementar una plaça d'alumne i, per això, amplien vuit dies més el termini, (DCPMP 1822:4 de 26 d'abril). I per acabar, en la sessió de dia 18 de maig es decideix que els alumnes pensionats a França estudiïn un any a Montpeller i la resta a París.

En el *Correo Constitucional, Político, Literario y Mercantil de Palma* surt un article el 30 de maig que dóna a conèixer que s'han escollit quatre alumnes i que estan a punt de partir. S'explica que l'acord fou pensat per Miquel Salvà, per tres motius. El primer, sostenir un germà seu per dos anys a costa dels cabals públics. El segon, lliurar-lo d'alguna epidèmia, en el cas que n'hi tornés a haver per Mallorca. I el tercer, per donar a conèixer el nom del seu germà mitjançant aquesta beca. A més, criticava que anessin a estudiar fora podent anar a alguna facultat de la península, (CCLPMP 1820:3 de 30 de maig).

Com es pot comprovar, en funció dels argument, l'articulista sense nom, no era gaire amic de Miquel Salvà, el qual l'endemà mateix escriu una rèplica a l'altre diari, exposant que la idea no va ser seva, sinó del Cap polític i de Joan Despuig. Explicava que ell només va projectar un Pla de càtedres, assessorat per Pere Maria Canals, i els metges Pere Josep Arabí, Gabriel Floriana i Francesc Oleo; posant a totes aquestes persones com a testimonis que no era cap trama seva, (DCPMP 1822:4 de 31 de maig). Amb aquest escrit no quedà tancada la polèmica. El dia 4 de juny al *Correo* surten dos articles més. Un sense signar, que s'identifica com el mateix autor que l'anterior, que no aporta cap argument nou, i insisteix en la matèria. El segon, signat per *El mal entendedor*, que planteja sobre la idoneïtat de la despesa, donada la mala situació dels cabals comuns, (CCLPMP 1822:3 de 4 de juny).

Podem comprovar una certa discrepància sobre la mesura, sobre la qual no surt cap crítica al diari més moderat, en cavi sí al *Correo*, el més exaltat. Podem corroborar això, perquè al diari que continua el *Correo* el 1823, el *Diario Patriótico de la Union*

Española, el 2 de març de 1823, continuen demanant sobre la utilitat de pensionar persones a França per estudiar medicina, ara amb altres arguments: "*En la urgencia en que se halla la Isla ¿es útil que se mantengan en Francia los Medicos que fueron á estudiar aforismos?... Los 85 durazos mensuales que les dá la Excma. Diputacion no era mejor los empleasen en otras cosas?*", (DPUE 1823:, de 2 de març).

5.7.4 Educació i l'ajuntament de Palma

Com hem vist amb anterioritat, des dels inicis del Trienni, l'ajuntament de Palma ja es va preocupar per millorar el nivell d'instrucció pública de la Ciutat. Quan el cap polític féu circular un ofici als municipis sobre l'estat de la instrucció pública en el seu territori, l'ajuntament de Palma encarregà l'informe a diferents regidors: al President de la Corporació: sobre la Universitat Literària, la Sapiència i el Seminari de S. Pere. Als protectors de l'Hospital i la Misericòrdia, i a Onofre Gradolí: l'Hospital general, la Misericòrdia, els Expòsits, l'Hospital de S. Antoni, l'Hospital de la Confraria, l'Hospital de la Casa de les penedides, i el de la Pietat. A Joan Pereto de Vidal i a Pau Josep Tries: l'escola de la presó, l'Acadèmia de Nobles Arts i tres escoles, la Biblioteca de la Universitat i la del Palau Episcopal. A Francesc Massanet: la Casa de les nines orfes, el Col·legi de la Puresa i el Col·legi de les *Edercandas*. A Josep Amer de Troncoso i a Josep Fontichelli: l'escola d'Aina Tonina, l'escola de Cirurgia Pràctica, l'Escola Nàutica, i el col·legi de Randa, (AMP, AH2137/3, de 19.7.1820).

Suposem que les respostes foren enviades a la Diputació, sobre les quals no hem trobat l'expedient als arxius d'aquesta institució. Al cap d'un poc més de mig any de l'encàrrec, a la sessió del 28 de març de 1821, la Diputació es dóna per assabentada de la resposta sobre la Universitat Literària i el Col·legi de Cirurgia. A més, en aquesta mateixa sessió, es llegeix un escrit de l'Ajuntament dirigit al Cap polític sobre la necessitat de millorar la instrucció pública entre els infants que no en tenen. Per això, proposen crear dues càtedres a Palma destinades a l'educació primària usant el mètode d'ensenyament mutu. I com a conseqüència, proposen recarregar la talla, que tenen prevista fer el proper mes de maig, en 1.000 lliures. 300, per a cada catedràtic. I 400, per habilitar les peces i estris. A més es proposa fer una representació a les Corts per sol·licitar ensenyar Foment i Ciències a la Universitat.

Com podem veure hi ha una coincidència d'iniciatives entre la Diputació i l'ajuntament de Palma: sobre la creació de càtedra/es d'ensenyament primari usant el mètode lancasterià i sobre la necessària reforma dels estudis universitaris. Per això, la

Diputació, en la seva sessió de 16 d'abril de 1821, demana sumar esforços i que la càtedra que aquesta institució va crear, proposa que podria ser una de les dues que ha projectat l'Ajuntament, i que podria anar al seu càrrec. Dóna el vistiplau a les propostes municipals, però adverteix que necessiten l'aprovació del Govern. Un cop superada la crisi que va provocar la posada en marxa d'aquesta talla –estudiada en un altre capítol-, el 16 de juny de 1821 se sol·licita al Govern permís per dotar les dues càtedres d'instrucció pública.

La resposta a la proposta de la Diputació, sobre compartir les càtedres d'educació primària es va fer esperar. L'acord sembla que va ser que el 1821, la Diputació es faria càrrec de la càtedra que va crear, i que el 1822 l'assumiria l'Ajuntament com a una de les dues seves. A la sessió de l'1 de març de 1822, l'ajuntament de Palma recorda a la Diputació que ja es fa càrrec del sou del catedràtic Nicolau Pons, anomenat per aquesta institució. I el dia 11 de juny publicita als diaris la creació de les dues càtedres i dóna el termini de 30 dies perquè es presentin els aspirants, (CCLPMP 1822:4 de 11 de juny).

Sobre l'ocupació d'aquestes càtedres van sorgir certes suspicàcies. Així, al diari el *Eco de Colom*, un articulista denunciava que "*Se susurra que un señorito bien dimarcado por la opinion pública de justo, anda buscando votos ó sea pedirlos con el laudable fin de que las dos cátedras que van aprovecharse racaigan en personas designadas adornadas de los requisitos necesarios al objeto*", (ECO 1822:647 de 29 d'agost). I el 14 de setembre, quan es feien els exàmens, tornen a sortir aquests tipus d'elements: "*Admira el público de Palma: que no haya merecido la confianza de su M. I. Ayuntamiento para una de las Cátedras de primera educacion, el que se la mereció para juez de hecho. Será que para aquella se requiere mas ciencia ¿ó porque es grande la diferencia entre el Exáminador y el exáminado? Si el que está debajo estubiera arriba, tal vez no tendrian las Cátedras muchos que las tienen sin exámen*", (ECO, 1822:776 de 14 de setembre).

Tot i això, en el decret LXXXI de 29 de juny de 1821, el reglament general d'Instrucció Pública, a l'article 14.3, establia que en els pobles de gran veïnatge hi havia d'haver una escola per a cada 500 habitants. Si llavors, Palma, comptava amb uns 40.000 habitants, significava que li tocaven 80 escoles de primer ensenyament, xifra molt llunyana de les que hi havia. En aquest sentit, l'ajuntament de Palma, arran de la creació d'aquestes tres càtedres, va fer la consulta a la Diputació, sobre si havia d'establir les tres càtedres o les del decret esmenat, (AGCM, Actes Diputació, de 27 de

setembre de 1822). Imaginem que la resposta fou que allò que trobés. De manera que va posar en marxa les dues càtedres noves. Segons Bernat Sureda, aquestes càtedres es posaren en marxa el mes de desembre de 1822, (Sureda, B; 1980:52).

S'ha de constatar que després de totes les declaracions d'intencions, l'esforç en educació tampoc no era tan gran, si el comparem amb les necessitats, o si s'agafa com a bo el criteri de les Corts. I això es podria comprovar fent un estudi pressupostari més acurat de les despeses de Ciutat, on es veuria que la suma de tot allò que es dedicava al sistema educatiu, probablement, distava molt d'altres partides, però aquest no és l'objectiu d'aquest treball.

Una escola que depenia de l'ajuntament de Palma era la de Llatinitat de Randa. Unes quantes vegades se'n va queixar el catedràtic de no cobrar puntualment a la Diputació i aquesta institució cada vegada el remetia a l'ajuntament de la Ciutat. Sobre aquesta institució va sortir un article que analitzava la seva tasca al *Semanario Politécnico de Mallorca*. Entre d'altres coses diu:

"*Este establecimiento que fundaron nuestros mayores quizá con buena voluntad y recta intencion, se opone al espíritu de la ilustracion del dia, y por desgracia nada presenta de venerable aunque antiguo*".

Critica la seva situació en un despoblat, l'allunyament dels pares dels fills, la forma d'ensenyar el llatí i l'edat dels alumnes. Tot això fa recomanable a l'autor demanar l'abolició de la càtedra, (SPM, 1821:55 de 17 de març). De fet, l'any següent, el 1822, amb l'aplicació del nou Pla d'Universitats i l'ensenyament del llatí aprovat per les Corts, aquesta càtedra va desaparèixer, (AGCM, Actes Diputació de 15 de març de 1822).

5.7.5 La Diputació i l'educació als pobles

Un altre davant que va treballar la Diputació per millorar la instrucció pública fou preocupar-se'n per la qualitat als pobles, sobretot perquè s'apliqués el Reglament general d'Instrucció Pública, tant perquè hi hagués escoles a tots els pobles de més de 100 veïns, com perquè s'harmonitzés la gran disparitat de salaris i situacions, igual que passava amb els secretaris, metges, cirurgians i d'altres oficis públics, que cada Ajuntament feia el tracte amb la persona que considerava oportuna,. En aquest sentit va intervenir la Diputació per intentar racionalitzar la situació laboral, de manera que fos més equitativa i no es donessin tantes disparitats, d'acord amb l'article 18 del mateix reglament esmentat.

Ja el 30 d'octubre de 1820 la Diputació s'avançava al reglament i va representar el Govern "*sobre la facilidad con que varios Ayuntamientos estan haciendo variaciones de médicos, maestros y otros dependientes suyos*". I en la resposta rebuda el 30 de desembre de 1820, li contesta que "*S. M. manda que se observe exactamente lo que sobre este particular dispone la instruccion de 23 de junio de 1813, para el Gobierno Económico político de las provincias*". És a dir, recordava que els ajuntaments en aquest matèria actuaven sota la tutela de la Diputació, però no anava més enllà, de manera que no passava de ser una resposta eclèctica, (AGCM, Actes Diputació de 24 de gener de 1821). Així per part de la Diputació es posa de manifest una vegada més la seva mentalitat planificadora i racionalitzadora pel que feia a l'assignació de recursos.

Arran de la resposta, el 31 de gener el Cap polític va enviar una circular als pobles demanat les despeses destinades a educació de forma detallada, per poder fer una planificació. La situació de la instrucció pública a Mallorca també era seguida pels liberals i la trobam reflectida a la premsa. Posarem com a exemple un article signat per *El aldeano constitucional*, que es queixa que hi ha alguns pobles on encara no hi ha escola de primeres lletres i no han escollit mestre, demana als ajuntaments i sobretot als síndics, que vetllin perquè s'apliqui la constitució, (DCPMP 1821:3 de 31 de març).

Així i tot, abans del mes de juny de 1821 quan es va aprovar el Reglament general d'Instrucció Pública, diferents pobles ja havien fet palès el seu interès a millorar i podem resumir aquesta informació de la manera següent:

1. El 14 de juliol de 1820 l'ajuntament de Valldemossa nomena mestre a Miquel Bauzà, prevere, amb 30 lliures anuals.
2. El 31 d'octubre de 1820, el de Felanitx escull Joan Antoni Beltran, amb 160 lliures. El dia 14 de novembre amplia l'informe, dient que va canviar per la poca perícia dels que hi havia. Però, hi hagué discrepàncies a l'Ajuntament entre la majoria de regidors i els dos batles que informaven del contrari.
3. El 12 de desembre, a Llucmajor volen contractar Antoni Manresa per 230 lliures. Després aquest mestre denuncia que l'Ajuntament no respecta el contracte i la Diputació dóna suport al mestre, (AGCM, Actes Diputació de 23 de març de 1822).
4. El 31 de gener de 1821, a Llubí nomenen Dionisi Pruna, trinitari, mestre amb 60 lliures anuals.

Òbviament, en molts altres pobles hi hagué una continuïtat. El 28 de març de 1821, la Diputació ja té elaborada una relació de la situació de l'educació als pobles, informació que s'envia al Govern, (AGCM, Actes Diputació de 28 de març de 1821). Però, lamentablement hem d'esmentar que l'expedient tampoc no es troba als arxius d'aquesta institució.

Per fer-nos una idea dels diferents aspectes de l'educació que tractava la Diputació, referents a la vida diària, i a tall d'exemple, posarem els següents:

1) Simó Bordoy, rector de Puigpunyent, fa de mestre de primeres lletres, (AGCM, Actes Diputació de 7 d'agost de 1821).
2) Rafel Nicolau i Moragues és el mestre de Petra, (AGCM, Actes Diputació de 13 d'agost de 1821); i més tard és remogut del seu lloc, (AGCM, Actes Diputació de 6 de setembre de 1822), però la Diputació creu que no hi ha lloc a la remoció, (AGCM, Actes Diputació de 29 de novembre de 1822).
3) L'ajuntament de Manacor demana permís per fer una escola de primeres lletres. La Diputació respon favorablement, però li ajusta el pressupost a 200 lliures, (AGCM, Actes Diputació de 2 d'octubre de 1821). Al cap d'un mes aproven el pressupost pel mobiliari, taules i seients, per 190 lliures, (AGCM, Actes Diputació de 2 de novembre de 1821).
4) Llorenç Morey, prevere, mestre de Valldemossa és separat de l'escola per l'Ajuntament, però la Diputació no accepta el successor perquè no té el títol de mestre, per la qual cosa en demana el retorn, (AGCM, Actes Diputació de 24 d'octubre de 1821).
5) Francesc Pau Ribes és el mestre de Montuïri, (AGCM, Actes Diputació de18 de novembre de 1821). El 1823 és Joan Ferrando, prevere, que demana increment de sou perquè fa més hores i l'hi neguen, (AGCM, Actes Diputació de 9 de setembre de 1823).
6) Miquel Garau, mestre d'Establiments, demana suport a la Diputació perquè no cobra el salari, (AGCM, Actes Diputació de3 de setembre de 1822).
7) Joan Company és mestre a Sant Joan, (AGCM, Actes Diputació de 3 de setembre de 1822).
8) L'ajuntament de Felanitx demana permís per apujar el sou al mestre, (AGCM, Actes Diputació de 27 de setembre de 1822).
9) L'ajuntament de Selva vol remoure la mestra de nines per escollir-ne una altra de més instruïda, (AGCM, Actes Diputació de l'11 de novembre de 1822). Més

endavant la mestra, la Sra. Buades, es queixa i la Diputació acaba demanant informes, (AGCM, Actes Diputació de25 de juny de 1823). Finalment, a Selva trobam dues mestres, Antònia Buades, que ensenya a les nines riques a bordar; i Catalina Buades, que ensenya a les nines pobres i només té 7 alumnes, per la qual cosa, la Diputació no dóna permís per destituir Catalina Buades, (AGCM, Actes Diputació de 25 de setembre de 1823).

10) Rafel Tomàs, prevere, mestre a Porreres, es queixa a la Diputació que no cobra el salari, (AGCM, Actes Diputació de 14 de juny de 1882). Després, l'ajuntament de Porreres demana reduir el sou al mestre perquè té pocs alumnes i ha d'estalviar, o canviar-lo per un altre de més barat, (AGCM, Actes Diputació de l'11 de novembre de 1822).
11) Pere Seguí, prevere, demana a Diputació que faci pagar a l'ajuntament de Porreres les feines que va fer el fuster el 1821 per endegar l'escola lancasteriana, (AGCM, Actes Diputació de l'11 de novembre de 1822).
12) La Diputació rebaixa el pressupost presentat per l'ajuntament de Montuïri de 25 a 20 lliures per fer dues taules i tres bancs per l'escola, (AGCM, Actes Diputació de 21 de desembre de 1822).
13) A Banyalbufar el secretari fa de mestre, (AGCM, Actes Diputació de18 de gener de 1823).
14) Catalina Salvà era mestra de nines d'Andratx, li incrementen el sou, (AGCM, Actes Diputació de 23 de març de 1823).
15) Joan Francesc Vidal, mestre de Santanyí, demana a la Diputació que el reposin al seu lloc de feina, (AGCM, Actes Diputació de 5 de juliol de 1823). Al cap de poc, l'Ajuntament vol remoure el mestre que hi havia, (AGCM, Actes Diputació de 29 de juliol de 1823); i la Diputació considera que Joan Vidal és un home de talent, especificant a la reunió el seu currículum, (AGCM, Actes Diputació de 25 de setembre de 1823).
16) Maria Teresa de Guzman, mestra de nines d'Alaró, demana increment de sou, de 20 a 30 lliures, (AGCM, Actes Diputació de21 de juliol de 1823).
17) A Sóller, l'Ajuntament deu tres mesades als mestres Sebastià Dea i Francesc Pastor; i d'altres tres a Antoni Escales, encarregat de la música, (AGCM, Actes Diputació de 10 d'octubre de 1823).

I a vegades sortia a premsa alguna publicitat sobre places vacants, com ara a Santa Maria, que buscaven mestre amb una dotació de 100 lliures, (DCPMP, 1822:4 de 28 de novembre), o a Sant Joan, (DCPMP, 1823:4 de 16 de gener).

Observam en l'actitud de la Diputació un interès constant a controlar la situació educativa, sospesant cada expedient, procurant que es pugui impartir instrucció pública a tot arreu, malgrat el seu cost, i que les inversions en infraestructures fossin d'acord amb el cost real.

5.7.6 La Diputació i els títols de mestre

Com és sabut la Diputació era l'encarregada dels exàmens dels mestres de primeres lletres que havien d'exercir en l'ensenyament públic. S'ha parlat molt sobre la tipologia del mestre de l'època. Analitzant la documentació trobada de les persones examinades, n'exposarem una mostra perquè serà un element de primera mà per veure el pes del clergat en aquest sector:

1) Josep Llull, observant, demana el títol i li donen perquè el 1814 ja havia aprovat, (AGCM, Actes Diputació de 31 de maig de 1820).
2) Guillem Miralles, clergue de Montuïri, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 31 de maig de 1820).
3) Josep Gual, prevere, demana examinar-se per exercir a Maria, (AGCM, Actes Diputació de 10 d'octubre de 1820).
4) Fra Dionís Pruna, trinitari, demana poder examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 10 de gener de 1821), com hem vist amb anterioritat obté la plaça de Llubí.
5) Rafel Nicolau i Moragues, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 31 de gener de 1821). Després, aconsegueix la de Petra.
6) Fra Miquel Alcover, dominic, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 11 de juliol de 1821).
7) Miquel Munar, veí de Palma, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 11 de juliol de 1821). Sembla que devia aprovar i que era jesuïta, ja que fou secularitzat i va obrir una escola, (DCPMP 1821:4 de 8 d'agost).
8) Josep Seguí, dominic, demana conservar la càtedra que regenta per poder secularitzar-se, però li diuen que la resolució és del Congrés, (AGCM, Actes Diputació de 21 d'agost de 1821).
9) Fra Mateo Pastor, d'Inca, demana el títol aprovat l'any anterior, (AGCM, Actes Diputació de 25 d'agost de 1821).

10) Miquel Vallespir, de Sa Pobla, aprova l'examen, (AGCM, Actes Diputació de 25 d'agost de 1821).
11) Joan Pau Ribes, diaca de Montuïri, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 4 de gener de 1822).
12) Francesc Pastor, diaca de Sóller, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 10 de juny de 1822). Com hem vist aconseguí una plaça al seu poble, però li donen el títol per dos anys i després s'ha de tornar a examinar, (AGCM, Actes Diputació de 14 de juny de 1822).
13) Antoni Sureda, diaca d'Alcúdia, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 10 de juny de 1822). Li donen el títol per sis mesos i després s'ha de tornar a examinar, (AGCM, Actes Diputació de 14 de juny de 1822).
14) Manuel Lafont demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de 10 de juny de 1822); i aprova l'examen, (AGCM, Actes Diputació de14 de juny de 1822).
15) Marià Blavia, de Santa Coloma de Queralt, demana examinar-se, (AGCM, Actes Diputació de14 de juny de 1822).
16) Daniel Campins, prevere i observant de Petra, demana examen, (AGCM, Actes Diputació de 27 de setembre de 1822).
17) Bartomeu Gamundí, prevere, demana examen, (AGCM, Actes Diputació de27 de setembre de 1822). Sembla que va suspendre, ja que es troba una nova petició d'examen el 25 d'octubre de 1822, en què aprova. El 8 de desembre el trobam com a catedràtic de l'escola del convent del Carme, (DCPMP 1822:4 de 8 de desembre).
18) Benet Mas, prevere, observant, demana examen, (AGCM, Actes Diputació de25 d'octubre de 1822).
19) Pere Giralt, secularitzat de Barcelona, demana examen, (AGCM, Actes Diputació de 6 de setembre de 1823).

Com es pot comprovar, la majoria –sobre les dues terceres parts- dels que es presenten són clergues. La minoria, seglars. Ara bé, com que no s'ha fet una recerca exhaustiva i només s'ha buscat en una única font, les actes de la Diputació, tampoc no es pot treure cap conclusió definitiva.

5.8. LA DIPUTACIÓ I EL SISTEMA DE BENEFICÈNCIA

5.8.1. El marc general

Des de mitjans del segle XVIII, el pensament il·lustrat demanava una certa presència de l'Estat en la beneficència. Sembla que hi havia un doble vessant en aquesta lluita de l'època contra la pobresa. Per una banda, el moviment higienista, donava un suport científic, com a condició per garantir una població sana. I d'altra, des del punt de vista dels drets de l'home. S'havia d'estudiar la forma en què les ajudes a aquest segment de població fossin més eficaces i, alhora, infondre una actitud moral d'apreuament envers l'activitat productiva i els nous ideals burgesos. Així l'educació i la moralització d'aquesta població eren els pilars fonamentals per integrar-los en el nou ordre polític i econòmic.

Durant aquesta època, l'opinió majoritària sobre els pobres era que aquesta condició era una responsabilitat individual. Un pobre ho era per desídia o per manca d'enginy, però a partir del Trienni Liberal s'introdueix una nova visió que es consolida en el R. D. de 27 de desembre de 1821, i és que la pobresa també competeix a l'Estat. És a dir, de ser una responsabilitat individual, passa a ser una responsabilitat social. La constitució de Cadis incorpora els ajuntaments a tenir cura dels hospitals, hospicis, cases d'expòsits i d'altres institucions (art. 321). El R. D. CCLXIV de 23 de juny de 1813 obliga els ajuntaments a mantenir-los mitjançant el Fons Comú. I les Diputacions també tenen l'obligació de tenir cura de les institucions piadoses i de beneficència (art. 325). És a dir, en lloc de posar aquesta política en mans d'una Direcció General s'escull un model que passa per les Diputacions i la localització.

Les qüestions primordials que es plantegen durant el Trienni Liberal en aquesta matèria són les següents:

1) Què fer amb els ociosos.
2) Com resoldre la greu crisi financera i administrativa de les institucions de beneficència.
3) Com garantir una eficaç i eficient gestió de la salut dels pobres.
4) Com afrontar l'assistència als malalts de salut mental.

Fins aquells moments, les persones més influents i que més es dedicaven al món de la beneficència eren religioses. I com que una part important de la reacció contra el liberalisme provenia d'aquestes files, la crisi de les institucions de beneficència era un perill per aquest sector polític, ja que es veia com a una oportunitat per fer-los pagar la política de desamortització i de secularització.

I un aspecte més tècnic sobre la política de beneficència, que va diferenciar Espanya de la resta dels països més avançats europeus, fou l'aposta per l'assistència domiciliària en contraposició a l'assistència hospitalària. Els arguments a favor de la primera foren:

5. La racionalitat econòmica, és a dir, el menor cost.
6. Arguments de tipus moral (com ara la separació de sexes), tècnics (manca de professionalitat), administratius (gestions caòtiques i deficients), i de prejudici (com ara la mala reputació d'anar a un hospital, o que l'oferta propiciava la demanda).

(Cardona, A.; 2005).

5.8.2. El cas exemplar de la beneficència a la vall de Sóller

Amb la mort de Ferran VII i el canvi polític que es va produir, va tornar a ressorgir l'interès liberal pels establiments de beneficència. A Sóller existia un sistema d'assistència que s'havia establert de feia temps, d'aquí que la Junta Superior de Caritat demanés a l'Ajuntament que s'elaborés un informe sobre el seu funcionament. L'informe es va acabar de redactar el 23 de setembre de 1833 i a més s'hi incloïa el reglament de l'hospici de Sóller, els quals són annexos.

L'informe comença explicant que l'hospici, que s'anomenava Casa de Caritat, va iniciar la seva tasca el 29 de setembre de 1818 en una casa llogada. Més endavant, el 23 de desembre de 1820, va passar a l'antic edifici de l'hospital, que s'havia reformat al costat de l'Església del Crist de la Sang. La persona promotora fou el capellà Sebastià Serra, persona que va dedicar prou esforços a la seva creació. Més tard fou substituït pel prevere Bernat Galmés, el qual va continuar la tasca de dedicació a la institució. Durant aquells anys fou un exemple de bon funcionament, per la qual cosa serví d'exemple a altres pobles, d'aquí el seu interès. A més, el 1835, el governador d'aleshores, Guillem Moragues, també el va tornar a posar com a model, i féu publicar l'informe de 1833 i el reglament al diari, (Valenciano, V.;2010).

Segons Bernat Galmés, el prevere rector de Sóller, l'èxit de la institució va triomfar pels motius *següents* :

"*Este sistema económico y administrativo de la casa de Caridad constantemente sostenido por espacio de quince años, tiene afianzado este piadoso establecimiento sobre dos bases muy sólidas, que son la opinion y la confianza pública, creyendo todos que no pueden hacer mejor uso de sus limosnas que ponerlas en manos de la Junta, para que de ellas pasen á las de los pobres. De aqui dimana, que aunque la cosecha de*

este pueblo no es la que mas favorece á estos establecimientos, porque no pueden hace una cuestacion de granos que no los hay aqui, y muchos años no pueden hacerla de aceite, porque son estériles, y casi todo lo que se necesita para el consumo de la casa debe comprarse en dinero sonante, sin embargo siempre ha encontrado recursos para hacer frente á sus obligaciones casi inmensas, pues es cosa que asombra ver que no hay ningun año que no se repartan de 50 mil á 60 mil raciones de sopa, al pie de 50 mil raciones de pan de á libra cada una, de 15 á 20 quintales de arroz, otras tantas cuarteras de fideos, mas de mil raciones de carnero de á nueve onzas para los enfermos, mas de doscientas varas de lienzo y ropa para camisas, calzones, enaguas y sayos, y todo esto no obstante esta casa de caridad no cuenta mas que con unas trescientas sesenta libras escasas de renta anual, unas trescientas libras de varios arbitrios, y otras trescientas libras de subscripciones, y todo lo demas son limosnas ya en dinero ya en especie que recojen los administradores y la alforja del donado de la casa".

Com podem comprovar, el motiu principal és la confiança en què els diners, queviures o roba donada, es dirigeixen directament a persones necessitades. La Junta de Caritat va elaborar una relació circumstanciada de famílies i persones possibles de ser ajudades, on es detallava l'edat, estat i condició, salut de les persones, tipus d'accidents soferts, número de fills, etc. Es tenia en compte de cada individu, en el seu estat, si podia treballar o no. I només en funció de la seva possibilitat de treball se l'ajudava en el número de racions necessàries per viure. Allò que tenia clar la Junta era que no havia de fomentar l'ociositat:

"*... cercena de la racion todo aquello que ellos pueden y deben ganar con su trabajo; y si por ejemplo pueden ganar media racion, y necesita una entera para su alimento, la casa les socorre con la otra mitad, de que resulta que estando prohibido con toda severidad el mendigar, se ven precisados á trabajar por no padecer hambre. Por esto es que muchachos de siete ú ocho años y viejos septuagenarios imposibilitados por su edad para otras faenas, ocupan el resto del dia buscando estiércol por todos los caminos y calles, que aqui tiene un valor por razon á los huertos*".

Els malalts també eren assistits diàriament a casa seva amb caldo, medecines i d'altres efectes que necessitessin, sota la vigilància de zeladors que informaven del seu estat de malaltia. El control de les despeses era molt estricte. Tot es formalitzava documentalment. Hi havia un tresorer i un comptador i es remetien els comptes a la

Junta i a l'ajuntament de Sóller. Aquests eren examinats per dos revisors amb presència de tots els documents. Finalment, un extracte d'aquests es publicava al diari de Palma.

Els vilatans de Sóller estaven orgullosos dels resultats de la seva Junta de Caritat el 1833 i pensaven que era un model que es podia exportar a la resta de l'illa, adaptant a cada poble la seva idiosincràsia i economia. I per aconseguir-ho era imprescindible la constància:

"*En las empresas es mas necesario el querer que el poder, y muchas quedan en proyecto por nuestra desidia y flojedad, cuando sobran quizás medios para realizarlas. En Mallorca por ser un pais rico y rodeado de mar lograremos lo que no han podido las naciones mas cultas, que es estinguir la mendicidad*".
(DB, 1835:1, 16 de desembre).

5.8.3. La Diputació i les institucions de beneficència

A l'inici del Trienni el Govern va demanar a la Diputació una relació i situació de les institucions de beneficència de les Illes, (AGCM, Actes Diputació de 13 de juny de 1820). El 29 d'agost de 1820 la Diputació va enviar una circular als pobles, acompanyada d'un reglament pels hospicis municipals. En aquesta circular es fa referència a la voluntat de desterrar la misèria de tots els pobles de la província amb un sistema estable i sòlid, que formi nous costums. Aleshores va enviar un pla perquè cada municipi pogués endegar el seu hospici. Aquest pla consistia a subministrar aliment diari als pobres de la vila, costejat en base a subscripcions voluntàries, dels rics i a la col·laboració dels eclesiàstics del poble. L'efecte que s'esperava d'aquesta mesura era: "*recoger las familias dispersas por otros pueblos al lugar de su nacimiento, volver la juventud desamparada al seno de sus padres; evitar la inmoralidad tan propia de los vagamundos; y restituir al corazon los sentimientos de pudor y vergüenza que á la par de las costumbres pierden frecuentemente los mendigos*".

El reglament preveia una estructura de funcionament que depenia directament de l'Ajuntament, amb vocals i zeladors, que haurien de col·laborar gratuïtament. El funcionament i control era semblant al reglament de Sóller: elaboració d'un padró, assignació individual, de pa i sopa. Serien socorreguts "*todos los pobres del respectivo territorio que para subsistir careciesen de otros medios; y á los que ganen con el trabajo parte de su sustento, se les asistirá con lo que les falte, á juicio del Ayuntamiento*". En aquest punt hi havia una diferència amb el de Sóller. Aquest últim avaluava la capacitat de treball de cada individu, i se li assignava la ració en funció

d'aquesta capacitat. En canvi el reglament interí de la Diputació no era així. No es descomptava part de cap ració en funció de la capacitat de treballar, sinó només si realment treballava. A més, la voluntat política era que a cada ajuntament de la província funcionés un hospici, (SPM, 1821:49 de 17 de març).

El 6 d'octubre la Diputació comptava ja amb l'informe sobre els establiments de beneficència als pobles, que va remetre al cap polític. Però en aquest expedient només consten les institucions de Palma. Es fa referència als dels pobles de Mallorca dient: "*Los Hospicios que V. E. acaba de establecer por punto general en los pueblos de la Provincia mejorarán los llamados hospitales y mal organizadas Casas de Caridad que algunos observa*n", sense donar cap relació detallada. De manera que s'entén que hi va haver una actuació del Cap polític obligant a instituir hospicis. Certament, que en alguns pobles hi havia Cases de Caritat, que segons la comissió, majoritàriament estaven mal organitzades. És a dir, que el sistema de beneficència, el 1820, era del tot millorable. Recordem que en aquesta data, la Casa de Caritat de Sóller es trobava encara en els seus inicis i s'acabava de traslladar-se a la seva nova seu.

Pel que fa als establiments de la ciutat la valoració que fa la Diputació era la següent:

> Cases de La Criança i del Col·legi de la Puresa. Es destacava que l'educació d'aquestes joves estava entre "*las estrecheces de una reja ... y fiarla á solos los impulsos de la naturaleza para no menoscabar el don precioso de la libertad*". Segons la comissió, "*el Colegio de la Pureza teniendo á su frente á maestras de talento, puede desempeñar exactamente el ministerio público de educar á la juventud bajo la inpeccion inmediata del ayuntamiento de esta ciudad... tambien podrá servir de asilo á las jovenes ya adultas, pero que privadas de sus padres, ó ausentes de ellos, peligrarian abandonadas á si solas sin amparador que las acogiese y educase. En tales términos cree la Comision podran permanecer dichas casas de la Crianza y del colegio de la Pureza*".
>
> Casa de penedides de la Pietat. La comissió opinava que "... *la proteccion pública que se quiere dispensar á estas convertidas es el recurso que en medio de sus crímenes les calma la inquietud de un futuro de amparo, y en su perverso corazon se mofan sin duda de la extraña recompensa que está preparada á su libertinaje*". La comissió esperava que les lleis obressin a favor de la millora de costums, fins que no fos necessari aquesta casa. Però, després en demanava la supressió: "*Por estas consideraciones no duda un punto la Comision en*

aconsejar la extincion de la casa de arrepentidas de la Piedad, y que se disponga de sus rentas para los establecimientos que deben subsistir".

Casa de nines orfes (Minyones). La comissió considerava que era "*el establecimiento de los de su clase mas digno de la proteccion y solicitud de una nacion católica y generosa*". Però la comissió opinava que "*seria preferible que las huerfanas fuesen colocadas en casas particulares de la clase y condicion de la paterna que han perdido*". Trobava que en les cases aprendrien millor els deures que els esperaven en el futur, que si estaven reunides totes en una única institució. Així opinaven que s'integrarien millor en la societat i "*tambien seria mas facil dotar las que contrajesen matrimonio pues ahorandose los gastos generales del establecimiento, y entrando en sus fondos las rentas de los que conviene sean enxtinguidos, se aumentara su riqueza*". Tot i això valorava que aquesta resolució podria no ser admesa i aleshores proposava una situació mixta: "*si se creyere útil la permanencia del establecimiento convendria se le diese una nueva forma asignandole cuando fuese posible á una casa particular*".

Casa d'Expòsits. Proposava el mateix que per a les minyones. Acomodar-los a cases particulars i que, alhora, poguessin aprendre un ofici en els domicilis on visquessin.

(AGCM, sig. II-783/15).

En aquest informe no hi comptava cap noticia de Menorca ni d'Eivissa. El motiu adduït és que no hi havia cap vocal integrat a la Diputació d'aquestes illes i, se sobreentenia, que cap vocal mallorquí se n'havia preocupat, (AGCM, Actes Diputació de 7 de novembre de 1820).

Quan es crearen les comissions de la Diputació, a la sessió de 26 de maig de 1820, no se'n va crear cap amb el nom de Beneficència. De manera que suposem que aquesta matèria es tractava a la d'ajuntaments. A la sessió de 3 de març de 1821, que hi hagué un canvi de comissions, aquesta matèria s'ajuntà amb la de salut, de manera que es va crear la comissió de *Salut Pública i Beneficència*. Els seus membres foren Llorenç Barceló i Joan Antoni Fuster. I el 3 d'abril de 1822, que hi hagué canvi de membres, Francesc Massanet passà a aquesta comissió en solitari. De manera que no hi hagué continuïtat de cap membre, tal i com va passar a educació.

Com s'ha esmentat no s'ha trobat cap relació de la situació de les institucions de beneficència als pobles. La política de la Diputació en referència a l'assistència

domiciliària la podem deduir d'alguna resposta als pobles, en funció de consultes o de resolucions de la mateixa Diputació.

En una resposta a l'ajuntament de Capdepera, sobre si havien de comptar amb una casa hospici per atendre els hospicians, la resposta fou:

"*El animo de la Diputacion en el establecimiento de Ospicios nunca ha sido que se encerrasen los hospicianos en casa alguna, sino que en una casa ó edificio cualquiera propio ó alquilado se llamase á los pobres diariamente para darles alimento. Por lo mismo no hay motivo para que el Ayuntamiento haya de cuidar de las tierras de los hospicianos, quienes viviran en sus casas cuidando de ellos, y el Ayuntamienro suplirà con la sopa en lo que no puedan alcanzar los pobres con su trabajo*", (AGCM, Actes Diputació de 14 de febrer de 1821).

És a dir, en línia amb allò que es pensava aleshores a la península, s'apostava per l'assistència domiciliària.

En aquest mateix sentit anava la resposta a l'ajuntament de Manacor, que es queixava sobre els inconvenients de mantenir un hospici:

"*El ánimo de la Diputacion no es que los Pobres sean encerrados en casa alguna, sino que en una casa particular ó bien propia ó bien allquilada bayan los Pobres diariamente á recibir su alimento*", (AGCM, Actes Diputació de 21 de novembre de 1820).

Al cap de poc temps, aquest Ajuntament informava que per mantenir l'hospici que pretenia la Diputació, només s'havien apuntat a fer algun donatiu l'Ajuntament i rector, però cap veí, per la qual cosa el veien inviable, (AGCM, Actes Diputació de 3 de desembre de 1820).

En aquest sentit, la Diputació amb el seu esperit utilitarista, sempre va voler aprofitar tots els recursos. Per això fa l'acord que envia als ajuntaments:

"*Teniendo noticia que por descuydos de los Ayuntamientos están en mal estado los caminos, estancadas las aguas en lugares malsanos y sin la debida limpieza las acequias; cosas todas que tan directamente influyen en la salubridad de los pueblos: acordí escitar el ánimo del s. Gefe Político á sostener con mano fuerte la observancia de las reglas de Policia y sanitarias prescritas diferentes veces por el Gobierno, indicándole si le pareciese bien podran valerse de los pobres de sus Ospicios para punto tan importante*", (AGCM, Actes Diputació de 30 de juliol de 1821).

A més de l'ajuntament de Manacor, tenim constància d'altres que es queixaven de la dificultat d'endegar aquesta institució al seu poble.

1) L'ajuntament de Porreres diu que per establir l'hospici i l'hospital necessita d'un edifici capaç que no té, per la qual cosa proposa vendre un terreny propietat seva al lloc de Sion. Se li respon que representi a les Corts per poder efectuar la venda, (AGCM, Actes Diputació de 20 d'octubre de 1820). Més endavant, exposa a la Diputació la seva manca de recursos per endegar l'hospici, explicant que proposen fer un préstec al rector, (AGCM, Actes Diputació de 14 de febrer de 1821).
2) L'ajuntament de Pollença expressa l'extrema pobresa del poble per mor de les tercianes que afecten a la seva població, per la qual cosa compta amb pocs recursos per l'hospici. Reclama un pagament retardat de 200 lliures anuals a cobrar a l'Ordre de Sant Joan. La Diputació l'envia a Nicolau Armengol, encarregat de l'ordre, (AGCM, Actes Diputació de 24 d'octubre de 1820), qui respon que no hi pot fer res, (AGCM, Actes Diputació de 31 d'octubre de 1820).
3) Els ajuntaments d'Alcúdia i Sa Pobla són avisats amb un recordatori que han d'endegar un hospici al seu poble, (AGCM, Actes Diputació de10 de novembre de 1820).

Tal i com s'analitza en el capítol d'hisenda, hi va haver alguns ajuntaments que demanaren edificis de convents amortitzats per posar-hi hospici, com en el cas de Campos o el d'Inca. I l'única notícia positiva que ja tenen l'hospici instal·lat és la d'Algaida, (AGCM, Actes Diputació de 9 d'abril de 1821).

A la sessió del 14 de març de 1821 el Cap polític va fer llegir l'informe dels estats dels establiments de beneficència, caritat i correcció dels pobles de la província. Però, l'informe no figura a l'acta, tampoc als arxius. I va encarregar a la Diputació que elaborés els informes amb els estats generals que s'havien d'enviar al Govern.

En canvi es troba un article prou llarg al *Semanario Politécnico de Mallorca* de 17 de març: *Juicio sobre algunos establecimientos de Beneficencia y Educacion de Mallorca*, que fa referència a informació de la Diputació i que està en línia amb la política d'aquesta institució. Allò que exposa primer era la gran quantitat de captaires a Palma provinents de la part forana. I amb la creació dels hospicis als pobles, i la reintegració de cadascun d'aquests al seu lloc d'origen, es posarà remei a la situació, (SEPOMA, 1821:49 de 17 de març).

Els comptes de la casa de Misericòrdia i de l'hospici de Palma, de forma més o menys periòdics es publicaven als diaris. L'únic municipi de la part forana que també

els publicava anualment era el de Sóller, per mor que venia obligat pels seus propis estatuts.

Pel que fa a la premsa, gairebé no es troba cap article que faci referència a la situació de la beneficència al *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma*, més moderat. En canvi sí se'n troben uns pocs als diaris més exaltats.

Sembla que les ordres del Cap polític, sobre la institució d'hospici a gairebé cada poble tingueren el seu efecte, perquè als pobles gairebé no hi havia gent que demanava almoines. Segurament hi havia un major control, ja que la dimensió permetia conèixer personalment cadascú. En canvi a Palma, la situació era diferent i els captaires eren més mals d'eradicar. Amb la pressió que reberen a la part forana, alguns dels pobles s'hi havia desplaçat i d'això es queixa un articulista del *Correo*, a la seva secció *Variedades*:

"*En que piensa la policia permitiendo tanto pordiosero por estas calles de Palma y la mayor parte pegeses, cuando las villas forenses segun tengo entendido desde que han formado casa de beneficencia, no se vé un pobre que pida limosna, y en esta ciudad todo se tolera en esta razon sin dar mano á embiarlos á su vecindad... El enemigo de los Holgazanes*", (CCLPMP, 1821:4 de 18 de març).

Al cap d'un any la situació sembla que encara era la mateixa a Palma. Un articulista que signa com *El anti-lego*, probablement el llibreter Nicolau Carbonell, torna a fer la mateixa denúncia en els mateixos termes, (CCLPMP 1822:4 de 7 de març). Aquesta visió és compartida per un altre articulista, que signa com a P. G., que corrobora la mateixa versió, (CCLPMP 1822:4 de 5 de maig).

Les úniques propostes que van sortir des de l'opinió pública sobre beneficència el 1823 són de persones de l'entorn de la societat patriòtica *Igualdad y Union*. Un article de Nicolau Carbonell demana la col·laboració de les dones a freqüentar les institucions de beneficència a fi i efecte de col·laborar amb els seus quefers, (DPUE, 1823:4 de 12 de març).

I la Societat Patriòtica també tenia una especial sensibilitat pel sistema de beneficència. En la sessió de dia 9 de març, es va decidir crear una comissió (Carles Vega, Pere Seguí, Guarin i L. Francisco de Mendialdúa), per recollir cada setmana almoines a benefici dels malalts detinguts a la Casa de Caritat, (DPUE, 1823:3 de 16 de març). Aquesta comissió, a més de la tasca de recaptar, va elaborar una proposta que va presentar a la sessió de dia 16 de març a la societat. La presentació fou a càrrec de Carles Vega i tractava de com aconseguir arbitris per a les cases de beneficència.

Finalment, la proposta fou posar un caixonet d'almoines al lloc on es pagava els militars i un altre a l'entrada del local de la societat, (DPUE 1823:3 de 16 de març). Aquesta proposta es va aprovar a la reunió del dia 20 de març (DPUE 1823:3 de 21 de març).

CAPÍTOL VI. ELS PROBLEMES DE LA HISENDA

Introducció

En la hisenda de l'Antic Règim, els únics comptes públics eren els de Tresoreria. Registraven les entrades i sortides, els càrrecs i dates, procedents de, o satisfetes a, les distintes administracions, o partícips de la Hisenda. Amb la hisenda liberal van sorgir registres comptables corresponents a altres fases pressupostàries. Les lleis de Pressuposts, que eren anuals, recollien les quantitats màximes que les Corts autoritzaven a gastar i les previsions dels ingressos a recaptar.

Però, malgrat això, hi ha diferents obstacles per estudiar la hisenda d'aquesta època. Francisco Comin, en el llibre *Las cuentas de la hacienda preliberal en España (1800-1855)*, ens adverteix que a la fase inicial de la història pressupostària espanyola, com és ara el trienni liberal, era pràcticament impossible que en un exercici fiscal els compromisos adquirits per la hisenda s'ajustessin a les previsions. A més, les obligacions solien superar les despeses, de la mateixa forma que la recaptació depenia de la capacitat de gestió i de l'activitat econòmica, a més de la fixació dels ingressos. I, en tercer lloc, el registre de les quanties recaptades o desemborsades reflectia el fluxe de tresoreria, més que les quanties devengades a l'any fiscal. Però, a més, continua l'autor, existeixen altres obstacles, com ara les diferents forma de comptabilitzar o entendre la hisenda, que variaven en funció dels governs, o les deficiències de la pròpia administració, que mai no va poder disposar de comptes fiables en aquesta època, (Comin, F.; 1990: 9).

A part d'aquesta dificultat heretada, també existeix la de manca de documentació a l'illa, desapareguda per diferents motius. L'objectiu d'aquest treball no és fer un estudi exhaustiu de la hisenda, sinó veure quin era el comportament dels mallorquins envers la situació hisendística i com reaccionaren amb els canvis, tot en funció de la documentació trobada d'aquest període, que no és voluminosa. Aquest capítol es dividirà en tres apartats, en funció de cada any econòmic; i un darrer, sobre la desamortització a Mallorca.

6.1 PRIMER ANY ECONÒMIC, DE JULIOL DE 1820 A JUNY DE 1821

El 1820, a Mallorca la situació de la hisenda no era massa bona. I aquesta situació també es troba reflectida a la premsa. Ja hem vist com el dia 9 d'abril, un articulista entusiasta del nou sistema polític feia una lloança d'aquest i de les seves

esperances, entre les quals remarca: "*la agricultura nacer de nuevo; los talleres abandonados tomar un movimiento veloz; mil familias, cuya subsistencia dependia de ellos, enjugar las lágrimas que su miseria les hacia derramar implorando compasivos, y otras mil formar nuevos inventos y asegurar con ellos su manutencion, los astilleros continuamente ocupados por la actividad del comercio, hasta ahora paralizado por la influencia de los acontecimientos con nuestros hermanos de América; y las trabas que una equivocada política les ponia en la Península...*", (DCP 1820: 5 de 9 d'abril).

És a dir, presentava una situació econòmica no gaire bona. Òbviament, les noves institucions també estaven preocupades per la situació econòmica i hisendística. Un dels aspectes que es considerava més problemàtic era la quota excessiva d'imposts que se solia assignar a l'illa. Ho podem constatar en el següent escrit de l'ajuntament de Palma, dirigit a la població, aprovat pel consistori el 8 de maig de 1820, amb l'objecte de publicitar la recaptació del primer terç de la contribució general. Entre d'altres coses diu:

"*Nuestros caudales han estado sujetos á una contribucion que cuando dictada con madurez, era destructora por exceso, imposible de repartir con igualdad por los medios que prescribia, y siempre sujeta á la arbitrariedad é ignorancia de los que poco versados en estadística, todo se les figura riqueza, sin contar nunca con los caudales necesariamente invertidos para obtener el producto líquido. Mallorca, siempre desgraciada en asuntos de contribucion, se sintió gravada excesivamente en la directa por haberla supuesto mas de dos terceras partes de riqueza que la que verdaderamente tiene; este cálculo errado iba á corregirse en las Córtes de 1814 cuando el hado cruel nos privó de nuestra representacion nacional. En el año 1817 decretó S. M. la General del Reyno, y esta Isla fué cuotada tambien en exceso... El ayuntamiento no ha perdonado fatiga alguna para hacer mas llevadera esta carga á todo Ciudadano; y siguiendo este principio ha continuado en la parte industrial á muchos que percibiendo utilidades que no lo estaban; asi mismo ha puesto en clase de contribuyentes los censualistas sobre la Universal Consignacion que sin embargo que lo estaban en 1817 y 1818 dejaron de continuarse en 1819; ha reclamado y conseguido el pago de 4,627 lib., 10 sueldos que por el citado año dejó de pagar la misma Universal Consignacion, con cuyas diligencias ha podido conseguir que la contribucion que en el año pasado salió á mas de 14 por ciento bajase en el presente al 11*".

Aleshores, continua explicant que s'han posat en marxa per elaborar un informe per demostrar quina és la veritable riquesa de l'illa, molt menor de la que se li suposa, i

que, per tant, se li haurà de reduir la seva quota. Però, mentrestant, no queda més remei que pagar la contribució decretada amb anterioritat, (DCP 1820: 7 de 9 de maig).

A més de l'Ajuntament, també hi ha una sèrie de persones que constaten aquest fet d'una mala collita seguida durant tres anys, i del problema de moltes famílies de Palma i de la part forana: "*El infeliz labrador corriendo dos ó mas leguas para alcanzar un triste jornal, y aun no todos los dias, mientras dejaba á su pobre esposa estrechada por sus hambrientos hijuelos no teniendo un pedazo de pan con que poderlos acallar. Miles de familias se han visto en la dura necesidad de echar mano de aquel mismo alimento que habian recogido para las bestias de su labor. Tal es el cuadro que representa el estado de este pais*", (RCPM 1820: de 2 de juliol).

Un article publicat al diari *Correo Constitucional de Mallorca* el 12 d'abril de 1820, descriu les esperances que es tenen posades sobre el nou sistema d'hisenda. Considera el sistema fiscal anterior ominós i destructor, i fa un balanç de l'anterior sexenni. El decret de divisió de les administracions de 1815 fou un pas enrere, ja que realment no es pogué posar en marxa. La instrucció de 16 d'abril de 1816 no va modificar res, i l'única novetat fou oprimir més el comerç i esclavitzar el pagès amb visites, registres i aforaments. Sobre el decret de 30 de maig de 1817 denuncia un acord entre les classes privilegiades i les persones que l'havien d'aplicar: "*valiendose de todas las supercherias y vilezas... Esto obligó a mil providencias contrarias al espíritu del mismo decreto, complicó extraordinariamente la marcha de la esaccion impidiendo que esta se haciese con toda la equidad y prudencia que convenia, y la maquinacion, y la intriga no paró hasta derribar del Ministerio al que tuvo el noble arrojo*". Del decret de 31 d'agost de 1818 opina que no es va arribar a executar, (CCM 1820: 68 de 12 abril i 18 abril).

Una crítica que es feia a la contribució general era com es distribuïa el seu repartiment entre la població. Per a la ciutat de Palma, la quota de la contribució general pujava a 33.415 lliures. I l'Ajuntament havia decidit repartir 12.310 a la industria i el comerç i 21.104 a la riquesa territorial. Aquest fet era criticat en la premsa, potser exagerant una mica el to. Però, considerava del tot insuficient la xifra que aportaven els comerciants i altres classes de l'Estat, com podien ser els empleats públics de més rang, (DCP 1820: 3 de 15 de maig).

D'altra banda, el mateix 1820 es va publicar el paper solt *Pla de Contribucion que pudiera adoptarse para reformar el desarreglo, con que se distribuyó, en Mallorca la general del Reyno publicada en el año 1817*. Aquest pla considerava dividir els

contribuents a pagar en sis classes, i cadascuna d'elles en sis més, en funció de la seva riquesa i en forma de progressió geomètrica. I les quotes, igual, però incrementant un poc més les classes inferiors. L'argument que defensava és que, malgrat que d'aquesta forma les classes menys benestants pagassin un poc més, proporcionalment el seu recàrrec era insensible. A més, aquest sector no generava riquesa. En canvi, si les classes adinerades podien comptar amb aquest sobrant, aquestes farien els seus cabdals més productius, "*y emplearse en mejoras, y en adelantar la agricultura, la industria y el comercio, como lo hacen bastantes con notoria utilidad del público*".

Però, més que la proposta, a la qual no se li féu cap cas, interessa la descripció que en fa de la situació econòmica de l'illa: "*Es notorio el abandono que padecen todos los estados desde estos últimos años. Las mejoras se han suspendido, las limosnas se han retirado, las deudas se han atrasado, los censos no se pagan, porque los propietarios, aun los mas ricos, se hallan en necesidad de reducirse á la mayor economia... Los artistas se ven reducidos á la mayor miseria, muchas tiendas están cerradas, las fabricas casi sin exercicio por falta de jornales, los alquileres de casas estan perdidos, la mala fé en su mayor aumento, y poco falta para que á cara descubierta y á la luz del dia den los ladrones un asalto á nuestras casas*".

Els problemes amb els cobraments de la contribució general, també passaven amb altres imposts o serveis, com per exemple amb l'enllumenat públic. Així, el recaptador de l'Ajuntament explicava que l'enllumenat de 1818 i 1819 encara no s'havia cobrat i que existien prou morosos encara del 1815, (DCPMP 1820: 4 de 22 d'octubre).

Aquesta mala situació de la hisenda es va notar ràpidament quan esclatà la pesta a Son Servera, cap a finals del mes de maig de 1820. Per acordonar la zona, com a mesura preventiva perquè no es difongués el contagi, i amb les arques buides, no es podien pagar tropes. En la correspondència entre el Cap polític i la Junta Superior de Sanitat amb el govern, podem constatar les següents paraules:

"*Mayores y mas fuertes providencias hubiera adoptado la Junta si se hallase con caudales para poderlas llevar á egecucion; pero desgraciadamente esta es la mayor de las aflicciones que la aquejan. Sin fondos existentes en las tesorerias de hacienda pública, caudales comunes, ni en las depositarias de ramos particulares desde el momento ha tenido que acudir á préstamos, suscripciones y cuestaciones, excitando para este efecto á la Diputacion provincial. Pero todos estos recursos son muy insuficientes para cubrir aun las mas precisas obligaciones; y si esta Junta no recibe*

muy pronto auxilios de consideracion, al menos dos ó tres millones de reales, no puede responder de la egecucion de sus providencias, ni adoptar las que se necesitan para contener el mal... Cada pueblo tiene puesto su cordon particular, que aunque compuesto de sus vecinos, siempre ocasiona considerables gastos... Tres años consecutivos de esterilidad y malas cosechas han colocado la Isla en el grado mas deplorable de miseria, y si ha de contar con solos sus esfuerzos está decretado su asolamiento", (DCP 1820: 3 de 30 de juny).

Per fer-nos una idea de les quanties, tres milions era la xifra a què pujava la contribució general de 1820 a Mallorca, de forma que les necessitats per fer front a la pesta eren sumes elevades.

La declaració de la pesta obligà a les autoritats a prendre mesures d'aïllament. La situació en la zona era desesperada. Jaume Banyuls, des d'Artà, en una carta de 29 de juny reproduïda al diari assegura:

"*... el desesperado ó mejor el ciego oficio que envió la Junta de aquí en medio del dolor de encontrarse una infinidad de cadáveres en la Villa, parte de ellos ya corrompidos, y otra infinidad en el lazareto todos insepultados, faltos de sepultureros y nadie que queria presentarse á semejante oficio, hizo pensar fundadamente á la Junta de aquí que todo el mundo se iria sin saber lo que se hacia, como en efecto ya lo ejecutaban, huyendo los enfermos de los Lazaretos, y otros excesos que no quiero recordar... dicen que el pueblo tiene recursos, pero tiene mucho gasto, y no hay quien compre aceite, granos, ganado, ni telas, que son los únicos géneros que traen el dinero, y el gasto diario es muy excesivo, por lo mismo que el término es mas dilatado...*", (DCP 1820: 2 de 2 de juliol).

Es tancaren els ports de l'illa i només hi havia comunicació mitjançant el de Maó. Aquest fet incrementà les despeses del transport de mercaderies, cosa que no va beneficiar gens el comerç de l'illa, a més que dilatava de forma excessiva el temps de transport, cosa que també afegia una altra dificultat al comerç.

En un ofici de la Junta de Sanitat al ministeri de Governació de la península, s'opina:

"*Si esta prohibicion subsiste por algun tiempo en vigor se acabarán de aniquilar los débiles restos del comercio en Mallorca y la subsistencia de su copiosa marineria... hecho cargo el piadoso corazon de S. M. de las poderosas razones que expone se sirva alzar prohibicion tan ruïnosa á esta Isla, ó al menos se sirva mandar que la observacion que hagan en el lazareto de Mahon, los buques procedentes de este puerto,*

sea la menor compatible con las leyes sanitarias para las procedencias de parages en que reina la mejor salud y que tienen adoptadas las mas rigurosas medidas para contener el mal aunque próximo", (DCP 1820: 2 de 2 de juliol).

La comissió d'Hisenda i Cabdals Comuns de la nova Diputació de 1820 fou creada dia 26 de maig. La formaven Antoni Ferrer i Quintana i Llorenç Barceló. A la propera sessió plenària, de dia 29 de maig, ja s'havia posat en marxa. Entre d'altres coses, havien tocat de prop l'escassesa de diners. Es va passar un ofici al comptador de propis perquè elaborés una llista de persones a què havien d'executar pel seu impagament; que aquest no fes cap lliurament a no ser que fos per sanitat, per mor de la pesta; que suspengués els pagaments dels despatxats; que aportés informació sobre l'estat dels comptes; i que es comencés a treballar en una estadística sobre la riquesa de Mallorca. Finalment, es representaria al govern "*acerca de los apuros en que se halla esta tesorería, y proponia que si seria útil que los diezmos se administrasen por algunas personas de probidad que se encargasen de ello gratis*".

Com podem comprovar, hi ha una coincidència en la iniciativa de l'ajuntament de Palma i de la Diputació, alhora d'elaborar un nou quadre de riquesa. Al cap de quatre dies, el 2 de juny, acordaven: "*Con motivo de las críticas circunstancias en que se encuentra la Isla se resolvió, que se suspenda la entrega de caudales que pertenecen á los partícipes de la Hacienda Nacional de esta Provincia*", a part d'altres mesures d'intervenció sobre la Taula Nummulària. Aquesta situació va conduir a la Diputació a dirigir-se al govern per tal de disminuir o ajornar els pagaments de la contribució. Així, l'11 de juny la Diputació va acordar demanar una rebaixa de la contribució, "*atenta la calamidad del contagio que sufre la Isla*".

Aquesta proposta fou reiterada a petició del diputat Antoni Ferrer i Quintana, el 14 de juliol: "*En atencion a las calamidades que se experimentan en esta Isla, es moralmente imposible que por ahora pueda sufrir la contribucion general del Reyno que exceda de un millon de reales, cuya cantidad podrá ser la que habrá recaudado hasta el dia*". Però, aquesta sol·licitud fou reprovada, ja que amb anterioritat havien demanat la rebaixa. La resposta del govern fou que no comptava amb facultats per exonerar l'illa de la contribució, (AGCM, Actes Diputació de 16 d'agost).

Per poder completar el cordó sanitari a la zona del Llevant de l'illa, el capità general de les Illes va haver de demanar reforços de tropes a Menorca i un batalló als seus homòlegs de Catalunya i València. El 21 de juny, el capità general de Catalunya va informar al Ministeri de la Guerra, tot manifestant la seva impossibilitat de poder

aportar tropes i, alhora, en va demanar més per poder assegurar les costes catalanes. També s'havien demanat tropes per a València. El seu cap havia contestat de la mateixa forma. Llavors, el dia 23 de juny la decisió del govern fou que el regiment d'infanteria lleugera de Catalunya, que es trobava a València, passés a Mallorca. I que companyies del regiment de Saragossa de Mallorca passessin a Menorca. També es feren altres moviment de tropes cap a Catalunya i a València, (GM 1820: 43 de 9 de juliol). Òbviament, de l'avituallament d'aquestes tropes se n'havia de fer càrrec la Intendència de l'exèrcit de Mallorca.

En aquest context econòmic, l'intendent es va queixar des d'un bon principi: el 30 de maig, per l'impagament dels pobles de la contribució i per la manca de tresoreria; el dia 8 de juny es queixava a la Diputació que només comptava amb fons per pagar 10 dies la tropa i, alhora, demanava a aquesta institució que exercís la seva autoritat perquè paguessin. Pel pagament de la nòmina del mes de juny va usar cartes de pagament, (AGCM, Actes Diputació de 23 de juny).

El fet que per cobrir el cordó sanitari al voltant dels pobles del Llevant empestats es desplacés un regiment de Catalunya, agreujà la situació de la tresoreria, ja que s'havien de fer càrrec de les seves despeses. Per això, davant les seves queixes reiterades, la Diputació a la sessió de 14 de novembre li va respondre que si li faltaven fons, retirés de la província el regiment de Voluntaris de Catalunya. La situació s'anà complicant, i a la sessió de dia 22 de desembre l'Intendent es queixava que no comptava amb diners per pagar la tropa, per la qual cosa reclamava part dels diners destinats a sanitat o, altrament, un avançament de la contribució de 1821. La resposta de la Diputació aquest dia fou contundent: que fessin sacrificis com els altres.

A les Corts, en una sessió extraordinària, el 13 de juliol de 1820 José Canga Argüelles va presentar la memòria d'hisenda amb els pressuposts pel primer any econòmic. Després del debat de la cambra, la quantitat que es decidí com a ingrés per la contribució directa fou de 125 milions. Les quotes de les Illes foren: 1.483.903 reials de velló per a Mallorca, 335.854 per a Menorca i 31.332 per a Eivissa. A més, Palma no entrava en la llista de ports i capitals de província que s'havien de repartir un impost de 27 milions de r.v. pel dret de portes.

Quan en el mes d'agost es discutia el dictamen de la comissió d'Hisenda sobre la rebaixa d'una tercera part d'un terç de la contribució directa per a aquells pobles que haguessin pagat dues terceres parts, Miguel de Victorica va presentar una proposta perquè les Illes, "*por su situacion en cierta manera ultramarina, y por la peste que las*

aflige, se les conceda la rebaja de la contribucion, señalando un término más largo dentro del cual deban pagar para gozar del beneficio". Fou desestimada, (DSC 1820: 458 de 10 d'agost).

Els pressuposts del primer any econòmic foren aprovats per les Corts dia 1 de novembre. Ara pertocava fer el repartiment entre els pobles de cada illa. La proposta del repartiment l'havia d'elaborar l'Intendent, el qual l'havia de remetre a la Diputació per a la seva aprovació. El fet és que fins la sessió extraordinària de dia 31 de desembre no es dugué el repartiment de la contribució. Un endarreriment considerable, donada la situació econòmica. En aquesta reunió s'aclarí a l'Intendent que el primer terç significava el cobrament dels impostos des de dia 1 de juliol de 1820 fins l'1 de novembre del mateix any. Sembla ser que hi havia una discrepància entre aquest i la Diputació, i el primer defensava que la contribució només era aplicable per al 1821, (AGCS XI-6/5, correspondència amb el ministre de Governació). A més, demanava avançar aquest cobrament, cosa a la qual s'hi negaren els vocals de la Diputació el 22 de desembre. L'Intendent presentà finalment la proposta i la Diputació la va estudiar el dia 31 de desembre. S'hagué de fer una reunió extraordinària el 3 de gener, quan alguns dels seus vocals s'havien desplaçat al camp. Aquest repartiment, en teoria fet sobre les bases de 1819, el trobem publicat al Diari de Sessions de les Corts de dia 8 de març.

Amb la posada en marxa de la contribució el mes de gener de 1821, es trobaren que havien cobrat el primer terç en funció de les dades anteriors, de 1820. Per això, la Diputació prengué la decisió d'encarregar a Pere Joan Morell i Joan Antoni Fuster la tasca d'explicar als pobles com havien de fer els càlculs per liquidar a cada contribuent que hagués pagat de més, en el ben entès que, si el resultat era favorable al contribuent, podia quedar com un pagament avançat del segon terç, (AGCM, Actes Diputació de 3 de gener de 1821).

El balanç de la recaptació a Mallorca del primer terç de la contribució directa del primer any econòmic, el 2 de gener de 1821, que corresponia als mesos de juliol a octubre de 1820, en el moment de l'aprovació de la nova distribució era el següent:

Recaptació primer terç contribució directa Mallorca 1820-1821

	1820-1821	Primer terç	A compte 1er terç	Deute 1er terç	% Deute 1er terç
Palma	276.613	99.204	26.892	65.311	65,84
Alcúdia	15.364	5.121	1.493	3.627	70,83
Alaró	34.184	11.394	4.913	6.481	56,88
Algaida	24.267	8.089	2.759	5.329	65,88
Andratx	20.070	6.690	1.952	4.737	70,81
Artà	52.218	17.406	0	17.406	100,00
Binissalem	26.933	8.977	2.618	6.359	70,84
Lloseta	4.408	1.469	1.248	221	15,04
Bunyola	44.519	14.839	7.469	7.370	49,67
Calvià	23.648	7.882	2.627	5.255	66,67
Campanet	17.711	5.903	2.734	3.169	53,68
Campos	30.298	10.099	2.944	7.155	70,85
Deià	12.233	4.077	1.189	2.888	70,84
Escorca	9.279	3.093	1.309	1.783	57,65
Esporles	85.365	11.788	3.929	7.859	66,67
Banyalbufar	8.830	2.943	858	2.084	70,81
Felanitx	65.386	21.795	6.357	15.438	70,83
Inca	36.872	12.290	6.313	5.977	48,63
Llucmajor	48.876	12.290	4.751	11.540	93,90
Manacor	120.584	40.194	0	40.194	100,00
Marratxí	18.719	6.239	2.079	4.159	66,66
Montuïri	20.162	6.720	2.904	3.816	56,79
Muro	36.732	12.244	3.571	8.672	70,83
Petra	32.363	10.454	9.147	1.306	12,49
Pollença	50.977	16.992	8.892	8.100	47,67
Porreres	38.911	12.970	3.783	9.187	70,83
Puigpunyent	18.168	6.056	6.056	0	0,00
Estellencs	7.113	2.371	691	1.679	70,81
Sa Pobla	31.470	10.490	3.059	7.430	70,83

Sant Joan	22.989	7.663	2.235	5.428	70,83
Sencelles	32.946	10.982	7.457	3.525	32,10
Santanyí	23.920	7.973	2.657	5.315	66,66
Santa Maria	26.972	8.990	9.551	0	0,00
Santa Margalida	33.050	11.016	3.213	7.803	70,83
Selva	39.525	13.175	13.363	0	0,00
Sineu	39.400	13.133	3.830	9.302	70,83
Sóller	69.868	23.289	6.792	16.496	70,83
Valldemossa	26.713	8.904	7.791	1.113	12,50
Vilafranca	7.228	2.409	803	1.606	66,67
Total	1.483.903	494.634	180.245	315.137	63,71

(DCPMP 1821: 1 del suplement de dia 16 de gener)

Com podem comprovar, la recaptació s'havia assolit en un 36,29%. Aquest mateix mes de gener l'ajuntament de Palma va decidir adquirir l'edifici de la Inquisició pel preu d'unes 30.000 lliures, per derruir-lo i fer una plaça. Aquest fet fou criticat per alguns articulistes a la premsa perquè els diners que s'utilitzaven eren de la contribució general de 1820 i s'havien de retornar als contribuents. Segons el decret de Corts de 14 de novembre de 1820, havien de retornar el terç de la tercera part, i en retornaven la meitat d'aquest terç, (DCPMP 1821 de 12 i 15 de gener).

Per mor d'aquest debat, la Intendència va publicar una llista poble a poble de com es trobava aquesta contribució. És la següent:

Liquidació del repartiment de la contribució de 1820 de 2.967.807 rv de Mallorca

	Quota 1820 (1)	Sis primers mesos (2)=(1)/2	Pagament fet en metàl·lic (3)	Baixes per octaves parts dels sis mesos (4)	Total (5)=(3)+(4)	A favor (5)-(2)	En contra (5)-(2)
Palma	553.226	276.613	268.929	34.756	303.506	26.892	
Alcúdia	30.728	15.364	14.937	1.920	16.858	1.493	
Alaró	68.369	34.184	34.824	4.273	39.097	4.913	
Algaida	48.535	24.267	23.593	3.033	26.626	2.359	
Andratx	40.140	20.070	19.513	2.508	22.022	1.952	
Artà	104.436	52.218	0	0	0	0	52.218
Binissalem	53.867	26.933	26.185	3.366	29.552	2.618	
Lloseta	8.817	4.408	5.656	0	5.656	1.248	
Bunyola	89.039	44.519	46.424	5.565	51.989	7.469	
Calvià	47.297	23.648	24.511	1.764	26.276	2.627	
Campanet	35.422	17.711	18.231	2.213	20.445	2.734	
Campos	60.597	30.298	29.457	3.786	33.243	2.944	
Deià	24.466	12.233	11.893	1.529	13.422	1.189	
Escorca	18.559	9.279	10.589	0	10.589	1.309	
Esporles	70.731	35.365	37.072	2.222	39.295	3.929	
Banyalbufar	17.661	8.830	8.585	1.103	9.689	858	
Felanitx	130.772	65.386	63.570	8.173	71.743	6.357	
Inca	73.745	36.872	38.577	4.609	43.186	6.313	
Llucmajor	97.752	48.876	47.518	6.109	53.627	4.751	
Manacor	241.169	120.584	116.989	0	116.989	0	3.595
Marratxí	37.438	18.719	20.799	0	20.799	2.079	
Montuïri	40.324	20.162	20.546	2.520	23.066	2.904	
Muro	73.465	36.732	35.712	4.591	40.304	3.571	
Petra	62.727	31.363	36.590	3.920	40.511	9.147	
Pollença	101.955	50.977	53.498	6.372	59.870	8.892	
Porreres	77.822	38.911	37.830	4.863	42.694	3.783	

Puigpunyent	36.336	18.168	24.224	0	24.224	6.056	
Estellencs	14.226	7.113	6.915	889	7.804	691	
Sa Pobla	62.941	31.470	30.596	3.933	34.530	3.059	
Sant Joan	45.979	22.989	22.351	2.837	25.224	2.235	
Sencelles	65.892	32.946	36.285	4.118	40.403	7.457	
Santanyí	47.841	23.920	26.578	0	26.578	2.657	
Santa Maria	53.944	26.972	33.151	3.371	36.523	9.551	
S. Margalida	66.100	33.050	32.132	4.131	36.263	3.213	
Selva	79.051	39.525	47.948	4.940	52.889	13.363	
Sineu	78.801	39.400	38.306	4.925	43.231	3.830	
Sóller	139.737	69.868	67.927	8.733	76.661	6.792	
Valldemossa	53.426	26.713	31.165	3.339	34.504	7.791	
Vilafranca	14.456	7.228	8.031	0	8.031	803	
Total	2.967.807	1.483.904	1.457.654	150.281	1.607.935	180.245	55.814

(DCPMP, paper solt amb diari de 16 de gener de 1821)

Com podem comprovar, a tots els pobles s'havia de tornar excepte Artà i Manacor, que estaven afectats per la pesta de 1820. A Palma se li havien de tornar gairebé 27.000 lliures. En aquest sentit, podem comprovar com l'illa havia aconseguit acomplir els seus objectius tributaris de la primera meitat de 1820. Però, altrament, es trobava del tot endarrerida pel que fa a la contribució de 1820-1821.

La situació de la tresoreria no millorava. En la sessió del 27 de febrer es tracta una carta de l'Intendent on explica que l'absència de cabdals és total.

El 28 de març una circular del ministeri explica que la situació de cobrament retardat és estès a totes les províncies. S'insta als intendents a activar la recaptació sota la seva responsabilitat més severa. Aquesta mala situació la trobem també reflectida en els diaris de sessions de Corts, (DSC 1821: 1001 de 11 d'abril). I en el de dia 15 d'abril s'expressa el motiu: l'enorme retard que experimenta el cobrament, (DSC 1821: 1049 de 15 d'abril). Aquest retràs va ser debatut en la sessió plenària de Corts de 9 de maig. Però, pels números que veurem a continuació, durant el segon trimestre de 1821 la situació a Mallorca degué millorar.

Un resum dels dos primers terços, pel que fa a la recaptació, el trobam al Diari de Sessions de Corts de 12 de juny de 1821, en una intervenció del secretari d'estat d'hisenda.

	Import dos primers terços	Dèbit pendent a finals de març	Recaptat a compte l'abril	Dèbit pel maig
Mallorca	989.268	85.508	0	85.508
Menorca	223.902	165.000	0	165.000
Eivissa	20.881	20.881	0	20.881

(DSC 1821: 2196 de 12 de juny)

Com es pot comprovar, a Eivissa no s'havia recaptat res. A Menorca, el 26,31%. I a Mallorca, el 91,36%, de les xifres que aporten. Una gran diferència entre les tres illes. Però, hem de tenir en compte que gairebé ja s'està al final de l'any econòmic i només s'avalua el cobrament de la seva meitat.

A principis de juliol l'intendent interí, Lluís Zavala, dóna compte de l'estat de la tresoreria durant els tres mesos que duu en el càrrec, abril, maig i juny. Així, són dades de la recaptació del quart trimestre del primer any econòmic. El balanç que fa és el següent:

RECAPTACIÓ	Reials de velló
Contribució general	290.087
Contribució empleats	1.647
Monte Pio oficines	12.028
Renda del tabac	24.391
Renda de la sal	36.959
Rentillas	2.457
Paper segellat	37.068
Lletres de canvi	368
Renda del novè	81.184
Renda Creuada	94.862
Penes de Cambra	3.245

Dret de Lanzas	15.608
Cabdal rebut de Menorca	2.000
Cabdal rebut Eivissa	340
Patrimoni	7.568
Prebendes eclesiàstiques vacants	1.443
Renda de duanes	324.215
Renda de duanes a consolar, Crèdit públic, etc.	108.414
Venda instruccions resguard	88
TOTAL	1.043.977

DESPESES	Pressupostat	Pagat a compte	Dèbit
Ministeri Hisenda	566.276	421.838	144.438
M. Guerra	1.736.156	409.975	1326.180
M. Marina	73.813	33.739	40.073
M. Gràcia i Justícia	96.160	480.302	47.857
TOTAL	2.472.405	913.856	1.558.549

De la diferència entre la recaptació (1.043.977) i els pagaments (913.856), de 130.121 rv, l'intendent avisa que només en queden a la tresoreria 80.490, ja que la resta s'ha lliurat a la tresoreria de l'exèrcit, (DCPMP 1821: 3 de 6 de juliol).

Si ens fixem només en la contribució general, cas concret que podem avaluar un poc més, un terç de la contribució general d'aquest any ascendia a 374.976 rv i només n'havia recaptat 290.087 rv, per la qual cosa en aquest trimestre acumulava un deute de 84.889 rv, un 22,64%, al dels anteriors trimestres. O sigui, la hisenda no es recuperava, sinó que continuava endarrerint.

Tot i això, no hem trobat el resultat comptable del primer any econòmic del trienni pel que fa referència a Mallorca.

Propietaris de Palma protesten perquè els fan pagar talles als pobles

Un dels primers problemes que va sorgir el 1820 fou el conflicte entre propietaris i ajuntaments. A la sessió de dia 31 de maig de 1820 hi ha una queixa del marquès del Palmer contra l'ajuntament de Santanyí per mor del greuge que aquest considerava que hi havia en la valoració de l'apeo de la possessió de *Lo Avall* de Santanyí. L'expedient va passar a la comissió d'hisenda, la qual va opinar que s'hauria d'escoltar l'ajuntament de Santanyí abans de decidir, (AGCM Actes Diputació de 2 de juny 1820). El 9 de juny el consistori respon al marquès que s'atengui a allò que es va acordar quan es va fer l'estadística.

Els problemes més greus van sorgir quan els ajuntaments pretenien incloure els propietaris en el pagament de totes les talles del municipi. El 26 de juliol, el marquès d'Ariany es queixa que la vila de Santa Maria li exigeix una certa quantia per la talla sense ser veí d'aquell poble. La Diputació també acorda que l'Ajuntament informi. El dia 11 d'agost, la Diputació decideix que l'Ajuntament ha de retornar al marquès la quota de la talla, 3 lliures i 8 diners.

Casos com aquest, n'hi ha més. Dia 12 de setembre, ara l'ajuntament de Campos, pretén fer pagar la talla al marquès del Reguer. I la Diputació es posiciona a favor del marquès, acordant informar a l'ajuntament de Campos que suspengui el procediment. A la mateixa sessió de la Diputació també es tracta la denúncia del marquès d'Ariany contra l'ajuntament de Petra, per la mateixa qüestió. Però, els pobles de Campos i Petra no obeeixen. Continuen incloent en la talla als propietaris forans. De forma que a la sessió de 26 de setembre, la Diputació decideix que els batles respectius es presentin a Palma dia 3 d'octubre per posar-los a les ordres.

La qüestió que es debatia era si els propietaris forans havien de pagar les talles com els altres veïnats o només aquelles que figuraven a l'acord de la Concòrdia, de 1696, on no hi entraven les talles destinades a les despeses del poble. Davant aquest fet es va demanar a la Comptadoria de Cabdals Comuns que emetés un informe sobre la matèria. Aquest organisme el va lliurar i la Diputació el va rebre el 7 de febrer de 1821. A la propera sessió del dia 14 s'accepta la versió de la Comptadoria, que les regles establertes per la Concòrdia són vigents. De forma que el Cap polític va fer circular un ofici als pobles el 25 de febrer donant suport a aquesta versió que afavoria als propietaris forans, i aturava una reivindicació dels pobles:

"*Varios propietarios terratenientes de los pueblos forenses de esta Isla han recurrido á mi autoridad quejándose de que los Ayuntamientos, presciendiendo de la Concordia y haciéndose jueces en causa propia, les exigen cantidades exôrbitantes y arbitrarias á pretexto de contribucion de talla ordinaria, compeliéndoles con multas y extraccion de prendas y causando otras extorsiones contrarias al órden de la justicia que se afianza en el respeto inviolable de la propiedad y el cumplimiento religioso de los contratos: y aunque sea cierto que desde que se publicó la Constitucion política de la Monarquía han debido cesar los privilegios ruïnosos que disfrutaban ciertas clases del Estado, y por consiguiente deben contribuir todos á proporcion de sus haberes; todavía es una verdad inexpugnable que nuestra sagrada Carta no detoga la observancia de los pactos, antes por el contrario revalida, por decirlo asi, y da nuevo vigor y fuerza á los que celebrados libre y espontáneamente no hayan sido rescindidos ó anulados por los tribunales competentes*", (DCPMP 1821: 2 de 28 de febrer).

A partir d'aquesta circular, els ajuntaments hagueren de reintegrar allò cobrat. Així ho va fer, per exemple, l'ajuntament de Petra, com consta a la sessió de la Diputació de dia 1 de maig. Fins a finals de 1822 no tornem a trobar cap denúncia de cobrament per talla a propietaris forans.

El 6 de setembre de 1822 Marià Prohens de Cererols es queixa a la Diputació contra l'ajuntament de Felanitx. Per això, la Diputació va tornar a posar en marxa l'enviament d'oficis als pobles, recordant la improcedència d'aquests cobrament. L'ajuntament de Santa Maria es negava a tornar les 34 lliures que havia pagat la marquesa d'Ariany, (AGCM Actes diputació de 19 de juny 1823).

Tenim així un enfrontament, o una diferència de criteri, entre prou ajuntaments i la Diputació i el Cap polític. El fet que hi hagués entre aquests el de Campos i Santanyí, usant criteris que perjudicaven a la noblesa i als propietaris forans, elimina d'aquesta confrontació l'element més polític. Com hem vist, fou a Campos on hi hagué una revolta contra el sistema constitucional, la qual cosa significa que era una petició més general, que, probablement, compartien gairebé tots els municipis. D'altra banda, sobre el Cap polític, Guillem Ignasi Montis, fins avui, la historiografia el classificava com a exaltat. Però, en aquesta ocasió veim que la seva reacció nou fou tal i va donar suport als propietaris forans. Potser també hem de recordar que ell ho era.

Òbviament, a més dels consistoris, no tothom estava d'acord amb aquesta lectura de la Concòrdia de 1696. Pere Font i Vicens opina (1823) que "*despide un tufo Teocrático y aristocrático que apesta*", en un article on fa un balanç sobre els pactes de

la Concòrdia. Dóna suport a la decisió de la Diputació, a fer pagar totes les talles ordinàries als religiosos, en lloc d'aplicar la clàusula de la Concòrdia, on només havien de contribuir a les talles amb motiu de fam, pesta o guerra. Tot i això, no està d'acord amb la lectura de l'article novè, que afectava al pagament de les talles per part dels propietaris forans. Recorda que el Cap polític va ordenar el compliment d'aquest ordre als ajuntaments, sota amenaça de multa de 100 lliures, "*sin perjuicio de lo demas que corresponda á la inobediencia. Los pueblos, faltos de consejo y medios se arredraron con la amenaza, que iba y recibieron de veras, se han mantenido pasivos sin hacer las gestiones legales del caso... Ciertamente que, si en esta parte se hubiese consultado á la opinion de los pueblos de Mallorca, en vez de sentar los Editores del Diario constitucional que hemos tenido* la primera autoridad popular á medida del deseo del pueblo que la eligió, *hubieran dicho que la hemos tenido á medida del gusto de los que la eligieron á nombre de los pueblos*", (DPUE 1823: 3 de 20 de setembre).

Com podem constatar, els editors del *Diario Constitucional* defensaven els propietaris forans, mentre que els articles que criticaven aquesta decisió són els vinculats als diaris *Eco de Colom* i *Diario Patriótico de la Union Española*.

6.2 SEGON ANY ECONÒMIC, DE JULIOL DE 1821 A JUNY DE 1822

El nou projecte de llei del sistema general d'Hisenda fou presentat a les Corts el 18 de maig de 1821. El 8 de març, però, se n'havia fet un avanç, quan es presentà la memòria d'hisenda, a la qual ja s'ha fet esment. Amb el nou sistema s'incrementa la contribució territorial i s'hi sumaren altres contribucions. El dia 18 de maig s'inicia a les Corts del debat sobre els projectes d'hisenda.

El Pla d'Hisenda de 1821 fou el més representatiu que es debaté a les Corts del trienni, i que ens permetrà entendre la posició política dels illencs. L'aprovació d'aquest pla, que era d'un ampli abast, comportà la publicació de catorze decrets, del LXVII al LXXX. Abraçava la reducció dels delmes i primícies i les regles de formació de les Juntes Diocesanes per a la seva distribució; el repartiment de la contribució del clergat, de 30 milions de reials de velló; la contribució directa sobre la propietat rústica i urbana, de 150 milions; la reglamentació i contribució de patents; la contribució de consums i la seva distribució, de 100 milions; la prohibició d'importació de tabac de l'estranger, l'administració del de l'Havana i la venda de sal, i les seves reglamentacions; la contribució del registre; el sistema administratiu de la Hisenda; el pressuposts de despeses de 1821; i la instrucció per a l'amortització del deute nacional.

El debat de tots aquest decrets es produí en un període de temps més bé curt, segurament per la celeritat que exigia la situació econòmica. El Pla d'Hisenda fou elaborat per una comissió especial de les Corts, amb la col·laboració del govern. Es va presentar al ple de la cambra el 25 d'abril de 1821. Una de les queixes que provocà va ser la voluminosa documentació amb què comptava, cosa que va provocar la petició de més temps pel seu estudi. De totes les matèries de què tractava el pla dues varen ser les que foren objecte especial d'interès dels diputats illencs: la contribució sobre consums i la contribució sobre la propietat rústica i urbana. La persona que intervingué de forma més contundent en ambdues matèries va ser el diputat Guillem Moragues, en nom dels tres diputats illencs, el qual ja havia participat en anterioritat en debats semblants a les Corts de Cadis.

Pel que fa referència a la contribució sobre consums, amb un muntant global de 100 milions, el problema dels diputats illencs era que sobre els mateixos consums i contractes de compra venda que es volia posar la contribució, a Mallorca aquells productes ja estaven gravats, amb el nom de Cabdals Comuns. Segons Guillem Moragues, aquest impost un any normal podia rendir a l'illa sobre un milió de reials de velló. I tan cert era això, va exposar Guillem Moragues, que el 1817, quan s'implantà la contribució general, l'intendent de les illes va entendre que aquest impost era l'equivalent a les Rendes Provincials, de forma que creia que s'havia de suprimir. I per això va fer les consultes necessàries al Ministeri. Si ara es consumava aquesta doble imposició sobre Mallorca, a part de ser una injustícia, segons Moragues, seria la província més perjudicada de la monarquia. Una ruïna per a l'illa.

Després dels pertinents debats, la indicació que fou aprovada pel plenari va ser: "*Que mediante la Secretaria se pidan al gobierno los expedientes que el año 1817 dirigió el intendente de Mallorca, consultando sobre la supresion de los derechos llamados de caudales comunes, que allí se exigen sobre consumos y sobre las ventas; y que quando lleguen, se trasladen a la comision especial de Hacienda, y que esta de a las Cortes su dictamen, con el qualse pueda contar quando se haya de discutir el pryjecto de impuesto sobre consumos, reservandose para despues hacer aquello que se crea mas oportuno*", (DSC 1821: 1802 de 24 de maig).

Els diputats illencs esperaren la resposta de la comissió. El dia 28 de juny, quan ja només restaven dos dies per acabar els debats i el període de sessions, intervingué Guillem Moragues al ple, suplicant als membres de la comissió especial d'Hisenda que

tractassin sobre el dictamen que havien promogut els diputats illencs. Contestà el diputat Joan Antoni Yandiola, de la següent forma:

"*Es cierto que el mismo señor Diputado y los Sres Victorica y Conde de Montenegro hicieron una indicacion para que en Mallorca se aboliesen los impuestos llamados de fondos y caudales comunes, antes de establecer los que la comision propone sobre los consumos. A los mismos senyores consta que estoy de acuerdo con su modo de pensar, y aun lo está la comision; pero la necesidad de proceder con toda la circunspeccion que reclama un negocio en donde á la vez, no solo habrá que tratar del alivio del pueblo, sino tambien de no perjudicar á los particulares que puedan tener derechos legítimos como acreedores á los mismos fondos, nos ha obligado á pedir antes un informe al Gobierno. Este no lo ha despachado; y en tal conflicto, viendo que la legislatura va á espirar, solo queda á la comision el arbitrio de conferenciar con los mencionados sres. Diputados para acordar el término que parezca mas justo y conciliatorio*", (DSC 1821: 2579 de 28 de juny).

En el ple de l'endemà, l'últim en què es tractaren els decrets del Pla d'Hisenda —ja que el dia 30 de juny era una sessió solemne on hi assistia el rei i la seva família a tancar el període de sessions— es va presentar la distribució dels 100 milions sobre consums per províncies. Hem de dir que al Diari de Sessions de les Corts hi figura un error, ja que la xifra que figura per Mallorca és la de Menorca, i Menorca no hi apareix, (DSC 1821: 2613 de 29 de juny). Però, si es consulten els decrets publicats a la *Gazeta*, decret LXXIV, la quantia assignada a Mallorca és de 615.766 reials de velló, 114.616 per a Menorca i 9.966 per a Eivissa. Això significava que Mallorca aportava un 0,62% de la quantia total, un 0,11 per a Menorca i un 0,01 per a Eivissa. No hi figura cap més intervenció dels diputats mallorquins, per la qual cosa tot apunta que devia ser l'acord al qual van arribar. Ho entenem així, per ser un percentatge molt menor d'aquell que correspondria a Mallorca, tant si ho analitzam per habitants com per riquesa.

Pel que fa a la contribució sobre la propietat rústica i urbana, el problema que tenien els diputats mallorquins era el criteri de distribució. Les estadístiques no estaven fetes amb exactitud i això perjudicava especialment les illes. Recordaren que Mallorca comptava amb una estadística, en teoria, ben documentada, l'Apeo de 1818, elaborat per agents del govern i pagat pels pobles. I recordaven com a horrorosa la desigualtat amb què es va decretar la contribució directa de 1813, a les Corts de Cadis, cosa que no es volia que es repetís, (DSC 1821: 2242 de 14 de juny).

Quan en el plenari de 29 de juny es presentà la distribució de la contribució directa, es produí un agre debat entre Guillem Moragues i la persona sobre la qual pivotava tota defensa del Pla d'Hisenda que havia elaborat la comissió especial d'Hisenda, el comte de Toreno. Guillem Moragues va assenyalar en primer lloc que la comissió no havia seguit les indicacions de les Corts, alhora d'aplicar els criteris de distribució —aquesta mateixa denúncia també la van fer altres diputats en el mateix debat, com ara Joan Romero Alpuente, per altres províncies—, i que no era un bon argument dir que el 1822 es canviarà i que "*lo arreglaran*". Havien acordat que utilitzarien com a base de càlcul les dades sobre el novè del delme i Guillem Moragues pensava que ho havien fet sobre el cens de 1797, el qual, segons els mallorquins, la informació sobre Mallorca estava del tot errada i per culpa d'això, deien, havien hagut de contribuir molt més en proporció als recursos amb què comptava, (DSC 1821: 2617 de 29 de juny).

Repartiment de contribució aprovat a Corts 29.6.1821 Illes Balears

	Contribució territorial	%	Contribució de consums	%	Contribució clergat	%	Contribució cases	%
Mallorca	2.364.811	1,58	615.766	0,62	470.713	1,57		
Menorca	345.972	0,23	114.616	0,11	63.093	0,21		
Eivissa	220.059	0,15	9.966	0,01	21.976	0,07		
Illes Balears	2.930.842	1,95	740.348	0,75	555.782	1,85	100.876	00,50
Espanya	150.000.000		100.000.000		30.000.000		20.000.000	

(DSC 1821: 2613 i seg. de 29 de juny)

Comprovam així com tant des de l'ajuntament de Palma, de la Diputació i els diputats a Corts es defensa la mateixa posició en referència a la contribució territorial, la injustícia que el repartiment es fa en base a una estadística errònia. I allò mateix passa amb la contribució de consums. I la seva doble imposició per l'illa.

Després de la mala sort del primer any del trienni a Mallorca, amb la propagació de la pesta a la zona del Llevant, la va seguir una segona plaga: la propagació de la

febre groga a Palma el mes d'agost, sembla ser que introduïda des de Barcelona. El fet d'haver d'aïllar i avituallar la Ciutat, amb l'increment de despeses que això significava, i la mala situació econòmica en què es trobava l'illa, i l'estat, va empitjorar la situació de la hisenda.

En l'acta de la sessió de la Diputació del dia 17 de setembre de 1821 es constata el següent:

"*Habiendo entrado el Gefe Político y dicho de palabra los apuros en que estaba la capital por falta de fondos en la ocasion en que mas los necesitaba para preservarse del contagio que padecia, se le comentó que quiza el unico arbitrio era tomar dinero de algunos particulares dandoles en garantia porcion de la plata de las Iglesias a las menos necesarias al culto divino; y que en tal caso podia el mismo Jefe Político gestionar lo combeniente con el Gobernador de la mitra, y prestamistas, pero que el ayuntamiento diese cuenta del modo como fuese invirtiendo los caudales para gastos de Sanidad*".

Aquesta mesura va anar endavant. Al cap de tres dies, en la sessió de dia 20, un ofici de l'ajuntament de Palma informa de la disposició d'una part de la plata de les esglésies. Els comerciants es resistien a deixar diners, malgrat comptessin amb la garantia de la plata. Així, es va avaluar la possibilitat d'encunyar monedes, tot i que per fer-ho no comptaven amb suficients atribucions. Així, encarregaren al Cap polític fer les peticions oportunes.

El mateix dia, en un altre punt de l'ordre del dia de la Diputació, el Comandant general i l'Intendent asseguraven que no comptaven amb diners per pagar la tropa i en van demanar. Antoni Ferrer va fer la proposta d'exigir un percentatge sobre l'utilitat de les terres i cases a compte del tercer rebut de contribució, sense perjudici de posar més arbitris. Es va votar i va quedat en un empat. Aleshores, es consultà si el Cap polític comptava amb el vot de qualitat. El Cap polític estava disposat a cedir dos mil lliures, provinents de la Junta de Sanitat als militars. La resta de vocals de la Diputació li contestaren que eren els intendents de l'exèrcit, i de les províncies, aquells que arbitraven els recursos extraordinaris i que, en tot cas, el lliurament de diners es faria per consideració cap a ell —s'entén per no deixar la seva paraula en entredit.

A partir d'aquí ens trobam, de forma contínua, peticions i oficis del Comandant general demanant socors a la Diputació pels oficials i la tropa, ja que es troba sense poder liquidar les pagues ni sense cap recurs per subministrar els ranxos.

Dia 2 d'octubre de 1821, l'Intendent presenta el repartiment de la contribució de consums pels pobles de dues formes diferents, elaborat en base a la població i a l'Apeo de 1818 —hem de constatar que va ser aprovada per les Corts a finals de juny, de forma que feia uns tres mesos que ja coneixia les xifres. La Diputació va fer constar que cap dels dos no eren conformes amb el reial decret de 29 de juny. L'Apeo comptava amb el defecte que dels rèdits de les propietats no estaven descomptats els censos i d'altres obligacions, a més de desigualtats internes, tan enormes, que el repartiment podria sortir horrorós. I sobre la població es feia una injustícia a les famílies pobres i crescudes, les quals haurien de pagar més que d'altres més pudents i menys nombroses. De forma que no s'aprovà cap dels dos repartiments. I a més la Diputació va decidir representar al govern que les estadístiques comptaven amb uns vicis, de forma que les dues variables sobre les quals es pretenia fer el repartiment, provocarien uns resultats injustos i desproporcionats a l'equitat amb què s'havien de distribuir. (Amb aquests arguments podem constatar que un dels criteris usats afavoria a les classes més privilegiades i la Diputació, per això, el rebutjà).

El mes d'octubre seguí la mateixa tònica que el setembre, pel que fa a l'escassesa de fons. El dia 16, l'Intendent demana procedir al cobrament de la meitat del primer terç, que venç el proper mes, i la Diputació hi està d'acord, tot i que no aporta cap fons a l'Intendent ni al Comandant general. En canvi, si col·labora amb l'ajuntament de Palma. L'Ajuntament, a la sessió de dia 26 d'octubre, demana poder encunyar moneda amb la plata de les esglésies, a més dels 15.000 duros que ja té gastats. Però, l'endemà, el dia 27, arriba la notícia que el rei no vol signar el decret per usar la plata de les esglésies per atendre les despeses de salut, de forma que decideixen intentar arribar a un acord amb el governador de la Mitra. Sinó, asseguren que estan "*faltos de esperanzas para libertar al pueblo del contagio*".

La Diputació va representar reiteradament tant al govern com a les Corts per la mala situació que passava Mallorca. La situació era insostenible el mes de febrer de 1822, al cap de poc de superar l'epidèmia de febre groga, de forma que a la sessió de dia 4 de febrer, a més de les representacions de la Diputació, l'ajuntament de Palma informa que ha representat a les Corts per demanar un "*perdon de contribucion por diez años y esencion del reemplazo del Exército y Marina por cinco*". I la Diputació va acordar que "*juzga muy atendible dicha solicitud como ciertos los motivos que la producen; y que por tanto considera acreedora á la Ciudad de Palma y su distrito al*

perdon de contribucion por un año, y por dos a la esencion del remplazo del Exército y Marina".

Atesa aquesta petició, es va prendre la decisió d'extrema gravetat: no executar el repartiment de la contribució de consums a tota l'illa, mentre les Corts no responguessin a la decisió, de manera que es va aturar la recaptació d'aquest impost. Aquest fet encara endurí més la situació de la hisenda, ja que es disminuïa en una quantia important els ingressos, però no les despeses. Així, quan el dia 27 de juliol de 1822, quan l'any econòmic ja s'havia acabat i l'Intendent encara reclamava 615.766 rv de la contribució de consums a la Diputació, se li responia:

"*Razones de mayor peso imposibilitaron exigir á esta isla la contribucion de consumos, razones expuestas al Gobierno y al mismo Congreso Nacional, y que tenian por base la incompatibilidad de dicho impuesto con la posibilidad de los pueblos, todavia no ha contestado el congreso, que es a quien compete la resolucion de este punto; pero no por eso subsisten menos en su fuerza las pruebas que se han alegado en contra de aquella contribucion, una Isla que en los articulos sobre que ha de gravitar el derecho de consumos ve cargadas ademas de 36.000 ll, se encuentran en un desequlibrio con todas las demas provincias, y siente a su pesar que no valen esfuerzos humanos para soportar tanto gravamen; y una Isla afligida con dos epidemias aun hace resaltar con mayor evidencia los argumentos á su favor exáminados sobre el cuadro de su situacion presente despues de sus desgracias. Por esto la Diputacion nunca ha podido desoir el grito de justicia con que la Isla pide no ser gravada tan pesadamente; y espera que V S convencido de lo mismo conocera como la Diputacion que mientras graviten sobre los articulos de consumos, las obligaciones particulares que tiene Mallorca desde tiempos antiguos, no para insatisfacer la contribucion de que se trata. Que es cuanto se ha creido contestar á v. s., mientras las Córtes resuelvan lo que les parezca justo*".

Fixem-nos que l'Intendent reclama exactament el 100% de la quantia que havia de recaptar a Mallorca, cosa que vol dir que, efectivament, no es va posar en marxa la recaptació d'aquest impost.

El dia 4 d'agost es reuneix la Diputació en sessió extraordinària per respondre a la contesta de l'Intendent:

"*La lectura del oficio en que V.S. acompanya los estados de las obligaciones de la tesoreria, junto con los ingresos que aproximadamente pueden calcularse; ha hecho conocer á la Diputacion el enorme deficit con que mensualmente se carga el herario de*

esta provincia. Aflige todavia mas el largo espacio de tiempo transcurrido, sin que el Gobierno se haya dignado embiar socorros á pesar de tan continuas, repetidas, y fuertes peticiones; y la debil esperanza que concebimos de que lo haga en lo sucesivo. En tal situacion nos miramos á pesar nuestro ceñidos á los unicos medios de la Isla; y la suerte de las harto tiempo hace desgraciada; el estado decadente de la tesoreria; y la baja de contribuciones menores en este año que en el pasado; y en fin la necesidad imperiosa que tiene un termino; obliga por fuerza á regular las entradas con las salidas, dando á cada acrehedor aquella parte que precisamente pueda caberle en la distribucion de los fondos que dá de sí sola la Isla. Porque mas vale cobrar alguna cantidad fija todos los meses en que apoyan la subsistencia, que no pasar meses enteros sin percibir cosa alguna, aunque con esperanza de cobrarlo todo cuando hubiese fondos. La Diputacion por tanto está convencida, y no duda que V. S. tambien, de que el unico remedio que tiene un mal tan grave y de tanta consecuencia, és 1º que cada autoridad disminuya las atenciones que pueda en la esfera de su ramo. Y 2º que las obligaciones que resten precisas, se nivelen proporcionalmente á los fondos existentes. Estas medidas son juzgadas por la Diputacion altamente indispensables, y á ellas se conforma el Gefe Político presidente de esta corporacion, sin perjuicio de decir al gobierno con la vehemencia que piden las circunstancias, que abandonados de esta manera, no podemos existir ni politica ni tranquilamente".

I dia 10 es produeix una nova reunió per tornar a respondre a l'Intendent, que insisteix en els seus arguments. Opina que han de cobrar la contribució de consums i, alhora, exigir a l'ajuntament de Palma el pagament de la contribució assenyalada en funció del contagi. La resposta a l'intendent fou la següent:

"*En sesion extraordinaria de este dia ha tenido pendiente el oficio de V.S. de 8 del actual, con cuyo motivo recordando la Diputacion las contestaciones anteriores, y el espiritu con que ha manifestado sus dictamenes, debe decir á V.S. descendiendo á los pormenores del ultimo oficio, que el Sr. Gefe Político queda encargado de hacer la mocion conveniente al Ayuntamiento de Palma para que pague las contribuciones que adeude; cuyo paso hará conocer á V. S. cuanto desea la Diputacion auxiliar las medidas de la Intendencia.= En cuanto á la recaudacion de todas las contribuciones que V. S. indica en general, y en las cuales sin duda incluye la contribucion de consumos; la Diputacion no puede menos de referirse á lo que tiene dicho en 27 de julio ultimo: Y ultimamente sobre la invitacion á las respectivas autoridades para que minoren en cuanto se pueda las atenciones de su ramo, que V. S. dice no pertenecerle,*

la Diputacion al paso que no intenta probar lo contrario, tampoco juzga deben hacerla, tanto mas cuanto ya consta lo bastante para los efectos convenientes no solamente á V. S. y al Comandante General; sino tambien al Gefe Superior Politico quien ha mostrado en este punto cumplida conformidad".

Així, la Diputació es planta i no pensa cobrar la contribució de consums mentre no responguin les Corts.

Allò que sabem sobre el cobrament de les contribucions d'aquest any econòmic és el resum d'ingressos. Aquest, el publicava mensualment l'Intendent, no sempre, i tampoc són sempre del tot homogenis, per la qual cosa no podem comptar amb tota la informació de la hisenda mes a mes. Tampoc no sempre es feia amb els mateixos conceptes. Així no ha estat possible poder conèixer l'ingrés anual per a cada concepte, i d'aquí el seu muntant total. Com que en el document hi consta el total ingressat mensual, s'ha definit una nova partida, *Altres*, que serveix per fer quadrar els resums i presentar un balanç coherent més homogeni.

RESUM INGRESSOS 1822 SEGON ANY ECONÒMIC			
INGRESSOS EN EL MES DE	MARÇ	ABRIL	JUNY
Resum ingressos fins mes anterior	2.579.250	3.080.416	3.973.159
Contribució territorial	109.948	271.712	173.943
Contribució cases	44.279	398	8.187
C. patents Indústria	35.102	1.249	407
C. clergat	78.947		54.452
C. novè	62.796	10.856	9.104
Penes de cambra	1.734	531	
Cabdals Eivissa	5.923		
Lanzas	1.208	22.248	
Dipòsit judicial	78		
Duanes	90.272	46.032	31.391

Averia	5.064	15.785	
Rendes estancades	46.586	13.553	
Paper segellat	11.773	17.598	9.463
Dret registre públic	7.447	33.855	20.044
Altres		37.537	179.450
Total ingressat mes	501.166	471.534	486.441
TOTAL INGRESSAT ANY ECONÒMIC	3.080.416	3.551.770	4.459.600

(DCPMP 1822: 3 de 29 d'abril, 7 de juny, 8 de juliol, i elaboració pròpia)

Així, segons allò publicat per l'Intendent, el volum total d'ingressos de Mallorca fou 4.459.600 rv. Si a aquesta quantitat hi sumam la contribució de consums que s'havia de pagar, la quantitat total hagués estat de 5.075.366 rv. Allò que desconeixem és el volum d'impagats que, segurament, una part d'ells s'aniria cobrant al llarg dels propers exercicis. I també desconeixem d'aquests ingressos quina part provenia de fora de l'illa.

Hem de fer notar que, per aquest exercici econòmic, no hem pogut localitzar la distribució per municipis de la contribució territorial, de consums i de cases.

6.2.1 Sobre el nou impost de consums

Com hem vist amb la intervenció dels diputats mallorquins a Corts, aquests eren contraris a què Mallorca pagués la contribució de consums. I tot apunta a què van aconseguir disminuir el percentatge de participació en la contribució negociant abans de l'aprovació de la llei. Però, això no significa que la gent de l'illa estàs d'acord a pagar dues vegades un impost sobre els mateixos articles, cosa que segons ells no es feia a altres indrets.

En la representació que fa la Diputació al govern, a la sessió de dia 2 d'octubre de 1821, fa referència a què els articles que es pretenen gravar (vi, vinagre, aiguardent, licors, oli i carn), tots ja ho estaven, excepte el d'aiguardent:

"*… con los artículos sobre que recae la expresada contribución excepto el aguardiente, pagan en esta Isla unos derechos de mucha consideración de resultas de obligaciones contraídas en épocas de calamidad: lo que imposibilita que se recarguen*

mas de lo que están actualmente; y que se diga la ministro de la Gobernacion que S. E. hará un beneficio distinguido á este país, recomendando la esposicion al de Hacienda para que se sirva resolver que lo convendrá hacerse, con la seguridad de que el único impulso que mueve la Diputacion es evitar la ruina de los Pueblos, y mas ahora que la isla sufre el azote de la fiebre amarilla que hace recios estragos; y que mas se está en el caso de pedir un perdón general de contribución de toda la Isla".

La situació de la hisenda pública a les Illes era confusa, de forma que la Diputació va decidir elaborar un Pla d'Arbitris, on quedés perfectament perfilat com s'havien de satisfer les obligacions públiques de la Província. Fins el moment no se sabia de quins fons s'havien de pagar alguns conceptes, com ara les atencions de sanitat, el cost i despeses dels diputats a Corts, els de la Diputació provincial, els jutges de primera instància, les obres d'utilitat general, l'ensenyament públic, etc. Aquest Pla es va aprovar en la sessió de dia 16 de febrer de 1822. Allà hi figuraven les regles perquè quedessin anivellades les obligacions tant de la Diputació com les dels municipis. Aquest Pla, fins avui, no l'hem pogut trobar a cap arxiu. només en coneixem la seva existència per l'acta de la sessió.

En la sessió de la Diputació de dia 15 de març de 1822, també es decideix representar al govern, "*... a fin de que, el peso enorme que sufre Mallorca por via de satisfacer anualmente 36.883 lliures, 16 sueldos i 11 dineros de censos á Comunidades, ospicios, Cuerpos, y Particulares en razon de sus calamidades pasadas de ambre, peste y guerra; se la releve de él, pasando al Crédito de la nacion aquella Obligacion*".

Aquesta vindria a ser la condició perquè els illencs admetessin ser tractats com els altres ciutadans, en referència a aquesta contribució. Això queda palès a l'acta de la sessió de dia 2 d'octubre de 1822, quan es pretén aprovar el repartiment de la contribució de consums del tercer any econòmic:

"*Tratose de la contribucion de consumos correspondiente al tercer año económico, cuyo reparto remitido por el sr. Intendente se tubo presente. La Diputacion manifestó á aquel las poderosas razones en que se apoyan las reclamaciones hechas á las Cortes y al Govierno para que la nacion refunda en su crédito la pension de 36.883 libras 16 sueldos 11 dineros que sobre impuestos satisface Mallorca anualmente por una deuda propia de la nacion, y no de esta Isla; y que sin preceder esta circunstancia no puede, ni debe en justicia experimentar Mallorca el nuebo impuesto sobre consumos, sobre los males que sufre es desnivel con las demas provincias*".

I amb aquests arguments, la Diputació es nega a posar en planta a Mallorca la contribució de consums. De fet, a cap document d'aquells que publicava la premsa sobre l'estat de contribucions hem trobat cap referència a la de consums. Finalment, fins el mes de juliol de 1823 no va arribar la resposta sobre la petició d'eximir de les contribucions a Mallorca. Només eximiren les de Palma, (AGCS, Actes Diputació 11 de juliol de 1823). Per tant, és de suposar que fins aquesta data no es va començar a posar en marxa el mecanisme de cobrament, que devia tardar el seu temps, de forma que gairebé podem afirmar que aquesta contribució fins el final del trienni no es va pagar. Això és una diferència entre Mallorca i la península on la recaptació d'aquest impost va causar tants de problemes i posà en contra del govern a tanta gent. També és cert que l'illa durant dos anys seguits va comptar amb dues epidèmies que afectaren de forma greu la seva economia. Però, aquestes causes, el seu origen, no foren per mor d'uns decisió política.

6.2.3 Cobrament de la meitat del delme

Una de les mesures proposades en aquest any econòmic fou la reducció del delme a la meitat i la seva substitució per la contribució de consums. Segons Ramon Arnabat, "*la substitució de contribucions en espècies per contribucions monetàries, beneficià sobretot a aquells sectors de la pagesia que podien accedir a mercats amplis, sovint convertint el vi en aiguardent a les seves fàbriques i esperant conjuntures alcistes dels preus a col·locar els seus excedents, aconseguint així una millor remuneració de la seva producció. Però per a aquells pagesos pobres (rabassers i parcers) que havien de vendre l'excedent al mercal local i immediatament després de la collita (quan els preus eren més baixos) per a poder pagar les contribucions, la reducció esmentada a canvi dels consums sovint resultava negativa*", (Arnabat, R.; 2001: 62).

La Diputació de les Illes estava d'acord amb la política d'eliminació del tram estatal del delme. El dia 18 d'agost de 1820 ja havia representat a les Corts en aquest sentit. Aquesta eliminació del mig delme per substituir-lo per la contribució de consums no fou objecte de grans controvèrsies en els papers públics. De tant en tant, si sortia algun article contra del delme i el cost que significava per a l'estat el manteniment de tots els religiosos. En aquest sentit, es reproduïen articles de la premsa estatal on es denunciava que els ingressos dels religiosos era de 1.547$_1$582.102 r.v. i que "*los frailes i monges del dia en vez de dejar sus bienes para seguir á Jesucristo se han apoderado de infinitos: no es por consiguiente para ellos la vida eterna, ni nosotros podemos*

poseerla por su medio. Asi que se les debe despojar de todos ellos, sea cual fuere el origen de su adquisicion como contraria á la poblacion, al estado, y á la doctrina de Jesucristo", (CCLPMP 1821: 3 de 6 de maig).

Ja hem vist que a Muro, el mes de juliol de 1820, la Diputació va rebre queixes de propietaris del nou batle perquè opinaven que els pretenia separar del seu dret de propietat al delme. El 6 de novembre de 1821 la Diputació va passar un ofici al cap polític per la denúncia en un ofici de la Comptadoria de Propis que no se li presentaven postors als drets municipals de Santa Margalida per la idea que s'havia estès en aquell poble. Això ens ve confirmat per la Junta Diocesana. El 3 de juliol de 1822 va enviar un escrit al cap polític on diu:

"*... el año anterior hubo algunos propietarios, ó arrendadores que se resistieron al pago completo del indicado medio diezmo... Estos fueron algunos vecinos del término de Palma, de Muro, de Santa Margarita, Llucmayor, Inca y Alaró, y de otras villas, quienes, antes de la ley de la modificacion del diezmo, á mas de las porciones decimales que pagaban al Rey, Obispo, Cabildo, Cura y prestamista, pagaban una cuota decimal á otra persona, como poseedora de la Caballeria, ó bien se la retenian, como poseedores de Caballerias unidas á los predios, ó tierras de que ellos mismos son propietarios*".

Com podem observar, la resistència no era un fet aïllat, sinó que es va estendre per tota l'illa. Fent una avaluació del resultat de les seves gestions, continua dient: "*...el resultado han sido los enormes perjuicios que ha sufrido el Clero de esta Diócesis á causa de la resistencia indicada. A fin pues de no tropezar con iguales dificultades, que en el año anterior, y de que el medio diezmo se pague cumplidamente en cada uno de los distritos de la Isla, como está mandado, espera la Junta que V. E. se servirà dar las mas eficaces providencias, para que los Alcaldes Constitucionales hagan pagar, en la próxima recoleccion, la cuota decimal*".

D'aquesta forma, en el mateix escrit que fou publicat a la premsa, el Cap polític dóna suport a la petició de la Junta Diocesana, "*y prevenir á los alcaldes y Ayuntamientos cuiden, bajo la mas estrecha responsabilidad, de que no se embaraze ni entorpezca or pretexto alguno la cobranza íntegra del medio diezmo compeliendo á los partícipes legos poseedores de caballerias á que satisfagan la cuota de que se trata evitando quejas y reclamaciones*", (DCPMP 1822: 4 de 8 de juliol).

Per tant, una altra vegada veiem com en un cas de controvèrsia les autoritats donen suport ara als propietaris, ara del delme, i a la obligatorietat de pagar-lo. Un debat

que es produí a la premsa girava entorn a qui havia de pagar la meitat del delme, si el propietari de la terra o l'arrendatari. El 17 de juny de 1821 un articulista es demana "*¿se pide quien gozará la gracia de la otra mitad entre los propietarios, y los arrendatarios actuales? Es decir, si los dueños de las haciendas que se tienen cedidas en arrendamiento tienen derecho exijir á sus arrendadores aquella mitad, ó cosa alguna por ella? Resolucion: la gracia de aquella mitad es a favor de los conductores actuales, á no ser que en el acta de arrendamiento se haga espresa mension en contrario, como me consta haber algunas que se han estipulado desde que se esperaba el arreglo de los diezmos: y los propietarios no tienen ningun derecho á pretenderla*", (DCPMP 1821: 3 de 17 de juny).

Aquesta tesi fou contradita. Així, el 13 de juliol un articulista, que signava com *El Bachiller*, deia que corresponia al propietari de la terra, "*porque la descarga es de la propiedad en fomento de la agricultura; y porque en el contrato la carga era entera*",(DCPMP 1821: 4 de 13 de juliol).

Aquesta posició té una resposta immediata el dia 20 de juliol: "*en los contratos de arriendamiento entre otras condiciones se entiende tacita ó espresamente, que las partes quedan obligadas por todo el tiempo que se ajusta, aunque sobrevengan cualesquiera circunstancias ó mutaciones inesperadas, divinas, naturales y humanas. Luego el arrendador queda sujeto á pagar lo que se exija por el ramo de diezmos, a pesar de las mutaciones, esto es (concretandonos en nuestro asunto) que cuando se imponga mas, pagarà mas, como se hizo; cuando lo regular, lo acostumbrado, como se ha hecho; y cuando menos, pagarà menos... si los arrendadores pagasen entre, la Iglesia y los dueños de tierras, un importe igual á la totalidad de los diezmos, no percibirian la mutacion que se ha hecho; es asi que deben percibirla*, (DCPMP 1820: 2 de 20 de juliol).

La Diputació va fer una consulta al govern sobre el debat entre arrendataris i propietaris, sobre a quina de les dues parts li corresponia el benefici de la mesura. La resposta del govern, publicada en la premsa, fou que "*la mitad del diezmo que deja de pagarse en virtud del decreto de las cortes debe entenderse en beneficio del que antes pagaba esta contribucion*", (DCPMP 1822: 3 de 9 de març).

A partir d'aquesta decisió, no hem trobat cap més escrit sobre la matèria. Allò que sí es va discutir fou com s'havia d'aplicar el mig delme de l'església que, en certa forma, administrava la Junta Diocesana. El dia 6 de maig es publicava l'acta de la sessió anterior de la *Sociedad Patriótica de la Unión* i el membre Lucas Francisco Mendialdua

féu una proposta per dirigir-la a la Junta Auxiliar, a fi i efecte que entrés a la tresoreria el producte de la meitat del delme de la propera collita perquè es repartís religiosament sense oblidar l'objecte a què estava destinat, (DPUE, 1823: 4 de 6 de maig).

Aquesta proposta va passar a estudiar-la una comissió, que dictaminà el següent:

"*Se procedió á la discusion del dictamen de la comision sobre diezmos, reducido a 1º, á que se represente a la Junta auxiliar para que intervenga en la coleccion, recaudacion y reparto del diezmo. 2º Que la distribucion y los trabajos de la Junta Diocesana se den al público por medio de la imprenta, como asimismo las cuentas del Tesorero con toda especificacion del cargo y data. 3º Que se prive de su congrua á los curas cuya obligacion sea dar el pasto espiritual á sus conciudadanos, y esplicarles la Constitucion; y no cumplan con estes agrado deber: y 4º que los preceptores del medio diezmo sufran la alta y baja de los demas empleados*".

Els quatre punts foren aprovats i s'anomenà una comissió de tres persones per explicar-ho a la Junta Auxiliar, formada per Panadero, Francesc Seguí i Lucas Francisco Mendialdua com a autor de la proposta, (DPUE 1823: 3 de 2 de juliol).

Sembla ser que en la recaptació del mig delme hi havia problemes. Així, alguns ciutadans signaren un document a la Junta Auxiliar, on exposaven que per problemes de no ser suficient la meitat del delme, o bé per manca de mitjans de la Junta Diocesana perquè els encarregats responguessin adequadament, hi havia queixes contínues sobre la misèria en què es trobaven individus del clergat. I insistien en els mateixos punts que havia aprovat la societat patriòtica, (DPUE 1823: 2 de 8 de juliol).

Constatem així, des d'una part dels liberals, una pressió sobre el clergat que no volia col·laborar amb el sistema polític a no permetre que no participessin de la meitat del delme. Aquestes formulacions generalment surten en els diaris més propers al liberalisme exaltat (sobretot, el *Diario Patriótico de la Union Española*, com a difusor de les actes de la societat patriòtica). En canvi, en el *Diario Constitucional* no se solen reproduir aquestes opinions.

6.3 TERCER ANY ECONÒMIC, DE JULIOL DE 1822 A JUNY DE 1823

A la segona legislatura, 1822-1823, la situació econòmica i de la hisenda era molt més complicada que a l'anterior. Al cap de poc temps d'haver iniciat els debats a Corts de 1822, la comissió d'Hisenda presentà un informe al ple sobre l'estat de comptes dels pressuposts. Hi havia una desviació de 38 milions sobre la recaptació de contribucions directes, 83 de les indirectes, i consideraven que el dèficit d'època,

globalment, apujava a 238 milions de 661, (DSC 1822: 427 de 20 de març). Per això, l'endemà, es va proposar aprovar una derrama a tots els pobles pel valor de 500 milions, cosa que es va fer amb el vot en contra dels diputats mallorquins, (DSC 1822: 464 de 21 de març).

En aquesta segona legislatura, no hi va haver tantes intervencions en els debats com en la primera. Ara bé, també es presentaren propostes, amb una total continuïtat amb la dels diputats illencs anteriors. La qüestió de la contribució sobre consums, que l'any anterior sembla ser que va ser qüestió d'un acord puntual per un any, aquest any es tornava a posar sobre la taula. Els arguments eren els mateixos, però, es precisava una mica més. En referència als cabdals comuns, s'argumentava que es pagaven en concepte de censos anualment 490.082 reials de velló i 32 maravedís a vàries persones i corporacions. Aquesta xifra era la que es considerava que gravava a l'illa i provocava que restàs en desigualtat de condicions en referència als altres territoris de l'estat. Així, els diputats de les illes, Antoni Ferrer, Felip Bauzà i Francesc Roig, demanaren que:

"*Declaren que el pago de aquellos 490.082 rs. y 32 mrs. de censos toca á la Nacion, pues ésta debia haber socorrido á aquella isla cuando sufria las expresadas calamidades de hambre y pestes, y sobre todo haberla reintegrado de las sumas expendidas para las guerras de los Reyes, entre ellos algunos de Aragon; ó si no, mandar que para la compensacion á que tiene derecho Mallorca, del cupo de contribuciones que se le señalen se descuente la expresada cantidad de 490.032 rs. y 32 maravedís de vellon*", (DSC 1822: 1614, de 29 de maig). Aquesta iniciativa fou admesa a tràmit en segona lectura i es passà a comissió, (DSC 1822: 1899 de 14 de juny).

Pel que fa a la contribució anomenada territorial, sobre la propietat rústica i urbana, el percentatge que s'aplicava aquest any sobre el volum total de 120 milions de recaptació, a Mallorca, era superior al de l'any anterior, per la qual cosa Felip Bauzà i Antoni Ferrer protestaren i demanaren que s'apliqués la mateixa proporció, (DSC 1822: 1667 de 1 de juny). El resultat fou que a la contribució territorial aprovada a les Corts, ara de 150 milions, a Mallorca li correspongueren 2.105.969 rv, (DSC, 1822: 222 de 28 de juny).

Repartiment de contribució aprovat a Corts 28.6.1822 Illes Balears

	Contribució territorial	%	Contribució de consums	%	Contribució clergat	%	Contribució cases	%
Mallorca	2.105.969	1,40			313.808	1,57		
Menorca	354.364	0,24			42.062	0,21		
Eivissa	225.935	0,15			14.650	0,07		
Illes Balears	2.686.268	1,79	715.323	0,72	370.520	1,85	100.876	0,50
Espanya	150.000.000		100.000.000		20.000.000		20.000.000	

(DSC 1822: 2221 i seg. de 28 de juny)

Quadre comparatiu. Contribució Territorial 3 anys

	Contr. Territorial Mallorca	Contr. Territorial Espanya	%
1820-21	1.483.903	125.000.000	1,19
1821-22	2.364.811	150.000.000	1,58
1822-23	2.105.969	150.000.000	1,40

D’altra banda, la Diputació havia donat l’ordre d’informar a la població sobre els comptes. D’aquesta forma ens trobem a la premsa que amb una certa periodicitat s’informa sobre els ingressos i les despeses. El problema és que hi ha algunes llacunes en la informació. Per exemple, no comptam amb la sèrie completa. A més, un segon aspecte és que els conceptes no sempre estaven classificats de la mateixa forma, cosa que dificulta fer un seguiment. Malgrat això, hem elaborat un quadre resultat dels ingressos de la Tresoreria Provincial d’aquest tercer any econòmic, remarcant les seves llacunes. La sèrie comença a partir del mes de novembre de 1822 i arriba al setembre de 1823, mancant-hi el mes de juny. Però, a més, del tercer any econòmic també ens manquen els mesos de juliol a octubre de 1822, per la qual cosa el possible anàlisi dels resultats serien merament indicatius.

RESUM INGRESSOS 1822-23. TRESORERIA DE LA PROVÍNCIA. TERCER ANY ECONÒMIC

INGRESSOS EN EL MES DE	Novbre.	Desbre.	Gener	Febrer	Març	Abril	Juny	Juliol	Agost	Setembre
Contribució territorial	154.231	139.202	31.125	42.602	164.163	276.104		9.351	29.193	38.194
Contribució cases	9.915	23.488	3.046	9.022	2.880	2.642		3.706	17.330	3.051
C. patents Indústria		9.984	2.390	33.784	61.037	7.047		8.442	26.486	17.066
C. clergat	38.097		52.301	52.301	28.150	26.150			40.000	40.000
C. novè		1	6.491			838				811
Lanzas				16.792	11.985			12.187		25.839
Duanes		7.909				6.000				11.356
Paper segellat	2.652							734		6.742
Altres	179.677	220.551	140.011	14.002	10.722	2.190		12.367	155.065	138.858
Total ingressat mes	384.572	401.135	235.364	168.503	278.937	320.971		46.787	268.074	281.917
TOTAL INGRESSAT ANY ECONÒMIC	384.572	785.707	1.021.071	1.189.574	1.468.511	1.789.482	1.789.482	1.836.269	2.104.343	2.386.260

(DCPMP de 2 de desembre de 1822 i 2 de gener, 1 de febrer, 9 de març, 4 d'abril, 2 de maig, 5 de juny, 3 d'agost, 4 de setembre i 5 d'octubre de 1823; i elaboració pròpia, eliminant ingressos de Menorca i Eivissa)

Amb tot i això, s'obrí un debat amb l'Intendent de l'exèrcit al diari l'*Eco de Colom.* En un article, l'articulista assegura que des de l'1 de juliol fins la data (que podria ben bé ser sobre el 15 d'octubre) s'han ingressat 756.587 rv, la majoria dels quals han estat lliurats a l'exèrcit. Així, la suma total d'ingressos del període de juliol a maig, ja que de juny no comptem amb la informació, haurien estat aproximadament de 2.546.069 rv, (ECO 1822: 1055 de 19 d'octubre). Si aquesta suma l'extrapolam als 12 mesos els ingressos haurien estat de 2.777.530 rv. Però, hi estan inclosos tots els

ingressos, tant dels imposts directes com el dels indirectes, de forma que tampoc podem treure'n cap conclusió, ja que no comptam amb aquesta quantia dels anys anteriors. Així, com es pot comprovar, ens topam amb una barrera per poder elaborar una anàlisi de la hisenda amb aquestes fonts. De tota forma, les xifres que hem vist estan per davall del volum total de recaptació de tots els imposts. Fixem-nos que només la contribució general de 1820 era de 2.967.807 rv, sense comptar altres imposts indirectes.

Un altre impost directe a afegir aquest any fou el repartiment dels 170 milions que decretaren les Corts pel servei extraordinari ordenat per aquestes el 21 de maig, per atendre la Defensa de la Pàtria. D'aquesta quantia, a les Illes Balears li corresponia 2.088.052 rv, això és un 1,23%. Certament, d'aquesta quantia les províncies podien deduir les quantitats que extraordinàriament s'haguessin pagat des de l'1 de gener, (GE 1823: 339 de 15 de juliol).

Amb independència de la recaptació, fora d'aquests ingressos, hem de comptar que en els ingressos de la Tresoreria de la província hi havia una partida, *Caudales de la tesoreria general remitidos por conducto de la de Barcelona*, que de juliol de 1822 a setembre de 1823 (excepte juny) va enviar la suma de 474.000 rv. I una altra d'ingressos de la Diputació de les Illes, d'un valor de 240.992 rv. De forma que els ingressos totals de la Tresoreria haurien estat superiors.

La recaptació de 1823 no va anar molt bé. Així ho constaten els vocals de la Diputació. A la sessió de dia 17 d'octubre de 1823 es fa fefaent la dificultat de recaptació de les contribucions del tercer any econòmic.

Amb anterioritat hem vist l'opinió Pere Font i Vicens en un article publicat el 20 de setembre de 1823 al *Diario Patriótico de la Unión Española*, on feia un balanç sobre diverses matèries d'hisenda. Un dels avenços que destaca, i que va millorar la recaptació, fa referència a la Universal Consignació. Aquesta institució administrava els drets o impostos consignats. I la Diputació, però, va creure més convenient administrar-los ella —amb l'argument que coneixia millor les necessitats de l'illa— per a després de la recaptació liquidar a aquella institució els seus drets. L'articulista constata així una millora pels interessos de l'illa d'aquesta gestió de la Diputació, (DPUE 1823: 3 de 20 de setembre).

Sembla evident que el 1823 fou un any complicat, sobretot a partir de la intervenció francesa al nostre estat. Així, s'incrementà les despeses en una conjuntura econòmica prou difícil, i, d'altra banda, la necessitat de recaptació per part de l'aparell de l'Estat obligà a constrènyer els administrats. D'aquí que existís una política

coercitiva envers els morosos, a base d'embargaments i apremis militars. Aquesta, a vegades, va arribar a extrems d'amenaçar al consistori, pretenent embargar al batle, regidors i secretari, fins que no s'hagués liquidat tot el deute, com es pot comprovar al suplement del *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma* de 22 de setembre de 1822.

6.4 LA DESAMORTIZACIÓ A MALLORCA

6.4.1 Introducció

La desamortització fou un procés llarg. Analitzat en un sentit ampli, abraça des de 1766 a 1924, (Rueda, G.; 1997: 9). Pels liberals, un dels objectius era aconseguir la desvinculació i la desamortització, per arribar a la desitjada lliure circulació de terres. Vist amb perspectiva, la desamortització durant el trienni s'insereix en un desenvolupament que, a més de recollir lleis anteriors, va servir com a antecedent per la posterior de Mendizábal. És a dir, vist des d'avui, hi ha autors que entenen el procés desamortitzador del trienni com si es realitzés el primer assaig general de la desamortització del segle XIX.

El decret de 9 d'agost de 1820 posava en marxa aquest procés en base als béns de l'extingida Inquisició. La llei d'1 de setembre iniciava la venda dels béns dels jesuïtes. I al cap de dos dies, el dia 3, es va publicar el primer decret on s'establia el reglament per a la venda de les finques consignades al Crèdit Públic. El decret d'1 d'octubre, de supressió de monacals i reforma de regulars, complementava el del 9 d'agost. Establia la supressió de monestirs, ordes monacals, canonges regulars de Sant Benet, Sant Agustí, Ordes Militars, Sant Joan de Jerusalem i Hospitalaris. A més de la reforma dels altres. Fou una desamortització eminentment eclesiàstica i que va afectar, sobretot, al clergat regular masculí. Amb l'excepció del reial decret de 29 de juny de 1822 que va posar en venda ermes, reialencs, propis i arbitris, (Gesteiro, M.; 2002: 99).

Hi ha ben poca historiografia a Mallorca sobre la desamortització durant el Trienni liberal. Miguel Ferrer Flórez en el llibre *Desamortización eclesiástica en Mallorca (1835)* tracta, sobretot, de la desamortització a Mallorca aquest any, 1835, de manera que la dels anys 1820 a 1823 la veu d'una forma molt més lleugera. Per una banda, només dóna una relació dels convents que es suprimeixen i a quin lloc són traslladats els religiosos, amb el número de secularitzats, (la relació va ser publicada al DCPMP de 15 de març de 1821, no el 28 de febrer de 1821, tal i com asseguren aquest

autor i J. Llabrés Bernal). I el número de secularitzats que donen, no és el definitiu. Simplement, coincideix amb la valoració que es va fer en data 15 de març de 1821, resultat de les secularitzacions a partir del 6 de desembre de 1820 fins aquella data, (DCPMP 1821: 4 de 15 de març).

D'altra banda, Miguel Ferrer, com s'ha dit, també fa una relació de la distribució dels convents que se van suprimir a Mallorca el 1821. Aquesta l'atribueix a la *Gaceta de Madrid* d'11 de maig de 1821. No es troba aquesta informació en aquest diari. Probablement, el motiu és que devia usar com a font el llibre de Manuel González Revuelta *Política religiosa de los liberales en el siglo XIX*, on a l'Apèndix IV, Llista 2a, sobre cases subsistents o suprimides dels ordes reformats a principis de 1822, quan fa referència a la font de la documentació sobre Mallorca, dóna com a referència: "*Arreglo de la provincia de Mallorca en R. O. de 11 de mayo de 1821 (G.M. Núm. 153, supl. De 31 de mayo, p. 820)*", (González, M.; 1973: 430). De forma que es confon la data de publicació amb la de signatura de la reial ordre. La cita l'hem trobada a la pàgina 810 de la *Gaceta de Madrid* de 1821.

El resum que fan és el següent:

5. Convents que es conserven a
    6. Palma: Agustins (Socors), Dominics (Sant Àngel), Observants (Sant Francesc), Mínims (Sant Francesc de Paula, actual jardí de la Reina), Carmelites (Nostra Senyora del Carme, actual passeig de la Rambla), Mercedaris (la Mercè), Caputxins, Trinitaris (Sant Esperit, actual Sant Felip Neri).
    7. Manacor: Dominics.
    8. Inca: Observants (Sant Francesc).
    9. Sóller: Observants.
    10. Petra: Observants.
    11. Llucmajor: Observants.
12. Convents que se suprimeixen:
    13. Palma: Teatins (convent del MM. SS. CC. Els religiosos passaren a Saragossa); Observants (convent de Jesús fora murades, els religiosos passaren a Sant Francesc).
    14. Felanitx: Agustins (els religiosos passaren a Palma).
    15. Pollença: Dominics (els religiosos passaren al de Manacor).
    16. Inca: Dominics (els religiosos passaren a Palma).

17. Alcúdia: Observants (els religiosos passaren a Inca).
18. Artà: Observants (els religiosos passaren al convent de Petra).
19. Santa Maria: Mínims (els religiosos passaren a Palma).
20. Muro: Mínims (els religiosos passaren a Palma).
21. Campos: Mínims (els religiosos passaren a Palma).
22. Sineu: Mínims (els religiosos passaren a Palma).
23. Lloret: Dominics (els religiosos passaren a Eivissa).

(Ferrer, M.; 2002: 43) i (González, M.; 1973: 430)

6.4.2 Suport a la desamortització

Sobre la desamortització durant el trienni a Mallorca encara hi ha moltes ombres que no s'han explicat. Però, posar llums a aquest procés sobrepassa els objectius d'aquest treball, de forma que només assenyalarem uns quants aspectes. Seria força interessant trobar testimonis que expliquin com va funcionar el procediment, com ara fa Emilio Lecuona en referència a Canàries, (Lecuona, E.; 2000). L'autor parla de quina era la gent que participava en les licitacions; quina fou la pressió per part d'elements de l'Església perquè no hi participessin, o contràriament, les dels governants per fomentar la participació; quin tipus de persones hi van participar; quin fou el preu de les rematades finals individualitzat per a cada peça, etc.

Sembla ser que la qüestió de la desamortització no va produir cap debat entre els liberals de Mallorca a la premsa. En canvi, sí que va comptar amb manifestacions de suport al procés a la premsa de l'illa. Una de les primeres que trobem és la reacció a la representació que va fer el general dels caputxins a les Corts, *Observacion respetuosa que el Excmo. y Rmo. General de Capuchinos ha hecho á S. M. y á las córtes acerca del dictámen de la Comision en su proyecto de Decreto sobre reforma de regulares*.

En un article publicat dia 15 d'octubre de 1820, arran de l'escrit del general caputxí, s'assegurava que "*Los serviles parece han tomado algun vigor con la representacion del general barbudo impresa en esta capital... repartida gratis á todas las corporaciones frailescas*", (CCLPMP 1820: de 15 d'octubre). Immediatament, sobre aquest mateix escrit també va circular una rèplica, *Carta contra la representacion que ha hecho al Soberano Congreso Nacional el P. General de Capuchinos*, signada per *El amante de la Constitucion y su Rey*, que fou reproduïda al mateix diari, (CCLPMP 1820: 4 de 17 d'octubre). I, a més del paper solt, també se'n va fer publicitat per a la seva venda, "*Aviso. Contra la representacion que dió al Rey, y á las cortes el General*

capuchino, útil á toda clase de gentes porque las despreocupa: y necesario á las personas eclesiasticas, particularmente a los religiosos y religiosas", (CCLPMP 1820: 4 de 27 d'octubre).

L'escrit del general dels caputxins fou denunciat a la Junta de Censura de Mallorca. Després del seu anàlisi, i per unanimitat de vots, dia 10 d'octubre fou considerat injuriós pel Monarca i les Corts, sediciós i subversiu de les lleis fonamentals, (DCPMP 1820: 2 de 22 d'octubre).

El decret de supressió de monacals i reforma de regulars també va ser objecte de seguiment per part de distintes persones. Aquestes continuadament van denunciar a l'opinió pública l'intent de no aplicació del decret o la burla d'aquest. Pel que fa referència als béns dels convents, ja des del moment en què es comencen a fer els inventaris, a finals de 1820, se'n denuncia com s'intenta fugir de la normativa, com ara aquest cas:

"*Se sabe positivamente que los Frayles del Convento de Santo Domingo de la Villa de Pollensa el día 19 del corriente hicieron un saqueo, á las ocho de la noche vendiendo á precio equitativo todo el vino tinto que existia en la Bodega, y otros utensilios que se llevaron á sus casas de sus padres y parientes, de resultas de haver sabido que en el Convento de Jesus de la fidelísima ciudad de Alcudia se está tomando inventario*", (CCLPMP 1820: 4 de 24 de novembre).

Aquestes denúncies també van continuar el 1823, arran de la desamortització dels béns dels convents que es van suprimir a Palma aquest any.

6.4.3 Seguiment de la desamortització

Les primeres finques que surten a subhasta a finals de 1820 són les de la Inquisició. El jutge de primera instància va assenyalar el dia 5 de gener de 1821 per a la rematada de totes les cases de Palma de l'extingit tribunal i les del carrer de Sant Miquel, (DCPMP 1820: 4 de 24 de desembre). Part de les cases de l'antic tribunal les va adquirir l'ajuntament de Palma i això va produir reaccions favorables i desfavorables. Les primeres a sortir a la llum pública foren contràries. L'argument capital era que la compra es feia amb diners que eren dels contribuents. Com hem vist amb anterioritat, en lloc de retornar el terç de la tercera part de la contribució pagada, en retornaven la meitat d'aquesta quantitat, (DCPMP 1821 de 12 i 15 de gener). El cost de l'operació fou un poc superior a les 30.000 lliures en crèdits sense interès.

Un altre article en contra denunciava que el preu de venda era inferior al preu real. Assegurava que aquest preu equivalia a un altre de 6.000 lliures en metàl·lic, (DCPMP 1821: 4 de 12 de gener). Curiosament, aquest article va ser respost immediatament pels redactors del *Diario Constitucional* l'endemà mateix. Defensaven la decisió municipal amb una argumentació ideològica: "*Cayga la negra, que solo sirva de desahogo al público el arca que ocupa, y no de otra utilidad. Cayga, repitanlo con nosotros á una voz todos los amigos de la humanidad, del saber, y del decoro nacional, seguros que seremos secundados y atendidos por el Sr. Gefe Político y por la Diputacion Provincial, con cuya desaprobacion se nos amenaza. Los redactores*", (DCPMP 1821: 3 de 13 de gener).

Aquest argument no fou gens suficient per aturar les crítiques. El dia 15, al mateix diari, surten dos articles més ampliant l'argumentació contrària. El primer, a més d'estar en contra d'usar els diners que s'havien de retornar als contribuents, posa en qüestió la política de personal i de retribucions al personal de l'Ajuntament. I, a més, està en desacord amb una demolició, ja que, troba, se li podria donar a l'edifici altres usos. L'altre, que signa com a *Un Ciudadano Payés*, exposa que seria molt millor invertir els diners a esmorteir deute, (DCPMP 1821: 3 i 4 de 15 de gener).

Així, com es pot comprovar, el quid de la qüestió no estava en la desamortització en sí, sinó en l'ús que feia l'ajuntament de Palma amb els diners de la contribució que, teòricament, havien de retornar als ciutadans. Segurament, aquest debat va provocar la reacció de la Intendència, que va fer publicar, amb un paper solt adjunt al diari esmentat, l'estat en què es trobava el repartiment de la contribució que corresponia a Mallorca en l'exercici econòmic 1820-1821, que ja hem esmentat.

Des de la part forana, com a seguiment de la desamortització, una altra denúncia que es fa a la premsa és de Felanitx. Es posa en coneixement de les autoritats que al carrer de l'Algar [el diari diu *Agua* però en realitat és *Algar*, com es pot comprovar en els números posteriors] hi ha unes cases que són propietat del convent d'Artà, amb alguns mobles i un cub. L'autor es demana si es troben a l'inventari del Crèdit Públic, (CCLPMP 1821: 4 de 4 de juny). L'endemà, el responsable d'aquesta oficina, Josep Lluís Perelló, diu que no consta i que esbrinarà la veracitat, agraint la col·laboració ciutadana, (CCLPMP 1821: 4 de 5 de juny). El resultat de les perquisicions fou positiu. I al cap d'un any, aproximadament, surt una altra denúncia sobre aquesta casa, al mateix diari, assegurant que hi viu un frare de Petra. Per això, demanen que la casa es vengui

ja, (CCLPMP 1822: 4 de 3 de maig). La resposta, també immediata, l'endemà, fou que ja estava en marxa l'expedient de venda, (CCLPMP 1822: 4 de 4 de maig).

I, sobretot, allò que surt més en la premsa sobre la desamortització a partir de 1821 és la publicitat de les subhastes dels diferents béns. El diari que porta més informació al respecte és el *Diario Constitucional*.

6.4.4 Muntant de la desamortització

Desconeixem el muntant dels béns que es van desamortitzar durant el trienni a Mallorca. Només hem trobat dues informacions que detallaven el contingut dels lots sobre dos expedients. Mentre ja s'estaven subhastant a Palma els béns dels ordres, el 8 de març de 1821, surt a la *Gaceta de Madrid* publicitat de la rematada dels béns del monestir de la Real:

"*Número 33. En la provincia de Palma, procedentes del extinguido monasterio de Bernardos del Real, para cuyo primer remate, que se ha verificado en la misma ciudad de Palma, está señalado el dia 5 del corriente: Una posesion de viña, sita en término de dicha ciudad, de 22 cuarteradas, en 99.563 rs y 33 mrs. Un pinar de 6 cuarteradas, en 31.889 rs i 9 mrs. Un molino de agua, y una porcion de tierra contigua, de una cuarterada, llamado els Molins nous, con inclusion de una casa, en 28.532 rs y 30 mrs. Una casa y jardin junto al convento de Jesus, en 7086 rs. y 17 mrs. Las casitas rústicas de id. Id. Id., en 3.543 rs 9 mrs. Otras id. Id. Id., en 1373 rs. y 1 mrs. Otras id. Id. Id., en 2.989 rs. y 21 mrs. Otras id. Id. Id., en 2.436 rs. Las que fueron de dicho monasterio, sitas en la plaza de Cort de la misma ciudad, en 10.186 rs. y 29 mrs. La posada de id. Id. Id. en la cuesta de S. Miguel, en 47.833 rs i 31 mrs. Las cocheras de la misma id. Id., en 11.958 rs. Y 16 mrs.*", (GM, 1821: 310 de 8 de març).

I un altre anunci de subhastes a Mallorca a la *Gaceta de Madrid*. És el del 10 d'octubre de 1821:

"*Número 335. En la provincia de Mallorca, procedentes de conventos suprimidos cuyo primer remate se ha de celebrar en la ciudad de Palma. Fincas procedentes del convento de Mínimos de Campos, una huerta junto al referido convento, de cabida de 90 palmos en cuadro, en venta 2059 rv y 17 mrs, y en renta 61 rv y 27 mrv. Fincas procedentes del convento de Minimos de la villa de Santa Maria, cuarterada y media de tierra, cercada de pared, contigua al expresado convento, con 2 censos, uno de capital de 398 rv y 1 mrv y reditos de 11 rv i 32 mrv anuos, valor de una barcilla de trigo segun el precio comun del ultimo quinquenio, que se pagan a D. Jorge*

de Oleza; y otro que se paga al mismo Oleza por mitad del capital de 27 rv y 15 mrv con redito de 15 cuartos anuales, en venta 19.698 rv i 7 mrv, y en renta 589 rv i 4 mrv. Un traste de tierra, cerrado, tambien de pared, sito enfrente la puerta de San Antonio de dicha ciudad de Palma, en venta 5.979 rs i 8 mrv, y en renta 199 rv i 10 mrv.", (GM 1821: 1527 de 10 d'octubre).

Són les úniques informacions detallades que hem trobat sobre la venda dels béns a desamortitzar en aquest diari.

Als diaris de l'illa, quan es fa publicitat de les subhastes, no se sol detallar gairebé res. De forma que no podem donar una informació exhaustiva de tots els expedients que foren objecte de subhasta, amb la seva taxació inicial, el valor pel qual es vengueren en les rematades ni el nom del comprador.

Després d'una recerca a la *Gaceta de Madrid* [de la col·lecció digital que es troba a Internet], la informació que hem trobat sobre aquestes subhastes la resumim en la següent taula:

Estat de les finques venudes Illes Balears de 1820 a 1823

Data publicació	Nº Finques	Procedència	Taxació	Darrera rematada	Espanya taxació	Espanya darrera rematada
14.7.1821	15	Convents i Monestirs	326.763	934.064		
14.7.1821	5	Inquisició	405.249	420.154	31.067.444	63.945.672
14.10.1821	61 (exp.)	(No ho diu)	1.465.377	4.304.842	12.677.401	23.979.967
31.3.1822		Convents i Monestirs	2.403.842	6.302.911	14.133.780	30.715.245
24.6.1822		Convents i Monestirs	23.252	67.136	8.695.122	19.573.050
31.8.1822		Convents i Monestirs	30.560	100.052	21.645.479	44.526.889
12.10.1822					11.847.324	29.176.928
22.11.1822		Convents i Monestirs	40.625	186.851	25.540.021	58.180.154

27.12.1822					14.018.351	18.992.983
18.1.1823		Patrimoni, (Menorca)	1.129	2.666	22.810.535	58.710.135
Total			4.696.797	12.318.676	162.435.457	347.801.023

(Font: *Gaceta de Madrid*, www.boe.es)

Segons aquestes xifres l'aportació de la desamortització dels béns de les Illes al patrimoni estatal fou d'un 3,54% del conjunt de l'Estat en aquest període. I si ens fixem amb el preu de taxació i la darrera rematada, el percentatge d'increment és superior a les Illes que al conjunt de l'Estat. Comparant amb els percentatges de participació a les contribucions, aquesta aportació duplica aquells. Però, només amb aquesta informació, tampoc no es pot aventurar gaire més. No és definitiva i no sabem què hi falta.

Per ordre de la Diputació a partir del 22 d'octubre de 1822 es comencen a publicar de forma periòdica un "*Estado que manifiesta los ingresos y salidas de caudales que ha habido en la comision principal de esta Provincia en la semana vencida á desde xx de xxx de xxx hasta xx del corriente mes ambos inclusives que rinde estas oficinas en virtud del articulo 26 del decreto de las Córtes de 22 de junio último*".

En els conceptes d'ingrés podem destacar: *Por productos del antiguo patrimonio, Por productos de encomiendas de S. Juan, Por productos de Monasterios y Conventos extinguidos, Por productos de la estinguida Inquisicion, Por productos de temporalidades de Ex-Jesuitas, Por productos de géneros plomisos*, etc.

I en els de despeses: *Satisfecho á Regulares secularizados por sus respectivas pensiones, Satisfechos por gastos que ocasionó el ramo del derecho sobre consumo de aguardiente y licores, Satisfecho por Monasterios y Conventos estinguidos, Pagado por cargas de justicia al ramo de encomiendas de S. Juan, pagado por gastos generales del Establecimiento*, etc.

La publicació, en teoria, havia de sortir de forma regular i periòdica. Però, lamentablement, no fou així. Com s'ha esmentat, s'inicià el 22 d'octubre de 1822 i la darrera va ser el 31 d'octubre de 1823. O sigui la relació va sortir durant un any. A vegades la periodicitat era setmanal, però d'altres quinzenal. O de forma aleatòria. La sèrie no és continuada, amb moltes llacunes, per la qual cosa no s'ha cregut oportú fer-ne un estudi. Es pot esmentar que aquests estats van sortir en 32 periòdics. Però, moltes

vegades només hi havia l'estat d'ingressos, i al cap d'un dia o més, sortia el de despeses.

6.4.5 Els municipis i els edificis conventuals

Pel que fa als ajuntaments, aquests intentaren també beneficiar-se de la desamortització. Demanaven els edificis amortitzats per usar-los. Com se sap, aquests vehiculaven les seves peticions mitjançant la Diputació, la qual lliurava la petició al govern, acompanyada de la seva opinió al respecte. La relació de les peticions per ordre cronològic dels ajuntaments a la Diputació és la següent:

1. Inca.
    a. Convent de dominics per fer un hospici i terreny adjunt per fer una plaça de mercats i hortalisses pels pobres. També demanen el retorn de les rendes de l'extingit hospital, que ara té el de Palma, (AGCM Actes Diputació, 28.11.1820)
    b. Proposen el convent de Sant Domingo com a presó, (AGCM Actes Diputació 3.3.1821)
2. Campos. Demana el convent dels mínims per hospici i com a quarter de la milícia, (AGCM Actes Diputació 23.6.1821). Els és concedit (AGCM Actes Diputació 25.8.1821).
3. Llucmajor.
    a. Convent d'observants per aquarterar tropa, (AGCM Actes Diputació 25.8.1821).
    b. Jutge de Llucmajor demana part del convent per sales d'incomunicació i de visites, (AGCS, Actes Diputació 28.1.1823).
4. Muro. Convent de mínims per traslladar oficines municipals, (AGCM Actes Diputació 1.10.1821). L'Ajuntament torna a fer la petició, (AGCM Actes Diputació 12.3.1822).
5. Santa Maria. És cedit a l'Ajuntament, pendent d'aprovació del cap polític, (AGCM Actes Diputació 23.3.1822).
6. Sineu. Es recomana cedir a l'Ajuntament el convent de mínims, (AGCM Actes Diputació 10.6.1822).
7. Palma.
    a. Es demana el convent de Santa Margalida per a casa d'expòsits, (AMP, AH 2138 Actes plens de 25 de maig de 1821).

b. Es recomana cedir a l'Ajuntament el convent de dominics, (AGCM Actes Diputació 10.6.1822).
c. Demana el convent de caputxins per a casa de correcció, (AGCM, Actes Diputació, 21.7.1823). Aquest convent, però, fou adquirit per Antoni i Basili Canut, (AGCM, Actes Diputació, 6.9.1823).

8. Manacor. Es fan obres al convent dels dominics per fer-hi el jutjat i es repartirà el cost d'aquestes entre els pobles que pertanyen al partit judicial, (AGCM Actes Diputació 22.8.1822).
9. Pollença.
    a. Sol·licita la casa hospital del poble que pertany a l'ordre de Sant Joan. Li responen que ja és tard. És a punt de subhastar, (AGCM Actes Diputació 11.11.1822).
    b. L'Ajuntament sol·licita el corral del convent per afegir-lo a l'hospital, (AGCS, Actes Diputació25.2.1823). Se li concedeix, (AGCM, Actes Diputació 17.10.1823).
    c. L'Ajuntament demana l'edifici de la Cúria Reial com a arxiu casa consistorial i per a guàrdia, (AGCS, Actes Diputació26.5.1823).
10. Valldemossa.
    a. Demanen part de la Cartoixa, (AGCS, Actes Diputació 6.12.1822).
    b. Demanen l'edifici de la Cartoixa, (AGCS, Actes Diputació12.6.1823).
11. Lloret. Demanen el convent. Es recomana així al govern, (AGCS, Actes Diputació 28.1.1823).
12. Montuïri. Demana propietats dels dominics a Montuïri en emfiteusi, (AGCS, Actes Diputació, 25.3.1823).
13. Felanitx. Demana convent per la seva utilitat, (AGCS, Actes Diputació10.6.1823).
14. Porreres. L'Ajuntament demana casa a Porreres de convent de Campos per a quarter de la milícia, (AGCS, Actes Diputació25.9.1823).

Com podem comprovar gairebé tots els municipis on hi havia convents, excepte Sóller i Artà, van demanar a la Diputació la cessió de part d'aquests per a ús municipal. En cap moment hem trobat cap Ajuntament que posés pegues al procés. En certa manera, la seva petició indica una aprovació intrínseca d'acord amb aquesta iniciativa

política de canvi. Ningú va manifestar cap tipus de problema ideològic pel canvi d'ús i de mans de la propietat.

6.4.6 La Diputació i la desamortització

La Diputació per la seva banda també va estudiar adquirir alguna finca producte de la desamortització. En la sessió de dia 28 de març s'estudiaren els avantatges que podrien resultar d'adquirir-ne alguna. Es va acordar intentar aconseguir aquelles més beneficioses. I per això, unirien els esforços amb altres corporacions, com ara l'ajuntament de Palma, per aconseguir aquest propòsit. Així, en la propera sessió, de 3 d'abril, ja s'havien reunit amb els comissionats de l'ajuntament de Palma, del Consolat de Mar, d'altres corporacions i persones particulars; i havien acordat les següents clàusules:

"*1. La Diputacion Provincial despues de compradas alguna ó algunas fincas de las que se venden por el Crédito Público devolverá á las Comunidades, Corporaciones etc. en dinero efectivo el importe de sus respectivos créditos á proporcion del valor en dinero efectivo en que se venda despues la finca por la misma Diputacion.*

2. Si por algun motivo los créditos de las comunidades, corporaciones, etc. fueren declarados inhábiles por la superioridad, en este caso el presente contrato se reputarà por nulo y por no hecho.

3. Si la Diputacion comprada la finca estimase no venderla; en tal caso se subastará la finca, y su valor se entenderá el precio de la última postura, y á proporcion de este se dará en dinero efectivo el importe de los créditos en el mismo tiempo que se huviera hecho vendiendose la finca.

4. En caso de querer vender la Diputacion la finca comprada, y no poderlo realizar; en este caso y mientras llega la ocasion de venderse, se repartiran á proporcion entre los interesados los créditos de la finca.

5. Si quedasen algunos créditos que no pudiesen emplearse ó negociarse despues del orden que deberá seguirse á saber: 1º los créditos de la Diputacion, 2º los del ayuntamiento de Palma y 3º los del Consulado de esta Isla, entonces se debolverán los sobrantes no negociados á los Particulares ó Corporaciones en proporcion de los créditos exibidos, y las Comunidades ó Corporaciones nombrarán despues un comisionado para que á nombre de todos cobre del Crédito Público los réditos respectivos.

Y para la validacion de este contrato los firman por parte de la Diputacions u Presidente y Secretario, y por las Corporaciones y Comunidades sus respectivos Comisionados, y por los particulares ellos mismos, ó sus apoderados, en Palma de Mallorca á cinco de Abril de mil ochocientos veinte y uno.

El comisionado de las Comunidades de Religiosos fué el Maestro Soler Prior de Santo Domingo, el de Comunidades de Presbiteros de esta ciudad D. Nicolas Pons Rector de San Miguel, el de la Cofradia de San Pedro y San Bernardo D. Juan Castañer, y el de los Monasterios de Religiosos D. Sebastian Sans Pro.".

Al mateix temps que es veia aquest document, i el mateix dia, també s'estudiava una proposta de l'ajuntament de Palma per comprar les aigües del monestir de la Real per poder abastir la ciutat. Aquesta negociació es va fer amb els regidors Jaume Pujol i Francesc Massanet. Decidiren que en el cas de fer-se amb la subhasta, "*se cediria al Ayuntamiento el sobrante de las aguas que se necesitan para el riego de las tierras de dicho Monasterio que tambien se venden, para cuya division de aguas entre el Ayuntamiento y la Diputacion, y para calcular las que se necesitan para el riego, serviria de regla la que comunmente se ha hecho hasta aqui,y conforme al uso se haria de dichas aguas cuando las posehia el Monasterio de la Real*".

Finalment, en aquesta mateixa sessió de dia 3 d'abril, també es va acordar que per usar els crèdits en la compra de finques s'observaria el següent ordre: la Diputació, l'Ajuntament, el Consolat, les Comunitats i Corporacions, i els particulars.

Desconeixem com va acabar el global d'aquesta operació, ja que no hem trobat el seu expedient. En funció de la informació que surt a les actes següents, podem constatar que es va comprar l'aigua i, si menys no, una part de les terres del monestir de la Real. Al cap d'un mes, el 23 de maig, la Diputació acorda pagar a Josep Perelló els drets de la rematada de la vinya de la Real a favor de la Diputació. I a la sessió del 23 d'agost consta que la Diputació necessita de la xifra de 14.793 lliures per pagar les finques adquirides, les quals li són facilitades pel comerciant Miquel Sabater.

Com hem vist, en el contracte es parla de la possibilitat de vendre finques. Aquesta qüestió va ser objecte d'estudi per part de la institució. Una opció de vendre la finca era dividir-la en diferents propietats. I aquesta fou l'opció que es va decidir en la sessió de dia 4 de setembre. I les parts que es vendrien tindrien dret a l'aigua, la qual cosa donava molt més valor a la terra. Així, aquest mateix dia es decideix subhastar la part anomenada *Camp de ses Alzines*. I el 4 de desembre un cop analitzat l'expedient de la compra dels béns de la Real decideixen "*dar salida á dichos bienes con todas las*

ventajas publicas que la Diputacion se propuso desde un principio". Així, sembla que podem constatar que la idea inicial de la Diputació era comprar i parcel·lar, per després posar a subhasta les parts amb dret a aigua. Aleshores es comença a estudiar les possibilitats de si es vendran, es faran establits o es posaran a lloguer. Allò que desconeixem és la superfície de les divisions.

El contracte que s'havia fet amb el prestatari Miquel Sabater constava d'una clàusula que deia que si dia 4 de desembre la Diputació no havia liquidat el crèdit, aquest es podria quedar el *molí dels Dimonis*, amb les seves terres. La Diputació el 8 de febrer de 1822 va haver de negociar amb Miquel Sabater aquesta clàusula, ja que sembla ser que no havia pagat. Li avançaren 3.476 lliures de les 14.793, i els interessos a una meitat per cent al mes des del 4 de desembre. D'aquest forma la Diputació va continuar amb la propietat de la terra. L'expedient va avançar de forma lenta. Fins la sessió del 27 de setembre de 1822 no es va acordar de forma definitiva vendre o establir les terres del monestir, anomenades *el Camp de ses Alzines, els Mellets, es Figueral i el Molí dels Dimonis.* La primera subhasta es faria el 5 d'octubre a la seu de l'ajuntament de Palma.

Sembla ser que la subhasta va tenir efecte. Però, no consta el seu resultat. A la sessió de dia 17 de desembre podem comprovar una anotació que parla "*de los adquiridores de las tierras del Real... y de los que compraron la viña*". Es parla en plural, de forma que sembla que les parcel·les amb aigua no les adquirí una única persona. I la vinya, sembla que fou venuda a una suma de diferents propietaris. Aquesta vinya s'havia comprat pensant que mesurava 22 quarterades. Però, encarregaren una altra medició a Joan Sorà i aquest assegurava que la vinya comptava amb una extensió de 23 quarterades i un quartó.

Com veurem en un proper capítol, a finals de febrer es van tancar dos convents de Palma per motius polítics, el dels dominics i el dels caputxins. Així, el 1823, a partir del mes de març torna a sortir a la premsa una nova remesa de subhastes de béns a desamortitzar, els quals ja no surten reflectits a la *Gaceta de Madrid*. Es posen a la venda les finques de Son Gallard, Son Frau, Son Sigala i Son Costa dels dominics; a més de cel·les i horts dels cartoixos i bernats, ((DCPMP 1823: 4 de 9 d'abril). I altres dies, comestibles, farmacioles, campanes, etc. Tampoc no hem pogut aconseguir el resultat d'aquestes subhastes. Probablement foren venudes en subhasta totes excepte Son Sigala.

El mes de juny Son Sigala encara no estava venut. En el suplement de dia 23 de juny del *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma*, s'avisa al públic que la Diputació i el comandant general, per procurar recursos per a l'estament militar han decidit fer una rifa de la meitat de Son Sigala. La part que es rifa compta amb una extensió de 50 a 55 quarterades i part d'una casa. El preu dels bitllets serà un duro i el sorteig s'havia de verificar al cap de vuit dies, amb la intenció que el dia primer de juliol tot estàs resolt, (DCPMP suplement de 23 de juny de 1823).

La rifa no va tenir gens d'èxit. Es varen fer crítiques a la rifa, per la pressa i per les condicions. Es queixaren que el preu en bitllets era massa alt, que coincidia amb el preu d'un cavall. S'afirmà que amb aquesta rifa es deixaria descontenta molta gent, a qui haurien obligat a comprar un bitllet. I, a més, el pla que havien elaborat per a la rifa deixava molt que desitjar, (DPUE 1823: 2 de 30 de juny). El dia 5 de juliol es donava un nou termini de vuit dies per adquirir bitllets, donades "*las necesidades urgentísimas de la defensa nacional*", tot i advertint al públic que si en aquesta data no compten amb dues terceres parts recollides "*se procederá desde luego á adoptar otros recursos á que forzosamente tendrán que aprestarse los ciudadanos*", (DCPMP 1823: 4 de 5 de juliol).

Efectivament, va haver de ser així. La gent no va comprar i la rifa es va convertir en forçosa. El 13 d'agost, l'ajuntament de Palma publicava un escrit comminant als ciutadans benestants de la ciutat a adquirir bitllets de la rifa. En el repartiment a l'Ajuntament li havien tocat 2.000 cèdules. El 24 d'octubre encara no s'havia efectuat la rifa, a causa de la gran morositat existent, (DCPMP 1823: 4 de 24 d'octubre).

Sobre aquest repartiment hi va haver moltes queixes dels ajuntaments, adduint que no podien executar aquest repartiment forçós. A la sessió de dia 6 de setembre la Diputació va avisar les viles que si no es feien efectius les bitllets, actuarien amb un constrenyiment militar. I el mateix dia, el comandant general exigia a la Diputació li lliurés 6.000 duros pel concepte de la rifa. El 12 d'octubre el comandant general informava que havia començat a executar el constrenyiment als ciutadans.

Un dels problemes que va generar la distribució de bitllets fou entre els propietaris que posseïen finques a diferents municipis, on cadascun d'aquests intentava cobrar-n'hi un. I molts d'ells, amb l'excusa de residir a un altre municipi no en feien cas. O, altrament, abusaven d'ells. Com ara el cas d'Antoni Taverner, de Llucmajor, que ja havia comprat dos bitllets al seu poble i ara l'ajuntament de Palma n'hi reclamava deu, (AGCS, Actes Diputació de 17 d'octubre de 1823). No hem trobat cap informació que la rifa s'acabés realitzant.

D'altra banda, al cap de pocs dies del tancament dels convents dels dominics i dels caputxins de Palma, es demana que els seus edificis conventuals siguin usats per l'Ajuntament, com per exemple el de Sant Domingo per establir-hi la Universitat; l'edifici d'Estudis Generals, per un col·legi d'educació primera on els pobles poguessin enviar els alumnes per rebre la instrucció que no poden tenir a la seva vila; o l'edifici del convent dels caputxins, que es considera que per la seva disposició només pot servir per a convent, de forma que podria ser emprat per alguna altra comunitat que, alhora, deixés vacant el seu; i aquest últim servir per a beneficència militar, pavellons per a oficials, quarter o algun altre ús, (DPUE 1823: 4 de 15 de març).

6.4.7 La *Sociedad Patriótica de la Unión*, de Palma, i la desamortització

Fins el 1823 no trobem a la premsa cap opinió política sobre la desamortització. Només fou a partir del mes de gener de 1823, quan es posa en marxa de nou la societat patriòtica a Palma, on es discuteix sobre aquest aspecte.

La *Sociedad Patriótica de la Unión*, de Palma, també va entrar en el debat sobre l'ús que s'havia de donar als convents acabats de suprimir. I la seva proposta era que al convent de dominics hi traslladessin totes les oficines de la ciutat i els jutjats de primera instància, (DPUE 1823: 3 de 17 de març). Aquesta proposta va comptar amb el suport d'altres articulistes. Un d'ells va anar més lluny i a més hi va afegir la proposta que es vengués el Palau Reial i que el Comandant general, el Regent i l'Intendent paguessin ells les seves dependències, (DPUE 1823: 4 de 26 de març).

Sobre la desamortització, des d'aquesta societat es posaren en marxa dos tipus d'iniciatives. La primera feia referència a l'enderrocament de l'edifici de la Inquisició i, també, la placeta de Santa Eulàlia, (DPUE 1823: 3 de 16 de març). I la segona era d'un calat diferent, ja que apostava per un tipus de desamortització diferent al que s'estava fent.

A la sessió de dia 13 de març, a la societat patriòtica, Domènec Antoni Vega va pronunciar un discurs sobre la venda dels béns desamortitzats. I, mentre aquest feia el seu discurs, Morales redactava tres propostes urgents que foren llegides posteriorment. La segona proposta deia:

"*2º Si los bienes del suprimido convento de Dominicos de Palma se venden al metálico, pida la sociedad que se verigique la subasta diviendo los grandes predios en porciones regulares para que puedan concurrir mayor número de licitadores en ventaja de los intereses públicos. 3º Que si no se verifica la venta al metálico, pida la sociedad*

á las Córtes que los bienes de este convento se subdividan en suertes las cuales se repartan á ciudadanos no propietarios con un censo arreglado á su valor en favor del crédito público".

Per dur a terme aquest acord es va posar en marxa una comissió formada per Lleonard Pérez, Pere Seguí i Lucas Francisco Mendialdua, (DUE 1823: 3 de 17 de març).

A la sessió de dia 24 d'abril, s'analitzà la proposta de Francesc Aguiló (a) Tonió sobre la venda dels béns de Sant Domingo. La comissió que l'havia estudiada fa la següent proposta:

"*...que el medio de aumentar el número de propietarios, de fomentar la agricultura y atender á la conservacion del sistema constitucional y sosten de las libertades patrias, sin perjudicar al Crédito público, es el que se verifique la venta en los términos que se expresará:*

1º Que las fincas de que se trata se dividan en porciones de 3, 5, 7 i 10 cuarteradas. Con esto se aumentará el nº de lisitadores y el producto de las entradas.

2º Que á cada una de dichas porciones se le señale un canon ó senso annual fixo equivalente á 2 cuartas partes de su valor en renta que deberá prestarse en metálico al Crédito público. Asi se haria un fondo que tal vez bastaria para satisfacer las congruas de los mismos Padres Dominicos Secularizados.

3º Que se saque a pública subasta las expresadas fincas con la condicion de darlas al mejor postor, el cual deberá satisfacer su importe en esta forma: las 2 cuartas partes en emfiteusis, una en créditos sin interés, y la restante en metálico.

Si se adoptan estas medidas la comision cree que se aumentará prodigiosamente el nº de los adictos al sistema constitucional; que el Crédito Público tendrá medios de acudir á sus obligaciones; y el erario tendrá tambien un remedio pronto y eficaz para cicatrizar las llagas de esta benemérita guarnicion y empleados de toda clase", (DPUE 1823: 3 de 27 d'abril).

Les intencions dels membres de la societat patriòtica eren ben clares. Ampliar la base dels ciutadans addictes al sistema, afavorint la distribució de la terra. I en aquest sentit també anava la proposta de què lloguessin els horts d'aquests dos convents suprimits, (DPUE 1823: 4 de 30 d'abril). O que "*se venda en pública subasta y en pequeñas porciones el Oratorio y casas de s. Felipe Neri para fabricar casas, y que los Capellanes de dicho Oratorio pasen á vivir, á uno de los dos edificios de s. Antonio*", (DPUE 1823: 4 de 5 de juliol).

Aquesta idea, de repartir terres a ciutadans que no en posseïssin fou reiterada en el si de la societat. I algunes d'elles provocaren la reacció del sector moderat en el *Diario Constitucional*. Per exemple, el 18 de març de 1823, on es fa ressò de la proposta del ciutadà Vega (no sabem si Carles o Antoni), sobre el repartiment de les terres de l'illa de Cabrera, sobre la qual opina que "*el respeto á las propiedades es otro de los principales derechos que nos afianza la Constitucion y sin el no hay sociedad; que no por dejar de hacer el uso debido de una propiedad puede privarsele á cualquiera de ella*", (DCP, 1823: 4 de 18 de març).

Com podem comprovar un dels arguments usats per la desamortització, la infrautilització del bé, quan no afectava a l'Església, no servia.

CAPÍTOL VII LA DIPUTACIÓ, EL COMERÇ DE GRANS I EL PORT DE MAÓ

Per entendre la política de grans de l'època a Mallorca, és imprescindible analitzar la influència que el port de Maó va tenir a les Illes, ja que, com veurem, era un centre potent on es comerciava amb grans i, en formar part de la província, el seu pes, proximitat i influència tenia conseqüències directes en la política mallorquina.

7.1 SOBRE LA IMPORTÀNCIA DEL COMERÇ MARÍTIM AL PORT DE MAÓ

Una de les etapes a la qual s'ha dedicat més a fons la historiografia de l'illa de Menorca del segle XVIII ha estat la de la dominació anglesa. Des del punt de vista econòmic, hi ha diversos autors que han conreat aquest camp. Segons Miquel A. Casasnovas, abans de la dominació anglesa l'economia illenca ja era una economia oberta i depenent de l'exterior. La producció de blat era deficitària, més per raons estructurals que per anys calamitosos. I la balança comercial s'equilibrava amb l'exportació de llanes i formatges, entre d'altres. Aquest autor també assegura que els pagesos confiaven més en els beneficis segurs de la ramaderia que en les eventualitats de les collites de cereals. Així, encara es feia més palesa la necessitat dels menorquins de mercadejar amb blat. Pel que fa al segle XVIII, durant les tres dominacions britàniques, Casasnovas assegura que els britànics no comptaven amb cap projecte de foment de l'economia insular. Ara bé, remarca que això no vol dir que la seva dominació no influís en el desenvolupament econòmic. La mera presència de la marina britànica ja tingué unes repercussions ben clares. La nombrosa guarnició va obligar a una especialització de determinants productes agraris, com ara la vinya, verdures i fuites fresques. Les obres de defensa i d'infraestructura portuària també ajudaren. I, també l'embranzida comercial, comerç i corsarisme, sota l'empara de la Corona anglesa. Un dels comerços més lucratius era el del blat amb els ports del Llevant, el qual era després reexportat en bona part a Catalunya, de forma que el port de Maó comptava amb un paper de plataforma essencial entre el trànsit de mercaderies entre Barcelona i el Llevant. I és que actuava com a port distribuïdor de mercaderies, (Casasnovas, M.A.; 1999).

Per aconseguir aquest trànsit voluminós, comparat amb el de les necessitats de l'illa, Menorca comptava amb una bona flota de vaixells. Durant la primera dominació anglesa es construí l'Arsenal de Maó. De forma que a l'ombra de la marina britànica, a

partir del 1739, coincidint amb la guerra hispano-britànica, es crearen moltes drassanes particulars i prou menorquins es feren a la mar. Per donar compte de la importància d'aquest arsenal, Josep Riera i Alemany creu que és suficient esmentar la xifra de racions que van entrar al dipòsit de queviures el 29 de gener de 1784, 40.000 mil racions, mentre que el 27 de febrer del següent any en foren 200.000. I entre d'altres, entre 1779 i 1794 es construïren 12 vaixells per a l'armada espanyola, (Riera, J.; 1898).

Pel que fa al volum de la flota menorquina, els números oscil·len entorn de xifres semblants. Queda però sobradament palès que el volum sobrepassa les necessitats de l'illa. D'acord amb els treballs d'Amador Marí, a finals del XVIII, hi havia una quarantena de vaixells que sortien amb blat del port de Maó, (Marí, A.; 1989). Josep Riera i Alemany elabora una llista dels vaixells que disposava el comerç marítim maonès el 1820 —suposem que matriculats. Assegura que gairebé tots eren construïts a l'illa. La llista detalla el tipus de vaixell, el nom, el tonatge i el nom del capità o patró. Dóna el detall de 99 vaixell armats i 31 desarmats; és a dir, 130, (Riera, J.; 1898). Per a Miquel A. Casasnovas, el 1821 la marina maonesa estava conformada per 147 vaixells, amb la dotació de 1.811 homes i 286 que treballaven a la mestrança, (Casasnovas, M.A.; 1999: 17). Segons Pere Riudavets, en el llibre *Lo que va de ayer a hoy: estudio sobre la importancia que alcanzó la Marina mercante de Mahon al principio del presente siglo y causas de su decadencia*, el número de vaixells matriculats al port de Maó, amb el mateix detall que dóna Josep Riera i Alemany, és de 102 —vint-i-cinc de fabricació maonesa i setanta-set construïts a fora—, a més de 31 vaixells sense habilitar, els quals s'anaven armant quan havien de substituir a un altre, per naufragi, etc. Així, el número total de vaixells que dóna és de 133.

L'interès, però, d'aquest darrer llibre és que ens relata les expedicions de l'any 1820 sortides del port de Maó:

"*El mes de mayo de 1820, y reunidos en número de 30 los buques ya listos para la expedición del mar Negro*". Els vaixells anaven i tornaven acomboiats. Informa que pel mes de juny es preparava una altra expedició, però de menor quantia de vaixells. I parla d'altres expedicions soltes, durant la mateixa estació, amb destí a Alexandria, Tunísia, Sicília i Sardenya, també a la recerca de grans. Les expedicions solien retornar per la tardor, el mes d'octubre o novembre. Explica que, quan es conegué el decret de prohibició d'entrada, les compres ja estaven completades. De manera que els comerciants maonesos es van veure obligats a donar ordre als capitans a vendre el blat a altres ports estrangers, com ara Nàpols, Liorna, Gènova i Marsella. Això provocà

moltes pèrdues, per depreciació de preus, prou fallides, desarmament de vaixells i desballestament dels més vells, (Riudavets; 1889).

Un dels principals problemes de la sanitat de les poblacions europees era les epidèmies, especialment les de pesta. La política sanitària es considerava prioritària en un país, per mor de la necessitat de mantenir una població nombrosa i sana per aconseguir la desitjada prosperitat. De forma que, a l'època de la Il·lustració, la política sanitària era una peça política fonamental. Aran de la pau signada per la Corona espanyola i les Regències algerines, a finals del segle XVIII s'iniciaren unes relacions comercials puixants, que fins aleshores havien sigut febles. Ara bé, aquesta relació comercial comportava un nou risc evident per a la població: els contagis. Així, la solució sanitària passava per dues possibilitats: o s'obligava als vaixells que venien cap a Espanya des del Llevant a fer quarantena en un llatzeret estranger, o l'Estat espanyol construïa el seu propi llatzeret. L'opció escollida fou la segona i el 1787 es manà la construcció d'un llatzeret marítim a les costes espanyoles, per fer front a les necessitats estatals del comerç marítim, (Vidal, J.; 2003).

El juliol de 1817 s'inaugurà el primer llatzeret general marítim al territori europeu de l'estat espanyol al port de Maó. Es tractava d'una instal·lació destinada a rebre vaixells que es dirigien a qualsevol port de les costes espanyoles i que arribaven amb situacions sanitàries considerades perilloses, (Vidal, J.; 2004). Òbviament, el funcionament del llatzeret, també influí en un major trànsit de vaixells per l'esmentat port. Per donar una idea de la seva importància des del principi, comptem amb una sèrie estadística publicada per Baldomero Marín Espinosa a la *Revista de Menorca* de l'any 1888, de vaixells espanyols i estrangers que hi passaren a purgar la quarantena:

Any	Vaixells espanyols	Total vaixells	%
1817	65	98	66.33
1818	189	389	48.59
1819	178	348	51.15
1820	288	359	80.22
1821	220	270	81.48
1822	202	231	87.45
1823	71	140	50.71

(Marín, B.; 1888)

Tota aquesta puixança marítima i comercial rebé un fort cop amb el decret de dia 5 d'agost de 1820, de les Corts, de prohibició de la introducció de grans i farines estrangers. Tota la historiografia coincideix a remarcar la influència negativa d'aquest decret sobre l'economia menorquina, que fou el detonant que causà el ràpid declivi de la marina illenca. Segons Joan Hernández Andreu, una reial ordre de 10 de març de 1821 va aixecar la prohibició comercial per a Menorca. Però, al cap de poc, un reial decret de 10 de novembre de 1821 tornava a imposar al port de Maó la prohibició. Segons aquest autor, l'esmentat decret fou el que tallà de forma dràstica el transit de blat de la marina menorquina. Òbviament, la manca de perspectives féu disminuir la construcció i el tonatge dels vaixells menorquins. Aquest declivi conduí, al cap de poc temps, a l'emigració de la marineria a altres ports, i al cap d'uns pocs anys més, a la gran emigració menorquina cap a Alger, a partir de 1830, (Hernández, J.; 2009).

7.2 LA POLÍTICA DE GRANS A LA LEGISLATURA DE 1820-1821

L'inici de l'expedient que acabà convertint-se en el decret de prohibició d'entrada de grans a les Corts, de 5 d'agost de 1820, fou una representació de pagesos andalusos, d'Écija, no castellans. Aquests creien que les contribucions eren excessives i es queixaven de l'existència d'una gran quantitat de grans estrangers que impedien la circulació dels seus, de forma que la collita de l'any anterior encara estava estancada. Així, aquests, sense liquiditat, conjuntat amb l'escassa liquiditat de la Nació, no podien continuar amb la seva feina i demanaven la protecció de les Corts. En el ple del dia 24 de juliol de 1820, José Moreno Guerra llegeix el dictamen de la comissió de Comerç, Agricultura i Arts. Aquesta, en base a la proposta del diputat Francisco Torre Marín, elaborà un decret de prohibició d'introducció de grans estrangers. La proposta de decret que les comissions presentaren a les Corts constava de cinc articles. Es prohibia la introducció de grans estrangers a tots els ports de la península i illes adjacents, quan el preu de la fanega de blat, o el quintar de farina, fos menor de 80 reials de velló. El preu de 80 reials de velló es fixaria calculant la mitjana aritmètica dels valors dels preus en els principals mercats marítims de la península. Era una mesura que tan sols havia de durar fins el març de 1821, i que exonerava als vaixells que en aquells moments ja estassin fondejats als ports espanyols. Finalment, d'aquesta mesura eren "*exceptuadas las islas Baleares durante su actual penosa situacion; pero que no puedan introducirse*

granos de ninguna especie que procedan de ellas, en los puertos donde está restingido su comercio", (DSC 1820: 258 de 24 de juliol).

El debat d'aquest projecte de decret es produí al cap de tres dies. En defensa dels interessos de l'illa de Menorca va intervenir el diputat Miguel de Victorica, el qual "*expuso que la isla de Menorca, ignorante de la determinacion que hubiese de tomar el Congreso, se veia en el caso de haber continuado el tráfico de trigo, habiendo sin duda salido y debiendo y debiendo salir muchos barcos para Levante con este objeto: que por consiguiente proponia que no comprendiese la resolucion á los barcos que hubiesen salido del puerto de Mahon antes del 1º de Agosto; con tanta mas razon, cuanto siendo la provincia de Cataluña en la que comunmente vendian sus sobrantes, no se causaba perjuicio alguno, por tener esta ley particularmente por objeto las provincias de Andalucia y Castilla*". Així, aquest diputat proposà que com a addicció a l'article quart es permetés la introducció de grans a Catalunya des del port de Maó, pels vaixells sortits abans de l'1 d'agost, cosa que no fou admesa a debat, (DSC 1820: 290 de 27 de juliol).

Suposem que, probablement, durant el període de debat i aprovació del decret, persones del sector del comerç i naval de Menorca o Catalunya es degueren posar en contacte amb l'esmentat diputat per exposar-li, i que defensés, els seus interessos.

El dia 31 de juliol la comissió d'Agricultura introduí dos articles més als aprovats al ple de dia 27. El primer, afirmava que el comerç interior seria lliure entre els ports de totes les províncies i donava llibertat absoluta d'extracció de grans. I el segon, que: "*La introduccion en las Baleares y en Canarias se entiende sin perjuicio de los actuales derechos*", articles aprovats sense cap debat, (DSC 1820: 346 de 31 de juliol).

El diputat Just Josep Banqueri va presentar a la comissió d'Agricultura una addició a l'article primer del projecte de decret deia que es fes extensiva la prohibició d'introducció de grans i farines, també, al blat de les Índies, sègol i mill. De forma que finalment s'aprovà amb el text següent: "*que se prohiba la introduccion de trigo, cebada, centeno, maiz, mijo, avena y demas granos y harinas extranjeros en todos los puertos de la Península y sus adyacentes, mientras la fanega de trigo, cuyo precio se toma por regulador del de los demas granos, no exceda de 80 rs y el quintal de harina de 120*", (DSC 1820: 382 de 4 d'agost). El decret fou publicat a la *Gazeta* de l'endemà, dia 5 d'agost.

El comerç de Menorca restava preocupat amb l'aprovació del decret, ja que no resolia els seus problemes. Així, el 23 de setembre de 1820, Miguel de Victorica va

presentar al ple del Congrés dues exposicions. Una, de l'Ajuntament constitucional de Maó. I l'altra, del comerç de la mateixa ciutat. La primera era una recomanació de la segona. I a la segona, els diputats redactors del document comptaven amb una autorització dels armadors i propietaris de vaixells del port de Maó, dedicats al comerç de grans. L'exposició venia a dir que el decret exceptués de la prohibició els grans que tinguessin a l'estranger els vaixells del port i matrícula de Maó despatxats abans de l'u d'agost, de la mateixa forma que s'havia practicat amb els bucs fondejats ja al port.

Miguel de Victorica plantejà la qüestió en el seu doble vessant, tenint en compte els interessos menorquins: "*Si se admite á estos barcos cuando lleguen, quedan arruinados los cosecheros del país; pues no pudiendo despues extraerlo para la Península, ni consumirse tanto trigo en aquella pequeña isla, estarà perjudicialísimamente barato. Si no se admiten los barcos, se reduce á la miseria á una porcion de comerciantes y armadores de buques y á sus dependientes, que son muchos en un país que puede decirse no tiene otro género de comercio que el de llevar á Levante frutos coloniales para traer trigo. En tal situacion, parece que las comisiones de Agricultura y Comercio, á quienes pido se pasen estas exposiciones, deben meditar este asunto para ver si es posible evitar la ruina de tantos españoles*", (DSC 1820: 1183 de 23 de setembre).

Apart de les representacions dels menorquins, també n'hi hagueren d'altres, com ara del comerç català. Unes quantes cases de comerç també havien escrit a les Corts, preocupades perquè abans fins i tot del debat del decret, el mes de maig, havien despatxat naus a Trieste, Constantinoble i Odessa, unes en llast i altres amb productes colonials, per retornar grans. De forma que trobaven just que aquests grans poguessin descarregar-se al port. Aquesta petició fou tractada, conjuntament amb la menorquina, a una reunió conjunta de les comissions d'Agricultura i Comerç. Es va proposar una pròrroga fins el 15 de novembre, però, amb la condició que s'imposés un recàrrec dels drets que es cobraven abans de la prohibició, de 6 reials de velló per fanega, (DSC 1820: 1728, de 18 d'octubre).

Mentrestant, a Mallorca, la reacció quan es va conèixer el reial decret de 5 d'agost fou la següent: en primer lloc, el Consolat de Mar va elaborar un informe, que va passar a la Diputació. Aquesta institució el va tractar en la seva reunió de 16 d'agost:

"*Se enteró la Diputacion del informe estensivo que dá el Consulado nacional de esta Isla, sobre los perjuicios conocidos que ocasionaria á la Agricultura, Comercio, y Industria de la Isla, si disfrutasen el privilegio interino; que por circunstancias actuales*

le ha concedido el Gobierno de poder introducir trigo del extrangero, al paso que se prohibe en todo el continente español; y conformándose con dicho dictamen acordó representar no ser conbeniente a Mallorca aquella esencion".

"*Igualmente se acordó oficiar al Sr. Intendente enterandole de esta resolucion por si fuere posible evitar la introduccion de granos del estrangero al interin que el Gobierno resuelve sobre el particular*".

Tractaven, tant el Consolat com la Diputació, de protegir els interessos de l'agricultura de l'illa i que no caiguessin els preus. A més, hem de constatar el suport del diputat Miguel de Victorica als interessos menorquins, i potser d'algun comerciant català, i en contra dels electors que li van donar suport. Hi havia una clara contraposició d'interessos entre els mallorquins i menorquins.

A més, sembla que hi havia problemes pels vaixells que portaven blat, i d'acord amb la normativa vigent, el podien desembarcar al port de Palma. El 14 de novembre de 1820 fou tractada per la Diputació la petició de Josep Fuster, consignatari, amb un carregament de blat al port de Palma, que espera haver pogut desembarcar:

"*...la Diputacion teniendo en vista las circunstancias actuales de Mallorca, el motivo porque las Cortes exceptuaron á estas Islas de la ley general de la prohibicion de granos estrangeros, y los resultados que han de seguirse para Mallorca, si Mahon no huviese seguido su ejemplo de no conformarse con la gracia concedida por las Cortes á las Baleares, acordó que solo justificandose haver entrado dicho barco en Mahon antes de recibirse el Decreto de S. M. de 6 de setiembre ultimo y que Mahon ademas no ha aceptado la gracia concedida por las Cortes á estas Islas, podria permitirse lo que solicitava*".

El text dóna a entendre que la Diputació donava suport a la no introducció de grans, cosa que si es feia a Menorca, i que només permetria entrar els grans del vaixell si aquest acomplia les condicions de permetre entrar els grans a la península, és a dir que el vaixell es trobàs al port abans de l'aprovació del reial decret, sense donar suport a la excepcionalitat de les Illes (art. 5è). De tota manera, s'ha de constatar que la posició de l'illa de Menorca no era unànime. En la sessió de 24 de novembre de 1820, es tracta una representació de l'ajuntament de Ciutadella a les Corts "*para que se sirvan modificar la medida adoptada con las Islas Baleares sobre introduccion de trigos estrangeros en la Peninsula*". És a dir, els interessos d'aquest Ajuntament s'alineaven més amb les posicions mallorquines que amb les del comerç maonès.

Josep Fuster no era l'únic empresari que es trobava en aquesta situació. El dia 21 de novembre es tracta el cas dels patrons Marc Picornell, Jaume Caldés i Pere Antoni Ferrer perquè se'ls permetés introduir farines que tenien a la duana. El 24 de gener següent, els mateixos patrons, sumant-s'hi Josep Estade, continuaven amb les farines dipositades a la duana i la Diputació es remetia als seus acords anteriors.

A més d'aquest problema, les Corts estaven debatent la normativa sobre establiment de dipòsits als ports. El port de Palma s'habilitava amb un dipòsit de segona classe, per la qual cosa estaria habilitat per tot tipus de comerç lícit. En canvi, el port de Maó només restava habilitat pel comerç nacional i estranger, sense dipòsit, (DSC 1820: 1964, de 29 d'octubre).

Com sabem, els menorquins s'hi jugaven molt, de forma que enviaren una nova representació a les Corts, ara signada per Vicenç Cardona, com a diputat dels naviliers, comerciants, pilots, capitans i altres individus de la marina de Maó. Allà es manifestava l'estat de misèria a què havia quedat reduïda aquella illa per haver-se paralitzat el seu comerç amb la prohibició d'introduir gra a la península. Alhora es demanava que se'ls rebaixés a la meitat l'import de les contribucions. També pretenien, com a remei dels expressats mals, el permís per introduir blats estrangers a totes les illes de la monarquia, mentre el preu de cada fanega no arribés a 80 reials de velló, (DSC 1821: 1336, de 30 d'abril). Això darrer es podria interpretar, potser, en referència a Mallorca.

Aquesta pugna queda de manifest de la següent forma. El dia 3 de desembre la Diputació demana a l'Intendent interí que assisteixi a la propera reunió de dia 7 a la Diputació per tractar un assumpte de la major importància. A l'acta consta:

"*Se presentó el encargado de la Intendencia de esta Provincia á quien se manifestó con la mayor energia la ruina que origina a Mallorca la introduccion de granos estrangeros que conducen los buques de Menorca; y en vista de sus contestaciones quedó resuelto por último oficiarle diciendo que la Diputacion que parte sus desvelos entre las exigencias de la tesoreria Nacional, y las atribuciones de su encargo, ha buelto otra vez su atencion sobre las desgracias que ha de acarrear en esta Isla la introduccion de granos y arinas estrangeros; y que puesto que dicho Intendente queda enterado de los sentimientos de la Diputacion tanto por escrito como de palabra, particularmente de que este cuerpo tiene por renunciada la excepcion que á favor de Baleares hicieron las Cortes, esperava de él igual cooperacion á la que mereció del Sr. Intendente Queralto en el acuerdo tomado en 6 de Agosto ultimo renovandosele en los mismos términos que entonces*".

És a dir, la Diputació, per entendre que el reial decret va en contra dels interessos de l'illa de Mallorca, unilateralment renuncia a l'excepció feta per les Corts i espera que l'actual Intendent actuï com l'anterior, fent cas omís de l'ordre. O sigui, que, en certa forma, actuï contra la legalitat establerta.

Sembla ser que l'Intendent no va actuar d'acord amb els interessos de la Diputació. A la sessió d'aquesta institució del 13 de desembre es va demanar una relació dels vaixells que havien introduït gra a Mallorca, a més de representar al govern contra l'Intendent, pel gran perjudici irreparable per a l'illa. Aquesta relació la va aportar l'Intendent a la sessió de dia 19 del mateix mes. Sembla ser que el govern va dictar (28 de desembre) una resolució explicativa de la llei de grans a les Illes. Aleshores, la Diputació la va enviar als ajuntaments de Menorca, juntament amb la representació de l'ajuntament de Ciutadella, per si "*alguno se sintiese perjudicado en sus intereses podrá representar á S. M. ó al Congreso, puesto que la Diputacion no se cree con facultades para tomar acuerdo alguno distinto del Decreto de las Cortes y de la citada resolucion*", (AGCM, Actes Diputació de 21 de febrer de 1821).

Certament, a Menorca es devien trobar amb una gran quantitat de grans procedent dels vaixells que el 1820 encara estaven navegant envers l'illa carregats de blat, quan el Congrés ja havia aprovat el reial decret. Se suposa que devien dissenyar diferents estratègies per poder donar sortida a aquest producte. Com hem vist, una d'elles fou exportar-lo a altres països. Una segona fou demanar al govern poder introduir grans el 1821, per mor que la collita de l'illa era del tot insuficient. Van aconseguir el permís de poder introduir 70.000 quarteres de blat. Ens ho corrobora l'ajuntament de Palma en el següent escrit que es va tractar en la sessió de dia 10 de maig a la Diputació:

"*El Ayuntamiento de Palma en 3 del corriente dice que el haver concedido el gobierno á solicitud de Menorca el permiso de poder introducir en ella 70.000 quarteras de trigo extrangero atendida la escasa cosecha que tiene este fruto, y el haver observado por su parte que se continue introduciendo en Mallorca el referido género que se dice estava almazenado en aquella Isla antes de la orden que prohibe su introduccion, le han hecho sospechar que semejante procedimiento puede contribuir algun fraude en perjuicio de la agricultura y comercio de Mallorca, y por lo mismo pide que desde ahora se proiba la introduccion de trigo extrangero que se encuentra en Mahon, y que se represente al Congreso que mientras Menorca disfrute de la gracia que ha solicitado, no le sea permitido exportar aun el trigo que es de su cosecha*

propia; en su vista y para determinar con acierto lo conbeniente, se acordó decir al Intendente de Provincia que el dia 13 del corriente en que se celebrarà sesion se sirva á asistir á ella", (AGCM, Actes Diputació de 10 de maig de 1821).

La següent sessió fou el dia 14, amb l'assistència de l'Intendent. Es va produir un debat entre la posició de l'Ajuntament, que pretenia no permetre introduir cap gra de Menorca, ni estranger ni de la seva collita, i l'Intendent, que tenia l'ordre, des del mes de març, de permetre l'entrada. A aquesta reunió també hi va assistir el Cap polític, "*a quien se manifestó los gravísimos prejuicios que secundarian á Mallorca de que en ella se introdugese el trigo estrangero existente en Menorca*". La decisió fou passar la següent resolució de traslladar el següent ofici a l'Intendent, posant-lo en coneixement del Cap polític, també perquè el fes circular per tots els pobles de Menorca:

"*Existiendo sin duda en Mahon una grande cantidad de trigo venido del extrangero que la Diputacion teme quiera introducirse en Mallorca, y á pesar de que esto está en contradiccion con lo que ha espuesto al Gobierno aquella Ciudad, solicitando la entrada de 27.000 fanegas por las escasas cosechas dice ha tenido en los ultimos años; ha acordado esta Diputacion mientras representa al Gobierno los perjuicios gravisimos que han de originar á Mallorca con el trigo venido de Mahon espuesto por interes propio á perjudicar el de esta Isla en contra á la decision de las Cortes y del Gobierno á favorecer por la situacion en que la ha constituido el contagio, que se suspenda al interin la entrada de trigo procedente de aquel punto, aunque introducido en su puerto antes de la ley de 6 de setiembre ultimo, y que V. S. se sirva por su parte disponer que se obedezca este acuerdo de la Diputacion, en la inteligencia que toma sobre si la responsabilidad que acaso pudiera exigirse á V. S.*".

A més, també es va representar el govern, "*esponiendo el imperio de los males que vé Mallorca sobre sí, si Menorca introduce en ella los granos estrangeros que tiene en depósito, y le han obligado á tomar interinamente la resolucion de suspender la entrada de los referidos granos*".

Aquesta pressió sobre l'Intendent no va produir l'efecte desitjat. El dia 21 de maig de 1821 jurava el càrrec de Cap polític interí Antoni Buch. I a la mateixa sessió l'Intendent va manifestar "*que no se considerava bastante cubierto de los cargos que pudiera hacerle el Gobierno no permitiendo la entrada de trigo estrangero de Mahon, mientras la Diputacion no le previniese que lo resistiese por su parte á viva fuerza*". Es va produir un debat viu sobre la responsabilitat de la decisió, convenint al final ambdues autoritats que "*podria dexarse entrar el cargamento de trigo para el cual se havia*

pedido permiso anticipado al Intendente, y que en lo demas se estaria á lo acordado por la Diputacion en la sesion del 14 de mayo". És a dir que, a partir d'aquesta data no entraria més gra provinent de Menorca.

Però, la situació no era tan simple. Ho demostra la següent queixa dirigida a la Diputació:

"*Haviendo diez y ocho individuos presentado una solicitud con fecha de ayer en que esponian los gravisimos perjuicios que les irrogaria un buque arribado á este puerto de la matricula de Menorca si descargava un cargamento de trigo procedente del mar Negro, no solamente por estar abastecida esta Isla de aquel genero, sino tambien por la cosecha abundante que se espera en este año; añadiendo ademas que semejante introducion estava prohibida por recientes soberanas disposiciones, y concluyendo que mandase la Diputacion salir al momento del puerto a dicho buque: discutiose este importante asunto, y teniendo á la vista lo acordado en la sesion del 21 de este mes en que asistio el Sr. Intendente, creyo la Diputacion haver hecho quanto debia y podia en tan grave negocio, y que no era dado a sus facultades llevar mas adelante las providencias que habia tomado, sin embargo para que en Cataluña y Valencia no se negasen á admitir los granos exportados de esta Isla si sabian que Mallorca recibia cargamentos de trigo de Mahon, se determino oficiar á las Diputaciones de aquellas dos Provincias, poniendo en su noticia todo lo acaecido, y rogandoles que admitieran nuestros granos en el supuesto de que esta Diputacion havia dispuesto lo conveniente para que no se repitiesen exemplares semejantes, y se impidiese el que los mahoneses á la sombra de la ley de 6 de setiembre último no cometan fraudes en daño gravisimo de esta Isla. En consecuencia se puso á la solicitud presentada el siguiente Decreto: «Acudan estos interesados al Supremo Gobierno, supuesto que la Diputacion Provincial de estas Islas ha hecho quanto ha debido y podido acerca del particular de que se trata»*", (AGCM, Actes Diputació de 24 de maig de 1821).

Sembla ser que l'acord del 14 de maig entre l'Intendent interí i la Diputació no es va acabar de complir del tot. En la sessió de 30 de juliol, la Diputació confirma que l'Intendent interí permet l'entrada de blat contra l'acord establert.

A les acaballes de la primera legislatura, el 1822, l'ajuntament de Maó i el sector econòmic de la zona enviaren una representació a les Corts a principis de gener. En aquesta es deixa palesa la crisi que patia el sector a Menorca:

"*Las comisiones de Hacienda y de Comercio han examinado el expediente promovido por el ayuntamiento constitucional de Mahon y el apoderado de los navíeros, comerciantes, pilotos y capitanes de aquella isla, manifestando el estado deplorable á que ha quedado reducida, hasta el extremo de tener que emigrar su marinería y maestranza, quedando sin ocupacion cerca de 20.000 personas, y barados más de 100 buques de mayor porte, por resultas del decreto de 5 de Agosto de 1820*".

Per això, els menorquins proposaven tota una sèrie de mesures: 1) que fessin el port franc o, en el seu defecte, el cataloguessin com a port de primera classe; 2) que l'excepció que es va fer en el decret a les Illes, es fes també pels vaixells nacionals; i 3) que a tots els ports de la península sigui permès als vaixells nacionals introduir-hi blat, malgrat el preu no arribi als 80 reials de velló fixats pel decret i no baixi de 55 per fanega.

Per conèixer més a fons la problemàtica i "*atendiendo á que es demasiado cierto el estado lastimoso y de desesperacion en que se hallan los mahoneses, faltándoles el recurso de la navegacion, con que únicamente pueden mantenerse*", les comissions d'Hisenda i Comerç, demanaren informe al govern i especialment a la Direcció General de Duanes i Resguards. L'opinió d'aquest ens confirma que certament el comerç de l'illa se n'ha ressentit i que també era cert que l'esmentat decret va afavorir al sector cerealístic de la península, per la qual cosa creu que les coses s'han de deixar com estan. També opina que es podria donar suport a la primera part de la sol·licitud dels menorquins. En referència a aquest escrit, l'opinió del govern és que, en tot cas, es pot donar suport a allò que proposa la Direcció General de Rendes.

Durant aquesta tramitació no va intervenir cap diputat mallorquí, per defensar els interessos del sector econòmic menorquí. Potser, com veurem ara, perquè comptaven amb interessos econòmics oposats. En canvi, si va intervenir el diputat Guillem Oliver i Salvà, nascut a Mallorca, però, representant per la província de Tarragona. Entre d'altres coses, digué:

"*Los Sres. Diputados de Baleares, por lo que toca á Mallorca, pudieron creer que no le convenia a aquella isla excepcion; pero no negarán que Mahon se halla en distinto caso, y que aun todas las islas deben regirse por reglas distintas de las que pueden ser útiles al continente en esta materia. No porque son en pequeño número los que pidan, serán menos atendidos ante la justicia y sabiduria del Congreso. El citado decreto fué muy sábio; mas no dire lo mismo del que lo revocó en la parte que contiene la excepcion en consideracion de dichas islas*". A continuació va defensar que no tenia

cap sentit mantenir el primer punt, contràriament a allò que opinava el govern, de manera que aquest acabà sent rebutjat, (DSC 1822: 1636 de 5 de gener).

D'acord amb l'opinió del govern, i també amb el debat a les Corts, es va recollir el primer punt que havien demanat els menorquins. Dia 26 de gener de 1822, la *Gazeta de Madrid* publicava l'acord de les Corts de 7 de gener d'habilitació del port de Maó com a un port de primera classe, (GM, 1822: 158 de 26 de gener).

7.3 LA POLÍTICA DE GRANS EL 1822

L'arribada del diputat maonès Francesc Roig a les Corts fou un poc accidentada. El dia 20 de febrer de 1822 es troben dues representacions, una de ciutadans de Maó i una altra de l'ajuntament de Ciutadella, demanant l'anul·lació del nomenament de diputat, (DSC 1822: 8 de 20 de febrer). El 20 de març hi ha una altra exposició, més considerable, d'altres ciutadans de Maó a favor de Francesc Roig, (DSC 1822: 446, de 20 de març).

Ambdues representacions es tractaren a la Comissió de Poders. La petició de nul·litat es fonamentava amb una denúncia de Jeroni Andreu per uns fets ocorreguts el 20 de juliol de 1821. Jeroni Andreu va interposar una queixa contra Francesc Roig per haver avisat a dos homes que el detinguessin. I aquest el denuncià per atemptar contra la seva llibertat personal. Al cap de cinc mesos, Jeroni Andreu no havia fet res. Però quan s'assabentà que Francesc Roig havia estat elegit diputat, nou dies després de les eleccions, va fer la primera declaració. Francesc Roig va activar la prossecució de l'expedient, esperant que acabaria ràpidament. I, quan se n'adonà Jeroni Andreu, va començar a intentar dilatar-lo. La comissió va constatar que més que justícia, en realitat, Jeroni Andreu només desitjava perjudicar els interessos de Francesc Roig. A més, també va opinar que aquest incident no anul·lava l'elecció, ni podia ser obstacle per impedir el jurament el càrrec. En cas contrari seria donar ocasió d'entorpir la representació de les províncies a base de pretextos ridículs, (DSC 1822: 490 de 23 de març). Així, Francesc Roig al cap de dos dies jurà el càrrec i s'incorporà a les Corts, (DSC 1822: 538 de 25 de març).

A part d'aquest primer plet, Francesc Roig comptava amb un altre, que ell mateix també havia induït a què la cambra en participés. Es tractava d'un plet anterior, d'ell i uns quants més advocats de Menorca, que se sentien injustament tractats per l'Audiència de Mallorca. El 17 de març de 1819 l'Audiència obrí un expedient contra un grup d'advocats de l'illa, entre ells Pau Mercadal, Gabriel Enrich, Francesc Roig,

Jeroni Andreu, Antoni Ballester, Agustí Carrió, Francesc Taltavull i d'altres, per comptar suposadament amb un títol fals, (ARM, sig. AA-13 842, n. 72). El problema era que havien superat els exàmens, però no havien superat les pràctiques, de les quals n'havien demanat una dispensa. Al cap d'un temps, el 1820, amb el nou canvi de règim, Francesc Roig i alguns advocats més demanaren a l'Audiència que els retornés els títols per poder exercir, (ARM, sig. AA, Reial Acord,, lligalls, n. 844, n 42). Aquesta institució, però, no els ho retornà, de forma que, quan Roig ja és diputat, el 28 de març de 1822, fa una representació a les Corts denunciant la injustícia i demana que l'Audiència els retorni els títols. Aquesta petició es desvia a la Comissió de Legislació, (DSC 1822: 615, de 28 de març). El dictamen que va aprovar la Comissió de Legislació, a la qual demanen la dispensa pràctica que no van tenir abans de rebre la condició d'advocats, és que es mani a l'Audiència de Mallorca que els hi lliuri els títols que aquesta va recollir, ja que opinen que es pot accedir a l'habilitació que sol·liciten per exercir l'advocacia, entenent que han de fer constar a l'Audiència que van ser efectivament examinats i per tant estan en possessió del títol, (DSC 1822: 1841 de 112 de juny). Fins el 1823 l'Audiència no tancà aquest expedient, (ARM, sig. AA, Reial Acord, lligalls, n. 844, n 42).

Tot just Francesc Roig jurà el càrrec continuà la tasca que els seus conciutadans menorquins havien iniciat a l'anterior legislatura. Ara però amb una veu de l'illa de Menorca que podia ressonar allà mateix. Així, al cap de poc més d'un mes intervingué en el ple per defensar, en una primera lectura, una proposta en línia amb la política anterior: la petició que el port de Maó fos franc. Aquesta proposta s'articulà de la següent forma:

1. Establir a Maó un Consolat de Mar.
2. Els drets no havien d'excedir de ½ a un 1 per cent sobre les mercaderies introduïdes, amb la intenció que no paguessin només les mercaderies que procedissin de països amb patent neta i les no susceptibles de contagi procedents de països sospitosos o bruts.
3. Declarar lliure de drets la introducció dels gèneres susceptibles que havien de ser expurgats en el llatzeret, sense que haguessin de pagar més que les despeses de l'esporgada; i reduir aquestes despeses el mínim possible, per evitar la conveniència o utilitat del contraban.
4. Ordenar que cap vaixell procedent del Llevant i de les costes de la Barbaria pogués dirigir-se a qualsevol port espanyol en qualsevol estació de l'any sense

haver practicat abans l'esporgada al llatzeret de Maó, i amb les mercaderies procedents d'Amèrica prendre aquelles providències de la mateixa naturalesa que es trobin oportunes.

L'argumentació es fonamentava, d'una banda, que el port de Maó comptava amb l'únic llatzeret marítim de l'Estat. I que per evitar el contraban i la possibilitat de contagi allà on hi havia el llatzeret, que ja estava prou amenaçada la seva població pel fet de comptar amb aquest, el millor era que el port fos franc. Així es no s'incentivaria el contraban. Va recordar que aquest transit il·lícit fou el que va provocar la pesta de l'any 1820 a Artà i Son Servera.

En segon lloc, practicar el contrabandisme a Menorca, segons el diputat, era una cosa simple: "*una costa enteramente desierta y con una multitud de calas, puertos y fondeaderos tan seguros como cómodos; el puerto de Mahon, que es de una asombrosa extension, tambien desierto en muchos de sus puntos, y la ciudad sin murallas, son seguros garantes del buen éxito del contrabando*".

De forma que quedava palès que Menorca era una illa molt exposada a les infeccions. Així, els països il·lustrats solien aplicar una màxima general: "*«en donde no hay puerto franco, no debe haber lazareto»; y la razon es porque raros son los contagios que se han introducido en alguna poblacion de esta culta parte del mundo, á no haber sido por medio del contrabando*".

De manera que aquesta era l'única forma per assegurar que l'illa no sofrís continus contagis. I va arribar a tensar tant l'argumentació que va proposar la disjuntiva de "*ó hacer franco el puerto de Mahon ó destruir su Lazareto*".

A més, argumentava contra els perills que alguns diputats veien de consentir a la proposta: que Menorca es convertís en un nou Gibraltar, niu de contrabandistes, que podien inundar les costes de la península amb els seus productes. Per evitar-ho, proposava que dos guardacostes eren suficients per vigilar i dominar per complet aquest possible transit. A més, amb aquesta mesura es reduiria el cost de la duana de Maó.

Per acabar, Francesc Roig féu una exposició sobre la llastimosa situació de l'illa:

"*Un suelo muy estéril é ingrato proporciona raramente á sus habitantes la mitad de los granos necesarios para su subsistencia. Fábricas no las hay, ni las puede haber, porque faltan en la isla los elementos necesarios para ellas, que son materias primeras y aguas corrientes. La única industria del país es de consiguiente el comercio marítimo, en que emplea unos 150 barcos, y 180 almacenes que hay en el puerto. Por*

un efecto de los decretos que prohibieron la introduccion de granos extranjeros, quedaron paralizados estos únicos recursos de los menorquines. Sus barcos, que no se empleaban sino en aquel tráfico, estan ahora desarmados, amenazando ruina general á toda la isla, y ésta no tardará muchos años en quedar desierta, si así continúa, á causa de la extraordinaria emigracion que ya se experimenta en ella", (DSC 1822: 1237 de 7 de maig, sessió extraordinària).

Aquesta proposta, en la sessió extraordinària de dia 1 de juny, s'envià a la Comissió de Comerç, (DSC 1822: 1666, de 1 de juny). Però, alhora, Francesc Roig, per reforçar l'argumentació de la proposta, va obrir un nou front parlamentari, el sanitari, ja que s'havia de debatre un projecte de llei sobre sanitat. De forma que l'11 de maig, va proposar que la Comissió de Comerç, abans de decidir sobre la proposta, escoltés a la de Sanitat, per poder dictaminar millor, (DSC 1822: 1296, de 7 de maig).

Aquesta proposta fou tractada en la sessió extraordinària de dia 12 de juny, (DSC 1822: 1875, de 12 de juny). Però, totes aquestes iniciatives deixaren de prosperar quan a la sessió extraordinària de dia 14 de juny, els altres dos diputats mallorquins, Antoni Ferrer i Quintana i Felip Bauzà i Cañas, demanaren "*se suspenda el tomar resolucion respecto de la proposicion del Sr. Roig de que se declare puerto franco el de Mahon; y admitida tambien á discusion, se mandó pasar á la comision de comercio*", (DSC 1822: 1899, de 14 de juny, sessió extraordinària). A partir d'aquí es perd el rastre de la proposta de Francesc Roig.

Mentre passava això, a Mallorca existia preocupació sobre els resultats de la política de grans. Les actuacions a fer també estaven en funció de les expectatives de la collita de 1822 i si seria necessari o no la seva introducció per alimentar la població.

El 28 de març de 1822, la Diputació va tractar sobre la reial ordre del govern, que instava a la Diputació a elaborar un "*informe sobre las esperanzas que en el presente año prometen las cosechas de las especies cereales en esta Provincia, y si se cree que deba hacerse alguna variacion en las leyes proibitivas de la introduccion de granos del Estrangero. En su vista se acordó que pase á la Comision de los Sres. Salvà y Sorà para que informen lo que tengan por conveniente*".

Al cap d'uns pocs dies, el 3 d'abril, l'informe dels vocals de la Diputació era que la collita presentava mal aspecte. Semblava que la perspectiva no era bona. Potser per això, dia 18 de maig es va tractar a la Diputació la petició de Joan Guarin i Josep Forteza per poder introduir blat. La resposta fou que ho fessin d'acord amb la normativa vigent.

D'altra banda, a les Corts, en la mateixa línia de defensa dels interessos del port de Maó, el dia 21 de maig les comissions d'Hisenda i de Comerç presentaren el reglament per els dipòsits de gèneres prohibits, llegint-lo en la mateixa sessió plenària. Aquests serien els de Sant Sebastià, Bilbao, Santander, A Corunya, Cadis, Màlaga, Alacant, Barcelona i Santa Cruz de Tenerife. De forma que, aprofitant l'avinentesa que al port hi havia l'únic llatzeret marítim, es va presentar la proposta que també s'hi afegís el port de Maó. Aquesta proposta s'envià a les comissions, (DSC 1822: 1470 de 22 de maig). Finalment, a la proposta definitiva, no hi entrà el port de Maó. A més d'aquest, també altres ciutats ho havien intentat, com ara Tarragona, Cartagena o Vigo, (DSC 1822: 1733 de 5 de juny).

En aquest mateix debat, però, es va aprovar un vot particular dels diputats Álvarez, Rojo i Ojeda, a l'article 2 del reglament. Aquest permetia que en els esmentats ports aprovats a l'article 1 s'hi poguessin introduir mercaderies de fruits cereals i farines, a més de les que incloïa l'article 1, de cacau, sucre, grana anyil i cafè. Com que Francesc Roig continuava batallant les últimes possibilitats que hi pogués entrar el port de Maó, va defensar una esmena a l'addició aprovada dels esmentats diputats, que per la importació de cereals i farines se n'exceptués el port de Maó, (DSC 1822: 1831 de 10 de juny). Aquesta lluita pels dipòsits prohibits al port de Maó s'acabà el 15 de juny, quan les comissions decideixen que no es mogui allò acordat, (DSC 1822: 1910 de 15 de juny).

Finalment, un últim tipus de temptativa de l'esmentat diputat per a favor dels interessos del port de Maó fou la que va presentar dia 8 de juny, que deia el següent:

"*Atendiendo al estado sumamente pobre en que se halla la isla de Menorca, particularmente desde que se prohibió la introduccion de granos extranjeros, con que hacian los menorquines su único comercio, de lo cual ha resultado la considerable emigracion de muchas de aquellas familias para buscar su subsistencia en países extranjeros, y á que para mayor colmo de males va á tener la isla esto año una tan mala cosecha, que en muchos de sus terrenos no llegará á cogerse la semillas; pido por tanto á las Córtes que, tomando en consideracion lo referido, se sirvan disponer que al hacerse el repartimiento de las contribuciones del año próximo económico se alivie á aquella isla en lo que fuere posible*", (DSC 1822: 1780 de 8 de juny).

Hem de fer observar que en aquesta segona legislatura gairebé totes les iniciatives a les Corts sobre la introducció de grans i la normativa o classificació portuària es van concentrar en els seus inicis, els mesos de maig i juny. Posteriorment,

no en trobem cap més. Potser això és degut a l'evolució del règim liberal i la seva relació amb la monarquia.

Pel que fa referència a Mallorca, la segona meitat de 1822, hi hagué l'intent d'aconseguir el permís per introduir grans per part de l'ajuntament de Maó, per males collites i el mal resultat del comerç, (AGCM, Actes Diputació de 21 de juny de 1822); i del de Ciutadella, el qual va al·legar que la collita ni tan sols havia bastat per comptar amb la llavor imprescindible per a l'any següent poder sembrar, (AGCM, Actes Diputació de 3 de setembre de 1822).

Durant la resta d'aquest any, la Diputació va rebutjant peticions de persones interessades a introduir grans, remetent-los al compliment de la normativa de 1820. D'aquesta forma, sembla que la Diputació prioritza la defensa del sector econòmic agrícola a què els consumidors aconsegueixin un preu més baix. Ho podem comprovar en la següent petició:

"*Enterada la Diputacion de la solicitud que en 20 del actual hace el Ayuntamiento de Palma escitado por sus Síndicos Procuradores con el obgeto de que se le conceda permiso para introducir granos y legumbres estrangeros en subsidio de la escasez de estos productos que se esperimenta en la Isla, acordó contestar que en la Diputacion no residen facultades para otorgar la gracia pedida; y que llegado el caso prevenido en el art. 2 de la ley de 6 de setiembre de 1820 no será necesario que nadie inpetre el consentimiento de la Diputacion para el goze de una gracia que la misma ley concede*", (AGCM, Actes Diputació de 21 de desembre de 1822).

CAPITOL VIII UNA APROXIMACIÓ A LA MILÍCIA NACIONAL VOLUNTÀRIA A PALMA

8.1 INTRODUCCIÓ

Com han deixat palès les persones que van viure aquella època i la historiografia, la Milícia Nacional Voluntària (MNV) va esdevenir un dels principals suports de la revolució liberal i, dins aquesta, dels sectors més radicals. Per al liberalisme més avançat, la Milícia representava la millor eina per defensar la llibertat i la propietat, (Arnabat, R.; 2001:111). Per això, per conèixer el suport al sistema durant el trienni es fa imprescindible l'estudi d'aquesta força cívico-militar.

Aquest treball no tracta de fer una historia de la Milícia Nacional Local (MNL, o activa o obligatòria) o de la Milícia Nacional Voluntària (MNV). Es tracta de comprovar la força de la MNV, el suport que tenia en la societat de Palma. Dels seus quefers i resultats en el trienni, ja ens n'hem ocupat en un altre apartat.

Hi ha pocs treballs sobre la Milícia Nacional de tot l'Estat. Paloma de Oñate, en el seu treball sobre les milícies provincials, ja assenyala que la bibliografia és escassa. Per a ella va ser una de les dificultats a l'hora de poder dur endavant el seu treball (Oñate, P.; 2001:20). Tot i això, en l'àmbit estatal hi ha alguns treballs dignes de ressaltar, com ara el de Juan Sisínio Pérez Garzón, Joaquín Ruiz de Morales, Francisco Dueñas García, etc.

I si Paloma Oñate feia referència a l'escassesa a l'àmbit estatal, més minsos són encara a l'àmbit mallorquí. No hem trobat cap estudi específic de la matèria, ni del trienni liberal, ni de principis del segle XIX a Mallorca. De forma que ens trobam sense un marc de referències.

Sí que hi ha estudis territorials sobre la milícia nacional de l'època per a d'altres comunitats o territoris espanyols. D'aquests estudis, se n'han sospesat la seva recerca i les seves resolucions, i han servit de guia.

8.1.1 Antecedents

Durant el regnat de Carles IV es preludien a Espanya les forces socials, ideologies i situacions que protagonitzaran l'esdevenidor revolucionari. No és causalitat que s'organitzi en aquesta època la Milícia Urbana per primera vegada com a força armada dels ciutadans. Durant la Guerra Gran, el territori de batalla exigeix l'ús de gairebé totes les forces militars. I això va obligar a crear un conjunt de forces substitutives que

garantissin l'estabilitat social interna. D'aquí la necessitat de recórrer a armar els veïns, a implicar-los en la defensa de l'ordre social vigent, mitjà que defensava la ideologia liberal. En les crides es feia un esment especial a no exigir gaire a les classes més necessitades. Els braços eren necessaris per al treball. Hi havia una preocupació per tal que la guerra no fos greujosa per a les classes pobres. I s'esperava que la nova Milícia la subvencionessin les classes més acomodades, (Pérez, J. S.; 1978:5-7).

Certament que els braços que s'havien d'armar provindrien de les classes populars, però es recomanava el procediment d'encarregar als batles de quarter la formació de llistes de subscriptors, o de persones pudents, disposats a costejar els mossos i armar-los, (Pérez, J. S.; 1978:11).

A la Milícia Urbana de 1794 Juan Sisínio Pérez troba els trets definitoris de la propera Milícia Nacional malgrat que hi persisteixin elements de l'Antic Règim, com ara la necessitat dels agiotistes per organitzar una força mercenària o per fer que els comandaments recaiguessin en mans dels nobles (Pérez, J. S.; 1978:15).

Després, durant la Guerra del Francès, segons Paloma Oñate, la constitució de 1812 va definir un nou model d'exèrcit on observa tres pautes bàsiques: el rebuig als Reials Exèrcits de la Il·lustració, la defensa de la idea de la nació en armes i la por a l'excés de poder que es podia atorgar al rei amb el control de l'aparell militar. Per això, una part del debat de l'època es va centrar en la qüestió de si els soldats havien de servir la pàtria front a la idea tradicional de servir el rei (Oñate, P;2001:27). Per guarnir i defensar Madrid, Miguel de Castro va elaborar un reglament de Milícia estamental. Hi havia concessions a la classe noble i es finançava amb un impost a les classes socials més elevades, amb l'excepció de les classes popular motivada pel fet de no poder perdre el jornal (Pérez, J. S.; 1978:32).

La constitució de Cadis va regular la Milícia com a força en el seu títol VIIIè. El reglament s'elaborà el 15 d'abril de 1814 i es va sancionar el dia 18, però no s'arribà a aplicar (Pérez, J. S.; 1978:81).

Així doncs, el trienni liberal constitueix la primera ocasió històrica on s'apliquen els principis continguts en la constitució gaditana. I des de l'inici d'aquest nou període Roberto Blanco Valdés hi constata una voluntat ferma del monarca per controlar les facultats del comandament militar (Blanco, R.; 1998:340).

El balanç del trienni, realitzat per Roberto Blanco, fou el fracàs d'una ingent labor legislativa, que va perseguir amb més fe que èxit la construcció d'un exèrcit constitucional i liberal (Blanco, R.; 1988:353). D'altres autors, també arriben a la

mateixa conclusió. En el pròleg del llibre de Roberto Blanco Valdés, *Rey, Cortes y fuerza armada en los orígenes de la España liberal, 1808-1823*, Jordi Solé Tura, des del punt de vista militar, constata el triple fracàs dels liberals durant el trienni tant pel que fa a limitar el poder absolut del monarca, com per reformar l'aparell militar i desestabilitzar el concepte liberal de Nació.

Per a J. S. Pérez, durant el trienni és quan s'institucionalitza la Milícia. Pel que fa a la Milícia Nacional Voluntària. Aquest autor considera un tòpic que els membres que participaven d'aquesta organització fossin unes minories subversives. El seu auditori era fet de membres de les societats patriòtiques, oficials i treballadors dependents de mestres. Els membres de les societats pretenien tenir un accés directe a les autoritats i això era un interès antagònic amb els de la burgesia, per la qual cosa aquesta intenta paralitzar el moviment revolucionari (Pérez, J. S.; 1978:101).

Per aconseguir l'accés de persones sense prou mitjans, les societats patriòtiques fan subscripcions amb la finalitat de costejar els uniformes als ciutadans que no comptaven amb possibilitats de fer-ho (Pérez, J. S.; 1978:118). A més a més, opina:

"*El afianzamiento político del liberalismo a través de la Milicia, implicando en ella a las masas populares; la instrucción de todo ciudadano; y la exaltación utópica del trabajo, cuando se estaba desposeyendo de los medios de producción a los mismos trabajadores, revelan otros tantos ingredientes de la ideología liberal exaltada que fracasará en su enfrentamiento con los grupos moderados a lo largo del siglo*" (Pérez, J. S.; 1978:124).

Políticament, hi ha dues èpoques diferenciades al trienni liberal. La primera, de domini moderat a les Corts i al govern. La segona, amb un domini exaltat a les Corts, primer amb un govern moderat, i després amb un govern exaltat. A la part de domini moderat, Roberto Blanco hi veu una desconfiança d'aquest sector liberal envers la MNL, (Blanco, R.; 1988:412). Malgrat la tasca del govern, la MNL no es va traduir en una organització generalitzada i efectiva de la milícia. Havia topat amb el desinterès popular de grans zones, envers l'allistament voluntari, i problemes derivats d'uniformar i armar, a més de les reticències d'algunes autoritats a posar les armes en mans de sector populars (Blanco, R.; 1988:418). El reglament de 31 d'agost de 1820 en recupera l'obligatorietat. Però, ara, les Corts desmilitaritzen la milícia i la posen sota la subjecció de l'autoritat civil.

A finals de 1820 i principis 1821, Josep Fontana observa que la política es debat entre una majoria reformista moderada, que tracta de frenar qualsevol avanç popular i

acaba tancant les societats patriòtiques, i un nucli més avançat i més clarivident (Fontana, J.; 1983:35). La historiografia constata un gir dels sectors més radicals del liberalisme sobre el reclutament de milicians tot abandonant el principi d'obligatorietat i assumint de forma progressiva el criteri de voluntarietat. Es pretenia limitar la milícia a persones liberals, conscients del significat polític d'aquest servei, sobretot després dels incidents de febrer de 1821 amb la Guàrdia Reial (Blanco, R.; 1988:438). A partir d'aquí, es percep una pressió a les Corts, des de l'abril 1821, amb representacions a favor de la voluntarietat (Blanco, R.; 1988:442). Així, el reglament addicional del 4 de maig de 1821 va ampliar la base voluntària i la va incentivar. Però, alhora, va reduir l'amplitud social dels milicians. I va donar prioritat a l'armament dels voluntaris front a la milícia local. El balanç d'aquest autor és que la Milícia Nacional, i en especial la Voluntària, durant el trienni, fou una peça decisiva pel manteniment de l'ordre constitucional i una paret on es van estavellar els que pretenien enderrocar l'edifici constitucional (Blanco, R.; 1988:445).

El nucli bàsic de la reacció es trobava en una part de l'Església. Però la reacció del camp no va ser només per la manipulació dels capellans a més d'una commoció ideològica. També hi va haver una liquidació d'una forma secular de viure i els liberals no van ser capaços d'atreure'ls a la seva causa. La fallida i disfuncions del capitalisme al camp es va accentuar amb les reformes decretades sense aconseguir els efectes desitjats. La llei d'abolició de senyorius, l'aplicació efectiva de la qual hagués pogut generar el suport del camp, no va acabar d'entrar en vigor, després de les dues negatives del rei a sancionar-la. Tampoc no hi va haver gairebé cap avanç en l'execució de les normes legals en propis i erms. La reducció del delme va quedar anul·lada per l'augment de les exigències tributàries. I prou autors detecten una estreta connexió entre política tributària i descontent del camp.

A Catalunya –un dels indrets on ha estat més estudiada aquesta matèria -, les ciutats i viles més grans es posaren a treballar ràpidament en l'organització de la Milícia. Nacional Voluntària (Arnabat, R.; 2001:113).

8.1.2 Anàlisi crítica de les fonts

Les fonts usades en aquest treball són en gran part primàries i de forma molt majoritària provenen de l'Arxiu Municipal de l'ajuntament de Palma. Per una banda, les actes dels *cabildos* - sessions plenàries -, per tal de poder fer un seguiment polític i de les decisions del consistori sobre la milícia i, d'altra, les que es troben dipositades en el

Fons Pons, que són documents elaborats pels propis milicians de l'època o informes, correspondència o treballs de l'Ajuntament sobre la milícia.

També s'han usat fonts primàries de la premsa de l'època, així com les actes de la Diputació de l'Arxiu General del Consell de Mallorca, o les d'ajuntaments d'altres pobles.

Òbviament, no podem demanar a aquestes fonts que ens donin respostes directes i senzilles als problemes que plantejam avui. Van ser elaborades amb una altra mentalitat, en funció d'unes altres necessitats i amb unes eines i condicionants materials que no tenen res a veure amb l'actualitat. D'aquí que la seva anàlisi crítica la farem en el moment que les anem usant i en les preguntes que els anem formulant, tot analitzant críticament les respostes que ens donen.

8.2 ELS INICIS DE LA MILÍCIA NACIONAL A MALLORCA

Tal i com hem vist, la historiografia constata que a l'inici del trienni la formació de la milícia no fou immediata arreu de l'estat. Tampoc no ho fou a Mallorca. No hem trobat cap conjunt de veus, als inicis del canvi, març-abril de 1820, que reclami la formació de la milícia de forma fefaent.

El 25 d'abril de 1820 un articulista, que signa com *El Aldeano de su País*, demana enèrgiques providències perquè es formi la Milícia Nacional a l'illa, "*por ser la provincia mas abundante de gatos negros y pardos conocidos por tan perjudiciales al espíritu de la Constitucion, como lo acreditaron en el año 14, para de este modo asegurarnos que no nos suceda un segundo Cádiz, un tercero Galicia y un quarto Málaga*" (DCP 1820:4 de 25 d'abril).

Fins el dia 18 de maig no surt cap més escrit. Al mateix diari en surt un altre, signat per J.B.L., on es demana que la gent s'allisti voluntàriament a la milícia, a imitació dels catalans que "*todos son soldados para defender sus derechos y hogares, artesanos, labradores, nobles comerciantes, gefes retirados, todos, todos se hacen honor en pertenecer á tan digno cuerpo. Si entre vosotros hay quien crea desmerecer ó manchar su genealogía con alternar con la muchedumbre, despreciadlo, decidle que la nobleza no se marca ya en los edificios sino en el corazón de todo buen Español*" (DCP, 1820:5 de 18 de maig).

Aquesta petició és reiterada en un altre article, ara signat per *El Amante de la Constitucion* amb les inicials E. S.:

"*... en casi todas las provincias de la Peninsula se halla establecida con el mayor entusiasmo sin haber omitido aquellas Autoridades Constitucionales la mínima fatiga; ¿cómo en esta Ciudad, despues de haber llegado el Real Decreto y reglamento aun no hay señal para que inmediatamente se forme?*" (DCP 1820:3 de 19 de maig).

El 25 de maig, en la intervenció que va tenir el Comandant general Antonio M. Peón, en la seva visita a la Societat Patriòtica Mallorquina, va arengar els membres de la societat perquè s'inscrivissin en la milícia:

"*... Acompañadme, conciudadanos, en el desvelo que me tomo para la asistencia y bienestar de todas las clases de la guarnicion, y evitad con vuestro grande influjo el que se presenten ocasiones en que haya de desplegar mi caracter; y vosotros, Compañeros de armas, que formais parte de esta patriótica reunion, sed los primeros en dar testimonio de amor el mas positivo al órden, y de respeto á los Gefes, como base principal de la Milicia*" (DCP 1820:2 de 25 de maig).

Així doncs, a partir d'aquesta data surten a la societat alguns membres que defensen la necessitat de la Milícia. En un escrit de la mateixa societat, *La Sociedad Patriótica á los Mallorquines*, demana l'allistament a la milícia i amb un to més exaltat acaba així:

"*Ciudadanos: jamas estaremos tranquilos sobre el goce de nuestra libertad si no adoramos su simulacro sobre un pavellon de tantas bayonetas, cuantos sean los ciudadanos utiles para este servicio, y no miramos este acto como uno de los mas esenciales de nuestra soberania*" (SPM, 1820:14 de 31 de maig).

Mentrestant, les ordres del govern sobre la necessitat de la seva formació ja havien arribat a Palma. El 13 de maig, el cap polític escriu a l'ajuntament de Palma i als altres que amb data de 28 d'abril el govern ha decidit posar en marxa la Milícia Nacional. Aquest és el primer document oficial que fa referència a la seva formació. A més a més, ha decidit crear una Junta, on participaran dos regidors de Palma i dos oficials de graduació (AMP FP41/1). El Ple de l'Ajuntament de dia 16 de maig anomena Pere Joan Llompart i Jeroni Alemany membres de la comissió. I el dia 27 de maig, en un suplement del *Diario Constitucional de Palma*, el Cap polític informa de la creació de la Junta a la població. Els militars que va escollir foren el brigadier Tomàs de Verí i el coronel Josep Ferrer i Quintana. La Junta es va reunir el dia 24 i, "*con el fin de satisfacer el celo de los verdaderos patriotas y dar este noble ensanche al espíritu público, ha resuelto que se abra una subscripcion ó alistamiento para una compañia de caballería y otra de infanterís conforme al reglamento*".

De forma que comprovam que el mes de maig ja va començar una certa pressió del govern liberal per constituir la Milícia i va aconseguir que les autoritats de Mallorca actuessin.

Aquesta subscripció, voluntària, fou la primera mesura que es va prendre. Els ciutadans es podien inscriure al mateix Ajuntament en hores d'oficina, de 10 a 12 o de 4 a 6 de la tarda. I en el moment d'allistar-se, havien de presentar una certificació de no haver perdut ni tenir suspesos els drets de ciutadà, que havia de ser signada per un dels dos batles constitucionals i intervinguda per un dels síndics (DCP suplement de 27 de maig).

A finals de maig es descobrí el brot de pesta a Son Severa, fet que trasbalsà la vida quotidiana de l'illa i féu que les autoritats es centressin a intentar resoldre aquest greu problema. De manera que sembla que la formació de la Milícia a Palma i als altres pobles de Mallorca va quedar aparcada. Els braços s'han de fer servir per crear els cordons sanitaris de seguretat a la zona afectada i als pobles.

Fins el mes de setembre, ni en els arxius ni en la premsa hem trobat cap documentació que faci referència a l'activació de la Milícia Nacional Local, cosa que no vol dir que, potser amb una major lentitud, no s'hi anés avançant. I és a partir del mes d'octubre quan es comença a reactivar de veritat.

El 2 d'octubre el Cap polític envia un ofici a l'ajuntament de Palma que informa dels desitjos del govern que s'avanci en aquesta matèria. Però sembla com si l'ajuntament de Palma no tingués gaire pressa, o bé tenia altres ocupacions més urgents, com continuar amb el control de la situació sanitària.

Una demostració d'aquesta manca d'interès la tenim en el comentari que, com a *Susurro!*, va sortir publicat en el *Correo Constitucional, Literario, Politico y Mercantil de Mallorca*, que deia: "*Se susurra que en el término de 24 dias ha de éstar formada la Milicia Nacional: nunca son buenos los atropellamientos::::: mayormente cuando en Mallorca no han desperdiciado el tiempo.=T*" (CCLPMP, 1820:4 de 16 d'octubre).

En el ple de dia 17 d'octubre només es van escollir els membres de la comissió de Milícia del consistori, formada per Jeroni Alemany i Pau Josep Trias. A continuació, s'hi afegeix un tercer membre, Josep Amer de Troncoso. Ara bé, l'opinió consistorial no és avançar, sinó que "*a su entender no corresponde hacer gestion hasta que la Junta establecida oficie lo que deba practicarse*".

Amb la pressió del Cap polític, en un ofici del dia 24 d'octubre, en el ple extraordinari de dia 25, "*se acordó la formación del alistamiento general por barrios*

bajo la inspeccion de los Sres. vocales de este cuerpo correspondiendo á cada uno de los regidores dos barrios en el modo que se hallan establecidos empezando por el Sr. decano y los dos sindicos. Y la parte del termino sirviendose de los celadores del mismo, cuyo alistamiento deberá hacerse con asistencia del cura párroco ó su teniente el alcalde de barrio y un escriviente que nombrarà el mismo Sr. vocal y demás, haviendo proporcion concurrira un leonado o ministro".

En el seu escrit el Cap polític era més taxatiu. D'acord amb la Junta de Milícies, els fixava la metodologia - com fer-ho- i els terminis:

1) Que els ajuntaments procedeixin a l'allistament.

2) Dividir els habitants per parròquies.

3) Que l'allistament s'executi en 10 dies.

4) Que es faci un pregó per tal que el dia 12 de novembre es presentin a les cases consistorials.

5) Allà, amb el batle i consistori, veure reclamacions exempcions, anotant els motius i resolent els casos.

6) Acabades les exempcions, que es llegeixi llista definitiva i es demani si hi queda alguna petició.

7) Que a continuació s'anomenin els oficials, sergents i caporals.

8) Si algun individu se sent agreujat, que s'anoti i es passi al cap polític.

9) Que es passi un estat de la força, d'acord amb el model enviat.

Així, a la fi, es va posar en marxa la Milícia Nacional Local. El dia 29 d'octubre el ple de l'ajuntament de Palma decideix fer l'allistament per barris. La intenció era de treballar diàriament i anar fent companyies cada 100 homes, de forma que cada dia se'n formés una, (AMP, FP4/1). El dia 10 l'allistament es lliura als regidors Llompart, Vidal, Troncoso, Arabí, Gradolí, Alemany, Piquer, Salvà, González i Massanet. S'ordena que avisin a les parròquies en el sentit que el proper diumenge (dia 12) es començarà la formació de les companyies i l'elecció dels oficials. Per consegüent, dels dies 12 de novembre al 8 de desembre, gairebé cada dia, es van anar formant les companyies de la Milícia Nacional Local i s'escollien els seus oficials, d'acord amb la normativa, (AMP, FP633/3).

En aquest temps, el dia 15 de novembre, es va rebre un ofici del Cap polític, en el qual informava sobre una resolució que havia pres i que va causar una certa polèmica.

Exposava que en alguns pobles els càrrecs d'oficials havien recaigut en gent illetrada. Tractada aquesta qüestió en la Junta de Milícia, va acordar:

"*... he resuelto de acuerdo con ella: que no puedan ser elegidos para oficiales y sargentos primeros los sujetos que no sepan leer y escribir, y aun que se procure que tengan estos calidad los demás sargentos y los cabos en cuanto sea dable; y que en su virtud queden nulas las elecciones que acaso se huvieren hecho para dichos empleos de oficiales y sargentos primeros á favor de sujetos que no reúnen la circunstancia indicada de saber leer y escribir*", (FP 41/1).

Per tant, a partir d'aquest dia es va condicionar l'elecció dels oficials a aquest ordre, que no figurava al reglament. Aquesta ordre fou contestada en la mateixa Diputació. A la sessió del 31 de gener de 1821, es va constatar que aquesta decisió era estrictament del Cap polític, ja que es considerava que el reglament de les Corts ho deixava en plena llibertat. Aquesta decisió, amb posterioritat va ser anul·lada per les Corts.

Un cop formades les companyies havien de decidir quants batallons es formarien. La Junta de la Milícia fa una proposta que envia a l'Ajuntament. Aquest, en la sessió de dia 19 de desembre està d'acord en la formació de 6 batallons. Però, discrepa del número de companyies dels proposats. A més, opina que respecte de la companyia a càrrec del capità Francesc San Juan, "*no ha sido formada por el orden de manzanas como las demas, entiende la comision que deberia colocarse en el ultimo batallon en el lugar en que se tenga por conveniente*", (AMP FP633/3). Aquesta companyia no s'havia format per illetes com les altres, perquè hi havien ficat els voluntaris que s'havien anat apuntant a l'Ajuntament.

Així que en els seus inicis, la Milícia Nacional Voluntària com a tal, a Palma, sembla que no va existir. Per una banda, probablement, per la manca d'iniciatives ciutadanes a allistar-se. Però, també, perquè les autoritats de Palma no hi tenien massa interès. I a partir de juny, per mor de la pesta. El dia 21 de novembre, el Cap polític va enviar un escrit a l'Ajuntament sobre una petició que li va arribar de diferents ciutadans. La constància que queda a l'acta d'aquesta petició és la següent:

"*... desean formar una compañia de las de la Milicia Nacional Local, uniformarse e instruirse, y haviendoles manifestado dicho sr. Gefe que no tenia inconveniente en que este cuerpo accediese a su solicitud, con este motivo el Sr. Presidente sentó la proposicion que dice asi: «si se pasara al Sr. Gefe Politico, o si se llamara la compañia al tenor de la relacion que presentaron», y haviendose pasado á*

votacion, el sr. Decano dixo: «parece el oficio acordado, á cuyo voto conformaron los sres. Troncoso, Alemany y Massanet, y todos los demas SS. fueron de parecer que no se pase el oficio y se llame la compañia para mañana» y quedó acordado".

Francesc San Juan acabaria sent el capità de la 1ª companyia del 3er batalló de la MNL. Encara no s'havia creat el cos de la milícia voluntària. Però, ja existia interès d'una part de la població a allistar-se a un cos de voluntaris.

El 3 de febrer de 1821, Josep Maria Billón, sots-tinent i comandant actual de la cavalleria, assegura comptar amb 30 voluntaris uniformats, amb vestuari i armament, a expenses pròpies, i reclama que necessita un trompeta, (AMP, FP41/1). Així, lentament, s'anava conformat la MNL. El 20 de febrer la MNL va rebre els fusells, que foren repartits de la següent forma: Josep Troncoso, comandant primer batalló, 180 fusells espanyols, claus a la francesa, baionetes i baguetes; Pere Gual, comandant segon batalló, 144 fusells anglesos; Miquel Trias, comandant del tercer batalló, 144 fusells anglesos; Joan Cotoner, comandant del quart batalló, 144 fusells espanyols; Jeroni Alemany, comandant del cinquè batalló, 180 fusells espanyols; Joan Dameto i Sureda, comandant del sisè batalló, 144 fusells anglesos. Total 936 fusells (AMP, FP41/1).

Com hem vist, a l'informe que elaborava periòdicament l'Ajuntament dirigit al Cap polític, el 5 de gener es reflexa l'esperit públic del mes de desembre de la següent forma: "*Las nuevas instituciones van ganandose apasionados y se ha recibido con aceptacion el establecimiento de la Milicia Nacional*".

Amb tot i això, d'aquest informe polític de l'Ajuntament, sembla ser que l'esperit públic no era tan apassionat. El dia 1 de juny, l'Intendent, Luís Ignacio Zabala, havia enviat una carta a l'Ajuntament en el seu nom i els d'alguns oficials del Crèdit Públic, on deia:

"*Notando la frialdad de muchos en alistarse, fundados en las exenciones que les concede la ley; he determinado ser el primero en ofrecerme a V.S. y á la Excma. Diputacion provincial, para que se sirvan hacerme el honor de sentar mi nombre, y admitirme entre los beneméritos ciudadanos que hasta ahora se hallan alistados en la Milicia de caballeria, por ser el arma en que he servido y conozco*", (AMP, FP41/2).

El motiu de la creació a Palma de la Milícia Nacional Voluntària de forma separada de la Local fou la publicació del reglament addicional de la milícia, del 4 de maig de 1821. Segons Roberto Blanco Valdés, "*la Milicia Nacional, y en especial la voluntaria local (MNV) fue durante el Trienio una pieza decisiva en el mantenimiento del orden público constitucional y un valladar frente al que se estrellaron*

sucesivamente los empecinados intentos de echar por tierra la obra constitucional", (Blanco, R.; 1988:444). Tal i com explica aquest autor, després dels fets de febrer de 1821 a Madrid, de la guàrdia reial, va existir una pressió popular sobre les Corts per a que es potenciés la MNV. Aquest reglament es concretava en quatre series de mesures:

1. S'ampliava la base humana voluntària de 18 a 50 anys.
2. Es reduïa notablement l'amplitud social, de classe, de la base humana voluntària, ja que havien de comptar amb casa oberta, propietat, renda o ofici per subsistir; o ser fill de persona que reunís aquestes condicions.
3. Es primava l'armament dels voluntaris sobre els locals.
4. S'incentivava la prestació del servei voluntari

(Blanco, R.; 1988:438 i seg.).

Arribat el nou reglament a Mallorca, l'Ajuntament es va reunir en un ple extraordinari el dia 3 de juny a les vuit del vespre. El motiu era "*á fin de enterarse del reglamento adicional al de 31 de agosto de 1820 para la formacion de la Milicia Nacional Voluntaria de esta Ciudad*". Aleshores es va acordar que des de l'endemà s'obriria una subscripció, i que a mesura que es subscriguin es vagin formant companyies.

El dia 5 de juny es va rebre una carta signada per setanta-tres ciutadans a l'Ajuntament, dient que volen formar una companyia de voluntaris. El dia 21 de juny el Cap polític, Antoni Buch, publica una proclama al diari, *El Gefe Político en comision á los habitantes de esta Provincia*, on intentar avivar la flama patriòtica. "*¿Como no he de esperar que el procer esclarecido, el industrioso comerciante, el util hacendado, el oficioso cultivador y el funcionario público, serán á porfia los primeros que aparezcan en las nuevas listas y en las filas, como tutelares y centinelas de su propiedad, de su bien estar y del reposo de sus familias? Este llamamiento de la ley no es mas que un recuerdo de la conveniencia propia*", (DCPMP, 1821:4 de 21 de juny). I fa una crida a les classes de les quals esperava el suport al règim.

A l'arxiu municipal es troba una llista de totes les persones que van pertànyer a la Milícia Nacional Local per mor de l'interès que va tenir la repressió de 1824. En un escrit reservat del 19 de juliol de 1824, Francesc de Heredia, de la Intendència de Policia de las Illes Balears, sol·licita:

"*Con toda premura que dicte a V. S. su distinguido celo por el mejor servicio de S. M. y a la mayor reserva se serviran formar y remitirme una ecsacta relacion de los*

llamados milicianos Nacionales, con espresion de los voluntarios y de la Ley: de los Compradores de bienes Nacionales: de los Individuos de los Ayuntamientos Constitucionales: de los de las Diputaciones Provinciales: de los Diputados á Cortes: de los Oficiales del Exército Constitucional: de los empleados cesantes de aquel regimen, y en fin de todos los demas individuos comprometidos en favor del mismo sistema" (AMP FP880/13).

Aquesta mateixa petició la va reiterar el 3 d'octubre Santiago Gómez de Negrete i després, el 21 de desembre del mateix any. Probablement, fou en aquesta data, al cap d'un mig any de la primera petició, que se li va lliurar un llistat dels membres de tota la Milícia Nacional Local, on, amb una lletra *V,* es marcaven aquells que, com veurem més endavant, van demanar ser voluntaris.

Juntament amb el llistat, l'Ajuntament li adjuntà una carta explicativa, de la qual cal remarcar les dificultats que exposa per elaborar-lo:

"*Las diferentes vicisitudes y alteraciones que sufrió en esta ciudad la M. N .L. y Voluntaria en la época del abolido sistema en razon de á los varios decretos y reglamentos que se expidieron para su organizacion, la refundicion de los batallones de la legal que ecsistia por el pase continuado de los individuos de esta á la voluntaria a fin de ecsimirse del pago de la contribucion que se establecio, y la falta de un libro maestro que contuviese las altas y bajas del Batallon, han causado un trabajo prolixo y extraordinario para poder arreglar con exactitud la vista que V. S. desea de los llamados Milicianos Nacionales que acompanyo bajo los numeros de 1º á 8*".

"*En orden á las demas noticias que V. S. apetece han registrado las actas y demas papeles que obran en Secretaria y solo he podido reunir la de los Yndividuos del estinguido Ayuntamiento, los de la suprimida Diputacion Provincial y la de los Diputados á Córtes que remito bajo el nº 9 y 10*".

"*V. S. conocerá á primera vista las dificultades é improbo trabajo que habrá tenido que practicarse para formar con ecsactitud las primeras listas y lo engorroso del ecsamen que mandé practicar de todas las actas y papeles para ver si conseguiria las demas noticias que V. S. apetecia y que me ha sido imposible reunir por no constar absolutamente en ellas lo que ha causado el retraso que ha esperimentado el pedir de V.S*".

"*Igualmente acompanyo los 4 libros de actas ó anexos de los Ayuntamientos constitucionales de los años en que duro este sistema en cumplimiento de lo prevenido por S.M. en Real orden de 23 de Julio*" (AMP, FP880/13).

Analitzant el document lliurat el 1824 a la Intendència de Policia, on es troba el llistat de 30 de gener de 1821 amb tots els milicians, i aquells que es van passar a voluntaris amb un senyal, podríem conèixer el número de voluntaris a principis de l'any 1821 o a finals de 1820, amb el supòsit que tenien la mateixa intenció l'anterior desembre i el mes de juny –que fou quan passaren a ser voluntaris de forma efectiva.

Hem elaborat tres taules, una per la comandància, la segona per oficials i la tercera per sots-oficials i soldats. Cada ofici amb dues columnes. El número que es va passar a voluntaris i el número total d'efectius de l'ofici. El resultat és el següent:

Comandants i ajudants que va passar a voluntaris segons el llistat de 30.1.1821 segons el batalló

	Comandant		Ajudants		Total Comandància	
	aVolunt.	total	aVolunt.	Total	aVolunt.	total
1r batalló	0	1	0	2	0	3
2n	0	1	0	2	0	3
3r	0	1	1	1	1	2
4t	0	1	1	1	1	2
5è	0	1	2	2	2	3
6è	0	1	0	2	0	3
Total	0	6	4	10	4	16

Capitans, tinents i sots-tinents per Batalló i per Companyia que es van passar a voluntaris el 30.1.1821

	Capità		Tinent		Sots-tinent	
	aVolunt.	Total	aVolunt.	Total	aVolunt.	total
1r Batalló						
1a Cia.	1	1	0	2	1	2
2a	1	1	1	2	0	2
3a	0	1	0	2	0	2
4a	0	1	0	2	1	2
5a	1	1	1	2	1	2
Total 1r Btó.	3	5	2	10	3	10

2n Batalló						
1a Cia.	1	1	0	2	0	2
2a	0	1	0	2	1	2
3a	0	1	1	2	0	2
4a	0	1	1	2	0	2
Total 2n Batalló	1	4	2	8	1	8
3r Batalló						
1a Cia.	0	1	2	2	1	2
2a	0	1	0	2	0	2
3a	1	1	2	2	2	2
4a	1	1	2	2	2	2
Total 3r batalló	2	4	6	8	5	8
4t Batalló						
1a Cia.	0	1	2	2	1	2
2a	0	1	2	2	1	2
3a	1	1	0	2	1	2
4a	1	1	2	2	2	2
Total 4t batalló	2	4	6	8	5	8
5è Batalló						
1a Cia.	1	1	2	2	2	2
2a	1	1	1	2	1	2
3a	1	1	2	2	0	2
4a	0	1	1	2	0	2
5a	0	1	1	2	1	2
Total 5è Batalló	3	5	7	10	4	10

6è Batalló						
1a Cia.	0	1	0	2	0	2
2a	0	1	0	2	0	2
3a	0	1	0	2	0	2
4a	0	1	0	2	0	2
Total 6è Batalló	0	4	0	8	0	8
Total	11	26	23	52	18	52

Sergents 1rs i 2ns, Caporals 1rs i 2ns, i soldats per Batalló i per Companyia que es van passar a voluntaris el 30.1.1821

	Sergent 1r		Sergent 2n		Caporal 1r		Caporal 2n		Soldat	
1er Batalló	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T
1a Cia.	0	1	1	5	0	5	0	5	6	64
2a	0	1	0	3	0	6	0	4	3	75
3a	0	1	0	4	1	5	0	5	0	78
4a	0	1	0	5	0	3	0	4	3	76
5a	1	1	0	5	0	4	0	4	10	63
Total 1r batalló	1	5	1	22	1	23	0	22	22	356
2n batalló										
1a Cia.	0	1	0	4	0	5	1	6	9	82
2a	0	1	0	5	0	6	0	6	0	102
3a	0	1	0	5	0	6	0	6	2	70
4a	0	1	0	5	1	6	0	4	0	57
Total 2n batalló	0	4	0	19	1	23	1	22	11	311
3er Batalló										

1a Cia.	0	0	0	5	0	6	0	5	4	58
2a	0	0	0	5	0	6	0	6	2	68
3a	1	1	5	5	6	6	5	6	18	53
4a	1	1	5	5	5	6	2	5	15	73
Total 3r batalló	2	2	10	20	11	24	7	22	39	252
4t Batalló										
1a Cia.	0	1	0	5	0	3	0	5	4	88
2a	0	1	1	5	0	6	0	6	1	80
3a	0	1	1	5	0	6	0	3	3	85
4a	1	1	2	5	2	6	1	5	11	73
Total 4t batalló	1	4	4	20	2	20	1	19	19	246
5è Batalló										
1a Cia.	1	1	5	5	5	6	3	6	35	54
2a	0	1	1	5	0	6	0	6	2	70
3a	0	1	2	5	0	6	0	6	5	81
4a	0	1	0	5	1	6	0	6	5	81
5a	0	1	0	5	1	6	0	6	5	73
Total 5è batalló	1	5	8	25	7	30	3	30	52	359
6è Batalló										
1a Cia.	0	1	0	5	0	6	0	6	1	82
2a	0	1	0	5	0	6	0	6	0	56
3a	0	1	0	5	0	6	0	6	0	52
4a	0	1	0	5	0	6	0	6	0	44
Total 6è Batalló	0	4	0	20	0	24	0	24	1	234
Total	5	24	23	126	22	144	12	139	144	1758

Analitzant la informació, des d'un punt de vista estadístic, veurem que no hi ha cap comandant que es passés a la MNV. Ara bé, si tenim en compte el noms dels comandants per batallons, trobarem Josep Amer de Troncoso (regidor de l'Ajuntament constitucional de 1820 i 1821, i militar, al qual segurament li interessava més el servei a la MNL), Pere Gual (que posteriorment el 1823 fou elegit regidor de l'Ajuntament constitucional), Josep Miquel Trias (probablement familiar dels Trias d'entre els quals durant el trienni hi va haver dos regidors), Joan Cotoner (que col·laborava amb l'Ajuntament i que fou elegit jutge de censura d'impremta el 9 de gener de 1821, a més d'haver estat el 1812 subscriptor del diari liberal *Aurora Patriótica Mallorquina*), Pere Jeroni Alemany (regidor de l'Ajuntament constitucional de 1820 i posteriorment el segon batle el 1823, militar), i Joan Dameto i Sureda (regidor de l'Ajuntament constitucional el 1821 i el 1822). Com podem comprovar, gairebé tots els comandants escollits, d'una forma o d'altra, foren col·laboradors del sistema constitucional.

Quant als ajudants de comandant, observem que es passen 4 de 10, un 40%. Amb tot i amb això, hem de remarcar els ajudants del comandant del primer batalló, que no es passaren de seguit als voluntaris: Nicolás Garcia de Atienza i Ignasi Moragues, aquest darrer posteriorment formà part com a voluntari de la 2a companyia i en va ser caporal segon. Del segon batalló, Josep Núñez i Joan Soler, que tampoc no es passaren d'immediat als voluntaris, es troben en una llista elaborada el 26 de gener de 1825, on hi ha una relació, sense posar cap data ni càrrec, de les persones que l'Ajuntament diu que durant l'etapa liberal van pertànyer a la MNV i que, per tant, devien ser represos (AMP FP 880/13). Del tercer batalló, l'ajudant Pau Bonnin Guarin, s'havia ofert com a voluntari de cavalleria i demanava la seva admissió, cosa que va passar pel ple de l'Ajuntament del dia 2 de gener de 1821. Del quart batalló, l'ajudant Josep Prats es va passar als voluntaris. Del cinquè batalló, Antoni Hernández i Jaume Rosselló, ambdós es feren voluntaris de tot d'una. I del sisè batalló, trobam Pere Antoni Garau i Martí Pou i Muntaner, el primer figura a altres llistes de voluntaris i a la de 1825. Podem deduir que les comandàncies dels sis batallons de la MNL estaven ocupades per gent liberal de forma aclaparadora.

Pel que fa als capitans, per analitzar els caps de les companyies que foren elegits pels mateixos milicians, podem consignar que, de 26, 11 passaren a voluntaris. Els 11 que passaren varen ser: Jordi Capó del primer batalló i primera companyia (1b1c), Josep Sastre (1b2c), Josep Estade i Omar (1b5c), Gregori Oliver (2b1c), Joan Coll (3b3c), Pau

Josep Trias (3b4c), Lluís Montis (4b3c), Joaquim Santandreu (4b4c), Francesc San Juan (5b1c), Joaquim Fuster, (5b2c), i Josep Serra (5b3c).

Dels altres 16, Francesc Muntaner (1b3c), una persona amb el mateix nom figura a la llista de 1825 que contenia aquells a què s'havia de represaliar. A més, aquesta persona també figura com a batle de barri el 1820; per tant, era col·laborador amb l'Ajuntament constitucional. De Bartomeu Maura (1b4c) no hem trobat res. De Bartomeu Socias (2b2c), val a dir que probablement es podria tractar de la persona que el 1280 i 1821 va ser regidor de Palma, però no ho podem confirmar del tot. De Llorenç Buades (2b3c), es pot dir que el 1822 va formar part de la companyia de cavalleria i figura a la llista dels que havien de ser represaliats. De Pau Piquer (2b4c), va ser regidor de Palma el 1820 amb l'Ajuntament constitucional. D'Antoni Coll (3b1c), probablement sigui la persona que era membre del Consolat per part dels fabricants, però no ho podem assegurar del tot. De Marià Valentí Forteza (3b2c), posteriorment va passar a la companyia de cavalleria i figura a la llista dels que havien de ser represaliats el 1825. De Guillem Gallard del Canyar (4b1c), va formar part de la companyia de cavalleria i figurava a la llista dels que havien de ser represaliats –n'hi ha prou a veure la necrològica que li fan com a liberal (DCPMP, 1822:4 de 26 de gener). De Guillem Vidal (4b2c), també es troba a la llista de 1825 dels que havien de ser represaliats. Del marquès del Palmer (5b4c), no podem dir res que l'impliqui, però sí que va ser represaliat i exonerat del seu destí de l'ajuntament de Palma amb altres liberals (AMP, FP895/1). De Josep Francesc Villalonga (5b5c), probablement es tracta de Josep Francesc Villalonga i Desbrull, que fou membre de la Diputació el 1822 i 1823. De Jaume Llabrés de Son Fuster (6b1c) i Jaume Salom de Son Tugores (6b2c), no podem dir res. De Joan Mulet (6b3c), es troba a la llista dels que havien de ser represaliats el 1825. I de Josep Maria Ferrà (6b4c), també es troba a la mateixa llista el 1825.

Podem concloure que, de la relació de capitans de tota la MNV, la gran majoria estaven relacionats i col·laboraren amb les autoritats constitucionals. Dels tinents que es passen a voluntaris -23 de 52, un 44%-, i dels sots-tinents -18 de 52, un 35%- observam que el percentatge més o menys es manté.

En canvi, quan passam als sergents primers -5 de 24, un 21%-; als sergents segons -23 de 126, un 18%-; als caporals primers -22 de 144, un 15%-; als caporals segons -12 de 139, un 9%-, observam que els percentatges ja baixen sensiblement. I finalment, si comptam amb els soldats -144 de 1758, un 8%-, veim que és el segment que es troba amb la proporció més baixa.

Així, sembla que una primera lectura ens diu que la penetració de suport o de col·laboració amb el sistema constitucional, presentava més adeptes proporcionalment entre les persones que van comptar amb els càrrecs d'oficial i sots-oficial que entre els sots-oficials més baixos en graduació i la tropa.

En segon lloc, hem de destacar els resultats del sisè batalló. De tot el batalló, només un soldat va passar a ser voluntari. Hem de recordar que els cinc primers batallons estaven formats per persones que vivien en el nucli de la ciutat. I el sisè, als afores de la població, però dintre del terme municipal. Per tant, és significatiu que, de tota la tropa només una persona fos voluntària malgrat que dos capitans d'aquest batalló foren escollits pels soldats i van ser represaliats. Sembla que apunta a una diferent forma d'actuar entre el cas urbà de Palma i la part de fora murada.

En resum, del total de la força, de 2.337 persones, a principis de 1821, el mes de juny del mateix any, 261 es feren voluntaris.

Del terç de cavalleria, es feren voluntaris: Jaume Bauzà, Felip Fuster, Joan Despuig, Antoni Ferrer de Sant Jordi, Josep Maria March, Josep Francesc Muntaner, Bartomeu Vallespir, Gabriel Verd, i Bartomeu Castelló. Eren 9 de 38. Però, a més a més, hi hauríem de sumar Josep Maria Billón, el qual, malgrat que durant el 1824 va negar que formés part de la MNV i malgrat que la seva elecció com a sots-tinent de cavalleria es va fer segons el reglament de la MNL, les autoritats d'aleshores li van negar aquest fet i el van considerar persona que havien de represaliar, (AMP, FP895/3). Hem de fer esment que Josep Maria Billón era una de les persones que van demanar de forma voluntària crear una companyia de cavalleria i es van oferir a les autoritats locals (DCMPM, 1820:4 de 27 de novembre). Així, comptam amb un 26%, xifra que està entre els percentatges que hem vist, entre el dels oficials i els sots-oficials de la MNL.

Si volem comparar allò que va passar a Palma amb el que s'esdevingué a d'altres indrets, podrem arribar a alguna conclusió sobre els inicis de la milícia a la ciutat. Segons Ramon Arnabat, a Catalunya les ciutats i viles més grans es posaren a treballar ràpidament en l'organització de la Milícia Nacional Voluntària. Barcelona en fou la primera ciutat. Es calcula que el mes d'abril de 1820 ja comptava amb 600 voluntaris i el juny amb 1500. (Amb tot i amb això, Francisco Dueñas, en la seva tesi doctoral sobre la milícia d'aquesta època a Barcelona, assenyala que la formació de la milícia a Barcelona el 1820 fou lenta i no es va aconseguir comptar amb el primer batalló fins el novembre de 1820 (Dueñas, F.; 1997:254)). Reus, a finals de 1820, comptava amb 500 voluntaris. Mataró amb uns 500. Però, a finals de 1820, Tarragona

només en comptava amb 117. I també remarca que a la majoria dels pobles de Catalunya no es va formar la MNV, (Arnabat, R.; 2001:113). Fora de Catalunya, per exemple a Almeria, d'una població d'uns 19.000 habitants, el setembre de 1821 hi havia 47 voluntaris (Guillén, A.; 2000:66).

En la lectura de la memòria de l'encarregat del Despatx de la Secretaria de governació de la Península, a les Corts el dia 4 de març de 1821, amb referència a la formació de la Milícia, es deia que hi havia 570.865 milicians i una força de voluntaris de 10.280 homes (DSC 1821:88 de 4 de març).

Francisco Dueñas, quan analitza el reglament de 1820, interpreta que la intenció de les Corts és donar suport a la MNL i que la MNV es vagi extingint (Dueñas, F.; 1997:254). I quan analitza les ciutats menys industrials, com ara Girona o Lleida, les xifres canvien. A Girona, sembla que a finals de 1820 només hi havia 40 voluntaris, (Dueñas, F.; 1997:289). I a Lleida, 34. A aquesta mateixa ciutat, el 1821 hi havia 58 allistats a la MNV i 810 a la MNL (Sánchez, A.; 2007:198).

Aleshores Lleida i Girona eren ciutats més petites que Palma. Lleida era una ciutat que tenia entre deu i dotze mil habitants. Mentre que Palma en comptava amb uns quaranta mil. Amb tot i amb això, observem que Palma supera en proporció Lleida o Girona, però de cap manera s'acosta als números de les ciutats més liberals de Catalunya. En aquest sentit, potser hauríem de valorar el pes del liberalisme moderat a la ciutat amb referència al liberalisme exaltat, que, com constata la historiografia, preferia la MNL a la MNV.

8.3 CREACIÓ DE LA MNV A PALMA

Així doncs, com hem vist, a partir del 3 de juny de 1821 es comencen a moure les peces institucionals per formar la MNV de Palma. En la sessió plenària de dia 8, s'aprova l'informe de la comissió de Milícia Nacional, que proposava que es dissolguessin els batallons i es fixés un termini de quinze dies perquè els interessats presentessin les seves sol·licituds. De fet, en aquest mateix ple ja es tracta la sol·licitud del capità Joan Coll, de la tercera companyia del tercer batalló, amb més individus que volen ser voluntaris. Joan Coll havia informat a l'Ajuntament el 18 de maig que molts individus es volien pagar l'uniforme a expenses pròpies. I el 8 de juny torna a escriure a l'Ajuntament perquè s'acceptin els ciutadans que ell ha animat a ser voluntaris, (AMP, FP41/1).

El dia 17 de juny, al saló de plens de l'Ajuntament, es van cridar un per un els individus que s'havien inscrit de manera voluntària. Hi havia vuitanta persones. I es va procedir a escollir els oficials de la companyia. Foren elegits Jaume Santandreu (capità), Antoni Hernández (tinent primer), Lluís Montis (tinent segon), Vicenç Idoate (sots-tinent primer), Antoni Sancho (sots-tinent segon) i Josep Tolrà (sergent primer). Com a sergents segons, Maties Savall, Onofre Josep Gomila, Andreu Solanut, Guillem Pérez, i Bartomeu Sureda. Com a caporals primers, Nicolau Muntaner, Joan Pocoví, Pau Ramis, Josep Montells, Casimir Mañan. I com a caporals segons, Ferran González, Joan Antoni Obrador, Joan Nadal, Jaume Rosselló, Joan Barbier i Antoni de la Peña.

A continuació es va cridar una altra porció de gent, 78 persones. Repassada la documentació, d'aquestes va resultar que tres eren menors d'edat i que altres dues ja estaven en la primera llista, de forma que en quedaren 73. Feta l'elecció, foren escollits Francesc San Juan (capità), Joan Fiol (tinent primer), Bartomeu Constant (tinent segon); Bartomeu Payrot (sots-tinent primer), Andreu Mas (sots-tinent segon); i Josep Riera (sergent primer). Com a sergents segons, Albert Muns, Llorenç Guasp, Vicenç Femenia, Llorenç Abrines i Santiago Bergalló. Com a caporals primers, Nicolau Pou, Josep Forteza, Antoni Noguera, Josep Carbonell, Josep Francesc Muntaner,i Francesc Quetglas. Com a caporals segons, Miquel Pons, Bartomeu Pons, Miquel Moragues, Francesc Muntaner, Guillem Bernat i Gabriel Noguera.

El primer problema que hi va haver era quina de les dues companyies seria la primera. I es va recordar que en sessió plenària de dia 15 havien decidit que la primera seria aquella que comptés amb cent homes. En la sessió plenària de dia 18 de juny el regidor Joan Dameto va proposar que per aconseguir fusells per a les noves companyies de voluntaris, prèviament es tornessin a dipositar els fusells de la MNL per repartir-los posteriorment. I mentre estava reunit l'Ajuntament, es va presentar el capità de la tercera companyia del tercer batalló de la MNL, Joan Coll, acompanyat de la meitat de la seva companyia per fer-se voluntaris. L'acta no especifica el número de persones, que podem aproximar en un mínim d'unes 37 persones, entre sots-oficials i tropa. De forma que el dia 19, en una nova sessió a l'Ajuntament, es va iniciar la formació de la tercera companyia. I en el moment de la reunió, també es va presentar Marià Valentí Forteza, capità de la segona companyia del tercer batalló, amb 38 homes. Aquests homes s'ajuntaren amb els de Joan Coll per formar la tercera companyia. Finalment, en la mateixa sessió, s'escollí Josep Capó com a Ajudant Major de la MNV. Al cap d'uns dies, s'escollí Joan Coll com a capità de la tercera companyia de MNV.

Si sumam aquesta força, en els primers dies són 228 individus. De forma que ens anam aproximant al número de 261 de la llista de milicians del gener de 1821 que es passaren a voluntaris. La resta es van fer voluntaris amb posterioritat. A la sessió plenària de dia 20, també es constata que hi ha més gent que es vol fer voluntària, però sense especificar més. Però el dia dos de juliol el capità de la quarta companyia del tercer batalló, Pau Josep Trias, es torna a presentar amb una llista de 33 ciutadans que es volen fer voluntaris. De forma que comprovam com la MNV es va nodrir majoritàriament de la MNL. Alguns caps de la MNL devien fer de catalitzadors per formar la nova MNV. Mentrestant, el Cap polític va animar l'Ajuntament per tal que "*este cuerpo organice con la brevedad posible la Milicia Nacional Voluntaria por si puede conseguirse la formacion de un Batallon*" (AMP, AH2138, acta de 6 de juliol de 1821).

A partir d'aquí, sembla que comença un degoteig de la MNL cap a la MNV. El dia 7 de juliol, el regidor i comandant del primer batalló, Josep Amer de Troncoso, va manifestar en el plenari que el seu batalló "*habia quedado en quadro*", no tan sols per mor dels que s'havien fet voluntaris, sinó perquè n'hi havia més que se'n volien eximir.

Amb tres companyies de MNV el Cap polític, com hem vist, ja pensava en la propera formació d'un batalló. De forma que va suggerir a l'Ajuntament un nom per al seu comandament, Joaquim Santandreu, (AMP, AH7138, acta de 10 de juliol de 1821).

Sembla ser que hi va continuar havent un degoteig d'ingressos en els voluntaris. I alguns eren menors d'edat, de forma que s'havia de demanar permís a la Diputació. Com és el cas de Pasqual Togores, futur comte d'Ayamans, que als 16 anys també va demanar-ne l'ingrés, (AMP, AH2138, acta de 5 d'agost).

En la sessió plenària d'aquest mateix dia, Martí Pou va presentar una nova llista de voluntaris, la qual va permetre posar en marxa la quarta companyia. Sembla ser que els nous voluntaris també procedien de la milícia local, ja que a la sessió del dia 14 d'agost, l'Ajuntament es va plantejar refondre els batallons de la MNL atès que "*los seis batallones de la Milicia Nacional no Voluntaria se hallan totalmente desorganizados por haver pasado parte de los oficiales, sargentos y cabos de la misma á alistarse en las compañias... se hallan imposibilitados los citados Batallones de presar servicio alguno con notable perjuicio de la Milicia Nacional Voluntaria, se acordo que se refundan los batallones en dos*". Aquest mateix dia es va decidir que ja comptaven amb prou companyies per formar un batalló. De manera que s'haurien d'escollir els oficials de la quarta companyia i el comandament del batalló.

Podem constatar aquestes baixes en l'informe que el 8 d'agost de 1821 va fer la Comissió de Milícia Nacional. "*Atendiendo la considerable baja que se ha experimentado con el pase de muchos individuos de ella á la clase de voluntaria y las licencias que se han dado*", en proposava una reorganització.

L'informe diu que de 2.012 homes de la MNL, n'havien de reduir 450, que s'havien allistat a la MNV. Calculaven que 200 més se n'hi passarien i preveien una reducció per llicenciaments de 200 més. Per això, la seva força minvaria i passaria a tenir 1.162 homes, amb la qual cosa només podrien formar tres batallons. Així, s'assegura que "*la única fuerza efectiva con que se puede contar es la de los Voluntarios por su decidido patriotismo como porque no teniendo en la actualidad numero competente de fusiles disponibles, solo se pueden armar aquellos completamente; pues no existiendo mas que 936 fusiles, si de este numero se rebajan los 600 al que se cree llegaran los voluntarios, restan solamente 336 que repartidos entre los 1162... se ve claramente que ni siquiera tendran el numero suficiente para la mas reducida instruccion. Bajo este concepto propone la Comision dos medios. El uno que se formen tres batallones, dos dentro del casco de la ciudad y uno en la parte forense. A este ultimo se le podran armar con carabina ú otras armas dando solamente diez a cada compañia con la consideracion de que solo se les deba emplear en rondar y en la persecucion de los malechores del termino. A los dos batallones restantes de la Ciudad se los podria repartir los fusiles que quedaren y emplearlos en alivio de los voluntarios en las Guardias del Principal rondas y demas servicio que a V. S. le parezca*".

"*El segundo medio es el de que se formen dos batallones entre el casco de la Ciudad. El 1º compuesto de los individuos mas pudientes repartiendoles las armas que se queda, y si recaise sobre ellas alguna fatiga mas de formaciones e instruccion, no seria tan perjudicial á sus familias como á los del 2º batallon a quien se le quedaria destinar veinte fusiles por ahora hasta que el gobierno provehiese las armas necesarias deviendolas emplear solamente en el turno general de Guardias y rondas*".

"*En cuanto á los forenses, se refiere la Comision á lo que lleva dicho, pues cree que se ocasionaran grandes daños á la labranza si se les obligase á hacer el servicio dentro de la Ciudad. A mas de que comprende fuera utilisimo el que lo hisiesen en la parte foranea porque conociendo ellos mismos las ventajas que les reportaria esta fatiga y la influencia que podia tener su celo en los intereses de cada cual, la sobrellevarian gustosos y redoblarian sus esfuerzos para cumplir exactamente su deber.*

V. S. no obstante, resolvera los mas acertado. Palma a 8 de agoto de 1821", (AMP, FP41/2).

Així doncs, el 12 d'agost l'Ajuntament decideix reorganitzar la MNL. Aquesta mesura fou confirmada per la Diputació el 24 d'agost, (AMP, FP41/2).

El dia 17 d'agost van jurar els nous càrrecs de la quarta companyia de la MNV. I el dia 18 es va elegir el nou comandant del batalló. L'elecció no va recaure en la persona proposada pel Cap polític, sinó en Baltasar Comellas (14 vots de 20). Una de les primeres actuacions del nou comandant va ser dirigir-se al Cap polític i demanar la formació d'una companyia de granaders i una de caçadors, (AMP, AH2138, acta de 29 d'agost).

Ara bé, sembla que hi havia més interès en las milícies voluntàries. Tanmateix, potser no es podia donar l'esquena a aquell moviment de persones. De forma que al cap de tres dies, l'1 de setembre, l'Ajuntament va tractar sobre la formació d'aquestes companyies i es va decidir que s'elaboraria una llista dels milicians per talles.

De la llista de la MNV surten 79 noms, de les 4 companyies, que poden passar a la nova companyia de granaders. Però, hi ha més homes que volen allistar-se de voluntaris i s'han presentat a la secretaria de l'Ajuntament. O d'altres, estrangers, com ara Joan Papadopoulo, cònsol grec, també admès com a membre de la societat patriòtica, que va demanar entrar a la companyia de granaders, avalat per fer més de 10 anys que s'estava a Mallorca i, per tant, el podien considerar com a espanyol, (AMP, AH2138, actes de 7 de setembre).

La formació d'aquesta companyia de granaders fou discutida. Els fets ocorregueren així, en el moment de l'elecció dels càrrecs de la companyia, Gabriel Amengual va demanar permís al president per parlar, ja que no estava d'acord en la forma com s'havia constituït la companyia. Com que no se li féu cas, va sortir defora de la sala amb 24 persones més i el consistori va procedir a l'elecció dels càrrecs de la nova companyia. El resultat fou: Jordi Capó (capità), Miquel Villaverde (tinent primer), Pere Fullana (tinent segon), Maties Savall (sots-tinent primer), Andreu Castelló (sots-tinent segon), i Josep Tolrà (sergent primer). Com a sergents segons, Antoni Alcover, Josep Montells, Miquel Muntaner, Joan Trias, i Guillem García. Com a caporals primers, Salvador Bernat, Antoni Piña, Antoni Rosselló, Rafel Forteza, Antoni Cuccieri i Tomàs Cuccieri. I com a caporals segons, Joan Billon, Pere Maria Domènech, Jaume Rosselló, Joan Ferrà, Josep Maria Ferrà i Francesc Font. Feta l'elecció, Antoni Rosselló i d'altres que l'acompanyaven van protestar per l'elecció i a continuació van sortir tots

els concurrents de la sala. Llavors, després d'un debat, el ple de l'Ajuntament va opinar que no hi havia lloc per a la protesta. Votaren a favor Bartomeu Socias, Francesc Massanet, Pere Josep Trias i el President. En contra, Pere Josep Moyà, Bernat Nadal, i Francesc Terrassa, (AMP, AH2138, acta de 8 de setembre).

L'endemà surt un escrit de Carles Josep Anckerman que denuncia estar allistat a la MNV i no l'han deixat votar, ni a ell ni a d'altres, (DCPMP, 1821:4 de 9 de setembre). Al cap de quatre dies, el 12 de setembre, l'Ajuntament es va tornar a plantejar l'assumpte de l'elecció controvertida de la companyia de granaders. Finalment, la declararen nul·la i es va haver de tornar a fer.

Però, aquests dies, com hem vist, s'havia declarat l'epidèmia de febre groga a Palma. Això va canviar tota la dinàmica de la ciutat. La MNV va haver de treballar de valent en la formació de la vigilància sanitària i de seguretat i també, com hem vist, va aturar el cop de mà de dia 21 per part dels facciosos. Quan s'establiren els cordons, dintre del nucli urbà de Palma havien quedat 160 homes de la MNL i 200 de la MNV, de forma que va passar a ser una força majoritària a la ciutat, (AMP, AH2138, acta de 21 de setembre). Des d'aquests moments, fins a principis del 1822, el treball prioritari de la MNV serà aquest: vigilància sanitària i seguretat.

Pel que fa al número de milicians voluntaris en aquesta etapa fins a finals de 1821, podem dir que el 27 de setembre va sortir al diari *Correo Constitucional, Literario, Político y Mercantil de Palma* un suplement on hi havia detallats tots els membres del batalló per companyies, d'aquells que s'havien quedat en el cas de la ciutat. S'hi compten 298 noms, més 4 de cavalleria. Un total de 302 voluntaris, (CCLPMP, 1821, suplement de 27 de setembre).

Des de la seva creació, la MNV va patir problemes materials. D'espai físic per a les companyies, de vestimenta i d'armament. Hi va haver alguns ciutadans que hi van col·laborar. A l'inici ho féu Sebastià Ferrà, hisendat, com a fiador, per fer la vestimenta de part de la companyia de Joan Coll, (AMP, AH2138, acta de 10 de juliol). Les queixes a les actes del plens de l'Ajuntament eren constants.

Acabada l'etapa de l'epidèmia, quan es normalitzarà la vida quotidiana, una forma de recaptar diners a favor de la milícia serà mitjançant les representacions de teatre i l'organització de balls. També rebran alguna vegada alguna donació. Un exemple és la del comte de Montenegro, que va pagar per als gastadors pales, aixades i altres eines, (AMP, AH2140, acta de 7 de juny).

En un primer moment, el 29 d'agost, hi van haver alguns problemes amb gent allistada que no complia els requisits del reglament addicional, de 4 de maig de 1821. Així que Baltasar Comellas va fer una carta a l'Ajuntament, fent-li saber que els companys d'armes de les companyies 1ª, 2ª i 4ª, a través dels seus capitans, li havien fet arribar que a la 3ª hi havia soldats que no comptaven les condicions per ser voluntaris i que, a més, es llogaven per fer les guàrdies dels locals, a més d'altres actes indecorosos. Per això, demanava una esporgada de la llista de l'esmentada companyia. "*En efecto, si los indibiduos que compone una Milicia que se forma principalmente para hacer guardar el buen orden y tranquilidad de los pueblos y para defender nuestra libertad fundada en las sabias lesyes de nuestro sagrado Código, no son los primeros en dar ejemplo, ¿que se puede esperar?*", (AMP, FP41/2).

La MNV de Palma, pel fet de ser una força que va col·laborar amb tots els seus efectius durant l'epidèmia de Palma, a més d'aturar ella sola l'intent de cop de mà del 21 de setembre, va guanyar molt de prestigi. La població els agraïa el seu esforç. Això va quedar palès a la premsa:

"*Milicianos nacionales voluntarios, vosotros que sin atender al falso patriotismo de los que fugados de esta Capital, han dejado á su triste patria gimiendo en medio de la agonía, velais noches y dias enteros en el servicio sanitario, cubriendo á costa de vuestra salud misma el lugar que debieran ocupar vuestros compañeros: á vosotros al paso que mi corazon os tributa el sacrificio de reconocimiento que hos es debido, mi vos se dirige á exortaros, sigais con entusiasmo la carrera empezada.... = El agradecido*", (CCLPMP, 1821:3 de 24 de setembre).

Aquest esforç de la MNV també es veu reflectit a les actes de l'Ajuntament. Ja al cap d'un dies de l'inici de l'aïllament de la ciutat, el dia 14 de setembre, l'Ajuntament va acordar enviar un ofici al Comandant general, perquè enviés un destacament de 100 homes, per "*relevar una mañana la Milicia Nacional Voluntaria que está en la faccion desde el origen de la enfermedad reynante*". El dia 23 el comandant del batalló de voluntaris, Baltasar Comellas, informa a l'Ajuntament que els seus homes fan un servei molt actiu i que 150 estan a punt de posar-se malalts.

Per donar suport a la MNV en la seva tasca durant l'epidèmia, van permetre incrementar la companyia de voluntaris en 150 homes, per mor de la llarga fatiga d'aquests, (AMP, AH2138, acta de 24 de setembre de 1821). Al cap d'un mes, el 30 d'octubre, els van permetre arribar a 200. Fins el 14 de desembre es va mantenir aquesta força addicional. Aquest dia el mateix comandant del batalló de la MNV proposa a

l'Ajuntament desarmar 40 homes i, el dia 24, reduir la força de la companyia auxiliar a 100 homes.

8.4 COM FOU VISTA LA MILÍCIA EN ELS SEUS INICIS SEGONS UNA PERSONA CULTA D'UN POBLE DE MALLORCA

Joan Josep Amengual i Reus (Mancor de la Vall 20.1.1793, Binissalem 2.5.1876), tercer fill d'una família de pagesos, aconseguí una beca de La Sapiència i va començar els estudis eclesiàstics als 13 anys. Als 20 anys, el 25 d'octubre de 1813 es va matricular de Lleis a Palma, a la Universitat Literària. Finalitzà els estudis el 16 de juny de 1821 a l'edat de 28 anys. Més endavant aconseguí el títol de Doctor en ambdós drets i d'advocat. Fou autor d'una *Gramatica de la lengua Mallorquina*, de 1835, ampliada en una segona edició el 1872. La seva obra que es considera més important és el *Nuevo diccionario Mallorquin-Castellano-Latin*, que té un cert valor enciclopèdic.

El 23 de març de 1820 és elegit síndic personer per l'ajuntament de Binissalem. El 1821, sembla que va participar amb algun càrrec en la Milícia de Binissalem i el 1822 fou elegit batle d'aquesta mateixa població. En aquesta etapa va publicar el *Setmanari Constitucional, Polític i Mercantil de Mallorca*, que imprimia Felip Guasp. Escrit en català de Mallorca, intentava acostar-se a la majoria de la població i divulgar la constitució i introduir el nou sistema en totes les capes socials. Observem en el primer número d'aquest setmanari l'interès de l'autor a introduir la Milícia i difondre els seus béns entre la població. La veia així:

"*Deia un Milicià a set o vuit companys que li feien rotllet a un sol: tots som ja Ciutadans Militars, i en nosaltres no s'ha de mirar sinó una partida d'homes de bé en qui la Pàtria confia. La seguretat pública està sota el nostre càrrec: agafar els malfactors està sota la nostra obligació: i derramar fins a l'última gota de sang en defensa de la Constitució és el principal motiu de la nostre inquietud. Nosaltres om una partida d'amics que som aplegats acudint a la veu de la Pàtria com d'altres bons fills es reuneixen al contorn del seu pare per estar al seu costat en totes ocasions. Nosaltres escollim els nostres superiors: no els hi estam subjectes si en el temps de facció: ells s'han de portar com amics que manen a amics: per a ells i per a nosaltres les penes són iguals: i allò que ens ha de servir de més càstig és el ser privats de l'honor de servir en aquesta Milícia; pena que se'ns posarà si fem alguna falta en el servei, o si no complim les ordres que ens donaran.*

"*Entre nosaltres no hi pot haver gent que tengui mettáfere. Ni aquells que són d'una altra nació: ni els que han pres ocupació d'altre Rei Govern: ni els que han estat condemnats a penes aflictives o infamatòries: ni els que cinc anys consecutius sense llicència del Rei han estat fora del Regne; poden estar en aquesta Milícia. Ni àdhuc hi poden entrar aquells que tenen pendent contra ells causa criminal: ni els criats: ni els que han fet fallida: ni els que deuen als cabdals públics: ni els ganduls, és a dir, els que no tenen ofici, ocupació, ni forma de viure coneguda.*

"*Nosaltres, puis, que tenim l'honor de ser contats entre els defensors de la Pàtria, farem l'armús, farem el sord a les seves veus quan ens crida i ens dóna armes per defensar-la? Unim-nos, correm a les ordres dels nostres comandants, reflexionem sobre el càrrec que tenim, i caigui el fuet de les armes Nacionals sobre aquells que gosin a insultar la nostra Nació, o a resistir els mandats de les Corts i del Rei. Estarem sempre a la defensa de la Religió dels nostres Pares: reverenciarem als seus Ministres: respectarem la sagrada i inviolable persona del Rei, i direm sempre amb les armes a les mans: Visca la Constitució, visca la Religió, visca el Rei i visca la Nació*". (SCPMM, 1820:5 de 2 de desembre).

8.5 ELS VOLUNTARIS A 1822 I 1823

Passada l'epidèmia, la MNV no va aconseguir la tranquil·litat desitjada per organitzar-se. Sembla ser que van haver de continuar donant serveis a la ciutat. El 9 de març de 1822, Baltasar Comellas posa en coneixement de l'Ajuntament el següent:

"*No puedo atender á la perfecta instruccion del batallon de la M.N.V. por el continuo servicio que tiene que hacer, porque ningun batallon no voluntario lo releva para nada, ni se sabe si los hay. Es á mi parecer tiempo ya de que se de algun descanso á unos ciudadanos, que en epocas tan desgraciadas y espuestas como las pasadas, han hecho un servicio tan activo sin mas compañeros que una Compañia, no compañia de la milicia permanente, esponiendose á los mayores peligros, con aquella intrepidez , y desinteres que no tiene egemplar y que V.S. ha visto, y de que el público es testigo ocular, admirando en tanta virtud y patriotismo la estimacion propia de solo los hombres libres*", (AMP, FP41/3).

Podem deduir aleshores, que la MNL no donava el servei que se n'esperava i que l'havia de suplir la MNV. Aquest mateix mes, el 28 de març, podem trobar un resum de l'estat de força de la MNV de Palma. El batalló està compost per cinc companyies, dirigides per un comandant. Hi ha dos ajudants majors. Quant als oficials, hi ha cinc

capitans i 12 tinents. I pel que fa als sots-oficials, 12 sots-tinents, 5 sergents primers, 27 sergents segons, 10 tambors, 3 pitos, 30 caporals primers, 30 caporals segons i 283 milicians. En total, 375. I el batalló compta amb 376 fusells.

El terç de cavalleria voluntari estava format per un sots-tinent, un sergent segon, un caporal primer, un caporal segon, i 31 milicians. En total, 35 (AMP, FP41/3).

Així, podem comprovar que dels 450 que es diu que comptaven el mes d'agost de 1821, quan es fa l'informe de la situació a l'Ajuntament, s'ha baixat en unes 75 persones. Però hem de tenir en compte l'efecte de mortaldat de l'epidèmia en la població i, sobretot, en els milicians que estaven dintre de les murades, més exposats al contagi.

Arran del nou reglament de les milícies del 29 de juny de 1822, es va reorganitzar la MNL. A Palma, s'esperava poder comptar amb uns 2.000 milicians de la MNL, agrupats en 5 batallons. Però, quan es miren els fusells, en descompten 400, per la qual cosa se suposa que, de nou, i aproximadament, hi devia haver aquesta xifra de milicians de la MNV, (AMP, FP560/2).

Sobre la necessària reorganització de la MNL es va demanar un informe a una sèrie de persones liberals vinculades amb la milícia voluntària (Joan Coll, Josep Maria Serrà, Joan Barbier, Valentí Terrers, Vicenç Seguí, Miquel Vidal, Andreu Mas, Agustí Cortès, Joan Gómez, Nadal Estelrich i Gregori Oliver). El van lliurar el 5 d'octubre de 1822. L'objectiu de l'informe és indicar les passes per desenvolupar el reglament del 29 de juny, indicar els mitjans per arribar a aconseguir aquesta finalitat i , alhora, fomentar la MNV.

Les indicacions que donen són:

1. Que l'Ajuntament faci una "*energica y patriotica ecsitacion invitando a todos los ciudadanos amantes de las nuevas instituciones*" a fer-se voluntaris.
2. "*Contendrà al mismo tiempo que V.S. haga entender á los ciudadanos que la falta de recursos para uniformarse no debe ser un motivo que les retraiga de la inscripcion voluntaria; pues que V.S. por medio de un comisionado que designe, les proporcionarà los pecuniarios para hacerlo, segun las circunstancias particulares de cada individuo*".
3. Que això es pagui de la quota mensual i, si no, proposar arbitris a la Diputació.
4. Que de forma ràpida es convoqui l'allistament de la MNL.
5. Immediatament després, sense pèrdua de temps, organitzar les companyies i batallons.

6. Agafar del padró 360 persones o més, que es poguessin uniformar i que fossin addictes al sistema, per formar les 1, 2 i 3ª companyies. Caldria esperar que aquests després es passessin a la voluntària.
7. Posar més èmfasi a cobrar els 5 rv/mes

(AMP, FP560/2).

Però, l'aplicació del decret de 29 de juny, també va comptar amb altres problemes en la seva aplicació. Arran d'aquest, un seguit d'oficials i sots-oficials van fer saber a l'Ajuntament que no podien continuar per incompatibilitat, per "*pertenecer a las compañyas de Granaderos, impares y Plaza mayor del batallon de esta Ciudad*", segons un document signat per Martí Pou, Joan Zaforteza, Josep Maria Ferrà, Lluís Montis, Antoni Sancho, Andreu Castelló, Joan B. Billón, Ferran González, Joaquim Santandreu i 14 signatures més, (AMP, FP560/2).

La MNV solia participar en tots els actes oficials que celebraven les institucions constitucionals i qualque vegada va comptar amb alguna iniciativa. La que va obtenir més ressò fou la de la benedicció de la seva bandera, que la va fer el bisbe a la Seu el 14 de juliol de 1822. La intervenció del bisbe va ser publicada en un paper solt, *Discurso que el Ilmo. Sr. Obispo de esta diocesi dirigió á la Milicia Nacional Voluntaria de Palma en el acto de bendicion de la bandera.*

A més, també van fer algunes funcions religioses, com ara funerals per les víctimes dels voluntaris morts durant l'epidèmia en acte de servei, com ara el del dia 20 de març de 1822 Sant Gaietà, (DCPMP 1822:4 de 19 de març). Per a aquest acte es va editar l'oració que va fer el prevere Manuel Rullan, *Oracion fúnebre que en las somennes exequias celebradas en la Iglesia de san Cayetano en esta ciudad de Palma el dis 20 de marzo de 1822 por el Batallon de Milicias Nacionales voluntarias de esta misma Ciudad, en sufragio de las almas de sus compañeros que murieron en la ultima epidemia*.

Així mateix es van fer cerimònies de caràcter laic, com ara, a la plaça de la Constitució, davant la bandera, per llegir la nova ordenança i lliurar la bandera al batalló, (AMP, AH2139, acta de 15 de setembre de 1822). Al cap de vuit dies, torna la MNV a la plaça de la Constitució, ara acompanyats del Comandant general, per repetir els vots i jurament d'eterna unió en defensa de la pàtria, (DCPMP, 1822:3 de 22 de setembre). O per celebrar alguns decrets de Corts, fent-ne una lectura en un acte públic, ara en el baluard de Sant Jeroni, (DCPMP 1823:4 de 27 de gener).

Amb caire més polític, també va fer, com a institució, representacions a les Corts i al Rei, com ara la del 5 de març de 1823, (DCPMP 1823:4 de 5 de març). O a d'altres institucions, com la MNV de Madrid, (DCPMP, 1822:3 de 18 d'agost).

A la segona meitat de 1822, és significatiu que a les pàgines del diari moderat de Palma, el *Diario Constitucional*, el mateix diari faci un comentari, per mor de l'elecció dels oficials de la MNL, on assegura:

"*Pero no podemos dejar de insistir una y mil veces en nuestros deseos de que se aumenten las filas de los Voluntarios. No un temor servil de las fatigas, ó de la contribucion de 5 reales, á que sujeta el ayuntamiento á los que no se hallen en servicio deben ser los motivos que los unan á la Milicia voluntaria. Los que no conocieren otros móbiles, quédense fuera de ella, pues son indignos de alternar con aquellos valientes. El amor puro de una PATRIA i de una CONSTITUCION apreciadas, sean los únicos resortes capaces de mover á los Voluntarios Nacionales*", (DCPMP 1822:3 de 17 de novembre).

Un fet digne de remarcar d'aquest període fou que l'octubre de 1822 una partida de milicians voluntaris van demanar anar a lluitar a Catalunya. Eren Joan Trias, Andreu de Cantos, Serapi Miró, Onofre Gomila, Francesc Maria Garau, Eustaqui Manresa, Ventura Cañellas i Llorenç Mas, (AGCM, Actes Diputació de 7 d'octubre de 1822). El dia 11 s'hi va sumar Ramon Rotger. I la Diputació els va facilitar els bitllets i el menjar per a la travessia, (AGCM, Actes Diputació de 11 d'octubre de 1822).

De l'evolució de l'allistament a la MNV fins a finals de 1823, podem dir que entre el dia 23 de setembre de 1822 i el gener de 1823 hi va haver 99 altes. El mes de febrer, 3. I 5 durant el mes de març, (AMP, FP560/1).

Si atenem a l'estat de força del 29 de març de 1823, observarem que el balanç entre altes i baixes, lleugerament afavoreix les baixes. L'estat del batalló és el següent: 1 comandant, 3 ajudants, 5 companyies amb 5 capitans, 10 tinents i sots-tinents, 5 sergents primers i 22 sergents segons, 7 tambors i 2 pitos, 30 caporals primers i 30 caporals segons. Milicians, 391. En total, 479, amb 380 fusells i baionetes, (AMP, FP42/5).

El 19 de gener de 1823 s'havia procedit a l'elecció del comandant del batalló voluntari i va tornar ser reelegit Baltasar Comellas i, com a ajudant, Martí Pou, (AMP, FP42/2). La seva al·locució posterior a les tropes va ser publicada al diari, acompanyada d'un poema dedicat a l'elecció de la plana major de la MNV, (DCPMP 1823:4 de 22 de gener).

A partir del mes de març, les altes són 19 l'abril, 16 el maig, 18 el juny, 13 el juliol, 13 l'agost, 16 el setembre i 3 l'octubre. En total, des del setembre, 98, (AMP, FP560/1).

És obvi que també hi hagué baixes, les quals no les hem trobat a cap document. Però, no podem dir que disminuís. Perquè l'estat de la força del batalló de milicians, lliurat l'1d'agost de 1823, era el següent: un comandant, 3 ajudants, 5 companyies amb 5 capitans, 10 tinents, 10 sots-tinents, 5 sergents primers, 22 sergents segons, 6 tambors, 2 pitos, 28 caporals primers, 28 caporals segons i 381 milicians. En total, 501, armats amb 489 fusells i baionetes, (AMP, FP42/6). Així, la MNV en un mig any havia crescut en 22 persones.

Pel que fa al terç de cavalleria voluntari, podem dir que el mes de març de 1823 havia crescut un poc. En un informe sobre el seu estat es donen les següents xifres: hi ha un capità, Manuel Fernández de Maroto. Un tinent, un sots-tinent, dos sergents primers, un sergent segon, tres caporals primers, tres caporals segons i 33 milicians. En total, 46 persones armades amb 20 pistoles, (AMP, FP42/1).

Com podem comprovar així, el compromís dels voluntaris amb el règim no va disminuir el 1823, sinó que augmentà lleugerament. Dels 400 milicians del 1822 havien passat als 500 de 1823, un creixement d'un 25% més.

Com hem comprovat en alguns documents esmentats, un dels motius que atribuïen l'allistament voluntari era el deixar de pagar els 5 reials de velló mensuals de contribució. Argument esmentat alguna vegada per l'Ajuntament i corroborat amb algun article de diari. I això també era conseqüència de decisions polítiques, entre elles de les autoritats locals i provincials. L'ajuntament de Palma va proposar a la Diputació que les persones que no paguin la contribució puguin ingressar a la MNV, (AGCM, Actes Diputació de 22 de maig de 1823). La Diputació, d'acord a promoure més l'afiliació voluntària, va considerar la proposta i va aprovar condonar els deutes de les quotes no pagades a aquells que s'allistessin, (AGCM, Actes Diputació, 13 de juny de 1823). Una proposta que torna a prorrogar el 30 de juliol, (DCPMP, 1823:4 de 30 de juliol).

Però això són fets que passen en aquesta i en qualsevol altra època. I allò que no podem fer és entrar a discernir una a una les motivacions personals de cada milicià.

Les relacions entre els comandaments de l'exèrcit, Antonio Zea i la MNL i MNV foren bones. Òbviament, en alguns moments va existir alguna tensió, però no n'hem localitzada cap de remarcable. Prou vegades Antonio Zea va expressar

públicament la unió que sentia amb la milícia. Un exemple, el tenim en una carta que va dirigir al Cap polític:

"*Cuando estaba enteramente entregado á las mas tiernas y dulces emociones que me causaron la fraternidad y union de todas las clases, y la alternativa de los cuerpos de esta Guarnicion con la Milicia Nacional, llegó á mis manos el apreciable oficio de V. E. con fecha de 6 del que rige, en que se sirvió honrarme con el encargo de dar en su nombre las mas expresivas y cordiales gracias á todos los oficiales y soldados que los componen...*", (DCPMP 1821:4 de 12 de març de 1821).

Un altre en un ofici que va enviar a l'Ajuntament, i fou llegit en la sessió del 5 de desembre de 1822, i incloïa un exemplar de la proclama que va publicar i en la qual donava les "*mas expresivas gracias al batallon de Voluntarios Nacionales y demas tropas de esta guarnicion por lo bien que se han comportado en las ocurrencias de la villa de Campos*".

El Comandant general, Antonio Zea, es va dur bé amb les diferents autoritats de l'illa. I també amb la MNV. Això no significa que en alguns moments de tensió, com ara la manca de diners, no tinguessin les seves diferències. Però, potser per expressar aquesta sensació, podem fer referència a l'acta de comiat que li va fer l'ajuntament de Palma amb una convocatòria una sessió plenària només per aquest fet. Després de la cerimònia d'entrada al saló, i de les seves paraules, el batle de Palma de 1823, Esteva Bonet, "*contestó con los mayores afectos de gratitud, manifestando lo sensible que le era á este Cuerpo separarse de un Gefe Militar que ha dado repetidas pruebas de Union á las autoridades Superiores de esta Provincia, y de un decidido patriotismo en favor de las libertades patrias*", (AMP, AH2140, acta de 23 de juny de 1823).

8.6 LA MILÍCIA JUVENIL DE PALMA

A imitació de Barcelona, a Palma també es va voler posar en marxa una companyia de la MNV de joves menors d'edat. La petició, dirigida a l'Ajuntament, fou a instàncies de Josep Estade i Homar:

"*Jose Estada i Omar com la debida atencion expone: que son diferentes los padres que han manifestado vivos deseos de que sus hijos de tierna edad se reuniesen en compañia de Milicia Nacional á imitacion de lo que se ha executado en varios puntos de la Peninsula donde han llegado á formarse batallones de muchachos. Esta determinacion es conveniente que se eleve á cumplimiento pues que ademas de ir formando el espiritu de los niños en favor del sistema y en convencimiento de la*

obligacion que tiene el Ciudadano de defender sus derechos y libertad dispone al mismo tiempo el animo de sus padres, parientes y amigos á que tomen una parte activa en sostener las leyes actuales, en cuya atencion y necesitando para abrir la subscripcion de los voluntarios que no llegan á la edad del reglamento. El previo permiso de V.E. y de su proteccion. Y suplica que se sirva otorgar el correspondiente permiso para que se forme una companyia de muchachos á imitacion de las de la Milicia Nacional de esta ciudad, á cuya gracia quedarà reconocido" (AMP, FP452/1).

Es va acordar passar-la amb recomanació a la Diputació (AMP, AH2138, acta de 17 de juliol de 1821).

El dia 24 del mateix mes va passar la petició per la sessió plenària de la Diputació.

Un cop aprovat, Josep Estade i Homar va demanar suport a Pere Ramírez:

"*Noticioso que por la Excma. Diputacion Provincial se ha aprobado la propuesta que tiene echa sobre la formacion de una Escuela gimnàstica Militar, pasó a suplicar al subteniente de Zaragoza D. Pedro Ramírez, formase por las bases del adoptado en Barcelona un Reglamento para dicho establecimiento*". I el 28 de juliol lliura a l'Ajuntament una proposta de reglament en un document adjunt, (AMP, FP452).

En la sessió de l'Ajuntament de dia 31 de juliol va restar pendent el nomenament del protector de la institució gimnàstica. I en la sessió de dia 3 d'agost s'anomenaren els càrrecs de protector, el Cap polític, Antoni Buch; Primer Director, Josep Estade i Homar; Segon Director, Pere Ramírez, i Tercer Director, Bartomeu Socias i Dezi, regidor. El 7 d'agost, Josep Estade continuava la seva correspondència amb l'Ajuntament informant que ja disposava de 30 nins, (AMP, FP452).

I el dia 8 d'agost l'Ajuntament informava a la població, mitjançant la premsa, que gustós li havia donat suport "*por el laudable, ventajoso é importante objeto á que se dirije... El desarrollo de las facultades físicas y morales que facilitarà el uso de esta parte de la gimnàstica, el acostumbrar á los niños al respeto, al órden, á la subordinacion y disciplina, el ir formando su espiritu en los principios del sistema constitucional... son ventajas muy positivas y reales*", (DCPMO 1821:2 de 8 d'agost).

El primer problema que es va topar aquesta nova institució fou el de cercar els locals adequats per desenvolupar la seva tasca. Per això, immediatament feu la proposta a l'Ajuntament d'ocupar part dels locals de l'antiga Inquisició. A més, també va informar a l'Ajuntament que pretenia obrir una subscripció per recaptar diners i que per això proposaria un pla concret al consistori. Aquesta institució va ordenar l'estudi de la

proposta i, també, va decidir el lema del la institució gimnàstica: *Adolescencia Militar*, (AMP, FP2138, acta de 10 d'agost de 1821).

El segon pas fou elaborar un reglament, presentat per Josep Estade i Homar. L'Ajuntament ordenà imprimir el reglament (dia 17 d'agost) i va decidir anunciar al públic l'obertura del Gimnàstic Militar el dia 25 d'agost.

El reglament preveia l'edat dels alumnes, entre nou i setze anys, i l'aplicació i bona conducta dels alumnes, tant en la institució com en l'escola on habitualment estudiessin, presentant setmanalment un informe de les seves notes signades pels respectius mestres i en el cas de tres notes de desaplicació, serien separats. Els uniformes serien a càrrec dels alumnes. Però si alguna família demanava auxili, l'Ajuntament podria accedir a costejar el vestit. L'armament el posaria el Gimnàstic, però en funció de les possibilitats dels pares, en lliurarien de la meitat a la quarta part de l seu valor. L'Ajuntament havia d'aportar el local.

La institució s'encapçalava amb un protector i tres directors. El primer, que comptaria amb un secretari, es responsabilitzava de la correspondència i del bon govern interior i funcionament del centre. El segon, de la Instrucció. I el tercer, de la resta, (llibre d'altes, baixes amb les motivacions, allistament i control de l'armament, arxiu, etc.). Els fons consistirien en els arbitris de l'Ajuntament trobés i en donacions, a més d'una contribució mensual dels joves, d'un, dos o tres reials de velló mensuals, en funció d'allò que havien satisfet per l'armament, una quarta part, tercera o meitat.

En principi, la proposta d'obertura fou els dijous capvespre i els diumenges, (AMP, AH2138, acta de dia 28 d'agost de 1821). A partir d'aquí, sembla ser que aquesta institució va anar funcionant, sense ser esmentada a les actes dels plens municipals fins al cap de més de mig any.

El 1822 hi hagué uns petits canvis en la cúpula del Gimnàstic Militar. A la sessió del ple de l'Ajuntament de 18 de març de 1822, s' anomenà a Vicenç Seguí secretari del primer director. I se suposa que el mes de febrer, quan Guillem Montis va tornar a ocupar el càrrec de Cap polític, substituí com a protector d'aquesta institució a Antoni Buch. Com hem vist Guillem Montis va dimitir de Cap polític, però, els membres del Gimnàstic van demanar que continués essent el seu protector. Així, el 12 de juliol, l'Ajuntament hi assentí. Però, l'interessat, al cap de quatre dies, el 16, va demanar que l'exoneressin del càrrec, per mor de la seva salut:

"... nunca creo atribuirà á una escusa sino á la debilidad de mi salud por la que como consta á V.S. he conseguido la exoneracion de mi anterior destino. Ademas

carezco de los conocimientos analogos para dar el vigor y direccion correspondientes a un establecimiento naciente y que acaso será algun dia la esperanza y el apoyo de la Patria", (AMP, FP452).

L'Ajuntament no es va donar per vençut i li va tornar a proposar el càrrec a Guillem Montis, però aquest no va acceptar, (AMP, FP452).

El 6 de setembre proposen com a protector al militar Eugeni Mc Crohon, el qual va assegurar que li agradaria, però no podia ja que depenia directament de l'autoritat militar. Aleshores, les autoritats municipals es van posar en contacte amb el Comandant general i el Cap polític, que no hi posaren cap resistència, (AMP, FP452). De forma que va quedar anomenat protector i el segon director, Pere Ramírez, també va haver de deixar el càrrec perquè era absent de l'illa, (AMP, FP452); i, per tant, es va anomenar a Antoni Hernández, el qual va acceptar el càrrec el dia 30 d'agost, (AMP, AH2139, actes).

Sembla ser que el 1822 la institució gimnàstica funcionava amb normalitat. Però, desconeixem el número d'alumnes exacte que hi assistien. Sabem que comptaven amb armament i que el mes d'abril d'aquest any feien la instrucció a la part baixa de Montision, (AMP, AH2139, acta de 24 d'abril). Tenim amb un testimoni, que va dedicar un article *A los Jovenes de la Milicia nacional Voluntaria de Palma*. Signava *El Lego que quisiera tener una dozena de hijos como vosotros.* L'autor probablement va ser Nicolau Carbonell, llibreter. Aquest, després de la seva exhortació, assegura que el dia 11 de març va veure 10 joves uniformats i armats, amb altres adults, sortir de les cases consistorials per dirigir-se de guàrdia al teatre amb el tambor batent. I quan aquests va passar davant la làpida de la constitució, a la plaça d'aquest nom, la van victorejar, (CCLPMP, 1822:4 de 13 de març).

Molta assistència no hi devia haver al Gimnàstic. El dia 25 de setembre Josep Estade demana a l'Ajuntament que es modifiqui el reglament, i que es permeti allistar-se a nins més joves, modificants l'edat mínima d'ingrés, de 9 anys a 7 anys.

I al cap d'un mes, el 31 d'octubre, a més de presentar un pla de recaptació d'ingressos, de custodies i inversions per l'escola, insisteix en la necessitat de donar un altre impuls a la institució:

"*Al fin de dar mayor estimulo y fomento al establecimiento Gimnástico Militar convendria que V. S. dispusiese que los jovenes de la companyia fuesen admitidos con preferencia en las escuelas que corren de cuenta de ese Ayuntamiento. De este modo muchos padres que en la actualidad se ven con el disgusto de que sus hijos no pueden*

ser admitidos en dichas escuelas por el crecido numero de alumnos, conociendo la ventaja que les ha de resultar de esta medida correrian tal vez á presentar los muchachos para hacerlos alistar en la compañia", (AMP, FP452).

Aquesta sol·licitud va passar a la comissió d'Instrucció Pública, (AMP, AH2139 de 14 de novembre de 1822). El dia 15 de novembre de 1822, l'Ajuntament acceptà la petició i el pla adjunt. I a finals de 1822, el 18 de desembre, es demanava a l'Ajuntament que poguessin rebre una part dels diners que es treien dels balls, que anaven destinats a la MNV, per comprar fusells i fornitures.

Segurament eren més els alumnes del Gimnàstic que aquells 10 que desfilaren. El dia 17 de gener de 1823, festa de Sant Antoni, el nou batle de Palma, Esteva Bonet, va visitar la institució per posar les insígnies de caporals. I els va dirigir un discurs que fou reproduït per la premsa, esmentant-los com a fills predilectes de la corporació, (DCPMP, 1823:4 de 19 de gener). Els nous caporals eren: Miquel Estades i Sabater, com a caporal primer; i Vicenç González i Josep Almodóvar, com a caporals segons, (AMP, AH2140, acta de 14 de gener). Podem suposar, així, que si comptaven amb dos caporals segons, aquesta institució devia de comptar amb més de vint joves, i un màxim de quaranta. Aquests nomenaments foren conseqüència d'un examen literari sobre l'art militar el 14 de gener, (AMP, FP452).

Amb tot i amb això, l'aprovació de les mesures, no degueren ser gaire efectives. El 24 de febrer, Eugeni Mc-Crohon i Josep Estade i Homar escrigueren una carta a l'Ajuntament que entre d'altres coses dies:

"*De cada dia es mayor la decadencia que se observa en el establecimiento Gimnástico Militar, y no puede dudarse que á este paso bien pronto se verá reducido á la nulidad si V.S. no le protege y sostiene. Muchos jovenes se hallan todavia sin fusiles y sin fornituras, y con esta fallta ni hay estimulo entre ellos ni es dado á muchos Padres hacer de una vez el desembolso para este gasto despues de costeado el uniforme de sus hijos, a quienes debiera el establecimiento haber facilitado el armamento al tener de lo que en esta parte dispone su reglamento. Bien quisieran el protector y sus Directores no tener que causar la atencion de V.S. y que estubiera solo en su mano y facultades dar estimulo y fomento á la gimnàstica, consagrando sus tareas á la enseñanza y disciplina de unos muchachos que han de ser un dia el apoyo de nuestras libertades y dar á la Patria repetido ejemplo de virtud, de constancia y de valor; pero sin recursos y sin fondos de que disponer seran inutiles todos sus esfuerzos. Y pues V.S. segun manifiesta en su oficio de 11 de Enero ultimo no puede por ahora facilitar ninguna*

suma dignese acudir á la Excma Diputacion provincial para que la cantidad senyalada por el Gobierno á gastos de la Milicia Nacional, de que segun noticias ha recibido algunas partidas, se sirva destino la que juzgue indispensable para la compra de unos 25 o 30 fusiles con sus correspoondientes fornituras, con lo cual no solo podrá sostenerse el establecimiento sino que aun tomarà un nuevo impulso y fervor", (AMP, FP452).

A l'1 de març de 1823, el Gimnàstic Militar insistia a constatar a l'Ajuntament la seva decadència i la manca de material. L'endemà, dia 2 de març, el protector Eugeni Mc-Crohon fou destinat en comissió urgent a la península i s'havia d'embarcar cap a València en direcció a Madrid.

L'Ajuntament es va tornar a dirigir a la Diputació, la qual li contesta el 21 de maig que, de les 13.000 lliures sobrants a pressuposts o de les del fons de la Milícia Nacional, destini diners a l'escola. Però el consistori opinava que no tenia facultats per disposar-ho sense una ordre expressa de la Diputació que va arribar el dia 26, signada pel Cap polític:

"*... ha resuelto que de los fondos de M.Y. se auxilie al establecimiento gimnastico con la prudente cantidad que le dicte su celo acia una institucion tan recomendable y digna de su proteccion*", (FP452).

Però, probablement, la decisió no va arribar a enlloc. Al cap de pocs dies, el 18 de juny, el mateix Ajuntament envia un escrit a la Diputació que diu:

"*... por desgracia se hallan tas escasos los fondos de la Milicia N.L. que con dificultad puedo cubrir mensualmente las obligaciones á que esta afecta la voluntaria*", (FP452).

El problema econòmic durant tot el trienni liberal fou neguitós per a la població i per a les institucions. I també per al Gimnàstic Militar.

8.7 LA MILÍCIA NACIONAL VOLUNTÀRIA ALS POBLES

Com hem comentat amb anterioritat, l'objectiu d'aquest treball no és fer una recerca exhaustiva de com es va formar, arrelar i evolucionar la MNV a Mallorca durant el trienni. Això seria més bé la tasca d'un treball més profund centrat sobre aquesta matèria. Per això, només donarem una pinzellada sobre allò que hem trobat sobre l'existència de la MNV a Mallorca.

Un dels primers dubtes en què es va topar la Diputació quan es va començar a crear la MNV als pobles és que en alguns no hi havia prou voluntaris per formar una

companyia. Aleshores, el dubte era si seria factible la proposta dels pobles, si es podien fer esquadres o residus de companyia, (AGCM, Actes Diputació de 6 de novembre de 1821). Aquesta petició estava fonamentada en el fet que estava permès per a la MNL. Però la resposta fou que la instal·lessin en pobles alterns, (AGCM, Actes Diputació de 8 de febrer de 1822). Ara bé, finalment, al cap d'un mes i mig, el 23 de març de 1822, reberen el permís de formar esquadres i trossos de companyies als pobles, (AGCM, Actes Diputació de 23 de març de 1822).

Després de la lectura de la documentació trobada, hom té la impressió que gairebé a tots els pobles de Mallorca hi va haver una companyia o una esquadra, més o menys plenes. Probablement, tanmateix, no en tots els pobles per igual ni amb la mateixa proporció. Hi ha alguns pobles on es detecta un nucli emprenedor de liberals. En canvi, a d'altres es veu més apàtic. Però això no deixen de ser impressions, que s'haurien de corroborar amb un estudi molt més exhaustiu i documentat.

La llista següent és una relació dels pobles on es té constància fefaent que hi havia MNV i de la font on l'hem trobada. També s'ha fet una recerca de la MNV als llibres d'història local de diferents pobles i a les revistes de Jornades d'Estudis Locals. Però, lamentablement, el resultat ha estat ben magre. El resultats són els següents:

1. Algaida. El batle demana pólvora per a la MNV, (AGCM, Actes Diputació, 25.6.1823). Li són lliurats fusells, (AGCM, Actes Diputació,5.7.1823).
2. Binissalem. Aquest poble prou vegades parla de milícia, però no especifica si era la local o la voluntària. Probablement tingué MNV des del principi, juny de 1821. A finals de 1822 hem trobat una referència fefaent a l'acta del 18 de desembre de 1822 per renovar els càrrecs d'aquest any, (AGCM, Actes Diputació, 18.12.1822). Arran d'aquesta votació, Llorenç Gamundí, Bartomeu Amengual i d'altres van impugnar les eleccions i van demanar que la milícia s'organitzés d'acord amb el reglament de juny de 1822, (AGCM, Actes Diputació, 16.1.1823).
3. Búger. Per una qüestió administrativa, hem trobat que el tambor era Gabriel Artigues, (AGCM, Actes Diputació,25.2.1823).
4. Campos. Abans del cop de mà de l'1 de desembre ja hi havia MNV. El 29 de novembre de 1822 Bartomeu Mas, caporal de Campos, va demanar fusells útils per armar millor la milícia d'aquella localitat. Més tard, el tinent de la companyia era Joaquim Ballester, el sots-tinent, Jaume Tallades, i comptaven amb les tres quartes parts d'una companyia, o sigui, uns 75 homes, (DCPMP,

1822:4 de 22 de desembre). A partir d'aquí, la MNV de Campos va ser prou activa i es troba present sovint en els mitjans de comunicació.

5. Capdepera. Pere Fiol n'era membre, (AGCM, Actes Diputació, 3.5.1823).
6. Estellencs. Demanen fusells per armar la MNV el 1823, (AGCM, Actes Diputació, 4.2.1823).
7. Felanitx. Poble molt actiu. El 1823 hi havia una companyia. El capità era Jaume Ramon. Gregori Ambrós era tinent. Miquel Obrador, el sots-tinent i el batle constitucional alhora. Joan Fiol era sergent i regidor constitucional. Cosme Gayà, caporal, (DCPMP, 1823:4 de 28 d'abril). La Història de Felanitx de Pere Xamena fa referència al fet que "*la Música de la Milícia Nacional Voluntària donava retretes els dies de festa «donde es extraordinaria la concurrencia de personas de ambos sexos los que no cesan de dar vivas a nuestra adorada Constitucion y entonan himnos patrióticos particularmente al tiempo de pasar por enfrente de la lápida»*", (Xamena, P.;1975:217). El 8 de setembre de 1822 trobam una representació dels voluntaris de Felanitx als seus companys de Madrid a la premsa, on els encoratgen per haver resolt els fets del 7 de juliol passat, signada per Antoni Bordoy (tinent), Pere Ignasi Ramon (sots-tinent), Cosme Bauzà (pels sergents segons), Sebastià Nicolau (pels caporals primers) Miquel Timoner (pels caporals segons) i Gregori Ambres (pels soldats), (DCPMP 1822:4 de 8 de setembre).
8. Inca. Milicians de la local es passen a la voluntària, (AGCM, Actes Diputació, 21.7.1823)
9. Lloret. Informen que fan rondes per mantenir la seguretat pública, (AGCM, Actes Diputació, 10.4.1823).
10. Llucmajor. Després de la revolta de Campos, al diari recorden la tasca feta a Campos per la MNV d'aquest poble, (ECO, 1822: de 12 de desembre).
11. Manacor. Als inicis, 1821, va comptar amb 30 milicians, però el mes de novembre del mateix any eren uns 20. Alguns eren menors d'edat i d'altres pobres, per la qual cosa no comptava amb prou gent perquè la MNV subsistís com a cos separat, (AGCM, Actes Diputació, 2.11.1821). Al cap d'un temps, la MNV era escassa, (AGCM, Actes Diputació, 21.10.1822).
12. Montuïri. Segurament no comptava amb gaire gent a la MNV. A principis de 1822 demana si pot mesclar-la amb la MNL, (AGCM, Actes Diputació, 4.2.1822).

13. Muro. El 1822 comptaven amb una companyia amb un tinent, un sots-tinent, dos sergents i dos caporals. L'Ajuntament fa una consulta perquè algun d'aquests es vol passar a la MNL, (AGCM, Actes Diputació, 23.3.1822). La resposta és que, una vegada inscrits, ja no es pot, (AGCM, Actes Diputació, 3.4.1822). Antoni Massanet i Serra, comandant de la MNV de Muro –si hi havia comandant vol dir que eren bastants -, al diari denuncia que després de la invasió dels francesos ja no porta cap distintiu ni uniforme i pretén passar desapercebut, (DPUE, 1823:3 de 8 d'agost).
14. Santa Eugènia. Li lliuren fusells, (AGCM, Actes Diputació, 5.7.1823).
15. Santa Margalida. N'hi ha, (AGCM, Actes Diputació, 10.4.1823). Es publica un article de lloança a la "*nunca bien alabada MNV*", (DPUE, 1823:3 de 8 d'agost).
16. Santa Maria. Hem trobat la referència el 1823. Demanen armar amb fusells la MNV i el Comandant general diu que no en té, (AGCM, Actes Diputació, 4.1.1823).
17. Selva. El batle, Pere Francesc Morro, demana permís per invertir part del producte de la contribució a comprar vestuari per a la MNV, (AGCM, Actes Diputació,23.9.1823). Aquest batle era capità de la MNV de Selva, (AMP, FP168/20), cosa que significa que a Selva hi havia un bon grup de milicians.
18. Sineu. Hem trobat la referència el 1823. Demanen armar amb fusells la MNV i el Comandant general diu que no en té, (AGCM, Actes Diputació, 4.1.1823). Jaume Barceló, comissionat de l'Ajuntament, demana fusells, (AGCM, Actes Diputació,4.2.1823). Més tard proposen pagar la jaqueta als pobres, (AGCM, Actes Diputació, 5.8.1823).
19. Son Servera. Hem trobat la referència el 1823. Demanen armar amb fusells la MNV i el Comandant general diu que no en té, (AGCM, Actes Diputació, 4.1.1823). Es destaca al diari la tasca d'Antoni Servera a favor de la milícia local, (ECO, 1822:, de 18 de desembre).
20. Sóller. Petició de Salvador Coll i altres milicians, que demanen partir a lluitar a la península, (AGCM, Actes Diputació, 10.6.1823). Es publica al diari una carta que explica l'arribada de la notícia de la victòria de les tropes liberals de Catalunya. La MNV del poble va estrenar uniforme. Es va celebrar amb repic de campanes i un Te Deum. I per la nit lluminàries, (DPUE, 1823:, de 16 de febrer).

8.8 ANÀLISI DEL MILICIANS DE LA MNV DE PALMA

Entre els historiadors mallorquins s'ha especulat molt amb el número de liberals d'aquesta època. Com sabem, no tots els liberals es van incorporar a les milícies voluntàries. La historiografia d'altres llocs ens indica que ho van fer, sobretot, els més exaltats. I a Mallorca, el sector moderat comptava amb més pes, per la qual cosa hem vist que el número de persones voluntàries a Palma es fa enfora de les d'altres indrets del continent, on aquest moviment tenia més pes. Amb tot i amb això, s'ha fet un intent de donar una llista de les persones que en un moment o altre van optar per fer-se milicians voluntaris durant el període del trienni, ja que sabem que les persones per diferents motius, que poden ser polítics o no, a vegades militen d'una forma més compromesa i d'altres no. Hem vist en diferents moments del trienni quants de milicians voluntaris hi havia. Però això no té per què donar-nos una visió encertada de totes les persones que van participar en la MNV, i, per tant, van ser una part del moviment liberal a Palma.

D'altra banda, hem de fer observar que no hi havia un registre individual dels milicians. Ja hem esmentat la carta que fa el 1824 el secretari de l'Ajuntament, dient que l'elaboració de la llista per enviar a la intendència de policia, fou complicada i laboriosa.

En l'elaboració d'aquest llistat de milicians voluntaris, s'ha topat amb diferents problemes. El primer, la cal·ligrafia d'alguns escrivans o el deteriorament en què ens ha arribat el document. En segon lloc, l'ortografia, ja que sovint el nom i cognoms de la mateixa persona s'escriuen de diferent forma o es castellanitzen.

Hem anat extraient els noms de diferents llistats. Una dificultat és que poquíssima gent usava el seu segon llinatge. Òbviament, ens hem trobat noms repetits. Només quan el mateix nom es repeteix en el mateix llistat significa que hi ha dues persones. En uns pocs llistats, hi figura l'adreça, número d'illeta i de casa, cosa que només en pocs casos ha facilitat la tasca. Però només s'ha usat amb persones que presentaven el mateix nom, en la mateixa llista, amb adreces diferents. I, en cas de dubte, s'ha seguit el criteri més restrictiu: eliminar la persona i fer-la desaparèixer del llistat.

El fet de no posar l'adreça a totes les llistes ha impedit poder fer una anàlisi del moviment de la MNV en funció dels barris de Palma. Pel que fa a la professió, farem una aproximació amb una mostra, usant un dels primers llistats.

Hem comptat un total de 1.148 noms. El resultat detallat dels noms, s'adjunta en un Annex, (Annex 8.1). Així podem comprovar que si aleshores a Palma hi havia sobre uns 40.000 habitants, aproximadament la meitat d'homes, un poc més d'un cinc per cent de la població masculina, en algun moment, va estar vinculat a la milícia nacional voluntària.

Amb aquesta relació es podria comprovar quantes persones que van ser elegides com a membres del consistori es van allistar a la MNV. Si el seu nom no surt a la llista de voluntaris, és evident que no s'hi van apuntar. El problema el trobam en el cas que hi hagi coincidència entre els dos noms. A vegades, per altres notícies ho podem assegurar. Però la simple coincidència de noms no té per què implicar que aquest fos un regidor o batle. Sobretot amb cognoms prou populars.

En conseqüència, si analitzam els elegits en el primer consistori (1820), de 17 regidors, podem assegurar que 9 no s'afiliaren a la MNV i de dos sabem segur que sí. Els altres 6 no ho podem assegurar amb certesa. Probablement alguns ho varen ser. Del consistori de 1821, 7 no s'afiliaren; 4, sí; i n'hi havia 6 de dubtosos. Del consistori de 1822, 8 no s'afiliaren; 4, sí; i 5 eren dubtosos. I del 1823, no se n'afiliaren 6; 4, sí i 7 eren dubtosos.

Per tant, podem comprovar com el nombre de persones segures que no es comprometeren a la MNV disminueix lentament amb els anys. I si analitzam els que sabem segur que s'allistaren, només hi ha un increment en el segon any, per estabilitzar-se. És clar que sense conèixer què va ocórrer amb aquells que no podem assegurar, si ho eren o no, la fermesa de les conclusions queda coixa.

Pel que fa als vocals de la Diputació, si exceptuem els germans Ferrer i Quintana, que eren de Binissalem, però, també amb domicili a Palma, i Antoni Mayol, de Sóller, dels 14 restants, 9 no figuren a la llista de voluntaris; Joan Sorà, sí, i Francesc Massanet és dubtós. De forma que es pot assegurar que els vocals de la Diputació majoritàriament no es van allistar a la MNV.

Pel que fa als diputats a Corts, cap d'ells es va allistar a la MNV de Palma. En conseqüència, podem veure que, només a l'ajuntament de Palma, la milícia podia comptar amb una certa capacitat d'influència mitjançant milicians seus. Però, pel que sembla, aquesta mai va ser de forma aclaparadora o majoritària. Així, podem concloure que la majoria dels caps polítics institucionals del liberalisme moderat no es va allistar a la MNV.

Dels diferents llistats de voluntaris que hem manejat, molt pocs posaven l'ofici. Dels 1.158, només hem trobat l'ofici de 195, (sobretot de les signatures AMP, FP560/1 i AMP, FP168/6, de data 17.6.1821). En un treball més profund, es podria intentar cercar l'ofici de tots ells fent una recerca entre les llistes de contribuents de diferents imposts i els padrons, o d'altres llistats de població de l'època. Si agafàvem aquesta mostra, que ha estat més tost resultat del moment en què es va fer la llista, sobretot a la primera època, juny de 1821, més que en funció del poder adquisitiu ens podria servir com a un tast de la composició social de la milícia, tot i sabent, però, que és un resultat del tot aproximatiu i no definitiu.

En funció de la seva professió hi havia:

1. Artesans. En total, 40, dels quals cal destacar:
    a. Capellers, 2
    b. Forners, 4
    c. Fusters, 6
    d. Impressors, 3
    e. Manobres, 3
    f. Sastres, 6
2. Empleats, 47
3. Hisendats o els seus fills, 20
4. Jornalers, 18
5. Liberals, 25, entre els quals podem destacar:
    a. Escrivents, 5
    b. Estudiants, 7
    c. Medecina, 2
    d. Ensenyament, 2
    e. Música, 2
6. Mariners, 15, on cal destacar:
    a. Pilots, 5
    b. Patrons, 2
    c. Capità, 1
7. Mercantils, 29, entre els quals cal destacar:
    a. Aigua, 2
    b. Botiguers, 4

c. Comerciants, 16

d. Llibreters, 4

8. Militar, 1

Els militars, al principi de la milícia voluntària es trobaven al seu servei. Aquesta persona que hi ha és Salvador Valencia, que tingué diferents càrrecs militars rellevants a la plaça de Palma, on era a ser governador interí i proposat per ser definitiu pel mateix Comandant general, (AMP, FP2138, acta de 18 de novembre de 1821).

Aquest resultat el podem concretar en la següent gràfica:

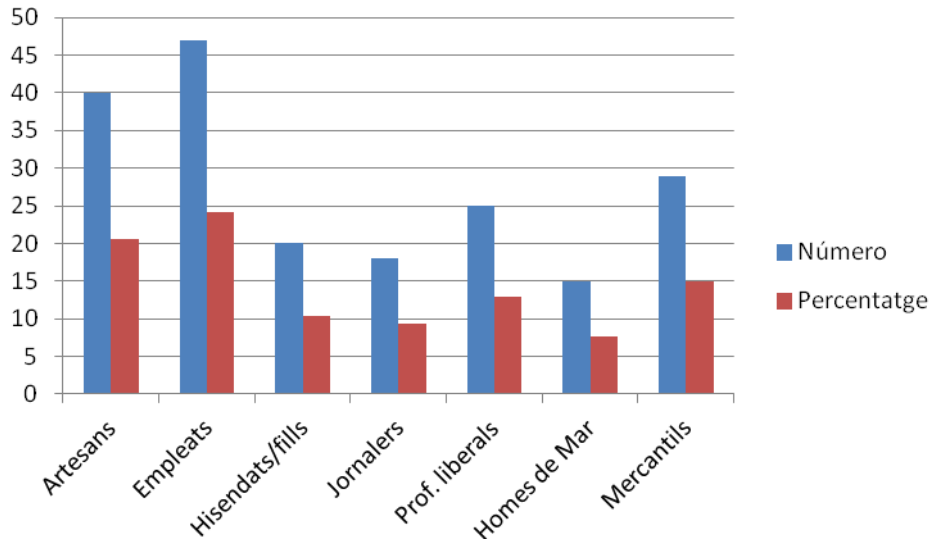

Com podem observar en aquest suport inicial, gairebé la quarta part provenia del sector empleats, la majoria d'ells de l'Administració Pública. Però el segon sector que dóna suport és l'artesà, sense destacar molt un subsector concret. Continuen les professions mercantils i liberals. I, finalment, els hisendats, homes de mar i jornalers. Queda així palesa la incorporació a aquest moviment polític dels sectors populars. Òbviament, no en relació proporcional a la població. Però posa en entredit la teoria que les capes populars donaven l'esquena a aquest moviment.

Si analitzam aquells de qui tenim l'edat, dada que prové també d'un llistat del principi de la milícia voluntària, (AMP, FP168/6, que ja hem esmentat); aconseguim l'edat de 97 persones. I les hem agrupades per dècades, tot sabent que la primera, de 18 a 19 anys, en sortia perjudicada.

El resultat és el següent:

1. Fins a 20 anys, 13
2. De 20 a 29, 46.
3. De 30 a 39, 28
4. De 40 a 49, 10

L'expressió gràfica resultant seria la següent:

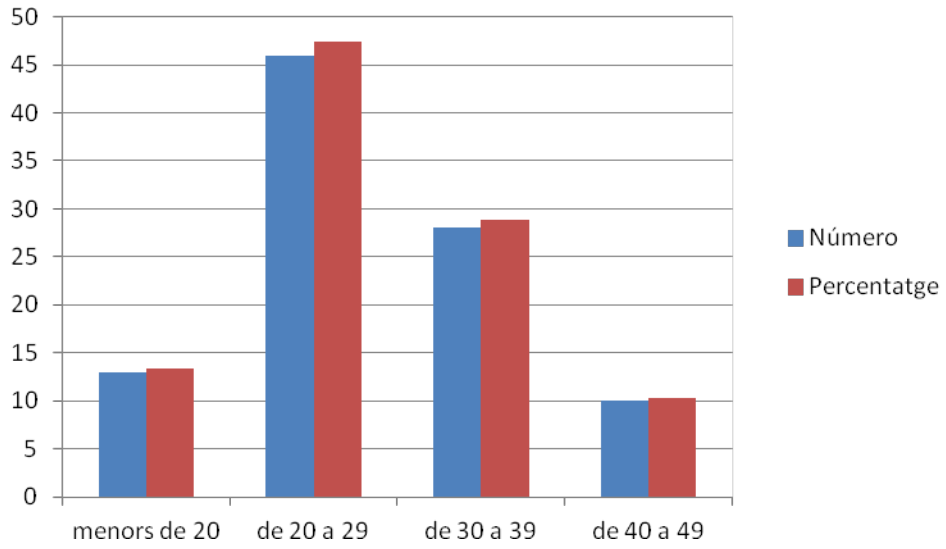

Com podem comprovar, era una força ben juvenil. El tram de 18 a 30 anys conté gairebé el 60%. Mentre que el de 30 a 50 està sobre el 40%.I si féssim un tall als 34 anys, que vindria a ser la mediana, i dividíssim la població en dos trams, el número de joves entre 18 i 34 anys seria de 75, un 77.32%; només en quedarien 22 en el tram de 35 a 50 anys, un 22.68%. Això vindria a ser com a un indicador de la puixança del liberalisme entre la joventut.

8.9 SUBSCRIPCIÓ DEL JUNY DE 1823 PER UNIFORMAR ELS CIUTADANS QUE PER MANCA D'HAVERS NO PODEN ALLISTAR-SE A LA MNV

El mes de juny de 1823 es va fer pública una subscripció de ciutadans per poder uniformar gent de les capes més baixes de la població i així poder ingressar a la MNV de Palma. Això s'esdevenia en el moment que l'Ajuntament i la Diputació havien apostat per fomentar l'allistament a la MNV. La llista publicada entre el 24 de juny i el 26 de juliol porta els 172 subscriptors i la quantia que hi va aportar cadascun. Entre la

noblesa, hi figuren tres títols, el marquès de Vivot, el comte d'Ayamans i el marquès de la Bastida, els tres amb una aportació de 160 reials de velló (rv). Amb la mateixa quantia hi ha el Cap polític, Genís Quintana Ferrer i Jordi Auleza (Olesa?). Per ordre de quantia, continua una dona, Miquela Roca, amb 123 rv, i el bisbe Pere González Vallejo amb 100. La suma total que es va recaptar va ser de 4.491 rv.

Si feim una anàlisi del número de persones en funció de la quantia aportada, el resultat és veu en la taula següent:

Reials de velló	Número	Percentatge
De 1 a 20	125	72,67
De 21 a 40	29	16,86
De 41 a 60	4	2,33
de 61 a 80	5	2,91
de 81 a 100	0	0,00
De 100 a 120	2	1,16
De 121 a 140	1	0,58
De 141 a 160	6	3,49
Total	172	100,00

I una gràfica d'aquesta taula seria:

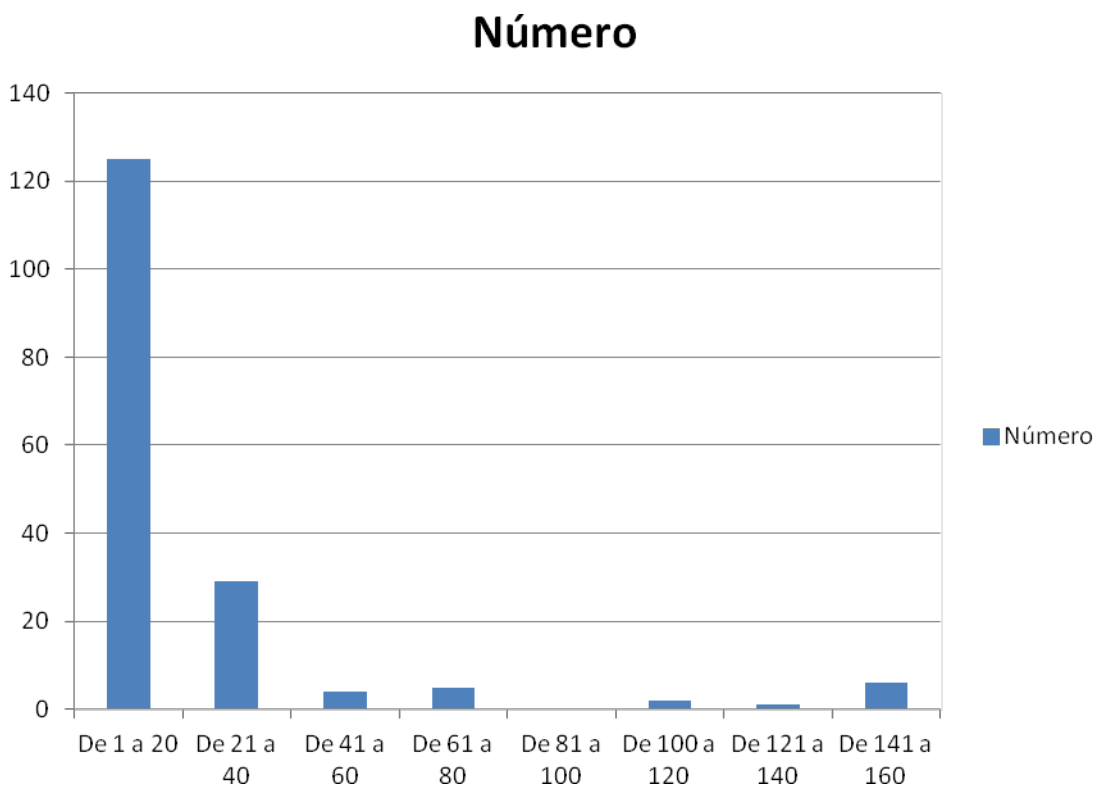

Es comprova així que la subscripció fou més entre les capes mitjanes i baixes que entre les altes. Ara bé, si entenem per membres dels sectors populars aquells que van donar entre 1 i 9 rv, hi trobam 42 persones. En canvi, entre els de 10 i 40 rv, hi trobam 112 persones. De forma que això podria apuntar al fet que el suport majoritari dels subscriptors a l'equipament de la MNV podia ser superior entre les capes mitjanes.

Finalment, hem cercat si existia una correlació entre les persones subscriptores i la MNV, és a dir, si els subscriptors eren milicians. N'hi ha 29 que no posen el nom d'entre els 172, ja que només signen amb les inicials. Així, del llistat ens en queden 143 amb el nom. D'aquests 143, 58 estaven allistats a la MNV i la majoria, 85, no. Podem comprovar així, l'existència d'una borsa important de la població que donava suport al liberalisme i que no es va comprometre amb la participació a la milícia.

Per acabar, vull remarcar que en aquesta llista de subscriptors figuren 6 dones, a més de les monges jerònimes, que van participar amb una subscripció simbòlica de 2 rv.

8.10 VOLUNTARIS REIALISTES A 1824

Com ja s'ha esmentat, prou especulacions s'han fet en la historiografia mallorquina sobre l'arrelament dels liberals a principis de 1820 a Mallorca i a Palma. En els apartats anteriors hem intentat quantificar el nombre de persones que es van allistar a la MNV en diferents moments i, a més a més, a base de reunir tots els noms i fer-ne una porga, hem pogut arribar a una xifra aproximada de persones que durant el trienni, en un moment o altre, havien estat allistats. Més de mil cent.

Però, si realment volem conèixer el pes d'aquesta força, l'hauríem de comparar amb una altra força semblant en aquesta mateixa època. La MNV era la força popular voluntària que donava suport al règim liberal. I el cos de Voluntaris Reialistes fou un organisme de les mateixes característiques, que pretenia desenvolupar funcions semblants a favor de l'absolutisme. Així potser, d'aquesta comparació, podríem treure'n conclusions aproximades.

Arran de la reial ordre de 28 de febrer de 1824, a Palma es va crear el cos de Voluntaris Reialistes. En la sessió plenària de 29 de març d'aquest any, l'Ajuntament va decidir iniciar-ne l'allistament. En conseqüència, es va posar en marxa aquest cos, el primer llistat del qual (amb les persones allistades) trobam a la signatura FP879/1, on hi ha el nom del voluntari, el nom dels pares, l'edat i l'ofici. Un cop acabat l'allistament, es comptabilitzà un total de 488 allistats.

Si ho comparam amb el número de milicians a finals del període més pròxim del liberalisme, 1823, veurem que les xifres són semblants. 488 front uns 500. I si ho féssim amb les del principi de la formació de la MNV, veuríem que els milicians comptaven amb una xifra inferior, es parlava d'uns 450 homes amb majors expectatives. Però, com hem vist, quan s'estava formant la MNV va sorgir a Palma l'epidèmia de febre groga, que va canviar tot l'escenari. Un cop acabada aquesta el 1822, la primera força que comptam de voluntaris fa un total de 375, que és la xifra més baixa del període. Aquesta seria un 23% menys dels 488 voluntaris. O sigui, una relació de 3 a 4.

Per fer una comparativa més acurada de l'arrelament del cos de Voluntaris s'hauria d'elaborar un estudi del nou període, la dècada ominosa. Conèixer els seu punts més singulars, punts forts i debilitats, per tan de comparar després. Òbviament, això sobrepassa l'objectiu d'aquest treball.

Ara bé, una conclusió que podem treure, sense cap mena de dubte, és que el suport al liberalisme potser va ser una mica inferior que el que va tenir l'absolutisme a Palma. Però, de cap manera, tan aclaparadorament inferior com ens han volgut fer creure alguns historiadors, titllant aquest moviment com si es tractés d'un grup d'arreplegats.

Els números que hem vist, si més no a l'inici dels voluntaris, són xifres no gaire diferents.

CAPITOL IX EL FINAL DEL TRIENNI LIBERAL A MALLORCA

9.1. LA LLUITA ENTRE MODERATS I EXALTATS A LA PREMSA

Els inicis d'una lluita oberta entre moderats i exaltats el 1822

En el principis del trienni els liberals mallorquins no demostren cap divisió profunda entre ells. Al cap de poc, a la segona meitat de 1820, la pesta que es va produir a la costa del llevant de l'illa va trasbalsar la vida quotidiana. Va obligar a centrar-se en una nova prioritat que s'havia de superar. De forma que en aquest temps, el debat polític va quedar més cenyit a les mesures sanitàries i a la distribució dels ingressos i despeses.

Un cop superada l'epidèmia, el gener de 1821, es recupera el pols de la vida quotidiana. El fet que no es posés en marxa la MNV, tampoc no va significar cap crui en el liberalisme. Com hem vist, el mes de juny de 1821 es va posar en marxa aquesta força, amb alguns altercats menors, com ara l'elecció dels oficials del regiment de granaders. Però el setembre de 1821 hi va haver una segona epidèmia a la ciutat de Palma, ara de febre groga importada des de Barcelona. Per tant, de nou, els esforços es van centrar en l'aspecte sanitari. I també, alhora, en el control de la reacció.

Així, al 1822, retornant a la normalitat, i també en funció dels esdeveniments arreu de l'estat, és quan entre els liberals mallorquins es comença a detectar una divisió més profunda. En un article publicat el 22 d'abril de 1822 al periòdic *El Atleta de la Libertad*, dedicat a les tertúlies que es realitzaven en diferents cases, s'elabora la següent divisió irònica, en funció del pensament polític dels propietaris:

a) Servils, "*no se trata mas de lo que se mata*".
b) Liberals, "*la primera materia que se presenta á discusion es sobre las reformas necesarias y otras por ese órden*".
c) Descamisats, "*el viva Riego, y viva la Soberania de la Nacion no sale de la boca en toda la noche*".
d) Moderats, "*apenas se les entiende lo que hablan, porque en todo van con mucho tiento*".
e) Pastelers, "*estos SS. como el Camaleon, que se acomodan al color de la casa, y de los concurrentes*"

I en el mateix periòdic, a continuació, també compta amb els anillers. Diu: "*Los moderados pasteleros, y demas entes de preciosa cofradia del anillito, han recibido un*

golpe mortal con el manifiesto decidido y patrióta Moreno Guerra... al caso pues, Camaradas, parlamentos, cofradias del anillo y todo aquello que huela á Aristocracia: no cuela entre nosotros, Paz, Libertad, y Patria es lo que queremos", (AL, 1822:3 de 22 d'abril).

A partir del canvi de nom del diari més progressista, *Correo Constitucional, Literario, Político i Mercantil de Palma*, que va passar a dir-se *El Eco de Colom*, el juny de 1822, és quan el distanciament es comença a veure com a més profund. També en aquesta mateixa època comencen a sortir més articles, que posen en dubte les decisions institucionals illenques, ja sigui de l'ajuntament de Palma o de la Diputació

Ja en els inicis d'aquest diari renovat, es denuncia una reunió de persones, "*me huele á anillo*", que criticaven la representació d'uns ciutadans al Cap polític, per demanar una funció en honor de l'agermanat Joanot Colom. Al final de l'article, que dedica als anillers, hi trobam expressions com "*viles anilleros*", "*Temblad de un Gorro. Temed á un Comunero. Si llega el caso á empuñar el acero*", equiparant-los al servilisme, (ECO, 1822:49 de 19 de juny).

Ben prest, es comença a passar de la discrepància a la confrontació. Ho podem veure en aquests poemes situats a la primera pàgina, quatre dies seguits al diari *Eco de Colom*:

"Letrilla consolatoria.

Los males de nuestra patria,
A su colmo van llegando,
Y ya de Constitucion
Solo el nombre va quedando:
Somos si libres de boca,
Y en realidad esclavos:
Pero ¿esto que importa? Nada.

Moderacion Ciudadanos"

(ECO, 1822:121 de 28 de juny).

"Letrilla consolatoria.

Reconocimos que era
La causa de tantos daños
El ministerio anterior:
Porque cayera clamamos;

Cayó pues, pusieron otro
Como estabamos, estamos.
¿Mas esto que importa? Nada,
Moderacion Ciudadanos”
(ECO, 1822:129 de 29 de juny).

“Letrilla consolatoria.
Engañan á nuestro Rey
Siendo lo mejor del caso,
Que nunca lo enganya el bueno,
Y siempre lo enganya el malo.
Y asi solamente somos
Nosotros los engañados.
¿Mas esto que importa? Nada,
Moderacion Ciudadanos”
(ECO, 1822:137 de 30 de juny).

“Letrilla consolatoria.
Pusimos nuestra esperanza
En las Córtes de este año,
Y despues de los tres meses,
Muy poco se ha adelantado:
De todo se habla en ellas,
Y no salimos del paso;
¿Mas esto que importa? Nada,
Moderacion Ciudadanos”
(ECO, 1822:145 de 1 de juliol.

I així continuen les primeres pàgines fins el dia 7 de juliol.

Les crítiques directes a les autoritats de l’illa ja es fan obertament. Després dels fets de Madrid de principis de juliol, en un article titulat *Política rolliza*, es contraposa l’acció decidida de les autoritats a d’altres indrets de l’estat, i “*observamos la apatia, frialdad é indiferencia con que el Excmo. Señor Gefe Político de esta provincia, la Exca. Diputacion provincial, el M. I. Ayuntamiento, y el Ilmo. Señor Obispo y Cabildo*

de la Santa Iglesia se estan mirando las tragicas escenas del Continente... ni aun su propio interes les ha puesto en movimiento para dirigir dos palabras al Monarca Constitucional, ni para dictar una providencia severa que pueda refrenar la petulancia y arrojo de los enemigos de la patria, y si se ha dado, no se ha publicado, ni llegado á nuestra noticia".

I continua l'article: "*la Milicia nacional está en el mayor abandono en todos los pueblos de la Isla, y en algunos son tratados con apodos y dicterios... y el Gefe Político no visita la provincia, ni procura inflamar el espiritu de los pueblos de tan útil establecimiento, ni por escrito, ni con su presencia. En la mayor parte de las iglesias forenses se han robado en poco tiempo varias alhajas, y contentándose con cuatro fórmulas de rutina nada se ha adelantado... varias cartas de Barcelona contestan la declaracion de Mosen Pere y convienen en que de esta Isla se remitia mensualmente cierta cantidad para la contra revolucion... en la Catedral mismo se han oido predicadores que han contradicho abiertamente las doctrinas y practicas adoptadas por las Córtes poniendo á nuestros diputados nada menos que en la clase de los hereges... en la capital se oyen continuamente en los púlpitos gritos de alarma por el peligro de la fe, ...*".

I, d'altra banda reprodueix una representació que els membres del regiment Immemorial del Rei de Palma van enviar a aquest perquè donés un càstig de forma exemplar als autors de l'aixecament, (ECO, 1822:473 de 9 d'agost).

Un dels debats que va iniciar en aquesta època, estiu de 1822, i que continua vigent el 1823 és la petició d'informació pública sobre els plens de l'ajuntament de Palma, la qual va provocar una divisió de vot en els regidors (ECO, 1822:519 de 14 d'agost).

Els atacs contra el comte de Montenegro són continuats. Arran de l'entrada a Mallorca de la comtessa de Peralada per estar amb el seu marit, es fa el comentari següent: "*Ya vigilarà el Gefe Político: conde es, y grande de España, y con esto esta dicho todo*", (ECO, 1822:648 de 29 d'agost).

Aquestes queixes, d'inacció, per part dels liberals al voltant de l'*Eco de Colom*, es tradueixen en premonicions cap a finals del mes de setembre:

"*Las cosas van como van*
y no como deben ir:
y no hay remedio... es preciso,
habrá la de san Quintin"

(ECO 1822:857 de 25 de setembre).

Arriba un moment, ja en el mes d'octubre, que la lluita passa a l'atac d'un diari contra de l'altra:

"*Acabamos de leer el Comunicado inserto en el Eco de este dia en que se satirizan de modo indecente las Variedades de nuestro número 2º y aun nuestro caracter y opiniones. El desprecio del público es la única contestacion que debemos darle, y la sola justicia que pedimos... Constitucion ó Muerte.... Union... Fuera facciones... Mueran los enemigos de la patria asi los declarados como los encubiertos... Persiganse los hombres vagos, y los inmorales... Quitense á los que tienen la esperanza de vivir con el trabajo de sus semejantes.=Los Editores*", (DCPMP 1822:4 de 113 d'octubre).

El *Eco* contestava l'article del diari moderat titllant-lo de premsa servil, i contra Felip Guasp, l'impressor, (ECO, 1822:1022 de 15 d'octubre). I això va provocar una rèplica el dia següent al *Diario* per part de Felip Guasp.

Com a constatació de la divisió, el dia 20 d'octubre, a l'inici d'aquesta escalada d'hostilitats dialèctiques, per una banda, el *Eco* acusava que no només els servils feien la guerra a Espanya, sinó que s'hi havien sumat els anillers i els oligarques, i reclamava la necessitat de les societats secretes. En un altre article, arran dels fets de juliol de Madrid, amenaça que "*no le serán inferiores los de Palma si viene el caso*", (ECO, 1822:1054, de 20 d'octubre).

Per l'altra, el *Diario Constitucional*, feia una lectura més reflexiva i aquietada:

"*Los dos grandes partidos en que estan divididos los que se llaman liberales son la ecsaltacion, y el moderantismo. Los últimos de este partido se confunden con los serviles, los últimos del primero con los libertinos é inmorales. Cada una de estas grandes divisiones contiene en su seno una faccion mas declarada y mucho mas reducida que su matriz. Se nos recuerdan bajo los nombres de anilleria y comuneria, aborrecidos ambos por significarnos desunion, y que no usaremos jamas. Hagamos diferencia: no todos los ecsaltados lo son en este primer grado, ni los moderados todos en aquel...*" (DCPMP, 1822:2 de 20 d'octubre).

Aquest clima de tensió va pujar fins el primer de desembre, dia en què hi va haver la revolta de Campos, ja analitzada. La primera conseqüència fou que cada grup culpava l'altre d'haver provocat indirectament la reacció.

Debat moderats exaltats a la premsa el 1823

El dia primer d'any de 1823 el *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma* va recuperar la capçalera de *Diario Constitucional de Palma*. Per descriure una mica l'ambient de l'època, amb referència a la divisió dels liberals, reproduirem parcialment un article. Un dels costums de la gent de Palma els diumenges era passejar-se pel Born. Ens ho explica així:

"*Al empezar á desfilar la gente del paseo de la Plaza de la Contitucion los domingos, se reunen con algunos militares unos pocos paisanos, quienes ó parados frente la Lápida, ó paseando de un estremo á otro de la Plaza van cantando algunos coros, creemos que, en alabanza del Código sagrado, y destestacion de sus adversarios. Es costumbre inocente y util en muchos casos...*".

Però, sembla ser que la cosa va començar a degenerar. I continua:

"*El conocimiento de los sugetos haria aborrecer la Constitucion á los que solo un espíritu de partido, y no el conocimiento de sus verdades y el amor á la humanidad hicieran que la amasen. Aquello de «si el Rey no quiere vaya al car... vaya á la mier...» demos que pueda decirse sin falta al respeto de la autoridad real, siempre tendremos que arguye muy poca educacion en los que se atreven á cantarlo en medio de un concurso, y cualquiera se avergonzará de pertenecer á un partido que cuenta en su seno gente tan bien educada. Los vítores dirigidos á un partido, ó á una reunion de individuos que todos conocemos, y que entresacados de los serviles del año 14, de secularizados que lo fueron hasta el 20, y de ignorantes ambiciosos del 21, ni en estos ni en los siguientes años han dado mas pruebas de su liberalismo que en estas reuniones musicales y victorescas, nos parecen un poco disonantes. Lo de «viva el articulo 3º de la Constitucion» que puesto en boca de otro que no pertenece á su reunion sabria á anillos ó á pasteles, pues que subsistiendo el dogma de la soberanía nacional pueden ecsistir cámaras, y aun rey absoluto; no debe tampoco parecer bien á los que han jurado la Constitucion toda entera y cada una de sus partes mas mínimas. Tuvimos ayer la satisfaccion de ver contestados ambos vivas el primero; por el de «vivan los que aman la Constitucion y nadie mas» y el segundo por el de « viva toda entera la Constitucion».*

"*Ya vemos va a llenarnos el otro periódico de dicterios y á prodigarnos cual suele el dictado de serviles...*", (DCP 1823:4 de 7 de gener).

La reacció a aquest article, a més del debat en els diaris, va provocar que un exemplar del diari va ser cremat al cap de pocs dies a la mateixa plaça, (DCP, 1823:4 d'11 de gener).

En aquest mes, també és d'interès el següent article irònic, que sembla ser que intenta defensar Felip Guasp dels atacs dels exaltats, i que fa un repàs al liberalisme de Palma:

"*El liberalismo del año 20 es abominable que apesta, se compone de individuos que ya tenian la cabeza liberalizada antes del sistema constitucional, que tuvieron lugar de recapacitar sus ideas liberales en calabozos y prisiones durante los seis años de la última dominacion de la tiranía, pero que al cabo se ha visto que nada valían porque quisieron valer mas los del año 21. Estos son de menor estirpe, son de los vocingleros, de los tertulios, de los oradores de cafés, y en fin de los que meten la bulla, y la trapisonda, que debe meter todo patriota cacareador. Mas ninguno de tantos como el liberal de 1822 verdaderamente liberal, y de buena ley: no es filosofo como los primeros, ni botarate como los segundos, es espíritu fuerte y tan fuerte, que hace por si lo que las autoridades deben hacer, que las manda y las arrastra como Júpiter tunante, que proscribe y deporta, y que en una palabra llevarà la revolucion española al ápice de la perfectibilidad. A estos debe V. arrimarse, porque quien á buen árbol se arrima buena sombra le cobija...*" (DCP 1823:4 de 12 de gener).

Queda bastant clar com es veuen els liberals del primer ajuntament de Palma, liberals de tota la vida, filòsofs. Podríem dir-ne un liberalisme conscient. Molts d'ells ja provenen de l'etapa 1808-1814 i foren represaliats durant el sexenni. En canvi, els de 1821 i 1822, per la ironia, sembla ser que els fa més mancats de principis. Amb tot i amb això, hem de recordar que l'elecció es feia per persones, la qual cosa permetia la diversitat.

La contesta l'endemà a aquest article per part de l'*Eco* fou la següent:

"*No podemos menos de decirle á V. por el artículo del Diario de ayer que en todo se halla conforme con nuestras ideas: y que pertenecemos á los liberales, y no á los del 21 ni 22, y que mientras el Diario inserte artículos semejantes, jamas el Eco le contradecirá en cosa alguna*" (ECO, 1823:104 de 13 de gener).

Al cap de dos dies d'aquest escrit, hi ha un intent per part del *Diario Constitucional* d'obtenir una pau amb els exaltats. Havien aconseguit els "*tiernos y gratos sentimientos de Union y de Paz*" (DCP 1823:4 de 16 de gener). Expressions semblants trobam a *El Eco*. Aquesta pau va arribar a l'uníson als dos diaris, la qual cosa

fa pressuposar alguna reunió de les cúpules dels dos sectors, a instància d'ells. Ara bé, com es va produir aquesta pau? Ho desconeixem. Allò que sí podem constatar és que va durar només uns dies. Fins a finals de mes no es troba cap article dels dos bàndols liberals, que un retregui res a l'altre. Fins i tot, els editors de l'*Eco* en un escrit reclamen a les autoritats de fer un acte públic per fer fefaent la nova unió dels liberals, (Eco 1823:199, de 25 de gener).

El detonant del nou desacord fou un rumor sobre una decisió de la Diputació: deien que havia representat al govern perquè sortís de l'illa el regiment de Pavia amb l'excusa que eren "*revolucionarios, republicanos, revoltosos*", (ECO, 1823:224 de 28 de gener). L'endemà mateix, la Diputació amb un escrit ho féu desmentir en el *Diario Constitucional*. Però en el mateix número de l'*Eco* hi havia dos articles que van irritar l'altre diari. Un sobre el rumor que volien empresonar les persones que el primer diumenge de gener cantaven cançons patriòtiques contra el rei. El segon, que fou el detonant, sobre la causa que es duia a terme per jutjar els fets de Campos, deixava caure que estava aturada i que el capellà de Campos, en un poc temps de reclusió, quedaria aviat en llibertat.

El dia 17 de febrer el *Diario Constitucional* anunciava la sortida d'un nou paper periòdic, *El Revisor semanal*, un periòdic que s'havia de publicar els diumenges, on es passaria revista als fets ocorreguts durant la setmana. Es tractava d'un nou periòdic d'informació política que, "*cuando los Diarios de esta Capital se hubieran dado con poca ecsactitud algunas noticias, y se creyese conveniente su rectificacion, se hará esta... Este tomarà parte, cuando lo considere conveniente, en las disputas que se susciten en los diarios...*", (DCP 1823:4 de 17 de febrer).

Així, a partir de la sortida del *Revisor*, el dos de març, el *Diario Constitucional* gairebé no imprimeix articles contra el *Eco* i el debat es desvia cap a *El Revisor*. Fins al seu final, el dos de juliol, aquest és el que concentrava la posició del sector moderat envers el *Diario Patriótico*. I va continuar defensant la posició de la Diputació i de l'ideari del sector moderat de Mallorca.

D'aquesta defensa a ultrança de la Diputació es queixa el *Diario Patriótico de la Union Española*, successor de l'*Eco de Colom*, un cop desaparegut *El Revisor*. En un article irònic sobre les condicions que imposarien els moderats per a la unió dels liberals, es deia que aquestes serien: poder criticar-ho tot, excepte la Diputació; no anar contra els capellans ni els frares; no ficar-se si la Constitució s'explica o no a les

rectories; ni parlar sobre els estudiants de medecina a París (DPUE, 1823:4, de 17 de juliol).

En alguns casos la contraposició de parers entre els liberals va arribar a la justícia. Per unes expressions d'Antoni Josep Pont a una reunió de la societat patriòtica l'ajuntament de Palma va decidir actuar i posar-li un plet sense admetre conciliació. S'acordà la proposta amb els vots favorables de Jeroni Alemany, Marià Morey, Josep Vanrell, Gaietà González, Gabriel Cáceres, Josep Francesc Muntaner i Marià Ballester; i els vots contraris de Guillem Oliver, Josep Estade, Nicolau Piqué i Joan Mulet (AMP, AH2140, acta d'1 de juliol). La denúncia es va concretar en el ple de dia 18 de juliol, d'acord amb l'article 46 de la Instrucció de govern econòmic i polític. I, amb posterioritat, el 23 d'agost es va fer la proposta basant-se en el dictamen dels advocats Rafel i Marià Gacias, i se'n va passar la documentació al procurador. És de suposar que aquest plet el mes de novembre devia quedar en via morta.

9.2. MOVIMENTS DE LA REACCIÓ EL 1823

A principis del 1823 la *rumorologia* continuava usant-se com a arma política. El dia 7 de gener, l'*Eco* es fa ressò del rumor que van propagar servils sobre les catàstrofes que passaran a la ciutat:

"*Las autoridades en esta parte deben estar con continua vigilancia á fin de cortar en lo posible una propagacion de máximas nacidas la mayor parte en los claustros y lugares destinados á la meditacion y penitencia... Las vengativas fantasias de los serviles sueñan de continuo acontecimientos favorables á su faccion, solo piensan en ruinas y estragos...*", (ECO, 1823:54 de 7 de gener).

Potser per això, per una banda l'ajuntament de Palma es va proposar reforçar la MNV, «*verdadero sosten de nuestra libertad é independencia*» (AMP, AH2140, acta de 11 de gener). El Cap polític, a finals de mes, proposava a la Diputació que elaborés unes regles per destinar els facciosos al reemplaçament de l'exèrcit, descomptant-los de la quota dels pobles, (AGCM, Actes Diputació, de 31 de gener de 1823). Aquesta fou una de les darreres decisions del comte de Montenegro durant el seu mandat com a cap polític, ja que l'endemà juraria el seu càrrec Genís Quintana Ferrer.

Un cop contra el sector servil va ser la notícia de la caiguda de la Seu d'Urgell en poder de les tropes liberals. El dia 10 de febrer el Comandant general va rebre la notícia, que va fer reproduir en un suplement al *Diario Constitucional*, (DCP, suplement de 10 de febrer de 1823).

Després entrava també la notícia, via Sóller, de la mateixa victòria sobre les tropes absolutistes. L'Ajuntament d'aquesta vila va organitzar un dia de festa. Va fer un repic de campanes, es va dir un *Te Deum* a l'església i, a continuació, es va fer una processó fins davant la làpida de la Constitució, on el tinent de la MNV Salvador Coll, que era descamisat, va fer una al·locució patriòtica. I per la nit, lluminàries, (DPUE 1823:3 de 16 de febrer).

Malgrat això, la reacció continuava activa. Bategava un clima de preguerra:

"*Anteayer amanecieron algunos pasquines tan bellos, y de produccion tan salada que no podemos menos de decir alguna cosilla sobre el particular. Los autores del pasquin dicen que la Constitucion será quemada por manos del verdugo, y los Comuneros y Masoneros tendrán la misma suerte, es decir todos los liberales...*", (DPUE 1823:4 de 28 de febrer).

Probablement, la situació devia ser més tensa que allò que mostra la premsa, perquè les autoritats van decidir expulsar els dominics i caputxins. No hem trobat l'expedient d'aquests fets als arxius. Segons Miquel Ferrer, la nit del divendres 28 de febrer, se'ls va comunicar la notícia a les 12 de la nit i en previsió havien aquarterat la tropa. La comunicació als dominics la va fer Pere Jeroni Alemany, batle segon, i el governador de la plaça, als caputxins. L'expulsió es va fer de forma ràpida i embarcaren els religiosos cap a Cartagena. Com hem vist, a partir d'aquesta data es comença la venda dels seus béns. Sortiren 118 religiosos, els dominics amb destí a Oriola i els caputxins, a Múrcia, (Ferrer, M.; 1974:391-B).

Aquest cop tingué els seus efectes anímics en la població, tant en el servils com en els liberals. Sembla ser que l'opinió pública estava commocionada. Fins i tot alguns liberals. Per això, a la primera reunió de la societat patriòtica, el diumenge, es va animar el ciutadà Seguí per tal que "*subiese á la tribuna á perorar á fin de animar el espíritu público, un poco decaido por las circunstancias de la abolicion de los conventos de Dominicos y Capuchinos*", (DPUE 1823:3, de 5 de març).

Aquesta expulsió va comptar amb un cert ressò en el diari exaltat. El dia 3 en justifica l'actuació dient:

"*Era muy constante que la mayor parte de los religiosos de ambas comunidades mal avenidos con el sistema que nos rige y validos de la supersticion de los crédulos que ellos fascinaban, causaban unos males considerables... las reuniones clandestinas cimentaban la contrarrebolucion que hubiera estallado, en los recintos de paz u penitenciado, en el santuario del Eterno y en los retiros pacíficos se fraguaban las*

máximas patricidas y el foco de la desolacion iva á dar el tremendo estallido... tanto las valientes tropas del ejercito permanente, Milicias activa y local gefes autoridades, y ciudadanos de todas clases todos unanimes acudieron al llamamiento, todos mudos aguardaron la decision de la ley, y sabidos los motivos todos, repetimos cooperaron á la digna empresa...", (DPUE 1823:3 de 3 de març).

La noticia es va difondre per tot Mallorca i en devien córrer diferents versions. Per això, "*y á fin de evitar los resultados que pudieran producir las noticias inecsactas que la malicia tratatra de inventar acerca de las ocurrencias indicadas de la Capital he dispuesto se fije en los parajes acostumbrados de esta Ciudad y circule á todos los pueblos de la provincia. Palma 6 de marzo de 1823= Gines Quintana*", (DPUE, 1823:4 de 7 de març).

Un article on s'expliquen els arguments que s'usaven en el debat de carrer és el de Joan Flor de O'Ryan, en el qual contesta un escrit irònic publicat al mateix diari defensant la mesura presa. Sembla ser que les crítiques a l'actuació anaven en el sentit com si es tractés d'un atac a la llibertat individual i que s'havia usat un acte del tot inquisitorial o despòtic, contrari a les tesis de la llibertat, (DPUE 1823:3 de 9 de març).

De tota manera, sembla ser que no tots els frares d'aquests dos convents van ser embarcats:

"*En el ex-Convento de Capuchinos habia algunos frayles, unos buenos y otros malos, da la casualidad que los quitan, y esta misma casualidad hace se queden las malas muelas que careaban á las demas... Se estan paseando y Dios sabe lo que harán... porque es sabido que los angelitos que han quedado se familiarizarán ahora con gente sencilla y* El que con lobos anda... *¿Estamos*?", (DPUE, 1823:4 de 14 de març).

En aquest clima es va celebrar l'acte de l'aniversari de la Constitució, el 19 de març. Hi estaven convidades totes les comunitats i la de Sant Francesc no hi va assistir. L'endemà mateix, a un article titulat *Preguntillas*, es demanava el següent: "*Porqué en el dia de ayer tan grande y memorable, habiendo acudido al* Te-Deum *todas las comunidades no estuvo la de San Francisco de Asís*?", (DPUE, 1823:4 de 20 de març).

Suposam que la susceptibilitat era extrema i per tallar les suposicions el guardià del convent de Sant Francesc va enviar un article al *Diario Patriótico*, on s'excusava tot dient que la seva inassistència no va ser per malícia, sinó per mor d'un descuit involuntari i per això havien determinat, d'acord amb les autoritats, cantar després de la

missa aquest dia un Te Deum amb tota la solemnitat possible, (DPUE, 1823:4 de 23 de març).

En un moment donat les Corts van decidir analitzar la possibilitat de traslladar els presos per conspiració contra el sistema, per seguretat. D'aquesta forma podrem conèixer el volum de persones empresonades per delictes polítics. El dia 7 d'abril el cap polític escriu als jutjats de partit que li remetin una llista. La resposta dels diferents partits judicials fou curta: només a Manacor hi havia tancats Miquel Sastre, Pere Contestí, Sebastià Cirerol i Joan Picornell per haver tirat la làpida de la Constitució de Lloret. Se'n va demanar el seu trasllat a Palma.

L'altra resposta que hem trobat és la del partit de Llucmajor, on aleshores encara s'estava jutjant la causa sobre l'aixecament de Campos –i després acabarien bastants d'aquells empresonats. Per això, la llista era força més llarga. Hem comparat aquesta llista amb la dels presos polítics que es van trobar a la presó el 6 de novembre, dia en què les autoritats van lliurar Palma al general Taverner, nou Comandant general de les Illes.

La relació és la següent:

Nom	30/05/1823	06/11/1823
Alou, Jaume	s	s
Alou, Lluc	s	
Alzina, Antoni	s	s
Amengual, Joan		s
Amer, Bartomeu	s	s
Artigues, Joan	s	
Ballester, Monserrat	s	s
Barceló, Bartomeu	s	s
Bosch, Pere Joan	s	
Carbonell, Bartomeu	s	
Coll, Andreu	s	
Coll, Joan	s	s
Coll, Miquel		s
Comas, Miquel		s

Garcias, Pere	s	
Gayà, Joan	s	s
Martí, Francesc	s	
Martí, Joan		s
Mas, Francesc	s	s
Mas, Guillem	s	s
Mas, Joan	s	
Mas, Pere Antoni		s
Mercadal, Antoni	s	
Mesquida, Jaume	s	
Mesquida, Joan, prevere	s	s
Mesquida, Sebastià	s	s
Mora, Antoni	s	s
Oliver, Joan (caporal de M.A.)	s	s
Oliver, Joan, (a) Benfet	s	s
Oliver, Nadal	s	s
Prohens, Joan	s	s
Puig, Jaume	s	
Sala, Antoni	s	
Salom, Benet	s	s
Salom, Sebastià	s	s
Salvà, Antoni		s
Sastre, Pere Francesc, prevere	s	
Valls, Miquel	s	s
Vanrell, Llorenç	s	s
Veny, Julià	s	s

(ARM, Audiència, Reial Acord, exp. 849, n. 29 i exp. 850, n. 84)

Com podem observar, el mes de maig, ja després dels afusellaments, hi havia 34 presos. D'aquests, el novembre n'havien sortit 13. Per contra, amb posterioritat a la data de maig, n'havien ingressat 6. En total hem trobat un número de 40 persones.

Pel que fa referència al trasllat dels presos, dels 34 de Llucmajor, sembla ser que els traslladaren tots a Palma, excepte Bartomeu Carbonell i Antoni Mercadal, que el 30 de maig estaven en llibertat sota fiança, (ARM audiència, Reial Acord, exp 849, n 29). Dels quatre presos de Lloret, el novembre ja no n'hi havia cap.

Els fets de Lloret sembla ser que van ser el mes d'abril, però no hi figura cap referència a les actes minses dels plens d'aquest consistori, (AMLloret, actes plens 1823). Sí que trobam, en canvi, a les actes de la Diputació de 10 d'abril, notícia de com en aquest municipi la MNV del poble ha de fer rondes per mantenir la tranquil·litat pública.

Arran del decret de Corts de 12 de maig de 1822, també es va demanar el 1823 una llista de les causes de persones que podien quedar suspesos dels drets de ciutadà. La resposta fou donada el dia 8 d'abril. Suposam que aquesta llista, de 23 causes, proporciona una idea més exacta del moviment reaccionari a les Illes i on s'ubicava:

1. Francesc Sintes, rector de Maó, per expressions contra la Constitució.
2. Guillem Fiol, d'Inca, per expressions contra l'actual sistema.
3. Fr. Bartomeu Salas, mateix delicte que l'anterior.
4. Avalots a Porreres, fr. Jaume Barceló, per expressions contra la Constitució.
5. Joan Villalonga i Villalonga expressions contra Constitució (no diu el poble, suposam que és de Palma).
6. Fr. Miquel Perelló, prevere, per expressions contra Constitució i abusos des de la trona.
7. Carmelita fr. Bernat Salvà, prevere, per expressions contra Constitució
8. Avalots convent sant Francesc d'Inca, contra Mateo Pastor, prevere, expressions contra Constitució.
9. Fr. Gregori Miquel, de Sant Francesc, per expressions contra Constitució.
10. Fr. Miquel Perelló per expressions contra Constitució.
11. Contra el ferrer Tomàs Moncadas, per expressions contra Constitució.
12. Contra Joan Clar, menorquí, per expressions contra Constitució.
13. Contra el taverner Miquel Tomàs, per expressions contra Constitució.
14. Contra Mateu Grimalt, fuster de Sóller, per expressions contra actual sistema.
15. Relatiu a cobles que es van cantar a la taverna de Miquel Oliver de Binissalem, al·lusives a la caiguda de la Constitució.
16. Contra Domènec Riera i altres, per un quartet cantat a Eivissa, subversiu contra el sistema.

17. Anònim sediciós dirigit al capellà de la MNV d'Alaior.
18. Dos pasquins fixats a Llubí, contra la Constitució.
19. Sobre la commoció popular a Formentera.
20. Pasquí a Llucmajor, contra la Constitució.
21. Assalt i robatori a Bunyola a Bartomeu Muntaner.
22. Detenció arbitrària que va fer la batle de Sa Pobla de Joan Bennàssar de Deu.
23. Contra batle de Sencelles, per detenció arbitrària de Maria Mascaró.

A més, en un altre document adjunt, a part de les coses expressades, figuren:

1. Contra Pere Llobera, batle segon de Pollença, sobre detenció arbitrària i infracció de Constitució per haver arrestat a Joan Cerdó, prevere.
2. Contra Joan Sans Roca, per haver embrutat làpida de la Constitució i paraules contra sistema a Pollença.

(ARM, Audiència, Reial Acord, exp 849, n. 28).

Pel que fa a Menorca, hem de tenir en compte que no hi ha la causa contra la conspiració de Ciutadella, que tanta coa va dur i que no hem relatat per no haver-se esdevingut a Mallorca. Els seus membres romanien detinguts a Barcelona.

De les 23 causes, n'hi ha 3 que afecten menorquins, una és d'Eivissa i una altra de Formentera. I de les 18 de Mallorca n'hi ha 15 que són per anar contra el sistema polític, a les quals hi podem sumar les 2 que hi ha en el document annex. Els pobles a què es fa referència són Inca, Porreres, Sóller, Binissalem, Llubí i Pollença, a més de Palma. I sobre persones concretes, els 17 noms queden reduïts a 14 i cap d'aquests es troba a la llista de persones trobades a la presó el 6 de novembre. De la documentació trobada no es poden deduir conclusions definitives ni es pot percebre cap trama organitzada.

El dia 13 d'abril van arribar a l'illa 123 presos del continent. El Cap polític va demanar a l'Ajuntament que els socorregués. Havien arribat per sis dies. Sembla ser que enviaven presos amb una certa assiduïtat. La següent nota del *Diario Patriótico* ens ho confirma:

"*Se susurra que el Excmo. Sr. Marques de Paredes demostró sus filantrópicos sentimientos con las continuas peticiones que hizo á las autoridades para que permitiesen desembarcar á unos facciosos que venian en los buques que llegaron dias pasados con los 500 y pico...*", (DPUE, 1823:4 de 15 d'abril).

En aquestes dates encara no se sabia res de la invasió francesa. Més endavant, quan fou coneguda, les autoritats reforçaren la vigilància i arribaren a encarregar a Esteva Bonet un pla preventiu en cas d'avalot o incendi, (AMP AH2140, actes ple 12 de juny de 1823), que va presentar a la Diputació el dia 7 de juliol, (AGCM, Actes Diputació de 7 de juliol de 1823).

Un cop iniciada la invasió, són diferents les notícies de vaixells que arriben al port de Palma i porten documents del govern intrús. De forma que les mesures foren més restrictives. El dia 15 de juliol, l'Ajuntament ordena als zeladors de barri "*que no admitan en su barrio individuo alguno que no les exiba el pasasporte con que vino á esta capital ó la papeleta de quartel en donde anteriormente vivia*", (AMP, AH2140, acta de 15 de juliol).

L'avanç de les tropes franceses i l'aïllament de l'illa eren cada vegada més evidents. Joan Pujol, responsable de la correspondència entre la Diputació i el continent, el dia 29 de juliol informa a aquesta institució que està ple de facciosos i vaixells corsaris, i que, per tant, ha armat el seu, (AGCM, Actes Diputacio, de 29 de juliol de 1823).

Sembla ser que en el mes d'agost hi hagué una revifalla dels sermons contra la constitució i els liberals. El dia 5 es va fer una denuncia al *Diario Constitucional* sobre dues predicacions, una a Santa Magdalena i l'altra a Sant Domingo, (DCP, 1823:4 de 5 d'agost). Alhora també es denuncien les no explicacions de la Constitució, de forma que el bisbe va haver d'intervenir:

"*Tenemos bastante fundamento para poder asegurar que el Sr. Obispo se ha anticipado á los deseos que manifestamos en nuestro número de ayer, y que tenia tomadas de antemano las providencias oportunas para residenciar al orador sobre los panegíricos que predicó en las iglesias de Sta. Catalina de Sena i Santiago, haviendo acordado en el entretanto el remedio conveniente...*", (DCP, 1823:3 de 9 d'agost).

Els trasllats de persones desafectes al sistema també van durar gairebé fins al final del període. El 23 de setembre encara enviaven, des de Cartagena, un vaixell amb 41 religiosos desafectes al sistema, que durant la travessia intentaren actuar en contra de la tripulació del vaixell amb armes, (AMP, AH2140, acta de 23 de setembre). D'altra banda, també arribaven refugiats liberals, com ara el batle de Tortosa, l'arribada del qual, juntament amb la seva família i més gent (només amb la roba posada, per la qual cosa fan una subscripció) és notificada per Esteva Bonet, (AMP, AH2140, acta de 30 de juliol).

9.3. LES SOCIETATS PATRIÒTIQUES EL 1823 I LES SOCIETATS SECRETES

Estat de la qüestió i anàlisi crítica de les fonts

El treball d'Alberto Gil Novales sobre les societats patriòtiques continua sent un punt de referència cabdal. Poca cosa es pot aportar més, a no ser que hi afegim algun nom més o la major definició d'aquest. Això es pot fer usant els diaris de l'època i d'altres documents que ens permeten conèixer més els personatges i, mitjançant aquestes relacions, afinar qui eren.

Pel que fa a les societats secretes s'ha de tenir en compte el llibre de Miquel Ferrer Flórez sobre la repressió a Mallorca d'aquesta època. Però, no l'hem seguit, ja que hem preferit anar directament a les fonts disponibles a l'ARM i usar-les directament. Això ens ha conduït a una feina més acurada, ja que en alguns casos hi ha discrepàncies pel que fa a la transcripció d'alguns noms. En uns pocs casos la transcripció de Miquel Ferrer ens ha donat llum.

La interpretació de les fonts ha tingut les mateixes dificultats que ja hem esmentat amb anterioritat pel que fa a l'ús d'altres fonts. En alguns noms els escrivans usaven diferents grafies. I també hem seguit el mateix criteri de catalanitzar els noms, amb la grafia d'allò més aproximada a l'actual. Sempre que hem pogut, hem forçat la identificació per no comptar amb més personatges del compte amb el mateix nom, de forma que el criteri ha estat clarament restrictiu; com diríem, per no inflar la nòmina. Evidentment, com més es vagi treballant en aquesta època ens permetrà conèixer millor els personatges i potser algun dia elaborar un diccionari biogràfic dels personatges del trienni.

Les Societats Patriòtiques: a l'estela de Gil Novales

Segons Alberto Gil Novales, el 1822 hi havia a Palma una tertúlia patriòtica, la dels *Amigos de Lacy*. Ho fonamenta en un avís al públic al *Eco de Colom* de 27 de gener de 1823, on es convoca els socis a una reunió. A més a més, convida els que s'hi vulguin subscriure que acudeixin a la reunió de socis, (Gil, A.; 1975:314). Efectivament, a finals de gener la tertúlia –en funció d'allò que diu la nota del diari- ja funcionava. Però, alhora, també sembla que estava en els seus inicis, ja que parla d'anomenar una comissió per elaborar el reglament interior, que solia ser una de les

primeres tasques que solien emprendre les societats que es formaven. De fet, al cap de poc temps ja van tenir reglament i el van imprimir i en van fer publicitat, (DPUE, 1823:4, de 7 de febrer). Així doncs, potser també hi cap l'opció que es posés en marxa a principis d'any i no el 1822. De fet, no hem trobat cap documentació que avali que el 1822 funcionava.

Seguint l'estudi d'Alberto Gil Novales sobre les societats patriòtiques a Mallorca, que tracta en el seu llibre *Las Sociedades patrióticas (1820-1823)*, aquella tertúlia, la dels amics de Lacy, es va transformar en societat patriòtica del mateix nom. El treball de Gil Novales és un treball acurat, que detalla amb pèls i senyals la vida d'aquesta societat, per la qual cosa, no té gaire sentit tornar a reproduir ara les actes i la seva anàlisi, que es publicaren al *Diario Patriótico de la Union Española*.

Fa referència també Gil Novales a Palma, a una tertúlia que es celebrava a casa del metge Rosselló. Una referència irònica d'aquesta tertúlia surt al *Diario Constitucional de Palma* del 23 de gener: "*En la calle menor y libreria de las berénjenas se halla en venta el folleto titulado:* indecencia ejecutada por algunos de los concurrentes á la tertulia de casa del médico Roselló con cierta comparsa en la noche del 20 último. *Esta obrita se ha hecho recomendable no solo por su escelente estilo sino por las verdades que en ella se encierran. En primer lugar descifra perfectamente la triste situacion y mal estado en que se encuentran los craneos de algunos que componen aquella tertulia y despues detalla los datos en que se apoya. Se vende á un precio equitativo*", (DCP, 1823:4 de 23 de gener).

No hem trobat res més d'aquesta tertúlia, excepte la mateixa nota al diari. Ni tampoc l'escrit esmentat. Hi ha un Rosselló, de qui hem pogut constatar que era metge: Rafel Rosselló, que fou membre del Consolat de Mar per la classe d'hisendats del 1817 al 1820. Però no l'hem constatat com a membre el 1823. Sí que el trobam, però, allistat a la MNV el 1822, sense aparèixer a les llistes per represaliar el 1824 o 1825. I també hi trobam un Antoni Rosselló, metge, que pertany a la societat secreta dels federats. No podem assegurar si es tracta d'un dels dos.

Resseguint el mateix autor, aquest detecta que la societat, ja en aquesta època, gener de 1823, "*ha perdido casi todo su ímpetu revolucionario*". Però, alhora, troba que les sessions de la societat són interessants, perquè intenten tractar totes les matèries cabdals (economia, d'introducció de blats, desamortització i la seva distribució, educació, salut, religió, costums, etc.), que feien referència a la vida mallorquina de llavors.

Ara bé, hi ha algunes intervencions que fan referència com a teló de fons a la desamortització, que són de caràcter revolucionari. Certament, potser no comptaven amb l'assentiment de tots els socis. Tal i com detecta Gil Novales, l'arribada a Mallorca d'Antonio de la Vega va donar un impuls al debat de la societat. Aquest havia estat expulsat de Cadis i va venir a Mallorca acompanyat del síndic de l'ajuntament de Cadis que acabaven de cessar, Leonardo Pérez, i de Miguel de Victorica. La referència que fa de De laVega el diari exaltat a la seva arribada és la següent:

"*... declarado por las Córtes benemérito de la patria en los términos mas honoríficos por haber sido el padre de la restauracion de la libertad impulsando á ello á sus primeros caudillos*", (DPUE, 1823:4 de 9 de març).

Un altre personatge que també va arribar a Mallorca fou Lucas Francisco de Mendiladúa. Aquest, el 1823, era un membre actiu de la societat a Palma. El 15 de juny de 1822, presoner a Cabrera, escriu una carta força llarga, publicada íntegrament a l'*Eco*, on exposa el motiu de la seva estada a l'illa petita, per acabar dient:

"*Me hallo enfermo, en una isla desierta, condenado á morir de debilidad y de indigencia; pero en mi interior el regocijo y el último suspiro será uno al considerar que mi corazon es libre, que jamas tendrá entrada en él el déspotismo, que amo á mi patria, á mis hermanos, y que soy exaltado, prefiriendo la muerte á la esclavitud*", (ECO 1822:1, de 24 de juny).

Al cap de dos dies s'organitza una col·lecta a la llibreria Carbonell a favor seu, (ECO, 1822:, de 26 de juny) i a partir d'aquí comença una relació epistolar que surt al diari.

La seva estada a Cabrera, illa aleshores improductiva, fa que plantegi la possibilitat de repartir la terra, argumentació que ja hem explicat anteriorment, (ECO, 1822:679, de 2 de setembre). El 2 de febrer de 1823 trobam Mendialdúa a Palma, a la primera acta preparatòria de la nova societat patriòtica. El fan secretari, (DPUE, 1823: de 2 de febrer). I, com observa Gil Novales, serà un dels membres exaltats més actius de la societat.

Aquesta proposta va generar un debat amb el *Revisor*, al qual ja fa esment Gil Novales, que va alarmar el *Diario* Constituciona,l quan havia d'escoltar que la política dels Comandants generals era «posposar l'interès públic en benefici del propietari aristocràtic».

Observem així que durant els inicis de la societat, febrer-març, hi havia ànims de lluita. El dia 6 d'abril al *Diario Patriótico* surt un article amb un cert to pessimista.

Segons Gil Novales era la confessió d'un absolut fracàs, dissimulada, (Gil, A.; 1975:327). A l'escrit es troba l'acceptació de no haver cobert els objectius que s'havien proposat:

"*...pero desgraciadamente fueron fallidas sus empresas, y notaron y notan desierto el lugar más apreciable en un pueblo libre...*".

Tot, no perquè no hi hagi assistència ("*los mas ansiosos á instruirse acuden diariamente*"), sinó perquè no han aconseguit captar la classe il·lustrada de l'illa ("*los que pudieran dar provechosas lecciones y hacer el mejor de los servicios se niegan a un acto tan análogo ala beneficencia que debe caracterizarnos*").

Com hem vist, l'intent d'unió i concòrdia entre els liberals de l'illa del mes de gener va durar només uns quants dies. I ara difícilment, només per l'arenga d'un escrit, els liberals s'anirien a apuntar a la societat patriòtica. No hi havia hagut cap tipus d'intent concret d'aproximació entre els dos corrents. D'aquí que el mes de maig la discrepància era tan palesa que *El Revisor* ja veia clar que seguien camins ben diferents:

"*¡Cuando llegarà el dia de acabarse para siempre la oratorio-mania de los amillarados orates que a guisa de patriotismo en vez de ecsaltar el amor á la libertad lo entibian y amortiguan con sus desatinadas locuacidades! Mas provecho traeria á la buena causa la esaccion de este contagio que algunas tribunas de Sociedades patrioticas en sumo grado beneméritas de las instituciones liberales, á lo menos es la opinion del Revisor*", (RS, 1823:11, de 11 de maig de 1823).

Membres de la *Sociedad Patriótica de Amigos de Lacy*

No hem trobat a cap arxiu de Palma cap llistat dels membres d'aquesta societat. Els noms estan extrets de les actes que es van publicar al *Diario Patriótico*, des del febrer fins el juliol (Diari de 20 de juliol, on surt la darrera acta que coneixem, la de la sessió de 13 de juliol). El dia 30 d'agost surt a la contraportada del diari el següent anunci:

"*Los ciudadanos que gusten continuar con este periódico que lo percibian por la estinguida Sociedad patriótica, podrán avisarlo por medio del repartidor, ó en esta imprenta*", (DPUE, 1823:4 de 30 d'agost).

El llistat que ens dóna, per una banda amplia els noms donats per Gil Novales, i per l'altra, amb el signe GN, l'ampliem, amb els noms que no hem trobat als diaris i aporta aquest autor. A més a més, en una columna es posa els noms d'aquells que ho eren el 1820. El resultat és el següent:

Membres de la *Sociedad Patriótica de Amigos de Lacy* de Palma el 1823

NOM	1820
Aguiló, Francesc (àlies Tonió)	
Aguirre, Antoni	
Arizon, Manuel	
Balle, Jeroni	
Ballester , Marià (regidor sindic)	S
Ballester, Rafel	
Bonet, Esteva (batle)	
Borràs, (Bartomeu?)	S
Borràs, Josep	S
Bosch, Josep Maria	S
Calbet/Calvet, Francesc	
Castejon, Felip	S
Chiva/Ochiva, Manuel	
Clavijo, Francisco	
Dávila, Josep	
Enrique/Enric, Rafel	
Estelrich, (Nadal?)	
Ferrà, Josep Maria	
Ferrer, Francesc	
Font	
Forteza, Josep	
Frisa, (Francesc?)	
Galban/Galvan, (Romuald)	
Garau	
García, Ildefons	
García, Manuel (capità de pavia)	
García Panadero, Maties	
García Robert, (Guillem)	

Gil de Palacio,	
Gomila, Ignasi	S
Guarin (Bonnin Guarin, Joan)	
Hierro/Yerro, Francesc	
Juan, Bartomeu	
Lamarca, Lluís	
Llompart, Pere Joan	
López, Joaquim	
López, Josep	
Luca, (Domènec)	
Macron/Mc-Crohom, Eugeni	
Madolell	
Mendialdúa, Lucas Francisco	
Mendoza	
Morales	
O'Ryan, Joan de Flor (GN, 1820)	S
Obregon, Joan B.	
Oronoz	
Ovalle/Valle	
Pache, Isidre (F)	S
Pando (Gutiérrez Pando, Joaquin? de Duana)	
Papadopoulo, Joan	S
Peña	
Pérez, (GN, 1823)	
Pérez, Leonardo	
Pérez Guillén	S
Pons	
Pont, Antoni Josep	
Pons, Cristòfol	
Quintana i Ferrer, Genís (cap	

polític)	
Riutort, (GN, 1823)	
Rubert	
Salom, Guillem	
Salvà i Cardell, Miquel	
San Juan, Salvador	S
Seguí, Pere	
Serra, Josep Maria	S
Serralde, Manuel	S
Simonet	
Socias, (Joaquim?)	
Socíes, Joan	S
Tries, Pau Josep	S
Valldemossa	
Vallespir, Bartomeu	
Vanrell, (GN, 1823)	
Vega, Antonio	
Vega, Carles	S
Verd, (Bartomeu?)	
Vidal, Vicenç	S
Viudes, Francesc	
Zea, Antonio (Comandant general)	

De la comparació amb els membres de 1820, quatre els hem trobats a la llista que dóna Gil Novales (Gil, A., 1975). Com podem observar, dels 79 membres només n'hi ha 16 a la llista inicial de 1820. De forma que hi ha una certa ruptura dins el mateix trienni pel que fa referència a la societat patriòtica. No podem dir que hi hagi una continuïtat. També es constata que hi ha una menor afiliació. El 1820 havíem detectat 113 persones, front a les 79 del 1823. I això podria ser un indicador de la menor puixança, passats ja tres anys, d'un cert desencís o menor il·lusió. Però no creiem que sigui així, sinó que és conseqüència d'una major competència per part de les societats

secretes que ara, com veurem a continuació, aconseguien xifres molt més nombroses de socis i, en certa mesura, feien la competència a la societat patriòtica.

Anàlisi de les societats secretes de 1823

Una forma d'analitzar el període és estudiar la repressió posterior. Perquè, quan les coses són normals, generalment no es conten. I és en un altre període, quan allò que era factible ja no ho és, on trobem la informació que ens permet saber allò que abans només podíem intuir, i que s'explicava d'una forma molt difusa.

Miquel Ferrer i Flórez en el seu llibre *Política i represión en Mallorca, (1800-1840)*, analitza la repressió en aquest període. Un dels factors de repressió va ser la pertinença a societats secretes. I per aquest treball va usar diversos documents del Fons O'Neylle de l'Arxiu del Regne de Mallorca.

Miquel Ferrer constata la presència a Mallorca de tres tipus de societats: comuners, carbonaris i maçons. Però, quan transcriu els documents de l'esmentat fons, en uns annexes (document 23 a document 27 del llibre), donant una relació dels noms, i les societats que s'hi troben són Maçons, Comuners i Federats. Aquest autor no elabora un treball posterior, d'aprofundiment, sobre les dades recollides.

Dels carbonaris només se'n troba un rastre de la seva existència a la premsa, on se'ls anomena. Els podem trobar esmentats al *Diario Patriótico* de 23 de maig, en referència a la causa de Pol de Quimbert. I també hem trobat alguna referència en algun document, com ara, un ofici de l'Intendent de policia sobre llistes d'associacions secretes, que posa, de "*masones, comuneros, carbonarios u otros*", (AMP, FP880/13, n. 12), sense especificar més.

Si fem la tasca de reunir tots els noms i la seva afiliació a societats secretes, d'acord amb la informació trobada al Fons O'Neylle, de l'ARM, en un únic arxiu, com hem esmentat, hem trobat algunes diferències d'interpretació de noms amb els de Miquel Ferrer, d'acord amb la base de dades elaborada per dur a terme aquest treball, (veure Annex 9.1).

Aquesta tasca ens ha donat el següents resultats:

1. Van participar en les societats secretes un mínim de 423 persones, al llarg del trienni. Hem de tenir en compte que els llistats estan fets a base dels documents relacionats amb les societats secretes que van servir per a la repressió. O de persones que voluntàriament es van *espontanejar*, de pertànyer a societats

secretes. Per tant, el llistat aconseguit no significa que hi siguin tots. Per això, creiem que foren alguns més.

2. Dels 423 n'hi ha 31 que pertanyen a dues societats alhora. D'aquests, 26 són maçons i federats; i 4 són comuners i federats. I només un és alhora maçó i comuner. Així, podríem dir que la relació entre maçons i federats sembla ser que era més forta que la dels comuners amb els altres dos grups.
3. Dels 423 hi ha 200 comuners; 154 maçons (que pertanyien a diferents lògies: Admiració, Constància, Llibertat, Prudència, Montpeller, etc.); i 103 federats. Els comuners i federats s'organitzaven per torres. Però, com que la documentació no dóna la distribució de tots els membres, sinó només d'uns quants, hem deixat de banda aquest anàlisi, el de la subdivisió dels comuners, maçons i federats. El següent gràfic ens mostra la distribució de les tres societats:

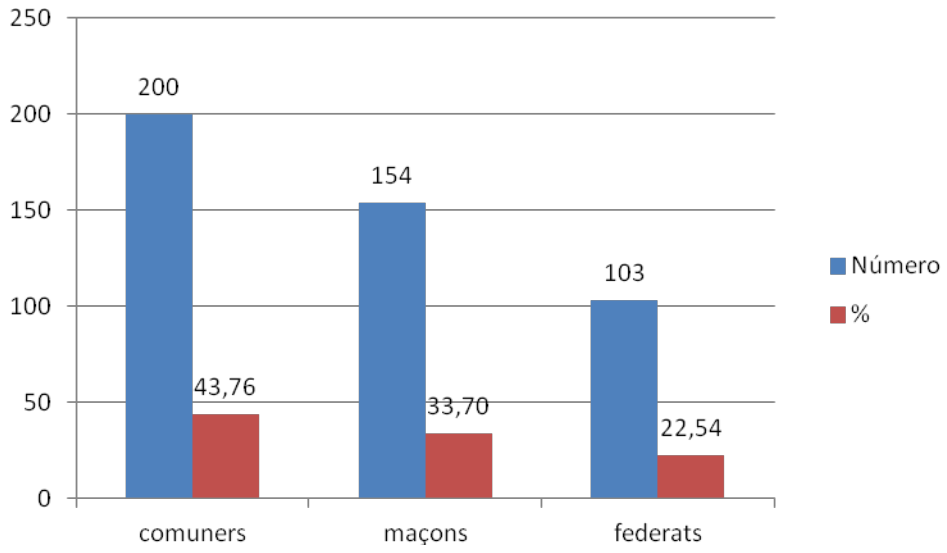

4. Hem de constatar que el 25,24% dels federats eren alhora maçons. El 16,88% dels maçons eren federats. I el 2% de comuners eren federats. Sembla ser que els comuners era la societat més tancada, envers les altres dues societats. I els federats i maçons més oberts entre sí.
5. Si analitzem els *espontanejats*, n'hi ha 270, dels quals 110 eren comuners, 98 maçons i 95 federats. Dels comuners s'*espontanejaren* el 55%, dels maçons el 64%, i dels federats el 92%. Hi ha així, una clara diferència dels federats, i la

seva tendència a espontanejar-se, gairebé tots. El següent gràfic ens ho representa.

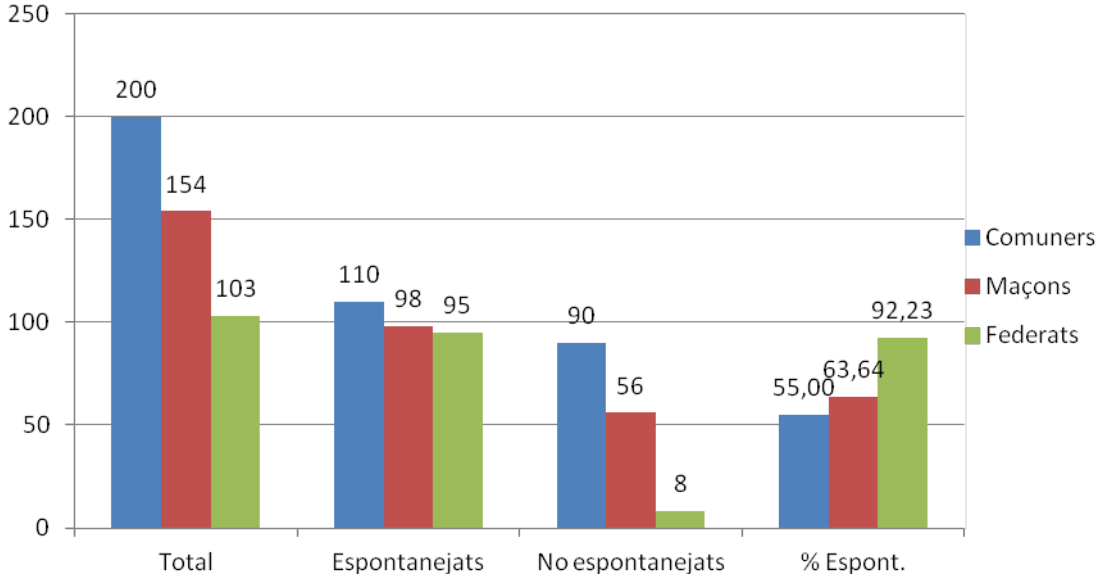

Si analitzem les persones que van pertànyer a cada societat, pel que fa als comuners, de persones destacades hi podem comptar:

a) Càrrecs públics que foren comuners a Mallorca:
    a. Guillem Moragues i Rullan, diputat a Corts i magistrat de l'Audiència.
    b. Marià Ballester, Esteva Bonet i Perelló, Gaietà González, Josep Francesc Muntaner, Marià Morey, Joan Piquer, Nicolau Piquer, i Pau Piquer, regidors de l'ajuntament de Palma. No podem assegurar que Rafel Gacias i Jaume Ignasi Muntaner sigui els que amb aquest cognom figuren a la llista. Del primer no podem assegurar res, ja que només figura el llinatge. I del segon, ho podria ser, perquè posa Jaume Muntaner. Així dels quatre consistoris de l'ajuntament de Palma. En total, nou regidors foren comuners. I destaca Esteva Bonet, batle segon el 1820 i batle primer el 1823.

b) Religiosos comuners:
    a. Felip Bosch; Maties Cerdó, de Muro; Joan Gamundí; Pere Julià; Miquel Riutort; Antoni Rosselló; Agustí Ruíz; Llorenç Sabater, de Sineu; Honorat Salvà; Pere Seguí; Miquel Simonet; tots ells, preveres. I l'acòlit de Pollença, Pere Josep Bauzà. En total, n'hem detectat dotze.

Pel que fa als maçons:

a) Càrrecs públics que foren maçons a Mallorca:
    a. Miguel de Victorica, diputat a Corts, maçó i federat. Guillem Ignasi Montis, cap polític.
    b. Maçons a la Diputació: Francesc Massanet i Joan Sorà, primer com a regidors de l'Ajuntament i després com a vocals a la Diputació. El segon era també federat. De Bartomeu Borràs, vocal de la Diputació, no podem assegurar que sigui la mateixa persona. Amb tot i això, és probable. Així, els maçons van comptar, si menys no, amb tres vocals.
    c. Maçons regidors de Palma: Josep Amer de Troncoso; Onofre Gomila Gradolí; Jaume Pujol i Bartomeu Socias i Dezi. I maçons i federats alhora: Joan Mut, Miquel Salvà i Cardell, Pau Josep Trias i Pere Josep Trias. En total, vuit.
b) Religiosos maçons:
    a. Josep Faleu; Josep Nicolau i Ramon Pascual. En total, tres.

I pel que fa als federats:

a) Càrrecs públics que foren federats a Mallorca:
    a. L'esmentat Miquel Victorica. L'únic federat a la Diputació fou Joan Sorà (també maçó).
    b. A l'ajuntament de Palma: Bernat Nadal i Oliver, només federat. Com a maçons i federats figuraven: Joan Mut; Miquel Salvà i Cardell; Joan Sorà; Pau Josep Trias i Pere Josep Trias. Josep Francesc Muntaner, que era una de les poques persones que eren alhora comuner i federat. I com a dubtós, comptem amb Antoni Barceló i Ripoll. En total, vuit federats.
b) Religiosos federats:
    a. Joan Amer; Antoni Bosch; Sebastià Cerdó; Mateo Esteva, d'Artà; Joan Ferrando; Bartomeu Mestre; Joan Oliver; Francesc Pastor; Honorat Salvà; Pere Josep Sancho; Bartomeu Tomàs i Domènec Tous. En total, dotze.

Amb la següent taula unificam tots els càrrecs públics de la Diputació i de l'Ajuntament i la seva pertinença a aquestes societats:

Membres de l'ajuntament de Palma i de la Diputació, i de les Societats Secretes

NOM	1820	1821	1822	1823	S Secretes
Alemany, Jeroni	R			B2	o
Amengual, Gabriel			B3		o
Amer de Troncoso, Josep	R	R			m
Arabí, Pere Josep	R	R			o
Ballester, Marià			S	S	c
Barceló i Ripoll, Antoni			R	R	f?
Barceló, Joan	R				o
Barceló, Llorenç	DIP	DIP			o
Binimelis, Bartomeu			DIP	DIP	o
Bonet i Perelló, Esteva	B2			B1	c
Borràs, Bartomeu	DIP				m?
Cáceres, Gabriel				R	o
Canals i Castanyer, Marià	B1				o
Canals, Pere Maria			DIP	DIP	o
Cepeda, Josep		R			o
Crespí de Garau, Rafel			B1		o
Dameto i Sureda, Joan		R	R		o
Despuig, Joan	DIP	DIP	DIP		o
Estade i Omar, Josep			R	R	o
Ferrà Trias, Joan				S	f?
Ferrer i Quintana, Josep			DIP		o
Ferrer Quintana, Antoni	DIP	DIP			o
Fontichelli, Josep	S				o
Fuster, Joan Antoni	DIP	DIP			o
Gacias, Rafel			B2		c?
González, Gaietà	R			R	c
Gradolí i Gomila, Onofre	R				m
Gual, Pere				R	o
Juan, Maties			R		o
Llompart i Payeras, Pere Joan	R	R			o

Massanet, Francesc	S	S	DIP	DIP	m
Mayol, Antoni	DIP	DIP			o
Morell, Pere Joan	DIP	DIP			o
Morey, Marià			R	R	c
Moyà i Mayol, Pere Josep		R	R		o
Mulet, Joan				R	o
Muntaner, Jaume Ignaci		B3			c?
Muntaner, Josep Francesc				R	cf
Mut, Joan				B3	mf
Nadal i Oliver, Bernat		R	R		f
Oliver i Bosch, Guillem			R	R	o
Oliver i Nadal, Antoni		B2			o
Pereto de Vidal, Joan	R	R			o
Piquer, Joan			R		c
Piquer, Nicolau			R	R	c
Piquer, Pau	R				c
Pujol, Jaume		R	R		m
Salvà i Cardell, Miquel	R				mf
Salvà i Munar, Miquel	DIP	DIP	DIP	DIP	o
Socias i Dezi, Bartomeu	R	R			m
Socias i Gomila, Bartomeu			R		o
Sorà i Gazà, Joan		R	DIP	DIP	mf
Sureda i Zaforteza, Joan	R				o
Terrassa, Francesc		R			o
Trias, Pau Josep	R	R			mf
Trias, Pere Josep		S	S		mf
Truyols, Fernando			R		o
Vanrell, Josep				R	o
Villalonga, Joaquim				R	o
Villalonga, Josep Francesc			DIP	DIP	o
Villalonga, Ramon de		B1	R		o

(B1 = batle primer; B2 = batle segon; B3 = batle tercer, R = regidor; S = síndic; DIP = vocal Diputació). (m = maçó, f = federat, i c= comuner, o=no)
(Els interrogants corresponen a noms que coincideixen, però que no podem assegurar al 100%).

Així, podem observar que:

a. Pel que fa als diputats a Corts, hi va haver un diputat comuner i un maçó i federat. A més de Felip Bauzà, que era maçó a Madrid.
b. Pel que fa a la Diputació, no hi va haver cap vocal comuner. Sí en canvi maçons i federats, pivotant en les persones de Francesc Massanet i Joan Sorà. Queda palès que el poder de la Diputació va ser inaccessible als comuners.
c. Pel que fa a l'ajuntament de Palma, el comuners si que tingueren una representació nombrosa. De forma que, malgrat tinguessin alguns membres seus a la part forana, com es pot comprovar en el llistat, no comptaven amb un pes electoral prou fort als pobles per aconseguir algun vocal a la Diputació.
d. En el consistori de Palma de 1820 hi hagué un comuner i sis maçons, dos d'ells també federats. En el de 1821, set maçons, tres d'ells federats; i un comuner. Al de 1822, quatre maçons, dos d'ells federats, dos federats i cap comuner. I al de 1823, cinc federats, dos d'ells maçons i un també comuner; a més de dos federats més i quatre comuners més. Així, en aquest consistori hi comptem un total de cinc comuners, cosa que el diferencia totalment dels anteriors anys. Els comuners compten amb la primera batlia i ja són un puntal del consistori.

I si fem una recerca entre els membres de les societats secretes que van pertànyer a la *Sociedad Patriótica de Amigos de Lacy*, en podem identificar 43, dels quals 23 eren comuners, 5 eren maçons i 3 maçons i federats. No hem pogut identificar tots els noms, perquè n'hi ha uns quants amb què només es compte amb el primer cognom i no podem assegurar qui podria ser. Per això, de fet, segurament, la coincidència real era bastant major. Amb tot i això, queda clar que el grup que hi participava més era el dels comuners, amb una gran diferència respecte els altres dos grups.

Les tertúlies de Palma

A Palma hi va haver unes quantes tertúlies. La més coneguda és la de la casa O'Ryan, per mor de l'expedient que consta a l'arxiu del Regne de Mallorca, de la que coneixem amb 134 noms, (ARM, Fons O'Neylle n. 251).

Joan de Flor O'Ryan, era una persona exaltada, tal i com podem comprovar amb els seus escrits, sobretot al 1823 al *Diario Patriótico.* Dels 134 noms n'hem identificat 52 comuners, 16 maçons i 6 federats, i un maçó i federat alhora. Hi participaren 70 persones sense ser de cap societat secreta. Entre els noms, s'hi troben els càrrecs polítics del més alt rang. També s'hi veuen molts de militars, donada la professió de l'amfitrió. La totalitat de persones de la Tertúlia de la Casa O'Ryan, que no pertanyien a cap societat secreta, no sentiren la necessitat *d'espontanejar-se*. Cap de'ells ho va fer, cosa que en certa forma indica que era una tertúlia oberta i, probablement, força coneguda. Així, entenem que hi havia una clara diferència entre l'assistència a la Tertúlia i el pertànyer a una societat secreta. Ningú va sentir la necessitat d'anar a les autoritats i aprofitar l'oportunitat que els van donar d'espontanejar-se. (Veure Annex 9.1).

Un altre lloc on hi havia una tertúlia que lamentablement encara no ha estudiat ningú era a la llibreria Carbonell. El dia 24 de març surt un article que ho posa de manifest signat pel mateix llibreter Nicolau Carbonell:

"*... ¿A que no teme el descamisado Gefe Político Quintana, ni ningun hombre que piensa como él y los que se juntan en la libreria de Carbonell?*", (DPUE, 1823:4 de 24 de març).

I que es qualificava la reunió com a tertúlia ho trobem per escrit al mateix diari el dia 26: "*y la tendrá tambien la tertulia de la casa Carbonell*", (DPUE, 1823:3 de 26 de març). Ho ratifica el *Diario Constitucional* en un article de data posterior, que, en referència a la llibreria diu: "*en cuya tienda de libreria se reunen los mas decididos patriótas*", (DCP, 1823:4 de 17 d'abril).

La llibreria era un lloc de reunió molt actiu, que prou vegades va recollir signatures, feien col·lectes i també representacions a les autoritats, tant de Mallorca com de fora. Un exemple és el següent escrit:

"*En la libreria Carbonell se ha abierto una subscripcion personal para defender las libertades patrias y mantener el órden de esta Isla, todo bajo la direccion del Gobierno: por lo que se invita á todos los patriotas de todas las clases y edades pasen á dicha libreria á subscrivirse dando pruevas nada equívocas de su patriotismo y amor á la Patria á la que todo sacrificio le es debido*", (DPUE, 1823:4 de 18 d'abril).

Aquesta tertúlia i/o llibreria estava ben relacionada amb la *Sociedad Patriótica de Amigos de Lacy*. A l'acta de dia 15 de maig, sobre la proposta de fer una representació a la Junta Auxiliar de Defensa Nacional que hi havia en aquells moments, es proposa a la mateixa reunió, "*se acordó así lo verificase y pusiese en la libreria*

Carbonell para que firmasen los ciudadanos que gustasen", (DPUE, 1823:4 de 18 de maig). I a l'acta del 12 de juny de la societat tornen usa la llibreria Carbonell per recollir signatures, ara per felicitar l'ajuntament de Palma per la demolició de l'edifici de la Inquisició, (DPUE, 1823:2 de 14 de juny).

Un dels llistats de noms que hem trobat, gestat a la llibreria Carbonell, fou en referència a donar suport a la Junta de Defensa, front la invasió francesa. És un llistat amb 75 persones que signen (més una de repetida, no sabem si per error o perquè hi havia dues persones amb el mateix nom). De les 75 persones, 35 pertanyien a alguna societat. I de les 40 restants, 6 eren membres de la tertúlia de la casa O'Ryan. Per la qual cosa, aporta 34 noms nous de liberals. I de les 35 persones que pertanyien a alguna societat, 30 eren comuners. Cosa que estava en consonància amb la ideologia dels llibreters. Podem dir que es tractava d'una tertúlia d'exaltats. I si comparem els noms, amb els dels participants a la tertúlia de la casa O'Ryan, on també hi assistien bastants exaltats, la coincidència és de 25 noms. Sembla que aquesta tertúlia venia a ser una tertúlia exaltada més popular que la de casa O'Ryan, que era de casa més bona i freqüentada per les autoritats.

A més d'aquesta tertúlia, en un local que era social, n'hi havia més a cases particulars. El 26 de març de 1824 foren empresonats Francesc Tolrà i Francesc Meridiano, ambdós sergents de milícies, "*por fomentar en sus casas tertulias de gente de partido de la Constitución*", (Llabrés, J.; 1959:183). Cap dels dos pertanyia a la tertúlia d'O'Ryan i el primer era federat, i el segon, comuner.

Hi també havia més tertúlies casolanes que foren objecte de repressió, com la de la casa de Pere Josep Ferragut, (Ferrer, M.; 2005:206).

9.4. LA POLÍTICA DE GRANS EN LA CRISI POLÍTICA DE 1823

Les decisions sobre la política de grans passaven per les institucions. D'aquí que les fonts que s'han usat siguin les de la Diputació i de l'ajuntament de Palma, sobretot dels seus òrgans decisoris: els plenaris. Òbviament, aquests acords afectaren l'economia i la vida quotidiana de les persones, i per tant, s'expressaren també en la premsa. Unes més que les altres, ja que les capes populars, més desafortunades, comptaven amb poques veus.

Com hem vist amb anterioritat, durant els anys anteriors, la Hisenda patia de manca de fons. I el 1823, amb la nova situació política, veurem con encara s'agreujarà més. Ja a principis de gener, l'Intendent demanava en una carta 20.000 rv del fons

públic, perquè encara no havia rebut la remesa de diners corresponent de Barcelona. I el mateix dia, el Comandant general demanava també a la Diputació que permetessin introduir blat estranger a l'illa, per la seva escassesa i per evitar-ne el contraban, (AGCM, Actes Diputació de 2 de gener).

Com hem vist també, en un altre capítol, la política de grans era prioritària a l'època en diversos sentits: per ser un producte de primera necessitat; alhora com a element que permetia recaptar diners a la duana de forma immediata. I també mal vist pels productors de l'illa, que veien que no podien pujar els preus, donat que els de fora solien sortir més barats; apart del sector de comerciants que, quan alguns comptaven amb els magatzems plens, especulaven amb la seva escassesa.

El Comandant general insisteix de nou el dia 5 de gener a la Diputació sobre la introducció de grans. No compta amb diners per pagar els militars i reclama del sentiment patriòtic de la Diputació perquè li doni el seu suport. Aquesta li respon de la següent forma:

"*Nadie puede dudar del generoso proceder de la Diputacion cuando ha tenido fondos; pero en el dia no los tiene, porque asi como van entrando salen para las atenciones á que estan destinados. V. E. sabe que á los diputados de Provincia hisieron un prestamo sobre su crédito personal á la salida del Inmemorial del Rey; y ahora hacer otro semejante seria una responsabilidad cuyo peso no podria sostener, no cubierto todavia del primero*.

"*En ocasion tan necesitada tal vez acallaria en parte los clamores de tantos y tan dignos acreedores al Estado al repartir á proporcion de los creditos las exitencias de la Tesoreria ó echar mano en calidad de reintegro de algunos fondos pertenecientes á la Nacion que por su naturaleza tienen mas analogia que otros con las atenciones extraordinarias del Crédito*", (AGCM, Actes Diputació de 5 de gener).

Aquesta situació desventurada no la patia només Mallorca. També passava a les altres illes. L'ajuntament de Formentera també demanava permís per introduir blats estrangers, donada l'escassesa del producte a l'illa. Però, la Diputació creu que no és el moment i que s'ha d'estar a allò que disposa la llei. Els responsables de l'ajuntament de Formentera, que pateixen de debò aquesta manca d'aliments, es van presentar personalment a la Diputació el 18 de gener, Jaume Juan (de Francesc), regidor, i el rector Francesc Tur. Van exposar la misèria i desesperació: han patit una sequera forta, les darreres collites han estat molt dolentes, persones s'havien mort de fam i la gent, la majoria, malalta, s'alimentava de plantes silvestres o de fulles de figuera. La

conseqüència fou que se'ls va permetre introduir 200 quarteres de blat i 200 de favó de Maó, (AGCM, Actes Diputació de 18 de gener).

Un altre exemple de la greu situació també ens la dóna el municipi de Santa Eulàlia, d'Eivissa. La gent, davant l'extrema misèria havia tallat tots els garrovers i d'altres arbres -se suposa que per aconseguir un mínim de diners per menjar. A aquest municipi també se li va permetre introduir la mateixa quantitat de grans que Formentera, (AGCM, Actes Diputació de 28 de gener).

A Mallorca, continuava la lluita entre l'exèrcit, que no tenia prou diners per comprar el blat tan car, i els comerciants, als quals no convenia baixar preus i demanaven que s'estàs a allò que manava la llei. És a dir, per introduir s'havia de complir exactament el decret, que els preus havien d'arribar a una xifra concreta. El dia 31 de gener, la Diputació decideix demanar als ajuntaments d'Inca, Manacor, Llucmajor i Sineu el preu al mercat dels cereals i llegums, (AGCM, Actes Diputació de 31 de gener).

L'ajuntament de Palma, preocupat per la situació, decideix que és imprescindible conèixer el volum de grans que hi ha a la Ciutat, de forma que, quan sigui possible, demanarà l'entrada de 100.000 quarteres de blat, (AMP, AH2140, ple de 3 de febrer de 1823). El resultat de l'enquesta va provocar un plenari l'endemà mateix, alarmat perquè assegurava que a Palma hi havia poc gra. Però, alhora, els comerciants van reaccionar i trenta d'ells van signar una representació a l'Ajuntament, sobre els greus perjudicis que tindrien si s'introduís blat de fora, (AMP, AH2140, actes ple de 4 de febrer de 1823).

Per intentar resoldre aquesta situació, la Diputació va convocar una reunió amb l'Intendent i el Comandant general a l'ajuntament de Palma, del qual hi assistirien dos comissionats: Marià Morey i Marià Ballester. El Consolat no hi va voler enviar cap comissionat, "*escusando el nombramiento de los comisionados ha que havia sido invitado por la Diputacion para que assistiesen á la sesion de este dia por creer repugnante este nombramiento al art 8º de la ley de 22 de febrero de 1822. Se acordo contestar al Consulado que la Diputacion no habia invitado á que la comision de su seno dictase con ella providencias, ni para hacer peticiones sino para ilustrar la discusion y que la Diputacion estaba lejos de separarse de la observancia de la ley que se le citaba*".

Després de llegir l'exposició dels comerciants, i l'informe de preus dels pobles, es va acordar permetre l'entrada fins a 50.000 quarteres de blat. L'argument fou el següent:

"*... la subida exorbitante de su valor en los mercados principales de la isla, exigen la introduccion de granos estrangeros, y si la exige especialmente el riesgo de que se ven amenazadas todas las provincias de España y con mas inminencia las de las Baleares por su posicion geografica de una invasion estrangera con miradas al gavinete Español por las potencias de la Santa Alianza en odio de nuestro sistema constitucional que debia ser el de todas las naciones que acaten la razon y los derechos imprescriptibles de qualquier Sociedad independiente, despues de haber procedido en este negocio con el prolijo detenimiento que requeria su grave*dad...".

L'impost d'entrada del blat que es va posar va ser de 11 rv per quartera, el mateix dels grans que venien de la península. Joan Sorà va votar en contra, ja que l'acord no s'adequava a allò que deia el decret, defensant els interessos dels comerciants, (AGCM, Actes Diputació de 8 de febrer).

Però, a part del preu del blat, les queixes dels militars, sobre la seva manca de recursos per no cobrar la nòmina van sortir a la premsa. Es va fer arribar a la Diputació una representació que també va publicar el *Diario Constitucional*. Es queixaven que molts d'ells es veien obligats a vendre part del seu patrimoni, mobles i fins i tot roba, per poder subsistir. Els signants ho feien en representació dels seus companys: Josep Negruela (com a apoderat de l'estat major passiu de Palma); Pere Estenós (pel regiment de cavalleria de Pavía); Joan Socias (per l'estat major de Palma); Jaume Feliu (per l'interventor i altres individus empleats en la intendència militar); Bartomeu Morey (sots-tinent habilitat, per la brigada d'artilleria); Carles Vega y Verdugo (per la Pagadoria de la hisenda militar i els seus individus); Joan Miralles (encarregats dels cabdals de la Milícia Activa); i Valentí Terrers (per la classe de generals), (DCP 1823:2 de 9 de febrer).

L'escassesa d'aliments era preocupant. Una persona de l'illa, que signava *Un mallorquin descamisado*, va publicar un article al *Diario Constitucional* de Barcelona, que es va reproduir a la premsa de Mallorca. Apel·lava que s'havia de subministrar blat a l'illa per solidaritat, perquè Mallorca ho havia fet per Barcelona, no feia massa dies, compartint els seus queviures, i acabava el seu article amb els següents arguments:

"*... Mallorca! No permitiste tu Ayuntamiento de Palma quando el trigo estaba á 12 duros la quartera (y no habia ecsistencia por seis dias) que se embarcase para*

Cataluña? No lo partiamos con nuestros hermanos y vecinos los catalanes?... La cebada, algarrobas y aceyte (nada nos sobra este año) no se conduce cada dia á este puerto? Los tocinos estaban á un duro la arroba y por los muchos que se han embarcado para Barcelona los pagamos á diez pesetas, habiendo allí muchos pobres que no han podido comprar de este género por su carestía? Y en fin pregúntese en que situaciones de faltas nos hemos visto, y jamas se han imaginado ni pensado en prohibir las estracciones para Cataluña...", (DPUE, 1823:2 de 10 de febrer).

Aquests dies, la política de grans també fou objecte de debat en el si de la societat patriòtica. Van constatar que els preus encara estaven per sota el mínim requerit per permetre l'entrada de gra estranger. Amb tot i això, es donava suport a la decisió que havia pres la Diputació de permetre l'entrada, per "*la triste situacion de la Isla é imposibilidad de poder pagar sus habitantes el escesivo precio de los granos*". Una intervenció de Bartomeu Verd va fer èmfasi a culpar els comerciants d'usurers, que provocaven l'escassesa per la seva ambició especulativa. I Guillem Pérez trobava que la culpa era de la Duana, que mantenia detinguts tres vaixells al port, que portaven els papers en regla per poder desembarcar el gra i no els ho permetien, (DPUE, 1823:3 de 10 de febrer).

L'acord de la Diputació, de permetre l'entrada de grans i alhora rebaixar l'impost, no acabava de convèncer a l'Intendent, que demanava, si menys no, cobrar els imposts que estipulava la llei. Després d'un estira i afluixa amb la Diputació, va contestar a la Diputació que ell no volia ser el responsable de la baixada dels ingressos. Això va forçar una nova votació en la Diputació, sobre l'acord pres amb anterioritat. Joan Sorà es mantenia contrari. I Josep Francesc Villalonga va canviar el seu vot i decidí no donar suport a la introducció de grans. Pere Maria Canals, que abans també hi estava d'acord, i creia que si no es rebaixava l'impost provocaria més contraban, contrariat per la decisió de l'Intendent, també va donar suport a Josep Francesc Villalonga. De forma que donat l'empat de vots es mantingué la decisió, (AGCM, Actes Diputació de 13 de febrer de 1823).

Sobre aquesta resolució de la Diputació, el Comandant general, que donava suport a la mesura, continuava patint l'estat tristíssim de la seva hisenda, i va oficiar a la Diputació i al Cap polític perquè prenguessin mesures, (AGCM, Actes Diputació de 15 de febrer). Al cap de poc dies continuava insistint en la seva necessitat de numerari, per la qual cosa entenia que una forma d'obtenir-ne, d'immediat, seria permetre entrar grans estrangers, (AGCM, Actes Diputació de 23 de març). A més va fer una reunió

amb els seus generals, el marquès de Vivot, Ramon Polo, Salvador València i Francesc Clavijo i enviaren la seva resolució a la Diputació. Això va provocar decantar a Francesc Massanet a favor de prendre mesures extraordinàries, (AGCM, Actes Diputació de 25 de març). Finalment, la Diputació, davant la pressió de l'estament militar, i donada la seva importància en una situació de pre-guerra, va decidir crear una comissió, aprovant aquestes mesures amb matisos. La més important era la de reducció de salaris i assentir a l'entrada de blat i favó, (AGCM, Actes Diputació de 26 de març).

Aquesta resolució lògicament va transcendir i immediatament fou objecte de declaracions a la premsa. El *Diario Patriótico* va publicar un suplement, el 29 de març, ressaltant que no s'han tingut en compte "*ese precipicio de tantas desgraciadas familias que del campo vienen*", (DPUE, 1823, suplement de 29 de març). *El Revisor* també hi veu emperons, sense ser, però, massa explícit, ja que considera que la situació política era molt delicada, (RS 1823:15 de 30 de març).

Però, el mateix dia sortia un suplement d'*El Revisor* on es posava en dubte la legitimitat de la Diputació a prendre aquesta mesura. Valorava que les avantatges de la mesura seran només pal·liatives, no resoldran el problema de fons i encara enfonsaran més l'economia de l'illa: "*En vez de disminuir la miseria pública, que se pretende remediar, la aumentará espantosamente. La miseria no nace en el dia del precio del trigo ni de los habones, sino de la falta de trabajo que proporcione jornales á la clase menesterosa*". I, a més, anunciava la ruïna de comerciants i terratinents, (RS, suplement de 30 de març de 1823).

Aquesta pressió, sobre la decisió de permetre entrar blat estranger, va provocar una nova reunió a la Diputació l'endemà, dia 31 de març. Hi assisteixen el Cap polític, Pere Maria Canals, Francesc Massanet, Guillem Oliver i Josep Francesc Villalonga, "*convocada expresamente para tratar sobre si debia ó no publicarse el permiso para la introduccion de granos*". Pere Maria Canals dóna suport a la proposta, recolzada també pels ajuntaments d'Alcúdia i Sóller, a més del "*clamor de los pobres de toda la Ysla*", on, argumenta, ja hi havia hagut morts per la fam. Villalonga dóna suport a la mesura, "*para ver si se calmaba la miseria que sufre la Ysla*" i proposa publicar-lo immediatament. Així, després d'aquestes dues intervencions, s'aprovà la proposta de permetre l'entrada de grans i s'acorda publicar-la, (AGCM, Actes Diputació de 31 de març).

Òbviament, les reaccions van continuar amb més força, i els propietaris de terres i comerciants pressionaren més. El dia 3 d'abril el diari moderat, *Diario Constitucional*,

publica una representació a la Diputació, pels "*incalculables perjuicios que va á ocasionar á la Agricultura y Comercio de esta Isla, la introduccion de granos del extrangero; perjuicios que estan lejos de indemnizar algunas pequeñas ventajas ; persuadidos de que con esta medida se infrignen las leyes; y convencidos de que ella es contraria al voto general de estos habitantes cuya opinion se manifiesta del modo mas claro y decidido. Suplican á V. E. tenga á bien revocar la resolucion que ha tomado de permitir la importacion de granos extrangeros*", (DCP, 18223:3 de 3 d'abril).

Aquest mateix dia va tenir lloc una altra reunió de la Diputació. La discussió va ser acalorada. I al final, hi hagué dues posicions. El Cap polític va presentar la proposta de no revocació. Només li va donar suport Pere Maria Canals. La van reprovar Josep Francesc Villalonga, Guillem Oliver, Joan Sorà, Francesc Massanet i Miquel Salvà. És a dir, es tornava a prohibir l'entrada de grans estrangers. Però, immediatament, Miquel Salvà va presentar una segona proposta, que demanava que a la llibreria Carbonell es fes una subscripció per socórrer la misèria pública a base d'excitar la generositat d'aquells que s'han manifestat contra la introducció de grans. I si en el termini de sis dies no s'aconsegueix una quantitat considerable, a judici de la Diputació, es durà a terme la introducció dels grans fins a finals de maig. La proposta amb condicions fou aprovada amb el vot en contra de Francesc Massanet i Joan Sorà, (AGCM, Actes Diputació de 3 d'abril).

Curiosament, ara, el *Diario Patriótico* també es va posicionar en contra de la introducció de blat: "*Así pues se espera que la Excma. Diputacion, bien enterada de la cosa, revocarà totalmente aquel acuerdo, que no dejaria de poneral en responsabilidad si lo llevaba á efecto*", (DPUE, 1823:3 de 5 d'abril), malgrat les opinions que hem vist d'alguns membres de la societat patriòtica.

El *Diario Constitucional* i *El Revisor* continuaven apostant perquè no es posés en pràctica el decret d'introducció. I el diari exaltat també. Aquest darrer, va arribar a publicar un article contra Miquel Salvà, per haver presentat aquella proposta d'esperar sis dies, enlloc de derogar-la i prou. Però, a més va arribar a l'insult personal:

"*Un monton de solicitudes llueven de repente en la Secretaria de la Diputacion pidiendo unanimemente la revocacion de este acuerdo. Una multituid de ciudadanos que no te conocen, y que tampoco conocen el bien que desprecian, preguntan solicitos á los demas si eres frayle lego. El cosechero te odia; el fabricante maldice; el comerciante murmura*", (DPUE, 1823:3 de 9 d'abril).

La pressió va aconseguir els seus efectes. El mateix dia 9, en què va sortir l'article anterior, la Diputació es va tornar a reunir per tractar de nou la mateixa matèria. I, finalment, va decidir revocar l'acord anterior i, per tant, no es permetria de cap forma introduir blat i favó estranger. Quan Pere Maria Canals va intentar aprovar una proposta alternativa, que es permetés introduir favó als pobles de l'illa i als establiments de beneficència que ho trobessin necessari, tampoc ho va aconseguir. De forma que s'acontentaren amb aprovar la creació d'una comissió per socórrer la misèria pública, sense cap compromís més concret, (AGCM, Actes Diputació de 9 d'abril de 1823).

Així, els problemes de la hisenda no s'alleugeriren. Els mes de maig, els magistrats de l'Audiència feia 14 mesos que no cobraven, (DCP, suplement de 22 de maig de 1823). I molts de membres d'altres classes també es queixaven. Però, la Diputació no va tornar a plantejar aquesta votació. També perquè amb la invasió va canviar del tot la situació política de l'Estat, i de Mallorca.

9.5. LES CONSEQÜÈNCIES DE LA INVASIÓ (LA DIPUTACIÓ ASSUMEIX LA JUNTA AUXILIAR DE DEFENSA NACIONAL) I EL FINAL DEL SISTEMA

Introducció

Les autoritats provincials van estar en tot moment sempre donant suport al govern i mai no es va posar en dubte la seva fidelitat a la Constitució i al sistema polític. A finals de gener, quan la situació es començava a veure compromesa, ran de l'escrit que van enviar les Corts a les nacions europees, oferint la pau, en la sessió de dia 9 de gener, el Comandant general va fer una reunió amb els caps de tots els cossos i oficials per llegir l'esmentat escrit; i, després, que fos també llegit a les respectives companyies, (DCP, 1823:4 de 25 de gener). I també va fer una representació al ministeri, exposant el seu ardor patriòtic, assegurant que estaven disposats a passar totes les penalitats per mantenir la independència i la llibertat del país, (DCP, 1823:3 de 21 de febrer).

D'altra banda, davant les notícies d'una possible guerra, es preparaven per a aquesta. Ho hem vist en l'anterior apartat, amb la consideració de poder introduir blat com a una mesura també d'aprovisionament d'aliments, (AGCM, Actes Diputació de 13 de febrer de 1823). I prèviament, el dia 19, la Diputació també s'havia preocupat de posar en marxa un altre correu amb Barcelona, ara des de Sóller, (AGCM, Actes Diputació de 19 de febrer de 1823).

L'exèrcit s'havia posat en peu de guerra. El 27 de febrer, el Cap polític va informar a la població d'un nou reemplaçament de 29.973 homes, dels quals 554 corresponien a Palma, (DCP, 1823:3 de 27 de febrer).

El dia 11 de març, la Diputació ja havia elaborat un dictamen, sobre el document que va presentar el Comandant general i l'Intendent, sobre les mesures a prendre. Per una banda, per les mesures militars els donaven mans lliures. Pel que fa a una nova companyia de caçadors, trobava insuperable la dificultat que representava el cost d'equipar i alimentar-la, i més tenint en compte que la tropa regular comptava amb problemes d'abastiment. En canvi, sí que trobaven interessant incrementar la MNV, animant a tots els ajuntaments i a què els diumenges s'exercités. Finalment, pel que fa a la proposta d'increment d'imposts no ho veien bé, per mor de la excessiva quantia que consideraven que pagaven de consums, a més de les dues epidèmies que havia sofert l'illa. I allò que sí van fer va ser activar la venda dels béns dels dominics i caputxins que acabaven de ser expulsats, (AGCM, Actes Diputació 11 de març de 1823).

Pel que fa als possibles ingressos per la introducció de grans, ja hem vist que, en primer lloc, van dir que sí, per haver de rectificar immediatament. I també el ministeri de Marina va informar que donaria patents de cors per lluitar contra els enemics de l'Espanya constitucional, avisant als armadors d'aquest negoci interessant, (DPUE 1823:3 de 15 de març).

La Diputació es transforma en Junta Auxiliar de Defensa Nacional

En la sessió plenària de dia 8 d'abril de la Diputació es va donar lectura d'un ofici del Comandant general, acompanyat del diari oficial del govern, on deia que les Corts havien decretat el 15 de març passat que les Diputacions provincials podrien prendre el caràcter de Juntes Auxiliars de Defensa Nacional. I va animar a la Diputació a què ho fes.

Aquell mateix matí van formar una comissió per analitzar el cas. Les províncies que ho podien fer no s'havien anomenat de forma individual, sinó que, en certa manera, la normativa ho deixava al seu criteri. Després d'una anàlisi detallada la Diputació va decidir acordar fer-ho, convidant al Comandant general a assistir a totes les reunions, quan l'objecte d'aquestes fos la defensa, (AGCM, Actes Diputació de 8 d'abril de 1823).

A Maó, el dia 14 a la nit, hi va entrar un vaixell de guerra holandès, procedent de Toló, amb la notícia que la invasió de la península per tropes franceses era un fet. Ja

havien començat a ocupar places del nord. Aquesta informació va arribar a Palma el dia 16, i la Diputació va fer publicar la notícia en un suplement del *Diario Constitucional* del mateix dia. L'endemà ho va publicar també el *Diario Patriótico*.

Ara, la invasió ja no era una hipòtesi. Era una realitat. I això va provocar una reacció de patriotisme. Tant de l'afermament dels organismes oficials, com per part dels col·lectius més conscienciats. Per exemple, els empleats de l'hospital militar de Palma, van enviar una representació a la Junta de Defensa Nacional, expressant la seva indignació per la invasió, (DPUE 1823:4, de 19 d'abril). I també la MNV de Felanitx, (DPUE, 1823:4, de 23 d'abril).

La situació econòmica continuava sent dolenta. El dia 10 d'abril es publicava una carta de totes les classes militars, dirigida al Comandant general, per fer fefaent:

"*...el horroroso estado en que se hallan todos los militares de este distrito, estado que no es el mismo en todos los ciudadanos empleados públicos... en este concepto piden se lleve á debido efecto desde luego lo acordado por dicha Diputacion Provincial en 15 del mencionado mes, esto es, recaudar con arreglo á la Ley, todas las contribuciones por una misma mano, esta las reparta con rigorosa igualdad entre todos los que peciben sueldo por el erario público: como en el dia los recursos no pueden cubrir las atenciones públicas, piden igualmente se forme una regla progresiva con presencia de la entrada y de las atenciones indispensables y con arreglo á ella se establezca un arancel á fin de que todo empleado público cuyo haber pase de trecientos rs. vn. sufra un descuento proporcionado á su mayor sueldo...*", (DCP, 1823:4 de 10 d'abril).

En aquest sentit, *El Revisor* opinava el següent:

"*... Persuadidos de que no olvida* [la Diputació] *el deplorable estado á que por falta de sus pagas se ven reducidos los militares, algunos empleados, las viudas, &c. esperamos que hará los mayores esfuerzos para que inmediatamente reciban su ausilio que acalle sus justos clamores y para que en lo sucesivo cuenten con la parte de ellas que se les asigna en la tarifa de rebajas formada por la Diputacion. Este es indudablemente el primer asunto que debe llamar su atencion; pues sin defensores no hay defensa...*", (RS, 1823:8 de 27 d'abril).

Però, la Junta Auxiliar de Defensa tampoc no podia fer miracles. El *Diario Constitucional*, que generalment defensava la Diputació, va publicar un article per donar suport el parer d'aquesta. En primer lloc explicava el treball incessant de reunions de la Junta, els seus debats llargs i a consciència, per acabar explicant al públic que:

"... los ingresos de la tesoreria al mes se han calculado ascender á solos 300.000 reales, siendo las obligaciones sin rebaja de 730.000 rs, segun lo aseguró el intendente... De este escaso producto, juzgando la Junta preciso que en el momento en que se ha sobrevenido la guerra con la Francia, los que sostienen la defensa de la nacion con las armas en la mano deben ser preferidos en la percepcion de sus haberes, en cuya clase debe entrar tanbien la autoridad superior política, encargada del mantenimiento del órden interior: ha acordado se distribuyan 240.000 rs para los gastos de pan, prest, eventuales del ejército mas precisos, y atenciones de la oficialidad de los cuerpos ecsistentes, de la plana mayor, del estado mayor efectivo de Palma, idem de Alcudia y las del ministerio de la gobernacion de la peninsula; y que los 60.000 restantes, se repartan á las demas clases de enpleados militares y civiles con la proporcion que resulte tomando por base la escala siguiente... La junta ve con dolor que la penuria del tesoro público no permita que la distribucion sea mas cuantiosa, pero en una provincia enpobrecida como la nuestra, y lastimada para muchos años por dos asoladores contagios sucesivos, debe ser el caso todavia mas imperioso para aumentar los inpuestos y agravar los sacrificios. Por ahora son bastantes á las miseras Baleares las contribuciones que sobre ellas gravitan en el dia, y les basta para todo sacrificio el que las satisfagan con escrupulosidad...", (SCP 1823:3 de 5 de maig).

O sigui, van adequar la despesa als ingressos, donant prioritat en el repartiment d'aquests als militars que defensaven directament l'illa. I es negaren a incrementar cap impost, malgrat la situació fos molt penosa, perquè consideraren que la població, amb les despeses dels dos contagis, ja anava prou carregada.

Amb tot i això, la Junta va rebre suggeriments per poder aconseguir més ingressos. Un d'ells provinents de la societat patriòtica, proposant que s'ingressés la meitat del delme a la tresoreria, i que es repartís amb equanimitat, (DPUE, 1823:4 de 6 de maig).

Entre la Diputació i les autoritats militars i d'Intendència, hi havia discrepàncies. Amb l'Intendent les hem comprovades des del seu nomenament. I ara, amb la situació tensa, també apareixien amb el Comandant general. En la sessió plenària de dia 16 de maig, el Cap polític va fer llegir la contesta de l'Intendent i del Comandant general a un ofici de la Diputació de dia 12. No comptem amb el document de resposta. Només amb la reacció de la Diputació. I sembla que aquelles dues autoritats posaven en dubte les mesures de la Diputació i, potser fins i tot, la seva autoritat. Tal vegada eren partidaris

de posar més imposts. No ho podem afirmar. Allò que consta a l'acta de la Diputació és el següent:

"*...la medida que en dicho oficio se ponia en su noticia es la única capaz de salvar á la Provincia que por muchas circunstancias se encuentra en iminente peligro de disolucion y particularmente por no haverse hecho á tiempo las economias y supresiones de gastos convenientes. Al mismo tiempo ha acordado que si la Diputacion ha de seguir obrando en concepto de Junta Auxiliar, es preciso y altamente necesario obedecer todas sus disposiciones, y guardar á su representacion , y á la ilimitada confianza que ha merecido á las Córtes el miramiento debido por todas las Autoridades*", (AGCM, Actes Diputació de 16 de maig de 1823).

En concret, aquesta condició, "*si la Diputacion ha de seguir obrando en concepto de Junta Auxiliar*", dóna prou a pensar, sobre com veien els vocals el seu futur en el cas que no aconseguissin la col·laboració de les altres autoritats. Però, no ens avancem als fets.

La decisió de la Diputació sobre la unificació de les recaptacions va tenir una resposta discrepant en el si dels moderats. *El Revisor* constata que el fet que la Diputació s'hagués erigit en Junta Auxiliar va ser acceptat per tots. Però, allò que no comptava amb la unanimitat, i hi havia discrepàncies, era amb l'extensió de les seves atribucions, més enllà de preparar els mitjans físics de la defensa. "*decretar reformas en la administracion económica dictando ahorros y supresiones de gastos*", (RS, 1823:9 de 18 de maig).

El Comandant general, davant les informacions que surten a la premsa es veu necessitat també d'exposar el seu punt de vista, en un escrit al *Diario Constitucional*. Aquí apunta que una de les conseqüències de la reunió de la junta de generals del 25 de febrer fou proposar que hi hagués "*una única mano recaudadora. Asi que no puedo menos que aplaudir la ereccion de una mano recaudadora y distribuidora*", (DCP, suplement de 19 de maig de 1823). Però, això no concorda amb els fets que s'expressen a continuació.

La Junta Auxiliar va mantenir el seu criteri, pel que fa a la unificació de la recaptació, i en la sessió de dia 20 el Cap polític va proposar "*que inmediatamente proceda la Diputacion en virtud de las facultades que le da el Decreto de Cortes de 15 de marzo ultimo acerca la unica mano recaudadora y distribuidora de que abla el oficio de 12 y que esta sea una comision compuesta del comandante general, del Intendente, del Regente, de dos diputados provinciales, y si se quiere del Gefe Político ó*

de las personas que estos deleguen debiendo ser el presidente de esta Comision el vocal que la misma nombrase ó la suerte señalase. Pido ademas que esta comision se limite por haora á exercer las atribuciones de recaudadora y distribuidora". Es constatava també que havien rebut representacions de ciutadans de "*todas clases*" que pregaven a la Diputació que continués com a Junta Auxiliar, (AGCM, Actes Diputació de 20 de maig de 1823).

Aquesta proposta es va debatre el dia següent, ran d'un informe sobre aquesta de la comissió anomenada aposta. Analitzada la proposta, la comissió va opinar que s'havia de desestimar, "*por la resistencia que han manifestado aquellas autoridades superiores á la medida de que se crease dicha comision distribuidora y recaudadora*". És a dir, el Comandant general i la Intendència. El Cap polític, immediatament després, va fer una altra proposta, convocar a aquestes autoritats (Comandant general, caps dels cossos militars i d'hisenda) per il·lustrar la Diputació. Aquesta que es va tornar a desestimar. I finalment, va proposar que s'unís el comandament polític i militar, també desestimada.

Òbviament, aquestes propostes es poden interpretar de diferents formes, però, deixen ben clar que hi havia un enfrontament entre l'autoritat provincial i l'estament militar i el de la Intendència. Això queda ben palès en la mateixa reunió, en la proposta que va fer a continuació Pere Maria Canals:

"*...que se manifieste al gobierno la resistencia que han hecho varias Autoridades Superiores á los acuerdos tomados por la Diputacion en uso de sus facultades que le atribuie el art 1º del decreto de 15 de marzo ultimo proponiendole que en concepto de la Diputacion no podran evitarse los choques entre las Autoridades y el iminente peligro de que nazcan disturbios comprometedores de la tranquilidad pública, y de la invasion enemiga sin que sustituyan á dichas autoridades Superiores otros individuos y se dé cuenta por extraordinario*".

O sigui, no es van atrevir a aprovar la comissió contra el criteri dels militars i d'Intendència. Tampoc van voler cedir-ho tot, decretant la unificació de Comandament polític amb el militar. I l'opció de Pere Maria Canals era demanar a les Corts que remoguessin els càrrecs que impedien a la Junta Auxiliar actuar. Aquesta proposta la van trobar massa forta, la de demanar la remoció. De forma que Josep Francesc Villalonga, Guillem Oliver, Francesc Massanet, Miquel Salvà i el Cap polític van aprovar la proposta "*sin pedir remosion de ninguna autoridad*". I Pere Maria Canals i Joan Sorà van votar la proposta sense canvis. De forma, que la Diputació no es va

atrevir a actuar contra el parer d'aquelles autoritats, (AGCM, Actes Diputació de 21 de maig de 1823).

Al dia següent es va continuar la discussió, en funció d'una altra proposta de Pere Maria Canals, però que versava sobre els mateixos fets. Es va plantejar sobre la continuïtat de la Diputació com a Junta Auxiliar. Aquesta comptava amb el suport fefaent de tota la MNV, tal i com li havien fet arribat. De forma que, finalment, Miquel Salvà va presentar una proposta d'acord que fou aprovada per unanimitat:

"*La Diputacion Provincial teniendo presente todo lo ocurrido desde que invistio el caracter de Junta auxiliar de la defensa nacional, y particularmente la resistencia de varias Autoridades á reformar supresiones, y demas disposiciones que creyó necesarias lo que motivó la negacion de los vocales á asistir á la Junta, teniendo tambien presente las energicas excitaciones del S. Gefe Politico los votos de respetables ciudadanos, y entre ellos los de la Milicia voluntaria de todas armas para que continuase en los trabajos de Junta auxiliar á quien se ofrecen á sostener, ha resuelto seguir de nuevo exerciendo las atribuciones señaladas en el decreto de Cortes de 15 de marzo ultimo, pero sin mezclarse en nuevas relaciones con las Autoridades que no han querido prestarse á sus acuerdos, dando las gracias á la Milicia y demas individuos que se han pronunciado de un modo solemne á favor de la Diputacion para que se mantenga constante e inperterrita en el exercicio de sus funciones*", (AGCM, Actes Diputació de 22 de maig de 1823).

No voler-se mesclar en noves relacions amb les autoritats, que posaven en entredit la seva autoritat, es podria interpretar que era una forma de no voler aguantar el pols que li estaven fent. Aquest pols també va passar al camp de la premsa. El mateix dia 22 va sortir un suplement del *Diario Constitucional* on es va publicar en set pàgines la correspondència que s'havien creuat i l'acord de la Junta Auxiliar que no volien acatar.

Però, també el diari va publicar un article que expressa el rerefons d'aquest debat. L'article el signa *El amigo del doliente*, i, quan entra en el debat a què ens referim, sobre la Diputació i els seus vocals diu:

"*... Ya se ve como los señores diputados no son forasteros al pais se han resistido á gravar los pueblos (de que quieren ser padres, y no padastros) con nuevas contribuciones, recurso á que algunos, vitoreadores de la junta en su primera aurora [en referència a les mateixes Autoritats Superiors], querian se apelase. Vinieron (es menester hacerles justicia) con la idea lisonjera de que era dorada esta isla, y quieren y*

se empeñan en ganar aqui lo que no se puede. Pero los señores de la Diputacion que saben el A, B, C, de las fortunas de estos miserables isleños no consienten en que se les cercene todavia lo escaso que les ha quedado porque aunque hayan establecido hospicios, gustan mas de tenerlos desocupados, que de hacinar alli desdichados que ellos hayan hecho menesterosos. De aqui prima mali labes*, de sabia que era la junta se ha vuelto ignorante, de honrada en criminosa, de legitima en ilegitima, despotica y arbitraria, mas que el gobierno del gran turco. Las cuentas no son dificiles de sacar, se tiene tres, y se necesitaba ocho...*", (DCP, 1823:3 de 22 de maig).

Per exposar el seu punt de vista, el Comandant general va enviar un nou escrit al *Diario Constitucional* que va publicar en un suplement, acusant al Cap polític i a la Diputació de desconèixer el límit de les seves atribucions i sobrepassar-les, (DCP, suplement de 23.5.1823). Ben diferent a l'anterior escrit de feia quatre dies, el 19. *El Revisor*, defensor de la Diputació, el dia 25 de maig contesta fent un balanç de la situació.

La Junta Auxiliar havia dictat el pla d'economies, l'1 de maig. El Comandant general feia córrer el rumor entre la tropa que no hi hauria ni tan sols pa. L'Intendent feia publicar al *Diario Constitucional* del dia 21, les seves respostes a la Diputació de dia 12 i 18 de maig. Considerava que la Diputació li usurpava la seva autoritat, tractant el fet de *criminal*, i que ell no es volia desentendre de les seves atribucions. I que sobre la contesta de la Diputació es va quedar "*pasmado*", per acabar dient: "*se sirva abstenerse de hacerme prevenciones y suposiciones injuriosas, para lo que de ninguna manera se halla autorizado, ni yo me he hecho acreedor, ni sufriré en mi autoridad, independiente de toda otra en negocios de hacienda: estando decidido a sacrificar mi empleo, y aun mi vida, antes que V. S., ni otra autoridad lastime mi honor y patriotismo, como se hace suponiendo sin datos ni razon alguna, que yo no respeto á la diputacion provincial como es debido...*", (DCP, 1823:2 de 21 de maig).

S'havia d'intentar separar els problemes personals dels generals. Per això, *El Revisor* es demanava si els mals no existien, si no era necessari unificar la recaptació i la distribució, i llavors, venia la pregunta: per què no ho permetien fer? Finalment, demanava que deposessin la seva actitud en favor del bé públic, (RS, 1823:9 de 25 de maig).

El debat entre autoritats també es va traslladar a la societat patriòtica. En la sessió de dia 24 va intervenir el Cap polític, llegint les publicacions de la premsa sobre

l'afer, explicant les diferències entre un govern despòtic i un de lliure, (DPUE, 1823:3 de 25 de maig).

Aquest debat es va començar a teoritzar. Un article signat per J. A., defensava que la sobirania residia en la Nació, i que el decret de 15 de març de les Corts permetia a les Juntes Auxiliars exercir les funcions pròpies de la sobirania. I el problema que plantejava era si les Corts tenien prou autoritat per cedir aquesta part de sobirania, i si la Junta Auxiliar podia prendre les mesures que volgués. L'autor interpretava que s'havia de fer d'acord amb les lleis vigents, però que la Junta no les podia modificar i les havia d'acatar, (DCP, suplement de 31 de maig de 1823).

D'aquesta forma el debat ja va tenir nom, va passar a ser anomenat de "sobirania". I aquest es va produir entre *El Revisor* i el *Diario Constitucional*, és a dir, entre els mateixos moderats; ja que el *Diario Patriótico* no hi va entrar.

A part de la disquisició teòrica, que fonamentava les decisions, la pugna entre les autoritats continuava. El Comandant general va demanar a la Junta Auxiliar la suma de 379.272 rv, per fer front a les obligacions que tenia l'estament militar. A més d'incloure una nota on es feia una relació dels deutes no inclosos en aquella quantitat, de manera que podés quedar coberta la defensa de l'illa. I concloïa l'escrit dient que l'Intendent li havia manifestat que havia posat en marxa el cobrament dels imposts no cobrats, però que aquest mes no disposava de diners, per la qual cosa demanava a la Diputació els diners. La Diputació va acordar dir-li que d'acord amb la normativa, que donés les ordres a la tresoreria nacional, provincial, municipal i eclesiàstica ell mateix per a que li facilitessin els recursos, (AGCM, Actes Diputació de 12 de gener).

La rèplica del Comandant general va ser que això ho havia de fer la Diputació, i que per això s'hi dirigia, perquè era aquesta la que havia d'auxiliar als generals de l'exèrcit i, a més, que era precís anomenar una comissió per tractar de remeiar els mals que patien. La contrarrèplica va ser dir-li que assistís a la reunió que farien l'endemà, a l'hora que volgués, (AGCM, Actes Diputació de 14 de juny de 1823).

En aquesta guerra particular, el dia 16 de juny va informar l'Intendent a la Diputació que havia declarat la suspensió de pagaments. Que no hi hauria més ingressos ja que havien presentat a la pagadoria militar tots els dèbits vençuts i demanava a la Diputació si havia de continuar, o no, lliurant a la pagadoria militar, (AGCM, Actes Diputació de 16 de juny de 1823).

Aquesta situació de manca de diners, va obligar a la Diputació a permetre la introducció d'arròs estranger, pagant 20 rv, i cotó anglès, amb el mateix impost que hi

havia durant la Guerra del Francès, per aconseguir liquiditat, (DCP, 1823: de 24 de juny). I també a decidir la rifa de la meitat de la possessió de Son Sigala, abans propietat del convent dels dominics, (RS, 1823:8 de 29 de juny).

Ara bé, la tensió va canviar en uns pocs dies, quan el Comandant general fou canviat i destinat al comandament de l'exèrcit de reserva, i el substituiria el brigadier comte d'Almodóvar, (DCP, 1823: de 19 de juny).

Quan ja era imminent la seva partida, la Diputació va publicar un escrit d'elogis d'aquell, acomiadant-se amb aquestes paraules:

"*Pero el largo comercio que con V. E. ha tenido durante su comandancia general en estas Islas, las distinciones que constantemente le ha merecido, la perfecta correspondencia que sienpre entre ambas autoridades ha reynado, y el porte decidido de V. E. en favor de las nuevas instituciones junto con el tino que ha sabido resistir los amagos de turbulencias y desórdenes de que ha preservado á estas Islas; hacen sentir á la Diputacion que se ausente de ellas un gefe en quien es forzoso reconocer las buenas partes que aqui le han esclarecido*", (DCP, 1823:3 de 24 de juny).

Antonio Zea es va acomiadar de Mallorca amb un escrit al diari, agraint a l'estament militar el seu suport durant els dos anys i mig que duia en el càrrec. Va donar consignes de suport a la Constitució. I remarcava la unió entre militars i població que havia hagut durant aquest temps, (DCP, 1823:4 de 25 de juny).

El mateix dia que sortia a la premsa la carta de comiat, arribava al port de Palma el nou Comandant general, segons informaren a l'ajuntament de Palma, (AMP, AH2140, acta de 26 de juny).

El període breu del comte d'Almodóvar

La situació de cada vegada anava pitjor. I les notícies que venien de la península no milloraven, de forma que els dubtes i rumors eren més incessants. Potser per això, a la societat patriòtica es va aprovar "*formar una lista de patriotas comprometidos que juren morir antes que transigir con los tiranos*", proposta la qual també va donar suport el Cap polític, (DPUE, 1823:4 de 17 de juny).

Aquesta idea va anar agafant forma. A la següent reunió de la societat, Miquel Simonet i Josep Borràs van proposar fer un llibre on s'inscriguessin els liberals defensors de la pàtria, amb la finalitat d'armar-se i posar-se en estat de poder repel·lir l'enemic. El Cap polític, que assistia a l'acte, va prendre la paraula i va donar suport

"*con el fuego y ardor patrio que le caracterizan*". De forma que va ser aprovada per unanimitat, (DPUE, 1823:, de 19 de juny).

Però, aquesta mesura no va comptar amb el vist i plau general, perquè, en certa manera, la veien com a una radicalització. *El Revisor*, que trobava la mesura inadequada, va entrar en el debat dient que era de poca utilitat "*y temiamos que viniese á ser perjudicial, si llegaba á servir de pretexto para fomentar etiquetas y divisiones*", (RS, 1823:10 de 22 de juny).

En canvi, aquells que hi estaven d'acord, pretenien anar més enllà. Així, un articulista, M. A. de F., opinava que després de les llistes "*se deve pasar á la reunion de los sugetos, y previo el correspondiente permiso, nombrar sugetos entre nosotros que nos manden y dirijan; tener armas y municiones en nuestras casas; conocernos mutuamente; y senyalar punto ó puntos de reunion para en los casos de alarma; juntarnos en un parage una vez cada quince dias,...*", (DPUE, 1823:4 de 23 de juny).

Des de les files moderades intentaven persuadir els liberals que s'apuntessin en el llibre de liberals decidits. Ho comprovem en unes dècimes publicades al *Diario Constitucional*, (DCM, 1823:4 de 24 de juny). Però aquesta proposta, amb l'arribada del nou Comandant general, sembla ser que va quedar en via morta, perquè no en surt cap notícia més.

El dia 2 de juliol l'ajuntament de Palma va rebre el nou Comandant general. I el dia 4 el *Diario Patriótico* publicava el rumor fonamentat que el "*ecsaltado D. Gines Quintana, el comprometido Gefe Político Quintana, el valiente y decidido ciudadano Quintana, será dable (segun se dice) que pretenda hacer dimision de su enpleo; y se valga de mil y mil argumentos para que se reasuma el mando político al militar?... Una errada persuacion que todas las Baleares desaprovarian*", (DPUE, 1823:4 de 4 de juliol).

Sobre aquest rumor, *El Revisor* es va posicionar ràpidament. El dia 6 de juliol trobava que encara no havia arribat el cas crític que fes necessària aquesta mesura, (RS, 1823:15 de 6 de juliol). I la societat patriòtica va debatre sobre la possibilitat de la seva dimissió. Recaptaren l'opinió dels seus membres i tots declararen que "*(esceptuando los partidos que diz tienden á cámaras y absolutismo, denominados vulgarmente Serviles y Anilleros) el voto unanime de sus habitantes es conforme al general inserto en el patriótico del 4*", és a dir, contrari, (DPUE, 1823:3 de 7 de juliol).

Però, des dels moderats, al cap de pocs dies ja es plantejava un altre parer. "*¿Conviene en la presente crisis que los mandados políticos se reunan á los*

militares?”. De forma que elaborava una anàlisi de la situació per arribar a la conclusió que era necessari la reunió dels dos comandaments, (RS, 1823:5 de 20 de juliol).

Ara bé, la reflexió del Cap polític no va arribar més enllà. Potser pressionat pels exaltats, que veurien disminuir el seu pes polític. No ho sabem.

En allò que de moment estaven d’acord, moderats i exaltats, era en què s’havia de defensar el sistema polític. I hi havia la intenció de crear un ambient que animés els liberals. Fixem-se en aquestes estrofes d’un poema llarg, publicat al diari:

“*... ¿No sabes tu que Palma*
Esa tierra feliz de quien blasfemas
reina en tranquila calma
la libertad dichosa: que sus hijos
á idolatrarla fueron los primeros
Y á recibir sus rayos placenteros?
¿pues que murmuros con profana boca?
Ven, sigue trás mis pasos, te convence,
y otra vez mi venganza no provoca...
Obedezco tus pasos dirigiéndo
en un inmenso llano; al fin llegamos
á aquel lugar en que á llanura vasta
el cielo estava límites poniéndo.
«La libertad peligra mallorquines:
al conbate venid»*, tan pronto dijo,*
ya de repente miles sobre miles,
acudir veo armados; y gritando
«á salvar la patria del peligro»
unos van á los otros incitando:
cual otros vigilantes afanosos
en incendio nocturno
cuando los honbres todos fatigosos
se entregaron al sueño taciturno.
Miles de miles miro reunidos
en un abrir de ojos
en torno al pendon que el aire ondea:
su vista en la venganza, rabia, enojos

arde cual inflamada seca tea:

el enemigo osado

le veo en un instante derrotado..."

(DCP 1823:3 de 17 de juliol).

El dia 30 de juliol surt un article interessant, escrit pels redactors del *Diario Constitucional* sota el títol de *Variedades*. És una reflexió sobre la situació, on fa una espècie de balanç:

"*¿Saldremos vencedores en este desigual conbate en que estamos enpeñados, ó sucunbiremos entre las ruinas de la libertad? He aqui la incertidunbre que de continuo á muchos agita, he aqui la pregunta que se hacen á menudo mutuamente, y en reflexionar sobre ella enpleamos todos la mayor parte de los momentos*"

Com podem veure, l'inici, pel to, sembla sincer, i segurament descriu l'angoixa en què vivien en aquell moment, per la incertesa de com acabaria la invasió. Aleshores, elabora una anàlisi sobre la situació europea, contrària al sistema polític constitucional. Però, hi contraposa allò que hi ha guanyat aquest país. De forma que ens serveix per conèixer quina avaluació fan de les avantatges assolides amb el nou règim. I ho feia plantejant què passaria si tornava l'absolutisme:

"*...que se le hiciese pagar al labrador el diezmo entero, que se estableciesen las directas como contribuciones únicas, que se mandase debolver á los conventos los bienes que los particulares adquirieron como propiedad suya, que se restringiese otra vez la libertad de industria, que se viesen de nuevo privilegios odiados, que se ecsimiese de la milicia á los poderosos, que se obligase otra vez á las prestaciones señoriales: y, lo juramos, no tardarà el corto tienpo de algunos meses sin que se viese tremolar el pendon de la libertad en todas las provincias y pueblos de la nacion española...*", (DCP 1823:3 de 31 de juliol).

El patriotisme també era fomentat per les autoritats a base d'actes públics, que en alguns casos els hem vist anomenats com a «funcions patriòtiques». Eren actes que es feien al carrer, amb una manifestació, generalment dirigida cap a la plaça de la Constitució, davant la làpida, i, allà, alguns oradors inflamaven la gent de patriotisme i de constitució.

No estam parlant només dels aniversaris del 2 de maig, del 19 de març o del 30 de maig. Ni dels actes que aprofitaven festivitats religioses o cíviques. El 1823, s'exalta

més el patriotisme que els altres anys. Apart d'aquests actes esmentats, a partir que es coneix la invasió, se'n fan dos que van ser un gran èxit:

1. 5 de juny, acte públic de cremar el manifest del duc d'Angulema, amb totes les públiques i militars.
2. 23 de juliol: acte públic de cremar les ordres de la Regència. Sembla ser que fou multitudinari.

A més del dia 20 de juny, a totes les esglésies es va llegir una circular del bisbe sobre la declaració de la guerra a França per defensar la pàtria.

A mesura que avançava l'any, la situació econòmica de cada vegada era pitjor. El dia 28 d'agost, enfront les necessitats imperioses de l'erari públic, el Comandant general informava a la Diputació que havia decidit encunyar l'or i plata de les esglésies, de la mateixa forma que s'havia fet el 1821, per mor del contagi de Palma. L'or i plata de les esglésies de Palma estava dipositada a l'Ajuntament. De forma que decidiren anomenar a Basili Canut com a director de l'encunyació, (els Canut encunyaren plata i or en el convent dels caputxins, que acabaven d'adquirir), (AGCM, Actes Diputació de 6 de setembre de 1823).

Però, a més, el Comandant general, en un altre ofici, també informava que havia ordenat reduir els salaris a totes les escales militars d'acord amb el criteri que amb anterioritat havia fixat la Junta Auxiliar (tard, però els acabava de donar la raó). A les classes passives una quarta part. Als generals, caps i retirats que comptessin amb prou béns, que deixessin de cobrar. I que no es pagui ningú que no resideixi a les Illes.

A més, en un tercer escrit, en ús de les seves facultats extraordinàries, havia resolt permetre introduir grans i llegums estrangeres pel consum de la capital, amb un arbitri per quarterada de blat, 12 doblers per cada una de civada i llegums; i 4 rv per a cada barril de farina, (AGCM, Actes Diputació de 19 d'agost de 1823).

De tant en tant sortien notícies publicades sobre allò que passava a la península. Com ara, una que posava en coneixement del públic la traïció del general Ballesteros. Però, com a contrapartida, oferia també informacions d'Alacant, on es mantenia la plaça. I també s'informava de l'oferta política dels francesos, de que hi hagués dues càmeres. La primera amb 50 excel·lències, 10 bisbes i 10 prohoms. I la segona amb 100 diputats elegits pel poble, sense vot, ni poder ser elegits els eclesiàstics, i es mantindria la vigència dels decrets de Corts fins el 7 de juliol de 1822, (DCP, 1823:3 de 2 de setembre).

Els desitjos de tenir notícies sobre allò que passava a la península eren cabdals en aquells moments, per a una Mallorca passiva i aïllada per la guerra. La Diputació, el 12 d'octubre expressa la seva preocupació sobre la mancança de notícies d'Alacant, i del govern, de forma que enviaren el vaixell del patró Joan Pujol amb plecs aquella mateixa nit, (AGCM, Actes Diputació de 12 d'octubre).

La vida política continuava. I ja es preparava el 1824. El calendari de les properes eleccions a diputats a Corts s'iniciava el primer diumenge d'octubre, dia 5, amb l'elecció de compromissaris. I un mes abans, el 5 de setembre, el Cap polític ho publicitava en un article al *Diario Constitucional*. No era un article neutral. Feia una lloança de les Corts de 1822 i argumentava que sense l'elecció que es va fer, d'aquelles persones (exaltades), si ni hagués hagut unes altres, "*Ya no tendriamos libertad, ya no tendriamos constitucion,... ¿Y a quien debemos el vernos libres de tanta desventura? A unos ciudadanos cabalmente, de quienes, si bien os acordais, ciertas gentes, que creen pertenecerles esclusivamente la sensatez, la prudencia, la cordura, formaban los mas tristes y melancólicos presagios, tachándoles de revolucionarios, de anarquistas, de republicanos, de gritadores y de descamisados...*". És a dir, apostava clarament pels exaltats, (DCP 1823:2 de 5 de setembre).

Aquest article va tenir una rèplica al *Diario Constitucional*. Una resposta probablement escrita pels redactors del diari, ja que no anava signada, denunciava que les indicacions que havia fet eren partidistes. I, a més, entre d'altres coses, definia els exaltats de la següent forma: "*Ecsaltados lo son por el partido que toman y que canbian á cada paso: amantes del desórden porque en medio de él es donde prosperan*", (DCP, 1823:3, de 14 de setembre).

Genís Quintana va contestar a l'article en un suplement del *Diario Patriótico*, (DPUE, suplement de 17 de setembre de 1823). I també ho va fer al *Diario Constitucional*. Es demanava quina cosa concreta els havia molestat tant que no hauria d'haver escrit. I en el mateix diari, els editors del diari li contesten defensant la posició dels moderats: l'acusen d'intentar orientar els ciutadans envers la seva elecció, (DCP 1823, de 18 de setembre).

Al cap de dos dies, des del govern civil es va enviar un altre escrit per publicar per les eleccions a diputats. Però, aquest d'un caràcter més neutral i només intentant fomentar la participació, (DCP, 1823:4 de 20 de setembre).

Les eleccions es van celebrar el dia 5 d'octubre, i la valoració que es va fer des del *Diario Constitucional* fou d'alegria, mitjançant un poema. Aquesta satisfacció ens

dóna a entendre que havien guanyat els moderats, (DCP, 1823:, de 8 d'octubre). I si analitzem la relació d'individus que foren elegits compromissaris, ens ho permet refermar, ja que aquesta llista fou publicada.

Els electors de parròquia de Palma foren els següents: bisbe Vallejo, Joan Dameto, Pere Josep Moya, Domènec Fons, Joaquim Bauzà, Pau Sorà, Gabriel Gia, Francesc Llampayes i Servera, *lamon* Gaspar Llabrés de Son Puigdorfila, Josep Despuig, Joan Vidal, Gabriel Floriana, Joan Pujol, Nicolau Pons (rector de Sant Miquel), Francesc Sanjuan, Josep Sastre, Nicolau Pons i Umbert (prevere), Miquel Sabater, Miquel Torres, Miquel Brondo, Joan Salvà, Pere Josep Ferrà, Pere Josep Vallespir, Martí Pou, Damià Verger, comte de Montenegro, Joan Massanet, Ignasi Villaverde i Manuel Ascanio, (DCP 1823:4, de 6 d'octubre).

I l'endemà va sortir la llista de la parròquia de Santa Eulàlia: Francesc Josep Villalonga, Josep Amer de Troncoso, Antoni Espanyol, Antoni Reus, Guillem Montis, Bernat Galmés (prevere), Joan Marià Barbier, Francesc Truyols (ardiaca), Miquel Muntaner i Balaguer, Antoni Barceló, Joan Tomàs, Jeroni Ribera, Llorenç Buades i Josep Ferrà, (DCP, 1823:4, de 7 d'octubre).

Un cop analitzada la llista, i contrastada amb la de membres de societats secretes i patriòtiques, el resultat és el següent: Hi dues coincidències amb els comuners, 10 amb maçons i 7 amb federats. En total, dels 43 compromissaris, hi havia 19 membres de societats secretes, un de la societat patriòtica i 23 que no n'eren membres. Dels noms que han sortit no es veuen gaire noms d'exaltats, i sí de moderats, la qual cosa confirma que devien guanyar els moderats aquestes eleccions.

Els últims dies del règim constitucional

Com més avançava l'any, la situació es feia més complicada. De forma que, finalment, el Comandant general va decidir reunir en la seva persona els dos comandament superiors: el polític i el militar. El 21 d'octubre la Diputació dóna compte d'un escrit del Comandant general on explica que per les raons exposades pel cap polític, creia que era hora de reunir en la seva persona els dos comandaments superiors, (AGCM, Actes Diputació de 21 d'octubre de 1823).

Paral·lelament, l'Intendent Lorenzo Peraveles també s'encarregaria de la intendència militar, abans en mans de Joaquim de Lerin, (AGCM, Actes Diputació de 23 d'octubre de 1823).

La primera cosa que fa el Comandant general és publicar un comunicat a la població, explicant que l'anterior Cap polític li havia ofert el càrrec en reiterades ocasions. A més, anuncia que posarà la màxima energia a sostenir la tranquil·litat pública, per la qual cosa fa una crida a la població. I, finalment, espera que la situació política es resolgui favorablement, esperant rebre notícies positives de la península, (DCP, 1823:4 de 23 d'octubre). També va dirigir una proclama als militars, (DCP, 1823:4, de 24 d'octubre). I el bisbe una carta als rectors i capellans, acompanyada d'un exemplar de l'al·locució del Comandant general, esperant la col·laboració de tot el clergat, en aquells moments tan incerts, (DCP, 1823:4 de 24 d'octubre).

El dia 26 es van rebre notícies confoses d'Alacant, que el Comandant general veu contradictòries, i així va informar a la població, (DCP, 1823:4, de 26 d'octubre). I el dia 28 el diari informava que a Menorca hi ha detingut un vaixell francès amb documents pel comte d'Almodóvar. Se l'informa que el règim constitucional s'ha acabat, de forma que demana que permetin passar els vaixells francesos i que alliberin els presoners polítics, (DCP, suplement de 28 d'octubre).

Front aquestes notícies, d'incertesa, l'argument que usa el *Diario Constitucional* és que les Illes "*en nada influyen en la suerte del continente: y la suya no puede ser otra que la del continente sufra... estas circunstancias nos autorizan para vivir impasibles y sin tomar parte ni ceder á ningun partido todo el tienpo que está indecisa la suerte de España*". Per acabar concloent, després d'algunes altres disquisicions: "*La inpasibilidad é indecision es pues el camino que debemos seguir mientras dura la lid continental. No ecsista España para nosotros; nuestro bien estar lo ecsige asi. Haya paz en nuestros pueblos; no sintamos los efectos de las disensiones, ya que por fortuna nos es dado evitarlos*", (DCP 1823:3 de 28 d'octubre).

És a dir, que de la posició de defensa que s'opinava que s'havia de mantenir el mes de juliol, (recordem el poema), ara ja es veia ben clar que poca cosa s'hi podia fer, observant a distància la *lid continental*.

La informació de la península continuava arribant: el perdó del rei, en un escrit des de Cadis, que es va publicar a un suplement del diari, (DCP, suplement de 30 d'octubre de 1823); una proclama del general José Espoz i Mina, des de Barcelona, (DCP, suplement d'1 de novembre de 1823), etc. I, finalment, el 3 de novembre, s'informava que el comte d'Almodóvar havia rebut un escrit de José Taverner, com a nou Comandant general de les Illes, anomenat pel rei, (DCP, suplement de dia 3 d'octubre de 1823). La resposta fou que aportés les credencials que ho autentifiquessin.

Aquest ja havia decidit, quan comprovés la fiabilitat de la informació, lliurar les Illes al Rei.

A partir d'aquí hi ha uns pocs dies d'impàs. L'endemà, el dia 4, el comte d'Almodóvar envia una nota a la Diputació: "*Reservado. Excmo. Sr. Espero que V.E. se servira nombrar una comision de su seno que inmediatamente se halle en esta comandancia General para tratar asuntos de la mayor importancia*". La Diputació reunida, va escollir a Miquel Salvà i Pere Maria Canals, (AGCM, Actes Diputació de 4 de novembre de 1823).

Havia convocat a aquesta reunió, a més de la Diputació i alts càrrecs militars, a algun representant de l'ajuntament de Palma. Però, no a als responsables de la MNV. Les ordres que els havia tramès José Taverner eren: 1) que s'havien de sotmetre al nou govern, a conseqüència de la variació del sistema constitucional feta pel rei el dia 1 d'octubre; i 2) reconèixer a José Taverner com a nou Comandant general.

Pel capvespre, a una segona reunió de la Diputació, van informar de la proposta i "*atendido el resultado de la guerra, y las variaciones sucedidas en el gobierno, debian seguir la Baleares la suerte del pueblo español, y que por tanto se reconociese á D. José Taverner por Capitan General de estas islas siempre que el nombramiento que trahe venga extendido autentica y legalmente. Y no haviendo podido asistir á esta sesion el diputado D. José Francisco Villalonga por hallarse enfermo postrado en cama, paso el infrascrito secretario á recibir su voto; y se conformó con el de los demas*", (AGCM, Actes Diputació de 4 de novembre de 1823).

Aquesta prevenció sobre la legitimitat de les credencials, els responsables a la reunió de l'ajuntament de Palma no la veuen igual, i diuen que "*las credenciales que trae el comandante general interino de estas islas son legitimas, y que es el Rey quien lo manda, se obedezcan con encargo especial a la Junta de Autoridades para que quede garantida la seguridad y tranquilidad publica como igualmente el honor del Ayuntamiento y de la M.N.V. y de todas las armas*", (AMP, AH2140, acta de 4 de novembre).

I per acabar, el dia 7 de novembre, l'impressor Felip Guasp ja havia canviat la capçalera del seu diari, per tornar-se a dir *Diario Balear*. Començava una nova època i anunciava el canvi polític, i del diari (de quina informació hi sortiria, amb publicitat de la nova subscripció).

I en aquest exemplar, de dia 7, es publicava el comiat del comte d'Almodóvar, en un escrit que s'encapçala com a *Gobierno superior política de esta Provincia*.

Agraeix el suport que havia trobat i afirma que el nou Comandant general diu que "*asi bien que la anterior conducta política de todos debe olvidarse á no ser la de aquellos en que por hechos particulares de gravedad deba la justicia intervenir. Tanbien me ha ofrecido el Señor comandante de las fuerzas navales referidas que está pronto á dar acogida y proteccion y aun conducir á Francia á todo individuo que por el compromiso en que crea hallarse necesite valerse de tal medio*", (DB, 1823:2 de 7 de novembre).

El comte d'Almodóvar es va exiliar a França.

CAPÍTOL X CONCLUSIONS

D'acord amb l'anàlisi que s'ha fet del sexenni absolutista, per una banda hem estudiat l'actitud envers la cultura moderna. Hem constatat que, de la mateixa forma que ja existia abans de la Guerra del Francès, va continuar interessant informació sobre allò que passava al continent europeu, de diferents indrets. També s'intentava anar introduint a l'illa les diferents innovacions que es creia que podrien ser d'aplicació directe i útils per a l'economia. Es van posar projectes en marxa, per posar en producció més terres i, alhora, resoldre problemes de salut. En aquest sentit, la iniciativa de desaiguar el Prat de Sant Jordi havia sortit dels propietaris, no de l'administració. També es demostra un interès per la Ciència. S'intenta introduir l'educació lancasteriana, amb la iniciativa concreta del mestre Vicent Almodóvar, i estendre-la a més indrets. I, finalment, hem comprovat com en el debat que té lloc a la península sobre el romanticisme (debat polític que va tenir lloc a finals del sexenni, però sostingut en el terreny literari, entre una posició absolutista, la de Nicolás Böhl de Faber, i la de José Joaquin de Mora), el *Diario Balear* es posiciona més favorablement a les tesis de la *Crónica Científica y Literaria* que a les de Böhl de Faber. És a dir, és més pròxim als liberals.

En aquest sentit, podem dir que, quan analitzem variable *Actitud envers la nova cultura moderna*, hi podem constatar clarament una actitud positiva.

Pel que fa als defensors del liberalisme durant el sexenni, públicament no defensen el liberalisme com a tal, per mor de la repressió. Però, sí que hem trobat diferents pugnes a pobles que són continuació de les que s'havien produït durant la Guerra del Francès entre els dos bàndols. De forma que les pugnes polítiques continuen durant el sexenni amb l'elecció dels síndics i diputats del comú als ajuntaments. I és de remarcar que això no només passava a Palma, sinó que s'ha de fer extensible als pobles. Així el liberalisme no és una cosa estricte de la Ciutat, ni tampoc d'intel·lectuals, sinó que també hi participaven altres capes de la població i els pobles.

Pel que fa als inicis de trienni, a partir del març de 1820, hem constatat com en els dos primers dies, de forma pacífica, es posaren les mesures per afrontar un canvi ràpid i sense problemes. I que va existir una participació de la gent del poble i de la tropa. Aquesta rapidesa i control de la situació no s'explica sense l'existència d'un grapat de

persones favorables al nou règim, en diferents institucions i llocs clau. En el mateix exèrcit hi havia prou partidaris de la Constitució.

Pel que fa als regidors de l'ajuntament absolutista de Palma de principis de 1820, en primer lloc, cal destacar la presència de Josep Sanglada de Togores, comte d'Ayamans, persona favorable al liberalisme. I de la seva ascendència sobre altres regidors, a més d'altres persones liberals que n'eren membres. Aquest domini de la situació permet celebrar les eleccions municipals d'una forma ultra ràpida, i controlada.

Als pobles també es van produir els canvis sense aldarulls, ja que no hem detectat cap conflicte en el canvi. I pel que fa a l'elecció dels càrrecs nous, allà on hi ha documentació, hem comprovat que hi va haver una gran renovació de regidors. O sigui, hi va haver una gran renovació en el poder local.

Per tant, queda prou palès que en els inicis del trienni hi havia prou *Agents socials del liberalisme* com per controlar i fer rutllar la nova situació.

Així, comprovades aquestes dues variables, la *primera hipòtesi parcial* que es plantejava, *que, efectivament, hi haurà elements que permetran suposar l'existència d'un nucli de liberals que van continuar intentant tenir presència a la vida municipal. Aquest nucli, el març de 1820, va possibilitar posar en marxa el moviment liberal a l'illa*, es pot considerar contrastada positivament.

Hem comprovat com la Diputació, des dels seus inicis, decideix ser la institució capdavantera de l'illa. Òbviament, va comptar amb els mateixos problemes que les altres diputacions arreu de l'estat (conflictes de poder amb els poders que, amb anterioritat, exercien les funcions que ara pertocaven a la Diputació). Però, a part d'això, va exercir les seves funcions. Va tutelar als ajuntaments, controlant aquells aspectes que li pertocaven (pressuposts, despeses, personal, inversions, compliment de normativa, foment, promoció de l'educació i del benestar social, etc.).

Amb l'ajuntament de Palma, en els principis, la Diputació hi va tenir alguna controvèrsia, com ara el pols municipal sobre la talla de 1821. Però, l'Ajuntament va haver de cedir. De forma que cap institució acaba posant en dubte l'autoritat de la Diputació. A més, també hem comprovat l'interès de la d'aquesta a equilibrar els comptes, de la província, i l'illa; i el paper que té assumit de controladora i impulsora en benefici, en aquest cas, de les hisendes provincials i municipals, i dels ciutadans.

La Diputació va tenir diferents iniciatives de planificació, per tal de racionalitzar i promoure l'economia i el benestar de la província, a més de fer-ho en el sistema educatiu, de beneficència i d'hisenda. Però, també hem d'assenyalar que, quan la

Diputació veu en entredit la seva actuació, actua de forma contundent. A més, se sent legitimada a ser la veu de Mallorca, cosa que queda palesa amb la pugna amb el Sindicat Forà.

Només al final del trienni, el 1823, ja en època de guerra (la península envaïda per les tropes franceses), la Diputació manté un pols amb el Comandant general, Antonio Zea, i l'Intendent, pols en el que, per mor de la situació política delicada, cedeix. Però, acaba amb un canvi de destí del Comandant general el mes de juny. I a partir del mes de juliol, en funció del caire que pren la invasió, aquesta institució va caient en declivi, fins que el 21 d'octubre el nou Comandat general assumeix també el comandament polític.

Així, queda perfectament demostrada la solidesa de la Diputació durant el trienni. I la segona hipòtesi parcial, que *la nova diputació va comptar amb els mateixos problemes d'arrelament que d'altres de l'estat, però, que va aconseguir imposar els seus criteris i coordinar de forma efectiva les accions i polítiques que tenia encarregades*, considerem que queda contrastada positivament.

Tal i com s'ha destacat en diversos apartats, la Diputació sempre va donar suport i va estar en la línia de col·laboració i acatament de les ordres del govern de la Corona i de les Corts. I també en la matèria d'hisenda i desamortització. Certament que hi va haver discrepàncies, sobretot diríem que discrepàncies històriques, com ara, que les estadístiques no estaven fetes amb exactitud i això perjudicava especialment les Illes, sobretot, en referència a la contribució territorial. La injustícia era que el repartiment es feia en base a una estadística errònia. I això mateix passava amb la contribució de consums, per la seva doble imposició.

Les dues epidèmies que es van sofrir durant el trienni també van marcar l'economia i la hisenda de l'illa. De forma que la Diputació va representar reiteradament, tant al govern com a les Corts, per la mala situació que passava Mallorca. I aquesta era insostenible el mes de febrer de 1822, al cap de poc de superar l'epidèmia de febre groga. Aleshores, la Diputació va prendre una decisió d'extrema gravetat: no executar el repartiment de la contribució de consums a tota l'illa, mentre les Corts no responguessin a la petició. De forma que es va aturar la recaptació d'aquest impost. Gairebé podem afirmar que no es va posar en marxa la recaptació d'aquesta contribució fins el final del trienni, excepte el municipi de Palma, que va ser eximit.

Sembla evident que l'any 1823 fou un any complicat. Sobretot a partir de la intervenció francesa a la península. Incrementar les despeses en una conjuntura

econòmica prou difícil, era força complicat. I la necessitat de recaptació per part de l'aparell de l'Estat obligava a constrènyer els administrats. D'aquí que la Diputació va decidir adequar les despeses als ingressos, cosa que li va provocar problemes. I va existir una política coercitiva envers els morosos, a base d'embargaments i constrenyiments militars, per tal d'equilibrar les finances.

Pel que fa a la desamortització, hem constatat el suport i participació de la Diputació, així com gairebé de tots els ajuntaments relacionats. En cap moment hem trobat cap Ajuntament que posés pegues al procés. En certa manera, les seves peticions indicaven una aprovació intrínseca d'acord amb aquesta iniciativa política de canvi. Ningú no va manifestar cap tipus de problema ideològic pel canvi d'ús i de mans de la propietat.

Sembla ser que la qüestió de la desamortització tampoc no va produir cap debat entre els liberals de Mallorca. I l'aportació de la desamortització dels béns de les Illes al patrimoni estatal, si menys no, fou d'un 3,54%, en referència als altres territoris de l'estat en aquest període.

En aquest sentit, també queda palesa la solidesa de la Diputació en aquestes matèries. I, així, la *tercera hipòtesi parcial,* que *hi hagué suport i participació en la política d'hisenda i de desamortització, i que la problemàtica envers al canvi d'imposició que es va produir, va funcionar com a la resta del país,* es considera contrastada de forma positiva.

La política de grans era prioritària a l'època en diversos sentits. En primer lloc, per ser un producte de primera necessitat. Però, alhora, i en segon lloc, amb la seva introducció, era un element que permetia recaptar diners a la duana de forma immediata i resoldre problemes de liquiditat. La introducció era mal vista pels productors de l'illa, que veien que no podien pujar els preus, donat que els de fora solien sortir més barats; apart del sector de comerciants que, quan alguns comptaven amb els magatzems plens, especulaven amb la seva escassesa.

D'altra banda, existien altres segments de la població que se sentien perjudicats amb aquesta mesura -d'introducció de grans-, com ara, els militars, empleats, etc., que, en certs moments, es veien obligats a vendre part del seu patrimoni, mobles, i fins i tot roba, per poder subsistir. L'escassesa d'aliments, en segons quins moments podia arribar a ser angoixant.

Una de les conseqüències del decret de 5 d'agost de 1820 fou que tant el Consolat de Mar com la Diputació, i l'ajuntament de Palma, tractaren de protegir els

interessos dels productors de l'illa i que no caiguessin els preus. I hem comprovat com sempre la Diputació va donar suport a la posició dels productors. Fins i tot, després d'haver pres una decisió de permetre l'entrada de grans, en la situació extrema del primer trimestre de 1823, hem comprovat com va tornar enrere la seva decisió, in extremis.

També, hem vist que malgrat hi hagués al port vaixells que, d'acord amb la normativa vigent, haurien de poder entrar les seves mercaderies, la Diputació, per entendre que el reial decret anava en contra dels interessos de l'illa de Mallorca, unilateralment, va renunciar a l'excepció feta per les Corts i va intentar impedir la seva entrada, pressionant a l'Intendent. És a dir, en realitat, per protegir els interessos dels productors, va actuar contra la legalitat establerta. Només es va permetre entrada de grans per mor de la manca de liquiditat, sota pressió de l'exèrcit, el juny de 1823.

Així, la Diputació es torna a plantar front la legalitat, per defensar els interessos de l'illa, dels productors. D'aquí que la *quarta hipòtesi parcial*, que, a Mallorca, *la política de grans de les institucions –com a continuïtat amb la que es va defensar durant la Guerra del Francès- sempre va tendir a actuar a favor dels productors de gra mallorquins i comerciants*, es consideri també del tot contrastada positivament.

Pel que fa a la participació en la Milícia Nacional Voluntària, hem vist que malgrat la vacil·lació inicial, finalment s'acabà formant la MNV el juny de 1821. I a partir d'aquí, aquesta institució es va anar consolidant, fins a guanyar una certa reputació. Certament que els números de voluntaris, que s'estabilitzaren entre 400 i 500, no estaven en la mateixa proporció que els d'altres ciutats decididament liberals. Però, també és cert que s'allunyaven dels casos contraris. Hem detectat que de forma voluntària, per la MNV hi passaren més de 1100 persones, de les quals aportam noms i llinatge/s. I si aquesta participació la comparam amb una altra força de equiparable de l'absolutisme, com ara els Voluntaris Reialistes, la diferència és petita.

Així, la *cinquena hipòtesi parcial*, que *hi va haver prou persones decidides a participar en la defensa del sistema polític liberal, allistant-se a Milícia Nacional Voluntària, i que el seu número no era gaire distant del que va rebre en posterioritat un altre grup de voluntaris que van defensar l'absolutisme, els Voluntaris Reialistes*, es considera que queda contrastada positivament.

Pel que fa a la participació de la població a les societats secretes i tertúlies, hem comprovat que, amb nom i llinatge, n'hem trobades 582; a més dels 174 que van participar a les societats patriòtiques. I que ni havia de diversos sectors. Certament entre

ambdós llistats hi ha alguna coincidència, per la qual cosa no es por fer una simple suma aritmètica. I també hem de tenir en compte que la participació en societats era més alta en el sector exaltat que en el moderat, per la qual cosa hem constatat que hi havia prou moderats que no estaven a cap. I, a més, també sabem que això són números mínims, donat que la major part estan extrets de documents de la repressió.

No hem fet la suma de tots els noms que van participar a les institucions liberals (sobretot als ajuntaments, que al llarg del trienni foren centenars). Sense sumar els de la MNV, serien molts. Passarien de ben llarg els mil. I si els comparem amb la població, surt una participació important, i més si la comparem amb la d'avui en dia a qualsevol partit polític.

Així, la *sisena hipòtesi parcial* d'aquesta tesi, que *hi va haver un nucli considerable de persones decidides que van prendre part en societats patriòtiques, secretes o en tertúlies, també amb la participació de classes populars i amb presència del clergat*, també es considera prou contrastada positivament.

Finalment, també hem comprovat que en funció de la situació política, les institucions posaren els elements de control i vigilància necessaris per controlar la reacció. Només no ho aconseguiren en dos casos. El primer, el setembre de 1821 a la Palma acordonada per l'epidèmia de febre groga, on l'aldarull fou sufocat només per la MNV. I, desprès, l'aixecament de Campos, que ho fou ràpidament.

Fins el 1823 les autoritats havies estat més permissives que repressores. Però, a partir dels fets de Campos, i de la invasió francesa, es va tendir controlar més. Així, en tot moment les autoritats pogueren controlar a la reacció. Tant en el pobles com a Palma.

Així, creiem que queda prou confirmada la *Solidesa de les Institucions front la reacció*, i que la *setena hipòtesi parcial*, comprovar que *malgrat tots els intents de la reacció a Mallorca, mai no va aconseguir controlar la situació, ni tan sols el 1823, quan el règim es mostrava més dèbil, de forma que no va aconseguir comptar amb la mateixa capacitat d'influència que a d'altres indrets de l'Estat i, per tant, potser no comptava amb un suport tan aclaparador de la població com s'ha fet veure*, es considera que queda prou contrastada positivament.

Finalment, pel que fa a la hipòtesi general de la tesi, que *des de la societat mallorquina també foren impulsades i es participà amb les mesures, accions i ideari que participaven del nou ordre constituït* durant el Trienni Liberal, en base a la

confirmació de totes les hipòtesi parcials anteriors, aquesta perfectament contrastada positivament.

ANNEXOS

Quedat p 25 annex 2.10

Annex al Capítol 1: Annex 1

(arxiu: Govern Civil ordre demolició papers. 1963)

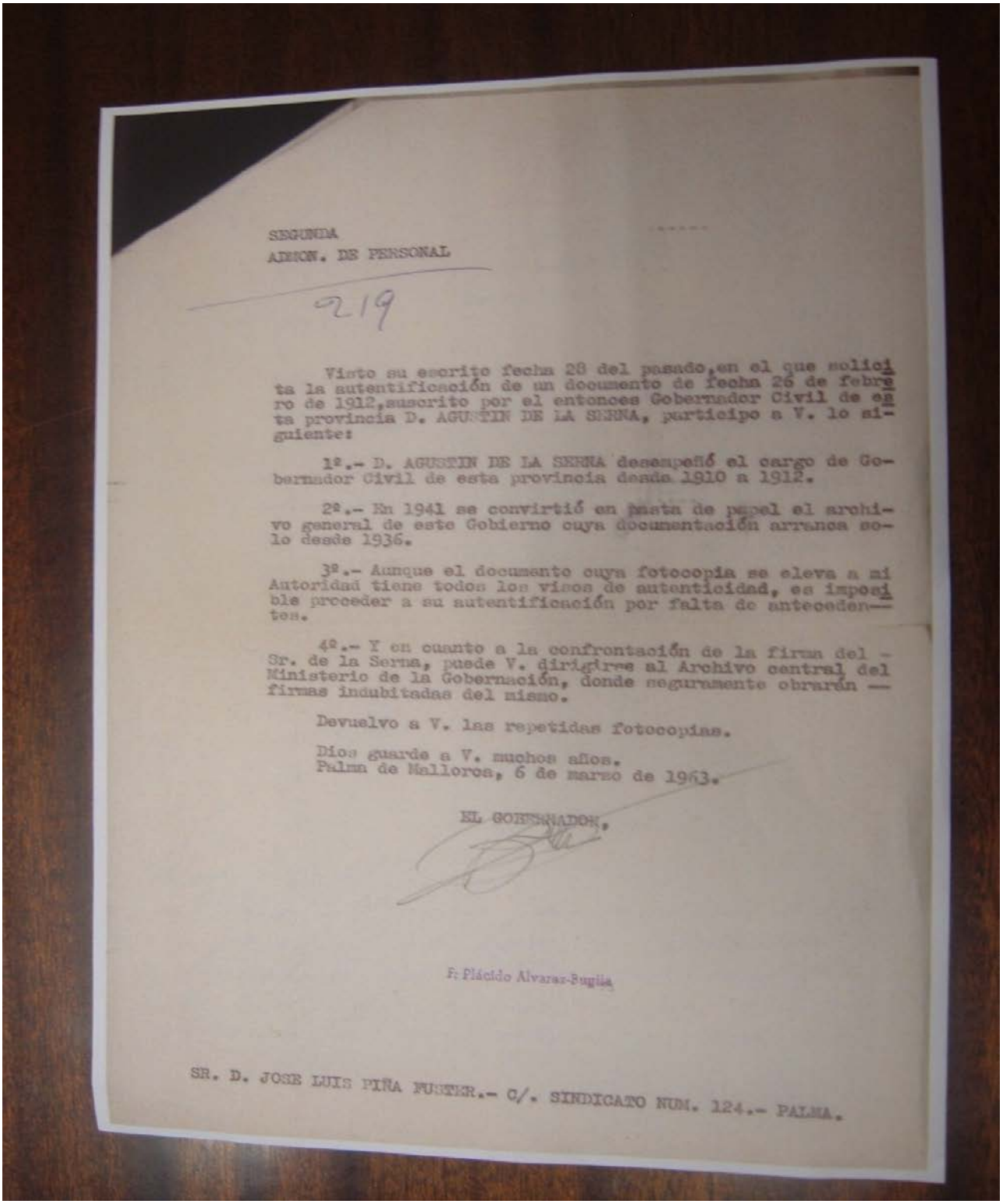

SEGUNDA
ADMON. DE PERSONAL

219

Visto su escrito fecha 28 del pasado, en el que solicita la autentificación de un documento de fecha 26 de febrero de 1912, suscrito por el entonces Gobernador Civil de esta provincia D. AGUSTIN DE LA SERNA, participo a V. lo siguiente:

1º.- D. AGUSTIN DE LA SERNA desempeñó el cargo de Gobernador Civil de esta provincia desde 1910 a 1912.

2º.- En 1941 se convirtió en pasta de papel el archivo general de este Gobierno cuya documentación arranca solo desde 1936.

3º.- Aunque el documento cuya fotocopia se eleva a mi Autoridad tiene todos los visos de autenticidad, es imposible proceder a su autentificación por falta de antecedentes.

4º.- Y en cuanto a la confrontación de la firma del Sr. de la Serna, puede V. dirigirse al Archivo central del Ministerio de la Gobernación, donde seguramente obrarán firmas indubitadas del mismo.

Devuelvo a V. las repetidas fotocopias.

Dios guarde a V. muchos años.
Palma de Mallorca, 6 de marzo de 1963.

EL GOBERNADOR,

F: Plácido Alvarez-Buylla

SR. D. JOSE LUIS PIÑA FUSTER.- C/. SINDICATO NUM. 124.- PALMA.

Annexos al capítol 2

Annex 2.1

"Edicto Pastoral del Ilmo. Sr. Obispo de Mallorca./Nos D. Bernardo Nadal y Crespí por la gracia de Dios y de la Sta. Sede apostólica Obispo de Mallorca, del Consejo de S.M. etc./ La divergencia de opiniones en materias religiosas y politicas ha sido en todos tiempos madre fecunda de partidos, disensiones odios y bandos entre los habitantes de qualquier pueblo que haya tenido la desgracia de esperimentarla. Algunos pocos de sus individuos olvidados de los verdaderos principios de que deben estar animados, así los profesores de nuestra religion Sacrosanta, como tambien los amantes de nuestro Augusto Soberano, son suficientes, como se ha visto en esta isla, para introducir en el mismo pueblo el desórden y el trastorno, y excitar el resentimiento de los mas que han seguido y sostenido con teson la buena causa. Estos últimos, como verdaderos imitadores de Jesucristo, y vasallos fieles del mejor de los Soberanos, saben y quieren serlo hasta el heroismo, perdonando con sinceridad los insultos personales que tienen recibidos; pero su misma heroicidad no les permitirá mirar con indiferencia la reunion de personas sospechosas, ni oir con disimulo proposicones ó discursos contrarios á la Sta. Religion que profesamos, y á los derechos y persona de nuestro amado y virtuoso monarca, puesto que de esto regularmente provienen los prejuicios en extremos graves, y entre ellos, la general corrupcion de costumbres, causa eficaz de la decadencia, y aun de la disolucion de los Estados. A los Eclesiásticos con especialidad incumbe precaver tan funestos efectos. No podemos pues ménos de provocar el oficio y la ilustrada caridad de todos ellos, y señaladamente de los Curas párrocos y de los superiores de las Comunidades Religiosas, á que observen con la mayor vigilancia y por los medios y conductos posibles, decorosos, y prudentes la conducta de sus súbditos: la opinion y el espíritu público de sus pueblos y monasterios (del qual nos darán, al menos cada ocho dias, aviso de palabra ó por escrito los libros y papeles impresos ó manuscritos que lleguen á ellos de dentro ó fuera del reyno: las juntas ó reuniones de personas, sean de la clase, estado y condicion que fueren: lo que en ellas se tratare: las doctrinas, máxîmas ó expresiones que vertiere qualquier predicador en el púlpito; y todo lo demas relativo á concerniente à qualquiera de los puntos aquí arriba expresados./ A la menor cosa que en todo ó en parte de lo dicho advirtieren, ó

poco favorable á la Religion, á la Soberania é independencia de nuestro adorado Rey Fenando VII: á su gobierno: á la tranquilidad del Estado: á la sana moral; y á la pública honestidad y decencia en los trages y modo de vestir, executarán los Curas párrocos dos cosas: primera, darnos inmediatamente y con toda reserva parte de ello, á fin de que si no alcanzaren nuestras facultades á remediarlo, podamos implorar proteccion y auxîlio de nuestro dignisimo Capitan General Marques de Coupigny, de cuyo zelo por la Religion y el bien del Estado, y de su asendrado patriotismo y distinguido afecto al mejor de los Monarcas Fernando VII, estamos plenamente asegurados y satisfechos. Segunda procurar en el púlpito, en el confesionario y en sus conversaciones familiares rectificar qualquier opinion poco conforma á nuestra Sta. Religion, á la mencionada soberania é independencia de Fernando VII, á la subordinacion y respeto á su sábio gobierno, á la conservacion y tranquilidad del Estado, y la mas sana moral./ Por último encargamos á los Eclesiásticos de uno y otro clero, y muy particularmente à los Curas Parrocos, que manifiesten á los pueblos con la posible sólidez y energía, las urgencias de la Monarquía: la falta que hay de numerario para cubrir sus gastos: el inmenso vació que halló en sus tesorerías nuestro soberano en su feliz regreso á España; y los nobles y generosos sacrificios que acaba de hacer devolviendo á cada uno el goce de sus legítimos derechos; y les persuadan á que sin dilacion ni excusa alguna paguen las contribuciones impuestas, y que se impusireren; y á que siendo cierto é indisputable, como lo es, que todos debemos contribuir á proporcion de las necesidades del reyno, presenten donativos y préstamos voluntarios, acrediten, á porfía con las obras su verdadero amor al Rey nuestro Señor./ Estamos sumamente persuadidos á que todos los enunciados Eclesiásticos, y en particular nuestros Curas párrocos, por la honra de Dios y de la Religion; por su amor al Rey; y por el bien de sus feligresías y de su patria, executarán con extraordinaria actividad quanto les llevamos aquí antecedentemente encargado./ Dado en nuestro palacio episcopal de Mallorca á 23 de agosto de 1814.= Bernardo Obispo de Mallorca", (DM, 1814:1027 de 7 de setembre).

Annex 2.2

"*CARTA PASTORAL que dirige á los habitantes de esta isla el Ilmo. y Rmo. Sr. D. Bernardo Nadal y Crespí, por la gracia de Dios y de la Sta. Sede apostólica Obispo de Mallorca, del Consejo de S.M. y etc./ Loór eterno, muy amados Diocesanos, loór eterno*

al Gran Dios de las misericordias, por lo que ha tenido de los españoles restituyendo al trono de sus mayores, á nuestro deseado Monarca D. Fernando VII, á un Rey que, penetrado del santo temor de Dios, ha observado, con el mas vivo dolor, la corrupcion casi general de costumbres en todas las clases del Estado, provenida del desórden que ha ocasionado la guerra, de la licencia de las armas, y de otras causas: á un Rey que, el fin de ver corregido este horroroso mal, que anega en amargura su paternal corazon, nos manda, en decreto del 9 de octubre proxîmo pasado, os dirija, con el objeto de la reforma de costumbres que ansiosamente desea, esta Carta pastoral; á un Rey, en fin, que proponiendo la prudencia frívola del siglo, á la cristiana y religiosa politica, arreglada á la Doctrina de Jesucristo, y á la sana moral del Evangelio, quiere que la Religion dirija sus acciones y las de sus amados vasallos; no la Religion puramente nominal, que sus asesinos suelen invocar, quando, al tiempo que claman viva la Religion, viva la Fé, la matan con su reprobada intencion y conducta; y si solo la Religion real y verdaderamente tal; es decir la práctica de las virtudes que la Religion prescribe, y en que consiste la reforma de costumbres. Tales son los justos y santos deseos de nuetro Soberano. Está S.M. bien persuadido que la loca vanidad de nuestros tiempos, la desenfrenada libertad de las pasiones, la general conspiracion suscitada en nuestros dias contra la humildad, la penitencia y las demas virtudes, es el fatal orígen de la espantosa corrupcion en que vivimos, es la causa verdadera de grandes calamidades y desdichas que están afligiendo á nuestra España. Sabe el Rey que si las malas costumbres causan la decadencia y la consiguiente destruccion y ruina de los Estados, la Religion cristiana, exâcta y puntualmente observada, los sostiene y los conserva. Sabe que esta Religion Sacrosanta es como un cuerpo de grandes verdades, y de leyes las mas instructivas, y mas utiles al hombre, las mas propias y eficaces papa arreglar las familias, las mas importantes y mas sólidas para el buen órden y la paz de todos los Reynos. Sabe que la pràctica de las virtudes que nos manda Jesucristo, léjos de hacer miserables á los hombres, léjos de enervar los resortes de un gobierno pacífico, léjos de traer males al Estado y de impedir sus verdaderos intereses, como han pretendido algunos sacrílegos y obsecados hereges, ella sola es la que mas conspira á hacer felices y dichosos á los pueblos (cont 6-12-14) (...) ¿que es la santa doctrina del Evangelio? (...) Es, dice el padre San Agustin, un medicamento universal para todas las dolencias de los hombres: es una escuela donde aprenden todas las virtudes, y se dan reglas y lecciones para cualesquiera estados y condiciones de la vida.(...) Legisladores del mundo, Arbitros de la tierra, vosotros os desvelais por hacer

á los hombres buenos ciudadanos, por mantener en calma y en órden á los pueblos, por apartar de la nacion y de las provincias los estragos del hombre, los destrozos de la necesidad y de la miseria. No os canseis de discurrir: haced, procurad, como nuestro adorado Fernando, que se obedezca y practique la Doctrina del Salvador: honrad, respetad las leyes y los ministros de la Religion: proteged la antorcha de la Fé: velad sobre las costumbres públicas; y sed en fin inexôrables con quanto se oponga y contradiga á la modestia y à la humildad cristiana. Este es todo el secreto de hacer feliz á la nacion, de restituirla aquellos bellos dias de su antiguo esplendor y de su gloria: de ver florecientes las costumbres del Estado, y de que por todas partes corran y circulen caudalosos rios de paz, de consuelo, y de abundancia./ Pero si, por desgracia, se desobedece impunemente la Religion en un Estado, si se dexa que las costumbres públicas desprecien y atropellen audazmente las leyes y la moral del evangelio, ¿que ha de suceder entónces, sino hacerse mas insolentes las pasiones, aumentarse cada dia los delitos, crecer las miserias en el Reyno, irse dificultando los recursos, bambolear todo el Estado con el peso de las desgracias y de los males, deshacerse en fin, y acabarse de transtornar enteramente? Las Escrituras, las historias, la razon natural, la filosofia misma y la experiencia prueban esta verdad hasta el ultimo grado de conviccion. ¿Qual es la nacion que no conserva estas tristes memorias en sus fastos?/ Y siendo esto asi, como lo es; ¿que razon hay, amados Diocesanos, para que la Doctrina del Salvador sea violentada tan á cara descubierta en nuestros dias? Porque no se ha de aplicar un remedio eficaz y poderoso á la espantos relajacion á que han llegado ya nuestras costumbres? Porque se han de intentar cada dia nuevos triunfos contra las leyes de la santa Religion? ¿Porque se han de abrir publicamente tantas escuelas á los vicios, tantos fomentos al desórden, tantos precipicios al furor natural de las pasiones, tantas sendas á la sensualidad y á las delicias? ¿Porque se ha de consentir que ande con la frente erguida por los pueblos un luxo tan inmoderado, destructor de todas las riquezas nacionales, turbador de las clases y de las personas, corrompedor de las costumbres públicas, y siempre terrible precursor de la debilidad y decadencia de los Reynos?¿ porque se ha de permitir tan libremente que las mugeres en España y tambien en esta isla, sin distincion ni diferencia, vistan y se adornen segun sus antojos y caprichos? ¿que hagan y figuren el papel que ellas quieran, en el mundo?¿que á ciencia y paciencia de sus maridos, padres, tutores, yá la vista misma del gobierno y del magistrado den á entender, con su desnudez y profanidad, que se avergüenzan de ser y parecer cristianas? ¿que malgasten y prodiguen en sus vanidades y locuras lo que no

*deben ni pueden segun las leyes esenciales de la justicia, de la humildad, y de la modestia? ¿que vivan finalmente con tan increible libertad, promoviendo en todas partes los placeres, y llenando de corrupcion, de males y de vicios á España? (*cont a DM 7-12-14*) ¿No es esto un escándalo horroroso en nuestro siglo y en nuestra Monarquia? ¿No es una visible y furiosa contradiccion de la Moral de Jesucristo? ¿Que mucho pues, que nos rodéen tantos males, y que nos esté amenazando todavía un abismo entero de desgracias? Ya no estrañamos, que corrompidas tan espantosamente las costumbres que acreditados con tanta avilantez los excesos y los vicios, titubeen hasta las columnas del Estado. Ya no estrañamos que nuestro virutoso Soberano esté tan vivamente penetrado de dolor y de amargura al ver en su Reyno tan abominable corrupcion de costumbres en todas las clases del Estado. Ya no estrañamos que S.M. desée con tanto anhelo la general reforma y edificacion de sus amados vasallos por medio, que es el único, de la puntual, constante, y rigurosa observancia de la Moral Cristiana, por la no interrumpida pràctica de las virtudes que nos prescribe la Santa Religion que profesamos. A este fin ordena dirigiros esta Pastoral, y mandar, como mandamos á los RR. Curas Párrocos de esta Diócesis, ó estando legitimamente impedidos, á sus tenientes, y á los Vicarios de las sufragáneas, que en el primer Domingo ó dia de fiesta inmediato al recibo de la presente la lean en el púlpito, al ofertorio de la Misa mayor y á continuacion hagan un discurso capaz de mover al pueblo á la observancia de la Moral de Jesucristo, y à la consiguiente reforma de sus costumbres; y que siendo el fundamento de esta reforma la buena educacion de la juventud, se esfuercen en persuadir á los padres de familia que tienen la obligacion de enviar á sus hijos á la instruccion doctrinal que quiere S.M. se dé tres veces á la semana; para lo cual señalamos los Domingos, miércoles y viernes de cada una de ellas. Ademas, espera S.M. del zelo de las Comunidades religiosas, de cualesquiera órden que sean, que en los pueblos donde residan, contribuirán á llenar mas abundamtemente, por su parte sus soberanos deseos./ Queda á nuestro cuidado, como S. M. se digna mandar en el citado decreto del 9 de octubre, embiar Misiones à todos los pueblos de la isla, con el mismo objeto de promover la reforma de las costumbres, y esperamos que cada uno de los RR. Rectores nos dará con prontitud aviso del tiempo y dia en que convendrá empezar la respectiva à su Parroquia. En esta capital se predicarà tambien una al clero en la Iglesia y casa de la Mision, que empezará el dia 11 y concluirá el 18 de diciembre proxîmo siguiente à las tres de la tarde en punto. Otra en la Parroquial de Sta. Eulalia desde el dia 8 hasta el 15 inclusive de enero de*

1815; y otra el 22 del propio mes, asta el Domingo entónces siguiente, en San Jayme. Tendrémos el mayor placer en que todos los Eclesiásticos hagan privadamente unos exercicios espirituales, durante la Mision de su respectiva Parroquia, y nos ayuden á rogar fervorosamente al Altísimo que bendiga los indicados medios que nuestro Soberano se ha dignado prescribir como necesarios para conseguir la general reforma de las costumbres, y la cumplida felicidad de toda la Monarquia Española. / Publíquese esta Carta en los púlpitos de todas las Iglesias de esta Diócesis, y se fixe en los parages acostumbrados, para que nadie pueda alegar ignorancia./ Dada en nuestro palacio Episcopal de Mallorca, firmado de nuestro puño, y refrendada por el infrascrito nuestro secretario de cámara á 27 de noviembre de 1814./ Bernardo Obispo de Mallorca.= Por mandato del Ilmo. Sr. Obispo mi Sr.= D. Antonio Oliver y Nadal secretario de Cámara", (DM, 1814:1393 de 5 de desembre).

Annex 2.3

"*Ciertas inesperadas ocurrencias en la comision encargada de informar à éste Consulado acerca el contenido del oficio que V.S. se sirvió pasarle, solicitando le manifestara su juicio sobre los Gremios de esta Isla en el estado en que hoy están, y lo que podria hacerse para convertirlos en utilidad general, han motivado el atraso de esta contestacion, que de lo contrario hubiera V.S recibido muy anticipadamente. Y entrando desde luego en materia debe manifestar à V.S. que, ha meditado detenidamente sobre el asunto de tanta gravedad y trascendencia, y convenciendose de lo dificil que seria decir alguna cosa nueva en el particular, y de la que V.S. no estuviese completamente penetrado. Asi que ha creido debia limitarse solo á aventurar algunos recuerdos y reflexiones generales, mayormente cuando no tiene á la mamo las Ordenanzas de los Gremios que considera por uno de los datos mas indispensables./ Cuanto han escrito contra las Corporaciones Gremiales, que graduan la prosperidad de la nacion, solo por sus altas ganancias, asi los extrangeros Smith y Say, como los españoles Campomanes y Jovellanos, parece exâcatmente adequado á los Gremios de Mallorca en su actual estado. Siendo de ello evidentisimas pruebas las repetidas quejas que contra su arbitrariedad y exclusivas se han producido en este Consulado particularmente en algunas esposiciones è informes dados por varios de los individuos de su Junta de Gobierno./ La misma historia de los Gremios, el mismo sistema de monopolio, las mismas trabas para el Comercio, el mismo pago de derechos por*

trabajos que no se prestan, las mismas esclusivas, la misma sugecion de los gremiales para egercer y dirigir su industria, y aun para hacerse con las primeras maestrias, todo, todo se encuentra en los capitulos de las Ordenanzas de los Gremios de esta Isla; y por consecuencia forzosa tambien aqui se experimentan los propios efectos destructivos de la libertad de Comercio, de la Agricultura, y de las demas antes que aparezcan protegen./ Jornales subdivididos que imposibilitan las concurrencias en los precios de los productos de nuestra industria, con los de paises en donde no existen tales vejaciones y trabas, atraso ó ningun adelanto á lo menos en los oficios; y despoblacion y miseria y ruina en casi todas las clases de Artesanos, son las consecuencias del destructor sistema de nuestros gremios./ En otros tiempos cuando los demas ramos de la sociedad se hallaban nivelados con el de que se trata, cuando con estos abusos se querian y creian evitar otros mayores, entonces talvez, pudo ser util este sistema. Pero en el que en nuestros dias se ha adoptado y sigue generalmente en casi todos los puntos de la culta Europa; ahora que por todas partes pulula y va cundiendo la ilustracion; ahora que nuestro propio soberano por oir sus beneficios y paternales Decretos establece la pura libertad en la agricultura y en el comercio separando con generosa mano los estorbos que obstruian estas dos fuentes de riqueza y felicidad publica estendiendo esta misma generosidad á todas las cósas de industria como se desprende del Real Decreto de 29 de Junio de 1815 en que manda S.M. ‘que se anule todo lo que pueda causar monopolio por los gremiales, lo que sea perjudicial al progreso de las Artes y lo que impida la pura libertad que todos tienen de egercer a su industria’*, ahora pues repite el Consulado son ya insoportables tales y tantos abusos y trabas./ Asi la razon y la esperiencia nos enseñan que á iguales males son aplicables iguales remedios, entiende el Consulado que deben reformarse de una vez todas las Ordenanzas gremiales: porque donde quiera que asi se ha practicado se han visto adelantar y florecer las Artes, con sus compañeras inseparables la agricultura y el comercio./ Por lo que pasa en Francia, en Inglaterra, y en el mismo Londres saben la notable diferencia que se observa en el adelanto y prosperidad de la industria entre los pueblos que no tienen tal sugecion y aun entre los barrios de un mismo pueblo./ Entrar en el por menor de cada una de estas ordenanzas, y de cada uno de sus capitulos ademas de ser imposible no teniéndolas à la vista, es emresa muy superior à las luces y conocimientos de éste Cuerpo; y ni menos pudiera compehenderse en los limites de una contestacion./ Vistos pues los errores generales, y las falsas bases sobre que vacilan otros Estatutos: sabiéndose, como se saben, los verdaderos principios en que debe*

fundarse la política fabril, y atendiendo por otra parte á la decidida intencion de S.M. espresada en el citado decreto del año de 1815, parece haber llegado el caso de procederse á la verificacion de tan deseada reforma./ Tres son los obgetos á que debe dirigirse, segun el señor Jovellanos, la legislacion gremial en mi informe sobre este mismo asunto, 1º Policia ó buen orden Público. 2º Proteccion à los que trabajan. Y 3º Seguridad de los que consumen./ Es admirable al parecer del Consulado el modo con que nuestro sabio y virtuoso patricio desemvuelve cada uno de estos principios fundamentales, y cree que no puede hacerse una indicacion mas acertada que la del plan con que concluye el mismo informe para que sirva de pauta en la reforma de tales ordenanzas y al establecimiento de otras generales para todas las artes./ Cuando otro plan no fuese completamente adaptable por las circunstancias particulares en esta Isla, y por la falta de algunos establecimientos que en él se suponen, siempre serviria de buen modelo para aproximarsele en todo lo posible, por lo que no puede menos el Consulado de recomendarle á V.S. muy particularmente./ Por medio de esta radical reforma se cortarian de una vez todas las quejas y espedientes contra los trageneros llamados de Garrot; los cribadores y medidores de granos y de aceyte; los cuberos, sogueros y sus monopolios, etc., etc., recabandose al propio tienpo lo que exige la justa libertad que debe haber en todos los ramos de industria, lo que manda S.M. en su espresado Real Decreto y finalmente lo que por tanto interesa al bien y utilidad de esta Isla, de sus decaidas artes y oficios, y al general de la nacion./ Es cuanto puede el Consulado manifestar á V.S. en contestacion á su precisado oficio, no dudando que su acreditada ilustracion sabrá dar á las ideas contenidas en este papel la estension, rectificacion y linia de que V.S. las gradue susceptibles./ Palma á 18 de Abril de 1818. Benito Capó, Onofre Gradolí. Secretario José M. Serrá".

(ARM, sig. AA-557-81).

Annex 2.4

"*...he venido en nombrar: como en virtud de la presente nombro para la vara de Alcalde mayor de ella y su tierra á D. Juan Manuel Lubet... por espacio de seis años que han de empezar á correr y contarse desde que fuese recibido en él y por el demas tiempo que por mi no se probeyere, excepto el caso en que cometa excesos dignos de ser removido y castigado, ó quando por algun merito, ó motivo de utilidad publica creyere Yo necesario ó combeniente promoberle antes de cumplir el Sexenio. Y con esta*

calidad os mando que luego vista esta mi carta sin aguardar otro mandamiento ni preceder para ello otra diligencia alguna habiendo jurado en el de mi Consejo como se acostumbra recibais al nominado D. Juan Manuel Lubet por mi Alcalde mayor de esta referida Ciudad y su tierra y le dexeis usar libremente este oficio y executar mi justicia por si y sus oficiales oir, librar, y determinar los pleitos y causas civiles y criminales que en ella estan pendientes y ocurrieren todo el tiempo que tubiese este oficio y llebar los quatro mil quinientos diez y siete reales y veinte y dos maravedises de vellon de salario anuales que sobre los propios de esa dicha ciudad le estan consignados con los demas derechos y emolumentos á el anexos y pertenecientes segun y como hasta aqui se les ha hecho y debido hacer con los demas alcaldes mayores sus antecesores. Y es mi voluntad que ademas goce el referido D. Juan Manuel Lubet cinco mil y quinientos reales de vellon que le estan consignados de sueldo en cada un año de mi Real Hazienda como vara de Intendencia los quales mando se le satisfagan por la parte que corresponda. Y para que pueda exercer asi el mencionado oficio os conformareis con él y le dareis el favor y la ayuda que hubiere menester con vuestras personas y gente sin que en ello le pongais ni consintais poner embarazo ni contradiccion alguna que yo por la presente le recibo y he por recibido al otro oficio y le doy poder para exercerle caso que por vosotros ó alguno á el no sea admitido sin embargo de qualquiera Leyes, estatutos, usos y costumbres, que acerca de ello tengais. Y mando que al tiempo que le recibais á este oficio tomeis de él fianzas, legas, llanas y abonadas de que dara la residencia que las leyes destos mis Reynos disponen asi por lo tocante á él como por los negocios que durante su exercicio se le cometieren y de que residira en esta alcaldia Mayor como es obligado sin hacer mas ausencia que la permitida por la ley, y entonces no pueda entrar en mi Corte sin licencia mia ó del Presidente de mi Consejo y que guardara y cumplira puntualmente los Capitulos de la Instruccion de Corregidores y Alcaldes Mayores... Dado en palacio á 28 de Agosto de mil ochocientos y quince. = Yo el Rey", (AMP, sig. FP841/1).

Annex 2.5

"*Expediente de recurso puesto por el Ayuntamiento de esta ciudad contra el Corregidor Interino de la misma por el qual se pretende que este expida otro bando derogatorio del que publicó el 24 de Julio último con el dictado de Auto de Policia.(...) Esas providencisa son contrarias á los Reales Decretos de 30 de mayo último y de 30*

de Julio de 1814, por los quales S.M. se sirvió abolir todas las trabas interiores y lo [...] porque queda pendiente ante V.E. el expediente sobre reforma del Almotacen y particularmente de los que perjudican la libertad en el tráfico, de modo que sobre este incidente se ha tomado la libertad de prevenir el juicio de V.E. Agrégase á todo esto que hasta ahora no se ha visto Real Orden de que derogue el Decreto expedido por las llamadas Cortes generales en que se autoriza para vender y revender segun en el modo que acomode á sus dueños sin sujecion á travas ni tarifas, y es muy estraño que hace á los regatones de infractores del mejor sistema de policia quando los mejores Politicos opinan en contra, pues todos abominan el solo nombre de traba cuya voz deberia ser desconocida en todos los pueblos cultos, y no obstante el prurito de reglamentar y de penar han conducido al Corregidor interino á dar un paso tan antipolitico de cuya providencia se ha resentido el Público y la ha reclamado el que lleva la voz del mismo y adheriendose á esta reclamacion el Ayuntamiento... Palma a 31 de juliol de 1817", (ARM, sig. AA-13 834, n41).

Annex 2.6

Escrit de Lubet:

"*... esperaba el debido premio de este Real Acuerdo en vista á sus incesantes anhelos y fatigas por espacio á dos años consecutibos que esta desempeñando este penoso y cruel corregimiento sobrecargado... se halla con la inesperada novedad que este Real Acuerdo le ha mandado retirar el Auto de policia que tan bien recibido fue en el público principalmente por lo que toca a la policia médica (...) pero no puede desentenderse á que aun dada la hipotesis a que se resuelba la livertad de precios en los ramos de primera necesidad no tiene conexion alguna este con separar de la buena Sociedad civil una porcion de agavilladores que vajo la sombra de la vagancia perjudican al Público en la carestia de los viveres que el normalmente recibe principalmente en una epoca de una nueba contribucion y privan al Estado de una porcion de brazos utilisimos a la Agricultura y que por tanto se carece en esta porque todos son quasi hacendados y pocos labradores, resultando de esto que los griegos aprobechando la ocasion extraen el dinero comun acopios de trigo en vez del aceyte, aguardiente, jabon, almendras y demas frutos del pais que debian llebarse en cambio, y asi es que en la acutalidad no se ve ni corre mas moneda que la de Luto ó Cobre. Examinese pues con la debida premeditacion é imparcialidad el por menor del citado*

auto, y no se hallará mas que un espiritu de beneficio publico, y por eso sin duda este ha manifestado interes en un sosten, hasta el extremo de querer estimular al Representante á ello contra lo resuelto por el Acuerdo: mas al paso que éste ha ido conociendo la benebolencia con que fue recibido, se escita la emulacion, provoca la arbitrariedad, y causa el desorden y descontento males preparativos de otros mayores, dandose lugar á que los facciosos aprovechando la desercion de la autoridad á que siempre anhelan, pueden hacer de las suyas. De ello son pruebas concluyentes las cinquenta libras de multa con que se le conmina despues de haber cumplido con lo mandado por dicho Acuerdo (...) evidencia el espiritu de animosidad con que este procede, (...) pues aunque no estubiese el interesado comprehendido del todo de la pena del auto de buen gobierno en que se fundó esta, las circunstancias de los robos continuos que se experimentaban en aquel tiempo sin distincion de horas ni casas, exige tomar una seria medida, [il·legible], *a fin de que no andubiesen principalmente á media noche gentes por las calles con pretesto alguno a no ser por un grave caso de extrema necesidad, y asi el que à estas y otras muchas providencias, efecto del mucho celo y actividad del exponente se debe la mayor parte la extincion, o suspension de estos males, que tenian muy afligido el vecindario, y atendiendo à que no hay casa de correccion destinada á las mugeres publicas. Es pues necesario confesar que aqui no se aprecia la verdadera Policia en alguna de sus partes, medica, moral, ni civica, y sino digalo el contenido del testimonio numero ocho, por el qual resultan las providencias que me he visto precisado á tomar con motibo de la mezcla de ambos sexos en los baños de mar. ¿Donde se ha visto que hasta las parbulas se pongan de dia á hacer sus defecaciones fisicas en las calles publicas: donde que se trabajen los dias festibos sin reserva de horas sin exercicios, quando aun los Judios mismos celebran los dias de sus festividades principalmente los sabados sin que en estos se permita, ó haga el mas minimo trabajo, no exercicio alguno, donde finalmente que qualquiera pueda imbarazar dichos sitios publicos por consultar sus intereses particulares unicamente y sobretodo, en que ciudad ni aun villa por infeliz que sea, de con escandalo en esté á la entrada de la Parroquia mas principal un crecido numero de verduleras y revendedores profiriendo a todas horas expresiones poco honestas,a veces con irrevenrencia al silencio y respeto debido al termplo del Ser supremo, quando hay extensiones capaces en que poderlos colocar sin perjuicio al públicxo. ¿Donde pues existe hoy en dia lo dicho sino en Palma de Mallorca solemente? Rubor le causa en sumo general al que expone tener que darlo á la pluma; pero la vindicacion de su honor, el sagrado*

cumplimiento de las Leyes divinas y humanas, que no conocen los respetos terrestres, mas que los de su amado Rey y supremos tribunales, no permiten en semejante materia disimulo alguno. No por esto digo, ni dire que la masa del vecindario sea malo, porque hay mucho culto, Educacion y Religion, y si solo me dirijo á los vicios y desordenes publicos unicamente, y de manera alguna á las personas. En esta atencion y a que ya no se determina á seguir desempeñando las comisiones que... le acaba de conferir la Junta Suprema... del Reyno y de esa Corte, por estar hace tres años conociendo de un expediente incidente con respecto á la de esta Capital este Real Acuerdo para cortar iguales tropiezos como el presente, y se acredita del documento [il·legible] por tanto y para su remedio = Suplica á V.A.S. se digne declararlo en el libre uso con arreglo á las Leyes de las facultades y funciones de su Ministerio de Corregidor Interino, mandando entre tanto à esta Audiencia, y principalmente a su fiscal, se le trate con la debida consideracion à que es acreedor por muchos motibos, entendiendose interin no se le exonera de este penoso y cruel encargo que sigue desempeñando desde el dia y minuto que posesion de la vara de Alcalde mayor, en cuya inteligencia vino a servirla solamente. Gracia que espera en justicia, Palma de Mallorca y Agosto veinte y uno de mil ochocientos diez y siete=Juan Manuel Lubet=Otrosí=”

[segona representació del 9 de setembre]

Despues de acabada esta representacion ha salido al publico el papelon numero once que bastante critica esta causando por no contener mas que una repeticion de lo mandado por el mismo Acuerdo en el año catorce como se comprueva por el impreso numero doce atribuyendole siempre sus repeticiones al olvido de las Leyes, como se lee en sus ingresos quando no es en efecto inmediato de semejante causa la falta de observancia de los autos de Govierno, Leyes y demas, y si solo debe atribuirse a la de actividad y vigilancia, porque con semejantes papeles solo se puede conseguir alucinar a algunos incautos, siendo la prueba convincente de ello, de que en otras ocaciones ha habido los mismos olvidos y vicios hasta que el representante los ha celado personalmente y lograr su remedio en quanto ha podido obrar por si; pero que hay para que molestarse; no tardarán ocho dias en que se buelba a adbertir el mismo olvido a las Leyes, a cuya causa se quiere atribuir la falta de observancia de las de Policia y se veran continuar con la misa frecuencia las casas de juego prohibidas hasta aqui. (...) Siendo de reparar que tan pronto provehe otros autos el Acuerdo como la sala del crimen, lo que no se ve en ninguna Audiencia del mundo mas que en esta, y se

acredita entre la diferencia de los numeros once y doce, al trece= M.P.S.=Juan Manuel Lubet", (ARM sig. AA-13, Reial Acord, 834, n.39).

Annex 2.7

"*... Reproduzose el auto del Real Acuerdo en que se manda que el Sindico de esta ciudad use en su derecho en decida forma, y el borrador de la representacion que extendio el abogado anual y se leyó en el Cabildo anterior, y pasándose á la votacion el Sr. Decano dijo, que se hagan las representaciones que tiene acordadas el M.I. Ayuntamiento, la primera para indicar los que tiene falsamente expuesto el Alcalde mayor al Consejo y pidiendo una condigna satisfaccion del agravio que tiene echo á este Cuerpo; la segunda pidiendo su remocion y que se busquen datos en este Ayuntamiento y las noticias conducentes para acudit al Real Acuedo contra los echos del Alcalde mayor./ El caballero regidor Marques del Reguer dijo: Que no pudiendo faltar á la Religion del juramento que tiene prestado en el ingreso á este M.Y. Ayuntamiento de defender sus derechos y regalias; y considerando por otra parte, comprometido su honor, y su decoro, y el de todos los Concejales sus compañeros, que le componen por los excesos del Sr. Alcalde mayor su Presidente, que llegaron á su colmo el dia 14 de este mes en el teatro á la faz de todo el Publico: Es su voto que se apruebe como por su parte aprueva la representacion acordada en cabildo de 18 de Julio ultimo á solicitar del Sr. Sindico Personero, que se acaba de leer se dirija á S.M. sin perjuicio que desde luego se acuda al Real Acuerdo al tenor de la representacion, manifestandole clara y abiertamente, que el honor de los capitulares de esta Ayuntamiento no les permite ni pueden consentir que les presida, un sugeto tan olvidado del que le corresponde, y tan desmoralizado como el Sr. D. Juan Manuel Lubet, cuyos desordenes tienen escandalizado este pueblo, y por los mismo se pida la suspension de su empleo, mientras se consigna su total separacion./ Los caballeros Sr. Cotoner y Orlandiz se conformaron con el voto que antecede./ El Sr. De Villalonga dijo que se pasen las representaciones acordadas y que se acuda al Real Acuerdo pidiendo la suspension en los terminos que permiten las Leyes./ El Sr. Mariano Conrado se conformó con el voto del Sr. Marques del Reguer en todas sus partes./ El Sr. Berard dijo: que se pida al Real Acuerdo la suspension de Alcalde mayor y que se representa á S.M., pero que sea en otros terminos./ Formiguera, fue del voto del Sr. Marques del Reguer sin perjuicio de representacion á S.M. como esta acordado./ Pujol,*

idem./Alemany dijo: Que se formen las dos representaciones acordadas y en cuanto al auto que se ha lehido, el abogado se sirva decir como debe cumplirse./ .../ El Sr. Presidente dijo: Que se hagan dos representaciones acordadas y se acuda al Real Acuerdo con arreglo á derecho: Y aprovó la pluralidad que es que se dirijan las representaciones acordadas y que se acuda al r. Acuerdo pidiendo la suspension del Alcalde mayor. /Seguidamente se acordó de conformidad que se site Ayuntamiento ramo de Abastos mañana à las 11 y media á fin de enterarse y aprovar la representacion que se forme el Sr. Abogado para acudir al R. Acuerdo", (AMP, sig. AH2136/1, ple de 30 de setembre de 1817).

Annex 2.8

"*El Alcalde mayor de esta ciudad que abajo subscribe, a V.A. con el devido respeto representa y dice, Que ya tiene dado. Sr. Presidente parte por conducto del Excmo. Sr. Presidente Duque del Infantado de cierta capitulacion que ese le ha promovido á instancia de este Ayuntamiento, efecto de resentimiento de resultas de cierta exposicion que hizo á dicho Señor Presidente para la subtancia del [Herario] à estimulo y por complacer las miras politicas de este General, como asimismo el amo del buen gobierno prohiviendo los muchos revendedores, que la sombra de la vagancia no solo privan al Estado de brazos necesarios principalmente para la labor de que se carece en esta Isla, sino que hacen subir los precios de los comestibles: estos son unicamente los antecedentes, como se demuestra clara y directamente de los manifiestos y documentos* [antemicos?] *que tengo remitidos por el citado Sr. Presidente, sin otras circunstancias que omite, y solo puede decir vervalmente a V.A.S. y S.M. porque de lo contrario se malograria su averiguacion. Hasta esta epoca todo era poco para el exponente, y se acredita del pedido y exposicion del mismo Ayuntamiento que comprende el acta de testimonio numero primero. Despues acá todas son* [epiquellas?] *que quieren valerse para arruinarlo y abatirlo, y se deja ver del numero segundo y tercero, queriendose reputar por denigrativo una iniciativa sobre la plantificacion del alumbrado publico, que hasta el mismo Rey se suele hacer con la modestia y respeto devido. De aqui tiene origen la tal capitulacion, tomandose por movil de que comercio el que representa varios excesos de autoridad el dia catorce de setiembre el mismo con motivo de las tres funciones publicas que celebró y costeó, la mayor parte de la celebridad del feliz parto de nuestra amada soberana fuera y dentro del numero tercero. Este lance sencillisimo y*

que motivo otro obgeto por su parte que el excitar al publico, con continuas aclamaciones acia las personas Reales é Inquisicion, para que acabe de destruirse la mala semilla, que aun existe en parte con capa de hipocresia, se redujo unicamente à que estando dirigiendo el adorno de la fachada exterior para la qual tenia a su deposito varios presidiarios, à causa de que se escusaban los operarios del Teatro, de resultas de sus desavenencias à contribuir con su parte para el obgeto, llegada la hora de comer fue improvistamente conducido, poco menos que à la fuerza a una casa de enfrente, donde estaban reunidos varios comerciantes en un gran y explendido banquete, de cuyas resultas el que expone admitido, mas bien por politica que por otra cosa, alguna dadiva de comida y bebida con la satisfaccion que era propia del dia, y conocimiento del que hacia caveza D. Angel Bonsutil, à quien vino recomendado desde el continente, y como se acercaba la noche estaba à la mira de los operarios a quienes mandó darles de bever en la misma casa. En este estado pasó en compañia del Corregidor, y Provisor Eclesiástico, un notario suyo llamado Pedro Ferrá, que antes habia sido escribano havilitado del corregimiento, y como quiere que este se habia llevado un expediente del juzgado para evacuar cierta declaracion, que no habia forma verificase, por mas recados urbanos que el representante le remitia para que lo evacuase, y se acredita en parte del testimonio numero quatro, incomodado de sufrir tanta delacion, le dixo en alta voz el que expone, que ya llegaria dia en que enterase al Rey de cierta clase de gentes que havia en esta, y que con el no se jugaria, porque tenia bien puestos los calzones, dandoseles por algunos mal intencionados, ó equivocados otro sentido disonante y consonante á esta ultima expresion. Este fue unicamente el hecho puro; mas como los émulos y resentidos aun le son en la administracion de justicia y tantos ramos pesados, que por su mala suerte de haver tenido que servir este penoso corregimiento, en circunstancias nunca vistas, ni ocurridas, ni que provablemente se darán ya por haber planificado las comisiones de reformas en todos los ramos politicos, economicos y guvernativos, y principalmente el reintegro de las temporalidades y recaudacion de la nueba contribucion, deseaban un pequeño momento para sus reintegro de venganzas, usan de la despreciable é iniqua treta de calumniarlo, valiéndose de testigos á propósito para exâgerar el hecho: Y quienes son estos Ministros Subalternos del Ayuntamiento, y algun otro mal vecino, quienes jamas le pueden ser afectos, porque les hace sentir con sus deberes, en servicio del Rey y del Público para evitar mayores quexas, lo que se comprueba por el testimonio numero quinto, en que siendo un servicio como el de la contribucion, ha tenido el que habla

necesidad de apremiar à los Ministros para que cumplan con su obligacion sin otras pruebas que pudiera dar con respecto a los Escribanos y curienses, de que tiene remitidas algunas por conducto del Excmo. Sr. Duque del Infantado por lo tocante al ramo de Sanidad, mui recientemente, y cuyos avisos han producido buenos efectos. Ahora bien, y es esto motivo para capitulacion principalmente tratandose de un Juez, que se há sacrificado qual ninguno, segun se evidencia por el testimonio numero sexto, y documentos que tiene remitidos por el dicho Excmo. Sr. Duque del Infantado, y quando se trata de la procedencia de acto que se dirigia y terminó en celebridad de nuestros amados Soberanos, en cuyo obsequio, solo el que habla se singularizó en toda la ciudad à costa de su bolsillo, es necesario pues confesar de que deben avergonzarse de haberlo pensado siquiera los [mozones*?*] *pues esto no es de Cavalleros, devidamente hablando, y solo habiendo presisposicion, por las razones que omite hasta su devido tiempo, caso y lugar, pudo haberse entablado semejante tentativa: Esta es la opinion del Pueblo sensato, hasta de un personage frances, de sangre Real que acaba de partir para Paris en estos dias; pero no hai otro remedio: El General que hasta aora todo eran obsequios, está indispuesto, porque quiere que se sostenga el Teatro sin recursos, y mediante una orden expresa en contra del correxidor de esa, y el Acuerdo; quiere que el exponente sea de inferior condicion á todos sus sucesores y Jueces de Quarteles, prohiviendole que para las nuebas guvernativas, por terceras partes, quando todos ellos las han llevado segun manifiestan por los documentos numeros siete y ocho. En una palabra, se quiere mi legado, y que sea mas bien un comodin que Correxidor. Asi pues, precaiendo esto mismo, hace mas de ocho meses que tiene pedido hasta por medio de este Regente su relevo, y exoneracion del corregimiento à lo menos, de lo que no ha tenido las mas leves resultas, y por tanto está sufirendo una vida de un martir en el Bufete, casas capitulares y cárcel continuamente, sin tratar con persona alguna mas que la de oficio. Es visto pues, que no cave mas en lo posible, y que el Ayuntamiento no há obrado como corresponde, implicandose, por quanto à que unas veces lo hán engrandecido, y aora trata destruirle por una friolera que bastaba hubiese constituido su redundancia en obsequio de las personas Reales para que no hubiesen hecho un procedimiento tan opuesto al buen orden y razon con un Gefe que les ha suplido muchos defectos en disminucion de sus atribuciones de Correxidor y Presidente, sacrificandose por la tranquilidad publica, pues apenas se comete un robo ó delito, quando aseguran los reos, proporcionando la devida satisfaccion de aquella, como sucedio ayer, con una quadrilla de ocho rateros, y procede con la mayor actividad en*

modo de un cumulo extraordinario de toda clase de asuntos, y un desinteres particular, y se deja ver del testimonio numero nuebe, sin que hayan aun sido renovadas sus providencias mas que rara vez por esta Real Audiencia, y para eso há hecho yá desvanecer en los dos casos de consideracion en que ha sido multado los cargos y fundamentos en que estimaron. Aora bien, que mas quieren, á no ser Santo: Martyr ya lo tienen: Y hai pues conciencia ni paciencia para que á la sombra de unos pocos contrarios resentidos de la administracion de justicia, que tan singularmente exerce el que representa se quiera denigrar su conducta? Si el ser sumamente activo y celoso en servicio del Rey y administracion de justicia, como confiesan hasta los mismos tribunales y Superiores de esa há de ser pasar ruina, con este exemplo, el de Redig, Villalonga, y varios alcaldes mayores, quien se atreverá en lo subcesivo à tener teson en los asuntos? Nadie con conocimientos de las circunstancias que rodean a este juzgado, resultando de esto el abandono que há solido haver envadido ramos politicos, estadisticos, y guvernativos. Lo mas raro, y original es que se quieran atribuir excepto actos de genialidad, efecto de un zelo y amor extraordinario por nuestro amado Soberano el Señor D. Fernando el septimo, que Dios quiere, y que no lo sean el acordar pedir el aumento hasta quatrocientas ó quinientas libras de dotacion á cada Rexidor, en una epoca en que el soldado y militar no tenian que comer, como se evidencia por el documento numero diez. Que manden construir bancos de rica caoba, con sus correspondientes tallas, para las funciones de Iglesia, cuyos materiales han sido preciso despues vender con perdidas: Que se hubiese impuesto una peseta por derechos de entrada de cada res mayor y un real ó dos por menor, para sostener el teatro comico el año quince, en cuyo final se posesionó el exponente, hasta que el Real Acuerdo tuvo que abolirlo à solicitud de los cortantes, y finalmente no quiere cansar mas la atencion de V.A. Pero está bien visto, ni el orden de politica quando menos el que se hagan quemas por la Junta de Tabacos à cargo de este Ayuntamiento, sin noticia ni permiso de un Gefe ó Cabeza hasta cantidad de catorce mil y pico de libras, que se dicen haberse quemado, y cuyo descargo reclama aora en la Intendencia de este Exercito, por resolucion del Real Acuerdo todas las villas forenses de la Isla. Claro es que no y que unicamente se quiere à este empleado publico ó sus semejantes, para las cosas de mera responsabilidad para no hacerse odioso; resultando de esto el que por tanto aborrecer à los forasteros, que son los que hacen y han hecho el sistema de la verdadera felicidad, de la civilizacion y fomento de la Isla, y su capital, en terminos de que como ha acreditado la experiencia en los tiempos en que ha estado la jurisdiccion

entregada á los naturales, todo fue apatia, desorden y anarquia, y de aqui tuvo origen la institucion ó restablecimiento de esta Real Audiencia, que por su corto distrito abraza apenas tanta ó menos jurisdiccion por si, que qualquiera de los correximientos de Segunda clase que de los de la Corona de Aragon, y aun de las Andalucias alta y baja, y resulta del documento numero onze.= Esto supuesto, y no siendo el animo del exponente mas que hacer valer su justicia y razon, que se deja conocerá à primera vista por el mero convencimiento y gran cumulo de documentos autenticos que ya tiene remitidos, y nuevamente acompanya por el expresado Señor Presidente.= A V.A.S. Suplica, que havida consideracion à todo lo resolutivo en meritos de justicia y equidad, y respeto que aunque no bastase, se trata de un hecho que no hai tercero que le reclame, ni mas que la mera oficiosidad bajo la sombra i artificio de la causa publica cuyo agravio es peculiar y privativo del Soberano; y que este tiene dimitidos todos, excepto los reservados de cuya clase no es el que se habla, en el Real Indulto del mes de octubre proximo pasado, y mucho mas, para con un Juez tan benemerito, cuya qualidad se reserva ademas S.M. se digno mandar V.A.S. sobreceder en dicho asunto, mandando á este Ayuntamiento se conduzca con la buena fe que corresponde, y al Real Acuerdo que proteja à sus autoridades subalternas, como es devido y dicta la razon de estado, sin perjuicio de que se le commute este cruel destino como tiene solicitado y que en el interin se le exônere à lo menos de la parte del Corregimiento, por haberle servido dos años cavales en una epoca nunca vista, sin la mas leve gratificacion, antes bien ha sufrido involuntariamente el desembolso de cinco mil libras cada año de gastos de escribientes y Escribano, quedandole por tanto reducidos onze mil que tiene por todos conceptos à tres mil, con este desfalco, poco mas ó menos, y el de los derechos de media annata y Monte Pio, de forma que ha venido á servir la vara y el correximiento poco menos que gratis, sacando por premio de un crecido y extraordinario numero de servicios un pago tan cruel que solo se ve entre inhumanos. Aora bien: será justo subsista por mas tiempo en este estado, quando tiene dirigido à todas esas Superioridades mas de ocho meses ha de repetidos recursos para que venga el propietario Governador à servir el correximiento, ó que se le permute i exônere à lo menos de esta penosa carga al exponente, sin haber tenido aun la mas leve resulta? Claro es que no, y esta bien seguro, de que luego de que el Rey Nuestro Señor, que Dios que cuya sublime justificacion es bien notoria, y tiene bien experimentado el que habla, tenga noticia de sus distinguidos servicios contrahidos en este destino, y de las particulares circunstancias que le rodean no solo le auxîliara en sus justas

pretensiones, sino que le dará el premio correspondiente à un Ministro, que se se há esmerado en su servicio tan exemplarmente. Gracia que espera merecer en justicia de la integridad de. V.A.S. exponente.= Palma de Mallorca, veinte y dos de Noviembre de mil ochocientos diez y siete", (ARM, sig. AA-13, Reial Acord, 836, n 52).

Annex 2.9

"*Excmo. Sr. Los abajo firmantes del comercio de esta Ciudad con el debido respeto á V.E. exponen: que ha llegado á su noticia lo acordado por el Ayuntamiento de esta Ciudad en 23 del mes último, de sugetar á los vendedores de Granos y Legumbres á que estos sean medidos por uno de los fieles de la Ciudad, y cribados por uno de los que tiene este destino, imponiendo á los contraventores una pena capaz de intimidarles, y asegurar la establidad de este nuevo sistema*.

"*Esta resolucion fue tomada en vista de un informe dado por el abogado Coll y Salom en los Autos seguidos ante el Sr. Regente por los mayordomos del Gremio de Medidores y Cribadores contra algunos contraventores de sus estatutos. Informe el mas contrario a las Leyes, á la Economia Política, al Comercio, á la baratura y abasto de la Ciudad y á la felicidad publica, pues lexos de producir ningun bien, no puede menos de fomentar el monopolio facilitando á los cosecheros el poder vender sus trigos y legumbres á precios excesivos, y á su antojo en particular en los años de corta cosecha como en el presente*.

"*Es contrario á las Leyes porque se trata de sostener un Gremio que no tiene la autoridad legitima, y de consiguiente ni puede tener representacion, ni subsistir, segun es de ver de la Ley 6, titulo 2º, libro 6º de la novisima recopilacion, cuya observancia esta a cargo de V.E. Es de estranyar que un letrado que no debe ignorar las Leyes del Reyno haya dado un informe contrario á ellas, y que debiendole suponer de luces y conocimientos se separa en perjuicio del pueblo de los verdaderos principios de la Economia Politica tan recomendada por S.M.*

"*En efecto todos los economistas asi nacionales que extrangeros convienen que el comercio es el mobil del Estado, y que influye determinantemente en el aumento de la Agricultura, Industria y Navegacion; y claman todos sobre la libertad absoluta. Sus principios son tan convincentes y conocidos que temerian los recurrentes ofender la Ilustracion de S.E. si se detubiesen en reproducirlos en este escrito, y no dejar de*

estranyar que el Cuerpo Municipal, que es el que mas debe conocer estas verdades, tome resoluciones contrarias á ellas.

"Como puede graduarse de otro modo la apuntada de sugetar á los tratantes en Gremios á que estos sean medidos en sus almacenes por uno de los fieles de la Ciudad, y cribados por los que estan destinados por esta operacion, quando es una traba que debe producir funestos efectos? Y como será posible que no los produzca una coartacion que entorpece la venta de los granos y de consiguiente aleja su concurrencia?

"Diez y seis son los oficiales ó individuos destinados á la medicion, y los almacenes ó casas donde se venden granos, seran seguramente mas de sesenta; por lo tanto correponde un quarto de medidor en cada una de ellas, y como este podrá desempeñar su oficio en las quatro partes que debe asistir? Sin duda que al Letrado Coll no le habrá ocurrido esta dificultad. No es regular que haya pensado, ni menos el Ayuntamiento el prohibir los Almotacenes de Granos en detalle, o disminuir su numero, porque es demasiado contrario á los intereses del Pueblo, y este no podria menos de clamar altamente contra una Providencia que disminuyendo la concurrencia alzaria los precios y facilitaria á los Cosecheros el satisfacer su natural codicia.

"Supongamos que por un momento en cada almacen haya un medidor y un cribador publico; estos deberan estar alli permanentes todo el dia, pues que no hay ni debe haber horas señaladas para la venta de comestibles. Y que es lo que debera pagarseles por su asistencia y trabajo? Si será la de tres dineros por quartera que se exige para medir el trigo, quatro por las habas y otras legumbres, y seis dineros para cribar el trigo, resultara que los mas de los dias no ganara un real pues sucede con frecuencia en muchos almacenes que no se venden dos quarteras en un dia, y aun en tiempo de mucho consumo no sacarán un mediano jornal pues para ello tendria que vender mas de cinquenta quarteras y cribarse treinta, cuyo numero de las primeras multiplicado solo por el de quarenta almacenes forma una totalidad de dos mil quarteras que á penas consumen en la Ciudad, ni en toda la Isla en dos dias. Si para no reducir á la mendicidad á los medidores y cribadores con este nuevo sistema se les querrá señalar un jornal regular, deberá aumentarse notablemente el precio de los granos porque regulando á medio duro de jornal al medidor y otro medio al cribador, resulta un aumento de cinco pesetas por dia, á las que añadido el jornal del almacenero, alquiler de almacen, porgueras y demas gastos forman un objeto de mucha

consideracion que debe recaer sobre el consumidor, y en particular sobre el pobre que es el que consume mas pan porque le faltan las viandas.

"El ahorro del trabajo y de los gastos es lo que mas recomiendan los economistas, y lo que mas debe procurar todo gobierno ilustrado, principalmente en un pays como el nuestro que es escasa la poblacion y nos faltan brazos para la Agricultura. El informe del abogado Coll, y la resolucion del Ayuntamiento produce efectos contrarios y visiblemente opuestos á los intereses del Pueblo y de la pública felicidad.

"El almacenero ó detallista, como no está ocupado todo el dia en medir aprovecha los intervalos en cribar sin que por esto se le aumente un jornal y este ahorro de tiempo y de estipendio lo disfruta el consumidor.

"Generalmente en todos los almacenes se vende trigo cribado y sin cribar. ¿Y porque se ha de obligar al consumidor de tomarlo garbillado, si este prefiere que no lo sea? ¿No puede haber motivos para ello? Sin duda que los hay, y son el menor precio, el querer por si misma si le acomoda hacer la operacion á su gusto, en los ratos de ocio, y el aprovechar las porgueras para su volateria.

"Mas, porqué sugetar á los detallistas de trigos, ni á los que venden por mayor, á que los hagan garbillar por los cribadores del Ayuntamiento, y no preferir las máquinas inventadas ultimamente que sobre limpiar mejor el trigo ahorran tiempo y dinero? La Real provision que hace uso de ellas podrá informar á V.E. de esta verdad y de las ventajas que dan estas máquinas.

"Demos por sentado el nuevo sistema y vamos á examinar sus resultas. Es indispensable que produzca una de dos, ó entrambas á dos, esto es, se conforman ó no los detallistas. En el primer caso queda demostrado hasta el punto de evidencia el indispensable aumento de los precios de trigos y legumbres en prejuicio de los consumidores; y en el segundo la falta de abasto y carestia en la Ciudad y en toda la Isla disminuyendose ó cerrandose del todo los almacenes que la provehen. En este caso, tal vez el mas apetecido de los propietarios ó cosecheros, quien comprarà los cargamentos de trigos que aportan á esta Isla? Nadie. Porque vejados y dispersos los especuladores y traficantes en este ramo no hay, ni debe haber cuerpo, ó corporacion que se encargue de un tal giro y comercio. No presentandose compradores, no se quedarán aqui los cargamentos y escarmentados una vez del nuevo sistema, no se presentaran segunda; faltarà el necesario abasto, y se verá el Pueblo y el Gobierno en un conflicto del que será dificil poder salir.

“El Ayuntamiento lo ha experimentado varias veces en pocos años, y quando durante la escasez y amenazas de carestia absoluta ha acudido al comercio excitandole á hacer venir trigos, y á precaver tamaña desgracia, siempre se le ha indicado por una de las causas de este mal las trabas que experimentaba aqui el comercio, que en lugar de destruirlas se trata ahora de promoverlas y solidarlas. Veanse los informes dados por el Consulado de cinco años á esta parte y V.E. se convencerà de esta verdad.

“La escasa cosecha de este año y la nueva traba que es el objeto de esta exposicion amenazan una carestia, y es de temer que la experimentaremos si el zelo ó ilustracion de V.E. no destruyesen con su autoridad la causa que la producirá y que el Ayuntamiento por error protege.

“Es posible Excmo Sr., que quando S.M. procura por todos los medios posibles el aumento del comercio y el bien hacer de sus vasallos; quando las Sociedades Economicas, tan recomendadas por S.M. se desvelan en trabajar por la felicidad pública, y quando en el continente se han disminuido y se trata de remover muchas trabas que se oponen á ella, el Ayuntamiento de la Ciudad de Palma trate y decrete estas nuevas? Y que trabas? Las que han de arruïnar el poco comercio que hay en esta Isla, y exponerla con frecuencia á grandes apuros en grave perjuicio del interés de sus vecinos, y en especialidad dela clase mas menesterosa.

“Puede este Cuerpo Municipal poner semejantes trabas? A V.E. toca el resolver esta pregunta, al entretanto no pueden menos los recurrentes que alegar ante V.E. el espiritu de la Ley 11, Cap. 2 y 3 libro 19 de la novisima recopilacion, sobre el comercio de granos, y de los Autos del Real Consejo de 12 de Enero de 1770, y 29 de Julio de 1771, cuyo espiritu de publica felicidad mediante el influxo de la remosion de trabas tiene sobre la baratura y el abasto de comestibles permanece siempre inalterable, no obstante qualesquiera providencias posteriores dirigidas no á coartar la justa libertad del comercio sinó á excitar por medios que desgraciadamente han surtido efecto contrario al estanco y monopolio que necesariamente quedarian fortificados con el sistema apoyado por el letrado Coll, adoptado por este Ayuntamiento y solicitado por los que con daño publico tienen interes en fomentar unos abusos reprobados por las Leyes del Reyno que regian en el año 8 y deben regir en el presente a consequencia de los soberanos Decretos.: leyes sabias con que se manda inmediatamente disolver toda agremiacion ó cofradia que aunque alegue posesion inmemorial ú otra qualquier pretexto, carezca de la Real confrimacion obtenida por medio del Supremo Consejo de Castilla.

“Si la ley establece el libre comercio de granos sin sugecion alguna, ni siquiera la de tener libros donde consten las compras y ventas por lo que respecta á trigos navegados, que son los que se venden en estos almacenes, como podrá el Ayuntamiento poner trabas y trabas tan gravosas como se ha demostrado? Quando la Ley para prevenir el monopolio, la malicia y reprobada codicia de los hombres prohibe en el Cap. 6º, idem, que se formen ni establezcan cofradias, gremio ó compañia con pretexto alguno, será permitido al Ayuntamiento de Palma proteger cofradias ilegitimas y perjudiciales, y por este medio indirecto satisfacer la codicia de los cosecheros con la venta de sus trigos en la alondiga, haciendo de este unico almacen de granos?

“La resolucion del Ayuntamiento es gravosisima y de mucha trascendencia; sus males seran incalculables y podemos experimentarlos muy en breve, si por fortuna no hubiese el recurso á V.E. para que pueda tomar pronto conocimiento en un negocio de tanta importania. En suma: el informe del letrado del Ayuntamiento y consiguiente resolucion de este cuerpo destruyen la base y fin que aparentan. La base porque dejando entender que aparentan se apoyan sobre las leyes del año 1808, las quebrantan abiertamente, pues que por ellas se reprueban y mandan severamente disolver las cofradias de la naturaleza de las de medidores y cribadores, que con tal informe y providencia fortificaron el letrado y el Ayuntamiento, corroborando como ordenanzas la que por dichas leyes esta mandada recoger, y autorizando y protegiendo un monopolio y gabela que no tienen mas fundamento que la abusiva continuacion en contravenir á aquellas Leyes. El fin tambien, porque dejando entender que no lleban otro sino la seguridad del abasto publico y utilidad del consumidor, ciegan las fuentes del primero, desviando el comercio de granos, y gravan enormemente el segundo, no solo perjudicandole en la libertad de purgar por si mismo el grano de su consumo y del aprovechamiento de las cribaduras, forzandole á tomar cribado, sino tambien con el recargo del mayor gasto de esta operacion, que ahora, ó no se hace por no acomodar á los contrahentes, ó se hace por los interesados ó sus peones, á ratos vagos y sin aumento de jornales, ó quando mas con la mayor economia, empleando á precios bajos infelices, peró siempre honrados, soldados, que á lo menos logran este alivio, que en las actuales escaseces ha de ser muy del agrado de V.E. y de S.M.: Por lo tanto

“A V.E. decididamente suplican sea de su agrado mandar al M.I. Ayuntamiento de esta Ciudad reboque lo acordado en Cabildo de 23 del mes proximo vencido en vista del informe dado por su Abogado Coll y Solom, ó impida su cumplimiento destruyendo

toda traba que se oponga al libre comercio de granos en observancia de las Leyes y Autos del Real y Supremo Consejo cotados.

"*Gracia que se prometen los recurrentes del zelo y justificacion de V.E. Palma 26 de Agosto de 1815* ", (ARM, AA-13, Reial Acord, 829, n. 158).

Annex 2.10

"*Condiciones é ideas baxo las quales puede llevarse á efecto el grandioso proyecto de desaguar el Prat llamado de Sant Jordi del termino de esta Ciudad./ Acordado el plan que se levanta, y presupuesto del coste de la obra por los propietarios del Prat se presentarà al M.I. Ayuntamiento de esta Ciudad, para que mereciendo su aprovacion se sirva tomar baxo sus auspicios por medio de Comision de su seno una empresa de tan digna por todos los titulos de su proteccion./ Como se trata de una obra que directamente favorece á los posehedores del Prat, porque van á ponerse en cultivo una porcion considerable de tierras eriales, indirectamente à todos los comarcanos y al Público entero en los ramos de salubridad y abastos subministrarán los primeros dos duros por quarterada, con tal que les sea concedida la franquicia del diezmo por veinte y cinco años, de la tierra que pueda labrarse á beneficio del desaguë; los comarcanos hasta donde llega de ordinario la infeccion de las aguas corrompidas nueve sueldos por quarterada cuyo radio lo debera demarcar una comision de facultativos de Medicina, y lo que falte para completar la obra deberá recargarse sobre la talla./ La obra mientras sea dable se ha de hacer á destajo, y con la mayor economia posible corriendo en su direccion dicha Comision de la Ciudad y de otra de los propietarios del Prat que eligiran los mismos propietarios./ Por la Comisión entera se nombrara depositario baxo un sueldo el menor que se pueda que saldrá de los fondos de la empresa, à cuyo cargo estarà el recoger los caudales, y pagar semanalmente los gastos que se ofrescan para lo qual debera presentar el cobrador papeleta en la qual se detalle la obra y cantidad que recogerá el Depositario, y será de su obligacion formar mensualmente un estado de entradas, salidas, y exîstencias que hara firmar á la misma Comisión dando copia à la del Ayuntamiento y otra à la de los propietarios./ Si se malograse la empresa antes de concluir la obra sufriran gasto hecho en ella los propietarios, comarcanos y público con respeto á lo que cabia à cada uno en el total coste según el presupuesto formado./ Los subministros para esta empresa se han de satisfacer en tres iguales plazos, uno al empezar la obra, y los demás como vayan faltando fondos, quedando á*

cargo de la Comision adoptar las medidas oportunas para que pueda verificarse su cobranza con puntualidad, y sin resistencia de nadie./ Como los propietarios del Prat además de la cantidad que han de subministrar por quarterada para el coste de esta empresa deben despues abrir á sus costas las asequias subalternas, y hacer otras expensas para reducir á cultivo el terreno desaguado, podrá servir el M.I. Ayuntamiento acudir á S.M. con representacion para que se digne conceder la franquicia de todo el diezmo à los propietarios por espacio de 25 años, de dichas tierras atendido el beneficio que resultarà despues á fabor de la Iglesia, del Real patrimonio y del Publico, de poner en cultivo dichas tierras que en el dia nada producen./ Concluida la obra para el desaguë quedarà á cargo de la misma Comision de la Ciudad y Propietarios del Prat el atender á su conservacion por los medios que estimen justos, poniendo cuydado particular en que no queden sin laborear las tierras en el tiempo que corresponda y vuelban a ser prat cargando á los dueños decidiosos la pena que tengan por conveniente à beneficio de la conservacion de esta empresa. Palma 9 de Agosto de 1816. (Por indisposicion de D. Pedro Jose Bennassar mi sobrino) Rafael Bennassar, Mariano Conrado, Antonio Nicolau, Mariano Fuster", (AMP, AH2136/1, ple de 14 de gener de 1817, document annex n. 2).

Annex 2.11

"*Excmo. Sr. = a los Directores del Crédito público, digo con esta fecha lo que sigue.= Habiendo dado cuenta el Rey Nuestro Señor de un proyecto presentado por los propietarios de los terrenos del sitio llamado el Prat de San Jorge en la isla de Mallorca, proponiendo medios para llevar á egecucion el desagüe, disecacion y cultivo de aquel término que se halla inundado de aguas estancadas, cuya corrupcion produce gravísimas enfermedades á sus habitantes; y enterado S.M. de lo informado por el Capitan General de Mallorca con el mayor celo é interés á favor de la conservacion de la salud pública y del fomento de la agricultura, asi como de lo que manifestó á dicho Gefe la Sociedad Economica de Amigos del Pais y el Ayuntamiento de la ciudad de Palma; se ha dignado S. M. , conformándose con el parecer de V. SS., conceder á los referidos propietarios la extincion de diezmos por cinco años, enpezados á contarse desde el próximo de 1819, para que se reintegren de los desenbolsos que hagan á fin de llevar á cabo su enpresa, y que pasados dichos cinco años contribuirán las tierras puestas en cultivo con el diezmo, la mitad para el Estado y la otra mitad para los*

perceptores. Al mismo tienpo se ha servido S.M. mandar que se nombre una Comision conpuesta de individuos del Ayuntamiento de Palma, de algunos dueños de las tierras encharcadas y de vecinos del Prat, para que hagan la regulacion de lo que deba contribuir los dueños de las tierras para costear la obra, y los pueblos vecinos, por el beneficio de la salubridad que disfrutarán, tomándose por base para esta operacion la proporcion de uno á diez; de manera que si los propietarios de tierras pagan 40 reales por cuarterada, los vecinos paguen cuatro, repartiéndose é estos en mayor ó menor cuota segun la distancia de los charcos, debiendo ser de cuenta de los propietarios y de los perceptores de diezmos los gastos para la conservacion del desagüe por medio de un reparto anual con proporcion á los productos entre anbas clases, escluyendo los vecinos, y que este reparto se haga con intervencion de los citados perceptores por la misma Comision creada, la cual tanbien cuidarà de los trabajos para la conservacion de las obras. Ultimamente el Rey deja al arbitrio y celo del Capitan General y de la espresada comision el buscar los adelantos que se necesiten para emprenderlas.=De Real órden lo traslado á V.E. para su inteligencia y que disponga lo necesario para su cumplimiento", (DB, 1818:3 d'11 d'octubre).

Annex 2.12

"*Para adelantar en el proyecto de la disecacion del Prat, que tanto interesa, es menester hacer una recaudacion ligera, y esta empesarla por todos aquellos que se muestran mas inclinados al proyecto, seguidamente por los mas pequeños asi de medios, como de fincas, dexando los ultimos á los contradictores, ó poderosos que puedan causarnos algun incomodo porque quando estos vehan que los mas hayan pagado, les sea mas vergonzoso el oponerse, y buscar pretextos para no contribuir.*

"*El primer dinero que se recaude es preciso aplicarlo á conducir al mar las aguas que en el dia ocupan el Prat, que esto con pocos centenares se puede lograr profundizando el canal que ya empesó el Sr. Marques de Campo Franco al paso de las ovejas, y perfeccionando otro que hizimos, yo, y Josef Frontera maestro albañil. Haciendo esta obra saldrá casi toda la agua que ocupa el Prat: lo qual es preciso hacer del primero dinero, y con la mayor prontitud posible por muchos motivos, quales son:*

"*1º Que el Prat en este año se halla casi tan inundado como en el año 1814 en el qual en toda la comarca apenas quedó persona alguna que no tueviese tercianas, ú otra*

enfermedad, y muchisimos que murieron; cuyo motivo llama la humanidad para que ponga toda la atencion á defender á tantos infelises para que no sean victimas de aquella infeccion; pues sacando presto lass aguas el Prat quedarà seco antes que llegue el calor, ó tiempo de la corrupcion.

"2º Sacando las aguas por la dicha zanja provisional, quedarà desengañado el crecido numero de preocupados que persisten tenaces en que no puede ser, porque comprehenden que el mar [domina] el Prat.

"3º Es muy util sacar pronto las aguas porque estando presente, y en observacion el Director de la obra, entrarà en muchos conocimientos que no pudiera adquirir con muchos informes, y trabajosas nivelaciones, pues en este caso vale mucho la experiencia.

"4º Es util sacarlas pronto, porque quando llegue el verano, ó tiempo que se quiera hacer la obra formal, estarà el Prat seco, y aparejado sin tanto peligro de enfermedades ni de que una avenida obligue á dexar la obra, porque si la huviese encontraria camino para el desagüe; y no haviendo tanto peligro de enfermedades los jornales costarán á menos precio.

"5º Que es cosa regular, que como el vulgo está en la inteligencia de la inposibilidad del desagüe, contribuirán con mucha repugnancia, pero viendo que con esta pequeña contribucion ya se les pone á la vista el desengaño, y el ventajoso partido que alcansan con esta obra, raros serán los que no se presten gustosos á las demas contribuciones, y si acaso algunos necios, ó avaros se resistiesen al pago, será mas facil de [reconvenirles] y convenserles, que en el dia.

"6º Que sacando dichas aguas como llevo dicho, se divulgarà la faliblidad del proyecto á cuya fama acaso acudirán arrendatarios poderosos, ó compañias de comerciantes quienes bajo una moderada contrata facilitarán dinero á los propietarios que no esten en disposicion de hacer los adelantos necesarios.

"*Estos son los motivos que me animan á decir que los primeros caudales que se recaudarán deven ser aplicados á la disecacion del Prat antes que á satisfacer obligaciones contraidas para el proyecto, y los que me animan á suplicar á V.S.M.I. se sirva proveher las disposiciones necesarias para que asi se efectue*".

(AMP, FP844/9).

Annex 2.13

"*... teniendo observado que en esta Isla hai distintos individuos que exercen el magisterio de primeras letras, con titulo de la extinguida Diputacion Provincial, que sacaron sin haberseles exigido los Informes y Documentos que prebiene la Real Provision de once de Julio de mi setecientos setenta y uno, ni haber sufrido el exâmen en el modo correspondiente, ni intervenido á ellos Profesor alguno, habiendo sido suficiente el que escriviesen solamente su nombre y apellido para darle el titulo: Observandose al mismo tiempo que hay algunos intrusos, que exercen el magisterio publicamente sin titulo; otros que dan lecciones de casa en casa, careciendo del mismo, hai Escuela quasi todas de latinidad, en las que admiten los niños sin estar instruidos en el leer y escribir; à los que luego desconocen las primera letras, los pasan à los rudimentos de Gramatica latina, sin perfeccionarlos en el leer castellano, ni en el escribir, a que se sigue no solamente un abuso contra las Reales Órdenes, sino tambien un perjuicio considerable al Público; pues que la juventud sale de la Escuela de Latinidad sin las nociones correspondientes de la lengua castellana, ni del escribir, se ven en la mayor parte de ellos obligados á volver à las Escuelas de primeras letras, á instruirse en los principios. Y pareciendo indicado que todos los que no tienen la instrucción correspondiente, el titulo lexitimo, ni hayan sufrido el exâmen en el modo prevenido en las Reales Cedulas, no pueden en manera alguna ser reconocidos por tales Maestros: y que los Religiosos ni Preceptores de Gramática Latina no deberian admitir alumnos en sus aulas que no estubiesen orientados en el leer y escribir, siendo todo esto dudas que se ofrecen á la misma Junta; ha pensado deberlo consultar á V. I. á fin de que sea de su Real agrado determinar, si todos los titulos que expidio la Diputacion Provincial, sin haber sufrido los exâmenes correspondientes en la forma prevenida por Reales Ordenes deben recogérseles, ò al menos si deben sugetarse á un nuevo exâmen: y si los Religiosos y Preceptores de Gramatica Latina deben dejar de admitir en sus aulas alumnos que no hayan aprendido aun las primeras letras en las Escuelas de los Maestros aprovados con Real titulo; y si en fuerza de la Circular de quatro de Julio de mil ochocientos seis tiene facultades la Junta para recoger aquellos titulos, ó qualquier otro documento dado por alguna corporacion, que no sea el Supremo Consejo, y privar á todos los que no lo tengan con las facultades que les sean anexas. Como Presidente, Juan Manuel Lubet= José Romualdo López, Escolapio= Juan Malats= Juan Gonzalez Cepeda = Agustin Marcó, secretario segundo del Ayuntamiento. de Palma.*", (ARM, sig.AA-13, Reial Acord, 834, n 21).

Annex 2.14

"*... tambien se tuvo presente una exposicion de la Comision que se entiende en el arreglo del plan de estudios á letra es como sigue: 'M.I.S. Los Regidores que por comision de V.M.I. presentaron el plan de cátedras para esta Universidad Literaria con fecha de 23 de marzo del año último que se tuvo presente en 29 del propio mes se ha enterado de todo lo ocurrido posteriormente con respecto á la provision de catedras y teniendo su resultado el auto del Real Acuerdo del primero del corriente para cuyo cumplimiento encargó á los infrascritos informasen en vista de todo, deben manifestar á V.S.M.I. que el estado de este asunto no permite mas discusiones teniendo V.S.M.I. resuelto que se presente otro Plan á la Superioridad, y para ello solo falta que determine si deben ó no repetirse los oficios que se pasaron segun el acuerdo de 29 de marzo á los dueños de Catedras que no hayan contextado y á S.I. que se le recuerde por medio de diputacion. Asi que dado este paso, debe V.S.M.I. solicitar que se plantee el plan propuesto en el año de 1816, poniendo de su parte la mayor diligencia para que esta Real Universidad Literaria, no caresca por mas tiempo, de lo que realmente le ha de dar el ser, y hacerla acreedora á conservar sus titulos de la Juventud que en el dia carece de la debida instruccion. V.S. sin embargo, resolvera como siempre lo mas acertado. Palma 12 de octubre de 1817.= El Marques del Palmer, el Conde de Ayamans, D. José Cotoner, D. Nicolas Dameto, y en su vista se adordó de conformidad que se repitan los correspondientes oficios á los patronos de catedras de esta Universidad Literaria y quedaron nombrados los mismos señores de la Comision a fin de tratar y ponerse de acuerdo con su Ilma. sobre el particular y allanar todas las dificultades que se presenten para que se dirija el Plan con la brevedad que exige la instruccion del Público. Lo que oido y entendido por el asistente de corregidor dijo que se lleve á devido efecto lo resuelto por la sobredicha ciudad*", (AMP, sig. AH2136/1 acta ple 15 d'octubre de 1817).

Annex 2.15

"*Variedades. Observaciones respectivas á las artes... Para que pueda asegurarse que en una provincia florecen las artes, es menester que desde el profesor hasta el aprendiz, desde el fabricante hasta el último sirviente, tenga cada uno aquel grado de aplicacion, de inteligencia y de exâctitud, necesarias y correspondientes para formar un todo, cuya*

correspondencia afiance el éxîto total de las luces y de los progresos que denoten su prosperidad./ Diez, veinte, cien profesores sobresalientes merecen la universal estimacion, distincion y premio; pero no son mas que diez, veinte, cien profesores. ¿Y los demas? Estan apegados á las prácticas groseras que les enseñaron, ò con las que pervirtieron su razon y entorpecieron sus brazos. La actividad es una cosa ideal en ellos: el amor al trabajo está desterrado de sus corazones: trabajan sí, pero tal vez por el mismo principio que les obligaria á pedir limosna sino tuviesen que emplear sus manos; en una palabra, el trabajo es para ellos una especie de violencia que léjos de inspirarles aquellas dulces afliciones que dexan un ánimo alegre y satisfecho de sí mismo, les promueve el tédio que llena el alma de una profunda melancolía, ahoga toda prevision de lo futuro, y tarde ó temprano apaga la llama vivífica de la emulacion, dexando quando mas estampadas en su memoria y en su imaginacion las semillas de las envidia y del encono contra el hombre laborioso y aplicado. Un gran número de individuos como estos, es ciertamente el mayor obstáculo á la prosperidad de las artes", (DM, 1814:979, de 26 d'agost).

Annex al capítol 3: Annex 3.1

NOM	Poble	Ocupació	Fundador
Almela, Josep		Militar	S
Almodovar, Antoni		Metge	
Amengual i Fluxà, Gabriel		Metge	
Andreu, Josep			S
Aziro i Ferragut, Guillem			S
Aydillo, Àngel (GN)			
Ballester, (Marià?)		Lleis	
Barceló, Marià		Lleis	
Barreras, Nicolau, (GN)			
Bauzà, Joaquim			S
Borràs, (Bartomeu?)		Lleis	
Bosch, Josep Maria			S
Cabrinetti, Joan			S
Calbeton, Josep Maria		Militar	
Camps, Joan			S
Canela, Antoni (GN)		Militar	
Cañellas			
Cardona, Vicenç (GN)			
Cascos			
Castejon, Felip		Militar	S
Casterás, Rafel		Militar	
Chaveli, Joaquim (GN)			
Darder, Josep			S
Domingo, Miquel (GN)			
Fernández, Joaquim			S
Ferradas, Francesc Miquel			S
Floriana, Gabriel		Metge	S
Francópulo, Nicolau		comerç	S
Fuster, Josep			S
Garcia, (Guillem?)		Militar (?)	

Garrido, Joan			S
Gazà, Pere Antoni			S
Gil, Pere Joan?	Sineu?		
Gómez, (Fray)			
Gomila, Ignasi			S
Gomila, Josep (GN)			
González, Agustí			S
Gort			
Gradolí, Francesc (GN)		Militar	
Gradolí, Onofre		Lleis	S
H., T.			
Hita			
Jaquotot i Ferrer, Joaquim		Militar	S
Jovellar, Joaquim		Militar	
Lamanette, Joan Baptista		Metge	S
La Viña, Antoni		funcionari	
Llobregad, Ramon			
Llop			
Loarte, Antoni (GN)		Militar	
Massanet, Joan			S
Mayer, Enric			
Mayol, Antoni	Sóller?		S
Miró i Ferragut, Guillem (GN)			
Moragues, Joan (GN)		estudiant	
Morey, Bartomeu			S
Morro, Pere Francesc (GN)	Selva		
Mut, Joan			S
Oliba, Jacob			S
Oliver, Gregori		Comerç	
O'Ryan, Joan de Flor (GN)		Militar	
Pache, Isidre		cafeter	S
Pallarés, Marià (GN)			
Papadopoulo, Joan		Comerç	S

Pascual, Dídac			
Pavía, Andreu			S
Perelló, Josep Lluís			S
Perera, Pere (GN)			
Pereyra de la Guardia, Antoni		Metge	
Pérez, Guillem (GN)			
Piquer, Joan		pasteler	
Piquer, Pau			S
Ramírez, Pere		Militar	S
Ramis, Pau (GN)			
Redding, Antoni			S
Ribera, Jeroni		Comerç	S
Riera, Francesc (GN)			
Roda, Pere		Militar	S
Rodríguez, Pere		Militar	
Romero, Antoni		Militar	S
Rosselló, Antoni (Rosselló i Sureda? GN)			
San Juan, Salvador			
Sánchez, Aleix		Militar	
Sanz, Manuel			S
Sastre, Joan			S
Scheidnagel, Joaquim		Militar	S
Serra, Estanislao (GN)			
Serra, Josep Maria		Advocat	S
Serra, Marià		Metge	S
Serralde, Manuel		funcionari	
Servós, Joaquim (GN)			
Socíes, Joan			S
Solom, Sebastià (GN)			
Sorà, Agustí (GN)			
Sorà, Joan		Catedràtic	
Sorà, Pau		Marina	S
Sorà, Salvador			S

Sureda, Jaume			S
Tello, Alexandre			S
Toribio, Pere			S
Tormos			
Torres, Josep de		Militar	S
Tries, Josep Miquel		Militar	S
Tries, Pau Josep		Lleis	S
Tur			
Valencia, Salvador		Militar	
Vallespir, Bartomeu (GN)			
Vallori			
Vega, Carles (GN)			
Verger, Damià		Cirurgià	S
Vidal (GN), (Guillem?)		Funcionari	
Vidal, Vicenç (GN)			
Villalonga, Josep (i Escalada?)			S
Bisselach i Fiol, Guillem, (Visallach) (GN)	Binissalem		

(GN, trobal al llistat de Gil Novales)

ANNEX A CAPÍTOL VIII

	A	B	C	D	E	F
1	Abrines, Llorenç	S Infanteria			s	
2	Abrines, Tomàs	S Infanteria			s	
3	Adrià, Sebastià					FP168/6
4	Aguiló, Antoni Nicolau	S Artilleria			s	
5	Aguiló, Antoni Nicolau	S Artilleria				
6	Aguiló, Bartomeu	S Infanteria			s	
7	Aguiló, Bernat	S Infanteria			s	
8	Aguiló, Francesc	S Infanteria			s	
9	Aguiló, Francesc	S Infanteria			s	
10	Aguiló, Jaume				s	
11	Aguiló, Joan	S Infanteria			s	
12	Aguiló, Joaquim			s	s	
13	Aguiló, Josep	S Infanteria			s	
14	Aguiló, Josep	S Infanteria		s		
15	Aguiló, Josep	S Infanteria				
16	Aguiló, Josep	S Artilleria				
17	Aguiló, Miquel	S Infanteria			s	
18	Aguiló, Miquel	S Infanteria		s		
19	Aguiló, Miquel	S Infanteria				
20	Aguiló, Miquel					FP168/4
21	Aguiló, Pere Joan	S Infanteria			s	
22	Aguiló, pere Joan					FP452/3
23	Aguiló, Rafel	S Infanteria			s	
24	Aguiló, Rafel	S Infanteria				
25	Aguiló, Tomàs	S Infanteria				
26	Aguiló, Tomàs	S Infanteria				
27	Alcover, Joan					FP168/4
28	Alcover, Pere Joan					FP168/6
29	Alemany, Gaspar	S Infanteria				
30	Alemany, Gaspar	S Artilleria				
31	Alemany, Miquel	S Infanteria				
32	Alemany, Miquel	S Infanteria		s		
33	Almenar, Antoni	S Infanteria				
34	Almodovar, Vicenç	S Infanteria				
35	Alomar (i Feliu), Bartomeu	S Infanteria				
36	Alonso, Manuel			s		
37	Alou, Jaume			s		
38	Alvarez, Josep				s	FP148/13
39	Amat, Antoni	S Infanteria		s		
40	Amengual i Ramis, Joan Baptist	S Artilleria		s		
41	Amengual, Antoni	S Artilleria				
42	Amengual, Antoni	S Artilleria				
43	Amengual, Bartomeu	S Infanteria		s		
44	Amengual, gabriel					FP168/4
45	Amengual, Josep	S Artilleria				
46	Amengual, Maties	S Infanteria				
47	Amengual, Vicenç	S Artilleria				
48	Amer de Troncoso, Josep	S Infanteria				
49	Amer, Antoni Francesc	S Infanteria	s			
50	Amorós (i Carbonell), Jeroni	S Infanteria		s		

	A	B	C	D	E	F
51	Amorós, Jeroni	S Infanteria				
52	Andreu, Pere	S Infanteria		s		
53	Anella, Ramon					FP168/6
54	Angromar, Jordi					FP42/2
55	Ankerman, Jordi	S Infanteria			s	
56	Ansipa?, Bernat	S Artilleria				
57	Antich, Joan Àngel	S Infanteria		s		
58	Arbona, Gabriel	S Infanteria	s			
59	Arbós, Jaume	S Infanteria		s		
60	Arbós, Josep ¿?					FP168/12
61	Ardit (i Morey), Josep	S Infanteria		s		
62	Ardit i Salvà, Josep	S Infanteria			s	
63	Ardit, Josep	S Infanteria				
64	Armandes, Antoni					FP168/4
65	Arnau, Francesc	S Artilleria				
66	Artigues, Jaume	S Infanteria		s		
67	Aulet, Llorenç	S Artilleria		s		
68	Avellà, Bartomeu					FP41/3
69	Avellà, Ramon					FP41/3
70	Balaguer, Bartomeu					FP168/4
71	Balle, Bernat	S Infanteria				
72	Balle, Joan	S Artilleria				
73	Ballester, Andreu	S Infanteria			s	
74	Ballester, Francesc	S Artilleria				
75	Ballester, Jacint				s	
76	Ballester, Onofre					FP168/4
77	Ballester, Rafel	S Infanteria			s	
78	Ballester, Ramon	S Infanteria			s	
79	Bansivilla, Domènec					FP168/4
80	Barberí, Miquel			s		FP148/13
81	Barbier i Gregori, Joan Marià					FP148/13
82	Barbier, Joan Marià	S Infanteria	s			
83	Barbier, Joan Marià	S Infanteria				
84	Barceló, Andreu	S Infanteria			s	
85	Barceló, Andreu					FP452/3
86	Barceló, Antoni	S Infanteria			s	
87	Barceló, Bernat	S Infanteria		s		
88	Barceló, Gabriel				s	
89	Barceló, Joan	S Infanteria				
90	Barceló, Joan	S Cavalleria				
91	Barceló, Josep	S Infanteria			s	
92	Barceló, Josep Maria	S Infanteria				
93	Barceló, Marià	S Infanteria				
94	Barceló, Marià (Leandro)	S Infanteria			s	
95	Barceló, Nicolau	S Infanteria				
96	Barceló, Pere Antoni	S Artilleria				
97	Barceló, Pere Julià	S Infanteria				
98	Bargalló, Santiago	S Infanteria			s	
99	Basili Canut					FP168/4
100	Batle, Carles					FP168/4

	A	B	C	D	E	F
101	Bauló, Salvador	S Artilleria				
102	Bauzà, Antoni					FP168/4
103	Bauzà, Bartomeu	S Infanteria				
104	Bauzà, Francesc	S Artilleria				
105	Bauzà, Jaume	S Cavalleria				
106	Bauzà, Joan	S Artilleria		s		
107	Bauzà, Joaquim			s		
108	Bauzà, Marià	S Infanteria	s			
109	Beltran, Joan					FP42/6
110	Bemuad?, Salvador	S Infanteria				
111	Bennàssar, Rafel	S Artilleria				
112	Berard, Joan					FP42/6
113	Berga, Honorat	S Infanteria				
114	Bergamo, Pedro	S Infanteria	s		s	
115	Bernat, Gaspar	S Artilleria				
116	Bernat, Guillem	S Infanteria				
117	Bernat, Guillem	S Artilleria				
118	Bernat, Joan			s		
119	Bernat, Salvador				s	
120	Bestard, Antoni	S Infanteria				
121	Bestard, Bartomeu	S Artilleria				
122	Bestard, Joan	S Infanteria				
123	Bestard, Joan	S Infanteria		s		
124	Bestard, Joan	S Cavalleria			s	
125	Bestard, Salvador					FP168/10
126	BG, Joan			s		
127	Bibiloni, Joaquim	S Cavalleria				
128	Billon i Bauzà, Joan	S Infanteria				
129	Billon i Bauzà, Josep			s		
130	Billon, Joan (Baptista)					FP168/4
131	Billon, Josep Maria	S Cavalleria	s			
132	Billon, Josep Maria					FP168/4
133	Bisellach, Guillem	S Infanteria				
134	Bisellach, Pere Josep	S Infanteria			s	
135	Bonafé, Carles	S Infanteria		s		
136	Bonafé, Joan	S Artilleria				
137	Boneo i Villalonga, Martí Maria	S Infanteria				
138	Bonet i Perelló, Esteva	S Infanteria				
139	Bonet, Jaume	S Infanteria				
140	Bonet, Josep (o Pere Josep?)					FP880/13
141	Bonet, pere Joan					FP452/3
142	Bonet, Pere Josep	S Infanteria				
143	Boni, Josep (Antoni)	S Infanteria		s		
144	Boni, Manuel	S Infanteria				
145	Boni, Miquel	S Infanteria				
146	Boni, Pere Joan					FP168/31
147	Bonnin Guarin, Joan	S Cavalleria				
148	Bonnin i Muntaner, Bartomeu			s		
149	Bonnin, Antoni	S Infanteria			s	
150	Bonnin, Antoni	S Infanteria			s	

	A	B	C	D	E	F
151	Bonnin, Antoni Bru					FP560/1
152	Bonnin, Francesc	S Infanteria			s	
153	Bonnin, Francesc	S Infanteria			s	
154	Bonnin, Gabriel	S Infanteria			s	
155	Bonnin, Gaietà	S Infanteria			s	
156	Bonnin, Joan	S Infanteria			s	
157	Bonnin, Joan Antoni	S Infanteria			s	
158	Bonnin, Joan Antoni				s	
159	Bonnin, Joaquim	S Infanteria		s	s	
160	Bonnin, Josep	S Infanteria			s	
161	Bonnin, Josep	S Infanteria			s	
162	Bonnin, Josep				s	
163	Bonnin, Manuel	S Infanteria				
164	Bonnin, Pere Joan	S Infanteria		s		
165	Bordoy, Antoni				s	
166	Bordoy, Bartomeu (a. Simó)					FP168/4
167	Bordoy, Salvador	S Infanteria				
168	Borel, llorenç	S Infanteria		s		
169	Bornet, Jaume					FP148/13
170	Borràs (i Muntaner), Bartomeu	S Infanteria				
171	Borràs i Bofarull, Josep	S Infanteria		s		
172	Borràs, Antoni	S Infanteria			s	
173	Borràs, Antoni	S Infanteria				
174	Borràs, Antoni	S Infanteria				
175	Borràs, Bartomeu				s	
176	Borràs, Guillem					FP168/4
177	Borràs, Llorenç					FP168/4
178	Borràs, Marià	S Infanteria			s	
179	Borràs, Salvador					FP42/2
180	Bosch, Antoni (és capellà)	S Infanteria				
181	Bosch, Jaume	S Infanteria			s	
182	Bosch, Llorenç	S Infanteria				
183	Bosch, Nicolau	S Infanteria			s	
184	Bosch, Salvador	S Infanteria	s			
185	Botach, Domènec			s		
186	Botellas, Jaume					FP168/4
187	Botta, Carles	S Infanteria	s			
188	Bou, Maties			s		
189	Bover, Gabriel					FP168/4
190	Brasil, Josep					FP168/23
191	Brionis?, Pere Joan			s		
192	Brondo, Joan	S Cavalleria				
193	Brotard, Jaume	S Infanteria		s		
194	Buades i Fru, Llorenç	S Infanteria				
195	Burghart Muñoz, Josep	S Infanteria		s		
196	Butrido, Joan ¿?					FP452/3
197	Cabanella, Josep					FP148/13
198	Cabrer, Antoni Maria	S Infanteria	s		s	
199	Cáceres, Fulgenci	S Infanteria	s			
200	Cáceres, Gabriel		s		s	

	A	B	C	D	E	F
201	Calbet, Rafel	S Artilleria				
202	Caldés, Jaume	S Infanteria				
203	Caldés, Pere				s	
204	Calvet/Calbet, Pere	S Infanteria	s			
205	Campaner, Àlvar	S Cavalleria				
206	Campaner, Simeó	S Infanteria		s		
207	Campins, Bernat	S Artilleria				
208	Campodearbe, Manuel	S Artilleria				
209	Camps, Joan			s		
210	Canals, Antoni	S Infanteria		s		
211	Canavas, Damià	S Infanteria				
212	Cañellas, Benet					FP168/4
213	Cañellas, Gabriel					FP168/10
214	Cañellas, Ventura	S Cavalleria				
215	Cañellas, Ventura				s	
216	Cañellas, Ventura	S Infanteria				
217	Cantos, Andreu de	S Infanteria				
218	Cantos, Francesc de	S Infanteria				
219	Cantos, Joan	S Infanteria				
220	Canut, Antoni	S Infanteria		s		
221	Canut, Basili	S Infanteria		s	s	
222	Capellà, Pau					FP168/17
223	Capó, Jordi	S Infanteria				
224	Capó, Miquel	S Artilleria				
225	Capó, Pere Josep	S Artilleria				
226	Carbonell, Francesc	S Infanteria			s	
227	Carbonell, Joan	S Artilleria				
228	Carbonell, Josep	S Infanteria			s	
229	Carbonell, Marc				s	
230	Carbonell, Nicolau				s	
231	Cardell, Francesc	S Infanteria			s	
232	Cardona, Sebastià					FP560/1
233	Carminati, Jaume	S Infanteria		s		
234	Carminati, Jaume	S Artilleria				
235	Cassaro?, Gabriel					FP452/3
236	Castellà, Josep	S Infanteria		s		
237	Castelló, Andreu	S Infanteria				
238	Castelló, Bartomeu	S Cavalleria				
239	Castelló, Bartomeu	S Artilleria				
240	Cavaller, Bonaventura					FP452/3
241	Cavalleria, Josep	S Infanteria			s	
242	Cayrot, Bartomeu					FP168/4
243	Ceballos (Sevallos), Antoni	S Artilleria				
244	Cerdà, Francesc	S Infanteria			s	
245	Cerdà, Gabriel				s	
246	Cerdà, Joan Marià					FP168/4
247	Cerdà, Josep	S Infanteria			s	
248	Cerdà, Pere Joan					FP168/4
249	Cerdà, Rafel					FP168/4
250	Cervera, Josep					FP452/3

	A	B	C	D	E	F
251	Cinada, Josep		s			
252	Cladera. Josep	S Infanteria	s			
253	Climent, Antoni	S Infanteria				
254	Climent, Josep	S Infanteria	s			
255	Cloquell, Vicenç	S Artilleria				
256	Coll i Ramonell, Jaume	S Infanteria			s	
257	Coll, Francesc	S Artilleria				
258	Coll, Gabriel				s	
259	Coll, Guillem	S Artilleria				
260	Coll, Jaume	S Infanteria			s	
261	Coll, Jaume	S Infanteria		s		
262	Coll, Joan	S Infanteria			s	
263	Coll, Josep	S Infanteria			s	
264	Colom i Coll, Antoni	S Artilleria				
265	Colom, Antoni	S Infanteria		s	s	
266	Colom, Antoni (Maria)	S Infanteria				
267	Comas (i Morro?), Josep	S Infanteria				
268	Comàs i Cerdó, Josep					FP880/13
269	Comàs, Jaume	S Infanteria				
270	Comàs, Jaume	S Artilleria				
271	Comàs, Jaume	S Artilleria				
272	Comas, Josep	S Infanteria				
273	Comellas, Baltasar	S Infanteria			s	
274	Company, maties					FP168/4
275	Conciencia, Francesc Maria	S Infanteria			s	
276	Conrado, Jaume	S Cavalleria				
277	Constant, Bartomeu	S Infanteria			s	
278	Corteó, Andreu					FP42/5
279	Cortés i Forteza, Tomàs				s	
280	Cortès Murciano, Antoni					FP880/13
281	Cortès, Agustí	S Infanteria			s	
282	Cortès, Agustí	S Infanteria			s	
283	Cortès, Agustí	S Infanteria				
284	Cortès, Antoni	S Infanteria			s	
285	Cortès, Antoni				s	
286	Cortes, Bartomeu	S Infanteria			s	
287	Cortès, Bartomeu	S Infanteria			s	
288	Cortes, Domènec	S Infanteria				
289	Cortès, Domènec	S Infanteria				
290	Cortès, Joan	S Infanteria				
291	Cortès, Lluís				s	
292	Cortès, Nicolau	S Infanteria		s		
293	Cortès, Rafel maria					FP880/13
294	Cortès, Tomàs	S Infanteria			s	
295	Cortès, Tomàs	S Infanteria				
296	Cortey, Ignasi					FP168/10
297	Cotoner, Joan	S Cavalleria				
298	Cover, Antoni				s	
299	Crespí i Salvà, Joan	S Infanteria		s		
300	Creus, Josep					FP452/3

	A	B	C	D	E	F
301	Cruiencia?, Francesc marià					FP560/1
302	Cuberta, Josep	S Artilleria		s		
303	Cuccieri, Antoni	S Infanteria	s	s		
304	Cuccieri, Antoni	S Infanteria				
305	Cuccieri, Tomàs	S Infanteria	s			
306	Dameto, Joan	S Artilleria				
307	Dameto, Nicolau	S Cavalleria				
308	Delgado, Joan Antoni			s		
309	Descallar, Miquel					FP168/10
310	Despuig, Esteva					FP452/3
311	Despuig, Joan	S Cavalleria				
312	Deyà, Bartomeu					FP168/10
313	Deyà, Gabriel	S Infanteria			s	
314	Dezcallar, Guillem	S Cavalleria				
315	Dezcallar, Jordi					FP168/4
316	Domenech, Pere Maria	S Infanteria	s			
317	Dupin, Esteva	S Infanteria			s	
318	Dupuy, Mateo	S Infanteria		s		
319	Duran, Miquel	S Artilleria				
320	Eiximeny, Francesc					FP452/3
321	Elias, Joan	S Artilleria				
322	Enales, Antonio de					FP452/3
323	Enric, Rafel	S Infanteria			s	
324	Enrich, Francesc	S Infanteria				
325	Enseñat, Gabriel	S Infanteria		s		
326	Enseñat, Joan					FP452/3
327	Enseñat, maties	S Infanteria	s		s	
328	Escambri, Josep			s		
329	Escanella, Gabriel					FP452/3
330	Escat i Perelló, Jaume	S Infanteria			s	
331	Escat, Jaume	S Infanteria				
332	Escat, Josep	S Infanteria				
333	Español, Antoni	S Artilleria				
334	Espinosa, Josep	S Infanteria			s	
335	Estade i Homar, Josep	S Infanteria	s		s	
336	Estade, Bartomeu			s		
337	Estade, Francesc			s		
338	Estades i Vives, Miquel	S Artilleria		s		
339	Estades, Damià	S Artilleria				
340	Estades, Josep	S Infanteria			s	
341	Estarellas, Antoni Maria	S Artilleria				
342	Estarellas, Gabriel	S Infanteria			s	
343	Estavanell i Rocafort, Gregori	S Infanteria		s		
344	Esteban, Mateo					FP168/4
345	Estelrich, Nadal	S Infanteria				
346	Estelrich, Nicolau					FP452/3
347	Estevanell, Gaspar					FP41/3
348	Estrany, Gabriel					FP452/3
349	Evallg?, Antonio			s		
350	Femenia, Vicenç	S Infanteria				

	A	B	C	D	E	F
351	Fernández de Maroto, Manuel					FP452/3
352	Fernández, Joaquim	S Infanteria		s		
353	Ferrà, Joan	S Cavalleria	s			
354	Ferrà, Josep Maria	S Infanteria			s	
355	Ferrà, Lluís	S Infanteria				
356	Ferragut, Bartomeu					FP168/4
357	Ferrandell de Maroto, Manuel	S Cavalleria				
358	Ferrer (i Oliver), Joan	S Infanteria				
359	Ferrer (i Oliver), Josep					FP452/3
360	Ferrer de Sant Jordi, Antoni	S Cavalleria				
361	Ferrer, Antoni	S Infanteria				
362	Ferrer, Bartomeu					FP168/4
363	Ferrer, Francesc	S Infanteria				
364	Ferrer, Francesc	S Infanteria	s	s	s	
365	Ferrer, Francesc	S Infanteria				
366	Ferrer, Francesc maria	S Infanteria		s		
367	Ferrer, Joan				s	
368	Ferrer, Josep	S Infanteria			s	
369	Ferrer, Josep	S Infanteria		s		
370	Ferrer, Josep maria	S Infanteria		s		
371	Ferrer, Nicolau	S Infanteria	s			
372	Ferrer, Nicolau	S Infanteria				
373	Ferrer, Pere Antoni	S Artilleria				
374	Ferrer, Pere Joan	S Infanteria	s		s	
375	Ferrer, Ramon	S Infanteria		s		
376	Ferriol, Jaume	S Infanteria	s		s	
377	Fiol, Joan	S Infanteria			s	
378	Fiol, Pau	S Infanteria				
379	Fiol, Pere Joan	S Infanteria				
380	Fiol, Vicenç	S Artilleria				
381	Fiol?, Joan	S Infanteria				
382	Flasquet, Josep Ignasi				s	
383	Flores (i Fuster), Josep	S Artilleria			s	
384	Flores i Cervera, Josep Maria	S Infanteria				
385	Flores, Antoni				s	
386	Flores, Bartomeu	S Infanteria			s	
387	Fluxà, Antoni	S Infanteria		s		
388	Fluxà, Jaume	S Infanteria		s		
389	Fons, Antoni					FP880/13
390	Font, Agustí	S Infanteria			s	
391	Font, Francesc	S Infanteria			s	
392	Font, Gabriel	S Infanteria	s		s	
393	Font, Honorat	S Artilleria				
394	Font, Jacint			s		
395	Font, Joan	S Infanteria			s	
396	Font, Josep	S Infanteria			s	
397	Font, Josep	S Infanteria				
398	Font, Miquel					FP168/4
399	Font, Vicenç	S Artilleria				
400	Font?, Sebastià			s		

	A	B	C	D	E	F
401	Fornés, Miquel	S Infanteria				
402	Forteza i Valls, Joan			s		
403	Forteza, Agustí	S Infanteria			s	
404	Forteza, Agustí	S Infanteria			s	
405	Forteza, Gabriel	S Infanteria			s	
406	Forteza, Gabriel	S Infanteria				
407	forteza, gaspar	S Infanteria		s		
408	forteza, Joan	S Infanteria		s		
409	Forteza, Josep					FP168/4
410	Forteza, Mateo	S Infanteria				
411	Forteza, Miquel	S Infanteria				
412	Forteza, Nicolau	S Infanteria				
413	Forteza, Pau			s		
414	Forteza, Rafel	S Infanteria			s	
415	Forteza, Rafel Ignasi	S Infanteria			s	
416	Forteza, Tomàs	S Infanteria			s	
417	Forteza, Vicenç	S Artilleria		s		
418	Frau, Ramon	S Infanteria				
419	Fresquet, Josep Ignasi	S Infanteria				
420	Frisa, Jaume	S Infanteria				
421	Frontera, Francesc			s		
422	Frontera, Gabriel					FP452/3
423	Fullana, Pere	S Infanteria	s		s	
424	Furió, Antoni	S Infanteria				
425	Fuster, Bernat			s		
426	Fuster, Felip	S Cavalleria				
427	Fuster, Francesc	S Infanteria			s	
428	Fuster, Jaume	S Infanteria			s	
429	Fuster, Jaume Antoni	S Infanteria			s	
430	Fuster, Jaume Ignasi					FP 41/2
431	Fuster, Joan	S Infanteria			s	
432	Fuster, Joan (n'hi ha dos)	S Infanteria			s	
433	Fuster, Joaquim	S Cavalleria				
434	Fuster, Joaquim	S Infanteria			s	
435	Fuster, Josep	S Infanteria			s	
436	Fuster, Josep	S Artilleria			s	
437	Fuster, Josep				s	
438	Fuster, Josep Gregori	S Infanteria		s		
439	Fuster, Lluís	S Infanteria			s	
440	Fuster, Marià				s	
441	Fuster, Miquel	S Infanteria		s		
442	Fuster, Nicolau				s	
443	Fuster, Salvador	S Infanteria		s		
444	Fuster, Vicenç	S Infanteria				
445	Gabria, Josep					FP168/6
446	Gacias (i Frontera), Rafel	S Infanteria		s		
447	Gacias, Joaquim					FP168/6
448	Gacias, Pere	S Infanteria				
449	Gafaro, Josep	S Infanteria	s		s	
450	Galban, romuald	S Infanteria	s			

	A	B	C	D	E	F
451	Galera, Josep	S Infanteria				
452	Galera, Marià					FP560/1
453	Gallard del Canyar, Guillem					
454	Gallera, Marià Josep		s			
455	Garau, Bernat	S Infanteria		s	s	
456	Garau, Francesc maria	S Infanteria				
457	Garau, Joan	S Artilleria				
458	Garau, Pere Antoni	S Infanteria	s			
459	Garcia, Guillem	S Artilleria	s			
460	Garcia, Joan	S Infanteria				
461	Garcia, Sebastià	S Infanteria			s	
462	Garcia, Sebastià	S Artilleria				
463	Garcias, Francesc					FP880/13
464	Garcias, Maties			s		
465	Garcias, Rafel (gacias? Gracies?)					FP168/4
466	Gazà, Jaume			s		
467	Gazà, pere Antoni	S Infanteria	s		s	
468	Gelabert, Antoni	S Infanteria				
469	Gelabert, Melcior					FP168/4
470	Gelabert, Pere Joan	S Infanteria				
471	Gelabert, Pere Josep	S Infanteria	s	s		
472	Genestar, Pau					FP168/4
473	Gia, Domènec	S Infanteria				
474	Gia, Josep				s	
475	Gia/Guia Ferrer, Gabriel	S Infanteria			s	
476	Giaro, Francesc?					FP168/4
477	Gillot, Manuel					FP168/4
478	Gitard, Antoni	S Infanteria			s	
479	Godigo, Antoni					FP168/4
480	Gómez, Joan				s	
481	Gomila, Francesc	S Infanteria				
482	Gomila, Francesc	S Infanteria	s	s		
483	Gomila, Francesc	S Artilleria				
484	Gomila, Gabriel	S Infanteria		s		
485	Gomila, Joan	S Infanteria		s		
486	Gomila, Joan Lluís		s		s	
487	Gomila, Onofre	S Infanteria				
488	Gomila, Onofre Josep	S Infanteria	s		s	
489	Gomila, Tomàs	S Infanteria		s		
490	Gonzalez (Cepeda), Joan	S Infanteria		s		
491	González, Fernando	S Infanteria	s			
492	Grabia, Josep	S Infanteria				
493	Gracias, Pere					FP168/4
494	Grafulla, Joan	S Infanteria	s			
495	Grandevilla, Domènec				s	
496	Grau, Marià	S Infanteria	s		s	
497	Grimalt, Francesc					FP168/19
498	Gual, Vicenç	S Cavalleria				
499	Guarin, Pau	S Infanteria				
500	Guasp, Felip	S Infanteria	s			

	A	B	C	D	E	F
501	Guasp, Llorenç	S Infanteria			s	
502	Guasp, Sebastià	S Artilleria				
503	Guia, Josep	S Infanteria				
504	Guia/Gia, Nicolau	S Infanteria		s		
505	Guidhini, Francesc	S Artilleria				
506	Guillot, Josep					FP560/1
507	Guillot, Simó	S Infanteria				
508	Guillot, Simó	S Infanteria		s		
509	gunmih?, Francesc			s		
510	Guzman, marià	S Infanteria		s		
511	Guzman, Simeó		s			
512	Haro, Josep	S Infanteria				
513	Henales, Antoni				s	
514	Henrich, Rafel	S Infanteria				
515	Hernández, Antonio	S Infanteria			s	
516	Herrera, Manuel	S Infanteria			s	
517	Hierro, Francisco	S Infanteria				
518	Homar, Bartomeu				s	
519	Homar, Bartomeu	S Infanteria			s (Omar i feliu)	
520	Homar, Bartomeu					FP168/16
521	Horian, Joan					FP452/3
522	Horrach, Pere Joan				s	
523	Hurrech/Urrech, Felip	S Infanteria	s		s	
524	Idoate, Vicenç	S Infanteria	s			
525	Izquierdo, Onofre	S Artilleria				
526	Jaquotot i Ferrer, Joaquim	S Infanteria	s		s	
527	Jaquotot i Gomila, Joaquim	S Infanteria		s		
528	Jaume, Miquel	S Infanteria		s		
529	Jaume, Vicenç				s	
530	Jaume, Vicent	S Infanteria				
531	Jiménez, Francisco				s	
532	Jiménez, Joan	S Infanteria				
533	Jimenez, Manuel	S Infanteria				
534	Jordi Capó	S Infanteria				
535	Jover, Antoni	S Infanteria				
536	Juan, Cristòfol	S Infanteria		s		
537	Juan, Jaume					FP452/3
538	Juan, Tomàs	S Artilleria				
539	Junco, Miquel	S Artilleria				
540	Lampayes, Francesc					FP168/4
541	Lapeña, Antonio de		s			
542	Lapeña, Francisco Ramon de		s			
543	Lapuente, Jaume	S Infanteria				
544	Lergao, Antoni¿?					FP452/3
545	Llabrés, Andreu	S Artilleria				
546	Lladera, Josep					FP168/4
547	Lladó, Agustí	S Infanteria				
548	Lladó, Agustí	S Artilleria				
549	Lladó, llorenç	S Infanteria			s	
550	Lladó, Ramon	S Artilleria		s		

	A	B	C	D	E	F
551	Llampayes, Francesc				s	
552	Llampayes, Josep	S Artilleria				
553	Lledó, Cristòfol	S Infanteria				
554	Lledó, Cristòfol	S Infanteria				
555	Lledó, Joan	S Artilleria				
556	Lledó, Joaquim					FP168/4
557	Llensor/Llansor, Antoni	S Infanteria		s		
558	Llinàs, Francesc	S Artilleria				
559	Llinàs, Rafel					FP168/6
560	Lliteras, Antoni	S Artilleria		s		
561	Lliteras, Felip	S Artilleria		s		
562	Llobera, Miquel	S Artilleria				
563	Llompart, Antoni			s		
564	Llompart, Joan	S Infanteria				
565	Llompart, Joan	S Artilleria				
566	Llonsor, Antoni					FP168/4
567	Llull, Gabriel				s	
568	Lubet, Joan Manuel				s	
569	Magí, Antoni	S Infanteria				
570	Magraner, Jeroni	S Infanteria		s		
571	Male? I eymar, Joan					FP452/3
572	Malla, Joan	S Infanteria	s		s	
573	Mañan, Casimir		s			
574	Manera, Miquel Ignasi	S Infanteria	s		s	
575	Manera, Miquel Ignasi	S Infanteria				
576	Manresa, Eustaqui	S Infanteria				
577	Manresa, Francesc				s	
578	Marail (Morey?), Nicolau					FP168/9
579	Marcel, Joan	S Cavalleria				
580	Marcel, Josep					FP452/3
581	March, Bartomeu	S Infanteria				
582	March, Ignasi (bartomeu Ignar	S Infanteria	s			
583	March, Jaume		s			
584	March, Joan Ignasi	S Infanteria				
585	March, Joan Miquel					FP168/10
586	March, Josep Maria	S Cavalleria				
587	Marcó, Agustí	S Infanteria			s	
588	Maret, Joan Ignasi		s			
589	Marne, Antoni ¿?	S Infanteria				
590	Maroto, Josep	S Cavalleria				
591	Martí, Antoni	S Infanteria		s		
592	Martí, Bartomeu				s	
593	Martí, Francesc	S Infanteria				
594	Martí, Gaspar	S Infanteria		s		
595	Martí, Joan					FP560/1
596	Martí, Pau				s	
597	Martí, Rafel Ignasi			s		
598	Martínez de Hervás, Ramon					FP452/3
599	Martínez, Joan	S Infanteria			s	
600	Martínez, Joan				s	

	A	B	C	D	E	F
601	Martorell, Mateo					FP452/3
602	Mas, Andreu	S Infanteria			s	
603	Mas, Jaume					FP880/13
604	Mas, Llorenç	S Infanteria			s	
605	Mas, Llorenç	S Infanteria				
606	Mascaró, Maties	S Infanteria			s	
607	Mascaró, Sebastià		s			
608	Massanet, Antoni	S Artilleria				
609	Massanet, Cristòfol	S Infanteria				
610	Massanet, Francesc					FP452/3
611	Mata, Francesc	S Infanteria				
612	Mataró, Pere Onofre	S Infanteria		s		
613	Matas, Gaietà	S Infanteria		s		
614	Matas, Pere Joan					FP168/4)
615	Mateo, Bernat	S Infanteria		s		
616	Mateu, Josep	S Infanteria				
617	Mateu, Miquel	S Infanteria				
618	Mateu, Tomàs	S Infanteria				
619	Matz i Eymar, Joan		s			
620	Maura, Antoni	S Infanteria				
621	Mayol (i Bornet), Joan		s			
622	Mayol, Martí	S Cavalleria				
623	Mayol, martí	S Infanteria				
624	Mellado, Nicolau				s	
625	Mena, Josep maria			s		
626	Mercadal, Domènec	S Infanteria				
627	Meridiano, Francesc	S Infanteria		s		
628	Mesquida, Bartomeu	S Artilleria				
629	Mestre, Miquel					FP42/5
630	Mir, Francesc	S Infanteria			s	
631	Miró i Ferragut, Guillem	S Infanteria			s	
632	Miró, Gabriel		s		s	
633	Miró, Gaietà	S Infanteria			s	
634	Miró, Jaume	S Infanteria				
635	Miró, Jaume Vicenç			s		
636	Miró, Joan	S Infanteria			s	
637	Miró, Joan	S Infanteria				
638	Miró, Josep	S Infanteria			s	
639	Miró, Josep	S Infanteria				
640	Miró, Pau	S Infanteria				
641	Miró, Pau	S Infanteria				
642	Miró, Pere Antoni (a) Granada	S Artilleria				
643	Miró, Rafel				s	
644	Miró, Serapi					FP880/13
645	Moll, Ambrosi				s	
646	Monadero, Josep				s	
647	Moneio, Martí	S Infanteria				
648	Moner, Guillem	S Artilleria				
649	Montaner (Muntaner), Jordi	S Cavalleria				
650	Montaner, Francesc					FP168/7

	A	B	C	D	E	F
651	Montaner i Jaquotot, Nicolau	S Infanteria	s			
652	Montaner, Ramon	S Cavalleria				
653	Montblanc, Miquel					FP452/3
654	Montells, Josep		s		s	
655	Montis, Lluís	S Infanteria				
656	Mora, Bartomeu	S Infanteria		s		
657	Mora, Bernat			s		
658	Mora, manuel					FP168/10
659	Mora/Mota, Jaume	S Artilleria				
660	Moragues, Bartomeu	S Cavalleria				
661	Moragues, Ignasi					FP452/3
662	Moragues, Miquel	S Infanteria			s	
663	Morell, Faust	S Cavalleria				
664	Morey i Capó, Pau Marià	S Artilleria			s	
665	Morey, Antoni	S Infanteria			s	
666	Morey, Francesc			s		
667	Morey, Jaume					FP42/6
668	Morey, Joan	S Infanteria		s		
669	Morey, Nicolau	S Infanteria			s	
670	Moro/Moto, Manuel	S Infanteria				
671	Morro, Josep	S Artilleria				
672	Morro, Sebastià	S Infanteria				
673	Mota, Francesc					FP452/3
674	Moyà, Francesc					FP452/3
675	Moyà, Jaume	S Infanteria	s			
676	Moyà, Pere Josep					FP560/1
677	Moyà, Pere Josep (menor)					FP880/13
678	Mulet i Puig, Martí	S Artilleria				
679	Mulet, Joan	S Infanteria		s		
680	Munar, Andreu	S Artilleria				
681	Munria, Gabriel ¿?					FP452/3
682	Muns, Albert					
683	Muntaner , ramon	S Infanteria				
684	Muntaner i Balaguer, Miquel					
685	Muntaner Miquel					FP452/3
686	Muntaner, Francesc	S Cavalleria				
687	Muntaner, Francesc	S Infanteria			s	
688	Muntaner, Guillem				s	
689	Muntaner, Jaume	S Infanteria				
690	Muntaner, Jaume	S Infanteria		s		
691	Muntaner, Joan	S Infanteria			s	
692	Muntaner, Jordi					
693	Muntaner, Josep Francesc	S Cavalleria			s	
694	Muntaner, Josep Marià					FP880/13
695	Muntaner, Miquel					FP560/1
696	Muntaner, Nicolau	S Infanteria			s	
697	Mut, Joan	S Cavalleria				
698	Nadal, Joan	S Infanteria	s	s		
699	Nadal, Joan	S Infanteria			s	
700	Nadal, Sebastià	S Artilleria		s		

	A	B	C	D	E	F
701	Nebot, Josep	S Infanteria		s		
702	Nicolau, Nadal	S Infanteria			s	
703	Nin Pons, Miquel	S Infanteria		s		
704	Noguera, Antoni					
705	Noguera, Antoni	S Infanteria			s	
706	Noguera, Bernat					FP880/13
707	Noguera, Gabriel (Maria)	S Infanteria		s	s	
708	Noguera, jaume	S Infanteria				
709	Noguera, jaume	S Infanteria		s		
710	Nogueras, Miquel Ramon	S Infanteria				
711	Núñez, Josep	S Infanteria		s		
712	Obes, Ramon de		s			
713	Obrador, Jaume	S Infanteria	s		s	
714	Obrador, Jaume	S Infanteria				
715	Obrador, Jaume	S Infanteria				
716	Obrador, Jeroni	S Infanteria		s		
717	Obrador, Joan Antoni		s		s	
718	Obrador, Josep	S Infanteria				
719	Obrador, Josep	S Infanteria		s		
720	Oliver i Nadal, Antoni				s	
721	Oliver, Bartomeu					FP168/4
722	Oliver, Bernat	S Artilleria				
723	Oliver, Gabriel Ignasi					FP168/4
724	Oliver, Gregori	S Infanteria				
725	Oliver, Guillem	S Artilleria				
726	Oliver, Guillem	S Artilleria				
727	Oliver, Honorat	S Artilleria				
728	Oliver, Jaume					FP168/4
729	Oliver, Joan	S Infanteria			s	
730	Oliver, Joan	S Artilleria				
731	Oliver, lleonard	S Cavalleria				
732	Oliver, Llorenç	S Infanteria				
733	Oliver, Marià	S Infanteria				
734	Oliver, Melcior	S Infanteria				
735	Oliver, Miquel	S Infanteria			s	
736	Oliver, Miquel	S Artilleria				
737	Oliver, Pere Joan	S Infanteria				
738	Oliver, Pere Joan(o Joan)					FP452/3
739	Oliver, Pere Josep	S Infanteria		s		
740	Orfila, Antoni				s	
741	Orlandis, Marià	S Cavalleria				
742	Orta, Salvador	S Artilleria				
743	O'Ryan, Joan	S Infanteria				
744	Paes, Vicenç					
745	Palanca i Tornamira, Josep					FP168/4
746	Palet, Sebastià	S Infanteria		s		
747	Palmer, Guillem	S Infanteria		s		
748	Palmer, Joan					FP168/4
749	Palmer, Miquel	S Artilleria				
750	Palmer, Rafel					FP168/10

	A	B	C	D	E	F
751	Palou de Comasema, Jeroni	S Cavalleria				
752	Palou, Jacint	S Artilleria				
753	Palou, Mateo	S Infanteria				
754	Palou, Mateo	S Artilleria				
755	Palou, Mateo	S Artilleria				
756	Palou, Miquel	S Artilleria				
757	Palou, Pere		s			
758	Pando, Tomàs	S Infanteria				
759	Papadopouli, Joan	S Infanteria				
760	Papadopoulo, Joan	S Infanteria				
761	Pasqual, Dídac	S Infanteria				
762	Payeras, Joan	S Infanteria		s		
763	Payrot, Bartomeu	S Infanteria			s	
764	Pelat, Sebastià					FP168/4
765	Peña i Perelló, Jaume					FP168/4
766	Peña, Antoni	S Infanteria			s	
767	Peña, Fransc Ramon de la	S Infanteria				
768	Peña, Jaume	S Infanteria				
769	Perelló, Antoni		s			
770	Perelló, Josep	S Infanteria				
771	Perelló, Josep	S Infanteria			s	
772	Perelló, Josep lluís		s			
773	Perelló, Miquel Ignasi	S Infanteria				
774	Pérez de Rada, Nicolau	S Artilleria				
775	Pérez Hervàs, Josep	S Infanteria				
776	Pérez, Guillem	S Infanteria	s			
777	Pérez, Guillem	S Infanteria				
778	Peris, Josep	S Infanteria			s	
779	Perla, Josep					FP452/3
780	Picornell, Miquel	S Infanteria		s		
781	Pieras, Pere Onofre	S Infanteria		s		
782	Piña i Forteza, Nicolau	S Artilleria		s		
783	Piña i Pomar, Josep	S Infanteria		s		
784	Piña, Antoni				s	
785	Piña, Cristòfol	S Infanteria		s		
786	Piña, Felip					FP880/13
787	Piña, francesc					FP560/1
788	Piña, Francesc 1er	S Infanteria		s		
789	Piña, Francesc 2on	S Infanteria				
790	Piña, Gabriel	S Infanteria			s	
791	Piña, Joan	S Infanteria		s		
792	Piña, Josep	S Infanteria			s	
793	Piña, Josep	S Infanteria		s	s	
794	Piña, Josep àlies Burba	S Infanteria				
795	Piña, Ramon	S Infanteria			s	
796	Piña, Ramon	S Infanteria				
797	Piña, Serafí			s		
798	Piquer, Joan	S Artilleria				
799	Piquer, Nicolau	S Infanteria			s	
800	Pizà, Joan	S Artilleria				

	A	B	C	D	E	F
801	Pizà, Miquel	S Artilleria				
802	Pocoví, Antoni	S Artilleria				
803	Pocoví, Joan	S Infanteria	s			
804	pol, Andreu					FP168/4
805	Pol, Marià					FP452/3
806	Polanco? I Tornamira, Josep			s		
807	Pomar (i Cortès?), Vicenç	S Infanteria		s		
808	Pomar i Aguiló, Antoni	S Infanteria		s		
809	Pomar, Antoni Miquel				s	
810	Pomar, Antoni Miquel					FP560/1
811	Pomar, Bartomeu	S Infanteria				
812	Pomar, Bru	S Artilleria				
813	Pomar, Francesc	S Infanteria			s	
814	Pomar, Francesc				s	
815	Pomar, Gabriel	S Infanteria			s	
816	Pomar, Jacint	S Infanteria			s	
817	Pomar, Jacint	S Infanteria				
818	Pomar, Jaume	S Infanteria				
819	Pomar, Jaume	S Infanteria				
820	Pomar, Joan					FP452/3
821	Pomar, Tomàs	S Infanteria				
822	Pomar, Vicenç				s	
823	Pons (i Rosselló), Cristòfol			s		
824	Pons i Mercant, Guillem	S Infanteria		s		
825	Pons, Antoni	S Artilleria				
826	Pons, Bartomeu	S Infanteria			s	
827	Pons, Bernat					FP168/4
828	Pons, Francesc			s		
829	Pons, Joan	S Artilleria				
830	Pons, Miquel	S Infanteria				
831	Pons, Miquel	S Infanteria			s	
832	Pons, Pere Antoni	S Artilleria				
833	Pons, Vicenç	S Infanteria			s	
834	Pont, Antoni Josep	S Infanteria				
835	Pont, Pere Josep					FP42/6
836	Porcell, Jaume	S Infanteria				
837	Posas, Miquel	S Infanteria		s		
838	Pou, Josep				s	
839	Pou, Martí	S Infanteria				
840	Pou, Nicolau					FP880/13
841	Pou, Ramon	S Infanteria				
842	Pou, Ramon	S Infanteria		s		
843	Prats, Josep	S Infanteria			s	
844	Puig, Damià	S Infanteria			s	
845	Puig, Joan	S Infanteria				
846	Puig, Ramon	S Infanteria		s		
847	Puigserver, Francesc	S Cavalleria				
848	Puigserver, Ramon	S Infanteria		s		
849	Pujals, Vicent					FP452/3
850	Pujol, Antoni	S Artilleria				

	A	B	C	D	E	F
851	Pujol, Francesc	S Artilleria				
852	Pujol, Joan					FP560/1
853	Pujol, Joaquim	S Infanteria		s		
854	Pujol, Monserrat	S Infanteria	s			
855	Pujol, Monserrat	S Infanteria				
856	Quart, Joan					FP168/4
857	Quart, Miquel					FP452/3
858	Quazo, Llorenç					FP168/4
859	Quetglas, Bartomeu			s		
860	Quetglas, Francesc	S Infanteria			s	
861	Quetglas, Miquel	S Infanteria				
862	Quintana, Antoni	S Artilleria				
863	Ramis, (Josep) Joaquim				s	
864	Ramis, Bartomeu	S Artilleria				
865	Ramis, Miquel	S Infanteria		s		
866	Ramis, Miquel	S Cavalleria				
867	Ramis, Miquel	S Infanteria				
868	Ramis, Pablo					FP880/13
869	Ramon i Noguera, Manuel				s	
870	Ramon i Noguera, Miquel	S Infanteria				
871	Rancivilla, Francesc					FP168/4
872	Rebassa, Miquel	S Infanteria				
873	Reus i Bartomeu, Antoni	S Artilleria		s		
874	Reus, Agustí				s	
875	Reus, Maties			s		
876	Reynés, Joan	S Infanteria		s		
877	Reynés, Joan			s		
878	Reynés, Joaquim	S Infanteria				
879	Ribera i Pujol, Bernat				s	
880	Ribera, Jeroni					FP880/13
881	Ribera, Joan	S Infanteria				
882	Ribera, Pere	S Infanteria				
883	Ribes, Bartomeu					FP452/3
884	Riera, Francesc	S Infanteria				
885	Riera, Francesc			s		
886	Riera, Jaume		s		s	
887	Riera, Josep	S Infanteria			s	
888	Riera, Josep	S Infanteria				
889	Riera, Marià			s		
890	Riera, Sebastià			s		
891	Rigo, Joan Baptista	S Artilleria		s		
892	Rigo, Mateo				s	
893	Ripoll, Antoni					FP168/4
894	Ripoll, Bartomeu	S Infanteria			s	
895	Ripoll, Joan	S Infanteria				
896	Ripoll, Joan maria	S Infanteria			s	
897	Ripoll, Nicolau	S Infanteria				
898	Roca, Bernat	S Infanteria				
899	Roca, Josep	S Artilleria				
900	Roca, Nicolau	S Infanteria		s		

	A	B	C	D	E	F
901	Roca, Rafel	S Artilleria				
902	Roig, Antoni					FP168/4
903	Romero, Joaquim	S Infanteria				
904	Ros, Joan	S Infanteria		s		
905	Ros, Joan	S Infanteria				
906	Rosad, Pere Joan					FP42/2
907	Rosselló, Antoni		s			
908	Rosselló, Antoni (pilot)					FP880/13
909	Rosselló, Gabriel Josep	S Cavalleria				
910	Rosselló, Gabriel Josep	S Infanteria				
911	Rosselló, Jaume					FP880/13
912	Rosselló, Jaume	S Infanteria		s	s	
913	Rosselló, Miquel	S Infanteria				
914	Rosselló, Nicolau	S Infanteria				
915	Rosselló, Pere Antoni	S Infanteria				
916	Rosselló, Rafel			s		
917	Rosselló, Salvador					FP41/3
918	Rotger, Francesc				s	
919	Rotger, Joan			s		
920	Rotger, Ramon	S Artilleria			s	
921	Rouset, (Pere) Joan	S Infanteria			s	
922	Rovellat, Ciprià	S Infanteria				
923	Rubert, Andreu	S Infanteria			s	
924	rubert, Joan			s	s	
925	Rubí, Bartomeu	S Infanteria				
926	Rullan i Cifre, Antoni	S Infanteria		s		
927	Rungaldier, Josep					
928	Sabater, Miquel	S Infanteria			s	
929	Sabater, Pere Joan	S Infanteria				
930	Saez, Vicenç	S Infanteria				
931	Salas, Bernat	S Infanteria				
932	Salas, Pere Antoni	S Infanteria			s	
933	Salom, Joan	S Infanteria				
934	Salom, Joan	S Infanteria				
935	Salvà i Cardell, Miquel	S Infanteria				
936	Salvà, Bartomeu	S Infanteria				
937	Salvà, Bartomeu	S Artilleria				
938	Salvà, Joan	S Infanteria				
939	Salvà, Joan	S Artilleria				
940	Salvà, Miquel					FP168/4
941	Salvador, Miquel					FP168/4
942	Sampol, Jaume			s		
943	Sampol, Maties	S Infanteria	s			
944	Sampol, Miquel	S Infanteria		s		
945	Sampol, Pere	S Infanteria				
946	San Juan, Francesc				s	
947	Sancho, Antoni	S Infanteria	s		s	
948	Sancho, Josep	S Infanteria				
949	Santander, Manuel	S Cavalleria		s		
950	Santandreu, Joaquin	S Infanteria				

	A	B	C	D	E	F
951	Santandreu, Manuel					FP168/4
952	Sard, Antoni	S Infanteria				
953	Sastre, Antoni	S Infanteria				
954	Sastre, Jaume	S Infanteria				
955	Sastre, Jaume	S Infanteria				
956	Sastre, Joan	S Infanteria				
957	Sastre, Josep	S Infanteria				
958	Sastre, Josep	S Infanteria				
959	Sastre, Miquel	S Infanteria			s	
960	Sastre, Miquel Marià	S Infanteria				
961	Sastre, Rafel maria				s	
962	Saura, Antoni	S Infanteria				
963	Savall, Joan		s		s	
964	Savall, Maties	S Infanteria	s		s	
965	Sayes, Vicenç	S Infanteria			s	
966	Seguí i González, Vicenç		s			
967	Seguí, Antoni	S Cavalleria				
968	Seguí, Antoni	S Infanteria				
969	Seguí, Bartomeu	S Artilleria				
970	Seguí, Miquel					FP42/6
971	Seguí, Pere Antoni	S Infanteria				
972	Seguí, Pere Joan	S Cavalleria				
973	Seguí, pere Joan	S Infanteria				
974	Segura i Fuster, Francesc	S Infanteria		s		
975	Segura, Antoni	S Artilleria				
976	Segura, Antoni	S Artilleria				
977	Segura, Gaietà			s		
978	Segura, Jaume	S Infanteria		s	s	
979	Segura, Joan	S Artilleria			s	
980	Seisdedos, Fèlix	S Infanteria			s	
981	Serra (i Cardell), Sebastià	S Infanteria		s		
982	Serra, Bartomeu	S Cavalleria				
983	Serra, Estanislau	S Infanteria	s			
984	Serra, Guillem	S Infanteria		s		
985	Serra, Josep	S Infanteria		s		
986	Serra, Josep	S Artilleria				
987	Serra, Josep Maria	S Infanteria	s			
988	Serra, Miquel	S Infanteria		s		
989	Serra, pere Joan	S Infanteria	s		s	
990	Serra, Sebastià					FP168/4
991	Serra/Sarrà, Miquel	S Infanteria				
992	Sicat, Josep				s	
993	Sicier, Nicolau	S Infanteria				
994	Simó, Pau				s	
995	Simó, Rafel	S Infanteria				
996	Singala, Bartomeu	S Infanteria			s	
997	Singala, Josep				s	
998	Siquier i Cerdà, Nicolau	S Infanteria				
999	Sivera, Bernat	S Infanteria				
1000	Sivera, Bernat	S Infanteria		s		

	A	B	C	D	E	F
1001	Socias, Jaume	S Infanteria				
1002	Socias, Joaquim			s	s	
1003	Socias, Miquel	S Infanteria			s	
1004	Socies, Miquel	S Infanteria				
1005	Solanut, Andreu	S Infanteria	s			
1006	Soler, Jaume	S Infanteria				
1007	Soler, Joan	S Infanteria				
1008	Soler, Joan	S Infanteria		s		
1009	Sóller, Jaume	S Infanteria				
1010	Sóller, Joan					FP168/4
1011	Sorà, Agustí	S Infanteria				
1012	Sorà, Antoni					FP168/4
1013	Sorà, Joan			s		
1014	Sorà, Marià				s	
1015	Sorà, Pau	S Infanteria		s		
1016	Suau, Jaume	S Infanteria		s		
1017	Suau, Jaume	S Artilleria		s		
1018	Suñer, jaume	S Infanteria				
1019	Sureda, Bartomeu	S Infanteria	s			
1020	Sureda, Jaume		s		s	
1021	Sureda, Joan	S Artilleria				
1022	Sureda, Pere Josep	S Infanteria				
1023	Tarata, Joan				s	
1024	Tarongí, Antoni	S Infanteria			s	
1025	Tarongí, Bartomeu	S Infanteria			s	
1026	Tarongí, Francesc					FP168/4
1027	Tarongí, Josep maria	S Infanteria		s		
1028	Tarongí, Pere Josep	S Infanteria			s	
1029	Tarongí, Rafel	S Infanteria		s		
1030	Tarrer, Josep	S Infanteria				
1031	Tasló?, Joan Bartomeu	S Artilleria				
1032	Terrassa, Damià					FP452/3
1033	Terrassa, francesc		s		s	
1034	Terrers, Valentí	S Infanteria	s			
1035	Terreta, Joan	S Infanteria				
1036	Terreta, Joan	S Infanteria				
1037	Terreta, Josep					FP148/13
1038	Terreta, Nicolau			s		
1039	Terreta, Rafel	S Infanteria				
1040	Togores, Francesc	S Infanteria	s			
1041	Togores, Pasqual	S Infanteria				
1042	Tolrà, Josep	S Infanteria	s		s	
1043	Tomàs, Francesc	S Infanteria		s		
1044	Tomàs, Francesc	S Infanteria				
1045	Tomàs, Francesc	S Artilleria				
1046	Tomàs, Pere Antoni	S Infanteria				
1047	Torres, Bartomeu	S Artilleria				
1048	Torres, Josep¿?	S Infanteria			s	
1049	Torres, Miquel					FP880/13
1050	Torres, Miquel	S Infanteria				

	A	B	C	D	E	F
1051	Torres, Salvador	S Infanteria				
1052	Tortell, Antoni	S Artilleria				
1053	Tous, Josep	S Infanteria				
1054	Trian, Sebastia	S Infanteria				
1055	Trias, Joan		s		s	
1056	Trias, Josep	S Infanteria				
1057	Trias, Pau Josep	S Infanteria			s	
1058	Trias, pere Josep	S Infanteria			s	
1059	Triay, Jaume	S Infanteria	s		s	
1060	Trobat, Joan	S Infanteria			s	
1061	Trobat, Pere Francesc					FP168/4
1062	Tur, Miquel			s		
1063	Valencia, Salvador		s		s	
1064	Valens, Joan	S Infanteria				
1065	Valentí Forteza, marià	S Cavalleria				
1066	Valentí, Rafel	S Infanteria			s	
1067	Valentín, Josep			s		
1068	Vallcaneras, Gabriel	S Infanteria		s		
1069	Valle (Batlà o Balle), Bernat	S Infanteria				
1070	Vallespir, Bartomeu	S Cavalleria				
1071	Vallespir, Bartomeu	S Infanteria				
1072	Vallespir, Miquel				s	
1073	Vallori, Joan					FP 41/2
1074	Valls de Juan, Joan	S Infanteria				
1075	Valls Frisa, Jaume	S Infanteria			s	
1076	Valls Frisa, Joan	S Infanteria				
1077	Valls Frisa, Josep			s	s	
1078	Valls i Fuster, Josep	S Artilleria				
1079	Valls, Gabriel					FP880/13
1080	Valls, Jaume	S Infanteria				
1081	Valls, Jaume	S Infanteria				
1082	Valls, Joan				s	
1083	Valls, Joan				s	
1084	Valls, Joan (pubil)				s	
1085	Valls, Josep	S Infanteria			s	
1086	Valls, Josep	S Artilleria				
1087	Valls, Josep marià				s	
1088	Valls, Josep Marià	S Infanteria				
1089	Valls, Miquel	S Infanteria				
1090	Valls, Miquel	S Artilleria				
1091	Valor, Vicenç	S Infanteria				
1092	Valverde, Joan Miquel			s		
1093	Valverde, Miquel	S Infanteria				
1094	Vanderlepe, Josep Maria	S Infanteria			s	
1095	Vanrell i Arbona, Bartomeu	S Infanteria		s		
1096	Vanrell i Arbona, Llorenç	S Infanteria				
1097	Vanrell, Gabriel					FP168/4
1098	Vanrell, Josep					
1099	Vanrell, Llorenç	S Infanteria		s		
1100	Vaquer, Damià					FP168/4

	A	B	C	D	E	F
1101	Vaquer, Lluís					FP42/6
1102	Verd, Baltasar	S Infanteria				
1103	Verdera, Jaume					FP168/4
1104	Vergelí, Pere					FP452/3
1105	Verger, Damià	S Infanteria				
1106	Verger, Miquel	S Infanteria	s		s	
1107	Verger, Pere Joan	S Infanteria				
1108	Vert i Nicolau, Josep	S Infanteria		s		
1109	Vert, Gabriel	S Infanteria				
1110	Vert, Gabriel	S Cavalleria				
1111	Vicens, Bartomeu					FP42/6
1112	Vich i Ros, Francesc	S Artilleria		s		
1113	Vich, Antoni Maria	S Infanteria				
1114	Vich, Joan	S Infanteria				
1115	Vidal i de Mestre, Vicenç	S Infanteria			s	
1116	Vidal, Andreu	S Infanteria				
1117	Vidal, Bartomeu					FP168/4
1118	Vidal, Francesc	S Infanteria				
1119	Vidal, Guillem	S Infanteria		s		
1120	Vidal, Guillem	S Infanteria				
1121	Vidal, Jaume	S Artilleria				
1122	Vidal, Josep					FP168/4
1123	Vidal, Llorenç					FP168/4
1124	Vidal, Mateo				s	
1125	Vidal, Miquel	S Infanteria		s	s	
1126	Vidal, Miquel	S Infanteria				
1127	Vidal, Vicenç	S Infanteria				
1128	Vila, Joan	S Infanteria				
1129	Villalonga (i Escalada), Tomàs					FP452/3
1130	Villalonga Escalada, Joan			s		
1131	Villalonga, Josep				s	
1132	Villaverde, Antoni	S Infanteria	s			
1133	Villaverde, Miquel	S Infanteria	s			
1134	Viñas/Viñer, Miquel	S Infanteria				
1135	Vives, Joaquim	S Infanteria				
1136	Vives, Joaquim	S Artilleria				
1137	Vives, Josep			s		
1138	Vives, Llorenç	S Artilleria				
1139	Vives, Miquel	S Infanteria				
1140	Vives, Miquel	S Artilleria				
1141	Xamena, Pere Antoni		s		s	
1142	Xavier, Francesc (no llinatge)	S Infanteria			s	
1143	Ximelis/Chimelis, Antoni	S Artilleria				
1144	Zabala, Lluís Ignasi	S Cavalleria				
1145	Zafortesa, Joan (menor)	S Infanteria				
1146	Zaforteza, Francesc	S Infanteria				
1147	Zaforteza, Tomàs	S Cavalleria				
1148	Zaforteza, Tomàs	S Infanteria				
1149						
1150						

	A	B	C	D	E	F
1151	(B) = mnv 1825 llistat tot a 26.1.1825 (AMP FP880/13)					
1152	(C) = mnv 1820 (AMP FP560/1)					
1153	(D) = mnv 1822 (AMP FP560/1)					
1154	(E) = CCLPMP 27.9.1821					

ANNEX A CAPÍTOL IX

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
1	NOM	ESP	1	2	3	4	CNER	MAÇÓ	FDT	N.S.	SPM	5	SPAL	Ll.C.
2	Abrines, Tomàs	s	s			s	c			1				
3	Aguilar, Joan de Déu									0		1		
4	Aguiló, Francesc (a) Tonió									0		1		1
5	Albar, Ciril					s	c			1				
6	Albentosa,					s	c			1				
7	Alberes, Francesc	s				s		m		1				
8	Alberola, Josep											1		
9	Aldama, Joan					s		m		1				
10	Almela, Josep					s		m		1	1			
11	Almodovar, Antoni										1			
12	Almodovar, comte de					s		m		1				
13	Alonso, Manuel													1
14	Álvarez, Francesc	s			s			m		1				
15	Amador,					s	c			1				
16	Amengual i Fluxà, Gabriel									0	1	1		
17	Amer de Troncoso, Josep (repe)	s			s	s		m		1				
18	Amer, Jaume	s			s	s			f	1				
19	Amer, Joan	s		s		s			f	1				
20	Amorós, Jeroni	s	s			s	c			1		1		1
21	Amorós, Jordi					s	c			1				
22	Anckerman, Jordi Carles	s	s			s	c			1				
23	Andreu, Josep									0	1	1		
24	Andreu, Pere (a) Reyó	s	s			s			f	1				
25	Angulema,					s	c			1				
26	Antich, (Joan?) Àngel					s		m		1		1		
27	Aparicio, Francesc					s	c			1				
28	Argüelles,									0		1		
29	Arizón, Manuel					s	c			0		1	1	
30	Arrom, Jaume	s	s			s	c			1				
31	Asalierman?, Jordi Carles					s	c			1				
32	Aulí, Nicolau	s			s	s	c			1				
33	Aydillo, Àngel										1			
34	Aziro i Ferragut, Guillem										1			
35	Balle, Josep									0		1		
36	Ballester, Marià	s	s			s	c			1	1		1	
37	Ballester, Rafel	s	s			s	c		f	2			1	
38	Barbier, Joan (menor)	s				s		m		1				
39	Barceló,					s	c			1		1		
40	Barceló,									0				
41	Barceló, Andreu	s	s			s			f	1				
42	Barceló, Antoni	s	s			s			f	1		1		
43	Barceló, Josep	s	s			s	c			1				
44	Barceló, Marià Leandre	s	s			s	c			1	1			
45	Barceló, Nicolau													1
46	Barceló, Pere Julià/Joan	s	s			s			f	1				
47	Barceló, Rafel	s	s			s			f	1				
48	Bardisa, Jaume									0		1		
49	Bargalló, Jaume													1
50	Bargalló, Pere					s	c			1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
51	Barreras, Nicolau										1			
52	Batle, Joan					s	c			1				
53	Bauzà, Joaquim					s	c			1		1?		
54	Bauzà, Joaquim	s			s	s		m		1	1			
55	Bauzà, Marià	s	s			s	c			1				1
56	Bauzà, Pere Josep	s		s		s	c			1				
57	Bayó, Pere					s	c			1				
58	Bennàssar, Sebastià					s	c			1				
59	Bestard, Antoni					s	c			1				1
60	Bestard, Melcior	s				s		m		1				
61	Billon, Joan B.	s	s			s		m	f	2				
62	Bisellach, Pere Josep	s	s			s			f	1				
63	Bissellach i Fiol, Guillem										1			
64	Boneo, Martí					s		m		1				
65	Bonet, Esteva	s			s	s	c			1			1	
66	Bonnin (Guarin?), Joan	s	s			s	c			1		1	1	
67	Bonnin, Pau	s	s			s	c			1				
68	Bordoy, Mateo	s	s			s			f	1				
69	Borràs i Bofarull, Josep									0		1		1
70	Borràs, Bartomeu (a) Golleu					s		m		1	1		1	
71	Borràs, Josep (Contralor)					s	c			1			1	
72	Bosch, Antoni	s		s					f	1		1?		1
73	Bosch, Felip	s	s	s		s	c			1		1		1
74	Bosch, Jaume					s	c			1				
75	Bosch, Josep Maria	s			s	s		m		1	1		1	
76	Bosch, Salvador													1
77	Botach, Domènec													1
78	Botellas, Sebastià	s		s			c			1				
79	Bustamante,					s	c			1				
80	Cabot Francesc (repe? I error ells?)									0				
81	Cabot, Francesc	s		s		s	c			1				
82	Cabrer i Roca, Antoni					s			f	1				
83	Cabrinetti, Joan										1			
84	Cáceres, Fulgenci					s	c			1				
85	Cáceres, Gabriel (menor)	s				s		m		1				
86	Calbet/Calvet, Pere													1
87	Calbetón, Josep Maria										1			
88	Caldés, Jaume	s	s			s		m	f	2				
89	Caldés, Joan	s	s			s			f	1				
90	Camps, Joan	s			s	s		m		1	1			
91	Canals, Pere Josep					s		m		1				
92	Canaves de Mossa, Antoni													1
93	Canela, Antoni										1			
94	Cañellas,										1			
95	Cañizares,					s	c			1				
96	Cantos, Vicenç													1
97	Canut, Antoni					s		m		1		1		
98	Canut, Basili (menor)					s		m		1				
99	Capó, Jordi	s			s	s	c			1				
100	Carbonell, Francesc					s	c			1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
101	Carbonell, Josep	s			s	s	c			1				
102	Carbonell, Nicolau					s	c			1				1
103	Cardell, Francesc	s		s		s	c			1		1		
104	Cardona, Vicenç										1			
105	Carlos, Vicenç									0		1		
106	Caro, Tomàs					s	c			1				
107	Carreras,					s	c			1				
108	Carreras,					s	c			1				
109	Cascos,										1			
110	Castejón, Felip					s		m		1	1	1	1	
111	Castellà, Francesc					s		m		1		1		
112	Castelló, Andreu	s	s			s			f	1				
113	Castera/s, Felip									0	1	1		
114	Castillo, Josep	s				s	c			1				
115	Cerdà, Jaume													1
116	Cerdó Sebastià	s		s		s			f	1				
117	Cerdó, matías	s		s		s	c			1				
118	Cerdons (dos germans de Muro)					s	c			1				
119	Cerdons (dos germans de Muro)					s	c			1				
120	Chabron, Enric	s			s			m		1				
121	Chauveron, Enric	s				s		m		1				1
122	Chaveli, Joaquim										1			
123	Cirer, Josep													1
124	Clar, Andreu	s	s			s	c			1				
125	Clar, Damià	s			s	s		m		1				
126	Clavijo/Clavico), Francesc					s	c			1		1	1	
127	Climent, Ignasi	s			s	s		m	f	2				
128	Cluva,					s	c			1				
129	Coll, Jaume	s	s			s		m		1				
130	Coll, Jaume					s	c			1				
131	Coll, Joan	s	s			s	c			1				
132	Colom, Antoni Maria	s				s	c			1		1		1
133	Coltru?, Antoni	s	s				c			1				
134	Comellas, Baltasar	s				s		m		1				
135	Conrado, Jaume	s	s			s			f	1				
136	Conrado, Jeroni	s			s	s			f	1				
137	Constant (menor)	s				s		m		1				
138	Contestí, Ventura	s			s	s		m		1				
139	Corbalán, Joan													1
140	Cortès, Agustí	s	s			s	c			1				
141	Cortès, Rafel Enric	s	s			s	c			1				
142	Cortès, Tomàs	s	s			s	c			1				
143	Cortès, Tomàs	s	s			s	c			1				
144	Dameto, Joan									0		1		
145	Darder, Josep										1			
146	Davira/Dávila, (Josep)					s	c			1			1	
147	Delgado,									0		1		
148	Deyà, Gabriel	s	s			s	c			1				
149	Domingo, Miquel										1			
150	Elías, Manuel	s			s	s		m		1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
151	Enric, Rafel									0		1	1	
152	Enrich, (a) Xulleta					s	c			1				
153	Escareo,					s		m		1				
154	Escat i Perelló, Jaume	s		s		s		m		1				
155	Escat, (menor)					s	c			1				
156	Escat, Josep	s		s		s	c			1				
157	España, Ferran									0		1		
158	España, Joan									0		1		
159	Espinosa, Josep	s	s			s	c			1				
160	Estade i Omar, Josep									0		1		
161	Estades, Jaume	s			s	s			f	1				
162	Estaràs, Nicolau	s			s	s	c			1				
163	Estelrich, Nadal	s				s	c			1		1	1	
164	Estenos/Esteñas, Pere					s	c			1		1		
165	Esteva, Mateo	s		s					f	1				
166	Estevarell, Gaspar											1		
167	Fàbregues, Jaume	s				s		m		1				
168	Fàbregues, Ramon	s			s	s	c			1				
169	Faleu, Josep					s		m		1				
170	Femenias, Vicenç	s	s			s	c			1				
171	Fernández, Francesc	s		s					f	1		1?		
172	Fernández, Joan													1
173	Fernández, Joaquim										1			
174	Ferrà, Antoni					s		m		1				
175	Ferrà, Joan	s	s			s			f	1				
176	Ferrà, Josep	s				s		m		1				
177	Ferrà, Pere Josep					s		m		1				
178	Ferradas, Francesc Miquel										1			
179	Ferragut, Josep Ignasi	s	s				c			1				
180	Ferrando, Francesc					s	c			1				
181	Ferrando, Joan	s		s					f	1				
182	Ferrer, Joan	s			s	s	c			1		1		1
183	Ferrer, Josep	s	s			s	c			1				
184	Ferrer, Salvador	s	s			s	c			1				
185	Flasquet, Josep Ignasi	s				s	c			1		1		
186	Floriana, Francesc	s		s					f	1				
187	Floriana, Gabriel	s				s		m		1	1	1?		
188	Fluxà, Antoni	s			s	s			f	1				
189	Fluxà, Josep									0		1		
190	Fons, Pau					s		m		1				
191	Font, Domènec	s	s			s	c			1				
192	Font, Gabriel									0		1		
193	Font, Joan (a) negret					s		m		1				
194	Font, Sebastià					s	c			1		1		1
195	Fonticheli, Joaquim	s			s	s		m	f	2				
196	Fonticheli, Ramon									0				
197	Forteza, Tomàs					s	c			1				
198	Francópulo, Nicolau					s		m		1	1			
199	Frasquet/Fresquet, Josep Ignasi													1
200	Frau,					s		m		1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
201	Frisa, Francesc					s	c			1			1	
202	Frisa, Jaume									0		1		
203	Fuertes, Josep									0		1		
204	Fullana i Bonet, Josep													1
205	Fullana i Gomila, Pere	s	s			s	c			1		1		1
206	Fuster, Felip	s	s			s			f	1				
207	Fuster, Jaume Antoni	s				s	c			1				
208	Fuster, Joan	s	s			s	c			1				
209	Fuster, Josep	s			s			m		1	1			
210	Gacias,					s	c			1				
211	Galmés, Llorenç					s		m		1				
212	Galván, Romuald	s	s			s	c			1		1	1	
213	Galvañón, Claudio									0		1		
214	Gamundí, Joan	s		s		s	c			1		1		1
215	García Panadero, Maties					s	c			1		1	1	1
216	García,					s	c			1				
217	García/Garcias, Sebastià	s	s			s	c			1		1		
218	Garcias (Robert?), Guillem (Robert?)									0	1	1	1	
219	Garcias, Ildefons					s		m		1				
220	Garcias, Josep					s		m		1				
221	Garrido, Joan										1			
222	Gazà, Pere Antoni										1			
223	Gia, Gabriel					s			f	1				
224	Gia, Josep	s	s			s		m		1				
225	Gil, Pere Joan										1			
226	Ginés,					s	c			1				
227	Gómez, Fr. Joan									0	1	1		
228	Gomí/Goñi, Just	s			s	s		m		1				
229	Gomila, Francesc	s	s			s	c			1				
230	Gomila, Ignasi									0	1	1		
231	Gomila, Onofre Josep/Josep	s	s			s	c			1	1	1		
232	González, Agustí									0	1	1		
233	González, Gaietà	s	s			s	c			1		1		1
234	Gort										1			
235	Gradolí, Francesc										1			
236	Gradolí, Onofre	s	s			s		m		1	1	1		
237	Gual, Ignasi					s			f	1				
238	Guasp,					s	c			1				
239	Guasp, Felip					s			f	1				
240	Guillot, Josep	s	s			s	c			1				
241	Guiu, Marià					s	c			1				
242	Gutiérrez, (Joaquin Pando?)					s	c			1		1	1	
243	H. T.										1			
244	Hernández i Gómez, Antoni													1
245	Herrera, Manuel					s	c			1				1
246	Hervàs, Josep					s		m		1				
247	Hierro/Yerro, Francesc									0		1	1	
248	Hita,									0	1	1		
249	Homar, Bartomeu	s	s			s			f	1				
250	Iraola, Francesc					s		m		1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
251	Jaquotot i Ferrer, Joaquim	s	s			s		m		1	1	1		
252	Jaume, Joan de la Devesa									0		1		
253	Jaume, Miquel													1
254	Jovellar, Joaquim										1			
255	Jover,					s	c			1				
256	Julià, Pere					s	c			1				
257	Just, Eugeni									0		1		
258	Lamanette, Joan Baptista									0	1	1		
259	Lapuente, Jaume	s	s			s	c			1				1
260	Lapuente, Tadeo	s		s				m		1				
261	Lara, Dídac									0				
262	Lara/Laco, Dídac	s				s	c			1		1		
263	Laviña, Antoni	s		s		s		m		1	1	1		
264	Lireu,					s		m		1				
265	Lladó, Agustí	s				s			f	1				
266	Lladó, Arnau													1
267	Lladó, Joan	s	s			s			f	1				
268	Llampayas, Francesc	s	s			s			f	1				
269	Llinàs,									0		1		
270	Llobera, Joan	s			s	s		m	f	2				
271	Llobregat, Ramon									0	1	1		
272	Llop,										1			
273	Llull, Gabriel	s			s	s			f	1				
274	Loarte, Antoni										1			
275	López, Joaquim (Maria?)					s	c			1		1	1	
276	López, Santiago									0		1		1
277	Luca/s, Domènec					s		m		1		1	1	
278	Magraner, Antoni					s	c			1				
279	Magraner, Jeroni	s	s			s	c			1		1		1
280	Mañan, Carles									0		1		
281	Mañan, Casimir	s	s			s	c			1		1		1
282	Manera, Miquel Ignasi									0		1		
283	Manresa, Antoni	s			s	s			f	1				
284	March, Ignasi													1
285	Mariano, Joan	s				s	c			1				
286	Marquès, Vicenç					s		m		1				
287	Martínez Hervás, Ramon	s	s		s			m	f	2				
288	Martínez, Toribi	s				s	c			1				
289	Martínez, Tuburci					s		m		1		1		
290	Mas Vent, Bartomeu													1
291	Mas, Jaume	s	s			s			f	1				
292	Massanet, Antoni	s	s	s			c			1				
293	Massanet, Antoni					s		m		1				
294	Massanet, Francesc	s	s			s		m		1				
295	Massanet, Joan										1			
296	Mataró, Pere Joan					s	c			1				
297	Mataró, Pere Onofre	s	s			s			f	1				
298	Mateu, Bernat					s	c			1				1
299	Mayer, Enric										1			
300	Mayol, Antoni										1			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
301	Mayol, Joan	s	s			s		m		1				
302	Mc-Crohon, Eugeni									0		1		
303	Mena, Josep					s	c			1				1
304	Mendialdua, Lucas									0		1		1
305	Mendoza, Narcís									0		1		
306	Mercado,					s	c			1				
307	Meridiano, Francesc					s	c			1				1
308	Mestre, Bartomeu	s		s					f	1				
309	Mir, Francesc					s	c			1		1		
310	Miralles, Joaquim	s			s	s	c			1		1		
311	Miró (i Ferragut), Guillem	s				s		m		1	1			1
312	Miró, Joan	s			s	s		m		1				
313	Miró, Joan Ignasi	s				s		m		1				
314	Molina, Jaume	s			s			m		1				
315	Molina, Josep	s				s		m		1				
316	Moliner,	s				s		m		1				
317	Montañez, Josep Pere													1
318	Montell, Josep	s	s			s		m	f	2				
319	Montis, Guillem	s	s			s		m		1				
320	Montis, Josep	s			s	s		m		1				
321	Montis, Lluís	s		s		s		m		1				
322	Mora i Mora, Miquel	s	s			s			f	1				
323	Mora, Pere													1
324	Moragues,					s	c			1				
325	Moragues, Bartomeu	s	s			s	c			1				
326	Moragues, Guillem	s	s			s	c			1				
327	Moragues, Joan	s	s			s			f	1	1			
328	Morales,					s	c			1			1	
329	Morey, Bartomeu	s			s	s		m	f	2	1			
330	Morey, Marià					s	c			1		1		
331	Morey, Nicolau					s		m		1				
332	Morro d'Uxella, Pere					s	c			1	1	1		1
333	Moyà, Jaume	s	s			s	c			1		1		1
334	Muntaner, Bru					s	c			1		1		
335	Muntaner, Jaume	s			s	s	c			1				
336	Muntaner, Josep Francesc	s	s			s	c		f	2				
337	Muntaner, Miquel	s	s						f	1				
338	Muntaner, Pere Joan	s				s		m		1				
339	Muntaner, Pere Josep	s	s			s	c			1				
340	Mut i Danús, Joan	s	s			s		m	f	2	1			
341	Nadal, Bernat	s	s			s			f	1				
342	Nadal, Joan	s			s	s	c			1				
343	Nicolau, Joan	s				s		m		1				
344	Nicolau, Josep	s		s				m		1				
345	Noguera, Antoni													1
346	Noguera, Miquel Ramon	s	s			s	c			1				
347	Núñez, Josep					s		m		1				
348	Obrador, Bernat/Ferran	s	s			s		m		1				
349	Obregón, Joan					s	c			1			1	
350	Ochoa, (Antoni)					s		m		1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
351	Oliva, Benet					s	c			1		1?		
352	Oliva/Oliba, Jacob									0	1	1		
353	Oliver,									0				
354	Oliver, Gregori (a) Pigart					s		m		1	1			
355	Oliver, Joan	s		s		s			f	1				
356	Oliver, Joan (fill d guillem)	s	s			s		m		1				
357	Oliver, Melcior									0		1		
358	Oliver, Miquel					s		m		1				
359	Orta, Salvador									0		1		
360	O'Ryan, Joan									0	1	1	1	1
361	Pache, Isidor/Isidre									0	1	1	1	
362	Pallarés, (Marià)									0	1	1		
363	Palou, Mateu	s	s			s			f	1				
364	Palou, Pere									0		1		
365	Papadopoulo, Joan					s		m		1	1		1	
366	Pascual,											1		
367	Pascual, Dídac	s	s			s	c			1	1	1		
368	Pascual, Ramon	s				s		m		1				1
369	Pastor, Francesc	s		s					f	1				
370	Pavía, Andreu										1			
371	Payrot, Bartomeu	s	s			s		m	f	2				
372	Peña, Antoni					s		m		1				
373	Peña, Bartomeu	s			s	s		m		1				
374	Peña, Francesc de la	s		s		s	c	m		2		1		1
375	Perabeles, Llorenç	s		s		s	c			1		1		
376	Pereira, (de la Guardia, Pere Antoni)									0	1	1		
377	Perelló, Josep	s	s			s			f	1	1	1?		
378	Perelló, Lluís					s		m		1				
379	Perera, Pere										1			
380	Pérez, Francesc					s	c			1				
381	Pérez, Guillem									0	1	1	1	
382	Piña, Antoni					s	c			1				
383	Piña, Francesc					s	c			1				
384	Piña, Gabriel	s	s			s	c			1				
385	Piñano, Estanislau Lluís	s		s		s	c			1				
386	Piquer, Joan					s		m		1	1			
387	Piquer, Nicolau					s	c			1				1
388	Piquer, Pau					s	c			1	1			
389	Pizà,					s		m		1				
390	Pol, Miquel	s			s	s	c			1				
391	Pol, Miquel	s			s		c			1				
392	Pol, Miquel	s			s	s			f	1				
393	Pombo,					s	c			1				
394	Pons, Gabriel					s		m		1				
395	Pons, martí									0				
396	Pons, Miquel	s			s	s	c			1		1		
397	Pons, Ramon	s	s					m		1				
398	Pont, Antoni Josep									0		1	1	
399	Poquet,									0				
400	Pou, Martí	s	s			s		m		1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
401	Pou, Ramon	s				s			f	1				1
402	Prats, Josep	s	s			s		m	f	2				
403	Presilla/Persilla, Josep Lluís									0		1		
404	Prieto, Antoni													1
405	Puig, Damià	s		s					f	1				
406	Puig, Francesc	s			s	s		m		1				
407	Pujol, Antoni	s	s			s		m		1				
408	Pujol, Antoni	s			s	s			f	1				
409	Pujol, Jaume					s		m		1				
410	Pujol, Joan (a) Tanut					s			f	1				
411	Pujol, Marià													1
412	Quintana Ferrer, Genís					s	c			1		1	1	
413	Ramírez, (Pere)									0	1	1		
414	Ramis, Miquel	s	s			s	c		f	2				
415	Ramis, Pau										1			
416	Rebenter,					s	c			1				
417	Redding, Antoni										1			
418	Reura, Gabriel Maria	s	s			s			f	1				
419	Reus, Joan													1
420	Ribera i Ayala, Jeroni	s	s						f	1	1			
421	Riera i ayala, Jeroni	s				s			f	1				
422	Riera, Francesc										1			
423	Riera, jaume	s				s		m		1				
424	Riera, Joan	s	s					m		1				
425	Riera, Josep	s	s			s			f	1				
426	Riera, Miquel	s			s	s		m		1				
427	Riera, Pau	s	s			s			f	1				
428	Ripoll, Josep Maria											1		
429	Ripoll, Nicolau					s		m		1				
430	Riutort, Miquel					s	c			1		1		
431	Riutort, Pere Francesc	s			s	s	c			1				
432	Roca, Guillem	s	s						f	1				
433	Roda, Pere									0	1	1		
434	Rodríguez, (Pere)					s	c			1	1	1		
435	Rodríguez, Francesc					s		m		1				
436	Rodríguez, Marià					s		m		1				
437	Roig, Antoni	s	s			s			f	1				
438	Romero Noguera, Miquel													1
439	Romero, Antoni										1			
440	Romero, Joaquim					s	c			1				1
441	Romero, Josep	s	s			s	c			1				
442	Rosselló, Antoni	s				s	c			1				
443	Rosselló, Antoni	s	s			s			f	1	1?			
444	Rosselló, Miquel Gaietà	s	s			s			f	1				
445	Rossellons, fills de D. gabriel					s			f	1				
446	Rousset, Lluc													1
447	Ruíz (i Alemany), Agustí					s	c			1				1
448	Ruíz,					s	c			1				
449	Saavedra,					s	c			1				
450	Sabater Llorenç	s		s		s	c			1				

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
451	Sabater, Miquel	s	s			s		m		1				
452	Salazar, Manuel					s	c			1		1		
453	Salom, Guillem	s	s			s	c			1		1	1	
454	Salom, Jaume													1
455	Salom, Joan					s	c			1				
456	Salvà i Cardell, Miquel	s	s			s		m	f	2		1	1	
457	Salvà, Antoni	s			s			m		1				
458	Salvà, Bartomeu	s	s			s			f	1				
459	Salvà, Gabriel	s			s		c			1				
460	Salvà, Honorat	s	s	s					f	1				
461	Salvà, Jaume	s	s			s	c			1				
462	Salvà, Joan									0		1		
463	Sampol, Miquel	s			s	s	c			1				
464	San Juan, Francesc	s	s			s		m	f	2				
465	San Juan, Salvador										1			
466	Sánchez, (Aleix)					s	c			1	1	1		
467	Sancho, Pere Josep	s		s					f	1				
468	Sanjurjo, Manuel Maria	s		s				m		1				
469	Santander, Manuel	s		s				m		1				
470	Santandreu,					s		m		1				
471	Sanz, Manuel										1			
472	Sastre, Joan										1			
473	Sastre, Miquel	s	s			s	c			1				
474	Sbert i Sastre, Andreu	s			s			m		1				
475	Sbert Sastre, Antoni	s				s		m		1				
476	Scheinagel, Joaquim	s		s		s		m		1	1			
477	Seguí, Pere					s	c			1		1	1	1
478	Seguí, Vicenç	s	s			s	c			1				
479	Serra, Bernad	s			s	s	c			1				
480	Serra, Estanislau	s	s			s		m	f	2	1			
481	Serra, Gabriel	s	s			s			f	1				
482	Serra, Guillem	s	s			s		m	f	2				
483	Serra, Josep Maria	s	s			s		m	f	2	1	1?	1	
484	Serra, Lleonard	s			s	s		m		1				
485	Serra, Marià									0	1	1		
486	Serra, Miquel	s	s			s	c			1				
487	Serra, Vicenç	s			s	s	c			1				
488	Serralde, Manuel	s				s	c			0	1	1	1	
489	Servera, Pere	s			s	s		m	f	2				
490	Servós, Joaquim										1			
491	Simonet, Miquel	s		s		s	c			1		1	1	1
492	Socias i Dezi, Bartomeu					s		m		1		1		
493	Socias,											1		
494	Socias, Joan									0	1	1	1	
495	Socias, Joaquim	s	s			s	c			1		1	1	
496	Soler, Jaume	s	s			s	c			1				
497	Soler, Joan	s	s			s	c			1				
498	Solom, Sebastià										1			
499	Sorà, Agustí	s	s			s		m		1	1			
500	Sorà, Joan	s	s			s		m	f	2	1			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
501	Sorà, Pau	s	s			s		m		1	1	1		
502	Sorà, Salvador										1			
503	Sureda i Moragues, Antoni	s			s	s		m	f	2				
504	Sureda i Moragues, Jaume	s			s	s		m		1	1			
505	Sureda i Moragues, Joan	s			s			m	f	2				
506	Sureda i Moragues, Joan	s			s	s		m		1				
507	Sureda i Moragues, Josep	s			s	s			f	1				
508	Sureda i Moragues, Josep	s				s			f	1				
509	Sureda i Moragues, Salvador	s	s			s		m	f	2				
510	Sureda, Bartomeu					s	c			1		1		
511	Sureda, Guillem	s			s		c		f	2				
512	Tanardi, Vicenç	s			s		c			1				
513	Taverner					s	c			1				
514	Taverner, Damià	s	s			s	c			1				
515	Tello, Alexandre										1			
516	Terrers, Valentí	s	s			s		m	f	2				
517	Terrete, Joan													1
518	Terrete, Rafel													1
519	Togores, pascual					s		m		1				
520	Tolrà, Josep					s			f	1		1		
521	Tomàs i Morro, Josep	s	s			s			f	1				
522	Tomàs, Bartomeu	s		s					f	1				
523	Tomàs, Pau	s			s			m	f	2				
524	Toribio, Pere										1			
525	Toril,					s	c			1				
526	Tormos,										1			
527	Torres, (Josep)										1	1		
528	Torres, (Miquel Lluís?)					s	c			1		1		
529	Torres, Bartomeu													1
530	Tous, Domènec	s		s					f	1				
531	Tous, Pau	s				s		m		1				
532	Trias, Bernadí	s				s		m		1				
533	Trias, Joan					s			f	1				
534	Trias, Josep Miquel					s		m		1	1	1		
535	Trias, Pau Josep	s	s			s		m	f	2	1		1	
536	Trias, Pere Josep	s	s			s		m	f	2				
537	Tur,										1			
538	Umbert, Antoni													1
539	Urrech, Felip					s		m		1				
540	Valencia, Salvador									0	1	1		
541	Valentí Forteza, Marià	s	s			s	c			1				
542	Vallespir, Bartomeu	s	s			s	c			1	1		1	
543	Vallespir, Miquel					s	c			1				
544	Vallespir, Pere Josep	s	s			s			f	1				
545	Vallori,									0	1	1		
546	Valls, Joan	s	s			s	c			1				
547	Valls, Josep	s	s			s	c			1				
548	Valverde, Joan Miquel					s		m		1		1		
549	Vanderlepe, Josep									0		1		1
550	Vandrell/(Vanrell?), Josep									0		1	1	

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
551	Vega, Carles									0	1	1	1	
552	Vera, Francesc de Paula					s		m		1				
553	Verd, Bartomeu	s		s		s	c			1		1	1?	1
554	Vergelí/Bergelí, Pere (repe)	s	s			s		m		1				
555	Verger, Damià					s		m		1	1			
556	Verger, Miquel					s			f	1				
557	Vich, Ignasi					s			f					
558	Victorica, Miquel	s		s		s		m	f	2				
559	Vidal, (Vicenç?)					s	c			1	1?		1	
560	Vidal, Miquel	s	s			s	c			1		1		1
561	Vidal, Vicenç										1			
562	Vieres i Padrines, Miquel					s	c			1				
563	Vilches, Nicolau					s	c			1				
564	Villalonga i Escalada, Joan	s				s		m		1	1			
565	Villalonga i Escalada, Tomàs					s		m		1				
566	Villalonga i Muntaner, Francesc	s			s	s		m		1				
567	Villanueva, Josep									0		1		
568	Villaverde, Antoni					s		m		1				
569	Villaverde, Joan	s			s	s		m		1				
570	Villaverde, Miquel	s			s	s	c			1				1
571	Viñas, Miquel	s	s				c			1		1		
572	Vituber?, Antoni					s	c			1				
573	Vives, Joaquim									0		1		
574	Vives, Llorenç													1
575	Ximenez, Josep					s		m		1				
576	Ximeno, Carles	s				s	c			1				
577	Yanguas, Lorenzo									0		1		
578	Zafortesa, Joan (menor)					s		m		1				
579	Zafortesa, Lluís	s			s	s	c			1				
580	Zanardi (?), Vicenç	s				s	c			1				
581	Zea, Antoni									0		1	1	
582	Zea, Joaquim											1		
583	Zerbini, Pere											1		1
584														
585	(1) Espontanejats voluntàriament davant el batle major Miquel Fluxà 1824, (ARM, Fons O'Neylle exp													
586	(2) Declaracions espontànees altres, (ARM, Fons O'Neylle exp 251)													
587	(3) espontenejats a govern civil 1824, (ARM, Fons O'Neylle exp 251)													
588	(4) sectaris de mallorca, (ARM, Fons O'Neylle exp 251)													
589	(5) Tertúlia casa O'Ryan, (ARM, Fons O'Neylle exp 251)													
590	SPAL = societat patriòtica d'amics de Lacy													
591	Ll.C. = Llistat representació Llibreria Carbonell a DCP 6 de maig de 1823													
592	N.S. = núm. de societats secretes a què pertanyia (CNER, MACÓ o FDT)													
593	CNER = Comuner													
594	FDT = Federat													

BIBLIOGRAFIA ESMENTADA

AGULHON, Maurice; "*Les associations depuis le début du XIXe siècle*" a Maurice

ALBERTÍ, "*La formació de la burgesia mallorquina i la seva implicació en les transformacions econòmiques dels segles XIX i XX*", Memòria d'investigació presentada a la Fundación Ignasi Villalonga, 2002

ALONSO GARCÉS, Núria; "*Ideas y pensamiento político de Martín de Garay*"; *Revista Historia constitucional*, n. 7, 2006, http://hc.rediris.es/07/index.html

ALONSO ROMERO, M. P. el alea; "*Desamortización y hacienda publica*", Madrid, Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, 1986

ÁLVAREZ y CAÑAS, María Luisa; "*El gobierno de la ciudad de Alicante en la crisis del Antiguo Régimen (1808-1814)*"; a *Revista de historia moderna: Anales de la Universidad de Alicante*, núm. 8 i 9, 1988-89, pp 273-288

ARAGÓN MATEOS, Santiago; "*Notas sobre los pequeños señoríos extremeños del siglo XVIII*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol III, pp 241-257, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

ARDIT LUCAS, Manuel; "*Señores y vasallos en el siglo XVIII valneciano*"; en *Señorío y feudalismo en pa península Ibérica*, vol II, pp 249-274, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

ARIAS SOLÍS, Francisco; "*Francisca Larrea*"; 2007, http://www.lacoctelera.com/franciscoarias/post/2007/12/06/frasquita-larrea-francisco-arias-solis

ARNABAT, Ramon; "*Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el trienni liberal (1820-1823)*", Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, 1999

"*Les quintes durant el trienni liberal (1820-1823). Entre la necessitat de l'estat i la resistència del poble*"; a *IV Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya*, 1999, L'Avenç, pp 263-273

"*La revolució de 1820 i el trienni liberal a Catalunya*"; Eumo Editorial, Universitat de Vich, 2001

"*Visca la Pepa! Les reformes econòmiques del Trienni liberal (1820-1823)*"; Societat Catalana d'Estudis Històrics, Barcelona, 2002

AROSTEGUI, Julio; "*La investigación histórica: investigación y método*"; 2001; Barcelona; Editorial Crítica, 2ª edició

ARTOLA, Miquel; "*Los orígenes de la España contemporánea*"; 1975, Madrid, Instituto de Estudios Políticos

"*La España de Fernando VII*", Madrid, Espasa-Calpe, 1983, 3ª edició

"*La hacienda del siglo XIX. Progresistas y moderados*"; Alianza Universidad, Madrid, 1996

ATIENZA LÓPEZ, Ángela y **SERRANO MARTÍN**, Eliseo; "*La propiedad de la tierra en la España Moderna: propuestas para un debate*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol I, pp 197-221, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

- **BALLESTER**, Rafel; "*Bosquejo histórico sobre la Instrucción Pública en Mallorca*"; Est. Tip. De Francisco Soler Prats, Palma, 1904

- **BARBERÍ**, J.;, "*Noticiario formado por D. Jose Barberí, Pbro. (1766-1812)*"; a *BSAL*, vol. XI, 1905

- **BARCELÓ PONS**, Bartomeu; "*El segle XIX a Mallorca*"; 1964; Obra cultural Balear, Ciutat de Mallorca.

BARROS GUIMERANS, Carlos; "*Vivir sin senyores. La conciencia antiseñorial en la Baja Edad Media Gallega*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 11-49, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
BERNAL, A. M.; "*La transición de la feudalidad en España*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 515-530, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
BISSON, J., "*Origen y decadencia de la gran propiedad en Mallorca*", a *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca*; 1969, nº. 665, p. 161-188, 1969.
BLACK, Cyril E.; "*La dinàmica de la modernización: un repaso general*" *Cambio social*, 1979, Madrid, Alianza editorial, pp 227-256
BLANCO VALDÉS, Roberto L.; "*Rey, Cortes y fuerza armada en los orígenes de la España liberal, 1808-1823*"; Ed. Siglo XXI, Madrid, 1988
BLOCH, Marc; "*Apología de la historia*"; Fondo de cultura Económica, Mèxic, 1998
BONNIN; "*La universidad luliana en Mallorca*", manuscrit inèdit a la Biblioteca Diocesana de Mallorca
BOVER, Joaquim Mª; "*Dicionario bibliográfico de las publicaciones periódicas de las Baleares*", 1999, Palma, Miquel Font editor.
BRINES BLASCO, Juan; "*Deuda y desamortización durante el Trienio Constitucional (1820-1823)*"; Moneda y Crédito, marzo 1973, n 124, pp 51-67
"*La desamortización eclesiástica del país valenciano durante el trienio constitucional*", Valencia, Universidad, 1978
"*Conseqüències sòcio econòmiques de la desamortització de 1820-1823 al País Valencià*", a *Recerques*, n 4, 1974, pp. 225-247
"*Fuentes y metodología para el estudio de la desamortización en el País Valenciano*", a *Actas de las primeras jornadas de metodología aplicada a las ciencias históricas*, IV, Historia Contemporánea, Santiago de Compostela, Universidad, 1975, p 11-120
BRINGAS GUTIERREZ, Miguel A.; "*Un catastro poco conocido: el apeo y valuación general de Martín de Garay, 1818.1820*", a *Catastro*, abril de 2003.
BRUNET, Ignasi; **PASTOR**, Inma; **BELZUNEGUI**, Àngel; "*Tècniques d'investigació social*", 2002, Universitat Rovira i Virgili, Ed. Pòrtic.
BRUTON PRIDA, Gonzalo; "*Fiesta y revolución: las celebraciones políticas en el Cádiz liberal (1812-1837)*"; en *La Revolución liberal, (Congreso sobre la revolución liberal española en su diversidad peninsular (e insular) y americana, Madrid, abril de 1999),* Ediciones del Orto, Madrid, 2001.
BULDAÍN JACA, Blanca Ester; "*Régimen político y preparación de Cortes en 1820*", 1988, Madrid, Publicaciones del Congreso de los Diputados
BURKE, Peter, "*Visto y no visto*"; Ed. Crítica, Barcelona, 2001
CABRERA, Emilio; "*Problemática de los conflictos antiseñoriales en la España del Sur durante los siglos XIV y XV*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 343-354, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
CAMINAL, M., **CANALES**, E., **SOLÀ**, A, i **TORRAS**, J.;" *Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya 1770-1835*", a *Recerques*, n 8, 1978, p. 51-72
CANAL, Jordi; "*Historiografia y sociabilidad en la España contemporánea: Reflexiones con término*", *Vasconia*, 2003, pp. 11-27
CANALES, Esteban; "*La diputació a l'inici del liberalisme*" a **RIQUER,** Borja de; "*Historia de la Diputación de Barcelona*"; vol. 1, Diputació de Barcelona, 1987

CANALES SÁNCHEZ, José Antonio; "*La crisis del feudalismo en España*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 327-349, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
CAPÓ VILLALONGA, Jaume; "*Història de Lloseta*", vol II, Consell Insular de Mallorca, 1986
CARANTOÑA ÁLVAREZ, Francisco, "*Liberalismo y Administración territorial. Los poderes local y territorial en el sistema constitucional de Cádiz*"
CARDONA, Álvaro; "*La salud pública en España durante el trienio liberal (1820-1823)*"; CSIC, Madrid, 2005
CARMONA VIDAL, Juan; "*La estrategias económicas de la vieja aristocracia española y el cambio agrario en el siglo XIX*"; en *Revista de Historia Económica*, 1995, año XIII, vol. 1, pp 63-88
CARNERO ARBAT, Guillermo; "*Juan Nicolás Böhl de Faber y la polémica dieciochesca sobre el teatro*", Anales de la Universidad de Alicante, 1982, n. 2, pp. 291-317
CASAS ROCA, J.; "*La configuración de la Hisenda municipal liberal a Catalunya 1813-1855*", Tesi doctoral inèdita, 1994, Universitat Pompeu Fabra
- **CASSASSAS**, Jordi; "*Premsa cultural i intervenció política dels intel·lectuals a la Catalunya contemporània (1814-1975)*"; 2005; Barcelona, Publicacions Universitat de Barcelona.
CASASNOVAS CAMPS, Miquel Àngel; "*La transformació d'una economia insular. El cas de Menorca (1600-1920)*"; http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000033/00000010.pdf
"*Canvi econòmic i industrialització d'una economia insular. El cas de menorca (1802-1914)*", a *Randa*, 1979, n. 43, pp 5-44
CASTELLS, Irene; **ESPIGADO**, Gloria i **ROMEO**, M. Cruz; "*Las heroinas de la Guerra de la Independencia*", Ed. Cátedra, Madrid, 2009
CASTELLS, Irene i **MOLINER PRADA**, Antoni; "*Crisis del Antiguo régimen y Revolución liberal en España 1789-1844*"; Ed. Ariel, Barcelona, 2000
CASTELLS OLIVAN, Irene i **ROCA VERNET**, Jordi, "*Napoleón y el mito del héroe romántico. Su proyección en España (1815-1831)*", a *Hispania Nova*, n. 4, 2004.
CASTELLS OLIVÁN, Irene; **ROMEO MATEO**, Mª Cruz, "*Espacios de poder durante la revolución liberal española: las patrias de los liberales*"
CASTRO, Concepción de; "*La Revolución Liberal y los municipios españoles*"; Alianza Editorial, Madrid 1979
CELA CONDE, Camilo; "*Capitalismo y campesinado en la isla de Mallorca*", Madrid, siglo XXI, 1979
CHACÓN JIMÉNEZ, Francisco y **MONTOIO MONTOIO**, Vicente; "*Señoríos y poder monárquico en Murcia (siglos XVI-XVII)*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 445-456, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
CLAVERO, Bartolomé; "*Política de un problema: la revolución burguesa*", en Clavero, B, Ruíz Torres, P. y Hernández Montalbán, F.J. "*Estudios sobre la revolución burguesa en España*"; pp1-48, Siglo XXI, Madrid, 1979
COLOM CAÑELLES, Antoni; "*Assaig d'Història de l'Educació a la Mallorca Contemporània*"; Universitat de les Illes Balears, Palma, 1991
COMIN, F., "*Las cuentas de la hacienda preliberal en España (1800-1855)*", Madrid, Banco de España, 1990, pp 15-55
CREUS, G.. "*La propiedad rústica en Mallorca*", Boletín de la Cámara Agrícola Balear, nº 14, p. 210-213. 1911

DALMASES i de OLABARRIA, Pablo Ignacio; "*Islas, sirenas y navegantes*"; Ediciones Carena, 2007

DUEÑAS GARCÍA, Francisco; "*La Milicia Nacional Local en Barcelona durante el trienio liberal (1820-1823)*"; tesis doctoral, UAB, 1997

DURAN LÓPEZ, Fernando; "*Juan Manuel Lubet y Rosell, la ilustración ebria (Cádiz 1769- después de 1824)*", a *Veinticinco escritores gaditanos raros y olvidados*, coord. Alberto Romero Ferrer y Fernando Durán López, Cádiz, Servicio de Publicaciones de la Diputación de cádiz, 2001, pp. 169-192

"*Opiniones públicas y desvaríos privados: los artículos y polémicas de Juan Manuel Lubet en el Correo constitucional y el Diario constitucional de Palma de Mallorca (1820-1822)*", a *El argonauta español*, 3 (2006)

ENSENYAT I PUJOL, Joan B.; "*Historia de Andraig*", vol 11, a "*Historia de la baronia de los senyores Obispos de Barcelona en Mallorca*", Palma, Escuela Tipogràfica Provincial, 1919

ESTEPA DÍEZ, Carlos; "*Propiedad y señorío en Castilla (siglos XIII-XIV)*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol I, pp 373-425, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

FAJARNÉS, Enrique; "*Curiosidades históricas: establecimiento en Palma de un Consulado de Mar y Tierra*", BSAL, VIII, 1899, p. 66

FERNÁNDEZ SEBASTIÁN, Javier; **FUENTES**, Juan Francisco; "*A manera de Introducción. Historia, lenguaje y política*"; *Ayer*, 2004a, pp. 11-26

FERNÁNDEZ SEBASTIÁN, Javier; "*Textos, conceptos y discursos políticos en perspectiva histórica*", *Ayer*, 2004b, 131-151

FERNANDEZ SEBASTIAN, "*Los primeros cafés en España1758-1809*"

FERRER FLÓREZ, Miguel; "*Historia política contemporánea de Mallorca (1808-1868)*" a *Historia de Mallorca*, coordinada per J. Mascaró Pasarius, 1974, Palma

"*Las críticas al obispo Bernardo Nadal Crespí*"; *BSAL*, n. 49, 1993, pp. 361-386

"*Corrientes políticas y actitudes religiosas en mallorca durante el siglo XIX*"; *BSAL*, n. 50, 1994, pp 443-526

"*Las relaciones entre el marquès de Coupigny y el marqués de Vivot*"; *BSAL*, 1994, n. 50, pp. 367-389

"*Argüelles en Mallorca*"; *BSAL*, n 51, 1995, pp. 219-230

"*El gobierno del Marqués de Coupigny en Mallorca: 1812-1820*"; 1996, *Cuadernos de Historia Militar*, n. 5, Palma

"*Irlandesos a Mallorca: els O'Ryan i els O'Neill*", fol 210/15

"*La personalidad de Antonio Desbrull i Boil de Arenós*", *BSAL*, n 56, 2000, pp 297-336

"*El regnat a Mallorca de Ferran VII*"; 2001, Documenta Balear, Palma

Arenós)"; Memòries de l'Acadèmia Mallorquina d'Estudis Genealògics, n 11, 201, pp 107-148

"*Naixement i evolució del carlisme a la Mallorca del segle XIX*", *Memòries de l'Acadèmia d'Estudis Genealògics*, 2002, n 12, pp 133-150

"*Desamortización eclesiástica en Mallorca (1835)*"; Palma, 2002, Imprenta Politécnica

"*La regencia de Urgel y las Baleares*"; *BSAL* 2003, n. 59, pp 133-156

"*Política y Represión en Mallorca*"; 2005, Imprenta Polítècnica, Palma

FIOL I TORNILA, Pere, **ROSSELLÓ I VAQUER**, Ramon, i **PAYERAS I CAPÓ**, Damià; "*Història de Muro*", vol IV, Ajuntament de Muro, 1991

FONTANA, Josep, "*La quiebra de la monarquía absoluta 1814-1820*"; Barcelona, Editorial crítica, 2002

"*Colapso y transformación del comercio exterior español entre 1792 y 1827*", a *Moneda y Crédito*, 1970, n. 115, pp. 3-23
"*Cambio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX*"; 1975; Barcelona, Ariel.
"*La crisis del Antiguo régimen, 1808-1833*"; Ed. Crítica, Barcelona, 1983
"*La història després de la fi de la història. Reflexions i elements per a una guia dels corrents actuals*"; 1992, Vic, Eumo Editorial.
"*Hacienda y Estado, 1823-1833*"; IEF, Madrid, 2001
"*La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)*"; Edicions 62, Barcelona, 2003
"*La época del liberalismo*"; Barcelona, 2007, Editorial Crítica

FRADERA, J. M.; "*El comercio de cereales y la prohibición de 1820 (el caso del mercado catalán)*", a *Agricultura y sociedad*, 1984, gener-març, pp 137-167

FRANCO DE ESPÉS MANTECÓN, Carlos; "*Instituciones civiles y propiedad senyorial en la crisis del feudalismo. Pautas para una caracterización del concepto teórico de señorío*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol I, pp 109-127, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

FRANÇOIS, E. i **REICHARDT**, R.; "*Les formes de sociabilité en France du milieu du XVIIIe siècle au milieu du XIXe siècle*", a *Revue d'Histoire moderne et contemporaine, juillet-septembre*, 1987

FUENTES, Juan Francisco i **FENÁNDEZ SEBASTIÁN**, Javier; "*Historia del periodismo español*"; Madrid, Editorial Síntesis, 1998

FUENTES, Juan F.; **ROURA**, Ll.; "*Sociabilidad y liberalismo en la España del siglo XIX. Homenaje a Alberto Gil Novales*", 2001, Milenio Hispania. Lleida

FUENTES, Juan Francisco; "*Moda y lenguaje en la crisis del Antriguo Régimen*"

FULLANA PUIGSERVER, Pere; "*De la restauració de la monarquia absoluta al triomf del liberalisme*"; a *Història de les Illes Balears*, dirigida per Ernest Belenguer, Vol. III, 2002, Edicions 62, Barcelona
"*Mallorca durante la primera revolución: entre la història local i la història social*", a *Mallorca durante la primera revolución*; 1999; Palma, Lleonard Muntaner Editor
"*El liberalisme catòlic a Mallorca al començament del segle XIX. Un canvi de perspectiva*", 1999; *Serra d'Or*, nº 479, pp. 857-859.
"*Llaneras i Amengual, Antonio*" a **URQUIJO GOITIA,** Mikel; director del "*Diccionario biográfico de parlamentarios españoles. Cortes de Cádiz 1810-1814*"; Cortes Generales, DVD, Madrid, 2010

GALMÉS, Sebastià; "*La Universidad Literaria*"; manuscrit inèdit a la Biblioteca Diocesana de Mallorca

GARCÍA LEÓN, José M.; "*La Milicia Nacional en Cádiz durante el trienio liberal, 1820-1823*"; Caja de Ahorros de Cádiz, 1983

GARCÍA MONERRIS, Carmen; "*Entre la corona y la Nación. Apuntes sobre las raíces del pensamiento liberal-radical en el país Valenciano*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 351-365, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

GARCÍA MUNAR, Pere Josep, "Borràs, Bartomeu" a **URQUIJO GOITIA,** Mikel; director del "*Diccionario biográfico de parlamentarios españoles. Cortes de Cádiz 1810-1814*"; Cortes Generales, DVD, Madrid, 2010

GARCIA I SANZ, Arcadi, "*Un nuevo codice mallorquin del llibre del consolat de mar*", anuario de Historia del –Derecho Español, XXXvIII, 1968, pp 127-139

GARRABOU, Ramon, **TELLO**, Enric y **VICEDO**, Enric; "*De rentistas a propietarios: la gerstión de patrimonios nobiliarios en el último ciclo de la renta feudal*

en Catalunya (1720-1840)"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 567-597, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
GESTEIRO ARAUJO, Manuel; "*Desamortización y devolución de bienes durante el trienio Liberal: Cuenca*"; a *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie V, Historia Contemporánea, t. 15, 2002, pp 97-121
GIL NOVALES, Alberto; "*Las sociedades patrióticas (1820-1823): las libertades de expresión y reuniómn en el origen de los partidos políticos*"; Ed. Tecnos, madrid, 1975
"*El trienio liberal*"; Ed. Siglo XII, Madrid, 1980
"*Centralismo, Ilustración y agonía del Antiguo régimen: 1715-1833*"; a *Historia de España* dirigida per M. TUÑÓN de LARA, t. VII, ed. Labor, Barcelona, 1982
"*Diccionario biográfico de España (1808-1833). De los orígenes del liberalismo a la reacción absolutista*"; Fundació Mapfre, Madrid, 2010
GOMILA CASOLIVA, J.; "*La desamortización eclesiàstica en Menorca (1820-1845)*", a *Revista de Menorca*, 1976, Maó, pp 36-256
GONZÁLEZ ALVARADO, Sonia; "*La Hacienda Pública en el Trienio Liberal (1820-1823)*"; a *V Encuentro Ibérico de Historia del Pensamiento Económico*, Madrid, diciembre 2007
GONZÁLEZ DE MOLINA NAVARRO, M., "*Desamortización, deuda pública y crecimiento económico*"; Ed. Editores Varios, 1985
GONZÁLEZ FERNÁNDEZ, Juan Miguel; "*La crisis de la administración senyorial en la Galicia de finales del Antiguo régimen*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 387-395, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
GONZÁLEZ LÓPEZ, Emilio; "*Luis López Ballesteros (1752-1853) ministro de hacienda de Fernando VII*", La Coruña, Fundación Barrié de la Maza
GONZÁLEZ MARIÑAS, Pablo; "*Las Diputaciones provinciales en Galícia: del Antiguo Régimen al Constitucionalismo*"; Diputación Provincial de la Coruña,
GONZALVO VALLESPÍ, Juan Carlos; "*La abolición del diezmo y la disolución del régimen senyorial en el ducado de Híjar*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 397-411, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, Barcelona, 1990
GUEREÑA, Jean-Louis; "*Fuentes para la historia de la sociabilidad en la España contemporánea*", *Estudios de Historia Social*, 1980, núm. 50-51, pp. 273-305
GUILLÉN GÓMEZ, Antonio; "*Una aproximación al trienio Liberal en Almeria: la milicia nacional voluntaria y su entorno 81820-1823)*"; Diputación de Almeria, 2000
GURVITCH, Georges; "*La vocation acttuelle de la sociologie*"; 1963; Presses Universitaires de France. Paris
GUTIÉRREZ i POCH, Miquel; "*El trienni constitucional a la comarca de l'Anoia (1820-1823)*"; a *Miscellanea Aqualatensia*, n. 4
HERNÁNDEZ ANDREU, Joan; "*La depresión económico comercial de mahón y la crisis del tráfico portuario, 1820-1840*", en a. Carreras y otros (ed), doctor Jordi Nadal. *La industrialización y el desarrollo económico de España*, vol I, Universidad de Barcelona, pp 627-639
"*Rasgos de la economia menorquina desde la época britànica hasta mediados del siglo XIX*"; 2009, http://eprints.ucm.es/6713/1/0012.pdf
HERNÁNDEZ ANDREU, J. i **MURILLO TUDURÍ**, A.; "*El puerto de Mahón y las evoluciones menorquinas, 1740-1911*", a *Revista de Menorca*, 1970, n. 61, Maó, pp 113-206
HERNÁNDEZ MONTALBÁN, Francisco J.; "*La cuestión de los señoríos en el proceso revolucionario burgués: el trienio liberal*", a **CLAVERO**, B, **RUÍZ**

TORRES, P. y **HERNÁNDEZ MONTALBÁN**, F.J. "*Estudios sobre la revolución burguesa en España*"; pp1-48, Siglo XXI, Madrid, 1979

"*Absolutismo y crisis del régimen senyorial 1814-1833*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 533-566, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

"*La abolición de los señoríos en España (1811-1837)*"; Universitat de Valencia 1999

HERNANDO SERRA, María Pilar; "*La universidad de Valencia: del plan ilustrado de Blasco al plan de 1807*"; a *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija*, n. 5, Madrid, 2002, pp 295-330, Universidad Carlos III

HIJANO PÉREZ, Ángeles, "*Alcaldes constitucionales y Jefes Políticos: bases del régimen local en la primera etapa del constitucionalismo*"; a *Revista de Estudios Políticos*, (Nueva época), núm. 93, 1996

HIROTAKA, "*El obelisco del dos de mayo*"

IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Santiago; **ARMAS LERENA**, Noemi i **GÓMEZ URDÁÑEZ**, José Luís; "*Los señoríos en la Rioja en el siglo XVIII*"; Universidad de la Rioja, La Rioja, 1996

INKELES, Alex i **SMITH**, D.H.; "*Becoming modern*", 1974, Cambridge, MA: Harvard University Press.

"*A model of the modern man: theoretical amd methodological issues*", a *Black*, pp. 320-48.

IRADIEL, Paulino; "*Economía y sociedad feudo-señorial:cuestiones de métódo y de historiografía medieval*", a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol I, pp 17-50, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

IRAGUI, Graciela Mabel, "*La escuela lancasteriana y su método pedagógico*" http://www.educared.org.ar/infanciaenred/antesdeayer/files/Graciela%20Iragui.pdf

JAUME, Lucien; "*Le libéralisme français après la Révolution, comparé au libéralisme anglais*", a *Historia constitucional: Revista electrónica de Historia Constitucional*, n. 3, 2002

KUHN, Thomas S., "*Revoluciones en el pensamiento*" a *Cambio social*, 1979, Madrid, Alianza editorial, pp 144-160

LAPOZ RABAZA, Herminio; "*La lucha por la propiedad de la tierra en los inuicios de la revolución burguesa. El caso aragonés (1808-1840)*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 413-422, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

LASARTE, Javier; "*Economía y Hacienda al final del Antiguo Régimen. Dos estudios*"; IEF, Madrid, 1976

LATORRE, Carlos; "*La historiografía sobre el señorío tardofeudal*", en *Señorío y feudalismo en pa península Ibérica*, vol I, pp 51-105, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

LECUONA PRATS, Emilio; "*Aportación al estudio de la desamortización eclesiàstica en Canarias durante el trienio liberal: El proceso a la luz de un recurso dirigido al congreso Nacional*"; a *XIII Coloquio de Historia Canario-Americana; VII Congreso Internacional de Historia de América 1998*, coord por Francisco Morales Padrón, 2000, pp. 2069-2084

LECUYER, Marie Claude; "*Las aportaciones de los historiadores e hispanistas franceses: Balance de una década*" a MAZA ZORRILLA, Elena, *Sociabilidad en la España contemporánea. Historiografía y problemas metodológicos*, 2002, Universidad de Valladolid, pp. 9-34

LEMEUNIER, Guy; "*El régimen senyorial en cuestión. De los enfrentamientos antiguos a la lucha por la tierra en los señoríos del reino de Murcia (s. XVI-XVIII)*", en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 365-387, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

"*Los señoríos murcianos s. XVI-XVIII*", Universidad de Murcia, 1998

LE-SENNE, Aina; "*Canamunt i Canavall*"; Editorial Moll, Palma 1981

LLABRÉS BERNAL, J.; "*Noticias y relaciones históricas de Mallorca. Siglo XIX. 1801-1820*", t. 1, 1958, Palma.

"*Noticias y relaciones históricas de Mallorca. Siglo XIX. 1821-1840*", 1959, Palma.

LLADÓ FERRAGUT, Jaume**;** "*El Archivo de la Real y Pontificia Universidad Literaria y Estudio General Luliano del antiguo Reino de Mallorca*", Imprenta Vda. Fco. Soler, Palma, 1946

"*Catálogo de los libros y documentos del Colegio de la Mercadería y del Consulado de Mar y Tierra de Mallorca*", Palma de Mallorca, 1955, separata de *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca*, 2n semestre de 1955

"*Historia del Estudio General Luliano y de la Real y Pontificia Universidad Literaria de Mallorca*", Edicions Cort, Palma, 1973

LLUCH, Ernest; *El Pensament econòmic a Catalunya, 1760-1840 : els orígens ideològics del proteccionisme i la presa de consciència de la burgesia catalana*, Barcelona, Edicions 62, 1993

LORENTE SARIÑENA, Marta; "*Las infracciones a la Constitución de 1812*"; Centro de Estudios constitucionales, Madrid, 1988

LÓPEZ CASTELLANO, Fernando; "*Economía política, administración y hacienda pública en Canga Argüelles*"; *Revista Asturiana de Economía*, 2005, n. 32, pp. 145-175

LÓPEZ-SALAZAR PÉREZ, Jerónimo; "*Los pleitos antiseñoriales en Castilla la Nueva. Tipología y factores de conflictividad*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 389-418, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

MADARIAGA ORBEA, Juan; "*Los lugares de la sociabilidad en Esukal erria, siglos XVIII y XIX*"; *Vasconia*, 2003, n. 33, pp. 333-370.

MANERA ERBINA, Carles; "*Història del creixement econòmic a Mallorca (1700-2000)*"; 2001, Palma, Lleonard Muntaner editor.

"*Mallorca y el comercio con América, 1730-1830. Por una recapitulacion general*", BSAL, tom 44, 1988, pp. 239-272

MARÍ PUIG, Amador; "*El comerç de blat al port de Maó*", a *Estudis d'Història Econòmica*, 1989, n. 2, pp 133-157

MARÍ RIBAS, Josep (a) Reiala, "*El diputat eivissenc Josep Ribas Ribas i el seu entorn històric (1763-1831)";* Editorial Mediterrània – Eivissa.1998.

"*Ribas i Ribas, José*", a **URQUIJO GOITIA,** Mikel; director del "*Diccionario biográfico de parlamentarios epañoles. Cortes de Cádiz 1810-1814*"; Cortes Generales, DVD, Madrid, 2010

MARÍN de ESPINOSA, Baldomero; "*Lazareto de Mahón (buques entrados desde 1817 á 1878)*"; a *Revista de Menorca*, 1888, n 1, pp125,

MARTÍN-PORTUGUÉS, Isidoro-Lara; "*Jaén (1820-1823) la lucha por la libertad durante el Trienio Liberal*": Ayuntamiento de Jaén, 1996

MARTÍN RETORTILLO, Sebastián; "*Descentralización administrativa y organización política*"; vol. 1, Alfaguara, Madrid, 1973

MARTÍN SÁNCHEZ, Isabel, "*La masonería como organización liberal*"

MARTINEZ TABERNER, Catalina; "*La llengua catalana a Mallorca al segle XVIII i primer terç del XIX*"; Publicacions Abadia de Montserrat, Barcelona, 2000

MARTORELL i FULLANA, Catalina M.; "*Roig, Francisco*" a **URQUIJO GOITIA,** Mikel; director del "*Diccionario biográfico de parlamentarios españoles. Cortes de Cádiz 1810-1814*"; Cortes Generales, DVD, Madrid, 2010

MAS i FORNERS, Antoni; "*Santa Margalida als inicis del segle XIX: especialització productiva a una economia pagesa*";

MATEO del PERAL, Diego; "*Los antecedentes de la abolición del diezmo. El debate de las Cortes del trienio liberal*", a *La cuestión agraria en la España contemporánea*, VI Coloquio del Seminario de Estudios de los siglos XIX y XX, José L. García editor, pp 289-310

MÉNDEZ VIDAL, Alfons; "*De la vinya a la ramaderia. El canvi en el model agrari menorquí (1708-2006)*"; tesi doctoral, 2007, UIB

MOLL, Isabel, **ALBERTÍ**, Antònia i **MOREY**, Antònia; "*Tierra de fideïcomisos: las consecuencias de la ley de desvinculaciones en Mallorca (1768-1865)*"; a *Áreas*, n. 15, pp 11-31

MOLL, Isabel i **SUAU**, Jaume; "*Canvis i permanència de les institucions senyorials a Mallorca durant el segle XIX*"; a *Terra, treball i propietat. Classes agràries i règim senyorial als PaïsosCatalans*, Barcelona, Crítica, 1986

MOLL BLANES, Isabel i **SUAU**, Jaume; "*Senyors i pagesos a Mallorca*", a *Estudis d'Història Agrària*, 2 (1979), pp 95-170

MOLL BLANES, Isabel, "*La crisis de la Universitat a Mallorca*"; a *Comunicacions de les II Jornades d'Història de l'Educació en els Països Catalans*, Palma, 1978

"*La compañía de comercio mallorquina, 1784-1802*", BSAL, 1980, tom XXXVII, p. 329-348

MONENTE ZABALZA, Adela, "*La conspiración de Lacy*", a *Hispania*, n. 37, 1977, págs. 601-621.

MONTESINO, Pablo; "*Liberalismo y educación del pueblo*"; Ed. Biblioteca Nueva, Madrid, 2006

MONTOLIO, R.; "*El medio diezmo. Un episodio en la reforma eclesiástica del trienio liberal (1820-1823)*", a *Hispania Nova Revista de Historia Contemporánea*, núm 1, 1998-2000, p 1-18

"*La reforma de la dotación del culto en el Trienio Liberal (1820-1823)*"; a *Espacio, Tiempo y forma*, Serie V, Historia Contemporánea, 2001, n. 14, pp. 33-54

MORAL RUIZ, Joaquín del; "*Hacienda y sociedad en el trienio constitucional, 1820-1823*"; IEF, Madrid, 1975

"*La presión fiscal en el Trienio Constitucional (1820-1823)*"; a *Hacienda Pública Española*, 1974, n. 27, pp. 47-73

MORENO ALONSO, Manuel; "*La forja del liberalismo*"; Madrid, 1997, Congreso de los Diputados

MOREY TOUS, Antònia; "*Reformes liberals i pervivència del sistema latifundista: Mallorca (1768-1862)*"; a *Randa*, n. 42, pp. 47-79

"*La composició de la noblesa mallorquina al segle XVIII i la seva condició de grup terratinent hegemònic*" a BSAL, núm. 53, Palma 1997, p. 151-184.

"*Noblesa y desvinculació a Mallorca als segles XVIII i XIX*"; Publicacions abadia de Montserrat, Barcelona, 1999

"*La respuesta de la nobleza terrateniente y las instituciones representativas de Mallorca a las sucesivas medidas liberalizadoras de la propiedad*", a *Actas del XII Congreso Internacional de AHILA (Oporto, 21-25 set. 1999)*, Centro

Leonardo Coimbra da Faculdade de Letras da Universidade do Porto , 2001. Vol. 5, p. 497-515

"*La legislación desvinculadora: una oportunidad para sanear y racionalizar la gestión de los patrimonios nobiliarios mallorquines*"; a *Simposio Internacinal sobre Gestión de patrimoniosagrarios y reformas agrarias (1800-1950)* celebrado en salamanca 15 y 17 de noviembre, 2004

MOSCOSO SARABIA, Leopoldo y **SÁNCHEZ LEÓN**, Pablo; "*Estado, reformas y revueltas: consideraciones sobre la quiebra del Absolutismo en España (1759-1808)*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 423-446, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

MOXÓ, Salvador; "*Incorporación de los señoríos en la España del antiguo régimen*"; CSIC, Madrid, 1959

NISBET, Robert; "*El problema del cambio social*" a *Cambio social*, 1979, Madrid, Alianza editorial, pp 12-51

OGBURN, William F.; "*Inmovilidad y persistencia en la sociedad*" a *Cambio social*, 1979, Madrid, Alianza editorial, pp 52-74

OÑATE ALGUERÓ, Paloma de; "*Servir al Rey: La milicia provincial (1734-1846)*"; tesi doctoral, Ministerio de defensa, Madrid, 2001

OLIVER TOLRÀ, Miquel dels Sants; "*Mallorca durante la primera revolución*", 1901, Palma, Imprenta de Amengual y Muntaner.

ORDUÑA REBOLLO, Enrique; "*Intendentes e intendencias*"; Ediciones Tres Américas, Madrid, 1997

ORTEGA LÓPEZ, Margarita; "*Algunas formas de protesta antiseñorial en la España de la segunda mitad del siglo XVIII*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 419-439, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

PASCUAL BENNASSAR, Aina; "*Joan Miquel Sureda i Verí*" a Fills Il·lustres de Palma, Ajuntament de Palma, palma, 2008

"*Ramón Despuig i Zafroteza*", a *Fills Il·lustres de Palma*, PromoMallorca Edicions S.L., Palma, 2008

PERDIGUERO-GIL, Enrique i **VIDAL HERNÁNDEZ**, Josep; "*La ciudadela de los fantasmas*"; Institut Menorquí d'Estudis, 2010

PÉREZ GARZÓN; Juan Sisinio; "*Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño, 1808-1874*"; CSIC, Madrid, 1978

PERIS SERRA, M. Francisca; **GIMENO MÚÑOZ**, M., i **DESAMPARADOS**, E.; "*Conflictividad antiseñorial en el campo valenciano durante la guerra de la Independencia*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 135-148, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

PESET, Mariano; "*Los orígenes del Registro de la Propiedad en España*"; a *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*; 1978, año LIV, n. 527, pp 695-716

PIÑA HOMS, Roman; "*El Consolat de Mar: Mallorca 1326-1800*", Palma de Mallorca, IEB, 1985

"*L'autogovern a Mallorca: de la Diputació Provincial al Consell de Mallorca*"; consell de Mallorca, Palma, 2003

PLA ALBEROLA, Primitivo J.; "*Causas reservdas a la justicia rgia e inmunidad d las baronías: 'las causas consistoriales*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 475-509, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

PLANAS ROSSELLÓ, Antoni; "*El Sindicat de Fora, corporación representativa de las villas de Mallorca (1315-1834)*"; Miquel Font editor, Palma, 1995

"*El proceso penal en el Reino de Mallorca*"; Miquel font, Palma, 1998

"*Una pràctica judiciaria mallorquina 1815-1820*"; Lleonard Muntaner editor, Palma, 2002

"*La Universidad Literaria Balear (1840-1842): un intento fallido de restauración de los estudios universitarios en Mallorca*"; a *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija*, 14/2, 2011, pp. 295-316

POMAR FUSTER, Jaume; "*Ensayo histórico sobre el desarrollo de la Instrucción Pública en Mallorca*"; Imp. Soler, Palma, 1904

PORTILLO VALDÉS, "*Revolución de nación. Orígenes de la cultura constitucional en España, 1780-1812*"; Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2000

QUETGLAS GAYÀ, B; "*Los gremios de Mallorca, siglos XIII al XIX*", Palma, 1980, Edicions Cort

RAMIS BARCELÓ, Rafael; "*Sobre la denominación histórica de la Universidad de Mallorca: problemas institucionales e ideológicos en torno al Lulismo*"; a *Cuadernos del Instituto Antonio de Nebrija*, 14/2, 2011, pp. 237-263

REVUELTA GONZÁLEZ, Manuel; "*Política religiosa de los liberales en el siglo XIX*"; CSIC, Madrid, 1973

"*La Iglesia española ante la crisis del antiguo régimen (1808-1833)*"; en *Historia de la Iglesia de España* dirigida por Ricardo García-Villoslada, tomo V, Editorial Católica, pp 3-113, Madrid, 1979

"*Los planes de reforma eclesiástica durante el trienio constitucional*", Miscelánea Comillas, n 30, 1972, pp 93-123, 329-348

RIERA I ALEMANY, Josep; "*El arsenal de Mahón*"; a *Revista de Menorca*, n. 3, 1898, pp 156-174

"*Embarcaciones construidas en Menorca desde 1820 a 1838*", a *Revista de Menorca*, 1923, pp 345-363

RISQUES CORBELLA, Manel; "*El govern civil de Barcelona al segle XIX*"; Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Barcelona, 1995

RIUDAVEST I TUDURÍ, Pere; "*Lo que va de ayer a hoy: estudio sobre la importancia que alcanzó la Marina mercante de Mahon al principio del presente siglo y causas de su decadencia*", Maó, 1889

RIVERA GARCIA, Antonio;"*Catolicismo y Revolución: el mito de la nación católica en las Cortes de Cádiz*", *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades*., 2001, nº 6, pp. 203-226

ROBLEDO HERNÁNDEZ, Ricardo; "*La Universidad de Salamanca en la restauración del absolutismo (Notas sobre Toribio Núñez, 'apostol' de Bentham)*"; http://web.usal.es/~rrobledo/text/homenajeFontana.pdf

ROCA VERNET, Jordi; "*Las imágenes en la cultura liberal durante el Trienio (1820-1823): el caso de Barcelona*", a *Cuadernos de Ilustración y Romanticismo*, Universidad de Cádiz, 2002, n. 10, pp. 185-220.

"*Política, Liberalisme i Revolució. Barcelona, 1820, 1823*", Tesi doctoral, 2007, inèdita.

"*La cultura constitucional del Trienni transformà el discurs sobre el ciutadà liberal*", a *Cercles*, 2008, n. 11, pp. 60-76

"*Emilia Duguerner de Lacy, un liderazgo femenino en el liberalismo español*", a **CASTELLS**, Irene; **ESPIGADO**, Gloria; **ROMEO**, M. Cruz (ed.): *Las heroínas de la Guerra de la Independencia*. Madrid, Cátedra, 2009, pp. 367-393

"*Quintana i Ferrer, Genís*" a **URQUIJO GOITIA,** Mikel; director del "*Diccionario biográfico de parlamentarios españoles. Cortes de Cádiz 1810-1814*"; Cortes Generales, DVD, Madrid, 2010

ROMEO MATEO, María Cruz; "*Entre el orden y la revolución. La formación de la burguesía en la crisis de la monarquía absoluta*"; Alacant, 1993, Instituto de Cultura *Juan Gil Albert*.

ROSSELLÓ I VERGER, Vicenç M.; "*Canvis de propietat i parcel·lacions al camp mallorquí entre els segles XIX i XX*"; a *Randa*, n. 12, pp 19-60

ROURA i AULINES, Lluís; "*L'Antic Règim a Mallorca: abast de la commoció dels anys 1808-1814*"; 1985, Palma, Conselleria d'Educació i Cultura

RUBIO CREMADES, Enrique; "*La prensa satírica madrileña en el Romanticismo*", Universitat d'Alacant, http://www.cervantesvirtual.com/portal/romanticismo/actas_pdf/romanticismo_2/cremades.pdf

RUEDA HERNANZ, G.; "*La desamortización en España. Un balance (1766-1924)*"; Arco Libros, Madrid, 1997

"*Absolutisme i liberalisme a Lleida, 1814-1828*"; Tesi doctoral, Universitat de Lleida, 2008

RUÍZ BERRIO, Julio; "*Política escolar de España en el siglo XIX (1808-1833)*"; CSIC, Madrid, 1970

SAAVEDRA, Pegerto; "*Señoríos y comunidades campesinas en la España del Antiguo Régimen*"; a *Señorío y feudalismo en La península Ibérica*, vol I, pp 427-474, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

SAENZ-RICO URBINA, Alfredo; "*La educacion en Cataluña durante el trieno constitucional*", Universitat de Barcelona

SALVÁ, Jaime; *El cardenal Despuig*, Imprenta Mossèn Alcover, Palma de Mallorca, 1964

SÁNCHEZ I CARCELÉN, Antoni, "*La Milícia Nacional de Lleida al Trienni Liberal*"; Revista d'Història Moderna i contemporània, 2007, núm. V, pp 195-219

"*Absolutisme i liberalisme a Lleida, 1814-1828*"; Tesi doctoral, Universitat de Lleida, 2008

SANTAMARÍA, Álvaro; "*Práctica de la Cabrevación en el Reino de Mallorca*"; BSAL, 1986, vol. 42, pp 19-63

"*En torno a la evolución del modelo de sociedad en el Reino de Mallorca, (siglos XIII-XVIII)*", a IEB, 1981, n 3, pp 3-197

SANTANA MOLINA, Manuel; "*La diputación provincial en la España decimonónica*"; Instituto Nacional de Administración Pública, Madrid, 1989

SANTANDREU, Montserrat, "*La Universidad Luliana*", manuscrit inèdit a la Biblioteca Diocesana de Mallorca

SARRIÓN i GUALDA, Josep; "*La diputació provincial de Catalunya sota la Constitució de Cadis (18121814 i 1820-1822)*"; Generalitat de Catalunya, 1991

SEGARRA I ESTARELLES, Josep Ramon; "*Provincialismo y proyecto liberal de nación en la España del siglo XIX*"; a *Memoria e Identidades, VII Congreso da Asociación de Historia Contemporánea*, Santiago de Compostela, 2004.

SEOANE, María Cruz; "*Historia del periodismo en España, II. El siglo XIX*"; Madrid, Alianza Editorial, 1983

SEGUÍ i RODRÍGUEZ, Joan; "*La marina mercante de Mahón de Pedro Riudavest*", a *Revista de Menorca*, 1888

SMITH, Robert Sidney, "*Historia de los Consulados de Mar (1250-1700)*" , Península, Barcelona, 1978.

STOETZEL, Jean i **LAZARSFELD**, Paul; "*Definición de intención y espacios de atributos*" a BOUDON, Raymond i LAZARSFELD, Paul a *Medología de las Ciencias Sociales. I conceptos e índices*, 1973, Barcelona, Editorial Laia, pp. 243-248

SUREDA, Bernat et alea; "*L'educació a Mallorca (Aproximació històrica)*"; Editorial Moll, Palma, 1977
SUREDA GARCÍA, Bernat; "*Un modelo de influencia extranjera en España: el lacansterianismo y sus repercusiones en Mallorca*"; a *Educació i Cultura: revista mallorquina de pedagogía*, vol. 1 1980, pp.49-55
"*Els il·lustrats mallorquins i els seus projectes educatius*"; Palma, 1989
"*L'educació a les Balears en el segle XIX*", Documenta Balear, Palma, 1998
"*L'Educació a Mallorca: aproximació histórica*", Editorial Moll, Palma, 1977
"*La formación del profesorado en Mallorca: Antecedentes y origen de la Escuela Normal*", Universitat de les Illes Balears, 1984
SZTOMPKA, Piotr; "*Sociología del cambio social*", 1993, Barcelona, Alianza editorial
TERRÓN PONCE, José Luís; "*Origen, desarrolo y consolidación de la propiedad inmueble en la isla de Menorca (1287-1837)*"; Institut Menorquí d'Estudis, Maó, 1990
TERUEL, M "Obipos liberales la utopia de un proyecto 1820-1823"
TOMÁS Y VALIENTE, F., "*El marco político de la desamortización en España*", Ed. Ariel, Barcelona, 1989
TORRAS, J.; "*En torno a la política tributaria de los gobiernos del Trienio Constitucional (1820-1823)*", a *Moneda y Crédito*, num 122, 1972, pp 153-170
"*Liberalismo y rebeldía campesina*", Barcelona, Ariel, 1976
TORRENTE SANCHEZGUISANDE, Juan Pablo; "*Demostración del acuerdo tácito entre la nobleza y la burguesía de las Cortes de Cádiz a aprtir del debate y las votaciones sobre la abolición de los señoríos en España*"; en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol IV, pp 447-461, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
TRAPERO LLOBERA, Maria de los Ángeles; "*El Consulado de mar de Mallorca. Fuentes documentales y estudio*", Tesi de llicenciatura, 1985, UIB, inèdita
UROZ, Jorge; **GARCÍA**, Juan; **BENLLOCH**, Pablo; "*Sociología, economía, política*"; 1992, Madrid, Editorial CCS
VALDEÓN BARUQUE, Julio; "*Resistencia antiseñorial en la Castilla medieval*", en *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol II, pp 319-340, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993
VALENCIANO LÓPEZ, Valentí; "*El primer liberalisme a Mallorca*", Publicacions l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2008-A
"*El programa econòmic i social mallorquí de 1797. Reflexions sobre la Mallorca de finals de l'Antic Règim*", IEB n. 90-91, 2008-B, pp. 37-65
"*La Mallorca de 1812 i el pare Traggia*", Publicacions de la Universitat de València, 2009
"*De la ignorància a la Il·lustració, de la pobresa al benestar. Guillem Moragues i Rullan, (Petra 1771- Barcelona 1836)*", Publicacions l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2010
VALLEJO, Rafael, "*La reforma de la Hacienda de López Ballesteros y el origen de la regulación del delito fiscal en la España contemporánea*", a *Anuario de Historia del Derecho español*, LXVII, 1997, tom II, pp. 1780-1809
VALLVERDÚ I MARTÍ, Robert; "*La Milícia Nacional de Reus en els orígens de la Catalunya isabelina*"; Diputació de Tarragona, 1986
VIDAL HERNÁNDEZ, Josep; "*Una topografia mèdica desconeguda de Menorca*"; a *Gimbernat*, 2006, n. 46, pp 107-135
"*El llatzeret de Maó, una fortalesa sanitària*", Maó; Institut Menorquí d'Estudis, 2002

"*El llatzeret de Maó i la legislació sanitària al port de Maó al llarg de la primera meitat del segle XIX*", a Institut d'Estudis Baleàrics, 78/79, febrer/desembre , 2004, p 107-122

"*El tractament sanitari dels vaixells al llatzeret de Maó*", a El port de Maó, Institut Menorquí d'Estudis, 2003, pp 83-99

VILACAÑAS BERLANGA ,José Luís; "*La nación católica. Una aproximación histórico conceptual*", *Res Pública Hispana*, 2004, Biblioteca virtual del Pensamiento Español *saavedrafajardo.um.es.*

VILLALOBOS, María Luisa de; "*Una fuente para el estudio del régimen senyorial español: el manuscrito de la renta de tabacos. Un ejemplo: Madrid*"; a *Señorío y feudalismo en la península Ibérica*, vol III, pp 87-117, Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1993

VOLTES, Pere, "*Orígenes de la diputación barcelonesa*"; Diputació Provincial de Barcelona

XAMENA I FIOL, Pere; "*Història de Felanitx*", volum 2on, Ajuntament de Felanitx, 1975

ZAVALA, Iris M., "*Romanticos y liberales*", a *Historia crítica de la literatura española*, vol 5, *Romanticismo y liberalismo*, pp. 7-19, 1982, Barcelona, Editorial Crítica.

FONTS ESMENTADES

ALMODOVAR, Vicente; "*Aviso*", Diario Balear 28 de setembre de 1818, Annex
ARGUELLES, Agustín; "*De 1820 a 1824. Reseña Histórica*"; Madrid, 1864
BAYO, Estanislao de K.; "*Historia de la vida y reinado de Fernando VII de España*"; vol. 2 i 3, Madrid, 1842
BONET I PERELLÓ, ESTEVA; "*Relacion de los hechos que han precedido á la formacion de causa y suspension del egercicio de alcalde constitucional de esta ciudad, proveidas por el tribunal de primera instancia contra D. Esteban Bonet y Perelló*"; Impremta de Domingo García, Palma, 1823
CANGA ARGÜELLES, Josep; "*Diccionario de hacienda*", 5 vols. i suplemento, Londres, 1826
CARO i SUREDA, Josep; "*Catecismo político arreglado á la Constitucion de la Monarquia Española, para ilustracion del pueblo, instruccion de la juventud y uso de las escuelas de primeras letras*", Imprenta de Miguel Domingo, Palma 1812
CHAPTAL, Jean François; "*Economia Política. De la industria francesa*", a *Anales de Ciencias, Literatura y Artes*, volum 5è, de Casimiro Gregory Dávila, Imprenta de Don Tomás Jordan, Madrid, 1832;
http://books.google.es/books?id=4EUZAAAAYAAJ&pg=PA87&lpg=PA87&dq=conde+de+chaptal&source=bl&ots=PaP8pdWmW_&sig=LjxKJ8AYCBpQxaULswUUNzt2_Nk&hl=ca&ei=xKfkSeHCJNLG-QbR_tGJCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1#PPA3,M1
ESTADE I OMAR, Josep; "*Reglamento del establecimiento Gimnástico Militar*"; Impremta de Felip Guasp, palma, 1821
FEIJÓO, Benito; "*Satisfacción a un Gacetero*" a *Cartas eruditas y curiosas*, Tom I, 1742, extret de la impressió de l'edició de Madrid de 1777, Imprenta Real de la Gazeta, http://www.cervantesvirtual.com/FichaAutor.html?Ref=21
FLÓREZ ESTRADA, Álvaro; "*Curso de economía política*"; Imprenta de Gaultier-Laguionie, Segunda edición, París, 1831
GIL, Antonio; "Defensa que proninció el capitan graduado de teniente coronel del Regimiento Infantería de Zaragoza, Antonio gil, en el consejo de oficiales Generales celebrado en palma de mallorca, el dia 8 de Febrero de 1822 á favor del teniente graduado, subteniente de Cazadores del Inmemorial del Rey D. Teodoro Lago, abogando en la causa de este acusado por los derechos Constitucionales de todos los Militares Españoles", Imprenta de Domingo García, Palma, 1822
GONZÁLEZ VALLEJO, Pedro; "*Discurso que el Ilmo Sr. Obispo de esta diocesi dirigió á la Milicia nacional Voluntaria de Palma en el acto de la bendición de la bandera*"; Impremta de Felip Guasp, Palma, 1822
JAUMEANDREU, Eduald; "*Relacion de la pompa fúnebre con que en el mes de julio de 1820, y en virtud de Real aprobacion se celebraron en esta capital las triunfales exequias al cadaver del Excmo. Sr. D. Luis Lacy, capitan general de los Ejercitos Nacionales arcabuceado en el castillo de Bellver en la sila de Mallorca el 5 de julio de 1817, víctima del despotismo, que, en aquella época, afligia á la Nacion española. Redactada por disposicion de la Junta patriótica en honor del esclarecido ciudadano Lacy...* ", Barcelona, Impremta de Joan Dorca
"*Rudimentos de Economía Política*"; Ed. Alta Fulla, 1988, Barcelona
JOVELLANOS, Gaspar Melchor de, "*Informe sobre la Ley Agraria*"; Imprenta de la Sancha, Madrid, 1820

LETAMENDI, Agustín de; "*Notas históricas de la explosión prematura del plan proyectado por el héroe de Cataluña el Excmo. Sr. D. Luis de Lacy*", Madrid, Imprenta de la Sancha, 1820

LUBET, Juan Manuel; "*Sacrificios del despotismo y desengaño del tiempo Alias centinela reforzada por la Constitucion: con varios discursos de todos tiempos á favor de la misma, progresos y decadencias de las Cortes en diversas épocas, origen y defectos del Despotismo, y necesidad de tener contento y bien pagado al Militar ante todas cosas por ser el unico remedio para contenerlo. Con notas instructivas en diferentes ramos, interesantes y curiosas sobre el abuso de poder; origen de la Inquisicion, y decaimiento de esta; funestas consecuencias de las contribuciones que recaen sobre la labranza material y fatiga personal del hombre, y abatimiento de los Jueces inferiores en España, proponiendose los modos de remediarlos. Papel extraordinario que descubre mucho campo para los nuevos Diputados de Córtes, y á los apasionados del inmortal Lacy. Su autor D. Juan Manuel Lubet, Alcalde mayor corregidor interino que ha sido de esta capital, en la actualidad en suspenso de su ejercicio*"

MIÑANO, Sebastián de; "*Examen crítico de las revoluciones de España. De 1820 a 1823 y de 1836*", 2 vol., París, 1837

MORAGUES, Miquel; "*Leccion inaugural en la apertura de estudios de la Real y Pontificia Universidad Literaria de Palma de Mallorca*", Impremta de Felip Guasp, Palma, 1829

"*Noticias del país relativas a la nueva Universidad Literaria Balear*", Imp. De Juan Guasp, Palma, 1841

"*Oracion inaugural que conprende un resúmen histórico y biográfico de la Real y Pontificia Universidad Literaria de Mallorca actualmente sustituida en Seminario*"; Imp. De Felip Guasp, Palma, 1831

"Oracion inaugural pronunciada en la apertura de la Universidad Literaria Balear", Imp. De Pedro José Gelabert, Palma, 1840

NADAL, Gabriel; "*Exposicion, en la que se manifiesta y prueba que los diezmos y alodios son respectivamente un derecho de propiedad, y no de señorio, y por los mismo no quedaron abolidos por los decretos de las cortes de 6 de Agosto de 1811 y 19 de Julio de 1813, y tambien la cabrevacion es precisa y necesaria para que no se pierdan los Censos de toda clase*", Imprenta de Salvador Savall, Palma, 1821

OCHOA, Eugenio de; "*Apuntes para una biblioteca de escritores españoles contemporáneos en prosa y verso*"; Baudry libreria europea, París, 1840

OLIVAN, Alejandro de; "*Ensayo imparcial sobre el gobierno del rey d. Fernando VIII*"; París, 1824

OLIVER GARGÍA, Juan; "*Monólogo, Lacy en Mallorca*", Imprès a Màlaga. Reimprès a Madrid

ORGA, José de; "*Apuntes históricos de la Milicia Nacional de Valencia, desde su creación en el año 1820 hasta 1823*"; Imprenta de Orga, Valencia; 1855

O'SCALAN de LACY, Timoteo; "*Apuntes acerca del difunto teniente general de los Ejércitos nacionales de España el Excmo. Sr. D. Luis Lacy*", Madrid. Imprenta de la Sancha. 1820

PANDO FERNÁNDEZ de PINEDO, Manuel; "*Ideas políticas relativas a España a la época de marzo de 1820*"; Madrid 1820

"*Apuntes histórico-críticos para escribir la historia de la revolución de España desde el año de 1820 hasta 1823*", Londres, 1834

"*Documentos a los que hace referencia en los apuntes histórico críticos para escribir la historia de la revolución de España desde el año de 1820 hasta 1823*", 2 vol, Londres, 1834
PUJOL, J.; "*Necrología del excelentísimo señor Don Ramón Despuig y Zaforteza, conde de Montenegro y Montoro*"; Imprenta J. Guasp, Palma, 1849
QUINTANA, Manuel José; "*Obras completas*" a *Biblioteca de Autores Españoles*, tomo XIX, Madrid, Imprenta y esperotipia de M. Rivadeneyra, 1852
RIBADENEYRA i TEJADA, José; "*El americano a sus compatriotas los generales héroes ilustres lacy, Porlier y O'Dally*", Barcelona. Imprenta nacional de la viuda Sastres e hijos. 1820
RODRÍGUEZ, José; "*Sucinta narracion de la empresa trazada en barcelona el año de 1817 para dar libertad al Excmo. Sr. Capitan General D. Luis Lacy. La da a luz el capitan agregado al Regimiento de Córdova...*", Barcelona. Impremta de Juan Dorca. 1820.
RODRÍGUEZ CAMPOMANES, Pedro; "*Tratado de la regalia de amortizacion*"; Imprenta Real de la Gaceta, Madrid, 1765
ROMERO ALPUENTE, Juan; "*Historia de la revolución española y otros escritos*"; 2 vol., Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1989
RUÍZ DE MORALES, Joaquín; "*Historia de la Milicia nacional, desde su creación hasta nuestros días*"; Prats i Ruíz editores, 2a ed., Madrid, 1856
RULLAN, Manuel "*Oracion fúnebre que en las solemnes exequias celebradas en la Iglesia de san Cayetano en esta ciudad de palma el dis 20 de marzo de 1822 por el Batallon de Milicias Nacionales voluntarias de esta misma Ciudad, en sufragio de las almas de sus compeñeros que murieron en la ultima epidemia*", Impremta de Felip Guasp, Palma, 1822
SALVÀ, Miquel; "*Oracion que dijo don Miguel Salvà presbítero el 29 de mayo del presente año en las ecsequias que el batallón de la Milicia Nacional Activa de esta isla celebró en la Iglesia de Santa magdalena por el eterno descanso de sus compañeros de armas víctimas de su celo en la epidemia de la ciudad de palma el año 1821*"; Impreta de Felip Guasp, Palma, 1822
VARIS; "*Sociedad Patriótica de Mallorca*", Impremta de s. Garcia, Palma, 1820
VILLANUEVA i ASTENGO, Joaquim Llorenç; "*Vida literaria*", Londres, 1825

Papers solts anònims esmentats

"*Apéndice de la causa del general Lacy*", Burgos. Imprenta de Ramon Villanueva
"*Apunte histórico sobre los acontecimientos de Cataluña en 1817*", Madrid, Impremta Collado
"*Causa criminal formada en la plaza de Barcelona contra el héroe de la libertad española el Excmo. Sr. D. Luis Lacy, teniente general de los Ejércitos Nacionales, caballero de la grancruz de la militar orden de San Fernando, etc. Pasado por las armas en los fosos del castillo de Bellver de la Isla de Mallorca en el aciago día de 5 de julio de 1817*", Madrid. Imprenta del Censor, 1821
"*Contestacion del marques de la Casa-Cagigal al anotador de su defensa del teniente general D. Luis Lacy, en la causa que se ha impreso y se formó en Barcelona*", Barcelona, impremta de la viuda de Roca, 1821
"*Diciplina eclesiàstica nacional observaciones sobre la autoridad del Papa, y mudanzas en la "Elegía á la muerte del teniente general en Excmo. Sr. D. Luis Lacy"*, reimprès a Mallorca a la impremta de Felip Guasp, 1820

“*Discurso de la Sociedad Patriotica de Mallorca á los electores de Partido de esta Provincia*”

”Iglesia Española; *Política eclesiàstica, observaciones sobre el juramento de obediencia que los Obispos prestan al Papa en el acto de la consagracion*; *Cuatro verdades útiles á la nacion, extractadas de algunos escritos españoles*”, Imprenta de Domingo, Palma, 1810

“*Discurso sobre la jurisprudencia gremial, publicado en los Semanarios Economicos de Mallorca con ocasion de tratarse en la Sociedad patriotica del arreglo de las ordenanzas de los Gremios*”, Imprenta Real, Palma, 1791

“*Esposicion de la Junta Nacional del Crédito Público á las Córtes estraordinarias*”, Imprenta de D. Juan Ramos y Compañia, Madrid, 1821

“*Esposicion que á las Córtes estraordinarias de 1822 hace la Junta Nacional del Crédito Público*”; Imprenta de D. Juan Ramos y Compañia, Madrid, 1822

“*La sociedad patriótica de Mallorca: a los electores de partido de esta provincia*”, Impremta de Felip Guasp, Palma

“Lecciones de enseñanza mútua según los métodos combinados por bell y Lancaster, ó Plan de Educacion para los niños pobres”; Imprenta Real, palma, 1819

“Memoria sobre las ventajas de la Agricultura de Mallorca, la preferencia de proteccion que merece, las trabas que sufre, y los auxilios que necesita”

“Observaciones sobre la historia moderna del siglo XIX, desde la guerra de la independencia hasta la caída del gobierno constitucional en 1823”, Madrid, 1835

“Oracion inaugural que comprende un resumen histórico y biográfico de la Real y Pontificia Universidad Literaria de Mallorca, actualmente sustituida en seminario”, Impremta de Felip Guasp, Palma, 1831

“Plan de Contribucion que pudiera adoptarse para reformar el desarreglo, con que se distribuyó, en Mallorca la general del Reyno publicada en el año 1817”, 1821, Palma, Impremta de Bonaventura Villalonga

“*Proyecto de un sistema general de Hacienda, presentado á las Córtes, en la sesion de 25 de abril de 1821, por la comision especial nombrada para este objeto en la legislatura del año 1820*”; Imprenta de I. Sancha, Madrid, 1821

“*Reflexiones de la Sociedad patriótica de Mallorca sobre algunos acuerdos de la Junta Superior de Sanidad de la misma provincia*”; Imprenta de Buenaventura Villalonga, Palma, 1820

“*Reflexiones sobre laudemios, tascas y demas impuestos en uso del directo dominio, que entiende abolidos un Labrador Murense*”; Imprenta de Buenaventura Villalonga, Palma, 1820

“Reflexiones sobre los inconvenientes que puede ocasionar al Estado el establecimiento de la contribucion única, con la abolicion de los derechos y demas arbitrios de la hacienda nacional”; Imprenta de Ventura Villalonga, Palma,

“*Sociedad patriótica de Mallorca*” [Estatuts], Imprenta de García, Palma, 1820

ARXIUS CONSULTATS

Archivo Diocesano de Santander
Archivo General de la Marina
Archivo General Militar de Segovia
Archivo Histórico Nacional
Arxiu Diocesà de Mallorca
Arxiu Diocesà de Menorca
Arxiu General del Consell de Mallorca
Arxiu Capitular de la Seu de Mallorca
Arxiu Històric Militar de les Illes Balears
Arxiu Municipal d'Alaró
Arxiu Municipal d'Alcúdia
Arxiu Municipal d'Algaida
Arxiu Municipal d'Artà
Arxiu Municipal de Banyalbufar
Arxiu Municipal de Binissalem
Arxiu Municipal de Búger
Arxiu Municipal de Bunyola
Arxiu Municipal de Calvià
Arxiu Municipal de Campanet
Arxiu Municipal de Campos
Arxiu Municipal de Ciutadella
Arxiu Municipal de Costitx
Arxiu Municipal d'Escorca
Arxiu Municipal d'Esporles
Arxiu Municipal d'Estellencs
Arxiu Municipal de Felanitx
Arxiu Municipal de Fornalutx
Arxiu Municipal de Lloret
Arxiu Municipal de Lloseta
Arxiu Municipal de Llucmajor
Arxiu Municipal de Manacor
Arxiu Municipal de Maó
Arxiu Municipal de Maria
Arxiu Municipal de Marratxí
Arxiu Municipal de Montuïri
Arxiu Municipal de Muro
Arxiu Municipal de Palma
Arxiu Municipal de Pamplona
Arxiu Municipal de Petra
Arxiu Municipal de Pollença
Arxiu Municipal de Puigpunyent
Arxiu Municipal de Sa Pobla
Arxiu Municipal de Santa Eugènia
Arxiu Municipal de Santa Margalida
Arxiu Municipal de Santa Maria
Arxiu Municipal de Sant Joan
Arxiu Municipal de Selva
Arxiu Municipal de Sencelles
Arxiu Municipal de Sineu
Arxiu Municipal de Sóller
Arxiu Municipal de Son Servera
Arxiu Municipal de Valldemossa
Arxiu Municipal de Vilafranca

Arxiu del Regne de Mallorca
Arxiu de la Universitat de les I.B.
Biblioteca Bartomeu March
Biblioteca Diocesana de Mallorca
Biblioteca Lluís Alemany
Biblioteca Nacional

PRENSA Consultada

Aurora Constitucional de Mallorca
Aurora Patriótica Mallorquina
Atleta de la Libertad
Correo Constitucional de Mallorca
Correo Constitucional, Literario, Político y Mercantil de Palm
Diario Balear
Diario Constitucional de Palma
Diario Constitucional, Político y Mercantil de Palma
Diario de Mallorca
Diario Político i Mercantil de Palma
Diario Patriótico de la Unión Española
Diario de Sesiones de las Cortes
Eco de Colom
Gaceta Española
Gaceta de Madrid
Miscelánea Erudita Mallorquina
Redactor Constitucional y Político de Mallorca
Revisor Semanal
Semanario Cristiano Político de Mallorca
Setmanari Constitucional, Polític i Mercantil de Mallorca
Semanario Politécnico de Mallorca
Semanario de la Societat Econòmica Mallorquina
Sociedad Patriótica Mallorquina